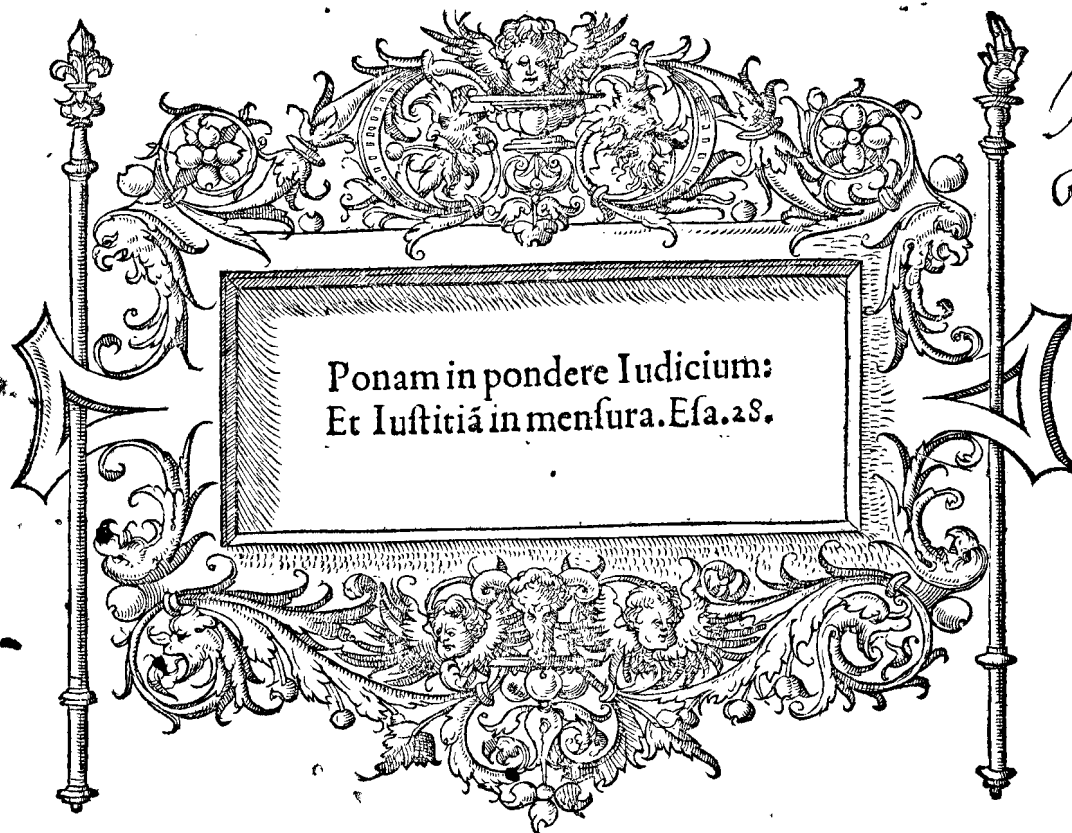

PRAXIS CRIMINIS

PERSEQVENDI, ELEGANTIBVS ALIQVOT
FIGVRIS ILLVSTRATA, IOANNE MILLAEO BOIO

*Syluigniaco, magni aquarū syluarūmq; omnium Francicarum quæstoris in tri-
bunali marmoreo Palatij apud Parisios subpræfecto auctore.*

Cum priuilegio.

Joan. Bignon

Sceptra tenens mollitque
animos & temperat iras.
Virgil. Aeneid. 1.

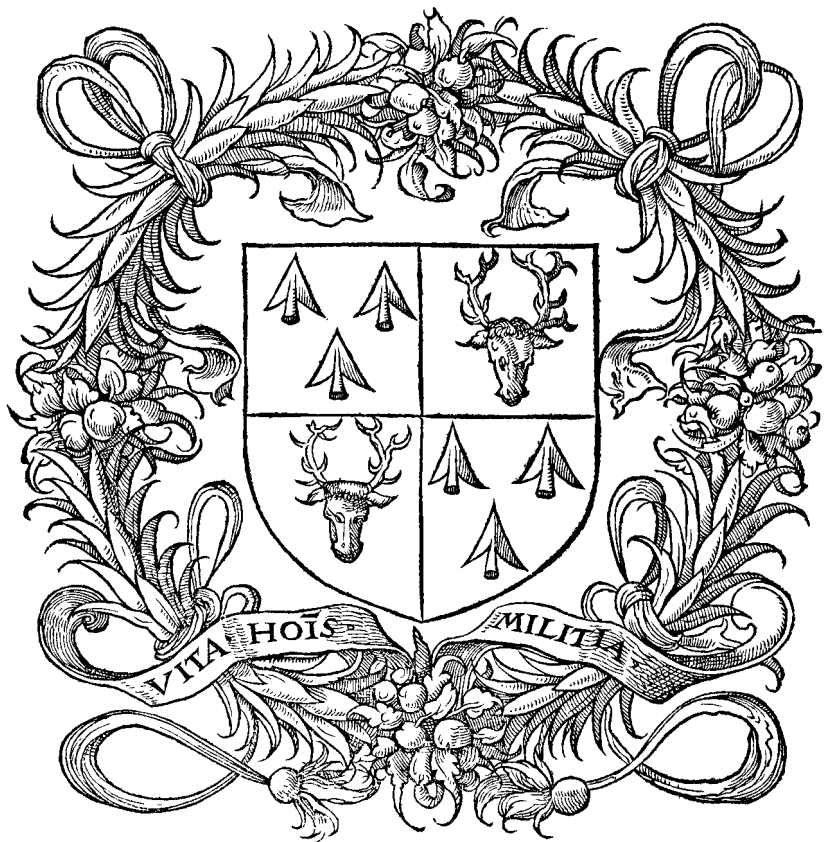
• Firmetur manus tua & exaltetur dex-
tera tua: Iustitia & Iudicium præpara-
tio sedis tuæ. Psal. 88.

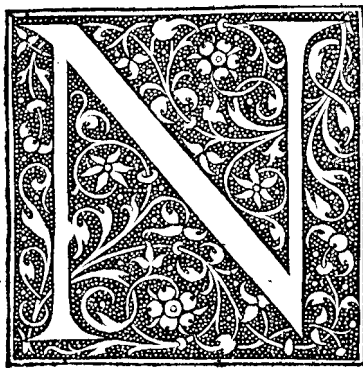
PARISIIS.

APVD SIMONEM COLINAEVM, ARNOLDVM ET CAROLVM
Les Angeliers ad primam & secundam columnas positas iuxta sacellum Præsidium.

1 5 4 1.

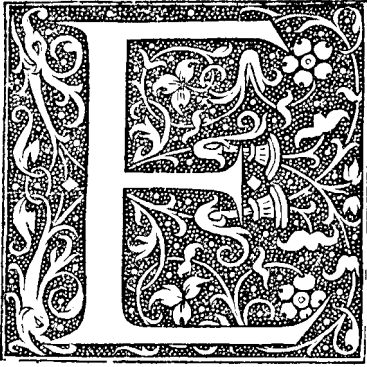
☞ SAPIENTISSIMO ATQVE BENIGNISSIMO
FRANCISCO GALLIARVM REGI IOANNES
Millæus S. D.

NI mihi constaret de incredibili tuo in re literaria pro-
mouenda amore, & ipse essem antea sapius istam be-
nignitatem expertus, nunquam homini licere infimæ
fortis, ac humilis fortunæ, apud te regem Gallorum, id
est, inclytum atq; christianissimum, de literis verba fa-
cere, aut studia mea deponere, putassem. Etenim nõ erã
nescius aures tuas alioqui purgatissimas melioribus so-
nis aslucuisse, & curam in grauioribus negotijs versari.
Nec quicquam aut regia maiestate dignum, nisi quod
excellat, præstetq;: aut summæ, propèque diuinæ tuæ istius prudentiæ par, quod
non est perfectum ingenio, elaboratum industria. Sed cum pro tuis in me colla-
tis muneribus, ac præclaris delegatis functionibus aliquid, vel tenuissimum po-
tius, quàm nihil reponere summopere affectarem, ne merito ingratitude aut
obliuionis arguerer, ac compertissimum haberẽ hisce exercitationibus te supra
modum delectari, non ingratum existimaui futurum, si quæ in fungendis mu-
neribus, quibus sum à te exornatus, vsu obseruassem, ea scriptis mandarem: vt si
aliquo modo possem, significarem me non immemorem, & de omnibus, quantũ
daretur, bene mererer, intelligerẽsq; non omnino pessime tua beneficia colloca-
ta. Nam quæ antea primum inter ciues in vrbe, & foro, cui me præfeceras, dein-
de in prouincijs, in quas à te sum missus vt illic quærerem de nemorum violato-
ribus, tumultuose, ac prout se vnaquæq; offerret occasio, exercuissem, domũ re-
uersus ea enixus sum velut in vnum corpus, certãmq; formam redigere. Sed ma-
gis quæ ad caput, vitãmq; hominis spectant, quorum vt cognitio pulchrior, ita
scitu difficilior. Peculij enim, reiq; domesticæ iactura, vtcunq;: famæ verò, aut
vitæ nullo modo sarciri potest, eò diligetior cura adhibenda, & magno verfan-
da labore. Præterea in ciuilibus controuersijs litigantes per procuratorem cum
consilio recto agunt ordine: in criminis persecutione patronus, aduocatus, con-
sultor, ipso iure non conceduntur: adeò omnia aguntur extra ordinem, totaque
salus pendet ab vno iudice, qui si errauerit periculum est cum de omnibus fortu-
nis, tum de ipsa salute, posteritatĩsq; & inopia & infamia. Admonebat etiã præ-
sens nostra functio, quæ extraordinariæ est iurisdictionis delinquentes casti-
gans, & animaduertens in sceleratos. Et hæc quidem castigatio delictorum, ac
scelerum animaduersio, ad principem solum, & eum, quẽ delegauerit, pertinet.
Caussæ enim aliæ disceptantur domestico amico, honorariãmq; operam tantũ
requirunt: hæ publicum gladium, & iudicis seueritatem. Neque alia fuit crean-
dorum regum, non solum apud Medos, sed etiã apud cæteras gentes ratio, quàm

NVNCVP A T O R I A.

vt vnus aliquis virtute præstans constitueretur, ad quem, quū premeretur inops multitudo ab ijs, qui maiores opes haberent, confugeret, qui iniuria prohiberet tenuiores, æquitate cōstituta summos cum infimis pari iure retineret. Gladius ille est iustitiæ, non tam belli, ad debellandos barbaros, ac deuincendos hostes, quā pacis ad conseruandos victos, atque subditos. Et parum valerent arma foris, nisi esset qui domi, & in vrbe ius diceret. Oportet etenim principem tanquam Homericum Asteropæum dextra pariter, ac sinistra manu iaculum intorquere. Vtroque tempore præstare, in armis, & toga. Et hæc quidem duo illa sunt sceptræ, quæ Regem exornant, maximum, admirabilem, formidabilem, omnibusque venerandum efficiunt. Eò de capitalibus causis, quæ vtendo ipse comperissem, scribere non perinde ineptum duxi: quæ modo tibi offerre non sustineo, vt quæ longe inferiora, ac minora, quàm te deceant: verùm rationes eorū quæ in prouincijs mihi à te commissis gessi, si non adamussim cōpositas, summoque artificio depictas, saltem diligenter atque bona fide conscriptas apud te pono, neq; rogo vt eas attētius excutias, aut legas, ne me imperitiæ condēnes: sed ne reijcias, sināsque apud te in magno rerum tuarum aceruo delitescere. Dabisque veniam rex clementissime nostræ inscitæ si hæc tam rudes, & impolitæ exeant: & audaciæ, quòd eas tuæ maiestati nūcupemus: vbi memineris de administratione dandas esse rationes, & politiores dare non potuisse. Quod si facis, sedulò in posterum curabo, vt aliunde refarciatur, quod est incomptius tractatum. valebis perpetuo fœlix & beatus.

Tsi, beneuole Lector, neq; mentis meæ vires ad leges intelligendas, neq; ingenij acumen ad eas explicandas sufficere satis perspiciam: ab omnique tum agendi, tum dicendi genere mea me conscientia deterreat: quoddam tamen de criminis persequendi ratione opusculum summopere nunquã non edere desideravi: nõ quòd me lateret indignum esse, quod vel ad manus hominum veniret, vel à doctis legeretur: sed vt hac saltem editione animũ significarem in Rẽp. meũ. Nam cum optimi cuiusque viri exemplo in commune esse conferendum mihi statim initio persuasissem: id semper postea in votis præcipuum extitit, aliquid vt à me conferretur, quod si alios non iuaret, iuandi tamen voluntatem non defuisse declararet, qualecunque illud sincero, officiosoque animo collatum. Propterea cum bonam ætatis partem in iuris cognitione, causisque forensibus consumpsissem, præclara operæ præcia me facturum duxi, si quæ primum legedo, deinde vtendo cognouissem, ea mihi conscriberentur: atq; imprimis quæ in delictis puniendis obseruarem, quòd Reip. plurimum interesset sceleratos puniri, scelera inter se distingui, de finibus omnia funditus exterminari: quò liceat ciuibus in ciuitate sine iniuria liberè viuere, malis auferatur nocendi impunitas, bonis securius viuendi libertas relinquatur: nè ve innocentes pro flagitiosis cædantur, obque leuissimum commissum nullo discrimine rumpantur. Et quemadmodum Cæsar ille & fortis miles, & imperator industrius quæ ad solem in bello fortiter gessisset, ad lucem in tentorio diligenter scribebat: sic ego quæ interdum egissem, noctu scribendo subnotabam. Vix prima operis posita erant lineameta, dum ab hoc, quod institueram, inuita puto mea Minerua, sum reuocatus, ac rescripto, iussuque Regio pro meo magistratu summi Francicarũ omnium sylvarum quæstoris vice in prouincias ad lustranda nemora, atq; iuris auctoritate munienda legatus, vt illic ad tempus relictiis ciuilibus musis, Hamadryades, cæterasque syluestres deas colerem. Verũm his curis liber, ac mihi, meisque studijs redditus, nihil propius habui, quàm rebus vulgaribus, domesticisque prorsus neglectis, quod interceptum erat, ad finem perducere posteritatiq; quantum in me situm esset, inseruire: hac in re hos sedulo imitatus, qui toto animi sui affectu maluerunt rerum humanarum cumulum, quàm literas deserere: ita quæ tumultuosè prius, & propè in fori strepitu effigiaram relego, addo, detraho, inuerto: sed rursus defunctorie ad lucernam tantum post deuoratas populi turbas à palatina iurisdictione ac marmoreo tribunali reuersus. Quod dictum volui, ne mireris, sed æquum feras, si quid tumultuosum atque stridulum te offendat. Curavi tamen diligentia quantã potui, vt tibi integra pertractandorum reorum, siue accusatorum formula scriberetur, quæ pro iure scripto, & nostro more delictorum omnium genera, probationes, pœnas, vniuersam deniq; criminandi rationem, à principio ad finem contineret. Caue tamen quicquam, præter pauca, quæ & me iudice, & præse, executioni sunt mandata, meum esse, velut domi meæ natum existimes: sumpta sunt omnia vel à legibus, non illis quidem obsoletis, & antiquatis, sed vsitatissimis, ac celebratissimis, vel ab earum doctissimis interpretibus, quibus magis, quàm mihi fides tribuenda. Eo autem modo, quem vides, tantum digessi, ac cõposui. sed quid dixi, composui? Imò nullo ordine effutiui, & implicui. Quid tamè voluerim principio, quantumque postea elaborauerim, norunt

AD LECTOREM

permulti, & ipse non sum nescius: quid verò effecerim, iudicabit is quem pauculas horas legendo male locare non pigebit. At enim cum immoderato amore ante tempus partum abegissem, abortumque fecissem, apud me intra priuatos parietes retinere, donec satis adoleuisset, ac modo vrsæ effingere statueram. Neque adhuc in publicum emittere ausus fuisset, ni aduersum me nonnulli primæ eruditionis homines, summæque authoritatis suis importunis clamoribus impetrassent, subinde vociferantes, quid cessas fœtus in lucē educere? sinēsne in tenebris perpetuo delitescere? cur tanquā nothos, adulterinos, atque subrepticios recondis? vt sine nomine, sine laude, sine fruge, sine vsu, pereant? quousque tandem pullos velut implumes in sinu fouebis? Iam pennati non humi serpere, aut arbores conscendere, sed etiam per aera volitare adpetunt. Quid, inquit, morosos, ac delicatos pertimescis, quibus nihil probatum, quod non sit comptum, fucatum, & ad vnguem exploratum? Num Criticorum censuram, & vulgi linguas? En pro te pugnabit vniuersa doctorum schola, suos asserent, suos vendicabunt, & tuebuntur: nequid hac in parte sis sollicitus. Quæ adhortationes vt quod est, ingenue fatear me plurimum affecerunt, ista tamen tua, humanissime lector, plus me beneuolētia afficit, qua fretus magis, quàm mea, aut cuiusuis alterius authoritate fesus non libellos, sed planè liberos tibi committere non dubitem: neque eos toruis aspicias oculis, qui aperta fronte, ac læta se tibi offerunt: verū eos magno adplausu excipies, qui ad te pleno gradu contendunt, & auidissimè amplexaberis, à quibus vehementer te amatum iri senties. Quòd si paulò rudius illi loquantur, aures, quæso, tuas non lædant, meminerisque vnde prodeant, & in qua schola edocti fuerint, Bartholi videlicet, Baldi, & similibus, quorum voces reddere plerumque necesse fuit. Præterea colloquuntur tantum cum formularijs, rudibus, & imperitis, in quorum gratiam editi, atque educati sunt: ad doctos, & peritos nihil pertinent. Vt enim ab eloquentissimis instructi essent, tamen moderandus erat stilus ad eorum captū, qui instituebantur: Velut si quis breuiorē se regere ac manu ducere velit, demittat se oportet, retineatque gressum, ac se accommodet ad eum, qui sequitur. Eò videre est elegantissimos scriptores verbis tritis, ac vulgaribus vsos, quòd alijs facilius intelligerentur. Atque in hanc sententiam. 3. de finibus bonorum, & malo. inclinat eloquentiæ parēs Tullius. Cuius ea verba sunt: Nemo, inquit, mediocriter doctus mirabitur, cogitans in omni arte, cuius vsus vulgaris communisque non sit, multā nouitatem nominum esse: cum cōstruantur earum rerum vocabula, quæ in quaque arte versentur. Insuper neminem latet quamlibet artem peculiaribus conflare vocabulis. Nōne dialectici diuersa habent à phisicis vocabula? Quid de rethoricis dicam? quorum artes totæ sunt forenses, ac populares: num hi suos flosculos, lepores, fucos habent? verbis tamen in dicendo quasi priuatis vtuntur, ac suis. Sapienter igitur præcipit grauissimus author Euripides, vt sermo sit simplex, non fucatus, nec plus satis phaleratas voces quærat. Eloquentia verò vt se hominum mentibus insinuet, auditorumque aures demulceat, suis flosculis ornata vt sit, oportet. sed illud ad hæc, quæ paramus, non desideratur: Verūm si sua inconcinnitate, aut asperitate sensus feriāt, ea animi patientia tolere, quæ quondam Archēsilaus rex, qui raucos aliquando & inamœnæ vocis, aut balbutientes audire homines exoptauit, quòd attentius postea facundos audiendo, plus caperet oblectamenti. Cæterum cū exponendi mei erga te animi occasionem diu expectassem, nec alia occurrisset, hanc vel minimam arripui, æqui tamen, bonique consulas pro tua solita benignitate: quod si facis non tã dedisse, quàm à te accepisse beneficium existimabo, teque dignum, cui maiora conferantur. Dabitur olim deo faciente quod tantopere cupio literarum otium, renasceturque illud tempus, in quo meū planè in musarum

AD LECTOREM.

delicijs exbilarem animum, ac cum illis foeliciter consenescam. Tum demum in me videbitur, quod plerumq̃ agris fieri consuevit, qui intermisso cultu maiore quadam fructuum vbertate redundant, quasi referre gratiam quietis, & producere cum faenore solent. interim bene valebis, optime lector, & meis, siue potius tuis, quantum potes fauebis.

ROBERTI BAUDRY PA
risiēsis, in ærarij regij tribunali
consiliarij Parisijs, ad Le-
ctorem Carmen.

*Intrepidus quocunque voles discurre viator,
Sylua, nec ignotum te remoretur iter.
Desine prædari, me consule, & aspice latro,
Quanta tibi paruo hoc pœna parata libro.
Astræam redisse vides, pax obuia nescit
Crimina, vis moneam? desine velle pati.*

FRANC. A SALERONE,
I. Doc. Alestini, in supremo cōfessu
Parisiēsi aduocati, ad Do. Io. Millæū
generalis quæstoris & reformatoris
omnium syluarū regni Franciæ sub-
præfectum Hexastichon.

*In fontes lex arma parat, lex fata minatur
Tristia, & ultores aspera lex gladios.
Cæsarea informis lex manat, quæ sine praxi
Vt sine fronde arbor, & sine crine caput:
Lege scelus Millæe fugas, praxique coerces,
Quæ fuerat paucis cognita rite viris.*

IACOBVS LE ROY PA
risiensis, Regis Francisci hoc no-
mine primi Referendarius
& commissarius,

Ad lectorem beneuolum.

*Arrige (qui legis hæc) aures, animūmq; cerebrum
Inuenias in eo cum nouiora nouis.
Quæ lapsis dudum seclis absconsa fuere
Ecce patent vobis lucidiora die.
Nūc sibi præcaueāt qui crimina quæq; sequuntur,
Nam proprias pœnas iste libellus habet.*

*Quæ statuere patres in crimine continet omni,
Et genus & speciem: quod prius atq; recens.
Tota libelle tibi multū Respublica debet,
Cum doceas quid lex sanguinolenta velit.
Principium finemque dabit quo crimina Iudex
Exequitur: pœnis afficiatq; reos.*

IOANNI MILLÆO SY-
luigniaco aquarum & forestarū re-
gni Franciæ generalis reformatoris
in tribunali tabulæ marmoreæ Pala-
tij Parisiensis locum tenēti Diony-
sij Godeffredi in suprema parlamē-
ti curia aduocati,

Epigramma.

*Millæo quantum debet tibi Gallia: quisque
Ex opere hoc (quod nunc prodijt) inspiciat.
Ex quo si quis agat male, vel quod nō sit agēdū,
Ante oculos illi pœna statuta patet.
Crimina iā cessent: nocturne homicida cauetor:
Processus tuus est factus in hoc opere.
Quæ malefactorē non ergo exterreat? aut quis
A male commissis nunc sibi non caueat?
Iam tutò incedas noctūq; diūq; viator:
Qui male consuevit viuere, pœnituit.
Nam pœnam videt ante oculos quæ crimen in-
ultum
Nō patitur: Reprobis quisquis es, ergo caue.
Sed cum nunc Millæe tuo tranquilla labore
Omnia sint, debet Gallia multa tibi.
Eiusdem Godeffredi ad Lectorem.
Vis in criminibus, ius, praxim, vsūmq; doceri?
Hoc tibi præcipuum perlege Lector opus.
Eiusdem Godeffredi ad inuidum.
Inuide si inuideas scriptis, sic scribito nullus
Vt possit scriptis inuidus esse tuis.*

IN NOMINE Domini nostri Iesu Christi, ad omnia cōsilia, omnēque actus, semper progrediendum, & incipiendum est. Quia per eius gratiam, etiā ciuiliū administrationū iudices & officia singulis pro-

lo modo præteribat, etiā si accusatus cum accusatore in gratiam rediisset, vt c. crimina. extra de collus. deteg. Ita q̄ in criminalibus accusatore desistente, vel defuncto, potest iudex ad vltiora procedere, vt C. de abolit. l. ij. & ff. de public. iudic. l. pe. Sed dic q̄ cum inquis-

uincijs per imperatorem constituuntur: attribuentē quidem emolumētū quod vnusquisque percipere debeat, vt l. In nomine Domini. C. de offic. præfect. præ. Affri. & aut. de armis in princ. col. vj. & aut. de quæsto. in princ. col. eadē. **REFERO.**) Iuxta Samonis illud: Deus patrum meorum, & domine misericordiz tuæ, qui fecisti omnia verbo tuo, & sapientia tua constituisti hominem, vt dominaretur creature, quæ à te facta est: vt disponat orbem terrarum in æquitate, & iustitia: & in directione cordis iudiciū iudicet: da mihi fediū tuarum assitricem sapientiā: & noli me reprobare à pueris tuis, quoniā seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exiguus temporis, & minor ad intellectū iudicij, & legū, vt sapient. ix. cap.

CONSuetudine

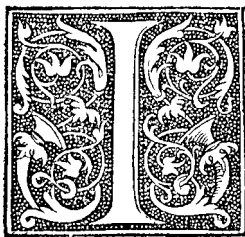
Ea enim, quæ sunt moris, & consuetudinis, in bonæ fidei iudicijs debent venire. l. Quod si nolit. §. assidua. ff. de ædific. edic.

TRIFARIAM.) vt c. qualiter, & quādo. 2. extra de accusa. & in extrauag. ad reprimendum. Quomodo in læsæ maiest. cri. proced.

INQUISITIO.) Est inquisitio simplex, per quā iudex suo officio sine accusatore, vel denunciatore per se requirit delinquentes, vt l. congruit. ff. de offic. præsid. & d. extrauag. ad reprimendum, & d. c. qualiter, & quādo. 2. extra de accusa. quod quidē p se facere debet iudex, & non per latronum insectores, pœna contrafacienti imminente, vt in auten. de colla. §. iubemus autem omnes. coll. ix. Nec eo casu iudex censetur accusator, sed quasi denunciante fama, vel deferente clamore, debitū sui officij exequi, vt d. c. qualiter, & quando, & d. extrauag. ad reprimendum, quoniā factum se ostendit. argu. l. j. ff. de integ. resti. Ita q̄ euidētia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris, vt c. euidentia. extra de accusa. Itidem ea quæ in iudicijs publicantur, non requirunt accusationem, aut etiam probationem, vt l. ij. §. si publico. ff. ad l. Iul. de adul. & l. nullū. C. de testib. vnde Gregori⁹ crimīa semel audita, indiscussa nul-

In nomine Domini NOSTRI IESV CHRISTI, ad cuius prouidentia animū meum semper refero, ^B praxim instituendæ, ac absoluendę criminationis (processum criminalem vocant) Francici regni cōsuetudine ^C vsurpatā traditurus, eam instrui præmitto trifaria, ^D inquisitione (vulgo informatione) denunciatione, & accusatione. vt sequenti serie.

Inquisitionis formula.

INQUISITIO PER me Domitium Vlpianum præpositum, & custodē præposituræ cōfecta est anno Domini M. v^c xl. die mercurij,

fitio succedat in locum accusatoris, & iudex vices accusatoris sustineat, merito erit eiusdem naturæ, cuius est accusator, vt Bart. in d. l. ij. §. si publico. ff. de adult. Nā contra iudicem inquisitionem possunt eedem exceptiones opponi, quæ opponi possunt contra accusatorem. vt quia est inimicus, vt glo. in d. c. qualiter & quando. in versic. ad inquirendum, cum iuribus ibi alleg. aliās autem propter eius officium cessat omnis turpis suspicio, vt l. fi. C. ad leg. Iul. repet. & l. j. ff. de offic. præsid. & d. l. cōgruit, eodem. & Bart. in d. §. si publico, & i. in verbo Querimonia, versic. Si autem officialis, fo. & c. Ideo in omnibus criminibus, in quibus sine metu calūniæ admittitur accusator, in illis potest iudex inquirere, Bart. in d. l. ij. §. si publico. nu. ij. & l. si quis in hoc. C. de episcopo & cleric. & idē obserua-

tur iure municipali. Bartho. in d. §. si publico, maxime vbi Respublica reputat offensā, vt l. j. in fi. ff. de abigeis, & C. ad leg. flā. de plagia. l. plagij. 2. & l. prætes, eodem. vbi autem non reputatur offensā Respub. inquire non potest, etiam ad priuatorum commodum, vt not. Innoc. in c. ad nostram, l. ij. extra de iureiur. Iure autem nouo sunt quattuor regulæ, quibus proceditur per inquisitionem sine accusatore, vt glo. in d. extrauag. ad reprimendū. Quomodo in læsæ maiest. cri. proced. in versic. inquisitionem.

PRIMA regula proceditur ad inquisitionem super denunciatione officialium, vt l. diuus. ff. de custo. reo. & d. l. ea quidē. C. de accus. & l. j. de decurio. lib. xij. C.

SECUNDA regula est propter incidentem iuris cognitionem. Nam vbi cūq; iudex cognoscendo principaliter, repererit incidenter delictum esse commissum, potest de illo cognoscere, vt C. si aduersus liber. l. pen. & C. de cōdit. ob turp. caus. l. quod euitandi, & C. de calum. l. pe. & d. l. ij. §. si publico, & in d. extra. ad reprimendū. in glo. versic. inquisitionem.

TERTIA regula est, propter precedentem generalem inquisitionem. Nā vbi cūq; iudex inquirendo generaliter de malefactoribus, reperit aliquē deliquisse,

P R A X I S C R I M I N I S

potest ad inquisitionem specialem descendere, vt di. l. congruit, ff. de offic. præf. & ff. ad l. Iul. pecul. l. iij. & in autent. de col. §. iubemus, col. ix.

Q V A R T A regula est propter magnam offensionē. vbi enīq; crimen committitur coram iudice, iudex potest super illo procedere per inquisitionem,

vt c. de calū. l. i. & c. de testib. l. nullum, & l. pe. c. de proba. Idē etiam in crimine suspecti tutoris. l. tutor quoq; §. præterea, ff. de suspect. turo. Idem in carta falsa, vt d. l. pe. c. de proba. Idem in testibus falsis, vt d. l. Nullum. c. de testib. Idē in calumniatore. vt c. de calum. l. j. Idem in falso. vt c. de fal. l. vbi. Idem in notorio, vt d. l. ea quidem. c. de accusa. His ergo casib; celsantibus nemo, etiā criminofus, potest sine accusatore damnari, vel arceri, vel si fuerit accusator, & destiterit, vt d. l. rescripto. §. si quis accusatorē, ff. de muner. & hono. iuncta glo. Ibidem glos. refert illud euang. Mulier, nemo te accusat: nec te condemnabo, & in c. de manifesta. ij. q. j. vbi dicitur qd iudicis nō est sine accusatore quem damnare: quia Dominus Iudā cum fuisset fur, quia nō est accusatus, minime eiecit. & hoc verum, quia crimen illud tātum erat notū Domino, & incognitum alijs. Cognito autē crimine isto, pellendum. Apostolus de coetu fraternitatis censuit, omnes enim crimen eius sciebāt: scilicet Corinthij. Ideo ea, quæ sunt tantum nota iudici, nō alijs, sine examinatione feriri nō possunt, id est, sine accusatore dānari: quia in vna eadē q; causa nullus simul potest esse accusator, & iudex. Si autē ea sint nota alijs, & iudici: potest iudex ad vltiora, scilicet ad condemnationē procedere, vt d. c. de manifesta. iuncto. §. si. regulariter tamen de consuetudine in quolibet crimine, si cō efficitur accusator: & hoc fit, vt dū accusatoris persona assumitur, iudiciaria potestas amittatur, vt d. c. de manifesta. §. sed sciendum, ver sic. quæ iudici tantum.

S E D quæro, quid si aliquis fecit iniuriam alicui iudi-

ci, officiali, potestati, vel alicui de sua familia, vt notorium crimen, in persona, vel rebus, verbo, vel facto, nūquid iudex illius curiæ poterit delinquentes punire: vbi detur qd non. esset iam aliquis iudex in re sua, vel suorum, vel in proprio facto, quod esse non debet, vt c. ne-

quis in sua causiud. l. vna. & ff. de iurisd. omnium iudic. l. qui iurisdictioni præest, nec in re sua quis potest esse arbiter, vt ff. de arbit. l. pen. Sol. secundum Guy. dic qd si publice, & notoriē est facta offensa iudici, vel suis, vt quia facta fuit dum ius reddebat, vel sedebat pro tribunali, poterit tunc delinquentem, & offendentem punire. Nam hanc iniuriam sine accusatio- ne, & iuris ordine prætermisso potest punire iudex, vt lxij. distinc. c. salo- nitane. & hāc iniuriam iudex retractare, vel remittere non potest, quia nō tā sibi facta est, q̄ communi & toti populo ciuitatis: vni uersis enim redditur, quod pro omnium voto primatibus indulgetur, vt c. de aduocat. diuerso. iudic. l. re- situend. & ff. de condi. & demonstra. l. municipibus. Nam in præmissis casu nō ipsi iudici, vt priuato: sed vt iudici facta est iniuria: & non ipse in suo negocio sed vt alius procedit, & cōdemnat, vt ar. ff. de adop- tio. l. si pater. §. q. duos, vbi dicitur, Id quidē quis non potest facere tanq̄ ipse: potest tanq̄ alijs. Et ad hoc est nonus canō Innoc. c. Roma- na, extra de pœnis. lib. vj. Nam cui iurisditio concessa est, id concessum sibi vbi detur, sine quibus iurisditio

vij. Iulij super eo, quod ad iustitię notitiā puenit, mihiq; innotuit legionarios numero duodecim Domini nostri Regis, contra eius constitutionem, ac publicum edictū Parisijs præconio proclamatum non rediisse ad operas, & assuetas artes: sed tāquam errone, & nequā superiorem noctem in vijs publicis pernoctantes quendam iuuenem omnibus exutum indumentis, multiq; ferramenti ictibus percussum, mortuum in quadriuo sanctorum Innocentium reliquisse. Cuius quidē inquisitionis testes infra nominati, iurati, auditi, & examinati per me fuerunt: & eorum nomina, cognomina, qualitates, ætates, domicilia, dicta, & testimonia me dictate ab actuario excepta: Anno, diebus, modo & tenore sequentibus.

Interrogabuntur testes, sicut inferius patebit in formula accusationis.

Denunciationis formula.

V A E S T I O per me Petrū Iab-

Q lenum prepositum, iudicem & c. habita est die, & anno & c. super eo, quod magister Nicolaus Vrbanus ciuis Parisiensis, & Claudius Lupus apparitor (seruiens quibusdam nominatur)

tio explicari non potest, vt ff. de iurisd. omnium iudic. l. ij. & extra de offic. & potest. iudic. deleg. c. j. & c. præterea, & c. suspicionis. Alijs, vt domino Ioan. videtur procedendum secundum formam l. ff. de offic. præf. dum. l. senatus. Quidam alij sic distinguunt, talis iudex est qui habet merum imperium: & tunc possit hoc facere. an vero sit municipalis, vel delegatus, & tunc non possit, vt ff. de iudic. l. in omnibus. Sed prima solutio magis placet. hæc dixit Albert. de Gand. titu. de pœnis. §. quoniam in. 26. nota.

A DENVNCIA VERVNT.) Denunciatio expeditur officio iudicis, vt c. Romana. §. sane, de sensibus. lib. vj. & hoc quando iudex procedit ad informandū, & inquirendum super denunciacione, quæ illi fit per nunciatores ad hoc curiosos, vel per iudicem deputatos vt maleficia denunciant, vt l. diuus. ff. de custo. & exhibi. reorum, & l. ab accusacione. §. nunciatores. ff. ad turpil. & di. ex traug. ad reprimendum.

Tales tamen denunciatores non admittuntur sine fisco, aut fisci aduocato: quia apertissimi iuris est: vt quod ex cuiuscunque patrimonij reciderit in casum ex delicto, & legibus, & recto iuris ordine, fisci aduocatis agentibus vindicari debeat, pœna contrafacienti imminente, vt leg. omnes, de delato. lib. x. c. Et sciendum est q̄ licet tales nunciatores sine inscriptione deferant, vt d. leg. ab accusatore. §. nunciatores, & ibi glo. Et procurator fiscalis super denunciacione solus litem prosequatur, nec in aliquo tenetur: ni sit in eo dolus, fraus, aut concussio, vt notatur in c. fina. extra de calum. & leg. vnica. c. de sumpt. recuper. lib. x. c. & leg. ij. §. si publicanus. ff. vi

bono. raptō. debet tamen nunciator probare id, quod denunciat, vt c. de accusa. leg. ea quidem, & glo. in d. §. nunciatores: quod si non probauerit, tanquam falsus denunciator tenetur ad expensas, damna, & interesse partis denunciatae, vt l. non ignoret. c. de fructib. & lit. expens.

NAM qui denunciacionem alienis nominibus presumpserit, delatorum numero adijcitur, atque ideo calumniosum caput & personā iudicio irritæ delacionis, infamiae supplicium sequetur. l. in nominis. c. de calum. Calumniari autem denunciator presumitur, vbi cessat in probatione, aut non probat quod intendit: sicut in accusatore dicimus, vt cap. cum dilectus, in gl. in verbo calūniandi, extra de calum. & secūda, quæst. iij. cap. qui non probauerit: & c. de aduocat. diuers. iud. l. j. Sed dic q̄ excusatio à calumnia probatur per iuramentum denunciatoris, aut accusatoris, vt d. cap. fin. extra de calū. & ar. cap. presentium, extra de testibus, & extra de exceptio. cap. pastoralis.

HODIE autem purgationes à calumnia sunt arbitrarie, ad arbitriū iudicis, vt cap. inquisitionis, in fi. extra de accusa. & glo. in d. cap. fi. eodem. Nec vtique qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam eius rei inquisitio arbitrio cognoscentis

ideo committitur, vt reo absoluto de denunciatoris, aut accusatoris cōsilio querere incipiat: quæ mēte ductus ad accusacionē processit. Et si quidem iustū errorem repererit, absoluet eum. Si verò in euidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogabit. Quorum alterutrum, ipsius verbis pronunciationis manifestabit. Nam si quidem ita pronunciauerit, non probasti: pepercit ei. Si autem pronunciauerit, calumniatus est: condemnauit eum. Et quanuis nihil de pœna subiecerit: tamen legis potestas aduersus eum exercebitur: facti quidem quæstio, est in arbitrio iudicantis: pœnæ verò persecutio, non eius voluntati mādā, sed legis auctoritate seruat. l. j. & l. in priuatis. ff. ad Turpil. & Bartho. in leg. sciant. c. de probat. & leg. generaliter, in princ. ff. de decurio.

B RECEPTOREM.

Præses prouinciæ ex debito officij habet fures, latrones, plagiarios, conquirere: & prout quisque deliquerit, in eos animaduertere, & receptoresq̄ coherere: sine quibus diutius latro latere non potest; vt d. l. congruit. ff. de offic. præsid. Quod si non fecerit, & reperta crimina non vindicauerit: tegere, vt conscius, criminosa censetur. l. ij. c. de commerc. & mercat. & debet puniri eadem pœna, qua malefactor, si malefactorem dimiserit impunitum, vt l. si. in. fi. c. ne sanct. baptis. reiteret. Qui ergo malos percutit, & habet vasa interfectionis, vt occidat pessimos & occidit, minister dei est, vt cap. qui malos. xxij. q. v. quia cum homo iustè occiditur, lex eum occidit, non iudex, vt cap. homicidium. xxij. q. v. & glo. in l. cum probatio. ff. de probat.

C PLVRES à pluribus accusabuntur.) Quādo enim plures pluribus iniuriam fecerunt: vt ecce hic nouem fecerunt insultum contra quatuor, vt i. patebit, punientur insultantes de tot insultibus, quot sunt insultans a. ij.

dictæ præposituræ in iure denuncia sunt ^A Leonardum Nigrū cerdonem in vico sancti Martini Parisijs habitantem, fuisse, & modo quoque esse grassatorum, latronum, & furum receptatorem, ^B ac occultatorem, in magnā Reipub. pernitiem, maximum ciuiū periculum, & incommodum non minimum. In qua quæstione siue inquisitione postea appellati testes iurati, rogati, & auditi à me fuerunt: & eorum nomina, cognomina &c. actis per scribam inscripta, anno, die &c.

In accusacionis formula vniuersam criminandi rationem à principio ad finem complectar. Quod vt clarius mōstretur, Primum fingo querimoniam, in qua plures ^C à pluribus accusantur de vi, in qua Ioannes Plutus negociator Parisinus, discretus vir magister Chrysto-

PRAXIS CRIMINIS

tes: quia certum est, quod quilibet insultantium fecit insultum contra quemlibet eorum, qui sunt insultati, vt l. si plures. ff. de iniur. coniuncta l. si quis in graui, §. si cum omnes domini. ff. ad senatusc. sylla. Quæritur ergo quando delictum committitur in plures, vtrum quilibet prosequendo suam, vel suorum iniuriã possit agere, vel accusare, vt poena inferatur in solidum, ex persona vniuscuiusque, in hoc est distinguendũ. Aut delictum committitur principali- ter in iniuriam eorum, in quos committitur: & tunc quilibet habet actionem per se in solidum, vt leg.

j. in fin. ff. de iniur. & leg. cum qui nocentem. §. si nupta, eodem titu. vbi dicitur, si nupta filiafam. iniuriam acceperit: & vir, & pater iniuriarũ agãt. Pomponius recte putat tanti patri condemnandum esse res, quãti condemnaretur, si ea esset vidua. Viro tanti condemnaretur, si ea in nullius esset potestate, quod sua cuiusque iniuria propriam æstimationem haberet. Et sic ex vna iniuria interdum tribus personis oritur actio iniuriarum: neque vnus actio per aliam consumitur: vt puta vxori meæ filiafamilias iniuria facta est, & mihi & patri eius, & ipsi vxori, & etiam auo, nurui, si habeat, iniuriarum actio incipiet competere, vt d. leg. prima. §. finali. ff. de iniurijs. Aut delictum committitur circa res principaliter, & tunc omnes, quorum interest, loco vnus habentur, vt leg. pater. §. si arbores. ff. de arbor. furtim cæsa. vbi cauetur, Si plures eandem arborem furtim ceciderint, cum singulis in solidum agetur: ac si eadem arbor plurium fuerit, vni uersis duntaxat vna, & semel poena præstabitur, & leg. item apud Labeonem. §. fin. cum leg. sequenti. ff. de iniur. & ff. de leg. secunda. l. si seruus plurium. Ecce tra autem quando plures inferunt iniuriam alicui personæ, vel conuicium fecerunt, aut aliquem simul ceciderunt, singulorum proprium est maleficium: & tantò maior est iniuria, quãtò à pluribus admissa est: imò etiam tot sunt iniuriæ, quot & personæ iniuriam faciunt, & ideo omnes tenentur, vt d. leg. si plures. ff. de iniur.

Q V A N D O A V T E M plures percusserunt vnum & ille mortuus est, quando apparet cuius ictu decesserit, isto casu si quidem inferens vulnus mortale primo percussit, alij inferentes alia vulnera percusserunt secundo, tunc quilibet tenetur de occiso. Nam ista vulnera secundo illata licet in homine sano non essent mortalia: tamen in homine iam debilitato per primũ vulnus, secundum vulnus mortale est, vt l. qua actio- ne, §. sed & si quis seruum ægrotum. ff. ad leg. Aquil. ad idem facit l. ita vulneratus, in princ. eodem titu.

S I V E R O percusserunt prius illi, qui intulerunt vul-

nera non mortalia, tunc tenetur de occiso tantum ille, qui intulit vulnus mortale. nam ex illius ictu perijit, vt leg. Item Mella. §. sed si seruum plures. ff. ad l. Aquil. Tamen ille, qui primo percussit, poterit puniri tanquam præstans auxilium homicidæ, assistens

do illi ad maleficium committendũ, vt leg. quarta. ff. ad leg. Iul. de vi priuat. Et sufficit etiam si solus vnus esset ad hoc condempnatus, vt leg. secunda. §. dolo autem malo, verfic. sed si vnus. ff. vi bono. raptu.

Q V A N D O Q V E non potest apparere cuius ictu quis decesserit: & hoc potest contingere duobus

modis. Primo quia nullum vulnus erat per se mortale, sed vulnera vtriusque simul iuncta erant mortalia. isto casu omnes puniuntur de homicidio: quia omnes occiderunt, vt d. leg. Item Mella. §. si plures trabem. ff. ad leg. Aquil. & leg. ita vulneratus, in fina. eodem & ar. ff. arb. furt. cæsa. leg. si plures, & Inno. in cap. significasti. extra de homicid.

Q V A N D O Q V E etiam non potest apparere cuius ictu perierit: quia ignoratur, quis eorũ illã percussio- nem fecerit. Constat enim quod omnes percusserunt, sed non constat quis eorum illam percussio- nem fecerit: quæ est mortalis: nec constat de prioritate, vel posterioritate, & illo casu omnes punientur. Nam omnes præsumuntur simul vulnerasse: sicut alibi vbi de ordine non apparet, præsumuntur simul decessisse, vt leg. si inter virum, & leg. sed in illo. ff. de rebus dub. & ideo omnes tenentur, vt d. l. Item Mella. §. si plures trabem, & §. sed si seruum plures. ij. Respon. & d. leg. ita vulneratus, in fin. ff. ad leg. Aquiliam. Et sic plures committentes vnum delictum, reputantur pro vno, vt leg. cum si exhibuissent. ff. de public. & vect. & leg. prima, & per totum. ff. si familiar. furt. feciss. dicatur. In lege verò Cornelia de sicarijs habetur plus respectus ad animum, quàm ad actum. Sed lex Aquilia magis respicit actum, quàm animum, vt videamus ex quo ictu secuta est mors: non vt videamus animum principaliter, vt d. leg. Item Mella. §. sed si seruum plures. ad leg. Aquil. ff. Et sic vbi quis in rixa est occisus, vniuscuiusque ictus contemplari oportet: vt ille qui occidit, teneatur lege cornelia de sicarijs, alij non, sed lege Aquilia, vt leg. si in rixa. ff. ad leg. corneliam de sica. & d. §. sed si seruum plures. Si autem omnes iuissent ex proposito occidendi, omnes tenentur de occiso: licet vnus tantum percussisset. Ita tenet glo. in d. leg. si in rixa, & Exodi vigesimo primo capit. Sic non est contemplandus ictus, sed animus, vt lege prima. §. diuus, & lege diuus. ff. ad legem corneliam de sica. Aliàs si non proposito occidendi iuissent, nec apparet cuius ictu perierit occi-

FIGVRA HOMICIDII PERPETRATI

PRAXIS CRIMINIS

fus, ratione dubitationis nullus tenetur lege cornelia de sica. quæ requirit dolum siue animum, vt d. leg. j. §. diuus, & d. leg. diuus, eodem. Quia sanctius est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare, vt l. absentem. ff. de pœnis. Et sic debent omnes absolui, quo ad pœnam leg. cor. de sica. Sed quo ad pœnã legis aquilię, in qua venit leuis sima culpa: vt l. in leg. ff. ad leg. aquiliã, omnes tenentur, vt d. leg. Itẽ Mel. la. §. sed si seruũ plures, & hoc tenet Cy. in l. quoniam multa facinora. c. ad leg. Iul. de vi. in vlti. quæst.

Q V A N D O Q V E plura delicta sunt ab vno commissa vno actu: vt puta ab eo, qui occidit filium: ille tenetur lege cornelia de sicarijs, & leg. pompeia de paricidijs, sed licet vtraque lege teneatur, tamen non potest vtraque lege puniri, vt l. senatus, & ibi Barth. ff. de accusa. Sed in hoc est aduertendũ: quod quicquid ex vno facto resultat duo crimina, seu duo tituli criminis, quę se habent, vt genus & species, vt homicidiũ, quod est genus: & parricidiũ, quod est species homicidij. Isto casu non potest puniri nisi vna lege tantum. vt d. l. senatus, & l. prætor edixit. §. j. ff. de iniur. Si verò resultant duo crimina, quę se habent vt species separate, & distincta, tunc ex vtraque parte punitur reus delinquens, vt l. si adulterium cum incestu. ff. ad leg. Iul. de adult. Aliud est exemplum in delictis nominatis: Aliquis interfecit hominem in ecclesia, & sic vno actu homicidium committitur, quia occidit hominem: & sacrilegium, quia turbauit diuina officia, vt l. si quis in hoc genus sacrilegij. c. de episc. op. & cleri. tunc resultant duo crimina distincta, & separata, & ex vtroque punietur. Aliud exemplum in delictis non nominatis, vt si extrahendo tibi cultellum de manu vulnerrauit te & derobauit te, tunc ex vno actu resultant duo crimina distincta, & separata, & ex vtroque venio puniendus: nec habet locum d. l. senatus secundum Bart. ibidem vbi dicit text. Senatus cõsuet, ne quis ob idem crimen pluribus legibus reus fieret.

Q V A N D O Q V E plura delicta sunt commissa ab vno pluribus actibus. Sciendum est quod nunquam plura delicta concurrentia faciunt, vt vllius impunitas detur. Neque enim delictum, ob aliud delictum minuit pœnam, vt si quis subreptum seruum flagello ceciderit, duabus actionibus tenetur: furti, & iniuriarum: & si forte hunc eundem occiderit, tribus actionibus tenebitur, vt leg. nunquam. ff. de priuat. delictis, & ideo dicit Bart. quod quando ex pluribus delictis. sequuntur plures effectus, plures pœnæ veniunt imponendæ, vt l. iij. ff. de termi. mot. vnde si plures iniurias mihi feceris: puta turba, & cœtu facto domũ meam introieris, & hoc facto efficiatur, vt simul & conuiciũ patiar, & verberer: tunc agendo, teneor has

omnes iniurias, quas passus sum, simul in vno libello coniungere, vt l. prætor. §. si mihi plures. ff. de iniur. Et tamen ex qualibet per se imponitur pœna, & sequitur condemnatio ac si proponeretur in diuersis libellis, vt leg. non est nouum. ff. de actio. empr. & l. si adul-

terium cũ incest. ff. ad leg. Iul. de adulteris. Ratio est, quia hæc iniuriæ ad diuersos effectus tendunt. Si verò quis coadunauerit genitorem, & miserit illam ad aliquem locum: certe cum isti actus tendant ad eundem effectum non puniuntur nisi vno effectu, vt l. iij. ff. ad l. Iul. de vi. Si autem per vnam, aut plures leges

pro eodem crimine imponuntur plures pœnæ speciales copulatiue: tunc iudex omnes pœnas imponere debet, vt l. qui sepulchri. c. de sepul. viol. & d. l. nunquam. ff. de priuat. delict. Si autem pro eodem crimine plures imponuntur pœnæ alternatiue vna, aut diuersis legibus, tunc iudex inter pœnas eligit pro arbitrio, vt l. iij. c. de seruis fugit. & lxxxij. dist. in glo. in versic. summe. idem si imponatur incerta pœna de certis, etiam eligit iudex, vt l. j. §. expilatores. ff. de effract. & expil. Aut absolutè, tunc aut per eandem legem, tunc oratio absoluta habet vim copulatiuam, vt ff. de verbo. signific. l. sæpe. Aut per aliam legem, tunc sententia, quia vna tantum debet imponi: vt l. senatus censuit. ff. de accusa. & quod not. de pœnit. distin. j. c. pœnæ. in glo. vbi nota. quod in verbis legis, & in verbis iudicis, semper minor pœna videtur imposita, & hoc in pœnis ministerio iudicis infligendis: & quando ambæ pœnæ sunt speciales. Sed si vna sit specialis, alia generalis, tunc aut veniunt ex eadem lege, & specialis debet imponi: vt ff. de pœnis. leg. sanctio legum. Aut ex diuersis legibus, tunc aut vna pœna est ordinaria, alia arbitraria extraordinaria, tunc illa pœna debet imponi, quæ per legem posteriorem imponitur, vt not. c. de accusa. l. j. Aut vtraque pœna est ordinaria, tunc aut vna pœna applicatur parti, alia fisco. vt pœna annullationis contractus, quæ applicatur parti, & pœna condemnationis fscalis, & vtraque imponitur, vt not. in l. ij. c. de sacrosanc. ecclesia. Sicut incendiarius condemnatur fisco, ita & parti, quia emendat damna edita. l. qui ædes. ff. de incend. rui. & naufra. Aut neutra pœna respicit partem, sed rempublicam. tunc vna respicit solutionem, & alia non, vt pœna infamiæ, tunc vtraque imponitur, vt ff. de pœnis. leg. qui vltimo, vna per legem, altera per iudicem: quia lex, & iudex in puniendo concurrunt. Aut per alteram pœnam purgatur delictum, & satisfcit legi, & iuri, quæcunque pœna imponatur: tunc siue vna pœna includatur in altera: vt in homicidio, & parricidio: siue non, vnicum delictum, & vnus titulus maleficij punitur vna pœna tantum, vt ff. de accusat. leg. senatus: & quidem not. in l. nullum. c. de testi. & extra de iudi. cap. at si

cleri . Nam per impositionem vnus pœnæ alia pœna consumitur , vt puta: si essent duo crimina simul commissa, & ex quolibet eorum debeat imponi pœna mortis, cū quis non posset occidi, nisi semel. Ideo semel tantum punitur, vt Bart. in l. vulgaris. ff. de furtis. vbi dicit quòd si quis pluries ad vxorē alterius accesserit, vna tantū pœna imponet, licet ex quolibet coitu nascat accusatio. vt glo. in l. mariti. §. sex mensū, in ver. commissi, in fi. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. si diurno. ff. de pœnis. Sed quia in his imponitur pœna capitis pro adultério, non est iterabilis, vt l. quamuis, in fi. c. ad. l. Iul. de adult. Ideo vna tantum pœna imponitur. vt glos. in. d. l. vulgaris, in ver. fur erit. vnde si vnus seruus plura de licita commiserit, vna datione illius serui indiuidui, quia seruus diuidi non potest, dominus liberatur, vt l. si quis à multis. ff. de noxal. actio. & d. l. nunquam, ver. sed si seruus. ff. de priuat. delict. Et licet pœna mortis non sit reiterabilis, & quis non possit nisi semel mori: potest tamen pœna mortis exaggerari. sicut cum quis est aggressor itinerum, & obsidet publicas stratas, & plura homicidia commisit, expilatōrque domorum nocturnus, tunc pœna mortis venit exaggerāda, quia debent ei crura, tibix, & brachia, in duas partes, & dorsum rūpi, & frangi, & in rota in altum erecta affigi: donec lāguendo vitam exhalauerit, secundum ordinationem domini nostri regis publicatam in parlamento, Parisijs vndecima die Ianuarij, Anno dñi millesimo quingentesimo, xxxiiij. secundū quam ego feci exequi ad dictam pœnam rotæ duos insidiatores, & itinerum grassatores, nominatos scilicet Iohannem de congis, aliās, de saint oyen, & alterū Iohannē de Nouyon, aliās, Neron, die mercurij. xliij. martij. anno domini M. v. c. xxxvj. in foro pub. Firmitatis milonis apud Valesium, sequendo arestum dominorum iudicum, per dominum nostrum regem ad iudicandum processus per me instructos in reformatione lucorum, syluarum, & nemorum Valesij pro vltimo gradu, & iudicio delegatorum me relatores processus predictorum reorum existente die quinta februarij anno M. v. c. xxxvj. **S E D Q V A E R I T V R**, quomodo iudex potest augere, vel minuere pœnam, cum hoc sit in legis potestate, vt ff. ad turpil. l. i. §. i. in fi. vbi dicitur pœnæ persecutio. i. executio, nō voluntate iudicis mandat, sed legis auctoritati referuatur, & ff. ad municipal. l. ordine. ij. rñ. & in. c. si quē pœnituerit. ij. q. iij. cū nec etiam possit iudex imponere noua genera pœnarum, cum iudex non debeat recedere à pœnis à iure & consuetudine inductis, per l. moris. §. sed enim sciendum, & l. capitalium. §. maiores. ff. de pœnis, & Bal. in l. incredibile. c. de pœnis. Ita quòd quando pœna habet certos fines ex qualitate probationum, nunquam potest ex qualitate exaggerari, scilicet aggruari pœna, vt leg. generaliter, in princ. vbi est tex. notab. ff. de decurio. Ad hoc respondere possemus, quòd iudex non potest sine causæ cognitione augere, vel minuere pœnam, sed cum causæ cognitione potest augere, vel minuere pœnam, ante sententiam: vel in sententia, vt l. hodie. ff. de pœnis, quia nonnunquam euenit, vt aliquorum maleficia exacerbantur, quoties nimium grassantibus perso-

nis exēplo opus sit, vt ff. de pœnis. l. aut facta. §. vlt. Post sententiam verò non potest: quia sua dicta præfidi reuocare non licet. vt c. de pœnis. l. pœnam. & ff. de re iudic. l. cum quarebatur, & glos. in d. c. si quem pœnituerit. ij. q. iij. Mitiorē etiā sententiā iudex certis rationibus morus dicere potest. l. Et si seuerior. c. ex quibus causis infa. irrog. Et potest iudex inter pœnas mortis arbitrari, an igni subijciat, vel furcæ, vel decoletur. quia gratiam facere potest pœnæ, nō vitæ. Sed leuioris prout dictauerit sibi æquitas arbitrij, secundum dignitatem, secundum ætatem, secundum merita prioris vitæ, vt l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infa. & d. l. & si seuerior. Exemplum enim est, vt cum quis instrumenta penes se deposita, aduersario tuo prodiderit, & inspicienda exhibuit, & ideo deportari, & infamari in perpetuum debet, vt ff. de pœnis. l. si quis aliquid, §. instrumenta, & ff. ad l. cor. de fal. l. j. §. Is quis. Propter ætatem tamen magnam, vel paruam, iudex potest mitigare pœnam. vt ff. de minor. l. auxilium. §. i. delictis, & ff. de termino mot. l. ij. Aut quando delinquens sine dolo deliquit, vt ff. de pœnis. l. respiciendum. §. delinquant, & l. absentem. §. fiñ. Aut quando non dolo, sed lasciuia homicidium quis fecit, vt ff. ad leg. cor. de sicar. l. in lege, & ff. ad leg. cor. de fal. l. falsi. j. §. ordine. Aut quando delinquens dicit se esse commilitonem Reipub. vt ff. de re milita. l. non omnes. §. fiñ. & glo. in d. leg. & si seuerior. Ex causa ergo, & persona, & ætate, & ratione scandali, potest iudex arctare, vel ampliare pœnam. Ex causa, vt l. distinctio. c. vt constitueretur. vbi dicitur, detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus sanandis malis, charitas sincera subueniat. Ex persona, vt xxiiij. quæst. j. c. qui contra. & ff. de pœ. leg. capitalium. §. vltim. vbi dicitur maiores puniri minori supplicio, & seueri⁹ seruos, quàm liberos: famosos, quàm integri status. Aetate. vt lxxxvj. distinctio. c. tanta nequitia, vbi dicitur: quāto morti vicinior effeceris, tantò sollicitior, atq; timidior esse debes. Et quidem pœnæ sententia inde fuerat iaculanda, sed quia simplicitatem tuam, cum senectute cognouimus, interim tacemus. eos verò, quorum consilio hoc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decreuimus: neque simplicitati tuæ, neque vltius senectuti parcamus. Ratione etiam scandali, & tumultus aliqua postponuntur, & fiunt, quæ aliter non fierent, vt in c. de his verò, §. o. distin. & cap. placuit. distin. j. & leg. qui cædem, & l. eiusdē. §. penul. ff. ad l. cor. de sicar. & ij. q. j. c. in primis. Et illud non tantum est verum in extraordinarijs criminibus, vt possit augeri vel minui pœna in sententia, sed etiam dici potest in publicis iudicijs, & ordinarijs, vt ff. de pœnis. l. respiciendum, in princip. & l. aut facta. §. fiñ. & ff. ad leg. cor. de falsi. leg. antepe. & plenius super his dicere possumus in d. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. iu glo. sed quomodo potest iudex. Sed quomò in extraordinarijs criminibus potest augeri, vel minui pœna, cum nulla sit per legem statuta certa pœna? Respondere debemus, referre nos ad id quod fieri solet de tali crimine ex consuetudine: quod cum excesseris, dicaris augere, vel minuere, vt argu.

P R A X I S C R I M I N I S

ff. de damno infe. l. si finita. §. j.

D Q V A E R I T V R.) Debemus enim prius inquirere de maleficio, quā iudicare, vt. ca. Deus omnipotens, ij. q. j. Imò antequā iudex procedat ad aliquā inuestigationem, & inquisitionem, debet ei constare de maleficio. l. si is qui. §. si tu titiū, ff. de furt. & l. i. §. Itē illud. ff. ad Sylla.

E C O N S A N G V I N E I S) Quilibet enim potest suā, vel suorum iniuriam persequi, & exequi. l. non prohibentur milites, & l. de crimine, & l. cū rationibus. c. qui accus. nō poss. vel si res ad quēcunq; pertineat. l. se natulc. c. eodem.

F P R O C V R A T O R E fiscali iuncto.) Apertissimi iuris est, vt quā ex cuiuscunq; patrimonio ceciderit in casum ex delicto, & legibus

& recto iuris ordine, fiscali aduocatis agentibus, vindicari debeat, pœna contra facienti imminēte: vt. l. omnes, de delato. lib. x. c.

G P E R se respondeat.) Quando ex elogio, seu inquisitione constat iudici, modicè oneratum reum super crimine imposito, ex quo non posset subsequi pœna mortis, vel debilitationis membrorum, potest iudex reum citari facere coram se personaliter compariturum, quod reus necessarium, oportunitum aut vtile ei videbitur. l. si. c. de procur. Cum ex multis possit suum animum informare partis principalis ministerio, quod non posset procuratoris medio: & in his nō potest certa regula dari, cū ex arbitrio depēdeat iudicantis, vt not. in. c. pastoralis, extra de iudic. & in. c. fi. & ibi glo. & docto. extra de procurat. & in. l. i. in princ. ff. eodem, & c. de his, qui veniam ætat. impet. l. iij. ff. ex quibus caus. in possess. eat. l. ait prætor.

H E X T R A O R D I N A R I E.) Quando enim scelus est graue, de quo constat per informationes, & ex quo venit imponenda pœna corporalis, vel supra relegationē: contra reum extraordinarie procedendum est. l. solet, in verbo, sed hoc genus mandati extraordinarium est, ff. de offi. procons. & legat. Ideo exhibendus est reus, nec à carcere relaxandus, nec fideiussoribus committendus. Verum hanc carceris pœnam ante supplicium sustinere debet, vt. l. diuus. l. j. ff. de custo. & exhibit. reo. Et illo casu non potest reus audiri, & comparere per procuratorem. l. accusatore. §. ad crimen. ff. de public. iudic. Sciendum est igitur de omni iniuria eum, qui passus est, posse criminaliter agere, vel ciuilit. Et si quidem ciuilit. agitur, ordinariē agitur: pœna pecuniaria æstimatione iudicis actori danda imponitur. Sin autem criminaliter agitur, vt quando fit captio corporis super informationibus, interrogatio, cum repetitione, & confrontatione testium, contra reum, tunc officio iudicis extraordinaria, scilicet capitis, vel status, si iudici

sedeat: vel pecuniaria inferenda fisco, non actori, pœna reo irrogatur, vt. l. fi. c. de iniur. & §. In summa, In sti. eodem.

I E T T A N D E M ordinariē.) Vbi enim crimen non est probatum plene, vel semiplene, vt in discursu præsentis processus constabit, ita quæ prima facie persona videtur innocens, debet dimitti, & relaxari à carceribus, sub fideiussoribus, si dare possit, vt. c. ad. l. cornel. de sicar. l. j. Et. c. de adult. l. si qui, vel quia in alijs erat innocens, vt. ff. de re milita. l. non omnes. §. à barbaris, & in autē. vt ordo præfectur. col. v. debet autem reus dare idoneos fideiussores de veniendo ad iudicium, vt. ff. In ius voc. vt eant, vel soluat leg. j. & ij. Et dicuntur idonei

fideiussores de iudicio sisti, facultatibus, & facilitate cōueniēdi, vt. l. fideiussor for. ff. Qui satisfda. cog. nec sunt idonei fideiussores, qui habent declinatoriam, siue præscriptionem fori, vt. l. si fideiussor. ff. eodē ti. neq; videtur quis dedisse fideiussorem, qui dedit eū, qui priuilegio fori tutus est, nisi eidem priuilegio renunciauerit vt. l. j. ff. si quis in ius vocat. Quo autē ad fideiussorē, debet idem fideiussor idoneus exhibere reum in eadē causa, in qua tunc est, donec iudicium accipiatur: & vt ad experiendum nō faciat ius actoris deterius, vt. l. j. §. si desinat. ff. si ex noxa. caus. agat. vbi dicit tex. si desinat seruus esse promissoris, vel actio amissa sit, non videtur in eadem causa statum: vel si is, qui pari loco erat, in litigando coeperit esse in deteriore: vel loco, vel persona mutata. Petit ergo fideiussor de iudicio sisti, quia vbi requiritur proferri diffinitiuē, vel absolutiuē, exhibitio rei est necessaria, priusquā pronuncietur, glo. in. l. consentaneū, in verbo, cogendum. c. quomodo & quādo iudex. Et siue actio sit pœnalis, siue non, fideiussor de iudicio sisti, in defectum exhibendi reum, tenetur ad verum interesse: scilicet ad id quod principaliter petitur, vt. d. l. fideiussor. §. si. & l. sequenti. ff. qui satisfd. cog. non tamen venit puniendus similitudine supplicij, quo debeat puniri ille, qui debebat exhiberi: quia qui se obligat ex suo contractu, non potest se obligare ad pœnam mortis, vt. l. liber homo. ff. ad leg. aquil. & glo. in. c. cum homo. xxij. q. v. Sed quando reum criminis pro quo satisfdedit non exhibet, pœna pecuniaria plectitur: & si dolo non exhibeat, extra ordinem venit damnandus, vt. l. si quis, ff. de custo. & exhibit. reo. & Bart. ibidem. Si verò officialis, vel commentariensis non exhibet reum, lex eum similitudine supplicij punit. l. ad cōmētariēsem. c. de custo. & exhibit. reo, & l. milites. ff. eodē. Sed quæro, quid si reus ita pauper sit, vt non possit satisfdare, neq; cautionē præstare: dic quæ tūc præstabit iuratoriā cautionem, quæ satisfdabit, cū peruenerit ad pœnam

guiorē fortunam, vt c. Odouardus, extra de solutio. Præstat igit, quam dare pōt, vt extra de donat. post diuor. restit. c. pen. & glo. in. c. ex parte. extra de verbo. si gnific. Sin autem reus bona immobilia possideat, committitur suæ promissioni, cum iureiurando, quam iuroriam cautionem vocant,

vel nudam promissionem, vel satisfationē, quam pro qualitate personæ suæ quis dare cōpellitur, vt. ff. Qui satisfada. cogant. l. sciendum & s. sed hodie, Insti. de satisfad. Et si reus esset forensis, debet cōstituere, & eligere domicilium, vbi conueniri possit, vt. l. domicilium. ff. ad municipal. & l. si in patria, de incol. lib. x. c. & vt stet certo loco, quādo est cōmodū alicuius, vt Barch. in. l. titio centum. s. titio centum. ff. de cond. & demonstra.

K PER PROCURATOREM. Iudex in delictis, vsque ad pœnam relegationis, potest recipere, & admittere reum ad comparandum, & se defendendū per procuratorem: non tamen ad hoc necessitat, aut cogitur ad hoc, nisi velit, vt. l. si seruū. s. publice. ff. de procu. & glo. in. l. reos, & l. absentem. c. de accusat, & l. diuus, j. ff. de custo. reo. Sed interdum quando crimen non est plenè probatum, aded q̄ æquum sibi videtur reum iustificari per suas defensionis, ad id eum iudex admittit: quia defensio est de iure diuino, naturali, & humano permessa: & debet iudex tunc concedere dari copiā titularum, & respōsionis reo, vt. c. j. extra de accusat. in vj. & c. qualiter & quando. 2. extra eodem. & etiam copiam aliorum actorum, si hoc requirit delatus, vt. l. is apud quem, cum ibi not. c. de edēdo. Item debet idē iudex ex officio, reo de aduocato, seu defensore prouidere, vt not. in. l. si non defenderetur. ff. de pœnis, & l. j. ff. de quæstio. eo q̄ bonus iudex debet zelare potius innocentiam rei, q̄ culpam, ar. l. placuit. c. de iudic.

L ADIORNABUNTUR ad tres breues dies.) Quādo rei exhibendi se per cōtumaciam absentāt, hinc nō possunt capi ad corpus, de consuetudine citantur vnica citatione pro tribus, quod dicitur vnum ædictū pro tribus, vt. l. nunq̄. ff. de iudic. cōparituri ad tres breues dies continuos, & consequentes corā iudice loci: & hoc præconia voce ad sonum tubæ, cornu, vel campanæ, secundum morem locorum, vt not. glo. in. l. ij. c. de decret. decurio. lib. x. c. & facit quod not. glo. in. l. j. c. quæ sit lōga cōsuet. & idē Angel. de malefic. in verbo, qui iudex cōmisit. de consuetudine Franciæ citantur rei regulariter ad sonum tubæ. De iure citātur p̄ triduum ter per

singulos dies. l. inter. ff. de public. iudic. Et condemnantur rei, ex illa triduana contumacia, secundum qualitatem probationum, & merita delictorum. Et hoc de stilo curiæ parliamenti Parisini. De stilo vero præposituræ Parisiensis, & fori episcopi, & de iure non veniunt rei condemnandi ex illa triduana contumacia trium dierū. d. l. inter, ibi, ne per triduum per singulos dies ter citatus reus condēnetur. ff. de pub. iud. Verum est q̄ pro contumacia multantur. Nam si quis in ius vocatus non ierit, ex causa à competenti iudice multa pro iurisdictione iudicis damnabitur, vt l. ij. ff. si quis in ius vocat. non ierit, de consuetudine multa cuiuslibet defectus in quolibet trium dierum est septemdecim solidorū Parisiensium cum dimidio. Et talis multa, siue emenda applicat fisco, & nō parti ciuili, tam de consuetudine q̄ de iure, vt. l. v. & l. eos c. de modo multa. Quātū autem ad partē ciuilem, rei condemnantur in secunda citatione in expensis cōtumaciæ, vt. l. sancimus. c. de iudic. & extra de pcur. c. que relam, & glo. in. c. quoniam cōtra falsam, extra de prob. ad hoc enim vt rei prælibati condemnari possint absentes de iure, & stilo prædict. præpositurarum vltra illam citationem ad tres breues dies debent iterum citari, & vocari per edicta, scilicet per tres quater denas, & quartam ex abundantanti, vt. l. j. versic. præfides, iuncta glo. ff. de requir. reis. Ratio siquidem est, quia vox præconis paucis innotescit, vt in autē. quia in prouincia. c. vbi de crimine agi oport. in glo. ibi, præconia, & autē. at qui semel. c. quomodo & quando iudex. Ad perēptorium autem edictum de iure hoc ordine peruenitur, vt primo petatur post absentiam reorum edictum primū, mox secundum per interuallum non minus decem dierum. Et tertium, quibus propositis, tunc peremptorium impetret: quod inde hoc nomen sumpsit, q̄ perimeret omnem disceptationem, hoc est, vltra non patietur aduersarios tergiuersari. In peremptorio autem comminatur iudex, qui edictum edit: etiam diuersa parte cogniturum se, & pronūciaturum. Et post edictum peremptorium impetratum, cum dies eius superuenerit, tunc absentes iterum, & quarto ex abundantanti, citari debent: & siue responderunt, siue non, agetur causa: & pronūciabitur, non utiq̄ secundum præsentem, sed & interdum vel absens, si bonam causam habuerit, vincet, vt. l. ad peremptorium, cum leg. seq. ff. de iudic. Et licet de iure inter edicta sit interuallū non minus decem dierum:

bertati se per procuratorem^K defendet, sequeturque iudicium ciuile.

Quarto, contra Bernardum Thrasonem, Claudiū Caligulam legionarios, & nobile Desideriū Anippū litigatur extra ordinē facta prehēdēdi corporis potestate: qui absentes, & exules citabūtur vno ædicto pro tribus: siue triū breuioribus interuallis denūciationum, trinōve nūdino cōmonebuntur, vt iudicio se stant, & (vt vulgo loquūtur) adiornabūtur ad tres breues dies^L, ad audientiam graphariatus. Postea dies illis dicentur solenniter voce tubæ, & præconis ter quaterni deni, & quater ex abundantanti in statutis plateis, locis publicis, ad incla-

maciæ, vt. l. sancimus. c. de iudic. & extra de pcur. c. que relam, & glo. in. c. quoniam cōtra falsam, extra de prob. ad hoc enim vt rei prælibati condemnari possint absentes de iure, & stilo prædict. præpositurarum vltra illam citationem ad tres breues dies debent iterum citari, & vocari per edicta, scilicet per tres quater denas, & quartam ex abundantanti, vt. l. j. versic. præfides, iuncta glo. ff. de requir. reis. Ratio siquidem est, quia vox præconis paucis innotescit, vt in autē. quia in prouincia. c. vbi de crimine agi oport. in glo. ibi, præconia, & autē. at qui semel. c. quomodo & quando iudex. Ad perēptorium autem edictum de iure hoc ordine peruenitur, vt primo petatur post absentiam reorum edictum primū, mox secundum per interuallum non minus decem dierum. Et tertium, quibus propositis, tunc peremptorium impetret: quod inde hoc nomen sumpsit, q̄ perimeret omnem disceptationem, hoc est, vltra non patietur aduersarios tergiuersari. In peremptorio autem comminatur iudex, qui edictum edit: etiam diuersa parte cogniturum se, & pronūciaturum. Et post edictum peremptorium impetratum, cum dies eius superuenerit, tunc absentes iterum, & quarto ex abundantanti, citari debent: & siue responderunt, siue non, agetur causa: & pronūciabitur, non utiq̄ secundum præsentem, sed & interdum vel absens, si bonam causam habuerit, vincet, vt. l. ad peremptorium, cum leg. seq. ff. de iudic. Et licet de iure inter edicta sit interuallū non minus decem dierum:

P R A X I S - C R I M I N I S

de consuetudine tamen est interuallum quatuordecim dierum : & in hoc discrepat à iure tantum . Et quãuis possit dici , q̄ iura hic proxime allegata , loquantur in ciuilibus ; dic etiam q̄ eadē dilationes sunt in criminibus , sicut in ciuilibus , vt Bart. & glo. in d.l. inter accusatorē . ff. de public. iudic. Quattuor ergo proponuntur edicta . Primum dicitur admonitorium , vt in autēñ. de herēd. & falc. §. quis autem non . col. j. Secūdum cōuētionale . Tertium , citatoriū . Quartū , perēptorium , quod comminatoriū dicitur . vt glo. in d.l. ad p̄emptoriū , & l. in perēptorio . ff. de iudic.

M D E S T I N A T I S .) Edicta de iure solent fieri in quadā dealbatione in prætorio . Item sūt per voces præconum : & hoc obseruat consuetudo præpositurę , & vicecomitatus Parisiēsis cum sono tubæ . Item p̄nuncium sine tuba , cū affixione edictorum in quadriuijs publicis , vt obseruat stilius fori epi Paſ. & hoc imitat̄ ius , vt in autēñ. de litigios. §. omnem , col. viij. Ratio quare hæc edicta affigantur in scriptis in prædictis quadriuijs est , quia vox præconis paucis innotescit , vt supra dictū est : quia auditibus tantum , & quibus hi dixerint . Sed edictū sic per multos dies positū , omnib⁹ liquet , vt in autēñ. ac qui semel , iuncta glo. c.

quomodo & quando iudex . Contra corruptentem vero album propositum , vel quod in albo proponitur , datur actio popularis in quingētos aureos . l. si quis id quod , ff. de iurisd. omnium iudic.

N C O M M I S S I O N I S rogatoriæ .) Sunt nōnulli de crimine accusati , qui latent , aut relinquunt prouinciam , in qua deliquerunt , & in alia prouincia degunt . Tunc solent præsides prouinciarum , in quibus delictum est commissum , vt publica epistola , scilicet commissione rogatoria : & scribere ad collegas suos , vbi factores scilicet rei agere dicuntur , & desiderare , vt cū fidei custodibus ad se remittantur , vt l. solent . ff. de custod. & exhib. reorum , & in autēñ. vt nulli iudic. §. si verò quis . Iudex verò , qui has publicas suscepit litteras , debet suo periculo , & officij sui , huiusmodi reos comprehendere , & ad iudicem prouinciæ transmittere : in qua peccauerint , supplicijs legitimis subiiciendos . q̄ si hoc facere , aut of-

ficiū eius tradere neglexerit , tunc & ipsū iudicem tres auri libras , & officium eius alias tres pro pœna ferre decebit . Et si idē iudex , aut aliqui officij ei⁹ propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat , aut comprehendens non transmittat , & hoc agens conuincatur , spoliatus singulo exilio tradetur , vt in d. autēñ. vt nulli iudic. §. si vero . Et c. de his , qui latro . vel alijs crimi. reos occult.

O F I G V R A T I V E .) Absentes , & fugitiui rei criminis per edicta citati , pro qualitate delicti , & probationis possunt cōdemnari , tex. cum glo. in l. si apparitor , de coarta . lib. xij. c. & l. ad commētariensem . c. de custo. reo . & l. ne diu. c. de pœnis , glo. in c. qualiter & quando , in verbo . Inquirēdum , versic. si verò infamatus , extra de accusat. & extra , vt lite nō cōtesta . c. quoniam . §. sunt & alij . Et licet hi text. videantur speciales , & q̄ regulariter nō possit ferri sententia in absentem supra relegationē sanctiusq̄ sit impunitus relinqui facinus nocentis , q̄ innocentem dānare : sed tātū pœna pecuniaria , vel ea , quæ æstimationem contingit , possit irrogari vsq̄ ad relegationē inclusiue , vt l. absentem . ff. de pœnis , & l. absentem . c. de accusa . & l. j. §. j. ff. an per alium cau. appel. Tamē de statuto Italiae potest in reos absentes irroga-

mationes , & proſcriptiones destinatis ^M pœna corporis , ac bonorū omniū publicatione . Tandem contumacia tāquā eius criminis , quo accusati erant , habentur confessi .

Quinto , Bernardus Thraso à iurisdictione , in quā fugerat in iurisdictionē domicilij & delicti remittetur rescripto præpositi Parisiēsis , aut (vt cū vulgo loquar) secūdum requisitionem factam in subsidium iuris virtute cōmissionis rogatoriæ ^N decretæ per dictū iudicē delicti ad iudicem , ad quem fugerat : & vltimum patietur supplicium .

Sexto , Claudius Caligula migrabit ex vrbe aliò , carebit publico , nec reperietur : propterea non remittetur ad iudicē habitationis , & in tabula , siue statua , vltimum subibit supplicium : id est , statua , vel tabula ad postem in celebri quodam cōpito affigetur , in qua imago eius depingetur illo affecta supplicio , quod figuratiue , ^O siue per figurā dicūt .

ri pœna pro qualitate delicti , scilicet pœna sanguinis , vt Bart. in l. j. ff. de requir. reis . & idem obseruatur de consuetudine regni Franciæ , vt contumax siue bannitus habeatur pro confessio : nec postea auditur de crimine , immo quotiescūq̄ reperitur reus , non est opus alio nouo processu , sed paratur sola executio , dummodo notescat iudici cōtumacem esse illum , de quo agebatur in processu , vt Bart. in l. diuus , versic. sic & diuus . ff. de cu. & exhib. reo . & Bart. in d. l. j. ff. de requir. reis . Verūtāmē priusq̄ iudex procedat ad condemnationem absentis , debet habere fidem de maleficio imposito per examen testium secundum Bartho. in leg. inter . ff. de public. iudic. Qui igitur apud fiscum causam defendere sapius conuenti neglexerint , rebus iudicatis subiiciendi sunt : ex eo apparet si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint , vt leg. contumacia . §. contumax , & l. de vno quoq̄ . §. qui apud . ff. de re iudic.

P OFFERET remissionem.) Remissionarius, in criminalibus petens restitutionem aduersus sententiã, vel appellans à sententia criminali, tenetur personã liter comparere in iudicio genib⁹ flexis, capite discooperto, ante faciem iudicis pro tribunali sedentis. l. j. ibi, si se obtulerit. c. ad l. cor. de sicar. & l. j. §. sin autem. ff. an per aliũ caus. appell. redd. poss. arg. l. lege cornelia. ff. ad senatus. syll. ibi. ex vinculis causam dicant, & Bal. in l. j. §. eum qui, in ff. de postul. Nec posset reus in contrarium impetrare, vt sci licet non teneatur personaliter comparere. l. si. in fi. c. de iniur. Et ad hoc ordinatio regis Ludou. xij. **Q** TORQVEBITVR.) In criminibus scrutandis vbi alijs probationibus veritas illuminari non potest, quæstio adhiberi solet, interrogandique sunt rei. l. quotiens. c. de Quæstio. Sed ita demũ ad torturam veniri oportet, cum suspecti sũt rei, & alijs argumētis ita probatio, ad mouetur, vt sola cõfessio deesse videat, l. j. ff. de quæstio. Quæstiones autẽ non semp, neq; in oĩ causã, & psona desiderãde sũt, sed tantum cum capitalia, & atrociora sunt maleficia, quæ non aliter explorari, & inuestigari possunt, quàm per reorum quæstiones, tunc efficacissimæ ad inquirendam veritatem, æstimantur. l. edictũ. ff. de. q. Sed si tortus nõ confiteatur in tortura delictum, videtur qd sit liberandus, quasi sint purgata iudicia, secundum Bart. in l. si. ff. de quæstio. & vbi ex tortura non potest crimen inueniri, tortus absoluitur. Nam licet iudicia præcesserint torturam, non excusatur accusator à calumnia. Et propterea damnus læso contingens indebitè, debet illi emendare, secundum Bal. in l. si. ff. de calũ. & facit secundum eundem, quod not. in l. pe. c. de cond. ob caus. dat. & l. domin⁹. c. de quæstio. vbi dominus, cuius seruus est tortus, agit contra calumniatorem, & quæ habentur in l. sed si vnus. ff. de iniur. Si verò iudicia sint manifesta, ex quibus reus est tortus, excusant accusatorem à calumnia, secundum Bal. in l. iij. c. ad leg. iul. de adult. vnde reus tortus, liberandus erit ab illa inquisitione tantum, sed non diffinitiuè à delicto, p not. per Salyc. in l. si hi qui adulterij. c. ad leg. iul. de adult. vbi dicit per glos. ibi positam, qd si iudex habet sufficientia iudicia contra accusatum, qui pluries tortus nihil confessus est, non de-

bet ipsum diffinitiuè absoluere, sed debet concedere abolitionem accusationis, per l. abolitionem. c. de gener. aboli. Et idẽ ipse tenet in l. si quis alicui. c. ad leg. iul. maiest. vbi dicit, si reus deatus in illo crimine tortus nihil cõfessus fuit, propter quod accusator tortus fuit,

Septimo, Desiderius Anippus pscriptus vltro carcerẽ ditionis ordinariæ introibit, & ibi offeret remissionem^p pœnẽ delicti à principe impetratam: quæ comprobata, à reatu eum soluet.

Octauo, Girardus Milo nobilis, Gnato & Parasitus affecclæ Desiderij, Nebulo & Ebrio ministri Girardi conijciuntur in vincula à iudice ordinario loci delicti: & extraordinariè contra eos lis examinatur.

Nono, Egidius Gnato non conuincitur testimonio, nec cõfitebitur: ideo torquebitur. Nec demũ confitebitur: eò relaxabitur, & vadimonio obstringetur.

Decimo, Ferdinãdus Parasitus tormētis cruciabitur, fatebiturque nihil: Plectetur tamen duplici mulcta, ^R honoraria, & pecuniaria: aut, si maus honorabili, & utili: ipse exulabit omnibus suis

rum, siue qui aduersus nos armantur, proprie nosmet ipsos decipiunt, & ideo iuste infames sunt, vt c. deterior. vj. q. j. & xxij. dist. c. illud. Ideo ex eo crimine purgare se debent, vbi dignoscuntur deliquisse, & publice iniuriam abiurare, iuxta considerationem iudicis, vt c. inter sollicitudines, iuncta glos. extra de purg. cano. Et hoc etiam notatur in quolibet horrendo crimine, & iurare debent se nunquam similia commissuros, vt xij. q. ij. c. de viro. & xxij. q. viij. c. pessimum, & j. q. vij. c. quotiens, vbi pœnitens iurat, qd de cætero non labetur. Corripienda sunt igitur crimina coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: secretius, quæ peccantur secretius: & distinguenda sunt tempora, & concordabit scriptura, vt c. si peccauerit. ij. q. j. Quod si dā natus renuerit facere hanc emendam honorabilẽ, durius, & acerbi⁹ punietur, d. c. inter sollicitudines, extra de purg. cano. Et ita vidi praticari Parisijs i curia parlamenti anno domini millesimo quingentesimo. xxix. Aprilis xvij. contra & aduersus Iohannem Berquin, qui accusatus de hæresi, per arrestum curiæ fuit cõdenatus ad emendam honorabilem faciendam, super p̄

qui nihil pbauit, qd iudex neutrum absoluet, sed rē indiffusã dimittet: & ideo debet liberari fide iussoribus, & nõ diffinitiuè absolui à crimine, quia possent superuenire alia iudicia. Et idẽ videt tenere Salyce. in repet. l. siqui dẽ. c. de accus. Et sic erit iudici relinquendum pro animi arbitrio, an sint iudicia manifesta, vel nõ manifesta, l. iij. §. eiufdẽ, & §. tu magis scire potes. ff. de testib.

R. DVPLICI mulcta.) In actione iniuriarũ, altera actio ad damnũ pertinet culpa datum, altera ad cõtumeliã, l. itẽ apud Labeonem. §. si quis seruo verberato, ff. de iniur. & l. sed & si, ff. ad l. aquil. qui enim vitam, morẽque nostros corrumpũt, deteriores sunt his qui substantias aliorum, prædiãq; diripiunt: ipsi enim ea, quæ extra nos sunt (licet nostra sint) auferunt, nostri quoq; detractores, & morum corruptores nostros

PRAXIS CRIMINIS

tram marmoream graduum palatij: qui reuens hanc facere, remissus ad carceres per alterum arestum igne concremari condemnatus fuit. quem ego tunc officio patroni in senatu Par. fungens, executioni demandari vidi ante communes Parisi. ædes. Et hoc idē videtur obseruari in bannito, siue misso in perpetuū exiliū: q̄ si reuertatur, nec optēs perauerit exilio, pœna capitis plectetur. Nā contumacia eius cumulat pœnam. Et si ad tempus exulat, nec obediatur, in perpetuum exulabit, nemōque poterit commeatum eundi, remeatumve domi dare exuli: nisi imperator, vel rex, ex aliqua iusta causa, tex. for. in l. Relegati. ff. de pœnis. vbi dicit glos. q̄ sola voluntas principis reputatur iusta causa.

S B O N I S publicatis.) Quæro vtrum reus conuictus in criminalibus debeat condemnari in expens. canonice dicunt q̄ sic. Quia plus delinquit, qui temere insistit, quàm qui desistit, vt c. calumniam, extra de pœnis, & victus victori in expens. etiam in criminali debet condemnari. vt l. cum quidam, in verbo, obnoxios sibi, & ibi Bal. c. de fruct. & lit. expens. Sed hoc à pœna confiscationis citra. Nam vbi reus pateretur vniuersalem confiscationem bonorum, vt hic, nulla alia afflictio pecuniaria addi potest, vt d. c. calumniam, & c. de fideiusso. l. j. & ff. de capit. diminut. d. l. tutelam. §. si libertate. nec vlla restitutionis æquitas est aduersus eum, qui nudus exulat, d. l. tutelam. §. Item cum ciuitas. Et siquādo pœna in supplicio consistit, nō venit resectio expensarum, vt Bal. in l. non ignorat. c. de fruct. & lit. expens. Sed adhuc quæro, an si procurator regis, seu fiscalis solus litem prosequatur aduersus reum criminaliter, & reus vincat, & obtineat, an dictus fiscus teneatur ad expensas, damna, & interesse erga reum præfatum? Dic q̄ non: nec in aliquo tenetur. Nam qui iure publico vtitur, non videtur iniuriæ faciendæ causā hoc facere. Iuris enim executio, non habet iniuriam, vt l. iniuriarū. §. is qui iure, ff. de iniur. Subuenitur siquidem alicui ratione officij, si illicitè non fiat, vt ff. de rei vindicat. l. qui restituere, & ff. quod metus caus. l. continer, & ff. ad l. aquil. l. quæ admodum. §. pe. Si tamen esset dolus, frāus, calumnia, aut concussio in procuratore fiscali, teneretur in expens. damnis, & interesse, & nomine proprio, non fiscali condemnandus, vt in c. si. extra de calumniat, & l. vnica, c. de sumptuum recuper. lib. x. c. & ad instar priuati redigeretur, l. qui fundum. §. si tutor, iuncta glos. ff. pro empto. Si verò fiscus obtineat, nec etiam repetet à reo criminis impensas, siue criminaliter, siue ciuilitè agatur. Nam eodem priuilegio, quo fiscus, potiturus est reus: nec est ferendum fiscum qui præfatum prærogatiuam præterdit, aliquid plus ab aduersarijs tuis quærere concedi, quàm ipse ab alio pulsatus, facere patitur, vt leg. si. c. de fruct. & lit. expens. **T C A P I T E** obruncabitur.) Nobiles & Barones, vel in dignitate constituti vbi ex delicto per legem imponitur pœna mortis, debent decapitari. l. capitalium,

bonis publicatis. ³

Vndecimo, Gerardus Milo nobilis, necis conuictus testimonio, capite obruncabitur, ^T suis bonis proscriptis.

§. nonnunquam. ff. de pœnis, & Bal. in l. data opera. c. qui accus. non poss. Pro homicidio siquidem perpetrato, quis tenetur duplici modo. Primo, pro publico interesse, criminaliter erga fiscum. Secundo, ciuilitè erga conuictum pro priuato interesse. Nec altera

actionum præiudicat alteri, vt l. inde Neratius. §. si dolo. ff. ad leg. aquil. Quia alterum vtilitas priuatorum, alterum vigor publicæ disciplinæ postulat, l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de public. & vecti.

Quo autem ad interesse priuati, tenetur reus actione legis aquiliæ ad damna, & interesse erga hæredes occisi suam, aut suorum iniuriam persequentes, vt l. sed & si. ff. ad l. aquil. & l. dominū. c. de iniur. Aestimatio autem damni aut iniuriæ, ad iudicem spectat, vt l. j. §. spectat. ff. de iniur. quādo videlicet illa estimatio descendit ex lege cornelia de sicarijs, vt l. iniuriarum, & l. cōstitutionibus, ff. de iniur. Alias autem iniurias non descendentes ex lege corne. de sicar. prætores permittunt ipsis, qui iniuriam passi sunt, eam æstimare: vt iudex tanti reum condemnet, quanti iniuriā passus æstimauerit, vel minoris, prout ei visum fuerit, vt §. pœna autem, Insti. de iniur. Si verò homicidium esset commissum, non dolo, sed leuissima culpa tantum, vt cum à diligenti præuideri potuit, & non est præuisum, aut prouisum: sed tunc denunciatum esset, cum periculum euitari non possit, vt l. si putator. ff. ad leg. aquil. vel cum prohibere potuit, & non prohibuit, vt l. sciētiam, ff. eodem. vt puta si quis ex alto se præcipitauerit, & super alium venerit, eumque occiderit: aut putator ex arbore cum ramum deiecerit, non proclamauerit, & prætereuntē occiderit: ad coercionem legis corneliæ de sicar. non pertinet, vt l. in lege. ff. ad leg. cornel. de sicar. Sed tamen reus ex illa culpa leuissima tenetur actione legis aquiliæ pecuniariter, scilicet ad damnū, & interesse ciuilitè, vt l. in lege. ij. ff. ad l. aquil. & l. ait lex, & l. proinde, ff. eodem: in delictis siquidem venit omne interesse, vt ff. de furtis. leg. inficiando. §. j. & ibi Bart. & ff. de conditio. furt. l. j. iij. & ff. de vi & vi armat. l. interdicto. & l. apud Iulianum. §. j. ff. de l. j. & l. si feruū. ff. de verbo. oblig. Et quāuis de iure digestorū in interesse non attendatur lucrum cessans, sed damnum, vt ff. de damno infec. l. Proculus, & l. iniuriarum. §. si quis de honoribus. ff. de iniur. & glo. in l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empti. Tamen hodie de iure Codicis, interesse venit generaliter in lucro cessante, sicut in damno vitando, vt leg. vnica. c. de senten. quæ pro eo, quod interest profect. Et ideo fit q̄ in actione legis aquiliæ, nō solum venit estimatio rei, sed etiam estimatio extra rem, vt §. Illud, Insti. de l. aquil. Quo verò ad interesse publicum, vbi homicidiū est dolo commissum, agitur principaliter actione iniuriarum de ipsa cæde, vel veneno dato, vt vindicetur, & non vt damnum sartiatur, vt l. prætor. §. quid ergo. ff. de iniurijs, & tunc tenetur actione legis corneliæ de sicar. ille solus, qui in dolo est, non autem qui in culpa

lata est. Nam dolus pro facto accipitur: in lege autem cornelia lata culpa non accipitur pro dolo, vt l. in lege, ff. ad leg. Cornel. de sicar. poena autem legis Cornel. de sicar. pro homicidio est mors. & solent rei capite puniri, vt l. eiusdē legis. §. legis. verū. sed solent. ff. ad l. cornel. de sicar. atrociora

sunt delicta, quæ proueniunt ex animo, vt glos. in l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. Et ideo vbi delicta sunt animo, siue dolo commissa, aut pensatis insidijs, restitutionem nō me-

rentur, & nec etiā minor restitueretur, vt l. j. c. si adue. delict. &, dolus siquidem ex iudicijs perspicuis comprobatur, l. doli. c. de dolo. Et in talibus grauibus delictis, culpa esset relaxare vindictā, vt c. j. extra de postul. praelato. facilitas enim veniæ præbet incentiuum delinquendi, vt xxiii. q. iij. ca. est iniusta, & sic sub spe veniæ quis peccare non debet, vt extra de cleric. ex. communi. ministrant. c. Illud. verum interest reipub. ne delicta remaneant impunita. l. ita vulneratus. §. cum neque impunita. ff. ad leg. aquil.

V STRANGVLABITVR.) Viles personæ, vt famuli, vel infames, comburuntur, vel furcis suspenduntur. l. in seruorum. §. j. ff. de poenis, & idem Bal. in d. l. data opera. c. qui accusa. non poss.

X BONIS eius confiscatis.) Cum vita adimitur, aut ciuitas, aut seruilis conditio interrogatur, supplicij damnatione bona publicantur. Id est, confiscantur, vt l. j. ff. de bonis damnato. & c. de poenis. l. in metallum. cum enim ciuitas amissa est, nulla restitutionis æquitas, est aduersus eum, qui amissis bonis nudus exulat: & eo ipso, quod quis amittit ciuitatem, perdit omnia bona sua, siue aliqua publicatione. l. tutelae. §. Item cum ciuitas, ff. de capit. diminutio. Hinc capite diminuti amissione ciuitatis, seu libertatis, non possunt conueniri, nec etiā conuenire actiue, nec passiuè: sed datur plenè actio in eos, ad quos bona eorum peruenerunt. Et quod cum eis contractum est postquam diminuti sunt, perinde est, ac si contractum non esset, aut factum, vt l. j. iuncta glos. ff. de capit. diminutio. Aduertendum est tamen, quod licet olim propter damnationem ad mortem, bona essent confiscata, licet in sententia nihil dictum esset de confiscatione, excepta certa parte, quæ filijs seruabat, vt d. l. j. ff. de bonis damnato. Hodie tamē bona damnatorum nō intelliguntur confiscata, quibus quis sit ad mortem condemnatus, nisi in sententia capitali facta sit mentio de confiscatione bonorum, vt l. amissionē. §. qui deficiunt, ff. de capit. diminut. vbi dicitur. Qui deficiunt, capite minuuntur, deficere autem dicuntur, qui ab his, quorum sub imperio sunt desistunt: & in hostium numero se conferunt. Sed & hi quos senatus hostes iudicauit, vel relegati scilicet deportati, vti que vsq; adeo minuuntur capite, vt ciuitatem amittant. Opus est itaque, vt in sententia expresse declarentur bona confiscata, aliàs non applicantur fisco: nec censentur confiscata. Imò ea bona damnati descendenti⁹ & alijs reseruantur, vt l. defunctis, c. si reus vel accus.

mort. fuer. & in autē. bona damnatorum, c. de bonis, pscript. Quinimo per iudicē ipsi potest bannito in sententia referuari pars bonorum, vt est casus in l. si qua militi, §. j. ff. ex quib. caus. maior. iuncta glos. in verbo fuit. Si tamen reus esset solenniter confessus delicti,

ex quo veniunt bona confiscanda, & postea, ante actam causam idē reus decesserit, non obstante eius morte, veniunt eius bona fisco applicanda, secundum Bal. in l. j. c. ex delict. defuncto. nec dicit iudex, quod reū

mortuum cōdemnat: sed quod confiscat bona rei mortui. all. idem Bal. in d. l. j. Specul. tit. de accusat. §. j. versic. quod si latro, & Bartho. in l. j. ff. de priuat. delict. hæres tamen defuncti posset reuocare confessionem illius, & probare contrariū eius, quod confessus est, per ea, quæ not. ff. de appell. l. creditor, §. iustus, in glo. ordi. all. per Bal. in d. l. j. ff. ex delict. defunct. vbi dicit, quod etiam sine confessione quando est conclusum in causa, & liquide probatum est maleficium, non impeditur sententia: quia cum esset de necessitate eam ferri, quoddammodo trahitur retro ar. ff. de iniur. l. denique. §. dic ergo, & per nouissimam constitutionem domini nostri regis Francisci, art. 90. Sic requiritur sententia, vel æquipollēs, vel aliquid quod necessario infert in confiscationem, quod est notabile. Et quod de confiscatione dicitur, idem potest dici in poenis pecuniarijs consistentibus in certa quantitate, puta in centum, vel in mille: quia eadem est ratio, & natura litis secundum eundem Bal. in d. l. j. c. ex delictis defunct. Cauetur etiam, quod si appellans in fatum concessit sine herede, cuiusque generis appellatio euanescit. Quod si appellatori hæres extiterit, si quidem nullius alterius interest causas appellationis reddi, cogendus non est peragere appellationem. Si verò fisci, vel alterius contra quem appellatum est, interest: hæres appellationis causas reddere necesse habet. Nullius autem interest, veluti cum sine ademptione bonorum relegatus est. Nam si ademptis bonis relegatus, vel in infulā deportatus prouocatione interposita decesserit, quamuis pendente appellatione, morte rei crimen extinctum sit aduersus quam non aliter is qui emolumentum successione habet, obtinere potest: quam si in reddendis causis appellationis iniquitatem sententiæ detexerit, vt leg. vnica, ff. si pend. appell. mors inter. Sic vbi iudex in sententia condemnat reum ad mortem cum publicatione, seu confiscatione bonorum, si appelletur, & interim moriatur reus: Sicut mors superueniens extinguit crimen, ita etiam confiscationem bonorum, quia est accessoria ad poenam, vt l. iij. c. si pend. appell. mors inter. Sed si condemnet reum ad poenā corporis afflictiuam, & copulatiue æqualiter, & principaliter ad confiscationem bonorum, sic dicendo reum ad poenam mortis condemnamus, & eius bona confiscata declaramus: tunc si moriatur condemnatus pendente appellatione, licet crimen quo ad impositionem poenæ corporalis sit extinctū, vt d. l. vnica, ff. si pend. appell.

P R A X I S . C R I M I N I S

mors inter non tamen est extinctum quo ad confiscationem bonorum, in qua reus fuit principaliter, & copulatiue condemnatus: quia condemnatio confiscationis bonorum non fuit accessoria ad poenam corporalem, sed principalis, vt d. ll. & Bart. in l. j. c. si pend.

appell. mors inter. & Angel. de malefic. in verbo, & eius bona publicamus. **Y C O N F L A G E L L A B I T V R** & exulabit.) Sūt enim poenae corporales, quibus citra ademptionē vitæ praesides quemq; afficere possunt. Et sunt poenae quaedam, quae coercionem corporis, aut exilium, aut seruitutem iniungunt, aut ciuitatem auferunt: velut fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorum verberatio: aut damnum cum infamia, aut dignitatis alicuius aliquam depositionem, aut alicuius actus prohibitionem. l. si quis forte. s. si. cum duabus l. sequent. ff. de poenis. Et hae poenae dicuntur minores, quae non requirunt actum consummatum, sed inchoatum, vt l. j. s. si. ff. q. quisque iur. Poenae vero maiores, scilicet amissiones vitæ, & membri: requirunt actum consummatum, vt l. j. s. qui puero. ff. de extraordin. crimi. Ibi perfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur, & Bal. in l. si quis nō dicam rapere. c. de episc. & cleric. Cohercione au-

rem corporis cohercentur hi, qui, semel tantum turbulenti acclamationibus se accommodauerunt. Nam fustibus caesi dimittuntur, & exilio damnantur, vt l. capitalium. s. solēt. ff. de poenis, & l. exilium. ff. de interd. & relegatis, vbi loquitur de triplici exilio, scilicet caeterorum locorum interdictione, aut lata fuga, vt omnium locorum interdictione praeter certum locum, aut insula vinculo, id est, relegatione in insulam: vbi nō stat cū hominibus. Sed exilium proprie dicitur, deportatio: improprie autem relegatio, vt glo. in d. l. exilium. Et sic est capitalis damnatio, vbi mors, vel ciuitatis amissio, vel seruitutis impositio, sequitur, vt l. rei capitalis. ff. de poenis. Et tunc bona sine etiam publicatione confiscantur, per d. l. j. ff. de bonis damnato. & l. tutelae. s. Item cum ciuitas, ff. de capit. dimi. hodie

tamen requiritur sententia, vt s. dixi.

Z C O N F L A G E L L A B I T V R (Quia idē excessus, magis est in vno, quam in alio puniendus, vt cap. sicut digni, in fi. extra de homicid. & cap. cum quidam. extra de iureiur. & cap. excommunicamus. s. credentes. extra de

haeretic. & xxxij. q. v. cap. qui viderit. Diuersitas scilicet quidem personarū diuersitatem exigit poenarum: vt aliter ex iisdem facinoribus puniantur serui, & liberi: aliter in vilissimo, & copedito, quam in medijs actus homine, ius aestimationis constituitur. vt s. poena autem, Insti. de iniur. & l. aut facta, s. persona. ff. de poenis.

A C T U S F A M A .) Dic quod fama de maleficio est sufficiens ad hoc, vt possit specialiter inqri de maleficio contra aliquem, vt Bart. in l. ij. s. si publico, ff. ad leg. Iul. de adult. Nota tamen quod aliud est fama, aliud manifestum, & aliud notorium: vt glo. in cap. de manifesta. ij. q. j. & infra dixi super facto probatorio.

B E N E F I C I A T O R E S . Quando est fama de maleficio, iudex debet mittere militem, vel alium officialem, ad videndum hominem mortuum, & eius vulnera: Et facit scribere, vt postea possit inquiri, vt not. Bart. in l. si. ff. de quaest. Et ideo vbi est homicidium perpe-

tratum, nec potest directo constare iudici, quis illud commiserit: iudex potest mittere pro vicinis tabellionem, aut quem alium officialem, vt inquirat. Nam vicini debēt verisimiliter potius scire maleficio iuxta eos perpetratum, quam alij: not. in l. iij. circa princ. ff. de testib. & extra de presumptio. ca. quosdam, & cap. quanto, & idem Bart. in d. l. si. ff. de quaest. & l. j. s. j. ff. de fluuio, ibi aut aestimatione circumcolentium.

C O N F L A G E L L A B I T V R .) Ad custodienda ea, quae sine custodia salua esse non possunt, mittendi sunt custodes, vt l. j. s. idem ait, ff. de vent. in possess. mitt. Et interim annotantur. i. sub sigillo ponuntur, vt l. si. iunct. glo. ff. de requir. reis. Hinc Danielis. 14. ca. Claude hostium, & signa annulo tuo: & iterum egressi clauserunt hostium, & signantes annulo regis abierunt.

famulis Milonis, flagellabitur, & exulabit publicaris itē bonis. Ita dissimili poena punientur rei eiusdē delicti, rationibus infra sequentibus ordine.

P R O C E M I U M C R I M I N A T I O N I S .

F A M A constans ferebat tres, aut quatuor viros in platea crucis Tiroueri Parisijs miserè trucidatos: hac impulsi statores vltro veniunt eò, qui trucidatorum frontem consignent ac locent in iuris praesidio, iudicisque potestate: & quod frequentius dicitur, iustitia imponant manum: ne interea summo-ueantur, sed spectandi omnibus sit copia, si forte agnosci possint. Deinceps trucidati in praetorium deferuntur, vt ibi medicus, & chirurgus, iurisdictionis, praepositi mandato vulnera inspiciant: eorum latitudinem, ac magnitudinem pertentent: atque renuncient, quae laetalia vulnera, & quanta, & quae non: quantum incommodent, quantumq; aere curari queant vulnera Dauis.

PRAXIS CRIMINIS

ACCITOS.) Iudex debet committere medicos & chirurgos iuratos, pro contemplatione vulnerum peritos, & illos cōfutare: qui considerata quantitate, loco, & qualitate vulnerum secundum artē suā exponant: & referāt si vulnera fuerint mortalia, vel occasione eorum vulnerū mortis causa data. vt l. vlt. & l. si semel. §. causa. de re. milita. li. xij. c. & l. j. §. j. & l. iij. ff. de vent. inspicien. & extra de homicid. c. significasti, & leg. cum ita, ff. de verbo. oblig. & l. comparationes, c. de fid. instr. Et debent ij medici & chirurgi iurare coram iudice de veritate dicenda. Nam licitum est iuramentum pro veritate inquirenda, siue in testibus, siue in alijs, vt c. Quanq̄. xiiij. q. ij. quia fidelius durant, quæ vincula sacramenti ligant, vt cap. omne, xij. q. j. I qualibet tamē relatione, aut visitatione, non est opus iuramento: dū modo sint semel iurati, & ad hoc destinati, & cōmissi in officium: & hoc de consuetudine. Si autē plures non inueniātur medici, aut chirurgi, statur dicto vnus, vt in auten. de non alienand. §. quod autē, coll. ij. & Bart. in tracta. de percuss. In his enim quæ consistūt in artis peritia, vt medici, & obstetricis, vel similibus, sufficit eorū testimonium de credulitate. Non enim sunt propriè testes, sed magis vt iudices assumuntur ad illum causæ articulum iudicandum, vt l. j. ff. de ventre inspici.

BETALE.) Vbi est certum, quenquam mortiferè percussū fuisse, non est coniecturis locus, vt ff. ad leg. aquil. l. vt ait lex. §. quod si mortiferum, & l. ita vulnerat, i. prin. eodē.

CMORTIS.) Quando est dubiū an vuln^o sit mor

Medici, & chirurgi renūciatio, inepti rapportum nominant.

Renunciamus nos Claudius Galenus medicinæ doctor, & Aesculapius Chiron chirurgus præposituræ, &c. annuis stipendijs authorati die xj. mēsis octobris, anno domini. 1540. à præposito, aut ab eo, qui illius vicem sustinet accitos, ^A ad præposituræ tribunal venisse: & illic tria cadauera, quæ dicebantur Chrysofomi Crassi in suprema curia aduocati, Ioannis Plutini negotiatoris, & Iuliani Xenij cauponis vrbis, dum viuerent, ciuium perētasse, & inspexisse eorum vulnera: Crassi aduocati vulnera 4. vnum in capite ancipiti ferro illatum, scissa calua ad cerebrum perueniens: alterum in latere sinistro ensis, aut alterius gladij cuspide immissum quatuor digitos ad ima cordis transiēs: quæ duo erant letalia: aliud in vmbilico profunditate duorum digitorum, reliquū in inguine digito cum dimidio profundū: quæ posteriora duo medicabilia erant: negotiatoris vero duo, quorum alterū gutture perforato, alterum in facie longitudine 4. profunditate vnus digiti: illud letale, ^B hoc medibile. Cauponis item duo: vnum in brachio sinistro, os pertingens, hiatus trium digitorū, & profunditatis vnus, quod sanari poterat: alterum in stomacho latitudinis duorum digitorum corpus transfodiens ipsum, eō mortiferū: ijsque vulneribus letalibus faucios interijisse. Similiter visitauisse, & inspexisse duo vulnera Dionysij Daui Crassi affecclæ: vnum in capite secundum aurē sinistram, longitudine digitorum 5. & profunditate 2. alterum manu sinistra ferè amputata, quæ vulnera mortis, ^C

talē vel nō: si vulnerat^o surrexit & ambulauerit post triduum, non videretur postea decedens decessisse ex illis vulneribus, secundum gl. in l. i. c. de emēd. seruo. tex. est etiam in c. ij. extra de cleric. percus. & Bart. in l. si i. rixa. l. xij. not. ff. ad l. cor. de sica. lex autē videtur innuere, quod qui post vulnus decessit, videtur ex huiusmodi vulnere decessisse. vt l. huic scripturæ, §. si seruus. ver. manumif. ibi q̄ ex eo mortuo demum apparuit. ff. ad l. aquil. Nā præsumitur semper vuln^o mortale, ex quo quis postea decessit. quia nihil interest, occidit quis illū, an mortis causam præbeat, vt ff. ad l. cor. de sica. l. nihil interesse, & ff. ad l. aquil. l. qui occidit, §. pe. Nisi inducatur præsumptio facti præcedentis, & subsequēntis in cōtrarium, vt l. si quis, c. ad l. Iul. de adult. & ff. Quib^o mod. pig. vel. hypo. soluit. l. sicut, §. superuacuā, & ff. de accusa. l. si cui, §. eiusdē. Quia regulariter ex his q̄ præcedunt, & sequunt, præsumptionem accipi oportet, vt ff. manda. l. si pcurator, in princ. & ff. de poll. l. j. §. q̄ si tibi, & §. q̄ si seruo, in fi. oportet enim iudicē cuncta rimari, vt c. de iud. l. iudices. Si autem vulnus nō durauerit vsq̄ ad mortem: non præsumitur ex illo mortuo, vt arg. in l. si p parte, §. versus, ff. de in re vers. & ff. quod cuiusq̄ vniuer. l. Item eorum, §. quod si actor, & ff. de fideiuss. l. qui sic. Sed quid si eodem durante vulnerare, alia susperuenit infirmitas, & mortuus est: nunquid ex illo vulnere præsumitur mortuus: dic, quod sic. quia semper vulnus ad alia accidentia videtur dedisse causam, vt extra de homicid. cap. præbyterum, & c. audientiam, & c. cæterum, & ff.

ad leg. Cornel. de sicar. l. Iulianus, & ff. ad leg. aquil. l. qua actione. §. Celsus. Sed hæc ita vera sunt, nisi propter imperitiam, vel negligentiã medicantis, vel propter culpam, & inordinatam vitam illius percussis, ipse decesserit. quia tunc non præsumitur q̄ ex illo vulnere decesserit, vt ff. ad l. aquil.

l. qui occidit, §. fi. & d. l. qua actione, §. fi. & extra de homic. c. exhib. & c. tua nos.

D 20 OSTENSIS ijs.)

Ad recognoscendũ, & designandũ eum, cuius nomine noxali quis agit, corporis exhibitio est necessaria: maxime vbi nomẽ nõ tenetur, aut nõ recognoscitur is, cuius causa noxali agit: vt l. iij. §. Siquis noxali, ff. ad exhibed. vbi dicitur. Si quis noxali iudicio experiri velit, ad exhibendũ actio est ei necessaria. Quid enim si dñs quidem parat⁹ sit defendere: actor vero designare non possit nisi ex præsentibus: quia aut seruũ nõ recognoscit, aut nomẽ nõ tenet, nõne equum est ei familia exhiberi: vt noxiũ seruũ agnoscat? Quod ex causa debet fieri ad designandũ cuius nomine noxali quis agit. Recensione, id est, nominatione seruorũ facta d. l. iij. §. siq̄s noxali, ff. ad exhib.

iudicem siquidem ad exhibendum cognoscere decet, an iustam, & probabilem causam habeat actionis, propter quam exhiberi sibi desideret, d. l. iij. §. si mecum, in fin.

A 20 CONQVERVNT VR.) Scilicet accusatiõ. Est autem accusatio, ius persequendi vindictam publicam vt Insti. de public. iudic. in princ. & glo. in versi. per accusationẽ. in extrauaganti, ad reprimendũ. Quomodo in læf. maieft. cri. proc. Et ius ex quo sumitur vindicta, est duplex: scilicet accusatio, & officium iudicis. Hoc autem exercetur quãdo per inquisitionẽ ad alterius denũciationẽ proceditur. Nã super denũciatione inquiritur, vt l. diuus, ff. de custo. reo. Potest etiam sumi accusatio pro libello accusatorio, vt hic, & ff. de accus. l. si cui, in princ. & ff. ad turpil. l. j. §. accusationẽ, & gl. in d. extrauag. versi. accusationẽ, quãdo scilicet ad instãtiã conueritiũ iudex, aut eius tabellio, aut irenarcha, sup cõtẽtis in libello, aut querimonia, inquirat, sicuti in actione iniuriarũ, quã descẽdit ex lege Cornelia de iniurijs quã cõpetit in tribus casibus: vt si quis pulsauit, verberauit, vel domũ introiuit, vt ff. de iniur. l. lex Cornelia, & c. nullus, l. ij. iij. q. iij. ex quibus resultat vindicta & persecutio iniuriarũ, Insti. de iniurijs, §. pe. & ff. eodẽ l. iniu-

riarũ. Et potest ciuilitè, & criminalitè in his intentari: vna tamẽ via electa, cessat alia, vt ff. de iniur. l. quod senatusc. & l. præter, §. j. Quod si agatur ex ciuili, restat tantũ actio, seu persecutio damni, vt ff. de iniur. l. Itẽ apud, §. Siquis seruo verberato. Si verò agat criminalitè ad pœnam, & vincat

accusator, victoria erit fisci, nõ sua. Nec poterit dicere reum sibi obnoxium, sed fisco: cũ non prosequatur ciuilitè actionẽ damni, sed pœnã, vt not. in l. agraria, ff. de termi. amot. & ff. de popul. actio. super Rub. & l. iij. in princ. ff. de sepulc. viol. & Bal. in l. cũ quidam, C. de fruct. & lit. expen. Sed dic q̄ ciuilis, & criminalis actio non possunt simul & semel intentari, illud esse verum, quãdo vtrũq̄ petitur per modũ actionis principalitè intẽratæ, & tendit ad vindictam. Sed si quis accusat criminalitè, & per officium iudicis petit restitutio rei ex æquitate: hoc posset fieri, vt l. interdum, §. qui furẽ, ff. de furt. & l. iij. §. si datur, ff. finitũ regund. & Barth. in l. vnica, C. quãdo ciuil. act. cri. non præiud. Et sic vbi vna actio cõpetit ad vindictã alia ad rei familiaris prosecutionẽ,

vtraq̄ experiri licet: nec vna tollitur per aliam: siue in publicis siue in priuatis criminibus sit intentata, vt si quis per vim de possessione deiectus, si de ea re recuperanda interdicto vnde vi fuerit vsus: non prohibetur etiã lege Iulia de vi publico iudicio instituere actionẽ, vt l. vnica, C. quãdo ciuil. act. crimi. nõ præiud. Quisquis idẽ se iniuriam passum ab aliquo putauerit, & querelam deferre voluerit, non ad stationarios, scilicet pedaneos iudices recurrat, sed præsidalem adeat potestatem, aut libellos offerens, aut querelas suas apud acta deponens, vt d. can. nullus, l. ij. iij. q. iij. & hoc in priuatis delictis, quia in priuato nullus regularitè potest accusare, nisi sua intersit, vt ff. de priuat. delict. l. fin. & not. C. de furt. l. manifestissimi. Et Bonifa. in titu. de public. iudic. Est etiam notandum, q̄ iudex ex leui culpa non potest procedere per inquisitionem: quia respublici non reputatur offensa: nec potest iudex ad priuatorum commodum inquirere, not. Innoc. in c. ad nostrã. l. ij. extra de iureiur. Nã quis nõ potest in aliqua pœna criminalitè puniri ex leui culpa, sed tantũ emendatione damni: q̄ si non posset emẽ dare, luit in corpore, l. qui ædes, ff. de incend. ruin. & naufra. Et idẽ multæ informationes possent impu-

vitij, aut impotentiẽ exitũ habitura sint satis perspicere non potest. Et hæc quidẽ vera esse confirmamus testibus chirographis nostris adscriptis anno & die quibus sup.

Hoc actõ iudex, siue eius actuarius, siue quisquis alius, cui demãdata fuerit hæc cura, ostẽsis ijs, ^D qui eos viuentes nouerũt, incipiet quærere sup libello, ac querimonia hæredũ, aut amicorũ defunctorũ: qui libellus, vt infra exponemus, scribetur: interim iudex hæredibus, aut amicis cadauera exportari, & tradi sepulture permittet requirẽtibus. Sin minus, statuet eos deferri in hospitale sanctæ Caterinæ, in vico sancti Dionysij locũ assuetũ, & ad hoc Parisijs fundatum, vt inhumentur.!

Accusationis formula.

Cõquerũtur ^A apud dominũ præpositũ

PRAXIS CRIMINIS

gnari; quia ubi abest dolus, & lata culpa, non potest formari inquisitio, vel accusatio, vt l. j. in fin. ff. de abige. & C. ad leg. fauam de plagia. l. plagij. la. ij. & l. praefer, eodem. Sed si ex leui culpa contractetur maleficium, scilicet homicidium, sicut res publica censetur offensa, & ex eo inquiri,

& puniri maleficium posset, propter leuem, siue leuissimam culpam, sed leuius, vt l. absentem, in fin. ff. de poenis. punitur etiam propter malum exemplū, licet delictum non sit dolo commissum, vt l. si quis aliquid. §. qui abortiuus, ff. eodē, & l. iij. §. alio senatusconsulto. ff. ad l. Cornel. de sica. Posset etiā quis puniri criminaliter propter leuem, vel leuissimam culpam, glo. in l. respiciendū §. delinquent, ff. de poenis, allegat d. l. absentem, in fin. Quæro quid si accusator calumniosè accusa-

tionē instituerit, nec probauerit? dic q̄ infamatur, vt l. ex varia, C. de delato. li. x. & gl. in l. ex quibusdā, ff. de iure fisci. Etiam in damnis, & interesse condemnatur: & extra ordinem pro qualitate admissi, siue in priuatis, siue in extraordinarijs criminibus plectitur, l. in priuatis, ff. ad turpil. & cap. cum dilectus, extra de calum. & c. j. §. adijcientes, de elect. lib. vj. Ratio siquidē est, vt nulli temeritas sua lucratiua concedatur, sed vt imprudens calumniantium refrenetur audacia. Præterea si quis causa cognita cōuictus fuerit, sine iusta & legitima petitione quemq̄ in iudicio pulsasse, omnes ei legitimas expensas, sumptusq̄, & damna, quæ ab exordio cœptæ controuersæ ipsorū, vitio tolerasse eundē confiterit, reddere cogetur, vt hac saltem censuræ iustissime formidine reuocatur, & improbis cōsuetationibus occupatus: iamq̄ sopitis clamoribus iurgiorū magistra deinceps necessitate acquiescat, vt l. omnes qui. §. si. C. de episc. & cleric. & supra dixi in verbo, denūciationem, in princ. & l. eum quem, ff. de iudic. Sed adhuc quæro quomodo accusatorum, & denunciatorū detegatur temeritas? Respon. q̄ tribus modis, & tribus subijcitur poenis. Aut enim calumniatur, aut præuaricatur, aut tergiuersantur. Calumniari autē est falsa crimina intendere. Tergiuersari est in vniuersum ab accusatione desistere. Præuaricari verò est vera crimina abscondere, & calumniatoribus poena lege Rhe-mia irrogatur, vt l. j. ff. ad turpil. sed in publicis iudicijs similitudine supplicij, vt glo. ibidem, & l. iij. C. qui accus. non pos. & C. de accus. l. fin. In priuatis autem, & extraordinarijs criminibus poena imponitur accusatori, vel denunciatori pro motu iudicis, vt l. in priuatis, ff. ad turpil. & glo. in d. l. j. §. calumniatoribus, ff. eodem & l. fin. C. de accusa. Vbi enim non est poena taxata à lege, relinquatur arbitrio iudicis, vt l.

fin. C. de actio. & hoc debet fieri seruato ordine iuris: scilicet accusatione facta, & productis probationibus ab eo, qui calumniatorem dicit, vt glo. in d. l. j. §. calumniatoribus. Item dic q̄ calumniator potest puniri multis modis, vt Inno. in c. j. extra de calum. Primo

ex iudicis officio mercenario, & tūc poena debet inseri in ipsa sentētia, vt l. j. C. de calū. vel saltem per illā diem, qua lata est sentētia absolutoria, quia tanto tempore durat iudicis officium in accessorijs, vt c. cū appellationibus, de appel. lib. vj. & l. Paulus, ff. de re iudic. Post diem autē puniri nō potest iudicis officio mercenario, quia expirat ex quo lata est sentētia super principali, venit etiam accessorie ad ipsum factum principale, l. iij. C. deposit. Secundo potest calumniator puniri ex officio iudicis nobili, l. j. §. j. ff. ad senat.

turpil. Ex tali officio potest iudex procedere etiā longe post sententiā absolutoriā, ex quo commisit delictum in presentia iudicis. Potest etiam iudex secularis ex officio suo nobili postea inquirere, & punire, argu. l. nullum, C. de testib. Barth. d. l. ij. §. si publico, ff. de adulte. Tertio modo potest puniri calumniator per viā accusationis, vt si non fuit punitus in ipsa sententia absolutoria, potest de nouo accusari, sicut de quolibet alio delicto, vt l. j. ff. de calum. & glo. in cap. j. extra, eodem. Quæro quæ differentia poenæ est inter tergiuersatores, & præuaricatores? Respon. eadem est poena alterutrius, per glo. in Rub. C. ad turpil. & pro motu iudicis puniuntur, per l. absentem, circa medium, ff. de poenis. Temere ergo accusans tenetur actione iniuriarum, si desistat ante inscriptionem, vt l. Item apud Labeonem, §. si quid libello, ff. de iniur. Et licet de iure inscriptio ad poenam talionis debeat precedere accusationem, vt l. si libellorum. §. Item subscribere, & l. si cui, ff. de accusa. hodie tamen de statuto, siue de forma statutorum, non inscribitur, nec punitur accusator poena talionis, nec ponitur in carcere, vt Bart. in l. accusatore, §. crimē, nu. 1. ff. de public. iudic. & idē obseruat de consuetudine regni Franciæ: excepto crimine falsi, in quo inscribitur apud acta vt in autē. de Quæstore, versic. super hoc. Et licet supra dixerimus quod ubi accusator cessat in probatione, aut non probat quod intendit, calumniari præsumitur. vt glo. in verbo calumniandi, in cap. cum dilectus, extra de calum. & ij. quæst. iij. cap. qui non probauerit, & C. de aduocat. diuerso. iud. leg. j. Sunt tamen casus excepti, in quibus non statim præsumitur calumnia, quando quis deficit in probando, vt glos. in leg. athletas, §. præuaricator, ff. de his qui notantur infamia. Primus casus est quando quis accusat ex

tū vel eius vicariū Antonia Diana vi-
dua defuncti Ioannis Pluti negotiato-
ris ciuis Luteciani, dū viueret in vico sã
cti Honorati sub interfignio galli co-
ronati domū incolētis, tā suo nomine,
q̄ vt administratrix corporū, & bono-
rū Iacobi, & Petri Plutorū suorū, & sui
defuncti mariti filiorū annis minorū: Au-
gustinus Plutus defuncti dicti filius ānis
maior, Benedictus Crassus discreti viri
magistri Chrysofomi Crassi, dū super
stes esset, in supremo senatu aduocati

necessitate officij, vt est in tutore, l. ij. C. qui accusa. nō possunt. Secundus casus est quādo, quis ex necessitate hoc facit: vt quia hāres, qui tenetur vindicare necē defuncti, l. cū fratrem, C. de his, quibus vt indig. Tertius casus ratione immēsi doloris, vt quando maritus

accusat vxorem de adulterio, vt l. quāuis, C. ad l. Iulianā de adulte. Quartus, propter immensitatem delicti, vt quando quis accusat de falsa moneta. nā vt falsi cili⁹ reperiatur accusator, ius non vult, vt deficiēs in probatione incōtinēti p̄sumatur calūniari, vt l. j. C. de fals. monet. Quintus, ratione infamiae p̄cedentis, vt si accusatus erat infamatus de delicto, l. miles. §. mulier, ff. de adulte. Bartho. in d. l. j. C. de fals. moneta. Sextus, si audiuit illum criminōsum à fide dignis personis: secus si à vilibus, vt cap. inquisitio

ni, extra de sentent. exco. Septimus, quando testes de ceperunt accusatorem, vt quia promiserunt testificari & defecerunt. vt glo. in cap. paulum. ij. q. iij. qualiter autem puniantur testes in hoc deficientes, Bal. in l. presbyteri, C. de episco. & cleric. infra dicemus. Octauus, quando semiplenē probauit accusator, excusatur à calumnia. Sed tamen ad expensas, quas propter hoc pars altera se fecisse docuerit, iuramento medio condemnabitur. Qui verò in probatione defecerit omnino eius quod obiicit in personam, calumniae p̄nam incurret, cum expensis. vt cap. j. §. adijcentes, de electio. lib. vj. & ca. cū dilectus, extra de calum. vbi hi casus enumerantur. Sed quia supra dictum est, q̄ accusator semiplenē probās excusatur à calumnia, hoc verum est, quando reus ex sua parte nihil probat: secus autem si accusatorem reprober. quia tunc accusator censetur calumniari, vt Bal. in l. sciant cuncti. C. de proba. & l. nostris C. de calum. §. dixi in denunciatio. ne. Quia etiam supra loquuti sumus de accusatore priuato, nunc quæro quid si fiscus aut procurator Cæsaris accusator deficiat in probando, an teneatur ad expensas, damna & interēse partis accusatæ. Dic q̄ si fiscus solus litē, siue accusationem prosequatur, licet nō probauerit, quod intendebat, sed succubuerit, nō tamē in aliquo tenetur: dummodo absit dolus, fraus, vel calumnia euidentis: quia officium excusat quem à calumnia p̄sumpta, quæ potest velari p̄textu officij, sed non à calumnia manifesta, vnde error, & officium excusant maleficium. vt ecce publicanus pecus meum abduxit, dum putat contra legem vectigalis aliquid à me factum, quīs errauerit, agi tamen cum eo vi bonorum raptorum non potest: sanē si dolo caret, vt l. ij. §. si publicanus, ff. vi bonorum rpto. Et l. ij. & ibi Bal. C. qui accus. non poss. Et licet regulariter actor, seu ac-

cusator p̄sumatur in dolo, & calumnia, quando non probat accusationem per eum propositam, per quam alteri obiicitur dolus. Tamen hoc fallit in officiali, quem officium vrget. Nam cura, & sollicitudo potius in dubio p̄sumitur eum sollicitasse, quàm odium

aduersarij, quod idem in iudice p̄sumitur, vt Bal. in d. l. ij. C. qui accusa. non poss. Si autem dolus, vel calumnia in eo arguatur euidentis, tenetur ad expensas, damna, & interēse actione legis aquilæ, cum sit damnū iniuria datum, vt d. l. ij. §. si publicanus, ff. vi bono. rpto. magistratus etiam tenetur de damno dato, nisi id fecerit iuridicē suum officium exequendo. Ita q̄ si per imperitiam illicitam capturam fecerit, ad interēse tenetur. vt l. Quemadmodū. §. magistratus, ff. ad leg. a. quil. & ibi Bal. not. Si ta-

men ille, quem magistratus ceperit, se vulnerauerit, vel laqueo se suspenderit, nō tenet, vt Bal. in d. §. magistrat⁹, alleg. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. & l. nō viderur, §. qui iusu. ff. de regul. iur. & ff. de pigno. act. l. si. Sed quæritur quo nomine veniant condemnandi isti officiales, qui calumniosam euidentē instituerūt actionē, siue accusationem, an nomine officialium, an nomine proprio: Respon. q̄ si fiscus, tutor, curator, vel p̄latus ecclesiæ calumniosam instituerint actionem, nominibus proprijs, & non nominibus officialium, veniunt condemnandi: ne sub p̄textu, aut velamine officij propter suas simulatas, vel latens odiū, securē lites exercere posse existiment, l. non est ignotum, iuncta glo. C. de administ. tuto. & ff. eodē. l. quotiēs. §. sicut. & l. ij. C. qui accus. nō poss. & ff. mādati, l. quintus, & l. idēq̄, §. idē labeo ait, ff. eodē & ff. de appell. l. tutor, & ff. de procur. l. qui proprio, §. litis. Idē etiā in generali procuratore, qui si nomine dñi calūniosam litē instituerit, & succubuerit, & sic cōstet q̄ sit delictū: ipse procurator nomine proprio, & nō dñs, debet cōdēnari in expensis, nisi habuerit speciale mādatū, vel ratū habeat dñs, vt gl. in l. iij. §. si procurator, ff. quod quisq̄ iur. Bart. in l. j. §. si procurator, ff. Siquis ius dicēs nō obtēp. & l. j. §. deiecisse. & §. quotiēs, ff. de vi, & vi ar. mat. quia nec dñs procuratori iniquū qd mādasse videt vt ff. de pecul. l. qui peculiū, & ff. de pact. l. si cōtra iuris, §. fili⁹, & ff. de cōd. indeb. l. si procurator. §. q̄ si indebitū, & gl. in l. iij. §. si pcurat. eodē. Sed interdū mitius agit cū officiali, q̄ cū alio, etiā in apto crimine, vt Bal. in d. l. ij. C. q̄ accus. nō pos. & ff. de pub. & vec. l. si multi. pro simplici verò culpa procuratoris, venit dñs eius, dē cōdēnandus: nam quibus rerū administratio p̄missa est, eorū culpam abesse, p̄stare non inique dōmīni coguntur. l. Quod si nolit, §. quod in procuratore, b. ij.

frater, & Maria Martha, Iuliani Xenij hospitis paulò antè in vico sancti Martini coponā habētis sub intersignio lupi & vulpis, Clemens Xenius defuncti frater, & Dionysius Dauus famulus quōdā dicti magistri Chrysofomi, de Andrea Iro cerdone, huius vr̄bis incola, Bernardo Thrasone, Clāudio Caligula dñi nostri regis legionarijs, nobili Desiderio Anippo, Egidio Gnatone, Ferdinādo parasito Desiderij seruis, nobili Girardo Milone, Hérico Nebulo

P R A X I S C R I M I N I S

ff. de ædific. edit. Sed hoc de cōsuetudine in alio procuratore, q̄ regio, quia rex non subijcitur expensis, nec actiue nec passiue. Dicā i. in requisitorio decreti procuratoris fiscalis in fi. infor. Quæro autē quæ differentia est inter deferre, & accusare: Respon. q̄ deferre idē est quod accusare reo absē

te. vt si quis Meuiā professus est de adulterio reā de ferre: q̄ dicat eā cū Caio Seio adulteriū cōmississe: Accusare autē est reo præ sente, vt l. libellorū, ff. de accusa. Hi autē deferre nō possunt: Mulieres, p̄pter sexus infirmitatē. Itē clarissimi viri. Itē dānati, vt hi, qui fustibus cæsi in opus publicū dānati sunt. Itē hi, qui in metallū dānati sunt, deferre prohibētur. Hoc idē, ne desperati ad delationē facile positi sint sine causā confugere. Causas autem quas ante damnationem cōperūt deferre, possunt post damnationem exequi. Item tutor, vel curator causam pu illorū, vel adolescentiū deferre non potest: quod idem obseruandum est in eo, qui quasi procurator gessit negotia. non prohibetur tamen procuratorē interrogari posse: sed prohibētū est procuratori accusare eū, cui negotia gessit. Et tutor, qui aut detulit, aut mandauit, seuerissimē punitur. sed nec is, qui aliquā rē vendidit, deferre potest. hi & alij sunt casus in l. deferre, ff. de iure fisc.

A C C U S A T I O itidem non debet fieri nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui suspicionib⁹, & sceleribus carent. vnde dominus sacri corporis sui tractatores à vilib⁹, ac reprobis, & nō idoneis p̄sonis, infamari noluit, nec calūniari, sed ipse p̄prio flagello peccātes sacerdotes à tēplo eiecit, vt c. accusatio. ij. q. vij. Ideo accusator admitti non debet, anteq̄ eius æstimationis suspicio, vel opinio discutiatur: qua intētiōe, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua cōsciētia, quōve merito: si p̄ inimicitia, vel odio, aut cupiditate, ista p̄sumpserit, vt d. ij. q. vij. c. si qui sūt, & hoc nisi supradicti suā, suorūmq; iuriā psequantur, & exequantur, l. nō p̄hibētur milites, & l. de criminibus, & l. cū rationibus, C. qui accusa. nō poss. vel nisi res ad eos pertineant, l. senatus. C. eodem: quia tunc supradicti accusare possunt, vt iur. supradict. Sunt etiam nonnulli, qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si parum ipsi molesti fuerint, aut extiterint. Ideo ex his omnibus datur intelligi, q̄ illi ab accusatione remo uētur, qui nō affectione charitatis, sed prauitate suæ actionis, vitam eorum diffamare, & reprehendere, quærūt. vt d. ij. q. vij. c. sunt nonnulli. Vnde sancti patres prouide statuerunt accusationē in iudices, seu prælatos non facile admitti: ne cōcussis colonis corruat ædificiū. Nō possūt siquidē iudices omnibus complacere: cum ex officio suo teneantur, non solum arguere, sed etiam increpare, nōnunq̄ vero ligare: & frequenter odium multorū incurrūt, & insidias patiūtur. Quin etiā quasi signum ad sagittam positi sunt. vt d. cap. qualiter & quādo l. ij. extra de accus. Tolerāda tamē nō sūt quæ ab insolentia iudicum sunt repta, vel à pueris, aut iratis iudicibus sunt acta, l. nemo carcerem, de exacto. lib. x. C. maximē ubi est contemptus legū, siue iudiciorum superiorū vt cap. j. extra de postul. præla. & l. penul. & fiñ. de vestib. olobe. lib. xj. C. & l. velleri, eodem. De consuetudine regni Franciæ nemo priuator admittitur ad accusandū criminaliter sed ciuilitate tantū pro suo interesse. Sed fiscus profectus quib⁹ criminaliter p̄ interesse publi. & sic alterum utilitas priuatorū, alterum vigor publ. disciplinæ postulat, vt l. licitatio, s. quod illicitē, ff. de publica.

ne, & l. cū rationibus, C. qui accusa. nō poss. vel nisi res ad eos pertineant, l. senatus. C. eodem: quia tunc supradicti accusare possunt, vt iur. supradict. Sunt etiam nonnulli, qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si parum ipsi molesti fuerint, aut extiterint. Ideo ex his omnibus datur intelligi, q̄ illi ab accusatione remo uētur, qui nō affectione charitatis, sed prauitate suæ actionis, vitam eorum diffamare, & reprehendere, quærūt. vt d. ij. q. vij. c. sunt nonnulli. Vnde sancti patres prouide statuerunt accusationē in iudices, seu prælatos non facile admitti: ne cōcussis colonis corruat ædificiū. Nō possūt siquidē iudices omnibus complacere: cum ex officio suo teneantur, non solum arguere, sed etiam increpare, nōnunq̄ vero ligare: & frequenter odium multorū incurrūt, & insidias patiūtur. Quin etiā quasi signum ad sagittam positi sunt. vt d. cap. qualiter & quādo l. ij. extra de accus. Tolerāda tamē nō sūt quæ ab insolentia iudicum sunt repta, vel à pueris, aut iratis iudicibus sunt acta, l. nemo carcerem, de exacto. lib. x. C. maximē ubi est contemptus legū, siue iudiciorum superiorū vt cap. j. extra de postul. præla. & l. penul. & fiñ. de vestib. olobe. lib. xj. C. & l. velleri, eodem. De consuetudine regni Franciæ nemo priuator admittitur ad accusandū criminaliter sed ciuilitate tantū pro suo interesse. Sed fiscus profectus quib⁹ criminaliter p̄ interesse publi. & sic alterum utilitas priuatorū, alterum vigor publ. disciplinæ postulat, vt l. licitatio, s. quod illicitē, ff. de publica.

ne Iaccho Ebriōe famulis Milonis, & nōnullis alijs sectatoribus, fautoribus, cōscijs, & participibus admissi facinoris die xj. mēsis Octob. Anno^B domini M. v. xl. aientes, verissimēq; affirmātes quibus defuncti probatæ vitæ, atq; famæ integræ nemini vnq̄ iniuriā, aut damnum dedissent, viri probati, & tales à probatis quibuscunq; & maxime vicinis existimati, tamē prætextu odij cuiusdā cōcepti ratiōe certę litis nuper agitatę, atq; decisę p̄ arestū curiē in cōmodū, & utilitatē defunctorū Pluti & Xenij cōtra dictū Milonē, eundē Milonē dolo malo, insidijs excogitatis heri hora nona noctis post cœnā stipatū nominatis viris, telis & clypeis armatis, ensibus strictis, meditate, clā, & in tenebris expectasse, atq; obseruasse prætereūtes dictos defunctos in quadriuiio crucis Ti roueri iuxta fontē eius loci, irruisse, ac impetum fecisse in defunctos Plutum, & Xeniū, pariter in defunctū magistrū Chrysoptomū Crassum aduocatū, qui vnā cū illis cœnauerat, sicq; vulneribus crudeliter cōfossos dimiserūt vt ne pūcto quidē tēporis supuixerint. Ad hæc Dionysiū Dauū seruū defuncti Crassi lumen illis accensa tēda præferentem, & qui ad tuitionem gladiū eduxerat, ita

stulat, vt l. licitatio, s. quod illicitē, ff. de publica. **DE ANNO.** In libelli accusatorij cōceptione prætor vel proconsul, aut iudex, dies, mensis, annus, ciuitas, locus, & personæ accusantiū & accusatorū, & qualitas cōmissi criminis, designandi sunt, vt l. libellorū, ff. de accus. Nā qui actionē famosam intēdit nō debet vagari cum discrimine alienæ æstimationis, sed designare certū: & specialiter dicere quam se iniuriā passum cōtendit, vt l. prætor, ff. de iniur. & ff. de rei vendic. l. si

In rē. Ratio liquidē est, quia atrocior fit iniuria, aut p̄ persona, aut pro tēpore, aut re ipsa, vt l. aut facta, ff. de p̄cnis, & s. p̄cna. Insti. de iniur. & ff. de iniur. l. p̄r̄tor. s. si. & l. vulneris, & l. sed est quāstionis, ff. eodem. c. 2. SECRETE.) Testes debent examinari in secre-

to, vt c. quia propter, ibi, q̄ secreta, & sigillatim vota cūctorū diligenter exquirant, & in scriptis redacta & c. extra de electio. vbi dicit glo. q̄ testes in secreto deponere debent, vt liberius dicant veritatem, alias non valet, & l. nullū, ibi, ita ad iudicantis intrasre secretum. c. de testib. & c. venerabili, extra eodē, & c. inquisitionis. s. tertiæ dubitationis, ibi, qui post iuramētum interrogati secreto, extra de accusat. & glo. in d. c. venerabili, in verbo, Sigillatim, quæ dicit, q̄ ideo examinatur separatim, ne vnus instruat alium, & sequatur dictum alteri. Et Barth. in autē. de testi. s. & hoc verum. & sigillatim debent deponere, quando singulariter deponunt, vt idem Barth. in l. si qñ, nu. 3. C. de bonis vacant. lib. x. Et si discordāt, debent reduci ad concordiam verisimilem, Barth.

in l. scripturæ, in secūda lectura, nu. 4. c. de fide instr. D. SEORSVM.) In criminalibus informatio, siue examen testium debet fieri separatim, & sigillatim, non vocata parte delata, siue accusata. Et in hoc datur iudici licentia recipiendi iuramenta testium in absentia partis delatæ, ar. l. Heremius. ff. de euictio. & Baldus in l. si quando, c. de testibus, & ibi glo. Et hoc propter timorem subornationis, vel fugæ accusati, si publicationem informationis haberet, vt not. Io. And. ad Specul. in titu. de testi. s. nūc tractādum. Et si testis dictum suum, siue depositionem, reuelet, punietur crimine falsi, vt l. qui falso. ff. de testib. Ideo debet testis iurare de nō reuelanda eius depositione, vt specul. in d. titu. de test. s. sequitur. Testes igit̄ possunt examinari ante litem contestatā, ad ordinē causæ parte absente, & non vocata, vt Barth. in l. dies cautioni. s. p̄r̄tor ait, nu. 18. ff. de damno infect.

DE SCRIBA.) In iudicio tam ordinario, q̄ extraordinario iudex debet semper adhibere publicā (si possit habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter vniuersa iudicij acta cōscribāt, videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, respōsiones, interrogationes, cōfessiones, testiū depositiones, instrumentorū productiones, interlocutiones,

appellationes, renūciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint cōpetenti ordine cōscribēda, loca designando, & tēpora, & p̄sonas, vt c. quoniam cōtra falsum, extra de prob. Nusq̄ enim procedendū est in criminalibus sine scriptura, vt c. si quis cū clerico. s. Itē in

criminalibus. xj. q. j. & hoc vt gesta scilicet acta apud iudicē, vel cōfessiones partium, & dicta testiū trāfferātur in publica monumēta per graffariū, perpetuā que firmitatē habeāt, mortēq̄ iudicis non pereat publica fides, vt l. gesta, iūcta glo. c. de re iudic. & c. de donat. l. in donationibus. depositiones liquidē testiū in publicū redactæ instrumentū, perpetuā habēt firmitatē, vt c. significasti, cū gl. 2. extra de testibus.

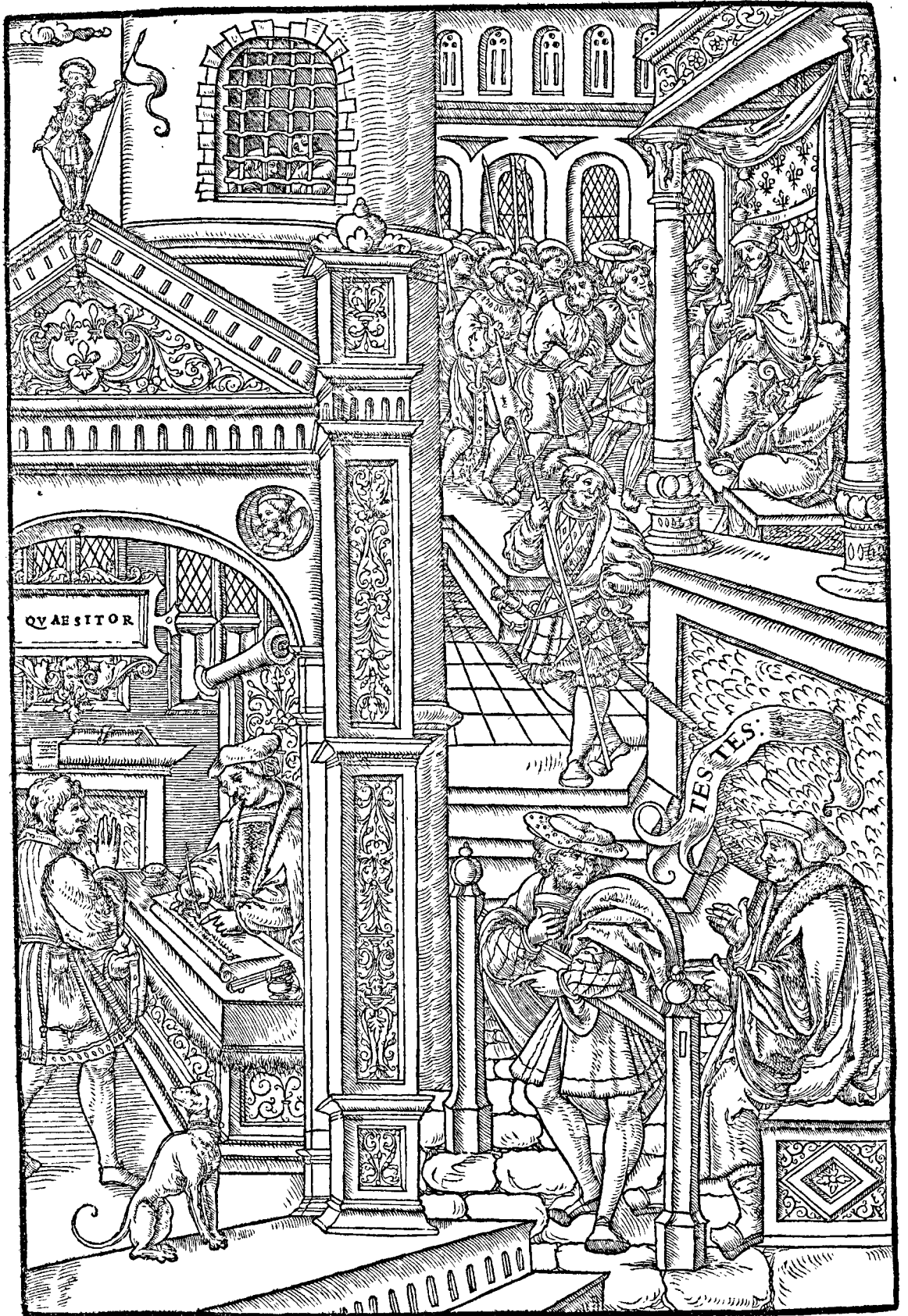
DELEGATO.) Iudex enim potest cōmittere suum graffariū ad recipiendū testes, & eorū iuramēta, & dicta in suo territorio. extra territorij aut iudicē territorij cōmittit secūdum Bart. in l. cum ab initio, ff. Quēadmo. testa. aperi. cōtrarium tamen videtur tenere glo. in c. p̄r̄sentū. s. testes, verbo iter, rogatus de testib. in. vj. An autē graffarius possit esse

rogatus, & scribere commissionem sibi delegatam, super testibus recipiendis? dic q̄ sic secundum eundem Barth. in l. ex sententia, ff. de testament. tutel. Tutius autem si roget alium, qui scribat, vt ibidem.

EXAMINATI.) debet enim prius constare, & inquiri de maleficio, q̄ iudicari: nec mala proximorū prius quisq̄ p̄sumat credere, quā probare: mala enim audita nullum mouere debent, nec passim dicta absq̄ certa probatione quisquam credere debet. Sed ante audita diligenter inquirere: ne p̄cipitanter agat quicquam. Vnde ait Dominus omnipotens, cui nihil est absconditum, Descendam, & video vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam, vt c. Deus omnipotēs, ij. q. j. & Genes. xvij. c. Ratio enim quare Deus (qui omnia scit) voluit informari, est vt nullum vnquam p̄sumere liceat si, mul esse iudicē, & testem. Nam in omni iudicio, quatuor p̄sonas necesse est esse: scilicet iudices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, atq̄ testes legitimos. Iudices autem debent vti æquitare, Testes veritate, Accusatores intentione ad amplificandā causam, Defensores extenuatione ad minuendam causam, vt c. nullus, iij. q. iij.

b. iij.

FIGVRA QVAESTIONIS

A P E L L E S C O U S .) Debet designari nomen , & cognomē testis, vt quid, & à quo sit dictum appareat, vt c. qualiter, & quando, l. ij. §. debet, & cap. olim. extra de accus. Interdū etiā adijctur nomen adiectiuū, sicuti: Apelles Cous dictus bonus. quia talia nomina signā

dorum hominū gratia re-
perta sunt, & ad homines
cognoscendos, vt Insti. de
l. §. si quis in nomine, & l.
ad recognoscendos, c. de
ingenu. manu. Error tamē
in nomine proprio, vel ad
iectiuo, non vitiatur, secus in
nomine appellatiuo, & sub
stantiuo: quia sunt immu-
tabilia. vel si erreretur in cor-
pore, nocet, vt l. si qs i fun-
divocabulo, ff. de l. j. Tamē
si modicum erreretur in no-
mine, dū quolibet alio mo-
do intelligi possit, & con-
stet de corpore, nihil in-
terest, vt d. §. si quis, Insti.
de lega.

P I C T O R .) Debet ap-
poni qualitas testis in eius
depositione: quia ei⁹ fides
approbatur ex illius digni-
tate, vt in aut. de testib. §.
sancimus. Nam magis no-
bili, quā plebeio: magis
honesto, quā inhonesto: ma-
gis diuiti, quā pauperi
creditur, vt l. testis, §. quæ
argumenta, ff. de testib. &
c. eodem, leg. omnes. Ideo

testium fides dignitas, mores & grauitas examinanda
sunt, vt l. in testibus, ff. eodem. quia testibus digniori-
bus, etiam paucioribus numero creditur, magis quā pluri-
bus numero, siue ab eadem parte, siue à diuersis pdu-
cantur, vt Bart. in l. ob carmen, §. si testes, nu. j. ff. de te-
stib. & in au. de testib. §. si verò quidam, & ibidē Bart.
nu. 3. Sed quæro an mulier cuius fragilis est sexus, ius
dicēdi testimonium habeat in iudicio: dic q̄ sic, vt ca.
ex eo, xv. q. iij. iuncta glo. ibidem, quæ dicit, q̄ secūdū
leges mulier in omni causa potest testificari, siue sit ci-
uilibis, siue criminalis, nisi in vltimis volūtatibus. Secun-
dum canones verò mulier in nullo crimine testificari
potest, nisi in exceptis, sed in ciuilibus potest testifica-
ri: nec obstat xxxij. q. v. c. mulierē, & extra de verbo.
sig. c. forus, vbi dic. q̄ mulier non potest esse testis: sed
intelligas in criminalibus causis, & vltimis voluntati-
bus, vt glo. in d. c. ex eo.

A N N O S N A T U S .) Requiritur ætas in teste in cri-
minalib⁹, vt sit maior viginti annis, vt l. in testimoniū,
in si. ff. de testib. tñ p̄xim⁹ pubertati & doli capax, licet
non sit testis, facit iudicium, vt ff. de liberal. caus. l. fin.

S A C R A M E N T O .) Debet iurare testis de veri-
tate dicenda, aliàs ei nō adhibet fides, vt l. iurandi,

c. de testib. & c. q̄q̄. xiiij. q. ij. fidelius siquidē durāt, quæ
vincula sacramenti ligant. vt c. omne, xij. q. j. & ad hoc
quis iurat, vt quod verum est loquat, nec testis fidelis
mentietur. quia os qd̄ mentitur, occidit aīam, vt c. iu-
ramentū, xxij. q. v. iuncta glo. ver. distantia. quia in oī

iuramēto testis est de⁹, qm̄
iurat, vt in aut. quib. mod.
natu. effic. legit. §. quisquis,
iuncta glo. in verb. quidē
deo. Et tres comites debet
habere iuramentū, scilicet
veritatē, iudiciū, & iustitiā,
vt c. & si Christ⁹, extra de
iure. & Hier. iij. c. vbi dic.
Et iurabūt in veritate, iudi-
cio, & iustitia, & c. Sed que-
ro an in decisionib⁹ caus.
possint allegari autoritates
veteris, & noui testamēti:
dic q̄ sic. Nā lex dei præ-
fert legi positiuæ. Ita q̄ pa-
pa cōdens cōstitutionē cō-
tra legē diuinā, poti⁹ dicit
errare, q̄ legem cōdere, vt
Panor. i. d. c. q̄liter, & qm̄.
l. ij. ext. de accus. inoc. in c.
qui in ecclesia. extra, de cō-
f. & not. i. c. fi. extra de cō-
fuet. & xxv. q. j. c. sūt quidā
& bona glo. i. c. de libellis,
xx. d. forma autē iuramētū
testiū est, vt corā iudice iu-
rēt tactis sacrosanctis euā-
gelij, præbito etiā legali-
ter sacramēto, vt quæ i veri-
tate rerū nouerūt, p̄fessioe

suę testificationis aperiant, vt c. hortamur, iij. q. ix. & p
vtraq̄ parte veritatē dicent, vt glo. in l. iurandi, c.
de test. & arg. in aut. de sanct. epif. §. nulli vero, col. ix.
& xiiij. q. v. c. non sanē. Et quodd nec prece, precio, do-
no, amore, fauore, aut dolo, odio, vel timore negabunt
veritatem, vt xxxv. q. vj. cap. de parentela, & d. glof.
leg. iurandi, & quodd non admiscant falsitatem te-
stimonio, vt c. de episc. & cleric. l. presbyter. & ij. q. iij.
c. nullam.

N O N A M .) In delictis testis debet deponere, &
concordare de loco, & tempore: aliàs varietas loci, &
temporis reprobatur testē, vt in Daniele, & Susanna, vt
ca. nos, §. Item Daniel, ij. q. vij. & Danielis xiiij. c. Item
temporis, vt in decre. ij. q. ix. c. nihilominus, & xxxv.
q. vj. c. de parentela. & hoc locū habet quādo de certo
tēpore est quæstio, qd̄ exigit ad alicui⁹ rei, & facti exi-
stētiā in actu nō reiterabili, vt in homicidio: aliàs sec⁹
quæ delictū, vel rebellio, p̄t pbari p̄ testes singulares:
& sufficit q̄ testes diuersis tēpib⁹ viderūt, vel eodē loco,
vel diuersis locis, vel audierūt à diuersis, vel q̄ aliqua ps
vicinię clamet de hoc actu reiterabili, vt c. qualiter &
qm̄, l. ij. & ibi. In. ext. de ac. & ad id facit c. sup eo, ext. de
eo, q cog. cōsang. vxo. suę, & extr. de purg. cano. c. ij. &
b. iij.

Mercurij vndecima mensis octob. anno 1540.

Primus testis.

Apelles Cous, ^A pictor, ^B in vico san-
cti Honorati Parisijs habitās, annos
natus ^C viginti & vnū, vt aiebat, testis
à conquerentibus contrā dictos reos
pductus, & super ijs rogatus capitulis,
quæ i dicta querimonia, & libello enar-
rantur ei perlecta, sacramento ^D prius
præstito, dixit dictos defunctos, & vul-
neratum Dauum, pariter dictos Andre-
am Irum cerdonē in vico galli Pari-
sij morantem, Bernardum Thrasonē,
Claudiū Caligulam domini nostri re-
gis legionarios, nobilem Desiderium
Anippum, de facie tantum sibi cogni-
tos, reliquos eorum participes in libel-
lo, & querimonia nominatos prorsum
ignotos. Et heri circa horam nonam ^E

PRAXIS CRIMINIS

vide amplè Bart. in l. ob carmen, §. testes. & addit ibi dem. ff. de testib. vbi queritur quò quis probetur vsu rarius, & extra de electio. c. cù dilectus. vbi singularitas testium reprobatur regulariter. Singuli tamen de collegio admittuntur i testimoniū pro collegio, vt ibidè:

idem etiā dicendum est in ciuili, vt si dicam q̄ possederim, & inducā plures testes, & vnus dicat ego vidi eū possidere per annū, alij p̄ alium annū, & sic de cæteris: eorū testimoniū tenet. Quia hoc solū querit, an possederit: quod omnes testes dicunt, vt glo. in d. l. ob carmē, §. fi. in fi. ff. de testib. allegat l. si quis libertatem, §. quotiens. in fi. ff. de petit. hære. & ff. de pbat. l. si arbiter, & l. i. omni, eodē, & ff. de ædilit. edict. l. j. §. causa est. In defectu ergo pbarionū, vbi ex qualitate delicti, seu negotij natura nō pōt haberi pbatio legitima, admittitur probatio minus legitima, & aliās insufficientes, tex. cū glo. in c. præterea, ext. de testib. & app. in ca. venerabilis, col. ij. extra de testib. cogēd. & l. si hi qui adulterij. c. ad l. Iul. de adult.

F **•** **VESPERTINAM.**)

Nox enim aggrauat delictū, vt c. ad l. Iul. de adult.

I. Gracchus, & ff. de effrac. l. si. Nam tenebræ sunt apte ad malum committendum, vt ff. de vent. inspic. l. j. §. tria luminaria.

G **•** **IUXTA fontem crucis.**) Testis enim debet deponere de loco, vt d. c. nos, §. Itē Daniel. ij. q. vij. Si autem interrogaretur particulariter, & diuissim de loco loci, puta i qua strata, & qua pte strata, agri, vel domo, & dicat se nescire, in qua parte strata, agri, vel domo, ob hoc non esset repellendus à testimonio, arg. leg. si quis fundum, ff. de acquir. possess. quam vide.

H **•** **VOCEM Crassi.**) Valet testimonium de auditu auditus, siue de auditu alieno, videlicet quādo quis audiuit vocē alicuius, licet non viderit loquentem, & sit paries medius vel cortina inter testem, & loquentem auditū, vt glo. nor. in l. ij. §. idē Labeo, l. j. in vers. audierint, ff. de aqua pluuiæ arcend. & Bal. in l. conuenticulā, c. de episc. & cleric. Et sic quāq; credulitatis testimoniū recipitur, vt glo. in d. §. idem labeo. & in aut. vt hi, qui ob se. habe. phib. res mino. & §. si verò absūt, & in aut. de sanc. episc. §. j. col. 9.

I **•** **ANIMADVERTISSE.**) Hic testis deponens se vidisse probat, licet interrogatus aliam causam non deponeret, vt c. cū causam, extra de testib. quia in di-

cto sensu exprimit qd̄ verū est. quod enim demonstratum est, amplius demonstrari frustra est: nec repugnat q̄ visu decipi potest, similiter & in cæteris sensib⁹, vt l. j. in fi. ff. de dote prælegat. sufficit enim si testis interrogetur de aliquo visibili, per visum causam reddat,

vt dicat quòd id scit scire, quia vidit: & eodē modo si de dicto, vel cantu p̄ auditum: & istud legibus comprobatur, vt ff. de testamē. l. qui testamēto, §. si. ibi, dicant quid nouerint, & aut. de hære. & falc. §. si verò absint. Iste tamen testis solus probationem non faceret. Nā vnus testimoniū nemo iudicū in quacunq; causa facile patitur admitti: cum vnus testis responsio non audiatur, etiam si præclaræ curiæ honore præfulgeat, l. iurisiurandi, in fi. c. de testib. & talis pbatio dicitur minor probatio, quæ rem perfectè non demonstrat, sed indiget suppleri per alium, aut alios testes, aut iudicia. Si tamen esset casus torturæ, esset sufficiens probatio, ad perueniendum ad torturam. Nam vnus testis de visu, facit iudicium ad torturam, vt glo. in leg. iij. c. ad l. Iul. maiest. & c. fi. extra de iureiur. & leg. fi. ff.

de quæstio. & hoc in priuatis personis. Porro in principe secus. Nā principis verbo, eiusque narrationi super rebus per se, vel in sua præsentia gestis creditur, etiam si solus testificetur, per ca. cum à nobis, extra, de testib. qd̄ & in his quoque, que ante principatū se præsentia gesta sunt locum habet, glo. sing. in ca. j. in verbo statuit. de renuncia. lib. vj. glo. in c. ad apostolicę, in verbo, promississent, de re iudic. eodem lib.

K **•** **NVDI S ensibus.**) Debet inquiri quo genere teli fuit facta percussio. Nā animus occidendi probatur ex qualitate percutiēdi. debem⁹ em̄ inspicere quo gladio, baculo, aut lancea: & si talis percussio fuerit facta in capite, aut in alia parte corporis: quia cum graue sit instrumentum, non solet leuem plagam inferre, tū etiam ratione partis, scilicet capitis, in qua quis fuit percuss⁹, in qua de modico quis solet lædi letaliter, vt c. signifi. casti. in fi. extra de homicid. & l. j. §. diuus, ff. ad l. cor. de sicar. & c. eodem. l. j. & iij.

L **•** **DIFFUGIENTEM.**) Vbi quis visus est fugere cū gladio euaginato, & ibi quis reperitur mortuus, ex hoc est homicidiū manifestum q̄ ipse fecerit, quia reperit̄ in actu p̄pino ad ipsum delictū, per l. fur. ff. de furt. ad probandū aut̄ illud manifestū, & notorium

vespertinam, ^F in sua officina sedentem, vehementem clamorē maximumque tumultum iuxta fontē crucis ^G Tiroueri audisse, stridentes enses, iurātes homines mortem, & sanguinem dei, identidēque repetentes, occide, occide. Contrā in iisdem turbis alios exclamantes, Obsecro populares ferte miseris, atque innocentibus auxilium: subuenite inopibus. inter eos etiam audiuisse vocem Crassi, ^H aduocati, quibus auditis perterritum aperta altera officinę suę fenestra candelam lucentē protulisse foras, ac animaduertisse, ^I dictos Thrasonē, & Caligulā nudis ensibus, ^K hinc atq; illinc cedētes, humi prostratos dictos defunctos. Pariter conspexisse nobile Desideriū Anippū denudato ense post insultum cum supra dictis & pluribus alijs diffugientem, ^L ab eo ta-

sufficiunt duo testes: sicut duo possunt probare famā, vt cap. tam literas, extra de testib. Et per duos testes probatur quod septem interfuerunt, vt c. de bono. pos. fess. l. bonorum. per duos etiam testes probatur subscriptio trium, vt c. de fid. instru. l. comparationes, & c. de testib. leg. testium, &

glo. in cap. dominus omnia potens, §. quando autem crimen est notum iudici. ij. q. j.

M? **IPSO** intuitu.) Si testis petat sibi exhiberi rē, vel personam, de qua interrogatur, vt illam cognoscatur: debet fieri exhibitio personæ cum indumentis, & qualitatibus eius, secundum Bart. in l. si cum exhibuissent, §. ante autem, numero secūdo. ff. de public. & vectigal. & l. stigmata, de fabricen. lib. xj. c. quia veritas magis oculata fide, quā per aures animis hominum infigitur, vt §. si. Insti. de grad. cognat. vn. de Horatius in arte poetica, Segnius irritat animos demissa per aures, Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Plus est ergo factis demonstrare, quā verbis dicere, l. si tamen, §. ei qui, ff. de edilit. edict.

N? **PROLIXA** barba.) Vbi is, cuius causa noxali actione agitur est absens, nec tenetur eius nomen, sed ignoratur: inquirendum est de eius signis, quæ indumenta gerit, quam faciem habet, an sit iuuenis, vel senex, vt Bart. in l. j. de mendicant. valid. lib. xj. c. & captus reus exhibendus est testibus, ad cognoscendū. vt l. iij. §. si quis noxali, ff. ad exhib. & infra

suo ordine dicemus, & possumus agnosci ex aspectu. Nā per caput, cuius sit imago dignoscimus, l. cū quis. ff. de relig. & sumpt. fune. & l. item apud labeonem, §. cum quis, ff. de interrog.

O? **EVGIENTEM.**) Fuga enim facit indicium, vt supra dixi, maxime vbi inuenitur in actu proximo delicti, vt l. lege cornel. ff. ad senatufc. Syllan. ibi versic. cauetur. vt de his qui ante quæstionē habitam fugerunt, leg. Jul. de sicarijs, iudicium fiat: ita vt ex vinculis causam dicant, & conuicti perinde, ac si serui, puniantur.

P? **FAMAM** esse.) Testis deponens super fama debet nominare, à quibus audiuit: nec requiritur, quòd nominet omnes, sed satis est quòd nominet aliquos, & ab alijs, de quibus nō recordatur, dicat se audiuisse, vt Bart. in l. de minore, §. plurium, num. 23. ff. de quæ-

stio. Quæro quot testes requiratur pro communi opinione, vel fama, glo. in l. iij. §. idem diuus, ff. de testi. dicit, quòd maior pars populi debet esse in illa opinione, sed l. j. c. de testib. & l. si arbiter, ff. de probat. videntur dicere, quòd omnium debeat esse opinio. Tamen secundum Bart. in d. l. de minore, §. plurium, dicit, quòd sufficit fama inter vicinos, & consanguineos, per dict. glo. l. iij. §. idem diuus, ibi multorum opinio qui hoc scire possunt, ff. de testib. Quomodo autem testes debeant deponere super communi fama, vel opinione, do. gl. in cap. j. de præscriptio. libro sexto.

Q? **EX** auditu.) Hoc testimonium de auditu alieno non probat, vt ca. licet ex quadā, & cap. series, extra de testib. & ff. de aqua pluua arcend. l. ij. §. idem labeo, & not. c. de testib. l. testimonium. Si autem scriptura continens dicta testium deperiret, & extarent qui dicerent se vidisse aliquos testes idoneos iurare in causa, & solenniter examinari, & dicerent se vidisse, tunc eorū testimonio standum esset, vt not. ff. de testib. l. curent. & c. eodem, l. testimonium. Et ideo vbi cum que dictum testis habet se in plus, sed ratio testis ha-

bet se in minus, vt hīc, in prædicta depositione. Tunc ratio minuit dictum. Vel si ratio esset friuola, & non concludens, tunc etiam trahit ad se dictum, vt nō concludat, nec probet aliquid, vt hīc in illis verbis, alios plures occiderunt: & hoc scit esse verum, quia dici audiuit. Et hoc probatur per rationem naturalem, quia cum ratio sit fundamentum, destructa ratione, destruitur fundamentum, vt Bal. in l. conuenticulam, c. de episcop. & cleric. Si autem dictum, & ratio congrueret, & vtrunque tendat ad probationem, esset efficax probatio. Si autem neutrum tendat ad probandum, tunc

PRAXIS CRIMINIS

certum est, quod nulla resultat probatio: quia ex impertinentibus nil pertinens potest resultare, iuxta not. in simili. in l. j. in princ. ff. de edendo. vbi cuncte ergo oppositum eius, quod testis deponit, non potest stare cum veritate causæ, per quam testis fundat dictum suum: ibi nunquam testis probat. quia ad concessionem causæ impertinentis, vel non inferentis, non sequitur concessio antecedens. verbi gratia, testis dicit, scio quia credo. quia credulitas stat cum opposita veritate simul, id est, stare potest, testis nihil probat. Nam possibile est, quod ego credo, tamen non est verum, vt not. c. de testam. milit. l. de tutela. Sed vbi testis in dicto minus probat, in ratione vero probat efficacius, semper attenditur ratio. vt exemplum: testis dicit: Credo, quia vidi & præsens fui, tunc probat vi rationis: quæ necessario infert ita esse & fuisse. & sic ratio est in teste, quæ dat esse rei,

id est testimonio, vt not. c. de testib. l. solam, & ff. de acquir. possess. l. si is qui animo. maior ergo difficultas, quæ sit in materia testium, est concludere per rationem. vnde si testis diceret ita, nihil scio, nisi quia vidi contenta in articulo: illa ratio præponderat dicto, quia probat veritatem articulo, vt autem. sed iudex. c. de episcop. & cleric. dum dicit, dicant quod nouerint, & ff. de testa. l. qui testamento. §. j. & ff. de testib. l. testium, in verbo, præsto fuerint, & in verbo, sub præsentia. Et nota, quod ratio testis non debet esse idem quod dictum, sed aliud à dicto. Et sufficit, quod dictum sit in genere, & ratio foret in specie, vt not. in l. j. in glo. & ibi Bart. ff. de exceptio. l. facit quidem not. Bal. in. l. si. ff. de offic. procur. Cæsar.

¶ Vt præcedens productus.) Quæritur testis productus in iudicio, & non citatus monitus iurat, & deponit, an valeat eius depositio? Et primo videtur quod non, l. presbyter, c. de episcop. & cleric. nam videtur suspectus, ex quo se ingerit, per dict. l. contrarium tamen determinatur. nam eo ipso, quod iudex defert iuramentum testi, tacite videtur eum monere, quod deponat verum, per glo. in l. post legatum, §. is vero, ff. de his, quib. vt indig. & ita sentit Bal. in d. l. presbyter. Quid autem si testis citatus, vt veritas occultetur, nolit comparere? an vt falsus testis possit puniri? dic quod non, vt Innoc. in cap. j. extra de fals. quia falsitas testis est proprie periurium: sed talis testis non est periurus, quia non accessit ad iurandum: sed secundum quosdam tenetur de falso in genere, quia facit ne veritas appareat, animo occultandæ veritatis: quod non creditur

verum, nisi forte esset testis rogatus, qui assumpsit sibi officium testificandi. Nam post assumptum officium, non debet tacere veritatem, vt l. j. in princ. ff. ad leg. Cornel. de fals. Tamē probabilius est dicere, quod criminaliter puniatur crimine stellationatus: & ciuilliter teneatur parti, vel

Reip. per actionem de dolo, arg. eorū, quæ not. per Cy. in tit. de sepul. viol. & Bal. in l. presbyteri. c. de episc. & cleric.

B 7. I V R E I V R A N D O) Quæro quid si tabellio negligens fuit in faciendo iurare testes, vel omittat iuramentum, nunquid teneatur de falso? Primo videtur quod non: sed debet ab officio remoueri, l. si quis, versic. non ex malitia, ff. de off. præf. præto. Dic tamē quod committit falsum, quia prætermissione solennitatis, falsum committitur, vt c. de testamēt. l. iubemus, in fi. & facit l. §. qui in rationibus, ff. de falsis, & Bart. in l. si quis legatum, ff. eodē. Et hoc idem est, quia iuramentum testis est speciale, & causa immediata,

& locus est cōcomitātia specierū, non generū, vt c. abate sanē, de re iudic. lib. vj. Aded quod iuramentum testis est magis substantia, & materia, quā solēnitās. Ad hoc facit quod not. in Cle. sæpe extra de verb. signifi. Et ideo si notarius vel grafarius omittat dictum iuramentum, teneatur ad interesse partis, non solū ratione falsitatis, quæ est studiosa mutatio veri, sed etiā ratione erroris, quia error in grafario, & teste, est lata culpa, vt l. si. c. de magist. cōueniē. Si autē scriptum sit iuramentum, vt hic, creditur grafario testem iurasse, vt not. glo. in l. Theopropius, ff. de dote præleg. de quo ibi per Bartho.

C 7. E O R V M fuerit vicinus.) Videtur quod huic dicto testis non sit standum, quia per nullum sensum corporis causam reddit. Dic tamē standum esse. sufficit enim sensum exprimere, vel aliquid per quod secundum communiter accidit, per sensum habeatur notitia. quia eorū vicinus est: videtur secundum quod communiter accidit, vitam & mores eorū defunctorū cognoscere, & per visum causam reddisse quod videtur legibus cōprobatum, vt c. de integ. rest. l. tutela, & ff. vnde cognat. l. oprau. & extra de præscriptio. c. quosdā, & c. fi. & ff. locati. l. dominus horreorum, & ff. de fund. instruc. l. si ita, in fi. Et potest testis, & debet dicere, quod nouit, scilicet quod sensu percepit, vt ff. de testa. l. qui testament. §. fi. & l. j. ff. de flu. & ne quid in flu.

D 7. N O M I N A R I vidit.) Quæritur an valeat hoc dictum testis cum magis auditu, quā visu percipitur actus nominandi? Respō. Iaco. de Are. & Cy. in l. testium, c. de testib. & per specul. in titu. de testi. §. nunc tractandum, versic. de auditu, quod appellatio videndi, videtur cō-

munis ad omnē sensum, quo aliquid percipitur. Quotidie enim dicimus, vidit tale vinum esse dulce, & vidit talem rem esse mollem. Sæpe enim dicimus, manibus tangere, id quod non est tangibile, vt in episto. cano. Ioannis in princ. ibi, manus nostræ pertractauerunt, quæ sunt de regno vitæ, sed in nostram claram peruenit notitiam &c.

E HORAM nonam vesperi.) Testis examinatus super maleficio, si non esset interrogatus de loco & tempore, non valet eius dictum, neq; depositio, vt not. Bart. in l. j. §. Item notandum, ff. de aleato. & Bal. in l. conuenticula, C. de episco. & cleric. nam in facto, & actu non reiterabili, vt in homicidio, requiritur scientia tēporis, & loci, vt c. testes, §. si. iij. q. ix. secus autem in actibus reiterabilibus, vt c. super eo, extra de eo, qui cogn. consang. suæ vxor. & glo. in c. nihilominus, iij. q. ix. & etiam glo. in l. ob carmen. §. si testes, ff. de testib. Et idē testis interrogatus super vno facto, si diicrepet de tempore, & loco, repellitur à testimonio, vt c. testes. §. si. iij. q. ix.

F DEFENDENTEM) Quæritur quomodo hic testis probet defensionē: dicitur eo ipso, q̄ testis dicit a-

liquem venisse cum cultello contra alterum, qui venientem statim occidit, probatur defensio occidētis. vt l. sed & si quemcunq; & ibi Barth. ff. ad l. aquil. tangitur per glo. in l. j. c. vnde vi, & l. si ex plagijs. §. tabernarius, ff. ad leg. aquil. Sed talis defensio debet fieri cum moderamine inculpate tutelæ, vt l. j. c. vnde vi. & l. vt vim, ff. de iustit. & iur. moderamen autē inculpate tutelæ, est offensio circa defensionem, & dicitur moderata defensio, quādo aliter quis nō potest euadere, siue pertrāsire, quin recipiat offensionem, vt d. leg. vt vim, & ibi Barth. ff. de iust. & iur. & l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. aquil. & glo. in l. j. c. vnde vi, Bart. in d. l. vt vim, dicit, q̄ ad maiorem cautelā, defensor debet clamare, succurrite, vel occurrite, vt docet gl. in l. iij. ff. ad leg. aquil. & in l. furem nocturnū, ff. ad l. Cornel. de sica. Et adhuc determinat Barth. in d. l. vt vim, q̄ si quis ciuis in sua ciuitate est offensus, & potuit fugere, & non fugit, quia timet verecundiam in fugiendo, optime potest se defendere, vsq; ad actum offensionis. quia est magna offensa & verecundia. Sed in illo qui non timet verecundiam, vt est Florentinus, in

quo non est verecundia, debet fugere: q̄ si non fugiat (quod tarde euenit) punitur. Et hanc opinionem ponit Cy. in l. j. c. vnde vi, & Barth. in l. j. ff. eodem. Sed quæro, vtrum ob tutelam alterius, liceat alium offendere: vt in tex. nostro. Respon. affectionem considera-

ri debere. Nam iniuria facta filio, sit patri: & si facta fuerit vxori, videtur facta viro, vt l. j. ff. de iniur. Si facta fuerit consanguineo, videtur facta sibi, vt l. lex Cornelia, ff. eodē, & leg. j. ij. & iij. ff. de lib. caus. Et si facta domino, videtur facta seruo, cū beneficio affici hominē interstitit hominis, affectionis ratione. vt l. seruo, ea lege ff. de seruis export. & ff. de tutel. & rat. dist. l. j. §. sed nonnullos. Et idē his casibus, licita est offensio pro defensione consanguineorum, vel dominorū, vt d. l. vt vim, iuncta glo. & ibi Bart. Quando autē offensa est licita, defensio de facto potest phiberi, vt Bart. in l. facultas, nu. 3. c. de iure fisci, lib. x. c. An autem extraneo non coniuncto pro defensione alterius liceat sic alium offendere? dic q̄ sic, secundum Barth. in d. l. vt vim, nu. 7. ff. de iustit. & iure, quia cū sit permissa defensio, pro

tutela rerum suarum, conuocatis amicis, & vicinis, vt l. iij. & l. cum fundus, ff. de vi, & vi armat. Multo fortius pro corpore tuendo, vt l. sancimus. in fi. c. de sacrosanc. eccle. Cum enim inter nos cognationem quandam natura constituerit, quia omnes ab Adam descendimus, hominem homini insidiari nefas est, vt d. l. vt vim. Et ita videtur omnis peccare, qui non defendit alium, si potest, vt glo. in c. quantē, extra de sentent. exco. alleg. xxij. q. iij. c. non inferenda, & c. vlti. Et si non possit aliter defendere, saltem defendat clamore. Sed videtur q̄ quis non teneatur alium defendere, si velit: quia licitum est recipere pecuniam pro defensione alicuius, vt ff. Quod metus causa, l. metum, §. sed licet, non repetitur si data fuerit, vt ibidem dicitur, & ff. de donat. l. si pater. §. j. Ergo vnus alium defendere non tenetur. quia si ad hoc teneretur, pecunia repeti posset: cum indebitē exigeret, vt ff. de cond. ob. turp. causam, l. si. Opinio tamen loā. est, q̄ quilibet tenetur defendere aliū per capitula prædicta & xc. dist. c. præcipim⁹, & iij. q. j. c. nulli, & c. seq. Nec obstat quod dicitur, q̄ potest dari pecunia pro defensione. Nā & officiali datur pecunia, qui tamen gra-

horam nonam vesperi^E audito clamore sua è tonstrina in viam accensa candela profilijisse, & circūactis vndiq; oculis aliquot homines, numero decē, aut plures, mucronibus immixtis precipitāter irruentes cum hac adhortatione, Occide morte dei, Occide: ac crebris ictibus pulsantes dictos Crassum, Plutum, Xenium cōspexisse. Mox eosdem Crassum, Plutū, Xenium collapsos ad fontē crucis Tiroueri, Dauū se, & magistrum Crassum gladio defendentē,^F & in aduersarios fortiter reluctantem: cæsis, ac proiectis, interim rauca voce clamantibus, atq; inuocantibus modo deū, modo Iesum, modo amicos, modo adiutorium, modo confessorium. Atq; ilico vicini per altiores ædiū fenestras ignita stramina vnde quaque dimississe, vt dignoscerentur interfectores, crebrisq; micans erat ignibus ether. Præ-

PRAXIS CRIMINIS

tis tenetur impendere officium suū vt xxij. q. v. c. nō sanē. Et hoc pertinet ad publicū ius, vt j. dist. c. ius publicum, vnde propter publicam vtilitatem, ampliāda sunt verba edicti, quia fauore religionis multa contra rationē instituunt, vt ff. de relig. & sumpt. funer. l. sunt persone. Sed hæc ita generaliter dicere graue est, quoniam posset aliquis periculum incurrere. Vnde alij dicunt, quod ad solos iudices, vel alios, qui habent aliā potestatem, pertinet, & nō ad alios, & ad hoc tenentur ratione potestatis, & nō alij, vt xxij. q. iij. c. forte, & c. duo ista nomina. Vnde si ego qui non habeo aliquam potestatem, video q̄ quis vult verberare clericū, siue percutere, sine meo consilio, vel auxilio: non credo q̄ sum excommunicatus, si non prohibeo illum, licet aliās forte peccet: quia ip̄sum nō defendo, cum possim. pœna enim nō debet amplius egredi, q̄ delictū reperiatur: vt extra de his que sūt à maio. parte ca. j. c. que sunt, & c. de pœnis, l. sancimus. Et quod dicit, qui cum possunt, intellige de his, qui ratione potestatis, quam habent in illos, ad hoc tenentur: aliās consentire videntur, & præstare auctoritatem, si vident illum, & non prohibent.

Alia est prohibitio sociorū, & aliorū quia illi solūmodo admonēdi sunt verbis, sed non factis, vt dicit H. lxxxij. dist. c. error, ar. cōtra. xxij. q. ij. c. non inferenda. Vbi dicitur, q̄ tenetur iniuriam propulsare à socio, sed ibi exponitur, si potest, id est, si est in potestate constitutus. Et si teneat iniuriam propulsare, nō tamen sum propter hoc excommunicatus. nam nullus est excommunicatus ex facto alterius, nisi participando, vel in locutione, vel in oratione, aut in crimine, vt c. super, extra de senten. exco. vel nisi mandatum, vel auctoritatem præstiterit, vt c. mulieres, eodem, sed is nullo tali modo participat. Et capitula, que inducit Ioan. pro se, loquuntur de prælatis. Hæc d. glo. in d. c. quantæ, extra de senten. excommu.

g r a c o g n o v i s s e. Ista depositio concludit cum

terea inter homicidas cognouisse^G supra nominatos Thrasonem, Caligulā, & Anippum enses exertos circūferentes cum cæteris cōscijs, & participibus hac atq; illac à cæsis cursitantes: nōnullos, præter Thrasonem, Caligulam & Anippum agnoscere si sisterentur, & ostenderentur: quorum vnus erat prolixa barba, & crinibus tonsis, caligis partim rubeis, partim croceis. Alius thorace rubeo, & caligis albis. Hæc testatus est, & dixit, plura alia nesciens, de omnibus querimonię articulis, siue capitulis diligēter percūctatus, iuratus, auditus, atq; examinatus.

Tertius testis.

Claudius Cornelius in foro Lutetiano (nominant Castelletum) procurator in quadriuiuo Guillorio habitās, quadragenarius, vti affirmat, aut circa, testis productus, & iuratus vt suprā, dicit defunctos recitados tam visu, ^A q̄ cōsuetudine nouisse: sed de reis nullum, demptis tamen nobili Girardo Milone, & duobus eiusdē famulis, quos tantū de facie cognoscit: quorum vnus est ætatis viginti quinque annorū: alter verò tredecim^B aut circiter. Insuper nudius ter-

supiori quo ad nominatos Thrasonē, Polemiū Anippū. Quod de necessitate fieri decet, vt Bal. in l. nō hoc C. vnde legit. alleg. l. non omnium, ff. de legib. & l. ff. ff. de offic. procur. Cæsa. Et talis probatio, quæ fit per duos testes de veritate, dicitur esse mitior, & sufficit

in ciuili, & criminali, l. vbi numerus, ff. de testib. In criminali tamen facilius eliditur. q̄ in ciuili, quia in criminali debent esse testes omni exceptione maiores, vt l. fi. C. de proba. Sic in probatione prospectiua, siue intuitiua, quando testes deponentes viderūt factum, & deponūt de hoc in sufficiēti numero, & qualitas testium est approbata in iure, tūc talem probationem, appellamus plenissimā: quia quicquid ei adiungitur, superuacuum reputatur, de quo talis datur regula. q̄ si constat de crimine per hūc modum, nō recipitur negatiua probatio in contrarium, vt Bal. in l. sciant cuncti, C. de proba. & extra de probat. cap. ad nostram.

A 2 TAM VISU) Testes debent cognoscere partes, & illis esse notæ, vt l. scimus, §. q̄ si ignarus, in verbo ibi, testibus videlicet assumendis, qui herede cognoscāt, iuncta gl. in d. versi. cognoscāt, C. de iure delib. regula autē est, q̄ vbiq; testis nō testificatur de facto eius, contra quē producit, eius testimoniū valet, licet non cognoscat eū, cōtra quē producit, verbi gratia, testis deponit me tunc tēporis fuisset absentē, cum tale quid fieret, &c. Similiter in actione reali nō requiritur

q̄ testis cognoscat illū, cōtra quē est productus, vt si deponat in rei vindicatione, quæ per me contra te intentatur possedisse me x. vel xl. annis, sufficit cognoscere tantum producentem. Si verò testis deponit de facto eius, contra quē est productus, vt si dicat, & deponat te vulnus tali intulisse, vel quid dixisse, tunc testis debet cognoscere illum, contra quem producit, vt gl. in l. testium, versi. quāta fides, ff. de testib. & gl. in d. l. fi. §. q̄ si ignar⁹, C. de iure delib. cū iurib. ibidē alleg. B 2 TRE DECIM.) Probatio ætatis fit duobus mo-

dis: vno modo per testes de veritate: Alio modo per aspectum. Quo ad primum remitto ad Barth. in l. de ætate, ff. de mino. Quo autem ad secundum, scilicet de probatione ætatis, quæ fit per aspectum, videtur debere fieri per iudicem, vt ff. de mino. l. minor xxv. annis, adito præfide ex aspectu corporis, &c. non autem per testes videtur posse probari, quia minor ætas non videtur: vnde si testis deponeret per aspectum, esset magis iudex, quam testis, cum deponere debeat de his, quæ percipiuntur per sensum corporeum, secundum Innoc. in cap. cum causam, extra de testibus, & C. de testib. l. testium, & ff. de testamēt. l. qui testamēt, in fi. dic tamē secundū Barth. in d. l. de ætate, & percipere per sensum corporeum, sine iudicio alterius non sufficit. Et ideo impuberes, licet sensu percipiant, tamē quia intellectus nō iudicaret, propter ætatis defectū, non sunt idonei, vt l. lex Iulia, ff. de testib. & l. j. C. de fal. monet. Item substātia rei, vel personæ nunquam percipitur per sensum corporeū immediate. Vnde si tu diceres, quod hoc scamnum est, de ligno: quare? quia vides lignum, impropria est locutio: nam tu vides colorem, qui in obiecto visus, ex colore iudicas, & est lignum, vnde istud percipis iudicio intellectus, per colorem representatum in intellectum per visum, & idē, licet hoc non percipiatur immediate per sensum, valet testimonium, vt in autē. de testib. §. & licet, & C. de testib. l. testium, cum autē. ibi posita. Testes igitur possunt probare ætatem per visum, & aspectum, vt hic. Nam in eo quod est cognoscibile per aspectum, secundum communem hominum notitiam, in eo est sufficiens redditio rationis in teste per aspectum, licet istud consistat in iudicio intellectus, tex. est in l. pediculis, §. Nerati, ff. de aur. & argēt. lega. & C. de cano. fru. vrb. Ro. l. j. lib. xj. C. ibi ista testatio præfens aspectus probet nihil in his esse vitij &c. Et sic testis per aspectum reddit sufficientem rationem, & facit plenam fidem, hoc probatur in l. de ætate, in fi. ff. de minor. xxv. annis.

¶ In presentiarū nō meminit. Oblivio in teste nō est lata culpa: quia licitum est, & si non recordatur, dicere non recordari, per not. Bart. in l. j. §. si quis, ff. quē admo. testa. aper. & est etiam multum excusabile dictum testis, si dicat se non recordari de tēpore, vt Innoc. in cap. qualiter & quando, extra de accusa. Si autē esset quæstio de facto ipsius testis, certum est, quod de-

bet recordari esse certus, & memor eorum, quæ fecit vt not. Barth. in l. filio, ff. de adimend. lega. Aliās non reddens causam concludētem, quare non recordetur, tenetur pœna falsi: sicuti si deponeret tacita veritate, vt l. presbyteri, & ibi Bal. C. de episc. & cleric. Si verò

esset probabilis causa obliuionis, non puniretur testis, vt Bal. in d. l. presbyteri. Et debet testis magis recordari de loco, & de personis, quæ de die, & tempore, ibidem Bal. & Innoc. in d. c. qualiter.

¶ VINDICATVRVM) Regulariter iudiciorum vigor, iuris publici tutela in medio videtur esse constituta, ne quis sibi ipsi permittere valeat ultionem, l. nullus, C. de Iudeis, & celi. Casu tamen, quo quis esset implicus sceleribus, nec vellet venire coram iudice, nec iudex posset eum cogere, tunc permittitur propria ultio offenso, vt glo. in d. l. nullus, cum pluribus iuribus ibidem allega.

¶ PERITVROS.) Hic sunt minæ præcedentes, quæ faciunt præsumptio-

nem contra Girardum Milonem, vt Bal. in l. pacumeuius, ff. de hæred. institu. & arg. l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & ff. mandat. l. si verò non remunerandi, & ff. de Repud. l. iij. & ad leg. Iul. maieft. l. famosus. Contrarium tamen videtur, quia sæpe minus faciunt homines, qui magna minantur, arg. l. metum, ff. quod met. caus. Sed in hoc distinguendum est, an dictus Milo sit bonæ famæ, vel non. Primo casu si sit bonæ famæ, & grauis persona, non præsumitur: quia qualitas vitæ præcedentis elidit huiusmodi indicia, vt extra de præsumptio. cap. cum in iuuentute, & ff. de militari, l. nō omnes. §. à barbaris. Idē iudex amplior rei veritatem inquiret, vt C. de accus. l. singuli. Secundo casu si sit malæ famæ præsumitur fecisse. ff. de suspect. tutor. l. iij. & C. si quis imper. maled. l. j. dū dicit ex personis dicta pensemus, & ff. de actio. & oblig. l. si intellige tamen si prælibatus Milo erat malus in eodē genere mali, & malæ famæ, in eodē genere malitiæ, vt quia erat homicida, vel percussor, & solebat perducere minas ad effectum, vt d. l. non omnes, §. à barbaris, vers. si autē emansor, & Bart. in l. si. ff. de quæstio. & Abb. in cap. tertio loco, extra de prob. Ediuerso autem contra eum non præsumitur, vt quia erat meretricator, vel latro, aut fur, & idē glo. in d. l. pacumeuius discutit, quod contra aliquem præsumitur, quia solitus est talia committere, siue facere. Nā ex dissimilibus nō sumeretur coniectura. facit ad hoc ff. de

tius prandendo in parui cerui diuersorio huius vrbs, prope palatium cum aliquot suis clientulis, quorum in presentia non meminit, vidisse dictum Milonem, in alia diuersorij mensa, pariter prandentem cum quibusdam alijs sibi incognitis, & inter alia suis sodalibus narrante causa, quæ agitata fuerat inter tunc viuentes, & nunc defunctos Plutum, Xenium, & se, astu & verfuria dicti tunc viuētis, & nunc defuncti magistri Chrysofomi Crassi in parlamēto aduocati, cecidisse. Præterea per sanguinem Christi deierantē, ante elapsam hebdomadā se de aduersarijs vindicaturum: eosque nulla alia, quam sua manu morte perituros, audientibus

PRAXIS CRIMINIS

excusa. tutor. l. spadonem, §. quod nimitū, vbi infamis, non tamen suspectus in tutela, quia non est in eodem genere malitiæ, & facit C. de prob. l. iubemus, & ff. de edendo, l. si quis ex argentarijs, §. ij. Est ergo hic tantum indicium medium intellectuale veritatis eliciens

de ex singulari circumstantia insurgens, vt C. de rei vendic. l. indicia. Et dicitur indicium ab indicando, quia indicat, & demonstrat, vt c. ex studijs, de præsumpt. extra. Est tamē notandum q̄ quando ex præsumptione hominis præsumitur contra aliquem propter malā famā i eodem genere malitiæ, potest admitti probatio in contrarium, vt extra de sponsa. c. cū in tua, & ij. q. v. c. presbyter & c. si mala fama, & extra de purg. cano. & c. cum p. & ff. quod met. caus. l. nō ē verisimile, & contra præsumptionem verisimilem inducitur testes, vt c. quia verisimile, extra de præsumptio. fortius ergo est inquirendum de maleficio, vt d. l. singulari, C. de accus.

FUGA INTER FUGIENDUM. Fuga est aliud indicium, vt d. l. lege cornelia ff. ad senat. sc. l. yllan. Fuga siquidem accusat fugientem, vt in aut. de testib. §. si verò noluerit, & fugiens habetur pro cōfesso, vt C. de assesso. l. ij. vnde sua scientia, & fuga eū condēnat, vt ff. de suspect. tutor. l. impuberibus, in fi. & ff. de testi. leg. iij.

SANGVINOLENTOS. Delatio gladij potest esse indicium, quod lex præsumit ad malum, vt C. vt armo. v. sus. l. vna lib. xj. & in aut. de armis, col. vj. Sanguinolentia gladij dicitur aliud indicium, ex quo capitur coniectura sicut & alijs ff. de donat. inter vir. & vxo. l. vtrum.

PUTARE. Dicitur quātum ad iuris effectum, quod iusta ratione putatur, vt l. cum quidam, §. j. ff. de acquir. hered. ibi, quod superest. Iusta autem ratio est si illud dicatur ab eo de cuius factō agitur: quod enim asserit, credere videtur, vt d. §. j. ibi, q̄ si putetur, nisi dictis ipsius habeat communem opinionē cōtrariam, vt d. §. ibi, quid ergo si ipsa. Totiens igitur ei sua præsumptio proficit, quotiens concurrat cum veritate, vt d. l. Cum quidam, §. quod dicitur, ibi, totiens igitur, ff. de acquir. hered. vide Bart. ibidem. Si tamen testis di-

ceret, & deponeret aliqua vera esse simpliciter, quia ita credit, non esset eius dicto standū: quia magis iudi caret, quā testaretur: nisi causam, propter quam credit, sufficientem annexat, vt Cy. & Iac. de Aret. in l. testium, C. de testib. post glo. ibidem.

duobus eiusdem seruis ante conspectū stantibus, & ei ministrantibus cum nō nullis alijs famulantibus, & assistentibus. deinde hesternā die vesperi sub horam nonam à domo sui cuiusdam amici in platea scholæ sancti Germani Antistiodorensis habitantis, in suam redeūdo obuios habuisse Milonē, & eius seruos accelerantes à cruce Tiroueri per medium vici atboris siccæ, ac inter fugiendum, sanguinolentos enses tunicis abstergentes luce ardentis tedæ, quā suis circumferēbat puer vidisse, instantemq; dictum Milonem hæc aut similia, vt illi digne mulctati sunt, stetit pmissis. audita similiter & hæc à puero Dauide Dama, putare demum hodie vulgo ferri dictos defūctos à dicto Milone, aut ab alijs eius causa, & suafu superiori nocte interēptos iuxta crucē Tiroueri. Et hæc, nec plus, aut alia dixit.

Quartus testis.

Dauid Damas domesticus dicti Cornelij, annorum ætatis suæ tredecim, testis, vt præcedentes, productus, solito

capax, vt glo. in d. l. in testimonium, & l. si. ff. de libera li causa. Impubes ergo, vel paruulus testis esse nō potest, idē quia omne quod testibus astipulatur id iurationis adiectione affirmare debent, vt cap. j. xxij. q. j. & cap. quāquā, xiiij. q. ij. Sed paruuli, siue pueri ante annos quattuordecim non coguntur iurare, quia sine etate rationabili sunt, vt cap. paruuli, & ca. pueri, xxij. q. v. Igitur non possunt esse testes, quia iuramento debet adesse iudiciū, vt iij. q. iij. c. j. verū hæc etas nescit quid agat, vt C. de fal. monet. l. j. nec potest impubes peierare, vnde de sacramentum calumniæ præstare non potest, l. qui iurasse, ff. de iureiur. posset tamē dici, q̄ si impubes sit doli capax, quia tunc calumniosē quid petere potest, vt extra de delict. puer. ca. j. tunc si nouerit veritatem, bene poterit præstare sacramentum calumniæ, arg. C. de iureiur. propter cal. dand. l. ij. §. j. De veritate verò di-

ÆTATIS SUP. Tredecim hic testis videtur reprobati à iure defectu etatis: quia in criminalibus testes debēt esse maiores viginti annis, vt l. in testimonium, in fi. iuncta l. præceden. ff. de testib. Dic, q̄ licet memoratus testis sit suspectus ad testimonium ferendum, tamen concludit eius depositio: quia est cōformis præcedēti depositioni habili. Ita q̄ si præcedens depositio reperitur omni exceptione maior, scilicet sine obiectione, & reprobatione: ista vlt. inhabilis depositio supplebitur per habilem, vt not. Bal. in leg. si quis, §. quid enim, in princ. ff. de edendo, & l. son in l. cunctos populos, col. xij. ver. sic. istam regulam ponit Bal. in. ij. lectura, C. de summa trinit. & fid. catholic. Nam propter communionem, & societate inhabiles gaudent priuilegio habiliū, vt est tex. in l. si communem fundū, ff. quemadmo. seruit. amitt. & Boerius in tit. de iuris. d. omniū iudic. §. ix. glo. iij. Dic etiam, q̄ licet sit inhabilis per se, tamen facit indicium, etiam licet sit impubes, dum tamen sit doli

cenda tenetur iurare. Nam ab impuberibus, & timidis sumitur initium quaestionis, l. vnus, in princ. ff. de quaestio. Item impubes ferula percutitur pro veritate dicenda, vt ff. ad syllania. l. j. §. impubes. Et tenet confessio, quā facit, licet cōtra eā possit restitui, vt ff. de cōfess. l.

certū, §. pe. qđ falsū est, nisi esset doli capax, vt d. c. pueri, & c. puuli, xxij. q. v. hoc autē certum est, & si quis spōte receperit iuramentū minoris valet, & tenet tale iuramentū minoris, vt d. l. qui iurasse, ff. de iureiu. Itē in casū potest quis cōueniri ratione iuramenti qđ prestitit dū esset impubes, vt si quis ipubes iurauerit se praestaturū opera, ipse pu bes factus bene conuenit de hoc iuramento, vt ff. de liber. cauf. l. fi. in fi. Quod si peierauerit, talis poenitentia erit ei imponenda, qualis & de adulte. & de fornicatione, & de homicidio

sponte commissio, & de ceteris criminalibus vitijs, vt c. fi. xxij. q. j. Et qui semel peieratus fuerit, amplius testis esse nō potest, nec ad sacramentū accedere, nec in sua causa, nec alterius poterit esse iurator, vt d. ca. paruuli, xxij. q. v. & si testis in criminali deposuerit falsū, punit poena talionis, vt ij. q. iij. §. j. i. glo. ordin. & est tex. in l. j. §. j. ff. ad l. cornel. de sicar. vbi dicit Bart. qđ eadē poena punitur potestas compellens testem ad dicendū falsum, quod est notandum: Item si iudex deprehendat testem in falsitate, nō est necessaria citatio, ex quo est testis praesens, & ad hoc C. de testi. l. nullum, & qđ not. ff. de his, qui not. infa. l. ictus fustium. Sin autem testis, qui falsum deposuit, sit absens, & falsitas liquet iudici, non tamen poterit testem falsidicum condemnare sine citatione: quia quando factum est tale, in quo certae personae condemnatio exigitur, tunc quantumcumque sit iudici notorium delictum, tamen non potest procedere ad condemnationem, nisi praemissa citatione, vt ff. de re milita. l. iij. §. si ad diem. Et in istis notorijs non est necesse, quod sententia feratur in scriptis, vt not. in aut. vt iudic. sine quoquo supra. §. necessitatem. Si autem aliquod factū esset notorium, in quo non exigeretur condemnatio, sed alia ordinatio, vel inhibitio: verbi gratia, statutum est factum in aliqua ciuitate contra libertatem ecclesiae, tunc superior potest ex officio inhibere, & mādare ne obseruetur: licet neminem citet secundū Archid. ij. q. j. c. Lotharius.

DE INTERVISE. Testis qui dicit aliquid scire, quia praesens fuit, vel quia interfuit, non videtur probare. Nam per sensum nullam causam reddit: & potest esse, quod fuerit praesens, non tamē videns neque audiens, vt C. de error. aduoc. l. j. & ibi glo. & Ioa. And. in capi. praesentium, c. de testibus, libro vj. & Specul. eodem titul. §. j. ver. Item qđ non prohibet. Hoc tamē

non obstante sciendum est qđ probat. quod enim dixit se praesentē scire, creditur per sensum, cū non sit interrogatus vterius. Non enim potuit scire se praesentem fuisse negotio, nisi id intellexisset. hoc etiam imperialis constitutione probatur, quae dicit validum esse eius

iureiurando de dicenda veritate interposito, dixit se nullos cognoscere nec accusatores, nec reos, praeterquam Milonem, eiusque duos famulos, & illos de facie tantum. Ac à tribus diebus cū praecedenti teste magistro suo prandio interfuisse, ^B in parui cerui caupona, vbi itidem in alia mēsa cum plerisque alijs incognitis accumbebat Milo, qui inter alia verba ad suos faciēs, in hac prorupit, ī appellatione apud subfellia liliata inter Plutum, & Xenium ac me

testimonium, qui sub praesentia sua dicit debitū esse solutum, vt C. de testi. l. testium. Et licet testis debeat causam sui testimonij face re manifestam, vt l. solam, C. de testib. & ī aut. eodē. §. & licet quod interpretatum est. hoc tamen intelligendum est, si fuerit interrogatus de causa scientiae, vt dicit. iur. nota. in c. causam, extra de testib. Sin minus, stabit verbo suo, quia verbosus esse nō debet, vt l. instrumentorū, C. de precib. imper. offer. Si autem interrogatus de causa scientiae respondisset, scio, quia scio, vel quia sic est, eius di

cto non esset standum, cum esset eadem ratio cum dicto. Nam dictum debet probari per aliud manifestū eo, vt Innoc. in d. c. cū causam, extra de testib. & ff. de petit. hered. l. pro haerede, & not. ff. de offic. procu. C. ca. sa. l. fi. in princ. Quod si testis studiose nō reddat rationem, & causam cōcludentem, tenetur poena falsi, sicut si deponeret tacita veritate, vt l. presbyteri, & ibi Bal. C. de epif. & cleric. Secus si ex sui simplicitate fuerit locutus, sicut plerumque rustici, qui nesciunt melius reddere causam sui dicti, quia tunc non habet locum poena falsi, vt not. ff. de his, qui not. infa. l. Lucius, & ibi glo. notab. ad hoc. Testis igitur, vbi potest, debet reddere rationem, & causam sui dicti, si sit interrogatus: alia eius depositio valet, sine redditione causae, vt glo. iij. q. iij. §. Item solam, & l. de pupillo, §. qui opus, ibi, idcirco non exigitur, ff. de noui. oper. nunciat. & Bart. in aut. de testi. §. & licet, nu. 5. Sed hoc verū ī ijs, quae possunt percipi sensu corporeo, puta si testis dicat, qđ vnus deposuit pecuniā, & similia. Sed si reddat testimoniū sup eo, qđ sensu non percipit, vt puta si dicat testis Titium dominū talis rei, tunc nō probat, nisi reddat causam dicti sui, posito qđ de causa non interrogetur. Ratio, quia testis debet deponere per sensum corporeū, vt Bart. in aut. de testib. §. & licet, nu. 6. alleg. l. qui in te, in fi. ff. de testa. & l. j. ij. respō. ff. de his, qui in testa. del. facit qđ not. in l. testi. C. de testib. & ibi per docto. Sed cum testis dicit, qđ talis est dñs, non percipit istud sensu corporeo, sed p̄ intellectum, & tūc testificat de eo, quod est ius, nō de eo qđ consistit in facto, vt Bart. in d. §. & licet, in aut. de testib. Ita determinat Innoc. in d. c. cū causam. Et Specul. in titul. de test. §. nunc tractandum, ver. vt autem pleni, vsque ad ver. Porro. Sic testimonium probatorum non requirit causam, si testis nō interroget de causa de ijs, quae sunt facti sen-

PRAXIS CRIMINIS

sibilis, quæ intuitiue comprehenduntur. Nō dico in ijs, quæ sunt iuris, in quibus ratio debet esse coniuncta cū sensu de necessitate, aliàs non fit probatio, vt d. Innoc. in cap. cum causam, extra de testib. Dictamen, quod duo testes reddentes legitimam rationem præualent & præponderant rotidem

testibus dicentibus vera esse, tamen non interrogatis de causa: quia vera reditio causæ præponderat causæ præsumptiuæ. In ijs autem, in quibus concluditur solum per viam iuris, & rationis, & nō p̄ sensum merum corporeū, est certum, q̄ sine redditione causæ, nō resultat probatio testium, vt Innoc. in d. c. cum causam, de testib.

C. PER sanguinē Christi. Blasphemia verba, & sacramenta de deo, neq; per capillos, & caput, & his proxima verba (deū ad iracundiam prouocando) iurare non licet: propter enim talia delicta, & fames, & terræ motus, & pestilentia fiunt. Si enim contra homines factæ blasphemie impunitæ non relinquuntur: multo magis, qui ipsum deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere. Quā primū quidem indignos semetip̄s faciant dei misericordia. Post hæc autē, & legibus constitutis subiiciūt tormētis. Nāq; comprehēsi vltimis subdunt supplicijs, vt non ex contemptu talium inueniatur, & ciuitas, & res publica per hos impios actus lædi, vt in aut. vt nō luxu. ho. contra natur. col. vj. vnde domini⁹ ad Moysen, Qui blasphemauerit nomē domini morte moriatur, lapidibus eum op-

primet omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit, vt Leuit. xxiii. c. & c. statumimus, iuncta glo. extra de maledic. Nota q̄ p̄pter talia blasphemata verba vnus nomine Thomas de la Fontaine fuit palo publico iuxta fontem dū Tirouer Parisijs alligatus collo in torque ferrea ab hora prima vsque ad horam nonam, vt à transeuntibus, & prætereuntibus luto, sputis, citra lapides, & opprobrijs affligeretur insequendo cōstitutionem regis Philippi, & arrestum curiæ iudicij mei confirmatorium, datum anno domini

millesimo quingentesimo, xxxij. die iij. Iulij.

D. VICISCAR. Regulariter iudiciorum vigor iurisque publici tutela videntur in medio constituta, ne quisq; sibi ipsi permittere valeat vltionem, vt l. nullus, C. de Iudæ. & cælic. nisi in quantum quis implicitus

sceleribus nollet ante iudicem venire, nec iudex eū posset cogere. tūc em̄ permissa esset offensa propria vltio, vt glof. in d. l. nullus, & s. dixi.

E. TREPIDOS adhuc & tremulos. Hic testis testificatur de qualitate animi p̄ act⁹ exteriores, quos vidit: qd̄ fieri debet, Bart. in l. is qui. §. j. ff. de tuto. & cura. dat. ab his nanq; exteriora indicant animi secreta interiora, vt ff. de edilit. ædict. l. si tamen, §. ij. & l. j. in fi. C. de præd. nauicu. lib. xj. & reddit rationē per sensum actui congruentē, quod facere debet, vt Bart. in l. iubemus, nu. 9. C. de erogat. milit. ano. li. xij. C. **F. FVNVS** vidisse. Per ea, quæ accidunt mortuis pbatur mors, vt per sepulturas, vel per non habere sensum, nec motū, vel alia quæcūq; per quæ quilibet homo intelligit eum mortuum, Bal. in l. conuenticulam, C. de episco. & cler. & Bart. i. l. j. §. si. ff. quædam. testa. aper. & l. quotiens, de naufra. lib. xj. C. qd̄ facit ad itell. reg. Cancell. xvij. **G. ET HOC** quidem tantum. Quæro quia hic est vltim⁹ testis, an iudex maleficiorum possit ex officio examinare testes à parte non productos? Bart. in l. j. §. si quis vltio. ff. de quæstio. dicit q̄ sic p̄ l. ij. C. de abo-

examinata euictus sum. Sed per sanguinem Christi, antè, quàm elabatur hæc præsens hebdomada, eos de illa illata iniuria viciscar, maximèq; magistrum Chrysostrum aduocatum, cuius opera, & astu facta est: ne me impune illuserit. Pol hi tres hac mea manu, nec alia vitā finiēt, vixq; euadēt vbi vbi iuenero. Die autē sequenti ad nonā circiter noctis horā quū exiret domū, vbi cœnauerat eius magister, lumine tedē lucentis, quam præfererat, dictum Milonem à cruce Tiroueri accelerātem, ac nudū ensem, & cruentum veste abstergentē, pariterq; duos famulos ponē sequētes cum eductis gladijs vidisse: insuper audisse eundem Milonem apud illos gloriātem, nā hi vt decebat accepti sunt, & dignas facto pœnas luerunt: hāc q; vltione animo satisfecisse suo, & fidem liberasse. Postea Milonem, & suos festināter præterijisse: tūc q; se suspicatum redire illos, vel à cæde, vel vulnere trepidos adhuc, & tremulos, deinceps mane fama promulgatum nocte proxima dictos defunctos à Milone, & suis iuxta crucem Tiroueri cæsos fuisse, cæsorūmq; funus vidisse. Et hoc quod tantū, accuratè auditus, iurat⁹, & examinat⁹.

tis innocētia, parte nō postulāte, pro hoc est l. si nō defendant, ff. de pœnis. de qua idem Bart. facit mentionē in l. iij. §. hoc autē iudiciū, ff. de dāno ifect. Et possunt recipi testes in causis maleficiorum etiā post cōclusionē causæ, & post publicationem, vt d. l. j. §. si quis vltio: & est casus in l. vnus, §. reus, ff. de quæstio. secundā vnam lecturam. Idem Ioh. And. in c. fraternitatis, extra de testibus. Et maximè quando est processum per inquisitionem, secundum Innoc. in c. cum clamor, extra de testib. & Archi. iij. q. iij. c. placuit. Si autem esset

PER SE QVENDI!

processum per accusationē, tunc post aperturā nō pōt, sed bene ante aperturā: qm̄ est quæstio de adiuuāda accusatione pōt recipere testes ex mero officio, vt not. in l. idē est, §. si tibi, ff. de cond. ob turp. cām, & in aut. de tabel. §. j. col. iij. cū sua gl. & ext. de colluf. deteg. c. j.

H 7. TAXATVM.) Testes em̄ ab his, p quos fuerint postulati, sūptus cōpetentes p̄cipere debēt, ita q̄ testimoniū reddere debēt sumptib⁹ p̄ducēris, l. qm̄ li beri, C. de testib⁹. & i aut. de testi. §. & qm̄, iūcta glo. in versic. obseruationibus, colla. v. & c. statutū, §. p̄ferendo, de rescript. lib. vj.

A 7. ELOGII cōceptio.) Quæ dicitur p̄paratoria p̄cessus criminalis, & iudicij: & sic debet in fauorem aētoris, aut cōquerētis, vel querelantis interpretari p regulā, de qua meminit Decius Conf. 449. col. j. visis duobus consilijs. Quod in p̄paratorijs iudiciorum verba debēt in fauorē aētoris interpretari, l. de die, in princ. ff. qui fati s̄d. cogu. & ibi Bart. & doct.

B 7. AB actuario. Nota q̄ informationes, & processus criminalis non debēt reuelari partibus, sed debēt portari ad fiscū, & iudicē secrete, vt l. diuus, la. ij. ibi interrogatiōes literis iclusas, atq; obsignatas ad cognitionē magistratus mittant, ff. de custo. & exhib. reo.

C 7. V E L editur.) Ea enim sunt edēda fisco, delatori, quæ ad causam pertinent, ex qua deferre profess⁹ est, vt l. ne quisq̄, ff. de edendo. Et per constitutionē regis Caroli, vij. art. xvj. & xvij. sup stilo parlamenti: & per nouissimam cōstitutionē dñi nostri regis Frācis̄ci. art. 145. cui⁹ tenor ict: Et si tost que la cōplaincte desditz crimes, excez, & malesfice aura este faicte, ou quilz en auron aultrement este aduertiz, ilz en informeront, ou feront informer bien, & diligemment pour incontinant apres linformation faicte, communiquer a nostredict procureur, & veues ses conclusions, quil sera promptement tenu mectre au bas desditz informations, & sans aucun salaire en prendre, estre decerne par le iuge telle prouision de iustice, quil verra estre a faire, selon lexigence du cas. Et sic fiscū non decet recipere p̄m̄ium à priuato, sed debet esse contentus deputatis sibi annonis, scilicet salarijs & stipendijs, vt in aut. de collat. §. ad hoc iubemus, coll. ix. q̄ si secus fecerit, venit singulo spoliandus, & alter in eius locum subrogandus, vt in aut. de mandat. princ. §. festinabis, col. iij. quotiens ergo apud fiscū agitur, aētorū potestas postulanda est vt merito is vri liceat: eaq; manu cōmētariēsis scilicet notarij adnotāda sunt: q̄ si ea aliter p̄ferant, is qui ira protulit, à causa cadet. & quotiēs iterū

apud fiscū eadē causa tractat, priorū aētorū, quorū vsus nō fuerat postulatus ex officio recitatio iure poscet, l. in fraudē, §. quotiens, ff. de iure fisc. Quæro autē an acta criminalia debeant edi vtriq; parti: dic q̄ acta cōia, & publica, quæ sūt corā iudice, debēt vtriq; parti edi siue

sint criminalia, siue ciuilia inspiciēda ad inuestigandā veritatis fidem, l. is apd̄ quē, C. de edendo, & glo. in l. ij. in verbo, aētorū. C. vt lit. pend. vel post procur. & c. G. p̄petuus, extra de fide instru. & glo. i c. qm̄ cōtra, verbo, tēpora, extra de p̄bar. & l. mortuo, ff. de iudi. & l. properandū, §. j. C. de iudi. eodē. qm̄ verò acta criminalia non sunt cōmunia, vt sunt attestatiōes, cōfessiones, repetitiōes, & cōfrōtatiōes testiū, nō sunt de cōsuetudine edēda vtriq; parti, maximē in causa capitali, vt i l. ij. §. Itē diui, i fi. ff. de iure fisc. Sed fisco sunt tm̄ edenda, vt d. l. ne quisq̄, ff. de edendo, nec potest agi ad exhibendū pro instrumentis in criminalibus

actionib⁹, nec forte actione in factū, quia actio ad exhibendum ei creditur cōpetere, cuius pecuniariter interest, vt arg. l. si liber homo, ff. ad exhib. & glo. d. l. is apud quē, in verbo exhiberi. Sin autē acta criminalia alia q̄ cōmunia sint penes reū, nō tenetur reus ea edere fisco contra se, nisi fisci essent, & spectaret ad fiscū. Nā tunc re⁹ posset artari, vt exhibeat, & posset fisco intendere rei vendicationē. quilibet tm̄ alius, q̄ nō est cōuentus, acta ciuilia, & criminalia fisco edere tenet, vt glo. in d. §. Itē diui, in verbo, agat, ff. de iure fisc. in cui li aūt causa reus tenetur edere fisco instrumenta contra se ad intentionē, & replicationē fisci fundandā, d. l. Ne quisq̄, ff. de edēdo, qd̄ est speciale in fisco, vt ibidē. & si is qui cōuenitur nō exhibet, p̄sumit subtraxisse, quia si sibi nocitura essent, vt d. l. ij. §. diuus Adrianus, ff. de iure fisc. Et poterit fisco agere furti pro illis instrumentis contra reū nō exhibentē, vt glo. in d. l. is apud quē, in verbo, exhiberi, C. de edēdo. Et eo ipso, q̄ quis etiā non interpellatus non exhibet fisco instrumenta ei necessaria, p̄nam patitur: quia creditur eū instrumenta fisco subtraxisse, & ita furti conuenitur: sed in causa criminali, quam fisco contra aliquem mouet, secus nam non patitur p̄nam hoc ipso, q̄ non exhibet, vt glo. in d. l. ij. §. Item diui, verbo, agatur, ff. de iure fisc. Ipse autem fisco contra se non edit instrumenta. q̄ si edit, conditione apposita edit, ne is qui describet contra eum, illis vtatur, neque etiam acta aut instrumenta aduersus fisco à quoquam edi oportet, vt dicta l. in fraudem, §. neque, ff. de iure fisc. vbi autem ex processu extraordinario partes ciuiles

P R A X I S C R I M I N I S

reciperent, & admitterent in processum ordinariū, put plerūq; fieri solet, secūdū causę merita, vt infra suo ordine patebit, tūc oīa acta iudicialia, scilicet citatiōes, dilationes, reculationes, exceptiones, petitiones, rñsiones, interrogationes, cōfessiones, testiū depositiōes, instrumētōrū pductiones, interlocutiōes, appellatiōes, renūciatiōes, cōclusiōes, & cetera, quę occurrerint vtriq; parti edent, ita q; originalia penes scriptorem remaneant, vt c. qm̄ contra falsam, extra de pbat. quia huiusmodi acta, seu processus sunt cōia. Et idē est in oībus cōiibus instrumētis, vt glo. i. d. c. qm̄, & c. cōtingit, extra de fide instru. quā eī sunt cōia integraliter sunt exhibenda, vt C. de edēdo, l. non est nouū, & l. vlt. eodē, & l. p̄tor, §. j. & l. si qs, §. ratione, & l. argētarius, ff. eodē tit. Sec^o autē i p̄rijs priuilegijs, vel instrumētis, quę nō sunt cōia, & cōiter facta inter partes. quia qs nō tenetur edere, vt glo. in d. c. qm̄ cōtra, i. verbo, tēpora: nisi aduersari^o vellent p̄bare instrumentū falsū, quātūc edet, vt c. iter dilectos, extr. de fide instru. & l. optima, C. de cōtrahend. & cōmitt. stipul. aut nisi actor, vel re^o vtrāq; instrumētō, p̄prio in iudicio: tunc aduersario edi debet sine die & consule: ne p̄stetur materia fabricandi falsum, vt d. c. contingit, & glo. in d. ca. G. perpetuus, verbo instrumentorum, & c. accepim^o, eodem, & l. j. §. editiōes, ff. de edend. Nam actor reo, & reus actori tenetur edere omnia, quibus vsur^o est in iudicio, vt C. de edēdo, l. fi. & d. l. ij. §. edenda, ff. de edē. & glo. in d. c. cōtingit, verbo exhibere, extra de fide instru. & iudicis officio peti possunt exhiberi, vt glo. i. d. c. G. perpetuus, & l. j. C. de edēdo. Ita tñ, vt si sup vno capitulo instrumētī quęstio fuerit, illud solūmodo rescribetur, & aduersę parti copia eius fiet, vt d. c. cōtingit, extra de fide instru.

A 70 P R O rege.) Quo ad interesse publicū fiscus acculat de iure, & etiā de cōsuetudine regni criminaliter. quia qd̄ ex cuiuscunq; patrimonio ceciderit in casum ex delicto, & legibus, & recto iuris ordine fisci aduo-

catis agentibus vindicari debet, p̄na cōtrafacienti imminente, tex. for. in l. oēs, de delato. lib. x. C. & §. dixi in §. informatio, l. ij. ver. denūciauerūt. & ea ratiōe partes ciuiles nō se inscribūt ad p̄nā talionis, nisi i crimine falsi tm̄, vt in au^o. de questore, i. §. fi. ver. sup hoc, sup verbo aliq. col. vj. & ita de consuetudine practicatur.

B 71 P R E H E N S I O N E M corporis.) Fiscus, aut p̄curator ḡnalis caueat ne illi citā capturā requirat, vel calūniōsā euidenter istituat accusatiōem. Nā teneret nomine p̄prio ad expensas, dāna, & itereffe erga ptes actione legis aquilię, cū foret dānū iniuria datū, vt l. ij. §. si publicanus, ff. ad leg. aquil. & noīe p̄prio, & nō regis, aut dñi veniret cōdē nād^o, nisi haberet speciale mandatū ad hoc, vel ratū haberet dñs, sumēdo cām p̄ eo. nā tūc dñs sol^o tenetur, vt glo. i. l. iij. §. si p̄curator, ff. qd̄ quisq; iur. Bar. in l. j. §. deieciße, & §. quotiēs, ff. de vi, & vi arm. aliās dñs qd̄ iiquū p̄curatori mādāse nō videt, vt ff. de pecul. l. q̄ peculiū, & ff. de pactis, l. contra iuris, §. si filius, & ff. de condit. indeb. l. si procurator. §. q; si indebitum, & glo. in d. l. iij. §. si procurator. Hac igit ratiōe venit fiscus noīe proprio cōdēnand^o, ne sub p̄textu, vel velamine officij, p̄pter suas simultates, vel latens odium securē lites exerce-re posse existimet, l. nō est ignotum, iūctā glo. C. de admini. tuto. Tñ interdū miti^o agit cū officiali, q; cū alio, etiā i apto crimine, vt Bal. i. l. ij. C. q̄ accu. nō poss. & ff. de publi. & vecti. l. si multi. vbi ergo fisc^o ē i dolo, vel calūnia, redigit ad iustar priuati, & agit cōtra eū, tāq; priuati: & est p̄risā partie ciuile, l. q̄ fūdū, §. si tut. ff. p̄ ēpt. vbi glo. dicit sic etiā esse i oīb^o dicēdū, q; gerūt officiū siue i diuinis, siue in humanis reb^o, & §. dixi in §. cōquerūtur, in ver. quia etiā, §. Et par ordōnance du roy Loys xij. ar. 62. cui ergo cōceditur administratio rerum, non videtur concessum, vt in eis fraudem committat, l. tutor administrationem, ff. de furt. vbi glof. dicit, q; de similibus ad similia p̄cedendum est. magistratus itaq; fraudē

& Benedicti Crassi, defuncti discreti viri magistri Chrysofomi Crassi nuper in suprema curia aduocati fratris, & Marię Marthę relicte defuncti Iuliani Xenij, Clemētis Xenij defuncti Xenij fratris, & Dionysij Daui modo dicti magistri Chrysofomi Crassi famuli cōfecto, cū renūtiatione chirurgi iurati contra Andreā Irum cerdonē, Bernardum Thrafonē, Claudium Caligulam dñi nostri regis legionarios, nobilē Desiderium Anippū, Girardum Milonem, Egidiū Gnatonē, Ferdinandum Parasitum dicti Anippi famulos, Henricum Nebulonē, Iacchum Ebrionem Milonis etiā feruos, postulo pro rege^A prehensionem corporis, ^B cōtra Thrafonē, Caligulā, Anippum, Milonē, Nebulonem, Ebrionem, Gnatonē, & Parasitū, & contra Irum, vt in ius vocitetur ad causam ore proprio dicendā, vt omnes interrogentur, per se respondeant, vadentur, iudiciōq; adsint super dictis indicijs: quod si min^o prehēdi possint, citentur trino nundino, siue contractis interuallis triū denuntiationum, & vt apertius dicā, ad tres breues dies ad aduentiam graphariatus p̄na cōfiscationis suorū corporū, & bonorū quorūcunq;. Actum die & c. Sic signatum.

cōmittēs tenetur actione negociorum gestorū, vt l. ex facto, ff. de nego. gest. procurator em, vel officialis non est loco dñi, cū delinquit vel dñm spoliat, l. pactū, iij. C. de pact. & glo. ibidē. Idē dicitur in tutore, qui in re pupilli tūc dñi loco habetur, cū tutelā administrat,

non cū pupillum spoliat, d. l. qui fundū, §. Si tutor, ff. p. empto. & l. iterdū, la. ij. §. q. tutelam, ff. de furt. & C. de pact. l. pactū, iij. & l. qui f. liū, ver. Itaq; ff. de manu. testa. & l. si duo, ff. de dolo, & ff. de isti. actio. l. sed & si §. sed si ipse, & ff. de tutel. & rat. dist. l. j. §. nūc tractemus, & l. si. §. j. ff. de eo, per quem fact. erit. Si quis ita, q. delatorem subiecerit, in tantū condēnetur, quātū

præmij nomine delator ipse cōsecutus fuisset, si visisset, l. fenatus, §. si quis delatorem, ff. de iur. fisc. ideo delator cōpellitur edere mandatorē: & nisi edat, vt in vincula deducatur, eo pertinere, nō vt delator poena subducatur, scilicet poenā euadat, si mādatorē habeat: sed vt mādator quoq; perinde, ac si ipse detulisset, punietur, vt l. ij. §. diuus, ff. eodē, tit. q. si delator abolitionis nem petat, scilicet licentiā desistendi à delatione impune, & q. errasse se dicat, vt idem iudex cognoscat, an iusta causā abolitionis sit, & si errasse videat, dabit imprudenti veniā. Si autē calūnię hoc ipsum iudicet, eaq; causa accusatori pinde cedat, ac si causam egisset, & p. didisset, vt d. l. fenatus. Si verò delator se absentauerit, & tribus edictis euocatus affuerit, eandē poenā ferre debet, qua teneret, si causam nō pbasset, vel quantū ex ea causā, quā detulit, reportasset, si professionē suā impleisset, vt d. l. fenat^o, §. fenat^o, ibi, si trib^o edictis, & a. & l. Arrian^o, §. quia aut, ibi, atq; tribus edictis euocati non respōderūt, ff. de iur. fisc. & l. iij. §. si ad diē, ff. de re milita. vbi dicit tex. si ad diē cōmeatus quis non veniat, perinde in eū statuendū est, ac si emāsisset, vel deseruisset, pro numero tēporis, facta prius copia docēdi num forte casibus quibusdā detentus sit, propter quos venia dignus esse videatur, & facit C. de censib. l. iij. lib. xj. vel potest teneri ad dānum secundū glo. in d. l. ij. §. fenat^o, ver. teneantur, ff. de iur. fisc. pro hoc alleg. autē. libellum, C. de lit. contest.

▲ (V I S I S.) Iudex quantūcūq; delictum sit ei notoriū, debet tñ videre merita causæ, priusq; aliquē ferriat, aut iudicet. vñ dñs cui nihil est absconditū, Descēdā (inquit) & videbo vtrū clamor, qui ad me puenit, sit ita, vel nō: vt scia, vt c. deus oīpotēs, §. fi. & c. seq. ij. q. j. & l. inciuile, ff. de leg. Et licet iudex quorūdā importunis cōquerentiū, & quadā celeritate aī poscēte vt dānet reos, afficiat, horū tñ vanas voces audire nō debet, neq; quēquā ad clamorē cuiuslibet dānare, vt l. decurionum filij, C. de poenis. & in eo dānat Pilat^o, qui dñm nrm Iesū Christū saluatorē ad clamorē populi cōdē nauit, vt glo. in d. l. decurionū. Debet siquidē bonus, & iust^o iudex secundū allegata & pbata decernere, & iudica

re, vt l. illicitas, §. veritas, ff. de offi. præsid. cū & debeat cōstare de facto, vt l. diuus, ff. de re milita. l. j. §. Item illud, de senatuscon. syllā.

B (P R E H E N D A N T V R.) Quādo cōstat iudici per informationē delictum esse graue, ex quo venit poena corporalis, velsupra relegationē ipōnda, debet incipere à captura, & reos exhiberi facere, & detru di in carcerem, & hanc carceris poenā ante suppliciu rei sustinere debēt, nec ī hoc iudex p̄cere p̄t, vt l. diuus, la. j. ff. de cust. & exhi. reo. Itaq; ex vinculis cām dicere debent, l. lege cornelia, ibi, si aperto testamento serui liberi scripti inueniantur, legē de sicar. iudicium fiat, ita vt ex vinculis causam dicant, vt l. lege cornelia, ff. de senatuscon. syllā. & l. ij. ff. de custo. & exhi. reorū. Sic etiā, vbi ex culpa cōtractat maleficiū, reus potest capi ad corpus indistinctē, & inuite duci ad iudiciū à iudice, vel eius auctore, vel etiam de domo extrahi, vt in aut. vt nulli iudic. §. qm̄ verò cōtingit, coll. ix. Io. And. in c. romana, §. cōtrahētes, de foro cōpet. in vj. & C. de off. diuerso. iudi. l. j. & not. in l. pleriq; ff. de in ius vocand. Sed quæro an reus possit capi, & quæri in domo aliena inuito dño domus? Dic q. nō, vt arg. glo. in l. quosdā de metal. lib. xj. C. & l. iij. ff. de acquir. reo. domi. Aliās ingrediens teneretur actione iniuriarum, vt l. iniuriarum, §. si. ff. de iniur. Propter autem vtilitatem publicam licitum est quærere, & capere reum in alieno inuito domino, nisi domin^o pateretur dānum. vt ff. cōmunia prædio. l. venditor, in fi. & ff. de damno infec. l. fluminū, §. fi. & ff. de aqua pluua arcen. l. j. §. Denique. Itaque potest iudex incipere à capturā in criminalibus, licet non constiterit ei de delicto, vt c. si clericos, de sententia exco. lib. vj. imò etiam vbi inuenitur latro famosus, permittitur punire, & postea scribere, tex. in l. si quis filio exhæredato, §. hi autem omnes, ff. de iniust. & irrit. fact. test. l. constitutiones, ff. de appell. Sed hæc de rigore, sed de vrbanitate iudex non incipit à captura in duobus casibus. Primo ratione loci, vt si reus sit in domo, cum domus sit cuiq; refugium tutissimum, & hoc in ciuilibus, vt l. pleriq; ff. de in ius vocand. Secus autem in criminalibus, vt d. §. qm̄ verò cōtingit, in aut. vt nulli iudic. secundo ratione personę, vt quia est mulier, quæ nō p̄t regulariter capi p̄sonaliter, siue in criminali, siue in ciuili. vt l. ij. C. de offic. diuerso. iudic. & aut. ibi posita, & aut. nouo iure, C. de custo. reorū. vbi cauetur hodie nouo iure nullam mulierē pro pecunia fiscali, seu priuata causā, aut pro crimine quolibet modo in carcerē mitti, aut icludi, aut custodiri permittim^o, seu cōcedim^o: sed p̄ virū suum, aut quē aliū legitime respondeat. Si verò tale sit crimē q. necesse sit eā custodiri, siquidē fideiussorē dare p̄t, ipsi credat. Si verò iurauerit fideiussorē dare nō posse, iuratoriā cautionē p̄stet de iudicij obseruatione, c. ij.

re, vt l. illicitas, §. veritas, ff. de offi. præsid. cū & debeat cōstare de facto, vt l. diuus, ff. de re milita. l. j. §. Item illud, de senatuscon. syllā.

PRAXIS CRIMINIS

Sed si crimen grauissimū sit de quo accusatur. in monasteriū, vel assisteriū mittatur, vel mulierib⁹ tradat, per quas custodiatur, vt d. aut. ratio enim est, ne p̄ hmōi occasiōes iueniant mulieres circa castitatē iniuriatē, vt in aut. vt nulli iudic. §. necessariū, i. fi. col. ix. femine eī, quas morū honestas, mentisq; solertia cōmendat, p̄pter pudorē ac verecundiā

feminarum cœtui pub. demonstrari nō cogūt, vt l. oēs, C. de his, qui veniā ætat. impet. Secus autē in mulierib⁹ meretricibus, & inhonestis nō coniugatis, quia possūt capi personaliter, vt Bal. in l. cōsentaneū, C. quō & qñ iudex, & Bart. in aut. vt nulli iudic. §. necessariū. Si tñ tales meretrices sint vxoratae, nō possūt etiā capi, vt in addito ad Bart. in d. §. necessariū. Sed si per informaciones, aut inquisitionē non constaret iudici reos culpabiles delicti per indicia, aut aliās, iudex nihil decernere possēt aduersus reos prætenso, nec quid mandare possēt, l. hoc aut, ff. ex quib. caus. & l. qui accusa. volunt. C. de edendo. neminē enim sine causa audit prætor, l. cum his, §. in causa. ff. de transac. sed instandū accusatori vt id quod intendit comprobet, ac sic conuincat, vt l. vnus, §. in eo. ff. de quæstio.

C. 7. L. O. C. V. M. SACRUM. Regulariter qui sunt in ecclesijs inuiti extrahi nō possunt, pœna cōtrafacienti criminis læsæ maiestatis iminēte, vt l. ij. C. de his, qui ad eccles. cōfug. fallit in homicidis, adulteris, virginūmq; raptorib⁹, quia ab ecclesia extrahūtur, & supplicii eisdē iferuntur. Nō enim talia delinquentibus parcere cōpetit, sed hoc patientib⁹, vt nō talia à præsumptorib⁹ patiantur, Deīde tēplorū cautela nō nocētib⁹, sed læsis dat: & nō erit possibile tueri vtrūq; cautela sacrorū locorū & lædentē, & læsum, vt §. neq; aut homicidis, in aut. de mādat. princ. neq; em̄ poterit cōtra te legē iuocare, vel iustitiā: quā cōtēpserit, vt l. auxiliū, i. fi. ff. de minor. Q. d. aut his trib⁹ casib⁹ dicit idē dicipōt, si p̄ quocūq; alio maleficio delinquēs ad ecclesiā fugerit, vt glo. i. d. §. neq; aut homicidis, & in aut. de monach. §. si verò. ad hoc facit nouissima regis ordinatio art. 166. cui⁹ tenor adest. **Quil ny aura lieu de immunité pour debtes, ne aultres matieres ciuiles: & se pourront toutes personnes prendre en franchise, & sauf a les reintegrer, quant y aura prinse de corps decernee a lencontre de uelx, sur les informations faictes, des cas dont ilz sont charges, & accusez, & quil soit ainsi ordonne par le iuge.** Ad hoc in aut. de mādat. princ. §. publicorum, & decis. capel. tholo. q. 422. Quis ergo pro debito ciuili potest ab ecclesia extrahi per iudicem, aut eius mandato, saluo iure restituendi intra xxx. dierum inducias, ne ex hoc infinitæ sint hominibus adinuicem contentiones. Ita vt si iudex aliquid sub nuncupato verbo fecerit, habita causæ cognitione, deinde aliquis adierit aduersus eum conueniendo ciuiler, debet iudex examine re negocium verbo vbique seruato de restituendo. Et si contra eum necessaria sit sententia, condemnabit eum. Et duorum iudex preponit electionem reo, vtrū velit daro verbo de restituendo absolute abrenūciare, & agere, quæ iudicata sunt, an nō. Certe si hoc non fecerit, scilicet verbo dato absolute non renūciauerit,

& nō egerit, quæ iudicata sunt, sacris eum terminis iudex restituat, & ibi executionem inferet tēperatē: faciēdo missionē in possessionem pro mensura declarati debiti, & hoc ante litē cōtestatā, cū debita tñ venerabilibus locis reuerentia, vt §. sed neq; hæc, iūcta glo. in verbo, tēperatē, i. aut. de mandat. princ. col. iij. & in aut. de exhib. & i. rod. reis,

§. si verò, col. v. & C. de his, qui ad eccles. confug. l. fi. §. iij. Si verò iam lite contestata aufugit, sententia diffinitua dari poterit, siue in tēpore, quando erat sub dato verbo, siue vbicūq; sit, vt C. de iudic. l. properādū, §. cum aut, & missio tunc fiet in possessionē rerū primo mobilium, postea immobilium, & tertio nominū, vt ff. de re iudic. l. a Diuo Pio, & glo. in d. verbo, temperatē. In criminalibus autem secus. Nam si iudex verbum nuncupatum dederit, atq; securitatem promiserit de restituendo reū extractū ab ecclesia, nō tamen serua-bit, vt d. glo. §. neq; aut homicidis, d. aut. de mādat. princ. vnde si pro quocūq; maleficio reus propter suum vitium ad monasteriū venerit, & apparuerit propter eiusmodi causam monasticam simulatus conuersario-nem, aut propter turpitudinem vitæ fortē diffugiens, & non pro veritate sanctimonij hunc habitum consupiscens, debet reddi cum quibus forsā arripuit, vt in aut. de monach. §. si verò intra triennium. col. j. Tres etiam sunt casus secundum canones, quibus quis priuatur immunitate ecclesiæ. Primus, si quis per industriam occiderit proximum suum, vt c. j. extra de homicid. vbi dicitur, si quis per insidias occiderit proximum suum, ab altari meo euelles eum, vt moriatur. & exod. xxj. c. & ita per senatusc. siue arrestum curiæ parlamenti Parisijs, iudicij mei confirmatorium decium fuit, cū essem præposit⁹, & iudex Parisijs, die. xxij. aprilis anno dñi mille. v. xxxv. cōtra, & aduers⁹ Iohannē Androy Parisiensē, qui cū Iohannē Auger Secanę Parisijs portitorē paruo cultro pensatis insidijs occidisset in ludo palmæ, prælibatum Androy ab altari principali sanctorū Innocentiū ecclesiæ dicti loci, ad quē fugerat, extrahi mādaui à seruiētib⁹ meis: quē extractū dictæ ecclesiæ imunitate priuauit, necnō patibulo affigi, & vitā finire cōdenauit. Necnō dicta die ad mortē exequeci. Secundus casus quē est publicus latro, vel nocturn⁹ de populator agrorū, q̄ dū itinera frequētata, vel publicas stratas obsidet aggressiōis insidijs ab ecclesia extrahi pōt imunitate nō præstita, vt c. iter alia, extra de immuni. eccle. Terti⁹, quē quis sub spe imunitatis in ecclesia, vel cœmiterio delinquit, vt c. fi. ext. de imu. eccle. quia sub spe veniē, nemo peccare debet, vt ext. de cler. exco. ministr. c. illd, & de cōsecr. dist. iij. c. qñ qd aliās facilitas veniē præberet incētiū delinquendi, qd fieri nō decet, xxiii. q. iij. c. est iniusta, & extra de vita honest. cler. c. vt cleric. & ita fuit decisū p̄ arrestū curiæ iudicij mei confirmatoriū, Anno dñi millesimo. quingen. xxxiiij. die octauo octobris, cōtra Carolū de sctō vincētio, quē pro sacrilegio per eum cōmissū patibulo affigi, & extremū diē claudere mādaui, & exequeci. Sed quare public⁹ latro, & depopulator agrorū poti⁹ extrahitur ab ecclesia, quā alius malefactor, qui forte est

deterior. Dic quia plurimū interest illos puniri, q̄ alios malefactores, cū plura exitia cogitēt, q̄ alij, vt xxiiij. q. iij. c. est iniusta, & glo. in c. fi. extra de immu. eccle. In alijs aut casibus quātumcunq; quis grauia delicta, siue maleficia ppetrauerit, nō est violēter ab ecclesia extra

poni facere in carcerem, vt leg. j. C. qui bonis cedere poss. à quo liberabitur cedendo bonis, vt ibidem dicitur. Et ideo consilium est, quando debitorem tuū non potes facere capi, quia nunquam exit de domo, quōd facias eum condemnari de contemptu mandati, & sic

prehēsi ad carceres^D p̄pofiturę dicti, Thrafo, Caligula, Anippus, Milo, Gna to, Parasitus, Nebulo, Ebrio quo interrogentur, ac per se respondeant petitionibus. quæ intendantur à dictis cōque-
rentibus, & procuratore fisci, ^E se sistāt in iudicio sup eiusmodi indicijs apud acta prolatis, & à nobis idcirco conspectis. Et vbi prehendi non possint, citentur vna denuntiatione pro tribus, siue

fisco tenebitur, poterit tūc capi in domo, quia pro criminali capitur, vt not. in l. pleriq; ff. de in ius vocand. & l. nemo de domo, ff. de regul. iur. Et cū erit incarceratus, poteris ibi pro delicto pecuniario eū in carceribus recōmēdare, secundum Bart. in l. ij. §. qui ex hī bēdi, in ij. nota, ff. de custo. reorū, & l. vlt. in §. fi. quod metus causa, ff. & Bart. in l. ij. C. de exact. trib. lib. x. C. ^E ⁷ CONQUERENTI, B vs, & pcuratore fisci.) Ad

D ⁷ **A** **D** carceres.) Nota q̄ carcer inuentus est non ad puniendos, sed ad cōtinendos homines, l. aut dānū, §. solent, ff. de p̄c. nō solum in criminalibz, sed etiam in ciuilibus: quia q̄n quis est ciuilit̄ cōdemnatus ad factum tenetur p̄cise, & poterit detineri in carcere, & in compedibus, vt l. stipulatio, §. siue, ff. de noui ope. nunciat. iūcta glo. in verbo, siue, & p̄ hoc est tex. in l. sed & h̄æ, §. p̄ter, ff. de procu. & l. fidei cōmissū, §. fi. ff. de leg. iij. & Bal. i. l. eos, C. de execut. rei iudic. Et hoc ne eludatur autoritas p̄toris, vel cōtemnatur, vel turbetur publica vtilitas, vt glo. in d. l. stipulatio, §. siue. q̄ si is qui tenetur p̄cise ad factū cōtumax est, iuratur in litem, si hoc actor maluerit, glo. in l. si hi, C. locat. & l. si cui, §. j. eodem. Sequitur ergo dicere, q̄ vbi quis p̄cise ad factū tenetur, erit electio actoris, an velit agere ad factum p̄cise, vel ad interesse, vt d. l. stipulatio, §. siue, iūcta glo. in verbo placuerit, & l. sed & h̄æ, §. fi. ff. de p̄cu. & l. si cū exceptio, §. p̄inde, ff. qd̄ met. causa, & Bart. in l. cōsentaneū, C. quō & q̄n iudex, ff. qd̄ distic. c. si quis aut, & xxiiij. q. v. c. administratores, i. fi. & ff. de re milita. l. iij. §. si ad diē. ¶ Sed quæro an in ciuilibz quis p̄ causa possit pecuniaria intrudi in carcerem? In hoc est aduertendū, aut est debitum fiscale, & potest personaliter capi, vt leg. cum eo, ff. ad leg. Iul. pecul. non tamen in carceribus ponitur, nisi persistat in contumacia in non soluendo, vt l. nemo carcerem, de exacto. tribut. lib. x. C. Si verò sit debitum priuatum, & aliquo tempore fuerit in iudicio, & de stādo iuri promisit debitor, & nō stetit, debet capi, vt in aut. de exhib. reis, §. si verò qd̄ de. colla. v. Vel etiā si fuerit reus obligat⁹ per captionē sui corporis, & bonorum, vt leg. consentaneum, C. quomodo & quando iudex, & ibi Bart. ¶ Sed si nunquam reus fuit in iudicio, nec cautionem dedit, tunc iudex non cogitur, si velit, eum capi facere, nisi eum prius citet. Nec potest cogi iudex à parte agente capi facere reum, nisi constituatur in contumacia, vt Bartho. in d. leg. consentaneum, nu. 18. Potest tamen iudex reum capi facere, si velit, vt veniat, nō vt in carcerem ponatur, vt not. doc. in leg. plerique, ff. de in ius vocand. ¶ Si aut̄ cōdemnatus sit reus pro debito ciuili, iudex potest eum

instantiam plurium, scilicet accusantium pro priuato, & fisci pro publico interesse aduersus reos delatos per iudicē corporis captio, & reorū exhibitio, decernitur. Namq; alterū vtilitas priuatorū, alterū vigor publicę discipline postulat, l. licitatio, §. qd̄ illicite, ff. de publi. & vectig. & cōmiss. In delictis siquidē resultat vindicta, scilicet p̄na quo ad fiscū, & p̄secutio dāni siue iuriæ, quo ad priuatū, vt Insti. de iniur. §. pe. & l. iniuriarū, ff. eodē. Persecutio aut̄ vindictæ, siue p̄næ criminalis cōtra reū delatū fit p̄ fiscū p̄ interesse, & vindicta publica, vt not. in l. agraria, ff. de termi. amor. cū intersit reipublicę, ne crimina remaneāt ipunita, l. ita vulnerat⁹, ff. ad l. aquil. Persecutio verò iurię, siue dāni cōpetit hoī priuato p̄ interesse particulari, & ciuili, vt l. Itē apd̄. §. si quis seruo verberato, ff. de iniur. vti etiā in actiōe iniuriarū quę descendit ex l. corn. de iniur. quę cōpetit i trib⁹ casibz, vt si qs̄ pulsauit, verberauit, vel domū introiuit, vt ff. de iniur. l. lex corne. Potest autē priuatus de iure eligere actionē criminalē ad vindictā vel actionē ciuilem ad persecutionē iniuriæ, vel dāni, vna tñ via siue actiōe electa cessat alia, vt ff. de iniur. l. qd̄ senatus. & l. p̄tor, §. j. eodē. Ita vt si agat ciuilit̄, restat tñ actio, seu persecutio dāni, vtd. l. Nē apud, §. si quis seruo verberato, tunc in illa persecutione damni venit refectio expensarum, vt l. cū quidam, & ibi Bal. de fruct. & lit. expens. C. Si aut̄ delator criminaliter agat ad vindictā scilicet p̄nā, & vincat, victoria erit fisci, nō sua: nec poterit dicere reū accusatū sibi obnoxiiū, sed fisco, vt not. in d. l. agraria, ff. de termi. amor. & ff. de popul. actio. super rub. & l. iij. in princ. ff. de sepul. viol. & Bal. in d. l. cum quidam, de fruct. & lit. expens. C. nec tunc venit refectio expensarū, quia vbi criminaliter agitur ad p̄nam, & p̄na consistit in supplici, nunq; venit refectio expensarum, vt not. in proh. Insti. post princ. & c. calumniam, extra de p̄nis, & C. de fideiussio. l. j. & ff. de capit. diminut. l. tutelae, §. si libertate, & Bal. in leg. non ignorat. C. de fruct. & lit. expens. lib. x. Ideo quotiescunq; iudex p̄cedit per inquisitionē sup accusatiōe c. iij.

P R A X I S C R I M I N I S

alicuius delatoris, reus potest cōdemnari ciuilitè, & criminaliter respectu duorū, scilicet priuati, & fisci. Nē pe in criminali causa pecunia danda est læso, vt C. ad l. Iul. repetund. l. vlt. & d. l. iij. §. qui sepulchri, ff. de sepul. viol. Ita etiā pœna pecuniaria potest infligi reo, fisco applicanda, vt ff. de pœna.

l. iij. §. vlt. & melior tex. qui est vnic^o, in c. j. §. si quis ali quē de pace tenēd. in v. sib. feudo. vbi dicit tex. si q̄sca pillos, aut barbā alicui ex traxit, licet sanguis nō exi uerit, mulctatur in quadra ginta libras parti applican das, & viginti fisco. Et p̄n de est vindicta in pecunia & fortuna, sicut in corpore & fama, vt leg. si ex, C. qui accus. poss. vbi dicitur quōd pœna potest infligi, vel in corpore, vel digni tate, vel fama, vel etiam in ablatione bonorum, vt ff. de iure primipil. leg. j. No ta tamen q̄ causa dicitur criminalis, cū finis tendit ad vindictā publicā, vt de

lictiū puniatur de pœna debita, & naturali. sed si agat de delicto, vt imponatur alia pœna minor, q̄ pœna naturalis ipsius delicti, dicit agi ciuilitè: licet vindicta, siue pœna tendat ad bonū publicū, & nō ad cōmodū priuatū, vt Abb. in c. sup. his, extra de accusa. vñ si agat contra clericū, vt priuet beneficio, propter crimen, nō dicitur criminalis, quia finis accusationis nō tendit ad depositionē ordinis, sed ad priuationē officij tm̄, tanq̄ sit imeritus, & dānosus, & pro hoc est tex. express^o in c. per tuas, l. j. extra de symo. versic. tales, qui est tex. sing. secūdū d. Abb. in d. c. sup. his idē Abb. in c. illa, extra de accus. & c. ex parte. j. extra de testi. Si autē p̄secutio delicti tendat ad vindictā, & pœnā naturalē ipsius criminis, tunc dicit criminalis: siue pœna tēdat ad bonum publicū tm̄, siue ad publicū & priuatū, vt in aut. vt iudic. sine quoquo suffra. §. necessitatem, vbi iudicibus male se habētibus imponitur pœna exilij, quæ nō im poneretur, nisi criminaliter ageretur, imponitur etiā pœna pecuniaria, nā ibi dicit, læ sis dānū refarciat. Et sic in qualibet actione populari, vbi respublica inuenit offensa, medietas pœnæ est actoris, alia medietas est fisci, vt Bart. in l. lege. §. hoc edicto, ff. ad syllania. Quo autem ad id, quod supradictū est, q̄ ciuilis, & crimina lis actio non possunt simul, & semel intentari per pri uatum: hoc verum est, quādo vtrunq̄ petit per modū actionis principaliter intentate, & tēdunt ad vindictā. Sed si quis accusat criminaliter, & per iudicis officij petitur restitutio rei ex æquitate, hoc posset fieri, vt di xi §. in §. accusat. verum de cōsuetudine regni Frāciæ nemo priuatus admittitur ad accusandū criminaliter, sed instandū est procuratori fiscali, vt id crimen, quod cōprobatum est, prosequatur. Aut iudex ex officio in

contumaciam procuratoris non prosequentis vlciscat per iura superius allegata in §. informatio, l. j. Si verō priuatus agat tantum in criminali, poterit suū cōsequi interesse, vt in aut. vt nulli iudic. §. super hoc, colla. ix. F. P. R. A. E. S. E. N. S. respondeat.) A vocatione in ius iu

uno edicto vice trium, ad tres breues dies ad audientiam graphariatus corā nobis: vt compareant in iudicio pœna confiscationis suorum quorūcunq̄ bonorum, & corporū idicta. Præterea dies dicatur Iro, quo adsit iudicio, & præ sens respondeat, ^F vt superius. Actum die & c. Anno & c. Sic signatum.

Edicto hoc decreto actuarius accusantibus edit epistolam, seu rescriptū, quo rogantur præfecti iurisdictionis, in quam aufugerunt accusati, hac forma:

C. Paulus eques, & dominus alti mō tis, præpositus ^A & custos præposituræ

pariturum coram se, quotiens necessarium, oportu num, aut vtile sibi videtur, vt l. fi. C. de procur. ma xime quando pœna citra relegationem tantum venit imponēda. arg. l. diuus, la. j. ff. de cust. & exhib. reo. po test siquidem iudex ex multis animum suum informa ri partis principalis ministerio, qd̄ nō posset p̄curato ris medio: & in his nō pōt certa regula dari, cū ex ar bitrio depēdeat iudicantis, vt not. in c. pastoralis, extra de iudic. & c. fi. & ibi glo. & doct. extra de p̄cur. & l. j. in princ. ff. eodē, & C. de his q̄ veniā atat. impet. l. iij. & ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. ait prætor.

A. P. R. A. E. P. O. S. I. T. V. S. Citatio realis fit per iudicē ordinariū tantum, vt in aut. de exhib. reis. §. si verō etiam. col. v. Et semper habet locum citatio realis, nisi in matrefa. vt C. de offic. diuerso. iudic. leg. j. & glo. in dicta leg. consentaneum, habet etiam locum vbi peti tur proferri absolutiue, vel diffinitiue, vt glo. in dicta leg. consentaneum, in vers. cogendum, C. quomodo & quando iudex. Quæritur autē an iudex inquirendo, & aliquem iniuste incarcerari mandando posset capi in partem priuatam ad instar priuati, & contra eum agi actione iniuriarum ad damna, & interesse? Dic quōd non, nisi sit dolus, vel fraus. Is enim, qui iure publi co vtitur, non videtur iniuriæ faciendæ causā hoc fa cere. Iuris enim executio iniuriam non habet. vt leg. iniuriarum, §. is qui, ff. de iniur. Nam cura, & sollicitudo potius in dubio præsumuntur iudicē sollicitasse, quàm odium aduersarij, Bal. in leg. ij. C. qui accus. non poss. Magistratus verō si damnum iniuria dederit, poterit aquilia teneri, veluti si putat ex lege capere pignus, nō ex lege ceperit, & res tritas, corruptasq̄ reddiderit. Si ergo illicitā capturā fecit, teneat ad damna & interesse,

ra incipiunt causa iuris ex periedī, vt §. fi. inst. de pœna teme. litig. & l. j. ff. de in ius vocand. iudicium autē constat his quattuor: scilicet iudice electo, accusato, re idoneo, defensore congruo, atq̄ testib^o legitimis. Iudices equitate vtī debēt, accusatores intentione ad amplificandam causam, testes veritate, defēsores extenuatione, ad minuendā causam, vt c. null^o. iij. q. iij. Quādo ergo per informatiōes iudex cognoscit mo dicum esse delictum respectu alterius delati, ex quo non potest subsequi mors, vel debilitatio membrorum, tunc potest citari fa cere reum personaliter cō

vt d.l. quem admodum, §. magistratus, ff. ad leg. aquil. Si quid tamen magistratus aduersus resistentem violentius fecerit, non tenebitur aquilia. Nam & si cum seruum pignori cepisset, & ille se suspenderit, nulla datur actio, vt d.l. §. pe. Si autem dolus, fraus, vel concussio sit in iudice, poterit teneri actione iniuriarum, vt c. si. extra. de calum. & l. ynica, C. de sumptu recuperationis. lib. x. & l. d. l. iniuriarum, §. magistratus, ff. de iniur.

Tunc enim licet suam facere iudex intelligit, cum dolo malo in fraudem legis sententiam dixerit: dolo autem malo hoc facere videtur, si eiusdem arguatur eius sententia, vel gratia, vel similitudine, vel etiam sordes, vt vera estimationem litis prestare cogatur, l. si filius familias, §. iudex, ff. de iudi. & C. de pena iudic. q. male iudic. l. ij. **DE PRIMO VIATORI.** Dicitur hanc commissio primo seruienti exequenda. Nam in criminalibus citatio siue sit realis, vt captio corporis: siue verbalis, vt citatio siue adiornamentum personale (de quibus loquitur Io. And. in c. romana, §. contra heredes, de foro compet. in. vj. debet fieri per nuncium, seu seruientem, vt c. cum parati, extra de appell. & c. quoniam contra falsam, extra de probat. & Spec. in titul. de citat. §. sequitur.

DE CUIUS VIATIUS ALIUS ROGATO. Iudex inferior potest committere nuncio superioris officialis, siue iudicis, licet nuntius sit iuratus, & deputatus ad seruiendum vni curiae vnius iudicis superioris, & citatio facta per dictum nuncium superioris ad instantiam inferioris valet, vt Bart. in extrauag. ad reprimend. in verbo per nuncium. Quomodo in laes. maiest. cri. proceda.

DE MANDAMVS. Hic est mandatum iudicis, sine quo rei regulariter non possunt, aut debent exhiberi, siue capi ad corpus, vt l. neminem, C. de exhib. reis. Fallit pluribus causis illa regula, per quam quis potest capi personaliter, & exhiberi in criminalibus sine iudicis mandato. Primo quoniam reus exhibetur per officiales ad hoc destinatos, & deputatos. Nam ea quae per officium praesidis denunciantur, & contra solennia accusationum posse proferri incognitum non est, l. ea quidem, C. de accusa. Solent enim nonnulli officiales ad hoc deputari, vt dicit glo. in d. l. ea quidem, & ff. de offic. praefect. vrb. l. j. §. sane, & de decurio. l. j. lib. x. C. Et hoc maxime, quoniam proceditur super notorio, quod est notorium omni populo, vel maiori parti, vt d. glo. l. ea quidem, & arg. ff. q. satisfada. cogunt. l. si verum pro condemnato §.

si. & ij. q. j. c. de manifesta. & l. congruit, ff. de offi. pfi & c. euidentia, extra de accusa. Oportet autem probare ad minus illud esse notorium, vt d. glo. l. ea quidem, sed hoc in leuibus delictis intelligendum, in quibus his officialibus ad hoc deputatis credit, arg. d. l. j. §. si quis, ff. de off. praefect. vrb. in grauioribus autem delictis fecus esset, quia his non credit, vt c. cum pati, extra de appell. & d. l. ea quidem. Nam utique credendum non est epistolis, aut relationibus eorum, quae quasi dantur ad praesidem remiserint. Sed debent irenarchae, cum apprehenderint latrones eos interrogare de socijs, & receptoribus, & interrogationes literis includas, atque obsignatas ad cognitionem magistratui mittere. Igitur qui cum eo elogio mittunt, ex integro audiendi sunt, etiam si per irenarchas perducti fuerint, vt l. diu. Adrianus, ff. de custo. & exhib. reo. Secundo fallit in falsa moneta, vt l. j. C. de falsa monet. Tertio, licitum est furem ducere ad iudicem, sine iudicis mandato, vt l. in terdum, la. ij. §. qui furem, ff. de furt. Et possunt & fures, & res furto subtractae ob publicam utilitatem in domo aliena perquiri, vt Bart. in l. requirendi, C. de seruis fugit. In rebus inanimatis non potest fieri perquisitio in domo aliena inuito domino ad utilitatem priuatam, vt l. iij. ff. de acquir. rerum domin. aliam ingrediens teneretur actione iniuriarum, vt ff. de iniur. l. iniuriarum, §. si. & leg. si quis domum, eodem. Ita nec etiam ob utilitatem publicam potest fieri perquisitio in domo aliena inuito domino, vbi dominus pateretur damnum, tex. & glo. in leg. quosdam de metallis. & meta. lib. xj. C. all. leg. venditor, in fi. ff. communia praedio. & leg. fluminum, §. si. ff. de damno infect. & leg. j. §. Denique, ff. de aqua pluuia arcend. Si autem appareant indicia, quod in domo aliena deberent esse res subtractae, tunc propter indicia officio iudicis perquiritur domus, quia propter indicia peruenitur ad missionem in possessionem personae, multo magis in perquisitionem domus, vt Bartho. in dicta leg. requirendi, allegat. leg. j. ff. de quaestio. Nec licitum est dare libellum, quando imploratur officium iudicis, quia illud misericorditer imploratur, vt Bartho. ibidem, & not. in simili, ff. de interrogat. actio. super rubri. Nec debet pars vocari ad hoc, ne detur causa subtrahendi reum criminis secundum Paulum de ca. in dicta leg. requirendi.

P R A X I S C R I M I N I S

Quarto in flagrati crimine potest malefactor capi, & ad iudicem duci per eum, cuius interest: dum tamen ducatur ad iudicem infra tempus statutum, scilicet viginti horas nocturnas, vt l. capite quito, ff. ad l. Iul. de adult. Potest etiam capi malefactor per quemlibet alium, si aufugiar: quia aliquid pmittitur ratioe fugae, qd' alias non permitteret, vt l. praetor ait, §. si debitorem, ff. si in fraudem credito. not. in l. penul. C. de ferijs. per que tex. dicit Bal. q' iudex quolibet tempore potest dare licentiam alijs, qui malefactorum capiunt: & ad hoc facit l. Pedius, ff. de incendio, rui. & naufra. & glo. i. d. l. pe. vbi dicit q' latrones, insidiatores, stratores, etiam diebus dñicis, & quibuscuq' festiuis possunt poni ad torturam, & etiam mitti ad furcas ppter rationem, que ponit i. d. l. pe. vbi dicit q' facillime i hoc summi numinis sperat venia, p' qd' multorum salus, & incolumitas puocatur. idē dicendū est secundum glo. ibidē in quocunq' reperto i flagrati crimine magno, quia nō potest fieri maius sacrificiū deo, q' vt hi, qui i suā, & aliorū perniciē deuagāt, cōpetenti debeāt vigore cōpesci, vt dicit tex. xxij. q. v. c. tali, & Seneca i

tragœdijs, Non potest pinguior victima maectari deo, q' reus iniquus. Et ita vidi practicari Tholosæ per dñi Bertrandi vicarij regis locū tenetem, qui profecto die paschatis latronē, qui crumenā abscederat, cæsum virgis per carnificem exilio mandauit, me tunc temporis ibidem patrocinante. & ad hoc facit l. custodias, ff. de public. iudic. Quinto licet cuiilibet propria auctoritate occidere nocturnum depopulatorem agrorum, & aggressorem itinerum: quia melius est occurrere in tempore, quàm post exitū vindicare, vt C. qñ lic. vnicuiq' sine iudic. se vindic. l. j. & ij. & l. fi. ff. ex quib. caus. i integ. resti. non est necessa. Nam illata percussio non potest reparari, vt not. in cap. significasti, extra de homicid. Et idē id ferum esset punire iudicio, quod subiugamus edicto, quod lex fert sententiam ipso iure, vbi expectare sententiam iudicis esset ferotinum. Ita q' si quis minatur mortem alteri, poterit in ipso actu ab illo occidi: quia non debet expectare se percuti, melius est enim occurrere in tempore &c. secundum Bal. in d. l. j. C. quando liceat vnic. sine iudic. se vindic. Sexto quando quis est implicitus sceleribus, nec vult venire ante iudicem, nec iudex potest eum cogere, tunc permissa est propria ultio offenso, glo. in l. nullus, cum

legionarios, Desiderium Anippum, Girardum Milonem, Egidium Gnatonē, Ferdinādum Parasitum Anippi famulos, Henricum Nebulonem, Iacchum Ebrionē Milonis famulos, & illos prehēsos adducatis ad ditionis nostræ carceres. Ad hæc Andreae Iro cerdoni certus præstituatur dies, quo coram nobis cōpareat, & se præsens defendat cōtra dictos accusatores, aut eorum pro ipsius procuratorem, similiter regium procuratorē: interrogentur super criminibus, & inquisitionibus contra illos cōceptis, apud acta prolatis, & per nos ea de causa lectis: respondeant petitionibus dictorum accusatorum ciuilitate, & procuratoris publici publice: quas proponere, & intēdere voluerint, sistantq; in iudicio. Quod si prehēdere minime poteritis, illos citetis trinodie vno edi

multis iur. ibidem alleg. C. de Iudē. & cælicol. aliās autem non permittitur, vt d. l. Septimo cuiilibet priuato permittum est suum debitorem fugitiuum apprehendere, & ei pecuniam secum afferentem auferre, vt l. ait prætor, §. si debitorem, ff. quæ in fraud. creditor. & l. quæsitū, ff. de pignor. & aut. imò à debito creditor, C. de actio. & xxij. q. ij. cap. j. & ij. & glo. in eius gētium, j. distinct. Octauo permittū est cuiilibet priuato occidere impune raptorem virginū, vt l. j. de rapt. virgi. vbi tractatur de flagrati crimine, & delicto. Non licitum est marito illudēre castitati vxoris suæ proprijs manibus perimere, vt in aut. vt lic. mat. & auia, §. pe. & fi. col. viij. & c. si quis cōtra, extra de cohab. cleric. & mulie. vbi tractat de suppositiōe part. Et p' ratioe affert illud Homer. Nec em̄ soli, iquit Atrides. i. nobilissimi vxores suas amat, l. vxor, ff. ad l. Iul. de adult. vñ Vir. Cōiuge corrupta nec solos tāgit Atrides Ille dolor, so l. & c. & glo. in d. l. si vxor. ver. inquit Atrides. Hac ratione pmittū est marito p' quere vxorē i domo aliena inuito dño domus, secūdū Paul. de cast. i. d. l. reqrēdi,

C. de seruis fugit. & idē dixi s. in decreto infor. glo. p' henderet, & hoc ad instar serui fugitiui: nec maritus debet quoquo modo deserere vxorē, licet nō se corrigat, etiā si vitē illius insidiaret, & hoc sub pœna exco. vt xxxij. q. v. cap. quicquid mulier, excepta tamen fornicatione. Quia si vxor in eum peccauerit, potest eam corrigēdo iudicare, vt xxxij. q. iij. c. duo ista. in forma autem iudicij non potest eā iudicare, vt glo. in cap. sicut alterius, vij. q. j. sed potest eam tenere in vinculis in domo, & eā verberare, castigare, ac ieiunare facere, & præter necem eam corrigere, maxime clericus, cum hoc sit ei permittum, vt xxxiiij. q. ij. c. placuit, & q. v. c. hæc imago, & glo. in c. quæadmodū, §. fi. ext. de iureiu. immoderate autem eam verberare non licet, cum verbera illa sint aliena ab ingenuis, vt l. consensu, C. de repud. sed tēperate eā potest castigare, quia est de familia sua, vt d. xxxiiij. q. v. c. hæc imago, sicut dñs seruum, vt ff. de his, qui sūt sui, vel alie. iur. l. j. §. fi. vel etiā sicut mercenarium suum, vt ff. de pœnis, l. respiciendum, §. furta domestica, & glo. in d. c. sicut, vij. q. j. Etiā si dominus fuerit inuasus, nec tamē occisus à seruis, poterit in familiam suam animaduertere, leg. & si certus, §. fi. ff. ad senat. Syllania. videlicet occidendo de seruis, vel

bestijs, cum causa sit iusta, vt ff. de leg. j. l. quid ergo, §. si hæres, & ff. de verbo. oblig. l. qui seruum. Si autem atrocitas facti ius domesticę emédationis excedat, placet enormis delicti reos dedi iudicis notioni, vt l. vna, C. de emend. propinq. Viris ergo fœminas subditas,

& penè famulas lex esse voluit, vt cap. satis, xxxiiij. q. v. Ideò mulier debet velare caput suum, quia non est imago dei, sed vt viro ostendatur subiecta: vt quia præuaricatio per eã inchoata est, hoc signum debet habere: nec habet

caput liberum, sed velamine tectum: nec habet potestatem loquendi, propter peccatum originale subiecta debet videri, vt cap. mulier, xxxiiij. q. v. non enim de eadem terra, in qua plasmatus est Adam, sed de ipsius Adæ costa facta est mulier. Euidentiissime itaque apparet ira virum esse caput mulieris, vt nulla vota abstinentiæ, vel religiosę conuersationis liceat sibi sine eius mariti licentia deo offerre, etiam si viro permittente repromissa fuerit, non licet ei votum opere cõplere, cum vir voluerit promissum reuocare, vt cap. nec illud, d. xxxiiij. q. v. Est ergo vxor semper restituta viro, nisi in tribus casibus. Primo, quando est publice adulterata. Secundo, quando timetur de seuitia viri, vt cap. siue, xxxiiij. q. ij. Tertio, quando dicuntur vir & vxor esse in gradu indispensabili, & incontinenti probatur exceptio, vt extra de resti. spolia. c. literas: & tamen in eodem casu fit restitutio quo ad omnia, nisi quo ad carnale commercium, vt ibidem. Quartus potest esse casus, quando vxor propria voluntate recedit à viro, vt xxvij. q. ij. cap. agathosa. Vel cum vir de licentia vxoris recedit ab ipsa, glo. in cap. j. xxxiiij. q. ij. His ergo tribus casibus vxor non debet restitui, sed reddi ad tẽpus suæ potestati, & consanguineis proprijs liberè sociari. Itaq; etiam locus ei prouidendus est, in quo nulla vis multitudinis formidetur, ne sit difficile testes producere, vel cæteras personas, scilicet aduocatos, qui in huiusmodi controuersijs requiruntur, vt d. c. siue, xxxiiij. q. ij. Iudex ergo debet de loco iudicij prouidere partibus, vt in eo loco debeat cognoscere de causa, vbi partes liberè, & securè valeant conuenire, vt ff. de reb. dub. l. vbi, & ij. q. ij. cap. vlt. q. si nõ fecerit, licite appellabitur, vt extra de appell. c. ex parte, & glo. in d. c. siue. Mulier nanq; si se verberibus (quæ ingenuis aliena sunt) afficientem maritum extra causas à lege expressas probauerit, tunc repudij auxilio vti poterit, vt d. l. consensu, & l. vir quoq; C. de repud. Et punitur maritus in pecunia, quia dabit ei tertiam partem donationis, quam dedit propter nuptias, vt in auteñ. vt lic. ma. & auia, §. si quis autem, col. viij. Si autè quis non dedit donationem propter nuptias, in quarta parte totius substantiæ suæ, si eius substantia non excedat trecentos aureos. si excedat, dabit cẽtum aureos, vt C. de repud. l. vlt. & glo. in cap. placuit, xxxiiij. q. ij. Sed quæro an vxor alteri adulterari ab aliquo, vel iudicari, aut disponi possit, & permittat? Dic

q non, nisi à proprio viro eo viuente, vnde ait apostolus: Alligata est vxor legi viri quodiu vir eius viuuit. Eo verò defuncto soluta est à lege viri, vt c. sicut alteri, vij. q. j. Nõ tamen licet marito adulteram cõiugem occidere, vt c. si quod, xxxiiij. q. ij. cuius virginitatis violatio i primo coitu digno scitur & probatur per aspectu linteaminis sanguinolenti, secundum glo. in cap. satis, xxxiiij. q. v. Affert enim illud Salomonis, Ne intenderis fallaciæ mulieris: Fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: Nouissime autem quasi gladius biceps pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus eius penetrant. Vagi sunt gressus eius, & inuestigabiles. Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius, prouer. v. c. Die ergo sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicum tuam: vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba dulcia facit, de fenestra (inquit) domus meæ per cancellos prospexi iuuenem, & video paruulos: considero vecordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus illius graditur in obscuro aduersaferentẽ die, in noctis tenebris, & caligine. Et ecce occurrit illi mulier in ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas: Garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidiã, apprehensumq; deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens: Victimam pro salute voui, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressum in occursum tuum desiderans te videre, & repeti: intexui lectulum meum funibus, & stravi tapetibus pictis ex Aegypto, aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo: veni inebriemur yberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies. non est vir in domo sua, abiit via longissima. Sacculum pecuniæ secum tulit, in die plenæ Lunæ reuersurus est in domum suam. Irretiuuit eum multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. Statim eã sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans, & nescit quod ad vincula stultus trahatur, donec tranfigat sagitta iecur eius, velut si auis festinet ad laqueum, & nescit q de periculo animæ illius agitur. Ne ergo abstrahat in vijs illius menses tua, neq; decipiaris semitis eius. Multos em vulneratos deiecit, & fortissimi quicq; interfecti sunt ab ea. Via inferi domus eius, penetrantes interiora mortis. Hæc prouer. vij. c. Et idẽ Salomon inquit insuper, A tribus, timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Delaturam ciuitatis, & collectionem populi, & calumniam mendacem. Super mortem omnia grauiora. Dolor cordis, & luctus, mulier zelotypa: In muliere zelotypa flagellum lingue omnibus communicans. Sicut bonum iugum, quod mouetur: ita & mulier nequam. Qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem. Mulier ebriosa ira magna, & contumelia, & turpitudine illius non tege-

cto cõtractim, & ommissa iteratione pœna proscritionis, & exilij, publicationis corporum & bonorũ more solito. Et quia nobis relatum est quosdam ex illis reis migrasse ex nostro territorio

cis, & nitidius oleo guttur eius: Nouissime autem quasi gladius biceps pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus eius penetrant. Vagi sunt gressus eius, & inuestigabiles. Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius, prouer. v. c. Die ergo sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicum tuam: vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba dulcia facit, de fenestra (inquit) domus meæ per cancellos prospexi iuuenem, & video paruulos: considero vecordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus illius graditur in obscuro aduersaferentẽ die, in noctis tenebris, & caligine. Et ecce occurrit illi mulier in ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas: Garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidiã, apprehensumq; deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens: Victimam pro salute voui, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressum in occursum tuum desiderans te videre, & repeti: intexui lectulum meum funibus, & stravi tapetibus pictis ex Aegypto, aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo: veni inebriemur yberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies. non est vir in domo sua, abiit via longissima. Sacculum pecuniæ secum tulit, in die plenæ Lunæ reuersurus est in domum suam. Irretiuuit eum multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. Statim eã sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans, & nescit quod ad vincula stultus trahatur, donec tranfigat sagitta iecur eius, velut si auis festinet ad laqueum, & nescit q de periculo animæ illius agitur. Ne ergo abstrahat in vijs illius menses tua, neq; decipiaris semitis eius. Multos em vulneratos deiecit, & fortissimi quicq; interfecti sunt ab ea. Via inferi domus eius, penetrantes interiora mortis. Hæc prouer. vij. c. Et idẽ Salomon inquit insuper, A tribus, timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Delaturam ciuitatis, & collectionem populi, & calumniam mendacem. Super mortem omnia grauiora. Dolor cordis, & luctus, mulier zelotypa: In muliere zelotypa flagellum lingue omnibus communicans. Sicut bonum iugum, quod mouetur: ita & mulier nequam. Qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem. Mulier ebriosa ira magna, & contumelia, & turpitudine illius non tege-

PRAXIS CRIMINIS

etur. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnosceretur. Eccle. xxvj. c. Non est caput nequius super caput colubri, & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni, ac draconi placebit, quæ habitare cum muliere nequæ. Nequitia mulieris immutat faciem eius, & obsecrat vultum suum, tanquam vultus, & quasi saccum ostendit in medio proximorum. Ingemuit vir eius, & audies suspiravit modicum. Brevis omnis malitia super malitiam mulieris. Sors peccatorum cadet super illum, mulieris ira irreuerentia, & confusio magna. Mulier si primatum habeat, contraria erit viro suo. Cor humile, & facies tristis, & plaga mortis mulier nequæ, manus debiles, & genua dissoluta mulier, quæ non beatificat virum suum. A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur. non des ergo mulieri nequam veniam prodeundi. Si non ambulauerit ad matrem tuam, confundet te in conspectu inimicorum. A carnibus tuis ergo absce-

de illam, ne semper te abutatur, ut Eccle. xxv. c. Quæ vultinam olim Salomonis autoritate monitus, attentius perpeditsem, quæ vera essent, & postea meo malo expertus non didicissem: aut nunc quas patior molestias dissimulare, & aliorum infortunium simulare possem. Pro dolor, ea siquidem magis percipimus, atque sentimus, quæ nobis ipsi aut prospera, aut aduersa euenerunt, quæ illa, quæ cæteris: quæ quasi longo intervallo interiecto videmus: aliter de illis, ac de nobis iudicamus. Ediuerso, autem mulieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illorum duplex. Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit. Pars bona, mulier bonæ: in parte bona timentium deum dabitur viro pro factis bonis: diuitis autem & pauperis cor bonum. In omni tempore vultus illorum hilaris. Gratia mulieris sedule delectat virum suum, & ossa illius impinguabit. Disciplina illius datum dei est, mulier sensata, & tacita non est immutatio eruditæ animæ. Gratia super gratiam mulier sancta, & pudorata: omnis enim ponderatio non est digna continentis animæ. Sicut sol oriens in mundo in altissimis dei, sic & mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species faciei super ætatem stabilem. Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plâtas: stabilis mulieris fundamenta æterna supra petram solidam, & mandata dei in corde mulieris sanctæ. Eccle. xxvj. cap.

EROGAMVS omnes) Sunt nonnulli comprehensorum criminum, qui latent, aut relinquunt provinciam, in qua deliquerunt, & in alia provincia degunt. Ideo solent præfides provinciarum, in quibus delictum est commissum, uti publica epistola, & scribere ad collegas suos, ubi factores, scilicet rei agere dicuntur: & desiderare, ut cum fidei custodibus ad se remittantur, ut l. solent, ff. de custo. & exhib. reo, & in autem. ut nulli iudic. §. si vero quis.

EROGAMVS (subsidium iuris.) Iudex, qui has publicas suscepit literas, debet periculo suo, & officij sui huiusmodi reos comprehendere, & ad iudicem provincie transmittere, in qua peccarunt, supplicij legitimis subiiciendos. Quod si hoc facere, aut officium eius tradere neglexerit, tunc & ipsum iudicem tres auri libras, & officium eius alias tres pro poena ferre decebit. Et si talis iudex, aut aliqui officij eius, propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat,

in aliud, rogamus omnes, & singulos iudices, in quorum iurisdictionem aufererint, quatenus ad subsidium iuris & iudicij pertinet, eiusmodi reos a nostro viatore, aut suorum primo permittant prehendi, prehensos in nostræ præposituræ custodiam perducere, quemadmodum nos ab illis rogati commodè, & legitime facere vellemus, quod etiam offerimus. Omnes autem præfectos, iuridicos, magistratus, & officarios dicti domini nobis mancipatos, alios rogantes, vobis id agentibus parere volumus, & iubemus. Datum Parisijs sub dictæ præposituræ sigillo, die xvj. Octob. M. v. xl. Sic signatum.

aut comprehendens non transmittat, & hoc agens committatur, spoliatus singulo exilio tradetur, ut d. §. si vero quis, in autem. ut nulli iudic. & C. de his qui latro. vel alijs cri. reos ocul. cum l. ij. Videtur quod iudex requisitus debeat habere aliqualem cognitionem aduersus reum, antequam remittat, alias dictus reus posset sine causa infamari, qui sic statim remitteretur ligatus, ad hoc ff. de custo. reo. l. diuus, & C. de exhib. & trãf. reis, l. fi. & C. ubi de crimine agi oport. l. j. Sed hoc puto esse verum, quoniam reus esset captus, antequam requireretur: quia deliquit in iurisdictione iudicis requisiti. Non enim dubium est, quin cuiuscumque est provincie homo, qui ex custodia producit, cognoscere debeat is, qui ei provincie præest, in qua provincia agitur. Illud obseruari solet, ut cum cognouerit, & constituerit, remittat illum cum elogio, scilicet scriptura ad eum, qui ei provincie præest, unde de is homo est. quod quidem ex causa faciendum est, ut l. non dubium, iuncta glo. in vers. provincie, & d. l. solent, ff. de custo. & exhib. reo. & ita de consuetudine practicitur, & l. solent, ff. de offic. proconf. & legat. Si autem reus, qui requiritur, non est captus, iudex requisitus debet eum remittere sine aliquali cognitione. Tum quia est præsumptio pro iudice requirente, ut c. in presentia, extra de renuncia. Tum quia iudex requisitus est merus executor, ut extra de offic. deleg. c. pastoralis, §. præterea. Et merus executor de viribus causæ non cognoscit, nec pronunciat, nec pronunciatum valet, ut l. si ut proponis, C. de execut. rei. iudic. & l. si

cui, §. finali. ff. de accusa. Quo autem ad cognitionem causæ, potest de legari, non quantum ad decisionem, d. l. solet, ff. de off. procons. & leg. Quæro quid si reus requiratur à duobus iudicibus diuersis, scilicet à iudice domicilij rei, & à iudice sub quo deliquit, cui illorū sit re-

mittendus? Dic q̄ de iure codicis debet remitti ad iudicem, sub quo deliquit: quia ratione delicti quis sortitur forum, vt auteñ. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oport. de iure autem digestorū debet remitti ad iudicem domicilij, siue originis, vt d. l. nō dubium, ibi, remittat illū cum elogio ad eum, qui ei prouinciæ præest, vnde is

homo est, & l. iij. ff. de re milit. & ita obseruatur de cōsuetudine. Ratio potest esse, quia præses prouinciæ in suæ prouinciæ homines tantum imperium habet, & hoc dum in prouincia est. Nam si excesserit, priuatus est. Habet interdum imperium, & aduersus extraneos homines, si quod malum commiserint. Nam & in mandatis principū est, vt curet is, qui prouinciæ præest, malis hominibus prouinciam purgare: nec distinguitur vnde sint, l. præses prouinciæ, la. ij. ff. de offic. præsid. Sed hoc potest esse ratione atrocioris delicti, vt eodem loco, quo rei deliquerunt, ibi subijciantur supplicio, & cōspectu deterreantur alij ab iisdem facinoribus, vt l. capitalium, §. famosos, ff. de pœnis: & l. iij. ff. de re milit. ibi, præter q̄ si quid grauius ille delictor in ea prouincia, in qua repertus est, admiserit. Ibi enim eū plecti pœna debere, vbi facinorū admissum est: vel etiam potest dici in vagabundis, qui nullum habent domicilium, & possunt vbi libet conueniri, vt C. vbi de curia, vel coarta l. j. & in auteñ. vt nulli iudic. §. si verò quis compreh. col. ix. & glo. in l. hæres absens, §. proinde si quis, in verbo, debeat, ff. de iudic. vbi enumerantur casus, quibus quis sortitur forum. Cum igitur remissio petit de foro seculari ad forū seculare, illa debet fieri ex toto orbe, cum vnus sit dominus orbis de iure communi secundum Bal. in l. executorem, C. de execut. rei iudi. Sed Imola. & Frac. post Paul. in cle. pastoralis, §. deniq̄ de re iudic. ita distinguūt, aut petitur remissio de his locis, quæ sunt eiusdem iurisdictionis vniuersalis inter subditos eidem imperio, & tunc de necessitate debet fieri: aut petitur remissio à iudice vnus regni ad iudicem alterius regni, & non fit, vt Bal. in l. ij. C. de seruis fugit. per not. in d. cle. pastoralis, & idem Bal. in l. ij. x. col. ff. de hæred. insti. & in l. j. C. vbi de crimi. agi oport. & Oldra. consil. c. xxiiij. & ita quotidie videmus de facto, q̄ delinquentes in isto regno Franciæ secuti sunt in bearnio. Adhuc distinguendum est scilicet quando petitur remissio in materia criminali, siue crimen sit atrox, siue leue, si agatur ciuilitate non fit remissio. Siue petatur fieri de iudice laico ad iudicem ecclesiasticū, vt not. Car. in c. j. extra de rapto. Siue petatur e. iam remissio à iudice laico ad iudicē

secularem, siue laicum, nō fit remissio. Vnde si aliquis Rothomagensis aliquem Parisijs percusserit, aut iniuriam intulerit, & Parisijs ciuilitate conueniatur coram iudice laico, aut Ecclesiastico, si sit clericus non habebit ius reuocandi domum, nec poterit declinare forū,

si Parisijs inueniatur. quia sicut non habet locum remissio in contractibus, si contrahens inueniatur in loco contractus, vt l. fi. ff. de lib. homine exhib. & melius in cap. Romana, §. contrahentes, de foro cōpet. in vj. Ita nec in delictis, si ciuilitate agatur, vt not. collect. in cap. postulasti, extra de foro compet.

Si autem delinquens Parisijs non inueniatur, non poterit ibi conueniri, vt ibidē dicitur. Et Cy. in d. auteñ. qua in prouincia. Si autē criminaliter agatur pro delicto, siue leui siue atroci, & petatur remissio ad iudicem Ecclesiasticum, seu iudicem secularem, illa debet fieri de necessitate, vt glo. in cle. pastoralis, §. denique, de re iudic. & ibi Imol. & Franc. post Paul. & Cy. in d. auteñ. qua in prouincia, & Bal. in l. ij. C. de seruis fugit. & alijs iur. §. alleg. Causa criminalis igitur altero de tribus locis tractari potest, scilicet Aut vbi crimen est commissum, Aut causa inchoata, Aut vbi reus deprehenditur habere domicilium, vt l. j. C. vbi de cri. agi oport. Quo ad primū, si ciuilitate agatur pro crimine de iudice requisito ad iudicem requirentem non fit remissio, vt s. dictum est, & ideo reus eo casu sortitur forum iudicis aliās incompetentis, vt not. in d. cap. postulasti. Quo ad secundum, vbi causa criminalis est inchoata coram aliquo iudice, nec fuit opposita præscriptio fori, cum reus sciret non suū esse iudicem, illic subire debet iudicem, vt l. j. C. vbi de crimine agi oport. Nam post litem cōtestatam opponi non potest, vt C. de probat. l. exceptionem, & C. de exceptio. l. si quis aduocatus. Secus autem si ignorasset eum esse iudicem incompetentem, vt C. si non à compet. iudic. l. fi. & hoc contigit propter regulam, q̄ vbi cōceptum est iudicium, ibi finem accipere debet, vt ff. de iudic. l. vbi. Sed quid si nesciuit, postea sciuit & litigauit? dic q̄ iudicium tenet propter rati habitio nem, vt ff. de iudic. l. licet. Secus autem si sua voluntate non potuit facere iudicem, quia eius erat conditio nis in principio, vt iudex esse nō posset. Nam licet mutata sit eius conditio, non tamē tenet sententia, vt glo. in d. l. j. C. vbi de cri. agi oportet. Quo autem ad tertium. vbi reus reperitur habere domicilium, ibi iudicium subire debet, vt d. l. non dubium, ff. de custod. & exhib. reo. Iuxta illud, vbi te iuenero, ibi te iudicabo, vt glo. in d. l. j. C. vbi de cri. agi oport. & l. ij. C. de iurisd. omnium iudic. vbi de vagabundis tractatur. Præterea actor debet sequi forum rei, aliās actione propositi negocij mulsetur, l. in criminali, C. de iurisd. omnium iudic. Nec itidem reus potest actorem ad extraordinarium iudicem trahere, etiam per rescriptū,

Viator, cui commissum erat rescriptum, actuario renunciat ad eius nomenclaturam citasse nobilem Desiderium Anippum, & Bernardum Thrasionem, Claudium Caligulam, principis legionarios, Andream Irum, cædis reos vt sequenti exemplo patebit.

PRAXIS CRIMINIS

¶ si fecerit, pro condemnato habebitur, vt d.l. in criminali, iuncta glo. in verb. habeatur, & d. autem. qua in prouincia. nec quis vllō modo etiā scholaris potest in delictis aliquo vti priuilegio, vt in autem. de mand. princ. §. si quis autem, ibi, non permittas priuilegijs, &c. ¶ Sed quæritur, quia supra dixi, ¶ si reus nō op posuit præscriptionem fori, cum sciret suum non esse iudicem: illic subire debet iudiciū, vt d.l. j. C. vbi de cri. agi oportet. An reus iuri fori sui ordinarij renunciare possit, cum regula sit ¶ priuatorum consensus, facit iudicem eum, qui iurisdictioni præest, l. priuatorum, C. de iurisd. omnium iudic. Dic ¶ re nunciare potest, quo ad sui præiudiciū, vt iur. §. alleg. & hoc propter rati habitationem, vt d.l. licet, ff. de iudic. Nam iuri, quod est introductum in fauorem aliorum, quis potest renunciare tacitè, vel expresse: cum omnes habeant licentiam his, quæ pro se indulta sunt, renunciare, vt l. si quis in conscribendo, C. de episc. & cleric. Sed hodie in regno Fraciæ iurisdictiones sunt patrimoniales, quod est ius introductum in fauorem quorundā pro publica vtilitate ipsorū, & odio aliorū cui iuri nemo renunciare potest, vt ff. ad maced. l. sed & si pater, §. si. & glo. in cap. si diligenti, extra de foro compet. Ideo vbi quis est de iurisdictione alicuius iudicis perpetui ordinarij, nō potest prorogare iurisdictionem alterius nō sui iudicis, nec litigare coram extraneo iudice sine consensu domini sui, saltem in præiudiciū domini. glo. not. in cap. imperialem, §. præterea, in verbo duos, de prohib. feud. alienat. p. Feder. in versib. feudo. Quoniam vbi sunt iudices perpetui, qui habent iurisdictionem magis appropriatam, illorum requiritur consensus, sicut episcopi in clerico, vt cap. j. extra de foro compet. Barth. in l. j. §. & post operis, ff. de operi. noui nunciat. Bal. in cap. vnico, de feudo marchie, in versib. feudo. Et ita fuit decissum per arrestū curiæ Parlamenti die Iouis. xxj. Iulij, M. v. c. xxx. domino Guillermo Poyeto tunc temporis regis ibidem aduocato, & nunc cancellario agente. Idcirco vbi remissio habet locum, & petitur per dominum iustitiarium, siue eius iudicem, aut procuratorem fiscalem, illa debet fieri in quacūq; causa, siue principali, siue in causa appellationis. Ita ¶ si iudex requisitus, vel eius vicarius, aut locum tenens cognoscens se incompetentem, & declinatum est eius forum, si suam executionē interdiciam huic negotio præbuerit, capitalem animaduersionem subibit, vt d.l. in criminali, C. de iurisdictione omnium iudic. qui tex. non reperitur alibi secundum Paul. de cast. cui concordat glo. in c. super, extra de rescript.

¶ si fecerit, pro condemnato habebitur, vt d.l. in criminali, iuncta glo. in verb. habeatur, & d. autem. qua in prouincia. nec quis vllō modo etiā scholaris potest in delictis aliquo vti priuilegio, vt in autem. de mand. princ. §. si quis autem, ibi, non permittas priuilegijs, &c. ¶ Sed quæritur, quia supra dixi, ¶ si reus nō op posuit præscriptionem fori, cum sciret suum non esse iudicem: illic subire debet iudiciū, vt d.l. j. C. vbi de cri. agi oportet. An reus iuri fori sui ordinarij renunciare possit, cum regula sit ¶ priuatorum consensus, facit iudicem eum, qui iurisdictioni præest, l. priuatorum, C. de iurisd. omnium iudic. Dic ¶ re nunciare potest, quo ad sui præiudiciū, vt iur. §. alleg. & hoc propter rati habitationem, vt d.l. licet, ff. de iudic. Nam iuri, quod est introductum in fauorem aliorum, quis potest renunciare tacitè, vel expresse: cum omnes habeant licentiam his, quæ pro se indulta sunt, renunciare, vt l. si quis in conscribendo, C. de episc. & cleric. Sed hodie in regno Fraciæ iurisdictiones sunt patrimoniales, quod est ius introductum in fauorem quorundā pro publica vtilitate ipsorū, & odio aliorū cui iuri nemo renunciare potest, vt ff. ad maced. l. sed & si pater, §. si. & glo. in cap. si diligenti, extra de foro compet. Ideo vbi quis est de iurisdictione alicuius iudicis perpetui ordinarij, nō potest prorogare iurisdictionem alterius nō sui iudicis, nec litigare coram extraneo iudice sine consensu domini sui, saltem in præiudiciū domini. glo. not. in cap. imperialem, §. præterea, in verbo duos, de prohib. feud. alienat. p. Feder. in versib. feudo. Quoniam vbi sunt iudices perpetui, qui habent iurisdictionem magis appropriatam, illorum requiritur consensus, sicut episcopi in clerico, vt cap. j. extra de foro compet. Barth. in l. j. §. & post operis, ff. de operi. noui nunciat. Bal. in cap. vnico, de feudo marchie, in versib. feudo. Et ita fuit decissum per arrestū curiæ Parlamenti die Iouis. xxj. Iulij, M. v. c. xxx. domino Guillermo Poyeto tunc temporis regis ibidem aduocato, & nunc cancellario agente. Idcirco vbi remissio habet locum, & petitur per dominum iustitiarium, siue eius iudicem, aut procuratorem fiscalem, illa debet fieri in quacūq; causa, siue principali, siue in causa appellationis. Ita ¶ si iudex requisitus, vel eius vicarius, aut locum tenens cognoscens se incompetentem, & declinatum est eius forum, si suam executionē interdiciam huic negotio præbuerit, capitalem animaduersionem subibit, vt d.l. in criminali, C. de iurisdictione omnium iudic. qui tex. non reperitur alibi secundum Paul. de cast. cui concordat glo. in c. super, extra de rescript.

¶ si fecerit, pro condemnato habebitur, vt d.l. in criminali, iuncta glo. in verb. habeatur, & d. autem. qua in prouincia. nec quis vllō modo etiā scholaris potest in delictis aliquo vti priuilegio, vt in autem. de mand. princ. §. si quis autem, ibi, non permittas priuilegijs, &c. ¶ Sed quæritur, quia supra dixi, ¶ si reus nō op posuit præscriptionem fori, cum sciret suum non esse iudicem: illic subire debet iudiciū, vt d.l. j. C. vbi de cri. agi oportet. An reus iuri fori sui ordinarij renunciare possit, cum regula sit ¶ priuatorum consensus, facit iudicem eum, qui iurisdictioni præest, l. priuatorum, C. de iurisd. omnium iudic. Dic ¶ re nunciare potest, quo ad sui præiudiciū, vt iur. §. alleg. & hoc propter rati habitationem, vt d.l. licet, ff. de iudic. Nam iuri, quod est introductum in fauorem aliorum, quis potest renunciare tacitè, vel expresse: cum omnes habeant licentiam his, quæ pro se indulta sunt, renunciare, vt l. si quis in conscribendo, C. de episc. & cleric. Sed hodie in regno Fraciæ iurisdictiones sunt patrimoniales, quod est ius introductum in fauorem quorundā pro publica vtilitate ipsorū, & odio aliorū cui iuri nemo renunciare potest, vt ff. ad maced. l. sed & si pater, §. si. & glo. in cap. si diligenti, extra de foro compet. Ideo vbi quis est de iurisdictione alicuius iudicis perpetui ordinarij, nō potest prorogare iurisdictionem alterius nō sui iudicis, nec litigare coram extraneo iudice sine consensu domini sui, saltem in præiudiciū domini. glo. not. in cap. imperialem, §. præterea, in verbo duos, de prohib. feud. alienat. p. Feder. in versib. feudo. Quoniam vbi sunt iudices perpetui, qui habent iurisdictionem magis appropriatam, illorum requiritur consensus, sicut episcopi in clerico, vt cap. j. extra de foro compet. Barth. in l. j. §. & post operis, ff. de operi. noui nunciat. Bal. in cap. vnico, de feudo marchie, in versib. feudo. Et ita fuit decissum per arrestū curiæ Parlamenti die Iouis. xxj. Iulij, M. v. c. xxx. domino Guillermo Poyeto tunc temporis regis ibidem aduocato, & nunc cancellario agente. Idcirco vbi remissio habet locum, & petitur per dominum iustitiarium, siue eius iudicem, aut procuratorem fiscalem, illa debet fieri in quacūq; causa, siue principali, siue in causa appellationis. Ita ¶ si iudex requisitus, vel eius vicarius, aut locum tenens cognoscens se incompetentem, & declinatum est eius forum, si suam executionē interdiciam huic negotio præbuerit, capitalem animaduersionem subibit, vt d.l. in criminali, C. de iurisdictione omnium iudic. qui tex. non reperitur alibi secundum Paul. de cast. cui concordat glo. in c. super, extra de rescript.

tionem factam, quam in actis scribere debet, vt hic, vt appareat per hoc, ¶ perpetuata sit iurisditio, si hoc negaretur, vel reuocaretur in dubium, vt extra de offic. deleg. c. gratum, & c. licet. Et sic per conventionē solā non possent postea declinare forum, transferendo se

ad alium locū, vt extra de foro compet. cap. propositi, & ff. de iudic. l. si quæ postea, glo. in cap. quoniam contra falsam, extra de probat. & tali scripturæ tabellionis creditur circa acta iudiciaria, si inueniatur in actis publicis, licet non habeat testiū subscriptionem, vt C. de fide instrum. autem. ad hæc, & in autem. de his qui ingred. ad ap. pel. §. illud etiam, & in autem. de Hered. & falc. §. sancimus, col. j. Gesta quæ sūt translata in publica monumenta, habent perpetuam

firmitatem, nec morte cognitoris perire debet publica fides, l. gesta, C. de re iudic. Et successor ex his habet pronūciare, vt ff. de iudic. l. mortuo, & C. de iudic. l. properandum, §. illo, & glo. in d. l. gesta. Tabellio si quidem equiualeat vni testi, & plus, vt extra de fide instrum. cap. cum Ioannes, iuncta glo. Imò videtur æquiuallere duobus testibus, ex quo loco tabellionis debet apud iudicem adhiberi duo viri, vt cap. quoniam contra falsum, extra de probat. Iuncta glo. in versic. duos viros. Et alibi videtur æquiuallere tribus, xvj. q. iij. versic. Is autem. Et sic videtur, ¶ plus creditur scripturæ tabellionis, quæ scripturæ iudicis: quia scripturæ iudicis non creditur, nisi habeat testiū subscriptionem, vt extra de test. cap. cum à nobis. Et hoc ideo est, quia cū tabellio iuratus sit, credendū est instrumento suo, vt extra de præscriptio. cap. ad audientiam, & extra de præsump. c. illud in fi. Sic etiam consuetudo habet, vt credatur instrumento principis, vt extra de fide instrum. c. cum dilectus.

¶ si fecerit, pro condemnato habebitur, vt d.l. in criminali, iuncta glo. in verb. habeatur, & d. autem. qua in prouincia. nec quis vllō modo etiā scholaris potest in delictis aliquo vti priuilegio, vt in autem. de mand. princ. §. si quis autem, ibi, non permittas priuilegijs, &c. ¶ Sed quæritur, quia supra dixi, ¶ si reus nō op posuit præscriptionem fori, cum sciret suum non esse iudicem: illic subire debet iudiciū, vt d.l. j. C. vbi de cri. agi oportet. An reus iuri fori sui ordinarij renunciare possit, cum regula sit ¶ priuatorum consensus, facit iudicem eum, qui iurisdictioni præest, l. priuatorum, C. de iurisd. omnium iudic. Dic ¶ re nunciare potest, quo ad sui præiudiciū, vt iur. §. alleg. & hoc propter rati habitationem, vt d.l. licet, ff. de iudic. Nam iuri, quod est introductum in fauorem aliorum, quis potest renunciare tacitè, vel expresse: cum omnes habeant licentiam his, quæ pro se indulta sunt, renunciare, vt l. si quis in conscribendo, C. de episc. & cleric. Sed hodie in regno Fraciæ iurisdictiones sunt patrimoniales, quod est ius introductum in fauorem quorundā pro publica vtilitate ipsorū, & odio aliorū cui iuri nemo renunciare potest, vt ff. ad maced. l. sed & si pater, §. si. & glo. in cap. si diligenti, extra de foro compet. Ideo vbi quis est de iurisdictione alicuius iudicis perpetui ordinarij, nō potest prorogare iurisdictionem alterius nō sui iudicis, nec litigare coram extraneo iudice sine consensu domini sui, saltem in præiudiciū domini. glo. not. in cap. imperialem, §. præterea, in verbo duos, de prohib. feud. alienat. p. Feder. in versib. feudo. Quoniam vbi sunt iudices perpetui, qui habent iurisdictionem magis appropriatam, illorum requiritur consensus, sicut episcopi in clerico, vt cap. j. extra de foro compet. Barth. in l. j. §. & post operis, ff. de operi. noui nunciat. Bal. in cap. vnico, de feudo marchie, in versib. feudo. Et ita fuit decissum per arrestū curiæ Parlamenti die Iouis. xxj. Iulij, M. v. c. xxx. domino Guillermo Poyeto tunc temporis regis ibidem aduocato, & nunc cancellario agente. Idcirco vbi remissio habet locum, & petitur per dominum iustitiarium, siue eius iudicem, aut procuratorem fiscalem, illa debet fieri in quacūq; causa, siue principali, siue in causa appellationis. Ita ¶ si iudex requisitus, vel eius vicarius, aut locum tenens cognoscens se incompetentem, & declinatum est eius forum, si suam executionē interdiciam huic negotio præbuerit, capitalem animaduersionem subibit, vt d.l. in criminali, C. de iurisdictione omnium iudic. qui tex. non reperitur alibi secundum Paul. de cast. cui concordat glo. in c. super, extra de rescript.

Exscriptum ab actis præposituræ die lunæ. xvij. mensis Octob. anno. M. v. c. xl.

Citati^A ad hunc diem per Matthæū Charenta huiusce iurisdictionis statorem nobilis Desiderius Anippus, Bernardus Thraso, Claudius Caligula, legionarij, absentes cōpellatis vicinis^B Ioanne, & Frācisco Normannis, quod absentium ædes essent clausæ vna denuntiatione vice trium ad nomenclaturam

¶ si fecerit, pro condemnato habebitur, vt d.l. in criminali, iuncta glo. in verb. habeatur, & d. autem. qua in prouincia. nec quis vllō modo etiā scholaris potest in delictis aliquo vti priuilegio, vt in autem. de mand. princ. §. si quis autem, ibi, non permittas priuilegijs, &c. ¶ Sed quæritur, quia supra dixi, ¶ si reus nō op posuit præscriptionem fori, cum sciret suum non esse iudicem: illic subire debet iudiciū, vt d.l. j. C. vbi de cri. agi oportet. An reus iuri fori sui ordinarij renunciare possit, cum regula sit ¶ priuatorum consensus, facit iudicem eum, qui iurisdictioni præest, l. priuatorum, C. de iurisd. omnium iudic. Dic ¶ re nunciare potest, quo ad sui præiudiciū, vt iur. §. alleg. & hoc propter rati habitationem, vt d.l. licet, ff. de iudic. Nam iuri, quod est introductum in fauorem aliorum, quis potest renunciare tacitè, vel expresse: cum omnes habeant licentiam his, quæ pro se indulta sunt, renunciare, vt l. si quis in conscribendo, C. de episc. & cleric. Sed hodie in regno Fraciæ iurisdictiones sunt patrimoniales, quod est ius introductum in fauorem quorundā pro publica vtilitate ipsorū, & odio aliorū cui iuri nemo renunciare potest, vt ff. ad maced. l. sed & si pater, §. si. & glo. in cap. si diligenti, extra de foro compet. Ideo vbi quis est de iurisdictione alicuius iudicis perpetui ordinarij, nō potest prorogare iurisdictionem alterius nō sui iudicis, nec litigare coram extraneo iudice sine consensu domini sui, saltem in præiudiciū domini. glo. not. in cap. imperialem, §. præterea, in verbo duos, de prohib. feud. alienat. p. Feder. in versib. feudo. Quoniam vbi sunt iudices perpetui, qui habent iurisdictionem magis appropriatam, illorum requiritur consensus, sicut episcopi in clerico, vt cap. j. extra de foro compet. Barth. in l. j. §. & post operis, ff. de operi. noui nunciat. Bal. in cap. vnico, de feudo marchie, in versib. feudo. Et ita fuit decissum per arrestū curiæ Parlamenti die Iouis. xxj. Iulij, M. v. c. xxx. domino Guillermo Poyeto tunc temporis regis ibidem aduocato, & nunc cancellario agente. Idcirco vbi remissio habet locum, & petitur per dominum iustitiarium, siue eius iudicem, aut procuratorem fiscalem, illa debet fieri in quacūq; causa, siue principali, siue in causa appellationis. Ita ¶ si iudex requisitus, vel eius vicarius, aut locum tenens cognoscens se incompetentem, & declinatum est eius forum, si suam executionē interdiciam huic negotio præbuerit, capitalem animaduersionem subibit, vt d.l. in criminali, C. de iurisdictione omnium iudic. qui tex. non reperitur alibi secundum Paul. de cast. cui concordat glo. in c. super, extra de rescript.

dorum non tenetur, verū ignoratur: tunc inquirendū erit de illorum signis, quæ indumenta gerant, quam faciem, strictam an largam: quos capillos, planos, cin- cinos, an cerulios, an sint iuvenes, vel senes. tunc em̄ secūdū signa seruiēs citat dictos reos, sic referendo,

relatū p me Matthæū fer- uientem, &c. q̄ die &c. ci- tati hos infra sequētes ad tres breues dies, &c. scilicet vnū vestitū pallio nigro, barbā nō longam sed copiosam, & puberē, coloris nucis auellanæ præma- turæ, & capillos barbæ cō colores habentē, discriminē habentem in medio iuxta morē Nazarenorū. Et aliū claudum, monoculū, gib- bosum, caligas bipertitas gerentem, & alios, &c. Ex talibus enim signis pote- runt dignosci rei citandi secūdū Angel. Aret. in §. quadrupl. Instit. de actio. per relationem etiam as- pectus ætates illorum po- terūt probari, vt Bart. in l. j. de medic. valid. lib. xj. C. Et valebit talis citatio, q̄a sufficit facere, quod fieri potest, vt Bal. in l. si quādo C. de testib. & l. si dictum, §. præsentē, & §. sequente, ff. de euitio. nec curandū est de nomīe, dūmodo cō- stet de corpore, vt l. si quis, in fundi vocabulo, ff. de lega. j. Adiecta enim ali- qua demonstratio fungitur vice proprii nominis, vt si specificata sint signa, vel confines, vt glo. ibidem in d. l. si quis, & l. certum, ff. si

certū petat. & l. pe. ff. de reb. dub. quē tex. nota. ibi. Si autē ignota nomina seruorū essent, pistore legatū vi- deri, perinde ac si nomen ei adiectum non esset.

C. AD TRES breues dies. Quando rei exhiben- di se per cōtumaciam absentāt, solent de iure citari p triduū, ter per singulos dies, vt l. inter, ff. de public. iu- dic. De cōsuetudine autem solēt citari ad tres breues dies cōtinuos ad audientiā graffariatus corā præside quæ citatio solet fieri vna citatione pro tribus: quod idē de iure fieri potest, quod appellatur vnū edictum pro tribus, vt l. nunq̄, ff. de iudic.

D. VI RESCRIPTI. Citatio debet fieri iudicis mādato, & in scriptis, aliās nō potest citatio artare ci- tatū, vt extra de electio. cap. bonæ memoriæ. Ita dicit Ioan. And. in addit. ad Specul. In titul. de citatio. §. se- quitur, versi. sed nūquid credetur. Nūci ergo debet ha-

bere cōmissionē iudicis, de qua cōstet per publicā scri- pturā, vel autenticū instrumētū, nec potest dictus nū- cius capere aliquē personaliter, & exhibere eū in iudic- iū, nisi habeat dictā cōmissionē. Ita tenet Abb. Panor. in c. cū parati, extra de appel. col. iij. in add. & Bal. in

l. cōsentaneū, C. quomodo & quādo iudex, & tex. in l. neminē, C. de exhi. reis, qui est sing. ad hoc, & in aut. vt nulli iudic. §. quo- niam verò cōtingit exce- ptis casibus §. allegatis:

E. C. I. T. A. T. V. S. fuerat.)

Si citandus non sit legiti- mē citatus citatio debet haberi pro non facta, vt c. bonæ, le. ij. extra de ele- ctio. nec tenetur reus ve- nire, etiam ad allegandū suum priuilegium, vt glo. in cap. si episcopus, iij. q. ij. Sciēdū est autē q̄ q̄nq̄ cita- tio nō valet, quia intra an- gusta tēpora fit, vt d. v. q. ij. c. vlt. Quādoq̄ nō valet, quia nō exprimitur causa quare fiat citatio, vt v. q. ij. c. vlt. Q̄nq̄ nō valet, quia nimis maturatur perēpto riū, vt extra de dila. c. dile- ctū. Q̄nq̄ nō valet citatio ratione tēporis, vt si fiat tē- pore feriato, vt xv. q. iij. c. j. & ij. & ff. de ferijs, l. j. Q̄nq̄ nō valet ratione lo- ci, vt si citatur extra puin- ciā vltra duas dictas, vt ex- tra de rescript. c. nōnulli. Q̄nq̄ nō valet si citatur ad locū piculosum, vel inho- nestū, vt extra de appel. c. ex parte, & ff. de arbit. l. si cū dies, §. si arbiter. Quan-

doq̄ non tenet ratione iudicis, vt si euidēs est iptum nō esse iudicem, qui citat, vt extra de offic. iudi. deleg. c. ex literis, & extra de appel. c. si duobus. Quādo- q̄ nō valet, q̄n in citatione nō inseritur rescriptum, siue commissio, vt extra de dilat. c. præterea, & extra de of- fic. iudic. deleg. c. cū in iure. Quādoq̄ nō valet, si e- uidēs est iudicē esse inimicū, vt. iij. q. v. c. quia. Itē non valet, si ille, qui citatus est, spoliatus est, vt d. c. si epi- scopus, iij. q. ij. Itē nō valet, si ad querelā liberti citatur patronus. iij. q. iij. c. liberti. Et generaliter vbicūq̄ eui- dēti exceptione reus se tueri potest, vt ff. de iudic. l. nō videtur. Sed si dubiū est, an citatio teneat, tūc tenetur venire ad allegandū suū priuilegium, vt extra de appel. c. si duobus, & c. cū parati, & ff. de iudic. l. si quis ex alie- na. Inuenitur tamē q̄ citatio q̄ndocq̄ nulla est, & tamē nisi defendatur citatus, procedetur cōtra ipsum, vt ff.

tionē actuarij, siue ad tres breues dies: C quorum primus hodiernus est: alij, duo sequentes, vi rescripti D contra eosdem decreti sup certis criminibus, & inquisi- tionibus in eos factis, ad hūc finē visis ad postulationē, & querimoniā Anto- niæ Dianæ viduæ defuncti Ioānis Plu- ti, tam suo nomine, quā vt corporū & bonorum administratricis ipsius, & defuncti liberorū annis minorū, & Au- gustini Pluti dictorum defuncti, & vi- duæ filij annis maioris: Benedicti Cra- si iam defuncti discreti viri magistri Chrysofomi Crassi, dum viueret in su- pmo senatu aduocati, eius fratris, Ma- riæ Marthæ relicte defuncti Iuliani Xenij, & Dionysij Daui nuper dicti de- functi Crassi famuli, & pcuratoris Re- gij nomine ipsius regis subscribentis de cæde defunctorum, & vulneribus illatis dicto Dauo: qui citati certissi- mis cædis admittæ premuntur argu- mentis, & ea causa non ita pridem verterunt solum. Nec non Andre- as Irus ad hunc diem citatus fuerat E

PRAXIS CRIMINIS

iudic. folu. l. si reus. Inuenitur q̄ citatio est iniusta ex persona agētis, cū agens agit calūniose, & tñ nisi citatus venerit ad iudiciū, punitur, vt extra de accus. c. veniēs. Et arg. ff. ne quis eū, qui in ius voc. est vi exi. l. pe. Tuti⁹ tñ est q̄ citatus vadat allegatur⁹ priuilegiū suū, vel appellaturus, si eū gra-

uauerit: nisi quando constat eum non esse suum iudicem, hæc glo. in d. cap. si episcopus, iij. q. ij. **F 7. PRAESENS.**) Reus citandus est ad personā, si inueniatur, vt cap. si. extra de eo qui mitt. in possess. caus. rei seruad. vel ad ei⁹ domicilium, vt c. causam que, extra de dolo & cōtumacia, vt 3. dixi. Et fit talis citatio, per nūciū, siue seruientē, vt hic, & extra de offic. delegat. c. prudētiā, & extra de appell. c. cū parati, & Specul. intitul. de cita. §. sequitur. Quandoq; citatio verbalis fit per ipsum iudicem, qui ore proprio citat. l. ij. C. quando & quomodo iudex. Quādoq; fit per tabellionē, & potest ipse tabellio de tali citatione p̄ ipsum facta testificari, & scribere se citasse. Quandoq; per partē in vim prouocationis ad causam, vt cap. cū sit, & c. bonæ, extra de appell.

A 7. IN DEFECTU.) Citatus personaliter non cōparens in termino sibi præfixo ponitur in defectum, virtute cuius de iure mulctatur arbitrio iudicis, vt l. j. ff. si quis in ius vocat. non ierit. & talis mulcta datur fisco, vt C. de mod. mulct. l. v. & C. eodem, l. eos. De cōsuetudine⁹ verò in sūma seprēdecī solidorū Parisiensī cū dimidio, & insuper virtute illius primi defectus, siue contumaciæ ad instantiam procuratoris fiscalis, & actorū iudex decernit citationē realem, scilicet captionem corporis aduersus cōtumacē, iubētq; eum exhiberi realiter, & de facto, tanq̄ penē sui accusatorē per fugā factū, in autēñ. de exhib. reis, §. si verò etiā, col. v. propter eñ contemptū mādati tenetur criminaliter fisco, & ideo potest capi, & etiam de domo extrahi. vt doc. in l. pleriq; & ibi tex. ff. de in ius vocād. & l. nemo de domo, ff. de regul. iur. ratio siquidē est, quia nō debet actori causa manere vndiq; desolata, iudice aliquid agere non valente, eo q̄ nondū apud eū facta sit lītis cōtestatio, illo reo cōtemnēte legem manifestatione sua, & actorem extra omne adiu-

torium reliquente, vt Barth. in l. sed & hæ. §. præter, ff. de procur. Nec postmodū admittetur dictus contumax ad comparandum per procuratorem, si hoc sederit iudici, per not. in c. in nostra, extra de procur. Imò hoc priuilegium perdit propter eius contumaciam, vt

præfens^F per eundem Charonta: quò omnes hi petitionibus, & criminibus obiectis, & siquid aliud obiecturi essent accusatores, & regius procurator per se respōderent, in ius venirent inquisitionibus satisfacturi apud acta prolatis. Hisce gestis adhibiti sunt Medardus Coruus & Marcellus Asinus testes.

Andreas Irus in iudiciū vocatus non it, sed vadimonium deserit: poniturq; (vt cum vulgo loquar) in defectu, ^A quod in margine ephemeridis inferitur: virtute cuius prehendatur.

Citationem tribus diebus cōtinuis^B solenniter factam actarius iudice pro tribunali sedente recitat, sed præcipuè prima die, & appellantur per statorem citatorū iurisdictionis. Atq; post tertium diem iudex edicit vadimoniū esse desertum, absolutamq; esse cōtumaciam regis procuratori, si solus postulet, aut etiam delatoribus agentibus pro eo, quòd eis nocitum est contra absentes,

l. sed & si, §. sed & si, ff. ex quib. caus. maio. & c. veniens, extra de accusa. & hoc ne eludatur prætoris auctoritas, vt l. consentaneum, C. quomodo & quādo iudex. Idem etiā quādo obligatio facti descendit ex contemptu, vt l. stipulatio, §. siue, ff. de oper. noui nūciat. & d. l. fi. C. de procur. Vbi autem dictus contumax apprehendi nō potest, citatur ad tres breues dies, vt l. inter, ff. de pub. iudic. facit cōstitutio regia nouissima art. xxv.

B 7. DIEBUS CONTINUIS) Dies enim feriati, & non feriati in dilationibus cōputantur, & interim iudicis officium conuiescit, vt l. siue pars, C. de dilatio. Est enim tempus cōtinuum quod continuè currit diebus feriatis, vel non feriatis, siue in absentia, & præsentia sit copia iudicis, vel non, vt C. de præscrip. lōg. temporis, l. si. potest tamē quis restitui in integrum, vt l. si. ff. de restit. in integ. Restitutio autem in integrum tollit de medio obstaculum præscriptionis, & per talem restitutionē tollitur solū exceptio, quæ

erat parata contra actionem, & intentabitur actio prima directa, Bal. & gl. in l. si. & §. sed quod simpliciter, C. Quib. ex caus. man. Aliud est tempus vtile, quod nō currit diebus feriatis, & absentia, & diebus, quibus non est agendi copia: & istud est multiplex, scilicet cōtinuum, & vtile, quòd ad sui principium tantum, non quo ad p̄gressum, vt gl. in cle. vnica, de in integ. restit. vbi glo. remittit ad c. ij. extra de cōcess. præb. & c. quia diuersitatem, in si. eodem, vnde tempus datur ad eligendum vtile, quia non currit impeditis, vt extra de elect. c. ne pro defectu. vtilis autem temporis multa sunt genera. nam quoddam tempus est vtile, quo ad sui initium: sed ex quo incipit, est continuum, vt ff. de calum. l. annus, & ff. de ædilit. edict. l. cum sex. Aliud est tempus vtile toto tempore, vt l. superuacuum, C. de tempo. in integ. restit. Et illud est multiplex, nā quoddā est vtile, vt nec feriati dies computentur, nec

absentiarum, nec minorum ætates: vt erat annus vt-
lis, qui debetur restitutionibus maiorum, & minorū,
vt C. de tempo. in integ. rest. l. j. Aliud quod curre-
bat absentī, eo q̄ potuit procuratorem dimittere, sed
restituitur, vt l. ij. ff. de diuers. & tempo. prescript. Sed
si est præsens, contra quē
currit, si impediatur agere,
nō currit, l. j. s. j. C. de re-
sti. milit. & eorum qui rei
pub. caus. absunt. & glo. in
d. l. superuacua.

C. N. E. C. se sistetes.) Pro
tali tridua contumacia
rei non sunt condemnan-
di p̄ delicto, vt d. l. inter,
ibi, ne per triduum per sin-
gulos dies ter citatus reus
condemnetur. Pro contu-
macia autem de iure con-
demnantur. Nam si quis
in ius vocatus non ierit, ex
causa à competenti iudice
multa pro iurisdictione iu-
dicis dānabitur, vt l. ij. ff. si
quis in ius voc. non ierit.
De cōsuetudine verò qui-
libet defectus in qualibet
dictarum trium dierū im-
portat multam septem
decim solidorū Parisien-
sium cum dimidio. Et ta-
lis multa siue emenda da-
tur fisco, & non parti, tam
de consuetudine, q̄ de iu-
re, vt l. v. & l. eos, C. de mo-
do multa. Quo autem ad
partē ciuilem, si citati non
comparuerint ad primam
citationem, condemnabū-
tur in secunda citatione in
expensas, vt l. sancimus, C.
de iudic. & extra de pro-
cur. c. querelā, vbi de hoc,
& glo. in c. quoniam con-
tra falsam, extra de pbat.
D. E. D. I. T.) Acta iudis

ciaria cōpetenti ordine sunt per tabellionē conscribē
da loca designādo, & tēpora, & personas, & omnia sic
conscripta partibus tribuuntur, ita q̄ originalia penes
scriptorē remaneant, vt si super processu iudicis fue-
rit suborta contentio, per hoc possit veritas declara-
ri, vt c. quoniam cōtra falsam, extra de proba. Sed in-
tellige ea tantum acta sunt integraliter edenda parti-
bus, quæ ordinaria, & communia sunt, & non extraor-
dinaria, vt d. c. quoniam, iuncta glo. in versic. extraor-
dinario, quia informationes, interrogationes, repeti-
tiones, & confrontationes testium non eduntur parti-
bus, quia non sunt communia, sed extraordinaria, nec
agitur ad exhibendum pro instrumētis in criminalibus

actionibus, forte nec actione in factū: quia pectinia-
riter non interest, vt glo. in l. ij. s. Item diui, in versic.
non si de capitali causa agatur, ff. de iure fisco. & ff. ad
exhib. l. si liber homo. Si vero rei admitteretur in p̄-
cessum ordinarium, puta ad comparandū, & se defen-

dendū per procuratores,
& ad suas iustificationes,
tunc possent edi ad oppo-
nendū in dicta scilicet des-
positiones testium, etiam
post publicationem, vt l.
fi. quæ est singularis, C. de
testib. ex ipsis enim testiū
depositionib⁹ testimoniū
eorū argui potest, l. si quis
testibus, & autē. si testis,
C. eodem. aliàs si non edā-
tur, licitè appellatur, vt ex-
tra de fide instr. c. G. ppe-
tuus, & C. vt lire pen. l. j. &
C. de edend. l. is apud quē.
Secus autem in proprijs
priuilegijs, quæ quis ede-
re non tenetur, vt c. cōtin-
git, extra de fide instr. &
ff. de edē. l. j. s. editiones.
Et hoc nisi aduersari⁹ vel-
let illud probare falsum,
vt extra de fide instr. cap.
inter dilectos, & l. optis-
mam, C. de contrahend.
& commit. stipul. fisco au-
tē omnia edi debent, l. ne
quisq̄, ff. de edendo.

A. P. P. A. R. I. T. O. R.) Est
officialis, vel executor, p̄
quem litis executio, & ip-
sius causæ præparatio ius-
tente suo iudice expeditur,
vt l. ea quidem, C. de
accusa. & iij. q. iij. s. ali-
quando, & extra de appel-
cap. cum parati. exequitur
enim lites, & eas præparat,
quia facit partes in iudicio
cōpere, & testes cōuenit,

& reliqua facit, quæ causis expediēdis proficiūt vsq̄ ad
earū finē, vt C. de iudic. l. antepe. & l. fi. & C. de spor-
tul. l. j. & in autē. de iudic. s. his qui causas præparāt.
coll. vj. & tales officiales, siue seruiētes plurib⁹ modis
vocantur, quandoq̄ vocantur missi, vt extra de immu-
Eccle. cap. j. quandoq̄ nuncij, vt cap. prudentiam, extra
de offic. deleg. & d. cap. cum parati: quandoq̄ officia-
les, vt d. iij. q. iij. s. aliquando, in princ. & C. de accus. l.
ea quidem. Quandoq̄ notarij, xxij. q. v. c. circūcellio-
nes, in princ. Quādoq̄ apparitores, vt extra de homi-
cid. c. tua, prope fi. & de apparit. lib. xij. C. Quādoq̄ exe-
cutores, vt C. de sport. l. ij. & ibi dicitur, q̄ tales pos-
sunt pro iudicis voluntate remoueri: quandoq̄ de

nec se sistetes^c in iudicio: virtute cuius
interdum petunt certam quantitatem
subsidiariam, & quod frequentius dicitur,
prouisionē sibi adiudicari pro me-
dicamentis, alimentis, & prosequutio-
nis sumptibus, quam antea non petie-
rant: & tunc iubet iudex elogium, re-
nuntiationem chirurgi, citationes,
contumaciam, omne denique litis in-
strumentum apud acta proferri, ea ra-
tione, & vt de principali quod æquitas
suaserit demum constituat.

Actuarius accusatoribus, & procura-
tori regio contumaciam, & eius emolu-
mentū petētibus sub hac forma edit. ^D

Formula contumaciæ.

Vniuersis præsentēs literas inspectu-
ris Ioannes Vlpianus legum magiste-
rij insignitus, aduocatus in supremo
senatu, præpositus & custos præpositu-
ræ & c. Salutem. Notum facimus quòd
anno Domini M. v. xl. die Lunę xvij.
mensis Octob. nobis renūtiavit, ac fidē
fecit Matthæus Charon nostræ iuris-
dictionis apparitor^A se xvj. dictorum
mēsis & anni citasse, vt per actuarium
appellarentur, & coram nobis cōpare-

PRAXIS CRIMINIS

portari dicuntur, vt extra de priuileg. cap. cum olim propter. Quandoq; Cæsariani, siue catholiciani, vt C. de bonis proscript. l. pen. in fi. Quandoq; ministri, vt xxxij. q. v. cap. si homicidæ, &c. cū ministri, eodē. isti enim officiales, siue nunciij debēt esse liberi, & non ser

ui: quia publicum est eorū officium, quod per seruos expediri non potest, vt ff. de regul. iur. l. in his officijs, & ar. C. de tabul. scri. l. iij. §. si. lib. x. & l. i. restamēto, §. seruus, ff. de testa. Ip̄ si certe sunt, quasi testes, imò plus, quia illis solis creditur, vt iij. q. iij. §. alio quando, & iij. q. iij. §. Itē in criminali, versic. iter domini. Si tamen seruus esset de factō ad hoc electus, & publicē pro executorē habitus, dum pro libero habetur, gesta p̄ eū valēt, ar. ff. de offic. prætor. l. Barbarius, & iij. q. viij. §. tria, prope princ. Itē executor, siue nuncius, debet esse maior viginti quinq; annis, nō minor, ar. ff. de mu-

neri. & hono. l. ad rem. Sed videtur q̄ sufficiat ætas viginti annorum, sicut in arbitro, vt ff. de arbit. l. cum lege. Et forte sufficit q̄ sit maior septemdecim annis, ff. de postul. l. j. §. pueritiā. Item q̄ possit esse minor est arg. ff. de re iudic. l. quidam, & arg. ff. de testa. l. qui ætate, & ff. de testib. l. testium, §. lex Iulia, quæ est iij. q. iij. §. Item in criminali. Et quidam tenent, vt sufficiat in ministeriali ætas xiiij. annorum, ad similitudinem testis, vt præall. §. lex Iulia. Item debet esse masculus, non fœmina, vt ff. de reg. iur. l. fœmine. Itē laicus, non clericus, C. de testa. l. consulta, & extra ne cleric. vel monach. cap. ij. & iij. Item debet esse locuples, & vitæ probatæ, vt non sit verisimile eum velle peccare, aliās non ipse, sed eius elector possit pro eo teneri, vt in autē. de iudic. §. is qui causas præparat, aliās est ver. sub. §. nullo. Nam mala electio est in culpa, vt ff. ad municipa. l. quid ergo, & ff. de negoc. gest. l. clā seruus, §. fi. & generaliter qlibet iudex potest eū eligere, de iure, vt extra de appell. cap. cū parati, & de offic. delega. cap. prudentiam. Officium autem eius est implere, quæ sibi iniuncta sunt, siue decreta fuerint circa lites expediendas per iudicem, cui fuerit deputatus, vt in autē. de defenso. ciuita. §. ex prouincia. & de iudicijs. §. is qui. Ita q̄ fas est iudicibus, & maiores pœnas & corporales maculas imponere executoribus, si male fuerint versati circa lites, vt sciant causas non esse deluendas, nec lucri gratia aliquod eis vicium imponendum, vt C. de sportul. l. j. in fi. Quæro autem qualiter, & quomodo, & quo iure puniri debeat officialis falsum referens: dic q̄ videtur puniri leg. cor. de fals. nam falsitas est immutatio veritatis, vt in autē. de in-

stru. cautel. in princ. & ff. ad leg. cor. de fal. l. Paulus, & l. j. eodem tit. versic. sed si quis ob renunciandū, cuius pœna est deportatio, & omnium bonorū publicatio, d. l. j. §. fi. Et eligens etiā teneri, videtur, vt ff. de custo. reo l. diuus, vel dic q̄ si pecuniā recepit, vt falsum re-

rent, pœna proscriptionis corporum & bonorum suorum quorūcunq; seque-
sisterant tribus cōtinuis diebus, quorū
primus cecidit Lunę die xvij. secundus
Martis xix. tertius Mercurij xx. mēsis
Octob. nobilem Desiderium Anippū,
Bernardum Thrasonem, Claudium
Caligulam, principis nostri legiona-
rios in eorum domicilijs^B alloquen-
do Ioānem & Benedictum Normanos
vicinos^C aduersus Antoniam Dianam
viduam defuncti Ioānis Pluti, tam suo
nomine quàm vt corporū & bonorum
dicti defuncti Ioannis & ipsius filiorū

nūciaret, tūc tenetur lege cor. de fals. vt i princ. versic. sed si quis ob renūciādū Si verò non pecunia corrup-
tus, sed aliās id fecit, te-
netur actione in factum
ad interesse, vt ff. ad leg.
cor. de fals. l. qui nomine
prætoris. Sic & in iudice
refert, an ferat precio, vel
gratia sententiam, vt C.
quādo puoc. nō est neces.
l. vanales, quæ est ij. q. vj. §.
diffinitiuā, & ff. ad treb. l.
seruo inuito, §. cū prætor.
Quæro adhuc an executor
possit vī iſerre, & qd iuris
sit: circa hoc nota scdm
ea quæ ponit Abbas extra
de priuilegijs, c. cū olim p̄
pter. Sed nunquid potest
teneri crimine concussionis,
vt ff. de cōcus. l. j. & ij.

q. j. eadē l. & l. cōcussionis. Dic q̄ nō obstat. hoc, quod
retulit se citasse, cū nō citauerit: sed si occasione sui of-
ficij aliquid recepit, tūc tenetur, vt in præalleg. cōcord.
& xxij. q. j. cap. militare, in fi.

DE DOMICILII S. Domicilium enim nō concluditur
ciuitate, sed magis prouincia, vt l. fi. C. de præ-
script. long. temporis. Domicilium siquidem quis di-
citur habere, vbi maiorem partem fortunarum suarum
habet, vnde cum recedit peregrinari videtur, vt
l. ciues, de incol. lib. x. C. Sed quid si quis nullo loco
habeat domicilium? Respon. quo ad omnes pro præ-
sente habetur. nam in nullo loco, & in pluribus locis
potest aliquis habere domicilium, vt ff. ad municip. l.
absumptio, §. pe. & l. eius, §. pe. eodem quis, ergo potest
dici absens, vel præsens ratione prouinciæ, vt glo. in
d. l. fi. C. de præscript. long. temporis. Si ergo nō sit co-
pia personarum citandarum, sufficit ad earum domum
denunciare citationē, l. j. §. permittit, ff. de lib. agnosc.
& C. de anna. excep. l. vt perfectius, §. fi. domum verò
accipere debemus, hospitium si in ciuitate maneat, q̄
si non sit in ciuitate, sed in villa, vel in municipio, illic
vbi larem matrimonio collocauerūt, d. l. j. §. domum.
collocasse autem larem dicitur quis, vbi sedes, & tabu-
las, & res suas constituit, vt ff. de verbo. signific. l. in
lege, & idem C. de incol. l. ciues, lib. x. aliās aliter acci-
pitur domus, vt ff. ad leg. Iul. de adult. l. nec in ea, §. ius
occidendi, & ff. de iniur. l. lex Cornelia, §. domum.

DE VICINIS. Vbi citandorū non habetur copia,
sufficit legi per seruientem literas, siue commissionē
citationis publicē præsentibus, qui inueniuntur, glo. in
cap. bonæ. j. versic. singulares, extra de electio. & c. ex

tur, extra de cleric. nō res-
fidet: & interrogādi sunt vi-
cini, siue parochiani, si vo-
lunt defendere, vt ff. ex
quib⁹ caus. maio. l. ergo, &
l. iij. §. prator, §. allega. ff.
de dāno infec. Quādiu au-
tē quis copiā sui facit, non
est citandus ad domū, quia
ad citationē ad domū re-
curritur quasi ad vltimum
refugiū, vt not. Host. in c.
causam que, extra de dolo,
& contumac.

D **A** **B** **S** **E** **N** **T** **E** **S** **Q** **U** **I** **S**
em̄ potest dici absens, qui
extra iudiciū est, vt ff. de
dāno ifect. l. iij. §. abesse,
& ff. de fideicō. libert. l. nō
tantū, §. abesse, & in aut. de
Testa. §. pen. col. vij. aliās
quis audiri non pōt, vt ff.
de verbo. obligat. l. j. in
pric. Tertio, qui est extra
ortos, vt ff. de verbo. signi-
fic. l. absente, & ff. de pro-
cur. l. præsens, & gl. in l. fi.
C. de prescript. lōg. temp.
Sūt autē quinque genera ab-
sentia. Prima, probabilis,
& necessaria, vt militie. Se-
cūda, probabilis tātum, vt
studiorū. Tertia, necessa-
ria tātum, vt in relegato.
Quarta, volūtaria sine cō-
tumacia, vt mercator, vel
alius nō contumax. Quin-
ta, vt p cōtumaciā. In pri-
ma ergo si fuit quis legiti-
mē defensus, restituitur ad
appellandū, vt l. fi. ff. de res-
sti. i. integ. Si autē nō fuit le-
gitime defensus, vel nul-
lo modo defensus, restitui-
tur ad heremodiciū, id est
ad totā causam, vt C. de p-
cur. l. quia absente, & ff. de
iudic. l. si prator, in fi. &
C. ex quib. caus. man. l. j. &
ff. eodē l. si ab hostibus. in
secūda scilicet pbabili tāt-
tū legitime defensus ad ni-
hilū restituit, vt ff. ex qui-
bus caus. maio. l. nec nō, &
ff. qñ appel. sit. l. j. §. fi. Non
legitimē autē defensus, vel
nullo modo defensus, ad
appellandū auditur suo iu-
re nō per restitutionē, vt

annis minorū administratricē, Augu-
stinū Plutū dictorū defuncti & viduæ fi-
liū annis maiorem, Benedictū Crassum
defuncti discreti magistri Chryosto-
mi Crassi, dū foret apud superos in fu-
premo senatū aduocati fratrem, Mariam
Marthā relictam defuncti Iuliani Xe-
nij, & Dionysiu Dauū nuper defuncti
Crassi famulū cōquerētes, & procurato-
rem regis nomine dicti domini: vt in
iure essent, per se respōderēt impositis
criminibus, & elogio cōtra eosdē cōce-
pto, atq; apud acta plato, deinceps p-
deretur iuridice, vtī cōstat renūciatiōe
dicti executoris. Quib⁹ dieb⁹ magister
Claudius Cātiuncula pcurator dicto-
rū conquerētū, & procurator regius in
iudicio affuerūt aduersus p-
dictos ab-
sentes, qui indicta etiā p-
na nec com-
paruerūt his diebus, nec quisq; alius p-
illis, ita absentes, ^D& contumaces à no-
bis pronūciati sunt expectati, & vocati
solēniter per Ioānē Harpiū apparitorē
nostrū. Cōtra quos absentes, & cōtuma-
ces idē magister Claudius Cātiuncula
nominibus quibus supra postulauit ra-
tione vadimonij deserti, ac cōtumacia
cuilibet cōquerētū mille libras Parisiē-
ses, aut aliā summā iustā arbitrandā in
dictarum viduarum & liberorum victū
& alimentū, impensāsq; huiusce accu-
sationis ob dictos ab illis absentibus
& contumacibus confossos institutæ:
& quod ad Dauū pertinet, pro medica-
mētis, & curatione vulnerū, quæ eodē
cōflictu & die iuxta crucē Tiroueri ab-
sentes contumaces focij & participes intulerūt, & quæ quo-
tidie à chirurgis curantur, sicq; curari non possunt, vt in po-
sterum aliquo opificio victum suum exercere queat. Ac po-
stulat idem procurator regius, vt dicti contumaces vocen-
d. j.

C. quō & qñ iudex, l. ab
eo, vbi aut nullū relinque-
re procuratorē potuit, vel
reliquit, & est defunctus,
& tūc in totū restituitur,
vt d. l. nec nō, in tertia v-
rō vbi scilicet necessaria
causa tm̄ etiā cognita sub-
uenitur, vt si procuratorē
nō potuit relinquere, vel
reliquit, sed mortu⁹ est, vt
ff. quib. caus. maio. l. sed &
si p, §. j. in fi. & l. nec nō eoa-
dem, & ff. de iniur. l. Pa-
pinianus, & sic videur idē
in his duobus. In quarta
vbi non cōtumaciter, sed
volūtaria abest, nec dicit
restitui, quia nec lēdi per
sententiā pōt, vt ff. de re iu-
dic. l. de vno quoq; In quī-
ta, vbi scilicet contumacia
ter, Si est ficte contumax
audē appellās, vt ff. de iu-
dic. l. & post, in fi. Si vere
cōtumax non auditur ap-
pellās, vt in aut. de iudic.
§. audiēt, col. vj. nisi veniat
iudice sedēte pro tribuna-
li, vt l. diuus, ff. de resti. in
integ. verus autē cōtumax
dicitur, qui apertē dicit se
non venturū, ad quē suffi-
ciat vna denūciatio, vt ff.
ex quib. caus. in post. eat. l.
fulcimus, §. fi. Fictus verō
ille, qui inuenitur, & dicit
se venturū, vel nihil dixit,
nō tamē venit, ad quē de-
bet ter nūciari, vt ff. de re
iudic. l. cōtumacia, §. cōtu-
max. Si autē nō inuenitur,
dicūt quidā nō posse fieri
cōtumacē, etiā fictē, vt ff.
quæ sententiæ sine appel. l.
j. §. itē. cōtrariū tamē susti-
netur, sufficit em̄ si denū-
cietur ad domum, vt ar. C.
de anna. except. l. pe. in fi.
& ff. de dāno ifect. l. iij.
§. abesse, & glo. in d. l. fi. ff.
de resti. in integ.

P R A X I S C R I M I N I S

E V T R A T I O iuris poscet, cōstituetur.) Iudex vi
sa produccióne actorū interloquendo estimare solet,
& pronūciare, vtrū in carcerē recipiēda sit persona p-
sonaliter citata: vel si à primordio fuerit incarcerata,
an relaxāda sit, & militi tradēda, vel fideiussorib⁹ cō-
mittenda, vel etiā sibi.

Hoc autem pro criminis,
quod obijcitur, qualitate,
vel ppter honorē, aut pro
pter amplissimas faculta-
tes, vel pro innocentia p-
sonę, vel pro dignitate ei⁹
qui accusatur, facere solet,
vt l. j. ff. de custo. & exhi-
bit. reo.

A C V S T O D E S. Post
contumaciam triduanam,
& adiornamētum ad tres
breues dies de cōsuetudi-
ne, & etiā de iure debēt
bona reorum absentium
annotari, id est saisiri, &
poni ad manum regis per
iudicem, aut eius seruientē
alterum eius manda-
to ad instantiam fisci, vt
l. j. de offic. procur. Cæsar.
sic dicendo, Omnia bona
nobilitis Desiderij Anippi,
& aliorum absentium po-
no in banno fisci, nisi vene-
rint infra annū, & hoc de
iur. vt l. j. & l. fi. ff. de requir.
reis. & describuntur bona,
vt glo. in d. l. j. de cōsuetu-
dine autē nō dicitur infra
annū, sed tantū donec ali-
ter ordinatū fuerit. Quia
elapso termino banni in-
distingtē rei habent p cō-
fessis, & tanq̄ cōfessi con-
demnabuntur, vt Barth. in
d. l. inter, ff. de pub. iudic.
Item prædicta bona obsi-
gnantur, id est, sub sigillo

ponuntur, ne diminuantur, vt d. l. fi. iuncta glo. ff. de
requir. reis. Affert illud Danielis xiiij. cap. Claude hos-
tium, & signa anulo tuo &c. Et iterum egressi claue-
runt hostium, & signātes anulo regis, abierunt, &c.
Item mittuntur etiā custodes, scilicet seruientes ad
custodienda bona saisita, siue annotata: ne quid frau-
deretur, neve debitores tēpore liberentur, vt d. l. fi. ff.
de requir. reis. Ad custodienda enim ea quæ sine cu-
stodia salua esse non possunt, mittendi sunt custodes,
vt l. j. §. idem ait, ibi, item si periculum est ne interim
res vsū capiantur, ff. de vent. in possess. mittend. facit
ordinatio regia nouissima hoc anno millesimo, xxxix.
publicata art. xxv. circa fi. Hæc autem omnia gesta de-
bent referri à nuncijs, & seruientibus tabellioni, sci-

licet graffario, qui hæc redigat in actis coram iudice,
vel si tabellio referat iudici hæc facta fuisse, iudex ei
iubebit gesta in scriptis testibus appositis, vel non re-
digere, scilicet facere processum verbalem, vt perpe-
tuam habeant fidem, vt glo. in l. gesta, C. de re iudic.

tur iterum per edicta ac per se respon-
deant pœna conuicti & confessi, nec
nō confiscationis suorum corporum
& bonorum: quibus postulationibus
auditis ediximus, ac statuimus iure ere-
modicij criminationes, inquisitiones
postulantibus dictis conquerentibus
confectas apud acta proferendas cum
renunciatione chirugi ditionis nostræ
iurati, qui dicti Dauī vulnera curauit,
vnā cum trium denunciationum con-
tumacia, atq; ob eam arbitrandæ quā-
titatis petitione. Et tandem, vt ratio iu-
ris poscet, cōstituetur. ^E Actum die xx.
mensis Octob, & anno quo supra. In
cuius rei testimonium sigillum dictæ
præposituræ his præsentibus duximus
apponendum.

Sic signatum.

Hoc edictum conquerentes ab actis
exscriptum iri curant, vt ponatur vnā
cum inquisitionibus, renūciatione chi-
rugi, reliquo litis instrumēto, & quod
æquum erit, iudex iudicet.

Interim mittuntur viatores custodes ^A

Dic quod ne aut mora deteriora fiant, aut aliquo mo-
do intereant, vendi, & vnire debere, preciumq; eos-
rum in deposito esse iure sancitum est. inter mouen-
tia fructus quoque haberi oportet, curandūque
ne quid his, qui profugerunt medio tempore à debi-
toribus eorum soluat, nec per hoc fuga eorum in-
struatur, vt d. l. fi. ff. de requir. reis, & ita de con-
suetudine obseruatur, & bona glo. in l. ij. C. si pend.
appel. Quæro adhuc vtrum rei præcedente fuga, aut
eorū absentia possint sua bona, aut aliquid ex eis alie-
nare? Respō. q̄ de iure canonico vbi inquisitio est ince-
pta cōtra aliquē criminofum, est ei interdicta potestas
vēdendi, dādi, infeudādi seu quomodo libet alienādi

Gesta enim quæ sunt tran-
sata in publica monumē-
ta perpetuam firmitatem
habent, nec morte cogni-
toris perire debet publica
fides, vt d. l. gesta, & cap.
quoniā cōtra falsū, ext. de
probat. Et nota q̄ fiscus
nō occupat bona nisi post
annum de iure, vt d. l. j. &
fi. ff. de requir. reis. De cō-
suetudine vero occupat ea
post adiudicationem tan-
tum, quo casu irreuocabi-
liter confiscantur, ita q̄ rei
postea superuenientes re-
perti nocentes puniuntur,
innocentes vero absoluun-
tur, nec propterea bona
recuperant, vt d. l. j. in fi.
ff. de requir. reis. Si vero
intra annum, vel tempo-
ra edictorum, & ante con-
demnationem redierint
rei, & post inrimationem,
id est, repræsentationem,
obierint, quāuis nondum
se purgauerint, ad heredes
proprietas res transmittūt,
vt l. prima, C. de requirē.
reis. Nam is qui in reatu
decedit, integri status de-
cedit. Extinguitur enim
crimen mortalitate, ex-
cepto crimine læsæ maies-
tatis, vt l. fi. ff. ad leg.
Iul. maiesta. Quæro quid
si ex bonis annotatis sint
aliqua mouentia, vel res
mobiles reis spectantes?

bona sua, vt c. prælatorū, §. fi. extra de accusat. De iure vero ciuili ex die cōmissi criminis læsæ maiestatis, & repetundarum reus nihil ex bonis suis alienare potest, vt l. ex iudiciorum, ff. de accusa. vbi glo. enumerat octo alios casus ante litem contestatā. Sed in alijs casibus nō exceptatis post litem cōtestatā pœna trās sit ad hēres, & prohibetur alienatio bonorum, vt glo. in d. l. ex iudiciorū, & ff. de manumiss. l. qui pœna: & facit ff. de donat. l. donationes, §. fi. & l. post cōtractū, & C. ad leg. Iul. maiest. l. fi. & ff. qui & à quib. l. quæsitum.

B 7. DESCRIBUNTUR
Bonis reorū annotatis de consuetudine, & cōmuni obseruantia regni Frāciæ proceditur ad confectio- nē inuentarij bonorū, ita tenet gl. in l. j. ff. de requir. reis. De iure verò ante cōdēnationē, & cōfiscationē, & cōtrouersia pendēte nō debet fieri inuētarium. Verū defensionis facultas dāda est, quib⁹ aliquā inquitudinē fiscus infert, & interim facultates eorū dē ad huc cōtrouersia pendēte inquietari, describīq; fas non est: sed tūc demū res persequi licet, & super modo facultatū, ac rerū interrogationē haberi, quæ per cōditionales seruos, scilicet notarios inuestiganda est, vt l. defensionis facultas, & l. prohibitū, de iure fisc. lib. x. C. vbi dicit tex. prohibitū est cuiuscūq; bona, qui fisco locū fecisse æstimabit, capi, priusq; à nobis forma fuerit data. Et vt omni prouisionis gñe occurfū sit, Cæsarianis scilicet officialib⁹ fisci, sancim⁹ licere vniuersis quorū interest, obijcere man⁹ his, qui ad capiēda bona alicuius venerūt, qui succubuerint legibus: qā nūcijs p̄cipis nō credit sine literis. Et ipsis volentibus aliorum bona capere, quilibet cuius interest, potest de facto resistere, & in aut, vt nulli iudic. §. fi. Et sic officialibus principis resistitur si excedāt in suo officio, ad quod C. de appel. l. quoniā, & l. deuotū, de meta. & epide. lib. xij. C. & l. j. quādo lic. vnic. sine iudic. se vindic. Inuētariū ergo cōficiēdū est per notarios, qui serui cōditionales vocantur, vt d. l. defensionis, & ff. de adoptio. l. non aliter. Conditionales ideo

vocantur, quia hominum conditiones, & cōtractus faciūt, vt C. qui potio. in pig. habeantur. l. scripturas, & C. de pigno. l. si tibi. Inuentarij autem forma fit secundum tenorem legis, si quis intra, C. de bonis proscript. vbi dicitur, Si quis intra prouinciam pro qualitate

delicti sententiā p̄scriptio- nis scilicet cōfiscatiōis incurrit, p̄ ordinarij officij sollicitudinē bonorū eius indago diligētissime celebratur, ne quid priuatę rei cōmodis p̄ gratiā, atq; coludiū furto subducatur, & plena descriptio cōprehē- dat. Quod spaciū est, & quā sit ruris iugerū: Quid autē cultū sit, aut colatur: Quid in vineis, oliuis, aratorijs, pascuis, syluis fuerit inuentū. Quæ etiā gratia, & quę amœnitas sit locorū, quis ī ædificijs, & possessionibus sit ornatus: quæve mācipia in prædijs occupatis, vel vrbana, vel rustica, vel quarū artū generibus imbuta teneant, quot sint cēsuarij vel coloni: quot bo- uim exercitijs terrarū, atq; vomeribus instruentium. Quot pecorū, atq; armentorum greges, & in qua diuersitate sunt dinumerati. Quātū auri, & argēti, vestitū, ac moniliū, vel in specie, vel in pōdere, & in quibus speciebus. Quidve in apothecis sit repertū. Tūc demū omnia ea, quæ velle nos p̄spicis inquisitione cōscripta rationalis rei priuatę tradant: officio aut palatinis sup hac cā missis nostro nectenda patri- monio. Mox verò ad nos sub literis publicis sigillatim de omnibus nomina-

ad domos absentū & fugitiuorū in bonorū præsidium, vt illa obfignent, statuto iudicis ad libellū procuratoris publici præscripto, quod fit interdū in primo decreto inquisitionum pro delicti magnitudine. Et describūtur^B bona p̄ actuariū, aut quæsitore. Pendēte hoc iudiciali calculo cōquerētes possunt persequi ius suū contra dictū Iurū, & edictū ab actuario de cōtumacia accipere, vt manus in eum iniiciantur, & prehendantur. Formula autem eiusmodi edicti erit talis. Edicti formula.

Vniuersis præsentis literas inspecturis Ioannes Vlpianus^A legum candidatus in supremo confessu aduocatus p̄positus Salutem.^B Notū facimus, quod quū ad hanc diem xvij. mēsis Octob. M. v. xl. citatus fuisset ad causā ore p̄prio dicēda Andreas Irus cerdo Parisinus per Mattheū Charōta viatorē dictæ præposituræ, eū alloquendo in suis edibus præfētib⁹ Medardo Coruo & Marcello Asino testibus vocatis virtute certi mādati de ea re scripti & im- petrati ab Antonia Diana vidua & c. & alijs conquerentibus & c. & procuratore fisci nomine domini vt per se

tīmq; referat, procul dubio negligentia mulctāda. Nā si quid post factam à p̄dicto officio inuestigationē rationalis rei priuatę, cui inquisitio secunda mandata est, amplius fortassis inuenerit, officium fraudulens tum ea condemnatione ferietur, vt aliud tantū, quantum fuerat subtractū ex proprijs facultatibus inferatur. Et ff. de censib. l. forma, & C. de apoth. public. l. j. & l. fi. de bonis vac. libro. x. C.

A 7. IOANNES Vlpianus. In mandato debet apponi nomen consulis, l. si qua beneficia, C. de diuers. rescrip.

B 7. SALVTEM. Per salutationē, & benedictionē d. ij.

P R A X I S C R I M I N I S

inducuntur effectus, vt in
 proh. vj. & multos no. Re-
 buffus in forma mada. in
 glo. salutem in concordā.
C. 2. EXTRA locū sacrū)
 Quia si caperetur in loco
 sacro captura non esset ri-
 te facta. Ideo captus pri-
 stinæ libertati restitui de-
 beret, Bart. in l. præferti, C.
 de his, qui ad eccle. cōfug.
 p id quod habetur in l. j.
 & ij. ff. de liber. homi. ex-
 hibē. quod placet Panor.
 in c. inter alia, de immuni-
 ta. eccle. pro quo dicit es-
 se tex. in c. miror, xvij. q.
 iij. Et taliter debet relaxa-
 ri, vt non possit per rela-
 xantem de facili iterum
 capi, not. Bartho. in l. j. §. j.
 per illū tex. cum sequen-
 ff. de acquir. reorū domi-
D. 2. PRIMO viatori,)
 Mādatur reus h'c capi ad
 corpus p seruiētē istis nun-
 ciji prætorū, seu potestatū
 terrarū mandatur exequi
 decreta iudicū. Et licet hi
 officiales non sint subiecti
 iudici, pro veritate tamen
 suæ præfunt volūtati, qui-
 bus siquidē permittere nō
 debet subiectos prouincia-
 les impellere, aut. de mā-
 dat. princ. §. præcipuē ve-
 rō, col. iij. & dicit Bal. in c.
 grauis, nu. xix. in fi. extra
 de resti. spoliat. q̄ ipsi nū-
 ciji fungūtur vice asini, qui
 sedētem super sellā magis-
 trū portāt. Et ista asinina
 deportatio cōpetit viator-
 ribus nūciji, vt ff. de iud.
 l. fi. Hinc est q̄ in vulgari
 Tuscorū isti vocātur baiu-
 li, à baiulo, absq̄ eo, q̄ ha-
 beāt aliquā autoritatē iu-
 risdictionis, vt l. Is cui, §.
 missum, ff. vt ī possessionē
 leg. Et ita neq̄ de iure, neq̄
 de cōsuetudine aliquale
 habēt iurisdictionē, vt te-
 net Ioā. Fab. in l. & si non
 cognitio, sed executio, &
 ibi Iason, C. si cōtra ius vel
 vtilit. publ. vbi dicit idem
 Fab. quod curia Frāciæ ita
 obseruat, Qudd si dicti ex

respōderet, ac iuri satisfaceret: propter
 ea quod p inquisitiones cōtra eū, & eius
 socios nostro decreto factas postula-
 tibus, ac instātibus dictis cōquerētibus
 is Andreas Irus necis obnoxius esset,
 aut saltē omnino nō careret suspiciōe,
 qui præfens interfuerat homicidio de-
 functorū Ioānis Pluti, magistri Chry-
 sostomi Crassi in palatio Lutetiano ad-
 uocati, Iuliani Xenij, & vulneribus illa-
 tis Dionysio Dauo eodē cōflictu, ac o-
 pē p̄stirisset. Ad quā diē magister Clau-
 dius Cantiūcula procurator dictorum
 cōquerētū, & procurator fisci venerūt,
 & adfuerūt in iudicio coram nobis cō-
 tra dictū Irū absentē & contumacē, qui
 nec ipse, nec quisquā alius pro eo com-
 paruit: ideo absentē, & cōtumacē illum
 pronūciauimus palā vocatum per Ioā-
 nē Harpiū apparitorē nostrū solito mo-
 re. Itaq; dictis cōquerētibus cōtumaci-
 am, atq; eremodiciū postulātibus, vi cu-
 ius dictus Irus prehenderetur pro v-
 su cōsuetudine stilo cōmuniter omni-
 bus obseruato dictæ præposituræ cōce-
 dimus, & edicimus edicto legitimo ere-
 modicium esse cōtractū aduersus dictū
 cōtumacē: ratione cuius statuimus, ac
 iubemus illū extra locū sacrū ^c prehen-
 di, & traduci ad carceres dictæ præposi-
 turæ, vt interrogetur, per se corā respō-
 deat dictis inquisitionibus apud acta
 prolatis, iurīq; ster. Qui, si minus pre-
 hendi poterit, citabitur tribus denūcia-
 tionibus vno cōtextu factis ad nomē-
 claturā actuarij dictæ præposituræ pœ-
 na æris & corporis. Propterea primo
 viatori ^d huiusce ditionis rogato man-
 damus quatenus instabunt dicti conquerentes, & procu-
 rator regis dictum Andream Irum prehendat, vbicunque
 eum prehendere poterit, extra tamen locum sacrum, ^e &

ecutores, scilicet seruien-
 tes in eorum delinquant
 officio, debent de stilo curi-
 riæ Frāciæ remitti ad eos
 rū iudices puniendi, vt d.
 Io. Fab. in l. quod promul-
 gatis, C. de offic. præfect.
 vrb. Qualiter autē punian-
 tur dicti seruiētes, siue nū-
 cij publici, qui falsum res-
 tulerūt, decidit Bal. in c. fi.
 in ij. col. de dolo, & cōtu-
 ma. extra, & in autē. de
 armis.

**E. 2. EXTRA tñ locū sa-
 crū)** Ista est regula c. inter
 alia, de imunita. eccle. vbi
 est tex. distinguēs, Aut fu-
 giēs ad Ecclesiā causa imu-
 nitatis est liber, aut seru⁹,
 vt videre licet. Et ibi exci-
 piuntur duo casus ab ipsa
 regula, videlicet quando
 est publicus latro fugiens,
 vel nocturnus depopula-
 tor agrorum. aliam excep-
 tionē vide in c. fi. eo titu.
 videlicet qui sub spe im-
 munitatis in eccle. vel cœ-
 miterijs deliquit q̄ tales
 immunitate nō gaudēt, q̄
 ea se fecerūt indignos, &
 eo præsidio. Et ideo si fue-
 rit stulti in culpa, sint sa-
 piētes ī pœna, dicit ibi gl.
 fi. idē dic si fuerit delictū
 cōmissū ppe ecclesiā, vel
 cœmiteriū, quia q̄ ppe est,
 in ortis est. Est quidē p̄sum-
 ptio iuris, quod eo in loco
 p̄ximo delictū ppetrauit
 spe immunitatis, aliās nō
 ppetratur⁹, d. c. fi. itellige
 etiā de ecclesia nōdū cōse-
 crata c. pe. de immunita. ec-
 cle. quia dicit ibi tex. obse-
 quijs domus dedicata nul-
 lius est ausibus temerarijs
 pphanāda. Istud dic p̄ba-
 ri p tex. in d. c. fi. inq̄tū lo-
 quit de cœmiterijs, quę nō
 cōsecrant & tamē ī eis est
 immunitas. Quartā excep-
 tionem habes in regula

in c.j. de homicidio, cuius sunt verba: Si quis per indu-
striam occiderit proximum suū, & per insidias, ab al-
tari meo euelles eum, vt moriatur. Et dic per insidias,
id est, proditorie: quod est quādo aliud gerit animo,
q̄ quod gerit in actu, vt l. fi. de delat. lib. x. C. & aliud
mēte gerit, vt not. in l. j. ff.
de præuaric. & in l. j. ff. ad
leg. Iul. maiesta. Bart. in l.
respiciendū, §. delinquent,
ff. de pœnis. vt si veniens
tecū tanq̄ socius in itinere
te percutit, ita declarat Pe-
tr. de Anchara in d. cap.
priū. Et potest esse ratio,
quia propter illam prodit-
ionē delictū est grauius,
vt probatur in l. prima, C.
de malef. & mathemat.
vbi grauius est necare ho-
minē veneno, q̄ gladio: &
venenare est species prodit-
ionis, vt inquit Iaco. Bur-
ri. & Bal. in l. nemo, C. de
summa trini. Bal. & Sal. in
l. cū fratrē, C. de his, quib.

vt indig. Pro hac exceptione attende ad ea, quæ tra-
dit Alex. in Con. cxlv. nu. vj. viso themate vol. vij. vbi
tractat quæstionem, an domus monasterij, puta dor-
mitoriū, & cætera huiusmodi habitacula dicant habe-
re priuilegiū immunitatis huiusmodi, & decidit illud
multipliciter, firmādo q̄ sic. Si quæras, an dabilis sit
immunitas alijs in locis? dic q̄ sic. Pone, quidā flagitio-
sus, qui mortē meruit, cōfugit ad sacramētum altaris,
dū portatur in via. Ille gaudebit immunitate perinde
ac si esset in ecclesia, quia nihil est maius hoc sacrifi-
cio, & nullū habet ecclesia priuilegiū nisi ob honorē
dei, multo fortius & ipse deus, vt aut. multo magis C.
de sacrosanc. eccle. Corpus enim Christi est corpori
eccle. præteredū, Ioā. Fab. in fi. de his q̄ sūt sui, in insti.
FRANCITETU.) Quia qui in ecclesia est, potest cita-
ri, l. præfenti, C. de his, qui ad eccle. cōfug. vbi vide re-
missiue apostillam ad Bartho.

G A N N O & die.) Hic ponitur data anni, & diei,
quia mādātū, siue rescriptū sine die & cōsule non va-
let, vt l. si qua beneficia, C. de diuers. rescript. & glo. in
cap. quoniam contra falsam, extra de prob.

H S I G I L L V M.) Mandatū siue rescriptū authēti-
cū alicui⁹ firmitatis robur habere nō videt nisi factū
fuerit per manū publicā. Ita q̄ appareat publicū, aut
authēticū sigillū habeat, p̄ quod possit probari, vt c. ij.
extra de fide instr. Sigillū autē dicit authēticū q̄n est
sigillū alicuius principis secularis, cui credit de cōsue-
tudine, vt glo. in d. c. ij. extra de fide instr. & c. cū dile-
ctus, eodē. Sigillū etiā alicuius iudicis facit fidē, vt 98.
dist. c. j. & ij. & ar. xix. q. iij. c. statuimus, & ff. de custo.
& exhib. reorū, l. diuus, ibi, & interrogatiōes literis in-
clusas, atq; ob signatas ad cognitionē magistrat⁹ mit-
tāt. Itē dicitur authēticū sigillū episcopi, & ei creditur
q̄ diu cōtrariū nō ostēdit, vt extra de probatio. c. post

cessionē. Itē sigillū capituli, vt extra de procur. c. iij. &
lxxij. dist. c. in nomine patris, in fi. Habet igitur sigil-
lū vicē publici instrumētī, vt gl. in d. c. post cessionē. Vī
de quæ de sigillo late scribit Bartachinus de firmo
in tracta. de episc. in iij. lib. col. v. & sequētib. Et q̄n

literæ sigillatę faciāt fidē,
attende ad Soz. Conf. cxx.
col. vij. Cū in præfenti & la-
tius in Con. cclvij. in cau-
sa vicariæ. Alex. in Cō. cl.
in causa appellatiōis, vol.
v. & Con. 86. vers. iij. quia
non est probatū incipiēte
lētatus sum, vol. vij. Si au-
tem quæras an ratione si-
gilli possit aliquid exigi à
partib⁹? Dic q̄ sic, pro quo
cle. pe. de elec. vide Petrū
de anchor. Con. ccvij. col.
ij. iuxta ordinem.

IN SIGNATVM Nea-
polin.) Scriptum publicū
dici nō potest nisi per sub-
scriptionē, scilicet per ma-
nū publicam, id est per no-

tariū scilicet tabellionē factā, vt in aut. de instru. caut.
& fi. §. sed & si instrumētū, & §. seq. col. vj. c. qm̄ cōtra,
extra de proba. iuncta glo. literis ergo iudicis ordina-
rij standū est donec probetur cōtrariū, vt d. c. post. et
sionē, iuncta gl. extra de proba. dū modo ostēdatur ori-
ginale, aliās exēplo nō credere, l. si quis in aliquo do-
cumēto, C. de edēdo, & l. sancim⁹, C. de diuers. rescrip.
& glo. in l. sicut iniquū, C. de fide instr. Itē standū est
equidē à fortiori literis principis, quia plus valet testi-
moniū regis, q̄ notarij, dicit And. de yternia in c. sanc-
imus, ad finē princ. quo tēpore miles, & c. meminit Ia-
son in Con. lxxv. col. pe. Hēricus, vol. iij. Ea equidē, quæ
cōtinent in literis principis præsumuntur vera, donec
cōtrariū probetur, etiā si nō depēdeat ex facto prin-
cipis, vt notat, Paul. de cast. in Con. 437. in fine, in quæ-
stione parte prima. Ratio, quia nō præsumitur aliquid
placere principi, nisi iustū, & verū. Cui⁹ nēpe actus prin-
cipis regulatur à iustitia poli, & fori & notat Neapo-
li. deci. 403. nu. xj. catholica præsumendū est, q̄ literæ
regiæ processerint de iustitia iuxta notata in c. quæ in
in ecclesiarū, de cōstitu. Præmissa extēde ad instumē-
tū notarij, vt illi stetur donec cōtrariū probetur, quod
probat Alex. in Con. xcviij. Breuiter vol. j. Decius Cō.
453. nu. 7. in causa Bal. post rex. in l. cū p̄cib⁹, C. de pro-
ba. idē Decius in Cō. 587. col. j. corā magnificis, & Cō.
488. nu. primo, i causa & lite, vbi subdit, q̄ instrumētū
est probatio probata: & pbat illud, quod cātat. notat
Ang. in l. interest. i vlti. not. C. de solutio. Iafon in Cō.
137. nu. v. in causa, vol. iij. vbi subdit, quo ad rogatum
notarij, si à duabus partibus fuerit rogatus, & id ipse
notarius asserat, eidē creditur, §. nos autē, cū gl. in aut.
de tabel. col. 4. Et dic q̄ est probata, id est, habet proba-
tionē paratā, p̄ quā facillimē præcluditur via aduersa-
rio excogitādi probationes falsas, glo. not. vbi Ang.
d. iij.

vinctum perducatur ad nostros carceres
caussis superioribus recitatis. Quod si
prehēdere nō poterit, citet eū^F trinūdi-
no die simili pœna æris & corporis: cu-
ius rei exequēde potestātē facimus, iūf-
q; damus: mādamus autē, & iubemus,
ad quos attinebit, alios dicto viatori
id exequēti parere rogantes. Datū an-
no & die^G quibus supra, in cuius rei te-
stimoniū sigillū^H dictę præposituræ his
præsentibus curauimus affigendum.

Sic signatum. Neapolin^I.

PRAXIS CRIMINIS

& Alex. in l. ita tamen, §. si pater, ff. ad trebellia.
ACTUS CITATIONIS.) Hic refer. graffarius reum cita-
 rü fuisse per feruentē. Quid autē si feruēs negaret re-
 tulisse graffario citasse reū, cui illorū sit potius creden-
 dū nūcio, vel graffario? Aut si reus negat se fuisse cita-
 rü, quē feruēs refert cita-
 rü? Rñ. q̄ tria sunt attēden-
 da. Nā qñq̄ est cōtētio in-
 ter partē & nūciū, seu fer-
 uientē: Quādoq̄ inter nū-
 ciū, & graffariū: quia nun-
 cius negat retulisse. Et ni-
 hilominus graffarius scrip-
 sit nūciū retulisse. Qñq̄
 est cōtētio inter partē, &
 nūciū non super nuda ci-
 tatione, sed super verbis
 prolatis à citato. Primo
 casu cōcludit Ioā. And. su-
 per Specul. in titu. de cita-
 tione, §. sequit̄, versic. sed
 nūquid crederetur, q̄ secū-
 dū qualitates personarū,
 & q̄ritatem præiudicij iu-
 dex arbitrabitur. Nā quā-
 doq̄ poti⁹ credit̄ simplici
 assertioni partis, q̄ verbo
 nūcij, vt puta q̄a nūcius est
 vtilis p̄sona, & pars est ī di-
 gnitate cōstituta, & lauda-
 bilis vitē. Qñq̄ exigit iu-
 ramētū cōtra assertionem
 nūcij, qñq̄ plenā p̄bationē.
 Et hęc dicta cōmuniter te-
 nent̄, & facit à cōtrario c.
 ad audientia, extra de p̄-
 script. & idē Io. And. in d.
 c. cum parati, extra de ap-
 pel. & Sali. in l. tres denū-
 ciationes, C. quomō & qñ
 iudex. Secūdo casu princi-
 pali cōmunis cōclusio est
 hęc, vt inspecta qualitate
 & graffarij, & nūcij, iudex
 arbitret̄ cui sit magis cre-
 dēdū, vt not. Ci. in l. si q̄s
 decurio, in fi. C. de fals. &
 Bart. in extrauag. ad repri-
 mēdū, in versi. p̄ nūciū. Si
 autē graffarius est suspectus ex antea gestis, & cōtra
 graffariū est assertio nūcij, nō crederet̄ graffario, sed
 nūcio. Sed cessante præsumptione cōtra graffariū, ma-
 gis crederetur scripturæ ipsius graffarij, q̄ nuncio. Nā
 plus creditur graffario acta scribētī, seu scripturę ipsi⁹
 graffarij, q̄ iudici: cū ipse graffarius sit iuratus ad hoc,
 vt cap. quoniam contra falsam, extra de probat. Ter-
 tio, nō creditur nuncio super verbis prolatis à citato,
 vt si referat citatum dixisse se non venturū, vel q̄ illi
 iniuriā intulit, quia nuncio tantum creditur in his quę

spectāt ad eius officium, quod versatur circa citatio-
 nem: non autem in alijs, vt not. glo. in d. c. cum parati,
 extra de appell. & l. magis puto, §. Illud, ff. de rebus eo-
 rum, & l. j. §. sanē, ff. de offic. præfect. vrb. dum tamen
 nuncij portēt literas eius, quod asserūt se in mandatis

Virtute huius edicti Hugo Asebus
 viator dictæ prepositurę, cui cōmissum
 fuerat eiusmodi rescriptū, decima no-
 na nouēbris M. v. xl. prehēdit dictū An-
 dreā Irū: quē quū ligatū teneret, & ad-
 duceret in carceres: nōnulli alij cerdo-
 nes Parisiēses eripuerunt, & vi exeme-
 runt è manibus, & vinculis dicti viato-
 ris, vt plerumq; fieri solet. Ideo dictus
 viator citauit dictum Irum vna denū-
 ciatione p̄ tribus, rēq; omnē renūciat a-
 ctuario, q̄ ad acta ad hūc modū refert.

Die xx. mēsis Nouēb. M. v. xl.

Citatus^A ad hunc diē Andreas Irus
 cerdo ab Hugone Asebo viatore huius
 ce sedis eū alloquēte ad recitationē ac-
 tuarij tribus contractionibus denuncia-
 tionib⁹, siue ad tres breues dies: quorū
 hic primus, & duo alij sequētes, virtute
 certī rescripti decreti super certis cri-
 minibus, & inquisitionibus cōtra illū,
 & illius socios, ac participes apud acta
 prolatis ad postulationem & supplica-
 tionem Antonię Dianę, reliquorūmq;
 cōquerentiū, procuratorisq; regis super
 cæde defunctorū & vulneribus Diony-
 sij Dauī, quorum reus est, & obnoxius
 idem Andreas Irus: ratione quorum
 hinc migravit ereptus, & exemptus^B

quo casu tenentur ciuilit̄, quo ad interessē priuatum
 actione in factum, inq̄tum actor estimauerit per iustu-
 randum suum, vt l. si per aliū, §. in eum, ff. ne quis eum,
 qui in ius vocat. est vi exi. & in singulos datur actio.
 Et nihilominus manet, qui exemptus est obligatus,
 nec liberant exemptum, quia p̄nam suam soluunt,
 vt d. l. si per alium, §. hoc iudicium, & l. fiñ. ff. eodem,
 & l. iij. de exacto. tribu. lib. x. C. & l. sed eximendi, ff.
 ne quis eū, & l. consiliarios, C. de assesso. & domesti. &
 glo. in §. p̄nales, Insti. de actio. Quo autem ad inter-

habere, vt c. prudētia, ex-
 tra de offic. deleg. Bal. in
 d. l. magis puto, §. ne tñ,
 dicit q̄ creditur nuncio,
 quādo facit aliqd̄ circa na-
 turā sui officij in modicis,
 sed in magnis, & præiudi-
 cialib⁹ nō creditur, vt idē
 Bal. in d. c. cū parati, extra
 de appel. Bart. in d. extra-
 uag. ad reprimēdū, in ver-
 bo, per nūciū. dicit secun-
 dum Spec. q̄ cautela esset,
 semper mittere duos nun-
 cios, vt in ore duorū, aut
 triū stet omne verbum, vt
 c. in nomīe domini, extra
 de testib. Vtrū aut̄ dictus
 nūci⁹, & executor habeat
 aliquā iurisdictionem? dic-
 q̄ non, nec de viribus cau-
 sę cognoscit, nec pronun-
 ciat, nec pronūciatū valet,
 vt l. si vt proponis, C. de
 executio. rei iudic. & Ioā.
 Fab. in l. & si nō cognitio,
 C. si contra ius vel vtilit.
 public. & Boetr. in suis cō-
 ment. consuet. in §. xv. in
 gl. in verb. & huiusmodi.
 Vnde si talis executor, &
 feruēs in ei⁹ deliquat offi-
 cio, debet de stilo curię Frā-
 cię remitti ad eius iudicē
 puniēdus, vt Boet. in d. gl.
 in verbo, vñ si tales, & Io.
 Fab. in l. qd̄ p̄mulgatis, C.
 de offic. præfec. vrb. & hęc
 nota, q̄a quotidie accidūt.
BEREPTVS, & exē-
 ptus.) Eripiunt, & eximunt
 nōnulli p̄ e raptū cō-
 prehensos reos à manibus
 familię, scilicet feruētū,

esse publicū, scilicet fisci eximēs verberat, & in exiliū mittitur, vt l. si quis in hoc gen^o, & au^t. sed nouo iure, ibi posita, C. de episc. & cleric. Et C. de his, qui latro. vel alijs cri. reos oc. ulta. l. j. & ij. Quòd si cœtum, & concursum fecisse dicatur, quominus quis in iudicium

produceretur, leg. Iul. de vi priuata crimē cōmiserit, vt l. legis, ff. ad leg. Iul. de vi priuat. & l. lege, ff. ad leg. Iul. de vi public. cuius legis Iulianæ de vi priuat. pœna adēptio est tertiæ partib^{us} bonorū, vt l. tutoris, C. ad leg. Iul. de vi priuat. Est etiā amissio dignitatis, & famæ, vt l. j. ff. eodē, & glo. i. c. ij. extra de ord. cognit. pœna etiā legis Iulianæ de vi pub. est aquæ, & ignis interdictio, & deportatio, & omniū bonorū publicatio vt Insti. de pub. iudic. §. Itē lex Iul. Qñ autē quis arripit aliquē cōdēnatum ad mortē, tenetur lege Iul. maiest. vt l. cuiusq^{ue}, ff. ad leg. Iul. maiest. & l. addictos, C. de appel. & l. addictos, C. de episc. au. dient. & Barr. in l. legis, ff. ad leg. Iul. de vi priuat. & ample Paris de puteo in tract. de syndic. verbo. re. ctiores, nu. 4. fo. cxvij. Que ro quid si delinquat, qui in ius vocat: quia nō debuit in ius vocare, quē vocauit, an delinquat qui eximit vocatū in ius: dic q^{ue} nō, vt l. j. ff. ne quis eū, qui in ius vocat. Nā cū vterq^{ue} cōtra edictū faciat, & libert^{us} qui patronum vocat: & is qui patronū vi eximit, deteriore tamē loco libertus est, qui in simili delicto petitoris partes sustinet. Eadē æquitas est in eo, qui aliud, q^{uo} debuerat, in ius vocabatur. sed & fortius dicendū est nō videri vi eximi eū, cui sit ius ibi nō cōueniri, cū iudex sit sibi incompetēs, vt l. ij. ff. ne quis eum qui & c. Si quis etiam illicite mandatur capi, potest se defendere, vbi officialis excedit modum in exequendo, & potest eua-

dere manus familiæ. Nec dicitur in hoc resistere, sed defendere se, vt l. j. §. si ideo, ff. ne vis fiat ei, qui & c. & l. j. §. Offidius, ne quis eum, qui & c. Et potest reus conuocare amicos, & vicinos ad resistendum, vt l. prohibi. ff. de iure fisci, & l. contra, de executio. lib. xij. C.

maxime vbi executio est irretractabilis, p. d. l. j. §. si. ff. ne quis eū, & c. Et talis, cui infertur violentia potest clamare conuocatis amicis succurrite, succurrite, vt l. prætor ait, §. si quis aduentu, ff. vi bono. raptō. & Bart. in l. si quis in seru. tute, in fi. ff. de furtis. Iudici etiam modum excedēti, & inique agenti exequēdo, & hoc si manifeste constet, resisti potest, vt l. de uotum, de meta. lib. xij. C. & glo. in d. l. prohibitum, vbi dicitur q^{uo} officia libus scilicet iudicib^{us} principis resistitur, si excedat in suo officio, ad quod C. de appellat. l. quoniam, & C. quando liceat vnicuiq^{ue} sine iudic. l. j. ratio enim est, quia iudicis, & officij imperitia partibus obesse non debet, sic & ff. ad leg. aquil. l. qua actione. §. si. & l. sequeñ. & ff. de offic. præsid. l. illicitas, §. sicuti. Pertinaciæ siquidem sui iudicis resistere libera cuiuslibet resistendi permittitur facultas, siue sit officialis subditus, vt l. omnes, de decurio. lib. x. C. siue priuatus, vt glo. ibidem, & d. l. prohibitum, & l. deo. tum. Si vero iniuria possit reparari ciuili modo sine armis, non potest resisti iudici siue executori, vt Bartho. & C. in l. ab. ex. cutore. C. quorum appel. non recipiuntur. Et ideo nisi manifeste constet actum esse nullū, in illo du bio obediendum est executori, vt ff. de iniur. l. nec magistratus. vnde iudex quando officiū iuste exercet, nō potest sibi resisti, vt l. milites agrum, §. irre. uerēs. ff. de re milita. Nam semp^{er} præsumit, q^{uo} vigore

à manibus dicti Hugonis viatoris auxilio aliorum cerdonum Parisiensium contra dictam Dianam, & reliquos cōquerentes, & procuratorem fisci dictæ præposituræ iunctum: vt talibus criminationibus, postulationibus, petitionibus, intentionibus dictorum conquerētium & dicti procuratoris fisci, & quas contra eundem quilibet illorum proponere & intendere voluerit, iuri stet, per se respondeat dictis quæstionibus apud acta prolatis. Huius citationis Ioanne Titio, Thoma Stricho præposituræ viatoribus, & alijs testibus adhibitis.

Vltimo triū dierū peruulgata ex citatione actuarij citatiōe delatores aut eorū procurator & fisci postulant cōtumaciam pronounciari absolutā, eremodiciūmq; contractum aduersus dictum Irum. Sed magister Antonius Galbula procurator dicti Iri iustā impedimēti causā adfert, affirmās illū in lecto decubentē in extremis laborare. Ad hæc sistit Simonē Demeā qui cōfirmet, & iuret eū tam graui æstuarie febrī, vt de salute omnes desperēt: seq^{ue}; ab Iro misum, vt excusaretur. Tunc iudex edicit cōtractā esse cōtumaciam cū hac exceptione, si nō laboret, & valeat. Etenim indulget vt si doceatur de valetudine, circūducatur edictū: quod editur à scriba ad hunc prope modum.

Vniuersis præsentibus literas inspecturis & c. Notū facimus, quòd anno Domini M. v. xl. die mensis Nouemb. nobis renūciauit Hugo Asebus apparitor

P R A X I S C R I M I N I S

officij faciat, l. prator, §. si publicanus, ff. de vi bono. rauto. maxime quādo facit ea, quæ sine iurisdictione exerceri nō possunt, arg. l. pro herede, ff. de acquir. hæ. red. & glo. in d. l. omnes. Quando igitur rei, qui licitè mandantur capi, se defendunt, & in certamine occidūtur à familia, seu seruiētibus, ipunè occidūtur, nec tenētur occidētes, nec sup hoc debet recipi accusatio, vt l. si seruus, C. de his, qui ad Eccle. cōfug. & ibi Bart. Si tamē familia possit eos resistētes capere, si ne vulnere, & cōmodè & sine offensa, nō debet illos offendere: & si offēdat, tenetur, vt l. q̄admodū, §. magistratus, ff. ad leg. aquil. & l. cōtinet, ff. q̄d metus cau. Quæro an credēdū sit nūcio asserētī reum sibi exēptū fuisse? Dic q̄ nō, quia non est credendū nūcio, si etiā referret citatū dixisse se non vēturū, vel q̄ citatus intulit illi iniuriā, vel q̄ ereptus fuit à manibus eius, secūdum Ioan. And. in Spec. in titu. de cita. §. j. in princ. & mouetur hac ratione, q̄ nūcio nō credit nisi circa officiū, quod versat circa citationē, & relationem citationis. Non ergo credendum illi in alijs, nec potest dici, q̄ fuit annexa citationi, quia citatio valet, & est p̄fecta, q̄tūcumq̄ citatus nihil dixerit, & p̄ hoc vide rex. singularē cum gl. in c. venerabilit̄, §. secus. de sent̄. exco. lib. vj. & glo. quam sequitur Bart. in l. ex consensu, in ff. de iudic. & Abb. Panor. in c. cū parati, extra de ap. pel. Debet ergo inquiri super ereptione, & exēptiōe rei, priusq̄ nūcio credatur, vt l. si p̄ aliū, §. docere, ff. ne quis eū qui ius &c. ibi aut̄ docere debet quis per hāc exēptionē factū quominus in ius produceretur. Ceterū si nihilominus productus est, cessat p̄na: quoniā verba cū effectu sunt accipiēda, vt d. l. §. docere. Vide plene de ista materia, vt breui finia, p̄ glo. & docto. in l. vt vim, ff. de iustic. & iure, & vt semel omnia cōprehēdas, p̄ D. Chasse. in cōsue. Burgūd. i. rub. des iustices, §. vij. in gl. de simple rescouffe. Sed q̄ supra locuti su-

mus de p̄na imponēda ei, qui vi aliquē exemit à manibus familiæ, quæro quid si quis non exemit, sed rātū conat⁹ est vi eximere? qua p̄na veniat plectēdus ex illo conatu? videtur puniri debere eadē p̄na, ac si exmisisset reū. nam in delictis punitur animus, licet nō se-

presentis iurisdictionis die hesterni primo huius mēsis trinūdino citatū ad nostrum tribunal Andream Irum eum alloquēdo, vt compareret, & causam ore proprio diceret contra Antoniam Dianam, & alios accusatores & procuratorem fisci, & responderet criminibus, accusationibus aduersus eum, & eius correos ad postulationem dictorum accusatorum, & procuratoris fiscalis apud acta prolatis: vt in renunciatione dicti apparitoris, de qua nobis constitit, plenius continetur: & demū agatur prout ratio iuris postulat. vltima triū dierum magister Claudius Cantiuncula nomine, & vt procurator dictorum conquerētium, & dictus procurator fisci venerunt, & comparuerūt in iudicio coram nobis in foro dictæ præposituræ contra dictum Irum, qui nec venit, nec comparuit: eo per nos dictus ac pronunciatus contumax, vocatus tamen, & solenniter nominatus per nostrum apparitorem Ioānem Harpium. Sed adfuit magister Antonius Galbula procurator præsentis in foro dicti Iri, qui nobis dictum irum in extremis laborare asseruit, misissēque Simonē Demeam, qui excusaret, ac præfens delato iuramento affirmaret dictum Irum sic morbo detineri, vt vix

quatur effectus, vt l. si quis nō dicā rape, C. de episc. & cleric. & c. furtū, xiiij. q. vj. & l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. Iure autē municipalis, & cōsuetudine regni Fraciæ regulariter nō punitur animus, nisi sequatur effectus, & punitur homicidiū subsecutū, vt Bartho. in l. si in rixa, & d. l. j. §. diuus, ff. ad leg. Cornel. de sicar. quia p̄næ p̄sonales scilicet amissiones vitæ & mēbri, requirūt actū cōsummatū. Sed p̄næ minores nō requirūt delictū cōsummatū, sed inchoatū, vt ff. de extraord. crimi. l. j. §. qui puero, in verbis, p̄fecto flagitio punitur capite, imp̄fecto deportat̄, & Bal. in d. l. si quis nō dicā rapere, inchoatur autē delictum statim q̄ conatus transit in aliū, id est in cōtumeliā alterius, & nō ante, licet finalis effectus nō sequatur: & hoc potest cōtingere dupliciter, primo per actū remotū à principali delicto, sicuti est insultus ad homicidiū faciēdū: vel per actū propinquū, sicuti est vulnus. Actus ergo verbi, & actus facti remotus min⁹ punitur. Sed actus propinquus acri⁹ punitur, iudex tamē ibi ex officio mitigat p̄nā, vt ff. de p̄nis, l. si quis aliquid, §. nōdum, & l. aut facta, §. euentus, ff. eodem, nec obstat l. Is qui cū telo, C. ad leg. cor. de sicar. quia ibi delinquens punitur eadē lege, nō tamen eadem p̄-

na ac si cōsummasset delictū, vt not. Guill. de Cu. in d. l. si quis non dicā rapere. in leuioribus etiam delictis nō punitur affectus, nisi sequatur effectus, l. j. §. fin. ff. quod quisq̄ iur. Sed illa regula nō procedit in delictis in quibus lex solum affectū cōsiderat secūdū Bart. in l. generaliter, §. j. ff. de calūniat. & ita practicaui i quodā processu criminali coram me moto inter procuratorē

fiscalem fori episcopi conquirentē ex vna, & Ioānē Ferrāt ex altera, eo q̄ idē Ferrant conatus fuisset exire à manibus seruiensitiū Guillerum courtoys reū nostra ordinatiōe exhibendum, eundē Ferrant cōdēnauit ad emēdā honorabilem faciēdā in nostro p̄torio, & ī loco delicti, & in certā multā pecuniariā erga fiscū: q̄ appellauit, & tandem per arestum curiæ parlamēti Parisijs sub data diei quintę Nouēbris Anno domini millesimo quingentesimo, xxxiiij. iudicium meum fuit confirmatum.

AD MODO non laboret morbo.) Exonari potest absens per procuratorē, & allegari facere causam absentis in causa capitali, & se excusari facere de poena contumaciæ: sed non à poenis criminis, vt l. reos, & ibi Bal. C. de accus, & l. inter, ff. de publ. iudic. Et est satis abundēq; si cui vel in paucis amici labore cōsularur, vt glo. in l. feruum, §. publicæ, ff. de procu. & l. tutori, C. de nego. gest. Et post excusationem propositā non poterit dari defectus contra excusatum, si infirmitate vel valetudine est detentus taliter, quod nō potest venire ad iudiciū, sed oportet excusatorem duo iurare, scilicet quod absens infirmatur, & quod misit eum ad illum exonandū. Et tunc dabitur defectus salua exoniam, seu excusatione. Et si exoniatu iterum adiornetur, tenetur iterū affirmare iuramento medio excusationem propositam fore veram. Et ei creditur, nisi pars p̄bet cōtrarium, quo probato contumacia suum plenum sortitur effectum, aliās non valet contumacia: & pro his, quę dicta sunt faciunt c. cū dilecti, §. expectantibus, extra

de eius vita speretur: nec venire potuisset. Propterea contumacem illū pronunciamus, dictis accusatoribus & procuratori fisci id postulantibus cōtra dictum Irum, modo nō laboret morbo, & valeat. Datum anno & die, quibus supra. In cuius rei testimonium sigillum p̄sentis iurisdictionis his p̄sentibus duximus apponendum.

Sic signatum,

Nūc intermitteretur dicti Iri criminatio donec redierit ad sanitatē, & planē confirmatus reualuerit, vbi tunc prehēdi poterit, si sanus inueniatur, virtute dictæ contumaciæ, vel seipsum exhibebit, & carceres vltro subibit, vt se purget, & probet innocentem de sibi impositis criminibus: quod inferius suo ordine monstrabitur. Atq; resumetur vltimum edictum supra die lunæ 20. mē. Octob. 1540. datum contra Bernardum Thrafonē, Claudiū Caligulam legionario, & nobilem Desiderium Anipsum absentes, & contumaces de fiduciaria medicamentorum & alimentorum p̄bitione petita per dictos conquirentes: & vt de principali pro ratione iuris statuatur. daturque iudicium litigantibus sub hac forma.

Subsidiariæ quantitatis, siue prouisionis adiudicatio.

Conspectis criminibus, & inquisitionibus ad postulationem Antonia, Diana viduæ defuncti Ioannis Pluti, tam suo nomine, q̄ vt corporum & bonorū Iacobi, & Petri Plutorū eius & dicti defuncti liberorum annis minorum administratricis, Augustini Pluti dictorum defuncti & relictae annis maioris filij, Benedicti Crassi defuncti discreti

tra de dolo. & contu. & ea, quæ tangit Barr. in l. quæsitū, ff. de re iudic. & Innoc. in c. querelā, extra de p̄cur. & c. veniens, extra de accus. Barr. in l. pe. §. ad crimē, ff. de pub. iudic. nu. 16. & 18. nec valet sententia inde sequuta, quia reuocatur, si probaretur iusta absentia, vt glo. in d. ca. cū dilecti, extra de dolo & contumac. & extra de re iudic. cum Bertholdus, & ff. de damno infect. l. si finita, §. si forte. Nam egritudo p̄rogat diem, & si tunc iudicatum sit, non videtur iudicatum, vt d. l. quæsitum, ff. de re iudi. Vbi etiam si ex causa probabili est absens non proceditur contra eū diffinitiuē, vt ext. de offic. deleg. c. cōsultationb. Itē vbi absens impeditus est, impedimēto publico, & necessario excusatur, & si nō miserit exoniatorem, nec in poenam incidit cū effectu, vt not. in l. ij. §. si quis municipalis, ff. si quis cautio. Et sic omnis excusatio sua equitate nitit le. j. ff. de vaca. & excus. muner. Exoniatu autem videtur vsq; ad tempus, quo potuit venire, & habere accessū ad iudicium, q̄ si non venerit reputat contumax, vt Bar. not. in l. ex cōsensu, §. si. ff. de appel. & in clemen. unica, extra de dolo & contumac. & l. petitam, §. Item veniunt, ff. de petit. hered. Quo probato contumacia suum plenum sortitur effectum, vt d. c. cum dilecti, §. expectantibus, extra de dolo, & contumac. In ciuilibus verō si secundo, vel pluries quis fuerit exoniatu, & adhuc duret impedimentum, potest compelli, vt constituat procuratorē, ne lis efficiat, quā si lis immortalis, aliās reputatur contumax, vt d. l. quæsitum, ff. de re iudic. Exoniator p̄ actore nō admittitur, quia d. v.

P R A X I S C R I M I N I S

debet venire cum sacco paratus, vt l. j. ff. de diuers. & tēpor. præscript. & ibi glo. & Bartho. ratio, quia debet mittere procuratorem, vt ibidem dicitur, & not. Cy. in l. j. C. de resti. milit. & eorum qui rei publi. causa ab fuer. **Quæro an quis teneatur comparere coram iudice incompetenti citatus?** rñ. aut est certum, q̄ citat⁹ est de iurisdictione iudicis citatis, & tunc tenetur venire aliàs punitur, vt ff. si quis ius dicent. nō obtēp. l. j. in princ. Aut est certū, q̄ non est de sua iurisdictione, imò funditus exēptus, tunc non tenetur venire aut cōparere, vt ff. de iurisd. omnium iudic. l. fi. Aut est dubium an sit eius iurisdictionis, tūc tenetur comparere, vel venire, vt hoc ipsum sciatur an eius sit iurisdictionis, vt l. ij. ff. si quis in ius vocat. non ierit. Aut quis est exemptus, à iurisdictione ope exceptio nis, vel sub potestatiua conditione, vel habet electionem iudicum, quia priuilegiat⁹, vt aut. habita. C. ne filius p̄ patr. & l. ij. ff. de iudic. tunc etiam comparere tenetur allegaturus priuilegium suum, & declinatoriam fori, vt Bal. in l. hi qui ad ciuilia, C. de appell. & Bart. in l. fi. C. de constitur. princ. Nam tenebit iudicium, quo iudex pronunciat se iudicem esse, vel nō esse, vt ff. de iudic. l. si quis ex aliena iurisdictione, & l. ij. §. sed & si dubitetur, ff. eodē. Et sic veritas de hoc inquiritur, vt ff. si quis cautio. l. si eum, in princ. & si sibi non opponatur, q̄ nō sit iudex competens, cognoscat de facto principali. & tenebit illud iudicium ratione dubitationis, vt ff. ad municip. l. de iure. j. resp. & ff. de lib. causa, l. ordinata, in fi. j. casus, & C. si contra ius vel vtilit. public. l. ij. & C. si aduersus rem iudic. l. ij. vnde non potest dici non valere sententia quasi à non suo iudice dicta, vt C. si à nō compet. iudic. l. fi. cū partium consensu iurisdictione prorogata videatur, vt l. j. ff. de iudic. & glo. in l. ij. ff. si quis in ius vocat. non ierit, cum priuatorum consensus faciat iudicem eum qui iurisdictioni præest, l. priuato, rum, C. de iurisd. omnium iudic. Vtrum exempti speciali priuilegio principis possunt puniri ab ordinario loci, si delinquant circa priuationem sui officij, aut priuilegij? Dic⁹ q̄ generaliter nō possunt priuari suo priuilegio, nisi à principe. Sed per consequentiam delicti, si redderentur infames priuarentur à iure, vt l. iudices,

de dignita. lib. xij. C. vide quę not. C. in aut. qua in pro uincia, in fi. C. vbi de crimine agi oport. & ff. de his, qui notant. infra. l. ij. §. miles, & Bal. in l. veteranus, C. quando prouocar. non est necess. **Quæro etiam an in delictis quis priuilegiat⁹ possit declinare forum ordinarij**

viri magistri Petri Crassi, dum viueret in supremo senatu aduocati, eius fratris, & Mariæ Marthæ viduæ defuncti Iuliani Xenij, & Dionysij Daui famuli nuper dicti defuncti Crassi conquirentium, & procuratoris fisci subscribentis confectis aduersus Andream Irum, Bernardum Thrasonem, Claudium Caligulam domini nostri regis legionarios, & nobilem Desiderium Anippum absentes & cōtumaces: cōspecta etiam renūciatione chirurgi huiusce præposituræ iurati, & authorati super vulneribus, plagis, & morte secuta ex iisdem vulneribus in dictos defunctos illatis, & dictum Dauū: Atq; citatione solēni, absolutaq; edictis ritè succedentibus contumacia aduersus eisdem absentes pronunciata: consultis deniq; peritis, ac re diutius deliberata, & expensa. Nos interim, dum de principali discutitur, per modum prouisionis^A condemnamus dictos contuma-

iudicis? Dic⁹ non. Nā etiā scholaris, qui maximo vti tur priuilegio, & qui alium de tribus iudicibus optare potest, vt d. autē. habita. ne filius p̄ patr. C. nō possit priuilegium fori allegare, & declinatoriam petere, quia in delictis cessat omne priuilegiū, vt in aut. de mandat. princ. §. si quis autem, iuncta glo. 3. colla. Quid autem si sit inquisitū contra scholarem per iudicem incompetentem aliū quā ordinarium, & per eundem lata sententia contra clericum, à qua appellauit, an valeat sententia? Dic⁹ q̄ non valet sententia propter iudicium ordinem non seruatum. Tamē iudex superior, ad quem est appellatū in vim notorie tatis facti, quod per procelsum cōstitit, poterit de nouo punire scholarem de crimine, vt c. ad petitionem, extra de accusa. Et sic sententia, quę nulla est ipso iure, rata potest haberi à principe, vel senatu, & hoc propter plenitudinem potestatis, quia ipse mutat substantiam rei, maxime vbi est ei

facta fides delicti, vt glo. in d. c. ad petitionē, versic. facta fides, & C. de rei vxor. actio. Quando autem est locus preuentioni inter iudices parem iurisdictionem habentes, docto. tangunt in l. si pluribus, ff. de leg. j. & Bal. in l. nullum, C. de testib. **Quæ sint causæ, quæ excusent citatum à contumacia, vide late per Feli. in c. cū Bertholdus, col. viij. in princ. vbi ponit doctrinam cum quinque fallentijs, vide Bolo. in le. quæsitum, ff. de re iudic.**

A 7. P R O V I S I O N I S .) Iudicanti, seu prosequenti delictum pro modo substantiæ personæ accusatę estimatione iudicis precium constituitur, vt l. lex cornelia, §. si ff. de iniur. & c. pe. §. si. extra de accusa. & c. ex parte, eodem, & l. fi. C. de ordi. cognit. quia aduersario compellendus est in expensis prouidere contra se. vt glo. in d. c. ex parte, & arg. ff. de inoff. testa. l. si instituta, §. iij. & C. de carbo. edict. l. vltima, & 2. & istæ expensæ necessariæ tantum erunt, sine quibus causæ explicari non potest, vt glo. in d. c. ex parte, & c. præ-

terea, extra de offic. dele. & extra de dolo, c. fi. & ff. de iure delib. l. filius: & plura iura alleg. in glo. d. l. fi. C. de carb. edict. Hæc autem expensæ, siue prouisio adiudicatur cum summaria causæ cognitione, quæ fit per iudicem, sine partium præsentia, vt specul. in titul. de expens. accusa. & c. ver. & nota.

allegat. in arg. c. super hoc, extra de renunc. & glo. in d. l. fi. C. de carb. edict. quæ dicit sufficere semiplenâ probationē, & summam procedere, & p hoc bonus tex. in l. iij. §. causæ, ff. eodē, de carbo. edict. Si quid verò ex publico erogatum sit in psecutione sceleris, reus suspectus tenetur refundere, si sit soluendo, vt l. Circensium, de decurio. lib. x. C. vbi cauetur, l. grauitas tu a faciat necessitatem conditionis vrgeri, vt quascūque pro his expensas ciuitas prorogauerit, refundere protinus, ac repræsentare cogantur, & c. Si autem reus nō reperiretur culpabilis ab initio, vbi esset aliq̄s instigās, & delator ille, ad cuius commodum potest sequi vindicta, tenetur exoluere onera, & expensas processus, vt l. cum sepe, de erogat. milit. anno. lib. xij. C. ibi vel tali alia causa nostro noīe deputati sunt, vel fuerint, ne per eorū trāslationes circa annonarij, vel capitū eis præbendorū erogationē publicis rationibus quædam læsio ingeratur: eandem rē de proprio personam, seu etiam personas, cui vel quibus deputati sunt, vel fuerint, hæc modis oībus agnoscere, & glo. ibidem in verbo, imputando, & ibi Barth. Si autem ex officio iudex inquirat, tunc ei imputandum, nisi probet: quia nullam annonam, siue stipendiū consequetur, vt in aut. de colla. §. ad hoc iubemus, coll. ix. ibi, ad hoc iubemus prouinciarum iudices, & officia eorum, si quando de ciuitate in ciuitatem veniunt: neq̄ angarijs, neq̄ descriptionibus, aut alijs expensīs collatores grauare, sed ex deputatis sibi à fisco annonis, scilicet salarijs, & stipendijs expensas facere & c. Debet itaq̄ iudex optimus & purus vndiq̄ esse content⁹ his quæ à fisco dantur: & si quid præter spem accesserit, & inuentus fuerit non custodiens iustam fidem venit expellendus, & alter in eius locum subrogetur, legem & iustitiam cum puris seruās manibus, vt aut. de mand. princ. §. festinabis, coll. iij. Et si delictum concernat tantum rem publicam offensam, & non personam priuatam, delator percipiet præmiū à fisco iudice statuente, vt l. ij. C. Quib. ex caus. serui pro præmio libert. accip. vbi dicitur, Qui monetarios adulterinam mone tam clandestinis sceleribus exercentes in publicū detulerint, præmium à fisco percipiant. Ille igitur solus, qui vltro ad accusationem profiliuit, præmio dign⁹ est: non autem is, qui cum accusaretur, ipse in alium detor sit crimen: quia is solus videtur vindicasse, vel arguisse, qui ad hoc profiliuit vltro, vt l. iij. §. vtrum, ff. de se-

natu. sc. silleia: & sic differt spontaneus à coacto, vt l. qui cū maior, §. si libertus, & §. si patris, & §. si ff. de bonis liber. Vbi autem res publica, & persona priuata inueniuntur offensæ simul, tunc victor à conuicto aduersario precium reportabit, non ex ipso facto, sed additione, & sententia iudicis,

vt l. j. C. quib. ex caus. serui pro præm. liber. accip. iuncta glo. fi. in fi. ibi, & non puto reddi precium à fisco cum domini negocium gesserit. Sic de iure onera, & expensæ iustitiæ primo debent fieri de bonis rei delati, si inueniatur suspect⁹ de crimine, d. l. circensium, de decurio. lib. x. C. & l. lege cornelia, §. si ff. de iniur. Secundo de bonis eius, ad cuius vtilitatem vindicta petitur, d. l. cū sape, de erogat. milita. anno. lib. xij. C. Tertio de publico, vbi de-

lator, & delatus non sunt soluendo, vt l. lex cornelia, ff. de senatus. silleia. vbi dicitur, lege cornelia cauetur de præmio accusatoris, qui requisit, & renunciauit, eos seruos, qui ex ea familia ante quæstionem fugerint: vt in singulos seruos quos conuicerat, quinque aureos ex bonis occisi, aut si inde redigi ea quantitas non possit, ex publico accipiat. huic accedit statutum domini nostri regis Francisci, publicatum anno domini millesimo, xxxix. art. 161. prorumpens in hæc verba. *Le surplus des fraix des procez criminez se fera aux despens des parties ciuiles, si aucunes ya, & sauf a recouurer en fin de cause. Et sil ny en a point, ou qu'elles ne le puissent noitirement porter, sur les deniers de noz receptes ordinaires, comme dessus.* Et ea videtur esse ratio, quia licet accusatus cum accusatore in gratiam redeat, tamē crimina semel audita, indiscussa nullo modo præteriri debent, vt c. crimina, extra de collus. deteg. Nam interest rei publicæ, ne crimina remaneāt impunita, l. ita vulneratus, ff. ad leg. aquil. Euidencia siquidem patrat sceleris non indiget clamore accusatoris, c. euidencia, extra de accus. ita & etiam si nomen adiectum non sit eius, in quæ facta est iniuria, & tūc sit difficilis probatio, vult tamen senatus publica quæstione, scilicet querela, & accusatione cuiuslibet de populo rē vindicare, tunc criminaliter debet quis puniri, licet non appareat, ad cuius iniuriam factum fuerit delictum, l. Quod senatusconsultum, ff. de iniur. & ff. ad leg. aquil. litē mela. §. sed si seruū plures, & d. l. ita vulneratus, & glo. in d. l. quod senatus.

B ? IN SOLIDVM. Et si plures sunt rei accusati, tenentur in solidū, vt l. item mela, §. sed si seruū plures, ff. ad leg. aquil. & hoc per incarcerationem, & detentionem suarum personarum. Nam quotienscūq̄ aliqui sunt condemnati pro maleficio, vel manifesta offensā, non debent pri⁹ relaxari à carceribus, q̄ satisfecerint, vt. xxij. q. vlt. c. pessimam, & c. ex parte, iuncta glo. in

PRAXIS CRIMINIS

verfic. cōtumacia, & c. sequenti, extra de verbo. signifi. Hoc etiam in ciuilibus obseruatur. Nam quotienscumque quis est condemnatus ad factum, tenetur precise, & potest detineri in carcere, & in compedibus, donec satisfecerit, vt l. stipulatio, §. siue, iuncta glo. in verbo, siue, ff. de noui oper. nunciat. & Bal. in l. eos, C. de execut. rei iudic. & l. sed & hæ, §. præter, ff. de procur. & l. fidei commissum, §. si. ff. de leg. iij. & hoc ne eludatur autoritas prætoris, vt glo. in d. l. fidei commissi, §. si. Si suprad. prouisio, siue expensæ petentur simul pro medicamento, & curatio ne vulnerum, & percussio num, recurret ad iudicium medicorum, qui relatione percussio num fecerunt, vt Bartho. in l. si in rixa, ff. ad leg. cornel. de sicar. & c. si. significasti, extra de homic. Et si plures medici non reperiatur, statur dicto vni, vt in aut. de non alienand. §. quod autem, col. ij. & ibi nota cōsulendos, qui sciunt, & l. semel, de re milita. lib. xij. C. & debet iudex computare mercedes medicis præstas, cæteraq; impendia, quæ in curatione facta sunt aut facienda. Præterea operarum, quibus læsus caruit, aut cariturus est ob hoc, quod est inutilis factus, l. cum liberi, ff. de his qui deiec. vel effud. & l. qua actione, ff. ad leg. aquil. & l. ex hac, ff. si quadrup. paup. feciss. dic. & cap. j. extra de iniur. Hoc etiã in diffinitiuâ obseruari solet. Vtrum dicta prouisio, siue sumptus repetantur in diffinitiuâ. Dicuntur non, secundum glo. si. in d. l. si. C. de carb. edict. & ff. si mulier vêt. nomine, l. j. §. interesse, vbi dicitur, quod alimenta, quæ in ventrem sunt erogata, non aliàs repetuntur, nisi per calumniam in possessionem venerit. Ceterum si res calumnia careret, nihil præstabit mulier, quæ quasi sine causa alita est, & d. l. si. C. de carb. edict. in his ver-

bis, sine inquietudine rebus vtatur interdum alienis. C. de s. A T I S D E N T.) Cautio siue satisfactio datur ab actore, de dicta prouisione, aut sumptibus restituendis in diffinitiuâ, si hoc dictum fuerit fieri debere, & hoc propter calumniã, vt l. j. iuncta glo. in versi. impleta, C.

fatidant^c de dicto precio restituendo, si ita fieri debere dictum fuerit in exitu litis. Et quod ad principale attinet, ne dicti cōtumaces, & absentes citationis ignoratiam causari possint, indulgemus adhuc aliquot dies intra quos iterum præconio,^d & sono tubæ citabuntur^e ter quaternis denis diebus, & quater ex abundantia. Et hanc nostram sententiam esse per actuarium nostrum, quæ ad id committimus, legendam, pulicandam, & affigendam per singulos quaternos denos dies cōpitalibus columnis, rotis, locis, & plateis ad proclamationes, præscriptiones, & subhastationes in nostra præpositura faciendas solitis, & assuetis: quo palam innotescat dictis contumacibus sic absentibus nomine domini nostri principis, & nostro, qui si non uenerint in iudicium, & coram nobis comparuerint dicto tempore pendente, nos eos, eorumque bona omnia publicabimus, aut quiduis aliud statuemus, prout iustius videbitur, per nostram sententiam, iudicium, & iure.

Pronunciatum in prætorio iudicialiter in præsentia dictorum conquerentium, aut eorum procuratorum: & in absentia dictorum contumacium, die 18. Nouemb, Anno domini 1540. Sic signatum.

Formula edicti affigendi.

Vniuersis præsentibus literas inspecturis Ioannes Callimachus legum magister insignitus in supremo senatu Parisiensi aduocatus, vicarius præpositi &

de carb. edict. ff. de collat. bono. l. iij. §. emancipat⁹, & l. sed & si is qui, §. an autem, ff. de carb. edict.

D. P R A E C O N I O & s o n o t u b æ.) Fit ergo vocatio, siue citatio per quattuor ædicta ad sonum tubæ, cornu, vel cāpanæ, secundum morem locorum, vt not. glo. in l. ij. C. de decret. decur. lib. x. C. & facit quod not. glo. in l. j. C. quæ sit longa cōsuet. & idem dicit Ang. de malef. in ver. qui iudex commisit. nu. 3. de cōsuetudine vero Franciæ citatur regulariter absentes sono tubæ: de consuetudine autem, & stilo fori episcopi Parisiensis citantur per dicta loco tubæ, licet antiquitus fierent banna sono tubæ, nomine episcopi, & regis, vt glo. in. c. quod clericis, extra de foro compet.

E T C I T A B V N T V R.) Iterum, vbi rei citati ad tres breues dies non comparuerint, in tribus diebus ex illa contumacia non veniunt cōdenandi, vt d. l. inter. ff. de pub. iudic. sed, iterum sunt citandi & vocandi per dicta. s. tres quater denas, & quartam ex abundantia, vt d. l. j. ver. præfides, iuncta glo. ff. de requi. reis. Ratio quare vocentur per dicta rei, ideo est, quia vox præconis paucis innotescit. vt in aut. qua in prouincia, C. vbi de crim. agi oporteat in gl. ibi præconia, & aut. at qui semel, C. quomodo & quando iudex. Ad peremptorium autem edictum de iure, & consuetudine hoc ordine venit, vt primo petatur post absentiam aduersarij edictum primum, mox secundum per interuallum non minus decem dierum, & tertium: quibus propositis tunc

peremptorium impetret, quod inde hoc nomen sumpsit, & perimeret disceptationē, hoc est, vltra non patietur aduersarium tergiuerfari. In peremptorio autē communicatur iudex, qui edictum edit etiam diuersa parte cogniturum se, & pronuntiaturum. Et post edictum peremptoriū impe-

tratam, cū dies eius superuenerit, tunc absens iterū, & quarto ex abundanti citari debet, & siue respōderit siue non, agetur causa, & pronuntiabitur nō utiq; secundum præsentem, sed & interdum vel absens si bonā causam habuerit, vincet, vt l. ad peremptoriū, cū leg. sequen. ff. de iudic. Et licet de iure inter edicta sit interuallum decem dierum, de cōsuetudine tamen est interuallum xiiij. dierum, & in hoc est tantū discrimen. Et quamuis iura hic allegata loquantur in ciuilibus, tamen eādem sunt dilationes in criminibus sicut in ciuilibus, vt Bart. & glo. in d. l. inter accusatorē, ff. de publi. iudic. Quatuor ergo pponitur edicta. Primū dicitur admonitorium, vt in auē. de hæred. & falcid. §. quis autem non. coll. j. Secundum conuentionale. Tertiū citatorium. Quartum peremptorium, quod comminatorium dicitur, vt glo. in d. l. ad peremptoriū, & l. in peremptorio, ff. de iudic. Quæro autem vbi nam proponi, & affigi solent talia edicta? Dic q̄ de consuetudine solent affigi in quadriuijs ad cridas, & proclamata fieri solitis. De iure autem solebant fieri in quadam de albatione in prætorio. Item fiebāt per voces præconū, sicut adhuc obseruat consuetudo Parisiensis ad sonū tubę. Item per nuncium, vt in auē. de litigio. §. omnem, colla. viij. const. vij. Et talia edicta affiguntur in scriptis in præd. quadriuijs, Ideo q̄ vox præconis paucis innotescit: quia audientibus tantū, & quibus hi dixerint. Sed edictum sic per multos dies positum omnibus liquet, vt in auē. qui semel, iūcta glo. C. quomodo & quādo iudex. Et nota quōd antiquitus banna solebant Parisijs pclamari nomine episcopi, & regis, vt glo. indi. c. quod clericis, extra de foro compet. hodie autem secus. Sed quærebat glof. in d. auē. qui semel, quomodo totiens scribebantur talia edicta? & respondet q̄ abradebātur primo scripta, vel scribebantur diuersis locis. Fiebant etiam alia generalia banna in eodem albo, vt ff. de iuris d. omnium iudic. l. si quis id. quod. vbi etiam dicitur, q̄ contra corruptentem album propositū, vel

quod in albo pponitur datur actio popularis in quingentos aureos. Sed & in eos, qui inopia laborant, corpus torquendum est, quod est generale in omni crimine publico vel etiam priuato, vt ff. de pœnis, l. j. §. si. & C. de feruis fugit. l. quicumq; §. quōd si, & ff. de mino. l.

custodis præposituræ &c. Notum facimus quōd ad diem lunæ 18. martis. 19. Mercurij 20. mensis Octobris anno dñi 1540. citati erāt trinis diebus ea lege, vt nisi cōparerēt præsentem, & se in iudicio sifterent, exularent à territorio dictæ ditionis, cōuicti essent crimine sibi imposito, corūmq; bona omnia proscriberetur Bernardus Thrafo, Claudius Caligula principis nostri legionarij, nobilis Desiderius Anippus nuper in vico sancti Martini Parisijs habitantes, per Mattheum Charonta dictæ præposituræ viatorem compellendo Franciscum & Ioannem Normanos vicinos, quum dictorum absentium ædes clausas reperisset præsentibus Titio Therbaldo, & Thoma Flauio, alijsq; testibus adhibitis, virtute certi rescripti nostri compellantis contra Antoniam Dianā viduam defuncti Ioannis Pluti, tam suo

tari realiter, & exhiberi, siue ca pi, vel psonaliter citari, vel simpliciter, vel corpus vniuersitatis tantū citari debeat ad quod responderi potest, q̄ aut vniuersitas deliquit in reb⁹ & negocijs vniuersitatis, aut extra res, & negocia ipsius vniuersitatis.

Primo casu si deliquit in rebus vniuersitatis, sufficit requiri, & citari rectores vniuersitatis, vel maiore partem, vel syndicum, vel præsidentes vniuersitatis, vt l. municipibus, ff. de condi. & demonst. Ibi itaq; iurabūt per quos municipij res geruntur, per quos etiam conditioni pareri potest, vbi glo. dicit, q̄ vbi rectores iurāt, videtur omnes de vniuersitate iurare, & l. municipes, ff. ad municipales. Nā refertur ad vniuersos, quod publice fit per maiorem partem, vt l. aliud, §. refertur, ff. de regul. iur. maior autem pars dicuntur duæ partes ex tribus, vt l. nulli, & l. seq. ff. quod cuiusq; vniuers. hodie autem loco municipū habemus consiliarios, siue scabinos more nostro Gallico, prout etiam dicit glo. in l. sed si ex dolo, §. de dolo, in verbo, de dolo aut decurionum, ff. de dolo. Et tales municipes scabini, siue consiliarij debent citari ad domum residentię eorum personaliter, non ad domos singulorum, secundū Bar.

quōd si minor, §. si seruus, & ff. de in ius vocand. l. si. Primitus ergo rei absentes requirendi sunt per adioramentum ad tres breues dies, vt d. l. inter, ff. de pub. iudic. & l. tres denunciatio nes, C. quomodo & quādo iudex. Secundo bona reorum annotantur, id est, ponuntur ad manum regis, vt d. l. j. & si. ff. de requir. reis. Tertio requiruntur iterū rei per edicta. nam præsides prouinciarum circa requirendos annotatos hoc facere debent, vt eos quos annotauerint, edictis ad se iubeant, vt possit innotescere eis, qui annotati sunt. Sed & literas ad magistratus, vbi rei consistunt, mittere debēt, vt per eosdem magistratus possit innotescere requirendos reos esse annotatos, vt d. l. j. ibi præsidet, &c. ff. de requir. reis. hæc glo. in d. l. j. Sed quæro, quando vniuersitas deliquit, quomodo citari debet, & puniri? an quilibet de vniuersitate debeat ci-

PRAXIS CRIMINIS

in l. si. ff. qd cuiusq; vniuersi. & Bal. in aut. sed cū testato-
ri, in j. coll. in fi. C. ad leg. falc. & idem Bal. in c. j. in vij.
col. in verbo, an vniuersitas, de milit. vassal. qui cōtum.
est in vs. feud. & in l. etiam, in iij. coll. verbo, Item pos-
sunt facere suum procuratorem, in fi. C. de execut. rei
iudic. & glo. in l. nō potest, in verbo pone. inofficiali,
& ibi Bart. ff. de regul. iur. Itaq; vbi duæ partes decur-
tionū affuerit, is quē decer-
nūt ānumerari pōt, d. l. nul-
li, & l. seq. ff. qd cuiusq; vni-
uer. & ideo ī decurionib⁹,
vel alijs vniuersitatibus, ni-
hil refert vtrū omnes īmu-
tari sint, etiā si vniuersitas
ad vñū redijt, magis admit-
titur posse eum cōuenire,
& conueniri: cum ius om-
niū in vnum reciderit, &
fret nomē vniuersitatis, d.
l. sicut, §. in decurionib⁹, ff.
quod cuiusq; vniuersi. Sed
vbi plures affuerint decur-
riones, quod maior pars
eorum, qui præsunt vniuer-
sitati facit, ipsa vniuersitas
facere videtur: quia loco
vniuersitatis habentur, d.
l. nulli, & l. municipes, & l.
quod maior, ff. ad municipi-
pal. quod etiam habet locum
in electione, & in con-
tractibus, & etiam in com-
missione pœnæ: si veniant
contra contractum pœna-
lem, vel etiam vadant, vel

delinquāt, vt C. de sacrosanct. eccle. l. iubemus nullam.
ideo sic fingit l. aliud, §. refertur, ff. de regul. iur. ratio
est, quia non possunt facile omnes consentire, vt ff. de
libert. vniuer. l. j. & ff. de acquir. possess. l. j. in fi. cum dif-
ficultate autē consentire possunt, vt ff. de offic. questu.
l. j. & ff. quod metus caus. l. metū, §. animaduertendum
vbi cauetur, qd siue sit singularis persona ea, quæ metū
intulit, vel populus, vel curia decurionum, scilicet vel
collegiū, vel corpus edicto quod metus causa loc⁹ erit,
vbi glo. etiam dicit, qd si vniuersitas potest commit-
tere metum, ergo & dolum. Nam eum, qui metum in-
tulit, de dolo teneri certum est: & concurrat actio, qd
metus causa cum actione de dolo: sed vna tollitur per
alteram, vt l. si cum exceptione, §. eum, ff. quod met.
caus. Committunt ergo dolum, qui regunt vniuersita-
tem, quibus & talia videntur esse mandata, vt glo. in §.
animaduertendum, & ff. de vi, & vi arma. l. si vi me, vbi
si quis vj me deiecerit nomine municipum in munici-
pes mihi interdictū erit, si quid ad eos peruenit, vbi ca-
uetur per glo. ibidem, in verbo, ad eos. qd si municipes
ratam habuerint illam deiectionem, tunc tenentur in so-
lidum. Nam quotiens verus procurator deiecerit, cū

vtrolibet eorum, id est, siue cum dño, siue cum procura-
tore, agi potest, & alterius nomine alterū eximitur,
scilicet liberatur: si tamen ab altero illorū litis æstima-
tio fuerit præstita: non enim excusatus est, qui iussu al-
terius deiecit, non magis q̄

nomine, quā vt corporum & bonorū
Iacobi & Petri Plutorum eius edicti
defuncti filiorum annis minorum ad-
ministratricem, Augustinū Plutum di-
ctorum defuncti & relictæ annis maio-
rem filium, Benedictum Crassum defū-
cti discreti viri magistri Chrysofomi
Crassi dum viueret in supremo fenatu
aduocati fratrem, Mariam Martham
viduam defuncti Iuliani Xenij, Diony-
sium Dauū modo dicti defuncti Cras-
si seruum, & procuratorem regium no-
mine dicti regis iunctum eisdem respō-
suri in iudicio super eo, quod per inqui-
sitiones aduersus eosdem legis præscri-
pto conceptas ad postulationem & sup-
plicationem dictorum conquerentium
dicti absentes arguuntur paucis ab hinc
diebus occidisse dictos defunctos circa
noctis horam 9. iuxta crucem Tiroue-
ri: Et dictum Dauū eadem vi vulne-

qui iussu alicuius occidit, vt
l. j. §. quotiens, ff. de vi & vi
arma. Si autem municipes
ratam non habuerint deie-
ctionem: tu ne non tenent
interdicto directo de vi, &
vi armat. vt l. cum à te, ff.
de vi, & vi armat. vtili ta-
men tenentur in quantum
ad eos peruenit, vt l. j. §. si
filius familias, & §. si quis
tamen, ff. eodem. & glo. in
d. l. si vi me. Si quid igitur
peruenit ad eos municipes
ex dolo eorū, qui res eorū
administrent datur actio
vtilis de dolo ī municipes
nō habentes ratū, vt l. sed si
ex dolo, §. sed an in munici-
pes, i. fi. ff. de dolo. de dolo
aut decurionū loco, quorū
habem⁹ hodie cōsiliarios,
siue scabinos, in ipsos decu-
riones, siue consiliarios da-
bitur actio de dolo. Nā re-
tores eorū de proprio do-
lo tenebuntur, d. l. sed si ex
dolo. §. de dolo, iuncta glo.
in verbo, de dolo autē de-
curionū. Similiter si quid
ex dolo pcuratoris ad do-
minum peruenit, datur in
dominum actio vtilis de

dolo, in quantum ad eum peruenit: procurator vero ex
suo proprio dolo procul dubio tenebitur, nisi domin⁹
ratum habeat. Ideo in hac actione designari oportet
cuius dolo factum sit, quā in metu nō sit necesse, d. l.
sed si ex dolo, §. pe. & fi. Itē exigit prætor, vt cōprehens-
dat, quod dolo malo factū sit. Scire enim debet actor
in qua re circumscriptus sit, nec in tanto crimine vaga-
ri oportet, l. Item exigit, ff. de dolo. Vniuersitas igitur
non tenetur de dolo officialiū nisi ratū habeat, quia nō
videtur mādasse officiali, vt delinquat, vt l. si pcurator,
ff. de cōdit. indeb. & eo casu officialis citatur, siue cōue-
nitur. Nec obstat, l. iubem⁹ nullam nauem, C. de sacro-
sanct. eccle. quia ibi officialis negligit nō faciendo ali-
quid. Si tamen vniuersitas ratum haberet, id quod do-
lo factū est per procuratorē, teneretur de dolo procu-
ratoris, siue officialis in solidū, vt sæpe alleg. l. sed si ex
dolo, §. de dolo, & l. j. §. deiecit, ff. de vi, & vi arma. &
latius Cy. in d. l. iubemus nullam. Et eo casu debet cita-
ri vniuersitas, siue conueniri, cū designatur, cuius dolo
factū sit, d. l. sed si ex dolo, §. pe. & fi. Quando autē vni-
uersitas ipsa delinquit extra res, & negocia vniuersita-
tis tunc debet citari, siue euocari per tubam vel cam-

panam voce præconia edicto solenniter facto, & in albo proposito ita ut possit in eius noticiam perueniri, vt l. j. §. Item cū ex edicto peremptorio, ff. que sentent. siue appell. rescind. & glo. in l. aliud, §. refertur, ff. de regul. iur. & Innoc. in c. humilis, extra de maio. & obed.

& glo. in l. j. §. moniti, & §. q̄ si nemo, in verbo syndi cum, vbi etiam ponit differētiā inter syndicum, cæco, nomum, & actorem, ff. qd̄ cuiusq̄ vniuers. no. & l. si hac lege, §. qui manumittitur, & §. si. ff. de in ius vocand. & quod not. in l. non potest, ff. de regul. iur. Itaque omnes de vniuersitate citandi sunt, vt glo. in §. sportularum in verbo, con tingat, i aut. de fact. episc. vt plerunq̄ fieri mandauit, cum in forestarū reformationis genere agerem circa cōmunitates villarū, siue ruriū docturas de vsu nemoris, & pascuorū prætenso iuxta iura superius alleg. & c. in causis extra de electione, ibi sequenti die campanam pulsari fecerunt, sicut moris est ad capitulum congregandum, iuncta glo. ibidē. Et licet nō omnes veniant, videntur tamen omnes facere, quod faciunt qui venerunt, si modo duæ partes veniant, & maior pars illarum duarum partium consentiat, d. l. nulli, ff. quod cuiusq̄ vniuers. no. vbi cauetur, q̄ nulli permittitur nomine ciuitatis, vel curiæ experiri, nisi ei, qui ex lege permittitur, aut lege cessante ordo dedit, cum duæ partes adessent, aut amplius, q̄ duæ. Ea autem vniuersitas criminaliter accusata tenetur respondere per syndicum, vt l. si. §. vt autē, in fi. de re milita. lib. xij. C. ibi syndico videlicet prout consuetudo deposcit, legibusq̄ cautū est ordinando, & d. l. nulli, & l. seq. ff. quod cuiusq̄. no. vel cōtra eā agat. Quod ego delegatus principis, cū in forestæ Aurelianensis reformatione verfarer, fieri præcepi monasterijs, capitulis, & collegijs sancti Emarcij, sancti Sanxonis, sancti Lupi, fratribus, sororibus, & regentibus hospitalis domus dei Aurelianen. & plerisq̄ alijs, vt cuiuslibet capituli syndicum super prætenso vsu in nemore perceptione eiusdem, & modo vtendi interrogare valerē, nec non extraordinarie agendo eis dē possem cōmittere, & confrontare testes in informationibus examinatos super abusu, & delictis in perceptione vsus prædicti in prætacto nemore per fiscum prætenso. Et vbi vniuersitas non habet syndicum, tenetur, & cogitur creare, vt tex. in l. ergo, §. creditoribus, ff. de fidecom. miss. libert. Bart. in l. solent, in fi. ff. de aliment. & ciba. leg. & l. j. ff. de curat. bonis dand. & ff. de administ. tut. l. iij. §. sed non erit. Et si citata, vniuersitas non compareat, nec defendatur per syndicum, quia forte nō vult

creare, obseruabitur quod legitur ff. Si quis in ius vocat. non ierit, & tunc si quid habeat cōmune, possidebitur ex primo decreto, & si admoniti non excitent ad sui defensionē, prætor faciet vendi bona cōmunia illius vniuersitatis, vā nīrēq̄ bona se iussurū proconsul dicet.

vt l. j. §. quod si nemo, iuncta glo. ibidem, ff. quod cuiusq̄ vniuersit. no. & C. de bonis auct. iudic. possid. l. cum p̄ponas, & ff. ex quib. caus. maio. l. ait prætor, §. hæc sunt autem, & l. ergo, ff. eodē. & ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. fulcinius, §. j. Si verò vniuersitas cōdem nata nō habet crumenam cōmunē, tunc cogetur imponere collectā, d. l. j. §. quod si nemo, ff. quod cuiusq̄ vniuers. vbi cauetur p̄ glo. in verbo, proconsul, q̄ si vniuersitas nihil habeat cōmune, cōpelleretur facere collectā, vt aliquid habeat cōmune. Nā qui potest facere, vt possit cōditioni parere, iam posse videtur, vt l. qui potest, ff. de regul. iur. Si autē illi de vniuersi-

rasse: quibus diebus supra memoratis, & in quolibet illorum magister Claudijs Cantiuncula in dicta nostra sede procurator dictorum conquerentium, & dictus fiscalis procurator nomine, quo supra venerunt in ius, & legitime coram nobis comparuerunt aduersus dictos absentes cōrumaces citatos, qui licet dictæ essent pœnæ, nec venerunt, nec comparuerunt ipsi, aut quisquam alius pro ipsis: sed per tres dies i actuarij nomenclatione abunde vocati, & expectati pro more, defuerunt. Cæterū ne eiusmodi citati absentes vllam possint ignorantia prætexere causam,

tate nolunt collectā imponere, ita iudex poterit imponere ipsis primo vocatis, vt l. si. C. de munerib. patri. lib. x. ibi, præsidibus significamus, vt omnes possessores, ceterosq̄ sciant conueniri debere: quandoquidē ea patri monij munera esse cōstet, & c. Et poterit idē iudex imponere onus exigendæ collectæ alicui, vel aliquibus de vniuersitate intra certum tempus, quo elapso exactor, siue exactores poterunt conueniri, & capi, vt l. j. circa princ. ff. de munerib. & one. ibi, decem primatus, ab ipsis enim primatibus periculo ipsorum primatiū exactio nes solenniū functionū celebrentur. Et glo. ibidē dicit, q̄ si non bene exigant, subibunt in se periculū, ipsi vero exigent ab alijs de vniuersitate, & etiā à se per solidum, & libram scilicet, secundū facultatē patrimonij. Tutius tamē agendo, prout practitari solet, iudex secundum taxationē singulorū, qui reperuntur in rotulis exactorū, siue collectorum publicarū functionum, siue taliarum, debet imponere collectā per solidū, & libram. Quod si quis ex his, quibus est imposita collecta nō reperitur soluendo, alij de vniuersitate soluant per solidum, & librā, vt l. j. C. de omni agr. desert. lib. xj. ibi, vt si constiterit ad suscipiendas easdē possessiones ordines minus idoneos esse, eorundē agrorū onera, possessionibus, & territorijs diuidātur accepta. Sed videtur, quādo vniuersitas est cōdemnata ex delicto, q̄ collecta debet imponi per capita, & non per solidū, & libram: quia vniuscuiusq̄ par delictum est, ergo p̄ capita, vt l. si quemq̄, C. de episc. & cleric. Nam vniuersitas cōdemnata pro maleficio, quilibet de villa videt teneri in solidum, vt l. si quis id quod, §. si. & §. seq. ff. de

PRAXIS CRIMINIS

iurisd. omnium iudic. in contrariū videtur imponi debere collecta pro quantitate patrimonij, facit. l. j. de muner. patri. lib. x. & l. fi. de naufrag. lib. xij. C. idem videtur tenere Specul. in titul. de raptu. §. sed pone vniuersitas, quia vno soluente alij liberantur, quādo ex delicto alterius tenentur, vt l. ex maleficijs, §. is quoq. ff. de actio. & oblig. & Bar. in l. ne quid, ff. de incend. rui. & naufra. ideo punita vniuersitate, nō videntur posse puniri aliqui homines singulares de vniuersitate, quia secūdu hoc, de delicto eiusdē hominis bis quereretur. Dicendū est præterea sub hoc temperamento, q̄ quædā sunt delicta, quæ dicuntur fieri per vniuersitatem, vt quando est instigatrix, & factrix, & in illis sola vniuersitas potest puniri, vt l. j. §. incidit, ff. ad turpil. & l. hæc verba, ff. ad l. Iul. de adul. Sed in delictis quæ non fiunt proprie per vniuersitatē, diuersum erit

omnino: quia facientes punientur de delicto, vt d. l. si quis id quod, §. fi. & l. seq. ff. de iurisd. omnium iudic. punietur etiam vniuersitas si factum curarit, vel ratū habuerit, vt Cy. in d. l. iubemus nullam, C. de sacro sanct. eccle. & sæpe alleg. l. sed si ex dolo, §. j. ff. de dolo, & l. j. §. deiecit, ff. de vi, & vi armat. & Innoc. in c. grauē, extra de senten. exco. Aduertendū est igitur, q̄ quædā sunt delicta, quæ tantū possunt fieri per ipsam vniuersitatem, vt faciendo statuta, dando iurisdictionē, imponendo collectas, & similia, isto casu potest vniuersitas delinquere, vt in aut. itē nulla cōmunitas, C. de episco. & cleric. ibi, q̄ si fecerint, & requisiti ab ecclesia, vel imperio emendare contēpserint, triplū refundant: nihilo minus banno imperiali subiaceant, quod absq̄ satisfactioe debita nullatenus remittatur, & C. de sacrosan. eccle. aut. cassa, & de statu. contra libert. eccle. in prin. §. Itē nulla cōmunitas, in vsib. feudo. nec potest dici q̄ aliquis priuatus hoc faciat: sed hoc facit ipsa vniuersitas, in qua est illud ius, vt l. oēs populi, ff. de iustic. & iur. ibi, nam quod quisq̄ populus ipse sibi ius cōstituit, id ipsius proprium ciuitatis est, vocaturq̄ ius ciuile, quāsi ius propriū ipsius ciuitatis, vt l. fi. C. de iurisd. omnium iudic. Item potest, siue tribunū, aut decuriones sibi eligere potest, vnde cū plebs à patribus secessisset anno ferē septimodecimo post exactos reges, tribunos sibi in monte sacro creauit, qui essent plebeij magistratus. dicti tribuni, q̄ tunc in tres partes populus diuisus esset, & ex singulis singuli creabantur, vt l. ij. §. eisdem temporibus, ff. de orig. iur.

Quædam autē sunt delicta, quæ non respiciunt ista iura residentia apud vniuersitatē, vt cōmittere homicidium, vel facere violentiā, & similia, & tunc vniuer-

sitas non potest hoc facere proprie: qm̄ ista requirunt personā verā, d. l. sed si ex dolo, §. j. ff. de dolo, sed dicuntur cōmitti improprie per alios regentes vniuersitatē, seu alios, quibus ciuitas cōmisit vigore statuti, vt l. j. §. fi. ff. de acquir. possess. ibi, municipes per se nihil possi-

dere possunt, quia vniuersi consentire non possunt: forum autē, aut basilicā, hisq̄ similia, municipes nō possunt dē, sed promiscue his vtuntur. Nec quod vniuersitati debetur, singulis debetur: nec quod debet vniuersitas, singuli debent, vt l. si cut, §. si quid, ff. quod cuiusque vniuers. no. possunt autem municipes possidere per liberā personam, l. sed hoc iure, ff. de acquir. poss. & l. j. ff. de libert. vniuers. & ita potest intelligi l. metū, §. animaduertēdum, cū sua glo. ff. quod met. caus. & l. aliud, §. refertur, iuncta glo. ff. de regul. iur.

Sed videtur q̄ vniuersitas non possit delinquere,

quia vniuersitas est nomē iuris, quod nō habet animū, neq̄ intellectum: ergo nō potest delinquere, vt l. j. §. j. ff. si quādo. paup. feciss. dic. & l. infans, ff. ad leg. cor. de sicar. & idem videtur tenere Innoc. in c. grauem, extra de senten. exco. Et aliud est vniuersitas, q̄ personā, quæ faciunt vniuersitatē, vt l. mortuo, ff. de fideiuss. ibi, quia hereditas personę defuncti vice fungitur, sicuti municipiū, & curia, & societas, & l. cū hereditas vicem dñi sustineat, C. de posit. & Insti. de stipul. seruo. §. j. ibi, sed hereditas in plerisq̄ personę defuncti vicem sustinet: quod apparet, quia mortuis omnibus de populo, & alijs subrogatis, idē est populus, vt l. proponebat, ff. de iudic. ibi, & populum eundē hoc tempore putari, qui ab hinc centum annis fuisset, cū ex illis nemo viueret nunc: neq̄ in hoc solum euenire, vt partib⁹ cōmunitatis eadē res esse existimaretur, sed & in multis ceteris rebus. Nam & legionē eandē haberi ex qua multi decessissent, quorum in locum alij subiecti essent, & l. si grege, ff. de leg. j. vbi grex mutat⁹ particulariter idē est grex. Ideo q̄ vniuersitas non possit delinquere satis aperte videtur constare. Nā in municipes non potest dari actio ex suo dolo. quid enim municipes dolo facere possunt? d. l. sed si ex dolo, §. sed an ī municipes, ff. de dolo. Nil enim facile facere possunt, cū nec facile cōsentire possint, vt ff. de arbit. l. Itē si vnus, §. principa liter, ibi propter naturalē hominum ad dissentiendum facilitatem, iuncta glo. in verbo, facilitatem, & l. j. ff. de lib. vniuersit. In contrarium videtur q̄ vniuersitas nihil aliud sit q̄ homines vniuersitatis, vt not. in l. sicuta §. j. iuncta glo. ff. quod cuiusq̄ vniuers. no. & l. j. in fi. & l. fi. ff. de colleg. illic. & hoc tenent omnes philosophi, & canonistę, qui dicunt q̄ totum non differt realiter

à suis partibus. dicendum tamē hoc esse verum, si loquamur vere, & proprie. Nam nil aliud est vniuersitas scholarium, quā scholares: sed improprie secundum fictionem iuris secus est. Nam ius fingit aliud quā est, vt l. vnica, in princ. C. de rei vxo. actio.

fingit natum, quod nō est, vt ff. de statu, l. qui in vtero: fingit non esse natum, quod est natum, vt ff. de lib. & post. l. titius testamētum, §. lucius; fingit viuere, quod non viuuit, vt in f. de excusa. tuto. §. defuncti autem: fingit non conceptum eum, qui mortuus nascitur, vt ff. de verbo. signific. l. q. mortui. Et ideo licet

vniuersitas nil aliud sit, nisi singuli hoīes, qui ibi sunt. Si tamen oēs, siue quilibet de vniuersitate tibi intulerit iniuriam, nihilominus non poteris agere contra vniuersitatem, sed contra singulos: quia non vt vniuersitas, scilicet consilio habito, & campana sonata, vel aliās eis conuocatis fecisset, sed quilibet suo motu, prout dicit glo. in dicta, l. sicut, §. j. in verbo, non debetur, vnde nō posset fieri inquisitio eōtra vniuersitatē, sed contra illos homines singulares, qui hoc fecerūt. Hinc quod plus est, si omnes homines de vniuersitate irent ad committendum homicidiū leuato vexillo, & pulsata campana, non videtur teneri vniuersitas, sed tantum singuli, & qui eleuauerunt vexillum, & pulsauerunt campanam, tanquam incitatores personarum, vt C. de seditio. per totum titul. & ita videtur intelligi glo. in dicta l. metum, §. animaduertēdum, ff. quod met. caus. nisi vniuersitas hoc ratum haberet, quia tunc posset teneri in solidum, dicta l. sed si ex dolo. §. j. ff. de dolo, & l. j. §. deiecisse, ff. de vi, & vi armat. vel nisi vniuersitas deliberato proposito, & consilio hoc fecisset. Nam vbi communi consilio plurimum factum est quid, licet vel cum vno, vel cum singulis experiri.

Opus enim quod à pluribus pro indiuiso factum est, singulos in solidum obligat. Si tamen proprio quis eorum fecerit consilio, cum omnibus potest agi scilicet in solidum. Itaque alter conuentus alterum nō liberabit, quinimo perceptio, ab altero non liberabit alterū: hoc casu, quando proprio consilio fecerunt: & pro hoc videtur tex. for. in l. semper, §. ij. ff. quod vi aut clam: quia videntur omnes facere, quod consilium facit, vt glo. in d. l. sed si ex dolo, §. sed an in municipales, in verbo. facere possunt, ff. de dolo, & dolo etiam malo factum esse dicitur, quādo præcedēte cōsilio ad hoc ipsum quis homines collegit armatos, vt damnum daret, bonāve raperet. Siue igitur ipse, qui cogat homines, siue ab alio coactis, vtitur ad rapiendum, dolo malo facere videtur, l. ij. §. dolo aut malo, ff. vi bono. rapt. Si igitur vniuersitas potest delinquere, ergo potest puniri: sed alterabitur, & minuetur pœna, quia si omnes homines huius ciuitatis, vel maior pars hominum delinquit, propter multitudinem delinquentium minuetur pœna. Nam detrahendum est seueritati, vbi strage

ges multorum hominum facit, vt glo. in l. aut facta, §. non nunquam ff. de pœnis, & ar. ff. ad leg. cor. de sicar. l. qui cædem:

Si autem delictum est commissum à multis, & hoc constat, & tunc propter multitudinem delinquentium minuetur pœna: aut nō est commissum, sed est dubiū, ne committatur propter multas personas aptas ad hoc, tūc exaggerabitur pœna. vt d. l. aut facta, §. non nunquā, ff. de pœnis. Et ita tenet Cinus in l. si quis in tā tam, in vlt. quæst. C. vnde vi. Innoc. tamen in c. dilectus, extra de Symo. tenet q̄ vniuersitas non potest

puniri criminaliter, sed potest conueniri ciuilitate: & idem Innoc. in c. grauem, extra de sent. exco. licet vt deatur esse casus contrarius in §. si quis vero ausu temerario, de pac. tenend. & iur. fir. in v. sib. feud. ibi, si ciuitas est pœna centum librarum auri cameræ nostræ inferenda puniatur: oppidum vero triginta libris auri multetur, & c. vbi glo. dicit q̄ maiores puniuntur maiori pœna, quā minores scilicet pecuniariter, vt in preall. §. si quis vero, & l. presbyteri, §. si forte, C. de episc. & cleric. ibi multo magis etenim digni sunt pœna, quibus cum plurimum honoris per nostram iussione delatum est, si in occulto inueniantur crimine. Corporaliter autem minori pœna debent puniri maiores, quā minores. l. qui cædem, ff. ad l. cornel. de sicar. & l. nemo clericus, C. de summa trimi. & fid. catho. & glo. in d. §. si quis vero, in verbo centum. aliter enim ex hisdem facinoribus puniuntur serui, quā liberi d. l. aut facta, §. persona dupliciter spectatur, ff. de pœnis, nisi tumultus aliter sedari non possit: quia tūc puniendū sūt iudicio populi, vt d. l. qui cædē, iuncta glo. ibidem.

Quare autem vniuersitas non possit puniri criminaliter secundum Innoc. in d. c. dilectus, ista est ratio: quia si puniretur criminaliter, per consequens pupilli, & infantes, qui non consenserunt, quod esset iniūm. Præterea cum mortuis omnibus hominibus, & alijs subrogatis eadem sit vniuersitas, ergo illi qui postea nascerentur puniretur, quod esset absurdum, vt idem Innoc. in d. c. grauem.

Ciuilitate vero non est dubium, quod vniuersitas pro delictis possit conueniri in eo, quod ad eam peruenit, vt d. l. metū. §. animaduertēdum, ff. de eo, quod met. caus. & l. sed, & si ex dolo, §. j. ff. de dolo.

Sunt siquidem delicta quædam, propter quæ filius punitur propter patrem, vt in crimine legis Iulie maiestatis, vt l. quisquis, C. ad leg. Iul. maiest. & in crimine hereseos, vt c. statutū, de heretic. lib. vj. & c. felicitis, de pœnis, lib. vj. Tūc isto casu vniuersitas potest puniri criminaliter, vt factum fuit de Carthagine, quæ passim est aratum & vt ff. quib. mod. vsufruc. amitt. l. si vsufructus. l. j. iuncta glo. & in istis cessant rationes Innoc. vbi possunt puniri paruuli propter maiores, & descendentes propter ciuitates suas, & ita Henricus

P R A X I S C R I M I N I S

imperator dampnauit ciuitatem Brixiae subijciendam aratro, quam poenam ex misericordia demum relaxauit. Itidem Bonifacius papa, propter delictum quorundam templariorum totum collegium ipsorum destruxit. Et ita hoc anno millesimo quingentesimo quadragesimo, ueneris ultima Aprilis contigit iudicatum per Carolum imperatorem contra & aduersus Gandauum ciuitatem in Flandria, cuius incolae, & municipes omnibus priuilegijs, libertatibus, & iurisdictione priuauit, eisdemque togis paratim lugubribus induendos & capibus nudandos non tam honorabiliter, & ueriliter emendare censuit, rebus omnibus communibus fisco additis adiecta multa maxima, quod transcriptum iudicatum per legi.

Quaedam sunt delicta, in quibus filius non punitur, propter patrem, ut in casibus, in quibus supra dictum est vniuersitate posse delinquere, & tunc punitur vniuersitas: sed in modis puniendi est differentia. Nam si poena cadat in vniuersitatem, & non in singulos de vniuersitate: ut si debet publicari quaedam res de vniuersitate, ipsa vniuersitas punitur, d. l. iubemus nullam uem, C. de sacrosanct. eccle.

Sed si esset talis poena, quae aequae caderet in vniuersitatem, & in singulos, ut est poena pecuniaria, tunc siquidem est collegium, ut collegium priorum, qui sunt numero decem, vel similia, non punirentur omnes de collegio, sed tantum illi, qui consenserunt, casus in l. j. circa princ. ff. de magistr. conueniend. qui dicit, quod in ordine subsidiaria actio non dabit, sed in magistratus: nec in fideiussores eorum, hi enim rem publicam saluam fore promittunt, non pupilli: proinde nec nominatores magistratum ex hac causa tenebuntur, sed soli magistratus. Sed si ordo receperit in se periculum, dei debet teneri eos, qui praesentes fuerunt. parui enim refert nominauerint, vel fideiusserint, an in se periculum receperint: utilis ergo actio in eos competit, ut d. l. j.

Sed si esset collegium magnum, & diffusum, ut est populus, seu aliqua communitas, tunc quia discernere consentientes a non consentientibus esset difficile, tota ciuitas, & tota vniuersitas teneretur, ut autem. Item nulla communitas, C. de sacrosanct. eccle. ubi dicitur, quod communitas in emendatione poenae tripliciter refunditur, & banno imperialis libi subiacet, & §. j. de pace iura. firmo. in vsib. feud.

Si uero tale sit delictum, quod non cadit proprie in vniuersitatem, ut homicidium, & rapina, & similia, tunc vniuersitas punitur more priuatorum, si poena possit in vniuersitate cadere, scilicet poterit conueniri ciuilitate in eo, quod ad eam peruenit, d. l. metum, §. animaduertendum, ff. de eo, quod met. caus.

Sed ubi poena non potest cadere in vniuersitatem, ut est poena decapitationis, cum non possit vniuersitas decapitari: quia non habet caput uerum, sed fictum, tunc illa poena alterabitur in aliam, ar. glo. in d. l. aut facta, §. non nunquam, ff. de poenis, & l. quid ergo, §. poena grauior.

ff. de his, qui not. infra. & l. his accusare, §. omnibus, in fi. ff. de accusat.

Quaeritur quare non amputatur illud corpus fictum, hoc est dissoluatur collegium, seu vniuersitas illa: Respondeo, quia sequeretur illud inconueniens, quod dicit Innocentius in

d. c. grauem. Nam punirent inculpabiles. Illud etiam in poena pecuniaria contingeret inconueniens, quia collecta imponeretur illis, qui non deliquerunt, & ideo est concedendum, quod licet superior totam vniuersitatem condempnet, ut dictum est, tamen illi, qui non deliquerunt, non debent contribuere in solutione collectae de iure, ut ar. d. l. j.

conem, & licetorem dictae praepositurae
14. die post edictum prima proclamatione
ad hunc modum,

Die xij, Ianuarij anno do-
mini 1540.

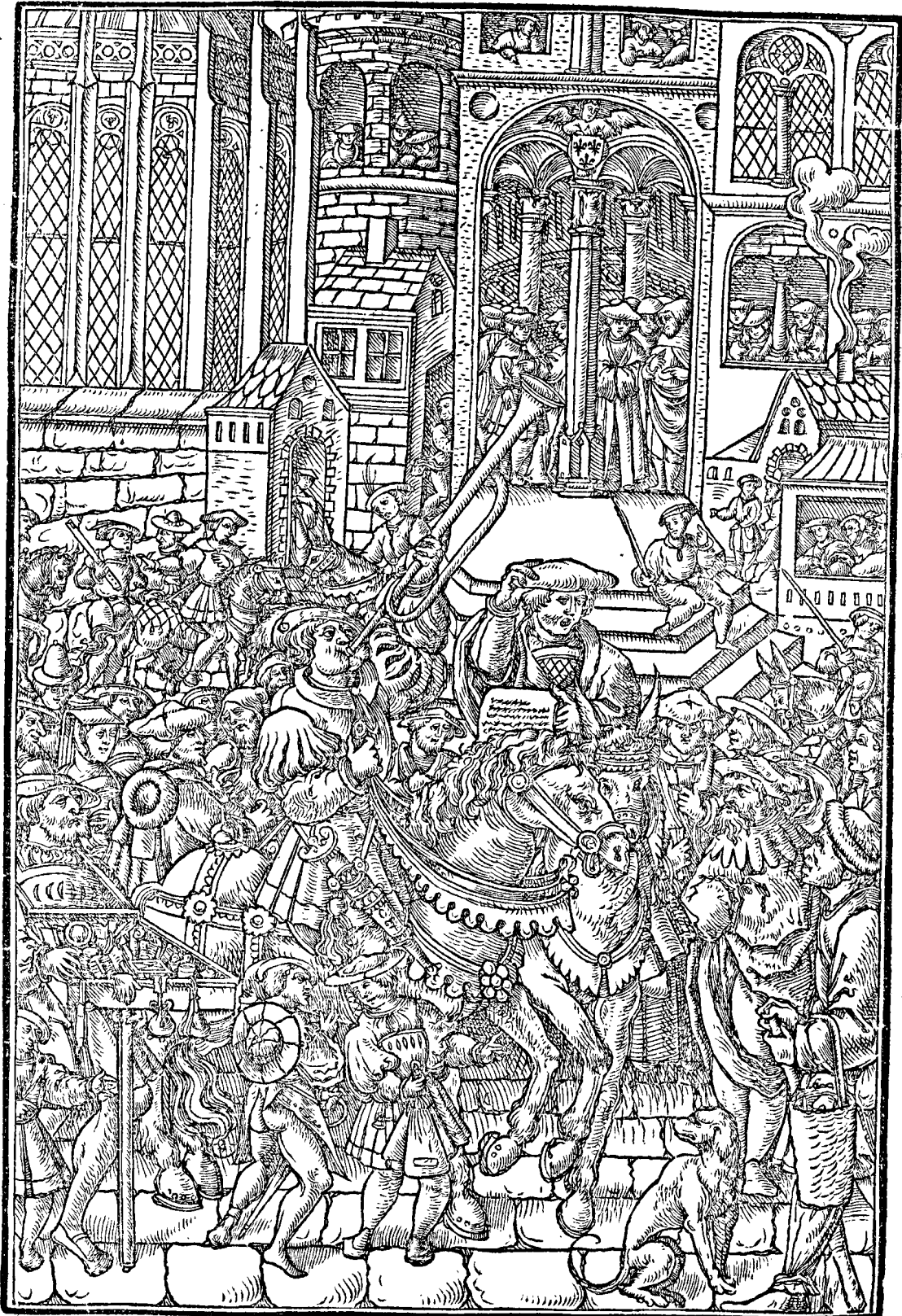
Renunciatum per nos Cn. Flauium
actuarium, & tabellionem, & Stentorem

ff. de magistr. conue.

In ciuilibus ubi vniuersitas est condempnata ex contractu mutui, emptionis, vel similia, si mutuum fuit acceptum pro causa, quae respicit onus vniuersitatis, pro viribus patrimonij singulorum quilibet tenetur, ut l. oes. la. ij. C. de oper. public. ibi, hoc pacto impendijs ordinandis, ut ascriptio currat per viribus singulorum: deinde ascribitur pro aestimatione operis futuri territoria ciuium, ne plus poscatur aliquid, quam necessitas imperauerit, ne minus: ne instans impediatur effectus: oportet namque per singula non sterilia iuga certa quaeque distribui, ut par cunctis praebendorum sumptuum necessitas imponatur, nemini excusatione, vel alia praesumptione ab huiusmodi immunitate praebenda, & in aut. de mand. princ. §. deinde competes, coll. iij. Tunc enim imponet collecta per solidum, & libra: nec quis poterit capi in solidum, sed pro parte sua. non enim est debitum cuiusque proprium, sed vniuersitatis, ut ff. de rerum diuis. l. in tantum. §. sed vniuersitatis, & probatur in d. l. sicut, §. j. ff. quod cuiusque vniuersit. & C. ut nulli iudic. l. j. lib. xj. quod si quis reperiatur non soluendo, alij de vniuersitate soluatur, ut l. i. C. de omni agro desert. lib. xj. quod si vniuersitas haberet nemus commune, adhuc creditor non posset mitti in possessionem partis nemoris illius, qui non reperitur non soluendo, ut not. glo. in d. l. sicut, §. j. quia nec nemus illud, nec pars eius licuius intelligitur, d. l. in tantum, §. j. ff. de rerum diuis.

Sed si aliquid fuit acceptum mutuum, vel quid emptum pro excipiendo de aliquo munere personali, ut puta ex forma statuti, quilibet debet ire ad exercitum, vel ad quid aliud, tunc si deuentum est ad compositionem, quod soluatur aliquid, & non vadant, tunc imponetur ista collecta per capita: sicut enim pro ea pecunia quam soluerunt senserunt releuamentum per capita, ita per capita soluere debent, ut insti. pro focio, §. illud, & ff. de regul. iur. l. secundum naturam.

Sed si debebant subire illud onus per fumantes, quia omnes habitantes in una familia habebuntur pro uno fumante, eodem modo habebitur in collecta: in dubio uero, si hoc non liqueret, collecta imponeretur personis pro viribus patrimonij, ut l. rescripto, in fi. ff. de muner. & oneri.

PRAXIS CRIMIENS

A PRÆCONEM.) Præco dicitur, qui apud acta, aut in ciuitate publice proclamat, vel pronunciat aliquid faciendū: per quē plerūq; fit edictorū narratio, id est, recitatio, & publica in ius vocatio, & citatio. Sed q̄ proponit edictū tenetur ipsa p̄positione proscribere: palā sic accipimus claris literis, vt de plano scilicet à terra legi recte possit, non in loco remoto, sed in eiusdenti, etiā literis Græcis, vel latinis potest fieri, secū dum loci conditionem, ne quis excusari possit ignorantia literarū. Certè si citatus dicat ignorasse se literas, vel nō obseruasse qđ propositum erat, cū multi legerant, cūq; palā esset p̄positum, non audiet: p̄scriptum autē perpetuo esse debet. Cæterū per id tēpus, quo propositū nō erat vel si fuit obscurat p̄scriptio citatus videtur excusari, vel cū p̄scriptū esset, aliq̄ sustulit, aut vetustate, aut pluuia, vel quid simile contingit, ne p̄scriptū esset, vel non appareret, dicēdū est em̄, qui p̄posuit, teneri, l. sed & si pupillus, §. de quo palā, ff. de insti. actio. vbi ergo solēniter editur, aut publice promulgatur, non est necessarium ipsius noticiam singulorum auribus per speciale mādatum, vel literas inculcare, sed id solum sufficit, vt ad eius obseruantia teneatur, qui nouerit edictum solēniter, aut publice promulgatum, nec potest quis allegare excusationem, qđ edicta, siue decreta ad eius noticiam, nec per literas, nec per deputati ad hoc executoris mādatum, vel literas peruenisset, vt c. j. extra de postul. prælat. Contrarium autē videtur, & qđ quilibet videt & præsumitur ignorans nisi p̄betur sciens, vt ff. de pb. l. verius. Ideo edictū, siue decretū non ligat ignorantes, vt l. ff. de decret. ab ord. faciend. & lxxxij. dist. c. proposuisti, circa fi. & arg. extra de consti. c. cognoscentes, imō non sufficit denunciare procuratori, vt ff. de petit. hæred. l. Itē

ueniunt, §. petitam. Sed non est ita, quia cum publice edicta sunt promulgata, illa ignorare non possumus, neq; debemus: sed p̄sumimur ea scire, vt xij. q. ij. ca. qui & humanis, & ar. d. l. sed & si pupillus, §. de quo palā: & art. extra de præsup. c. quanto. vbi enim allegatur ignorantia circa ea, quę pleriq; sciunt, & quę publice fiunt, non creditur ei, nisi hoc probetur, vt extra de electio. c. innotuit, ver. nec p̄bare cogimus, & extra qui mat. accus. poss. c. cū in tua, & ext. de sentē. exc. c. si vero, & xxxiiij. q. ij. c. in lectū. Sed vbi circa ignota allegatur ignorantia, nō cogitur quis probare ignorantiam, vt ff. de administ. tuto. l. hoc autem. Conclusiue sufficit edicta p̄poni in publico, & si ad citatum non perueniant, arg. extra de dolo & contumac. cap. causam quę, & ar. ff. de damno infect. l. iij. §. totiens, & C. de Anna. excep. l. vt perfectius, & C. de iusdic. l. properandum, §. & si quidā. Nec obstat. l. j. §. Itē cū ex edicto, ff. quę sententię siue appellat. rescind. vbi dicitur, cum ex edicto peremptorio, quod neque propositum est, neq; in noticiā peruenit absentis condemnationis fit, nullius momenti esse sententiam constitutiones demonstrant: quia ibi edictum non fuit solēniter propositum, vt debuit, vt glo. ibidem. Secus autem vbi fuit solēniter propositum, sed non peruenit in noticiam, vt l. ab eo, C. quomodo & quādō iu d. & C. si mi. ab hæred. se abst. autē. si omnes, & d. l. properandum, §. j. imō videt sufficere, quod per solam famam ad eius peruenerit noticiam, vt extra de senten. exco. c. cum desideres, §. secundā quæstioni, & si dubitaret, quia solum per famam intellexit, in dubio debet parere edictis, vt c. illud, extra de cleric. exco. ministran. illud igitur quod ponitur in loco publico, vel porta alię cuius ecclesię dicitur publicum, adeo quod nulli licet

Gallum^A præconem, & apparitorem præposituræ, & in actis ad eam rem delegatos quod virtute certi edicti à domino præposito Parisiensi aut eius vicario 18. die Nouēb. anno domini 1540. dati secundum Antoniam Dianam viduam defuncti Ioannis Pluri tam suo nomine, quàm vt corporum, & bonorum Iacobi, & Petri Plutorum eius & dicti defuncti annis minorum filiorum administratricem, Augustinum Plutum dictorum defuncti, & viduę annis maiorem filium, Benedictum Crassum defuncti discreti viri magistri Chrysofomi Crassi, dum viueret, in palatio aduocati fratrem, Mariam Martham defuncti Iuliani Xenij viduam, Dionysium Dauum defuncti Crassi nouissime famulum conuenerentes cū procuratore regio contra Bernardū Thrasonem, Claudium Caligulā principis nostri milites, nobile Desideriū Anipum absentes, & contumaces: Et ad dictorum cōquerentium postulationem, ac supplicationem nos trāstulimus ad loca, & plateas: vbi proclamationes, & proscriptiones in dicta præpositura fieri solent. Ita prima proclamatio Mercurij prima die Decemb. secunda Mercurij 15. tertia Mercurij 29. & quarta ex abundantia 12. die Ianuarij anno domini 1540. Quibus locis, & diebus sonatubæ, & voce publica denunciauimus, ac declarauimus dictos Bernardū Thra-

ignorare, vt in auſ. Quomodo oport. episcopos, s. licet tiam, col. j. nullus itaq; exculationem habet post duos menses, si vellet ignorantiam edictorum allegare, vt in auſ. vt fact. noue constit. coll. v. de stilo autem curig parlamenti Parisijs rei nō vocantur per edicta, sed tā

tum citatur ad tres breues dies sono tubæ: & ex illa simplici triduana contumacia repetitis testibus condemnantur diffinitiuē ad vltimum supplicium secundum exigentiā delicti put constare potest per arrestū dictæ curiæ datum, & pronunciatum die decima nona Iulij, anno domini millesimo quingentesimo. xxxiiij. inter Ioannem de Lancey custodię corporis domini nostri regis Doryforum siue satellitem, aut spiculatorum, & regionum mariscallorum in patria Cenomanensi præpositū, in materia subornationis testiū actorē & cōquerentem ex vna cōtra Ioānem le Roy, & alios absentes, & contumaces ex altera, qui ex illa triduana contumacia condemnati sunt ad vltimum supplicium, prout constat per dictum arrestum, quod vidi signatum, Malon. & p hoc videtur tex. in l. fenatus, s. fenatus, & l. ij. s. fenatus, ff. de iure fisci.

DE PUBLICANDO.

Talis enim citatio personalis constituit quos veros contumaces, vt c. venerabilis lib. 9. s. fecus de sentē. exco. lib. vj. Et ideo qui apud fisci causam defendere sē-

pius conuenti neglexerint, rebus iudicatis subiiciendi sunt: quod ex eo apparet, si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint, vt l. contumacia, s. contumax, & l. de vnoquoque, s. qui apud, ff. de re iudic. & potest in eos irrogari pœna pro qualitate delicti, scilicet pœna sanguinis, de consuetudine, & statuto regni Francię & ciuitatum Italię, vt Bartho. in l. j. ff. de requir. reis, iure etiā codicis criminosi, per edicta vocati absentes possunt cōdemnari ad vltimum supplicium, tex. for. cum glo. in l. si apparitor, de coarta. lib. xij. C. & l. ne diu, C. de pœnis, sed loquuntur in casibus specialibus, vt ibidem glo. etiam in c. qualiter & quando, le. ij. versic. ad inquirendum, verbo, si vero infamatus, extra de accusa. & extra vt lite non contesta. c. quoniam, s. sunt & alij. Ratio quare procedatur ad condemnationem ab-

sentium est, quia de forma dictorum statutorum, & consuetudinis Franciæ, & Italię contumax, siue exbannitus habetur pro confesso. nec postea auditur de crimine: imō quotiescunque reperitur, non est opus alio nouo processu, sed paratur

sola executio: dummodo notescat iudici dictum contumacem esse illū, de quo agebatur in processu, secundum Barthol. in l. diuus, versic. & diuus, ff. de custod. reorum, & idem Bartho. in dicta l. j. ff. de requir. reis. Veruntamen priusquam iudex procedat ad cōdemnationem absentis, debet habere fidem de maleficio imposito per examen testiū, vt Bartho. in dicta l. inter, ff. de public. iudic. alleg. l. absentem, ff. de pœnis. Iure autem communi non potest ferri sententia in absentem supra relegationem, sed tantum potest irrogari pœna, scilicet pecuniaria, vel ea, quæ æstimationem contingit: quando videlicet neq; denunciationibus, neque edictis præsidis obtemperauerit vsque ad relegationem inclusiue, quod si quid grauius irrogandū, puta in metallum, vel capitis pœnam, non potest absenti pœna talis irrogari: quia vbi pœna extenditur supra relegationem, nulla pœna irrogatur absenti. Cum sanctius sit impunitum relinqui facinus nocentis, q̄ innocentem damnare, vt l. absentē, ff. de pœnis, iuncta glo. & l. absentem, C. de accusa.

sonem, Claudium Caligulam, Desiderium Anippum, cum omnibus suis bonis publicandos, nisi intra hos quater quaternū denos dies in iure se sisterint, & coram comparuerint. Quod verum esse testamur, & per nos ita actū adhibitis Petro Fabro, & Ioanne Latomo regijs apparitoribus, alijsque testibus. In cuius rei testimonium chi rographis nostris hanc renunciationē obsignauimus.

Intermissa cōtra dictos absentes prosecutione, donec iudicio definitiuo terminetur, & omne litis istrumētū apud acta proferatur: vt iudicetur diffinitiuē. Interī virtute primi rescripti, & clausula rogatoria ī eo adiecta, signato die 16. Octob. Bernardus Thraso Rothomagi prehenus est, & vincus ab vno, aut pluribus iuridici, siue Bailliui illius ditionis lictoribus, & eius permisso ad iudicem delicti dimissus, atque in carcerem coniectus.

Eius facti acta scribuntur hoc contextu.

causa. & l. j. s. j. ff. an per alium causæ appellat. Et hoc siue sit lis contestata contra eum ante absentiam, vt C. de requir. reis. l. j. siue non sit contestata, vt dicta l. absentem, ff. de pœnis. In pœnis citra relegationē imponendis. Non utiq; pronūciatur secundū præsentē contra absentem, sed interdum absens si bonam causam habuerit, vincet, vt l. ad peremptorium, ff. de iudic. sed non vincet absens, quo ad condemnationem expensarum aduersus præsentem, vt ca. calumniam, extra de pœnis, & l. properandum, s. & si quidem, C. de iudic. vbi dicitur, quod victus præsens sumptus suos de condemnatione deducet, vt glo. in dicto cap. calumniam, præter autem expensas victus præsens poterit de calumnia puniri, vt d. glo. & C. de calum. l. iij. & Institut. de pœna temer. litigan. s. aduersus.

PRAXIS CRIMINIS

Constat igitur, quod ubi alicui obijcitur fuga pro crimine, probata fuga probatur crimē, vt l. desertores, ff. de re milita. & l. j. §. cum dominus, ff. ad syllania. & Bart. in l. lege, eodem glo. tamen in l. in bonā fidei contractib⁹ C. de iureiur. dicit quod fuga in criminalibus facit semiplenam probationem tantum, vt l. admonendi, ff. eodem. Quero quid si accusator se absētauerit, quomodo procedet super crimines? Dic quod possunt duo quæri. Primo quid fiet absente accusatore contra ipsū accusatorē. Secūdo quid fiet absente accusatore de ipso p̄cessu. Ad primū dic, quod si accusator absēs est legitime citat⁹, poterit p̄cedi contra eū ad p̄nā, de qua dicit tex. in l. qui crimen, C. q. accus. nō poss. vbi dicitur, quod accusator ex contumacia est extra ordinem puniend⁹, si tēpore à iudice dato nō venerit, & aduersario in legitimis expens. condēnandus, & l. eū quē, ff. de iudi. vbi dicitur, quod eū quē in iudiciū temere aduersariū suū vocasse cōstitit, viatica, litisc⁹ sup̄tus aduersario suo reddere oportebit, & l. j. §. q. excusatiōe, ff. de vacat. & excus. mune. & l. ij. de decurio. lib. x. C. & l. vna de sumptuū recup. eodē lib. C. & l. oēs q. in fi. C. de ep̄isco. & cleri. & l. seueriter, C. de excus. tuto. Poterit etiā iudex cognoscere de calūnia accusatoris, & de calūnia eū condēnare, si est p̄na à relegatiōe i: nec allegat⁹ p̄ eo iusta allegatio. vt l. inter accusatorē, ff. de pub. iudi. & l. rescripto, §. si q̄s accusatorē nō habet, ff. de mune. & ho. iūcta glo. i verbo nō debet, & l. ij. C. q. accus. nō poss. Sed si est p̄na à relegatiōe supra, tūc fiet annotatio bonorum, scilicet ponantur ad manum regis, sicut dictum est i reo supra. Si verō queris, quid fiet de processu? Dic quod iudex potest p̄sentem absoluerē ab instantia, vel potest p̄sequi processum, si vult absoluerē, vel condēnare, & prout reū reperiet culpabilē, vt l. pe. ff. de pub. iudic. &

Bart. in l. accusatore, & l. inter, ff. eodē, & c. cr̄ia, extra de colluf. deteg. Tñ de cōsuetudine manet semp̄ accusator fiscus pro publico interesse, vt s̄ape d. l. licitatio, §. q̄d illicite, ff. de pub. & vectig. Si autē actor, siue accusator ab accusatiōe destiterit, & q̄cū aduersario suo de cō-

Die 15. mens. Ianua. anno
domini 1540.

Adductus est Bernardus Thrafo legionarius cædis reus in carceres p̄sentis p̄posituræ ab vrbe Rothomago p̄ Antonium Pantalabū, & Laurentium Ebuliū lictores^A huius ditionis, remisus^B à iuridico Rothomagensi, aut eius vicario, virtute rescripti, in quo illius prehendi potestas facta erat, dati super certis commissi indicijs, & elogio contra eundē, & eius socios, & cōscios delicti facti ad libellum, & supplicationem Antoniaē Dianæ viduæ defuncti Ioannis Pluti tam suo nomine, quàm vt corporum, & bonorū Petri, & Iacobi Plutorum eius, & defuncti liberorum annis minorum administratricis, Augustini Pluti dictorum defuncti, & viduæ annis maioris filij, Benedicti Crassii, dum viueret, in supremo senatu aduocati fratris Mariæ Marthæ viduæ defuncti Iuliani Xenij, & Dionysij Dauidicti defuncti Crassii nuper famuli actorum, & conquerentium, & procuratoris fisci iuncti, & vt interrogetur, respōdeat criminationibus, petitionibus, supplicationibus talibus, quas contra eum dicti cōquerētes, & procurator regius proponere, & intendere voluerint, & iuri stet super dictis inquisitionibus apud acta prolatis.

Alij rei, p̄ter Desideriū Anippum, & Claudium Caligulā, absētes, vbi vbi

fionē cinguli, & patrimonij vltimē aī aduersionis imminente, vt l. oēs. §. p̄terea nullus. C. de ep̄isco. & cleric. B 7. REMISVS.) Remissio in delictis debet fieri ex

positione criminis, quod intēdebat, fuerit locut⁹, & aīo ab accusatiōe destitēs. s. q. animū & affectū accusati di deposuit, i senatuscōsultū turpillianū incidit, vt l. ab accusatiōe, ff. ad senatuscōs. turpil. & l. j. cū §. §. seq. eodē, & l. in executionib⁹, C. eodē. Et si publica sit accusatio i quinq; libras auri punit, vt l. ij. §. fin. ff. eodē. Pro priuato autē delicto nō habet locum hoc senatusc. turpil. vñ si stellionatus q̄s obiecerit, vel expilatē hereditatis crimen, & destitit, p̄nā senatusc. turpilliani nō subibit, nec furti, vel iniuriarū, sed officio iudicis culpa ei⁹ coercebit relegatione videlicet, vel simili, tex. for. in l. si q̄s repetere, §. fi. iūcta gl. ff. ad turp. & l. q. iniuriarū, ff. de iniur. Re⁹ vero q̄ delatorē corruperit in oībus causis, p̄terq̄ in sāguine ex senatuscōsulto p̄ victo habebitur, vt l. fi. ff. de p̄uari. nisi appareat ab innocēte extortā pecuniā, vt glo. ibidem, & ff. ad leg. Iul. de adult. l. serui, cū iurib. ibi alleg. per glo. Vbi etiā reus furti, vi bonorū, raptorū, iuriarū, de dolo malo suo noīe dānat⁹, p̄ctūse erit, simili mō infamis sit. Q. m̄ intelligit cōfiteri crimen, q̄ paciscit, vt l. athletas, §. fi. & l. seq. ff. de his qui nor. infra.

A 7. LICTORES.) Caere em̄ debēt seruientes, & iudicum executores in exhibendo reos delatos illos cōtumeliji, aut vexationib⁹ vexare, & vllis eodē exprobrare cōiicijs, aut corporalib⁹ iurijs fatigare p̄na talia molietib⁹ post amf

urbanitate, vt dicit glo. in l. si cui, §. si. ff. de accusa. de consuetudine regni Franciæ sit remissio delinquentis rei ad iudicem suum ordinarium, & non ad iudicem delicti. Et hoc si dominus iustitiarum, aut eius procurator petat remissionem fieri coram suo iudice, nec est

opus, quoddam reus confiteatur se esse subditum eius, qui petit remissionem fieri, & hanc consuetudinem refert Cy. in aut. apud eloquentissimum, C. de fid. instru. Contrarium tamen est de iure. Nam ratione delicti quis sortitur forum, vt in aut. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oporteat.

¶ PRISONERIOS.)

Quæritur si rei appellent à decreto iudicis, siue à captione suæ personæ, an debeat supersedi respō. q̄ nō, vt Bart. in l. ab executione, C. quorum appel. non recipiunt, & idem Bartho. in l. j. ff. de custo. reo., neque enim ab executione, neq; ab executore est appellandū, vt d. l. ab executione, & l. ab executore, ff. de appell. nisi executor excedat fines mādati, vt d. l. ab executore, iūta glo. Et ita practicatur insequendo ordinationem Caroli vij. sur le fait de la iustice. art. xiiij. & xliij. fo. xx. Et hoc maxime, vbi est decretum iudicis super informationib; interpositū. ratio enim est, quia in cor-

rigendis excessib; nō admittitur appellatio, vt c. licet, extra de offic. ordinar. & c. ad nostrā, extra de appell. Nam appellatio non est inuenta ad præsidium iniquitatis, vt c. cum speciali, extra de appell. Quid autem si seruientes mandato prætoris aliquem iniuste in carcerauerint, an teneantur actione iniuriarū? Dic q̄ non: nā si quis quoddam decreto prætoris non obtēperauerit ductus sit, non est in ea causa, vt agat iniuriarū propter prætoris præceptū, vt l. iniuriarum, §. si quis, ff. de iniur. præsumitur enim iusta sentētia, sicut aliās ius æquum, vt glo. dicto §. si quis, & l. pe. ff. de iusti. & iur. verum si talis citatio realis facta sit ad instantiam accusatoris, & sit iniusta, tunc accusator tenet actione iniuriarū, vt d. l. iniuriarū, §. si. ff. de iniur. an aut iudex faciat litē suā supra dixi sup decreto informationū, verbo capientur. ¶ ADDVCTI in carcerē.) Reus exhibitus non ferreas manicas inhærentes ossib; mitti oportet, sed prolixiores cathenas, si criminis qualitas etiam cathenarum acerbiter postulat: vt & cruciatio desit, &

permaneant sub fida custodia. Nec verò sedis intimæ tenebras pati debebunt inclusi, sed vsurpata luce vengerari, id est, subleuari: & vbi nox geminauerit custodiam, in vestibulis carcerū, & in salubribus locis recipiantur, ac reuertente iterum die ad primum solis ortū illico ad publicū lumen

reducantur: ne pœnis carcerum perimantur, quod innocentibus satis miserū, noxijs non satis seuerū esse dignoscitur, vt l. j. C. de custo. reo. Sed custos carcerum, siue commentariensis debet cauere, ne fracto carcere rei aufugiāt per negligentiam sui coadiutoris: quæ eadē pœna cōsumi debet, qua obnoxij docebūt fuisse q̄ aufugerūt. Similiter coadiutor eadē seueritate constringetur, l. ad cōmentariensem, C. de custo. reo. Et maxime si nimia negligentia fuit in eo, qui tironi commisit custodiam, vt ff. de custo. & exhib. reo. l. si aliās pro modo culpæ i eū statuetur, vt l. milites, ff. eo dem. Incarcerati verò, qui in carcere conspirauerint, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant, arctius custodiri debent: & quis innocentes ex eo crimine inueniant, ppter qd̄ impacti sunt in carcerē, tñ puniendi sunt. Ij verò, qui cōspirationē eorū dixerūt, releuant, l. i. eos, ff. de custo. reo. Qui euaserint autem

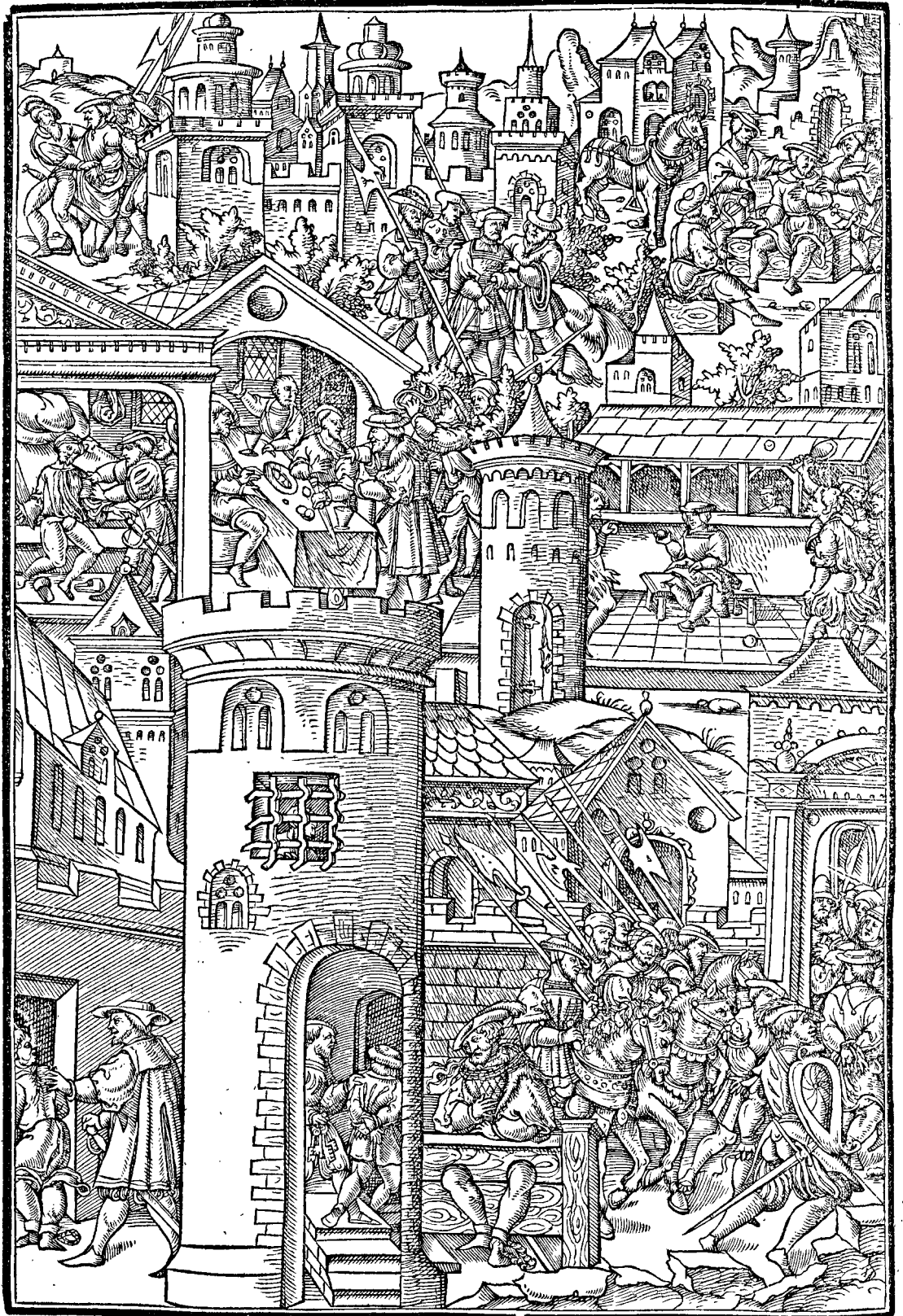
capite puniendi sunt, & in eos variè aīaduertiť. Nā atrociores sunt nocturni effractores, & ideo fustib; celsi in metallū dānari solēt. Diurni verò effractores post fustiuū castigationē in op̄ ppetuū, vel tpariū dādi sūt, vt l. j. & ij. ff. de effra. Et puniunt etiā illa pœna, in qua punirent si vere maleficiū illud cōmississet, ppter qd̄ in carcerē sunt missi, vt Bart. i d. l. in eos, ff. de custo. & exhib. reo. Nā aufugiēs de carcere habet p cōfessō, si speciali inq̄sitiōe erat i carcere. Sec̄ aut si p generali, imō si p speciali est, requirit ad hoc q̄ habeat p cōfessō, q̄ aufugerit cū cōspirationē, vt d. l. i. eos. Si verò sine cōspirationē, tūc nō habet p cōfessō, sed p̄ motu iudicis, vt not. Guill. de Cug. i l. succurrit, ff. ex quib. caus. maio. & ibi Bal. & in l. admonēdi, i ix. col. ff. de iureiu. Exiēs aut carcerē inueniēs hostia apta nō tenet pœna carceris effracti secūdū Angel. i l. verū. la. ij. ff. de furt. & i l. j. ff. de effra. Quid aut si exiēs carcerē cito reuertat, an dicat aufugere? Dic q̄ nō secūdū Bal. in l. j. in vj. col. C. de feruis fugit. Cano. in c. a nobis, ext. de apost. e. iij.

sunt inuenti,prehenduntur à viatore, cui commissum fuerat rescriptum, his verbis,denuncio reos esse vos,ac pœneferuos,siue prifonerios^A vos constituo nomine domini nostri regis, & præpositi Parisiensis ad supplicationem Antoniaæ Dianæ, & aliorum cōquerentiū, ac procuratoris regij edicto cōtra vos decreto, mihiq; commissō. Surgite eamus hinc, dies, quo in carcerem traduntur, actis ita inscribitur:

Die 16, Ianuarij 1540.

Nobilis Girardus Milo, Héricus nebulosus, Iacchus Ebrion Milonis famulus, Egidius Gnato, Ferdinādus parasitus famulus nobilis Desiderij Anippi, Andreas Ierus adducti in carcerē^A p̄ Michaelē Gīgātē, & Mattheū Charōta, & alios huiusce præposituræ viatores vi rescripti cōpellātishodie 16. Ianuarij 1540. vt sup criminib; & elogijs cōtra dictos accusatos, & vinctos instātibus, ac supplicatibus Antonia Diana, reliquisq; con-

FIGVRA PRAE HENSIONIS REORVM.

B 7. INTERROGANTVR.) Iudices oblatos sibi reos in ipso perpetrato homicidio stupro, vel raptu, la trocinio, vel congressu violentiæ deprehensos, & actis publicis sibi traditos expresso crimine cum his, à quibus fuerint accusati mox sub idonea persecutione ad iudicium dirigat, l. defensores, la. iij. C. de defen so. ciuit. assintq; disciplinæ, & quotidianis actibus præ sint, nec sinant crimina impunita coalescere, remoue ant patrocinia, quæ fauorem reis, & auxilium scelerosis impartiendo maturari scelera faciunt, l. per omnes, C. eodem, & l. accusatore, §. ad crimen, ff. de public. iudic. Plebem, inq; vel decuriones ab omni improborum insolentia, & temeritate tueantur: vt id tantum quod esse dicuntur esse non desinant, l. defensores, C. eodē, & Esa. xxij. c

Talem enim se iudex omnibus præbere debet & publice & priuatim, vt terribilis quidem sit delinquentibus, & in deuotis circa fiscalia: mäsuetissimus autem & mitis omnibus placidis, & deuotis: & paternam eis exhibens prouidentiam, vt in autē. de mandat. princ. §. præcipue vero, & §. festinabis, col. iij. Nec tamē permittitur cui libet maiori, aut minori militari iudici, aut latronum infecutores, aut violētiarum inhibitores, aut tribunos pro talibus causis in prouincijs ordinare, aut qui debeant aliquos examinare: vt nō per tales occasiones ampliores violentiæ inferantur prouincialibus. Si quis autem iudicium hoc non custodierit, cognoscat non solum sibi commissio singulo spoliandum, sed decem libras auri pœnam exoluere: eo q̄ præsumpserit talem causam assumere, post tormenta, & confiscationē substantiæ in exilium redigendum, vt autē. de colla. §. iubemus, col. ix. affert illud nouū statutum regium art. cxliij.

A 7. INTERROGANDORVM.) Quam primum rei exhibitī sunt, in quacunq; causa siue accusator existat, siue eum publicæ sollicitudinis cura produxerit, statim debet quæstio fieri, vt noxius puniatur, & innocens absoluat, vt l. j. C. de custo. reo. aut vt cōuictos velox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna nō maceret, l. si. C. eodē. ad hoc ordinatio noua D. Nri regis. F. articulo c. xlvi. Iudex autem custodias siue custoditas personas auditurus tam clarissimos viros, q̄ patronos caufarū, si omnes in ciuitate, vel prouincia, quā regit, agūt adhibere debet, vt l. custodias,

ff. de publ. iudic. Et etiam diebus feriatis custodias audiri posse rescriptum est, vt innocios iudex dimittat, & nocentes, qui duriore animaduersione indigent, differat, vt d. l. custodias. In hoc enim facillime summū numinis speratur uenia, per quod multorum salus, & incolumitas procuratur, vt l. pe. C. de ferijs. & §. dixi, §. Ioannes in quarto not. Et rei à iudice interrogandi apud acta audiri debent: qui cum de admisso constiterit, debent pœnā carceris sustinere: atq; postmodum educti apud acta iterū audiri, ita enim quasi sub publico testimonio cōmemoratio admisi criminis fiet, vt iudicibus immodice sæuientibus freni temperies adhibita videatur l. si quis in ea, C. de custo. reo. affert cōstitutio regia nouissima art. cxlvj. serōt incontinent lesdictz delinquans tant ceulx qui serōt enfermez, que les adornez a comparoir en personne biē & diligemment interroguex, & leurs interrogatoires reiterez, & repetez selon la forme de droit, & noz anciennes ordonnances & selon la qualite des personnes, & des matieres pour trouuer la uerite desdictz crimes, & ex cez par la bouche de la'ccusé, si faire se peult. Iudicē ete-

nim in cognoscendo, neq; excādescere aduersus eos, quos malos putat: neq; precibus calamitosorum illachrymari oportet. Id certe non est cōstantis, & recti iudicis, cuius animi motū vult⁹ detegit, & summam ita ius reddere debet, vt auctoritatem dignitatis suo ingenio augeat, l. obseruandū, ff. de offic. præsid. & l. quisquis, C. de postul. Potest etiam iudex non solum pro tribunali, sed etiam de plano audire, atq; dānare reos, l. vnus, §. cogniturum, ff. de quæstio.

B 7. ANNO NATU TREDECIM.) Cum vnus facinoris plurimi sunt rei ita audiēdi sunt, vt ab eo primum incipiatur, qui timidior est vel teneræ ætatis videtur, vt in l. vnus, ff. de quæstio. deinde à suspectissimo & à quo facillime verum sciri iudex crediderit. Et sic per omnia interrogationū & quæstionū vestigia iudex decurrere debet, vt l. super statu, C. de quæstio. & hic patet in tex. Quæstionem autem sic accipimus, non tormenta tantum, sed inquisitionem omnem, & defensionem mortis, vt l. j. §. quæstionē, ff. ad senatufc. syllania. Et cum interrogat iudex, non debet specialiter reos interrogare an Lucius Titi⁹ vel talis homicidiū fecerit: sed generaliter quis id fecerit: alterū enim ma-

querentibus supra nominatis, atque procuratore regio subscribēte, cōceptis, interrogētur, ac per se respōdeant propositis criminibus, & petitiōibus, quas contra eos dicti conquerētes, & procurator regius intēdere voluerint, superq; elogijs apud acta prolatis iuri stent.

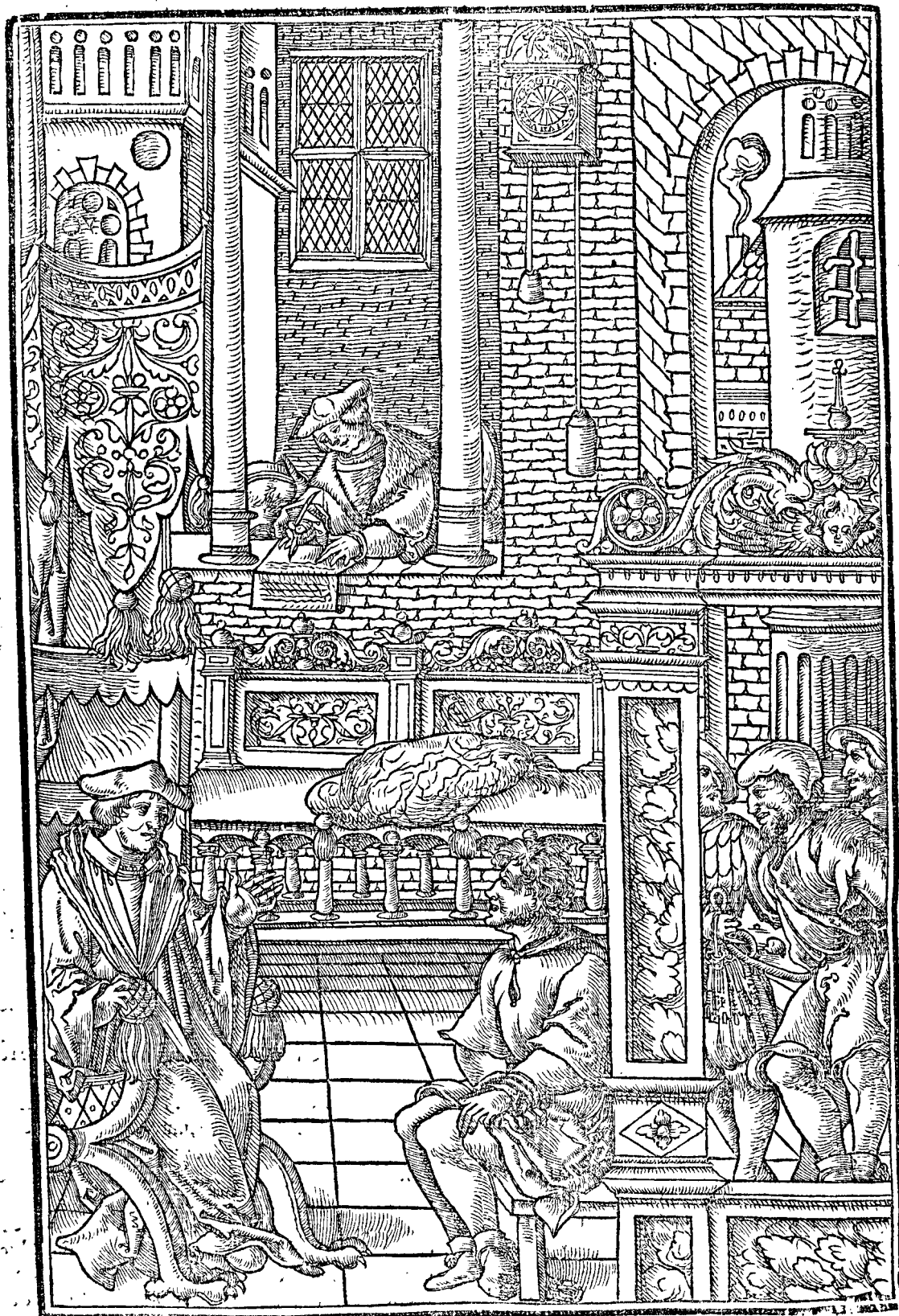
Accusati in carcere sic separatim, & alternatim à iudice sup querela, & indicijs hac forma interrogantur. ^B

Formula reorum interrogadorū. ^A

Die xvij. Ianuarij, anno Domini M. v^c. xl.

Nos Ioannes Solon legum magistrarij insignitus in suprema curia aduocatus, præpositi Parisini vicarius, in conclaue consilij nostri, vbi custodia solent audiri, eductum è carcere Iacchum Ebrionem nobilis Girardi Milonis famulum Burgundum genere, Hædui ortum, annos natum tredecim ^B

FIGVRA INTERROGATIONIS.

gis suggerētis q̄ requirentis videtur, vt l. j. §. qui quæ-
stionem, ff. de quæstio. q̄ si interrogatus amplius di-
xerit, q̄ interrogatus fuerit, rei erit iudicium, non in-
terrogantis culpa, vt d. l. j. §. diuus Adrianus, ff. de quæ-
stio. Et debet graffarius, siue tabellio sub iudice inter-

rogante scribere quēlibet
gestum, & motū corporis
rei, vt si fleat reus, scribat
flendo dixit &c. vt c. quos
niā cōtra falsum, extra de
proba. quia in excutienda
veritate plurimū subtilis
diligētia iudicis affert. Nā
ex voce, & sermone, & ex
eo, qua quis constātia, qua
trepidatione quid dicat,
vel cuius estimationis quif
q̄ in sua ciuitate est, quēdā
ad illuminādā veritatē in
lucē emergūt, vt l. de mi-

nore, §. plurimū, ff. de quæ-
stio. Itē si reus cōfiteatur
crimen iudicialiter, nō so-
lū ponitur in carcere, sed
etiam ponitur in vinculis,
aut cathenis, vel cippis, vt
l. si confessus, ff. de custo.
reo. & maxime vbi ex cri-
mine sequi posset condē-
natio supra relegationem,
tunc hanc carceris pœnā
ante supplicium sustinere
debet, vt l. diuus, la. j. ff. de
custo. reo. & Bal. in rub. ff.
C. de in ius vocand. Si ve-
ro non ita graue sit scelus,
in quo veniat tantū impo-
nenda pœna à relegatione
citra, tunc potest poni in
carcere, nō q̄ vinculetur,

vel q̄ restringatur arctius, vt Bart. in l. j. ff. eodem, &
arg. d. l. diuus. Sed nūquid reus confessus de maleficio
semel in iudicio teneatur iterū, & sit necesse, cōfite-
ri delictū, ad hoc vt cōdēnetur, glo. In l. j. ff. de custo.
reo. dicit q̄ sic, vt l. si quis in ea, iuncta glo. C. eodē. Sed
Azo in summa C. de cōfess. dicit, Aut quis confitetur
spōte crimē, & sufficit vna cōfessio, vt l. qui sentētiā,
C. de pœnis. Aut cōfiteatur metu tormētōrū, & requi-
ritur q̄ perseueret in cōfessione, post diē & noctem, vt
l. si confessus, ff. de custo. reo. & l. j. §. quæstio, & §. si quis
vltro, ff. eodē, & Cy. in d. l. si quis in ea. Et ita obseruat
cōsuetudo secūdū Bart. in d. l. j. ff. de custo. reo. Et ita
practicari vidi, per constitutionē regis Ludouici xij.
art. cxiiij. & iuxta arrestum datū vj. Augusti, anno Do-
mini Millesimo quingētesimo xxxv. aduersus Marcel-
lum Marine carnificem Parisiensem.

C. VTI ASSEREBAT.) Interrogatus de ætate
respondere debet, vt l. de ætate, ff. de interrog. act. q̄
f. minor se maiorem dixerit, sibi præiudicat, nisi resti-

tuatur, quod potest, vt glo. in d. l. de ætate, in verbo, re-
spōdere, & l. certū, §. pe. ff. de cōfess. nisi dolose fecerit,
tūc nō restituitur, vt ff. de minor. l. si ex causa, §. nunc
videndū. Ex aspectu iraq̄ iudicis ætas probatur, l. mi-
nor viginti quinq̄ ānis, ibi adito præfide ex aspectu cor-

poris, ff. de minor. & sic
est arg. q̄ iudex iudicat se-
cundū cōsciētā, vt ff. de fe-
rijs, l. eadē, in fi. Secus autē
si vt priuatus, vt ff. de of-
fic. præfid. l. illicitas, §. veri-
tas. alius ergo aspectus, q̄
iudicis reprobatur, vt gl.
in d. l. minor, in verbo, per-
fectā: nā de ætate eius, qui
se maiore viginti quinq̄
annis dicit causa cognita
probādū est, vt l. de ætate,
ff. de minoribus.

D. SACRAMENTO.)
Iuramētū licitū est pro ve-
ritate inquirenda, siue in
testibus, siue in alijs, vt c. q̄
q̄, xiiij. q. ij. quia iuramēto
debet adesse iudicium, vt
ij. q. iij. c. j. & fidelius du-
rāt, quæ vincula sacra-
menti ligant, vt c. omne, xxij.
q. j. Iuramenti autē causa
est quia omnis qui iurat,
ad hoc iurat, vt quod ve-
rum est, loquatur. Et ideo
dominus inter iuramētū,
& loquelam nostram nul-
lam vult esse distantiam,
quia sicut in iuramēto nul-
lā conuenit esse perfidiā,
ita quoq̄ in verbis nostris
nullū debet esse mēdacium:
quia vtrūq̄ & periurium,
pœna dānatur, dicēte scri-

& mēdacium diuini iudicis
pura: Os quod mētitur occidit animā. Hæc in c. iura-
mēti, xxij. q. v. Quātum tamen ad hoc, quod dicitur, q̄
ita mortaliter peccat, qui simpliciter dicit falsum, sicut
qui sub iuramēto dicit falsum. Magis tamē peccat de-
ierādo, q̄ mentiēdo: quia solidius subsistit, vbi iuramē-
tum iterponitur, vt xxij. q. j. c. j. Et plus operatur sacra-
mentū, q̄ simplex promissio, vt extra de iureiur. c. des-
birores. Et vbi deficit testis, innocētis fidē sola iurisiu-
rādi taxatio manifestat, vt xxij. q. j. c. j. Quæro an reus
peierādo peccet mortaliter: dic q̄ sic, vt supra, sed à iu-
ramēto extorto metu vitæ, & rerum solet ecclesia ab-
soluere, vt c. verum, extra de iureiur. Ratio, quia licitū
est quocunq̄ modo sanguinē proprium redimere, vt
ff. de bonis eorum, qui mort. sibi consc. l. j.

E. NOSCANT.) Horū enim, qui sunt conscij, vel par-
ticipes criminum solet quæstio haberi l. fallaciter, §.
q̄ si ingenuorum, C. de abolit. iuncta glo. in verbo, ve-
zata. Similiter de seruis custodibus quæstio habetur,

PRAXIS CRIMINIS

vt l. nā salutē reipub. §. effracturę, ff. de offic. præfect. vigil. Ita q̄ quando committitur maleficia occulta officiales cōsueuerunt capere vicinos, à quibus verisimiliter potest declarari veritas secundum Barth. in l. dominus horreorū, ff. locati. ratione enim conuersationis cū his, qui maleficiū cō-

miserunt, quis potest suspicari de maleficio, vt d. l. dominus horreorum, ibi, serui tamē eius, cū quo cōtractum est, propter edificationum notitiam in quæstionē peti possunt, & art. l. si ita, §. mulier, ibi, illic ne quid vicini, aut agri, aut fructuum occupēt: hic ne quid cæterarū rerum, quæ in villa continentur, & ibi Barth. ff. de fund. instru. & instru. leg. & l. j. C. de locato. Sed quæro hic reus cōfiteatur correorum habere notitiam, tam visu, q̄ frequentatione, ideo vt supra dictū est, potest suspicari de maleficio, an ideo sic interrogatus possit reuocare confessionem? Dic q̄ cōfessio facta in iudicio potest reuocari incontinenti, absq̄ probatione erroris, priusq̄ sit redacta in scripturam per notarium, aut graffarium, vt est glo. nota. xxxij. q. j. c. apud misericordem: dūmodo illa reuocatio nō fiat calūniōse, prout dicit glo. ibidem, & c. cū in positionibus, de iur. lib. vj. & Abb. in cap. præter, extra de testib. co. Sed si cōfessio sit acceptata per partem nō poterit amplius reuocari absq̄ probatione erroris, secundum Bal. in l. Gallus, §. quidem rectē, in ij. col. ff. de liber. & posthu. ar. l. sicut, C. de actio. & oblig. & glo. in l. actorum, ff. de re iudic.

¶ Sed videtur q̄ ante litē cōtestatam possit indistincte error reuocari, vt l. electio, §. fñ. ff. de noxal. act. ibi, & ideo si negaueris seruum in tua potestate esse, postea fateri poteris: nisi iam lis aduersus te contestata est. nā tūc audiri non debebis: ex causa tamen etiā lite contestata tibi succurrendū: vtiq̄ si ętas tua ea sit vt ignosci tibi debeat, & glo. in d. c. olim, extra de cef. Contrarium autem videtur, q̄ quis non possit reuoca-

re suam cōfessionem, neq̄ pœnitere etiam ante litem contestatam: quando videlicet à certa persona propofuerat pœnitere, vt glo. in d. l. de ætate, §. si. ff. de interrog. actio. & l. sin autem, ff. de rei vendic. vel quādo alius compleuit vsucapionem, vt ff. de dolo, l. pe. Dic

q̄ licet sit actoris captio, j. damnum, quis potest reuocare suam cōfessionem quando cūq̄ ante litem cōtestatam indistincte, d. l. de ætate, §. fñ. & ff. de rei vendic. l. Is qui, & l. nā si, & d. l. sin autē, & ff. de noxal. acti. l. electio, §. neque. Quando autē est captio actoris post litem contestatam, nō potest quis pœnitere, neq̄ reuocare suam confessionem, vt iur. §. al. leg. Si autem nō sit captio actoris, potest pœnitere, etiam post litem contestatam, vt glo. in d. l. de ætate, §. fñ. vel etiam si iustus interuenerit error, d. l. de ætate, §. q̄ iusto errore, vel nisi interueniat actoris scientia, vt ff. de actio. empt. l. j. in fi. & ff. de peti. hære. l. qui se liti. Sed qui vult pœnitere post litem cōtestatam, debet probare se errasse. & ita esse probat per instrumenta, vel per testes: quia res aliter se habet, d. l. de ætate, §. si. iuncta glo. Sed nōne semp ignorasse, vel errasse præsumitur? vt C. qui milit. nō poss. l. sup. seruis, in princ. Respō. q̄ non: quādo propria est confessio, & sic factum contra eum facit, & contra eum præsumitur, vt ff. de interrog. actio. l. j. §. j. in l. sup. seruis, poterat dominus factum serui ignorasse, qui militiam acquirebat. Et quia quis de facto suo certus esse debet, non videtur posse errare in eo, vt glo. in

cap. vt nostrū. versic. sed gratia, extra, vt eccle. benefic. & extra de rescript. c. ab excommunicato: idcirco ex varietate respōsi præsumitur contra aliquem, cap. si testes, §. Item qui falso. iij. q. ij. & iij. & cap. literas, extra de præsumpt. Ibi, nos vero prædictum, Gu. suum spectum vehementer de hæresi habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negauit, & ex-

Dixit à duobus annis eius in familia vixisse.

Si sciat Miloni magistro litē in senatu Parisiensi esse? cum quibus, & ratione cuius?

Dixit illum cum quibusdam, sed maxime cū Ioāne Pluto, & Iuliano Xenio ciuibus Lutetianis, sicuti acceperit, litem esse, & ex auditu se scire tantum, præterea nihil.

Vbinā quotidie prandeat, cœnet, māducat, deniq; & pascat dictus Milo, & cum quibus?

Dixit nūc hic, nunc illic cū pluribus nobilib; sodalib; epulari, ac cōpotare: quod percēdere vtiq; difficillimū foret.

Quot dies sunt, à quibus prandit Milo in diuersorio, cuius in tabula pensili pictus est paruus ceruus apud Parisios: & qui cum eo erant, qui famuli ministrarent?

Dixit magistrum suum Milonē mense Octobri nouissime præterito prandisse in dicto diuersorio parui cerui Parisijs cū nobili Desiderio Anippo eius sodali, & alijs nobilibus sibi interrogato ignotis, Egidio Gnatone, Ferdinando parasito dicti Anippi seruis, Henrico Nebulone, & se, qui loquitur, dicti Milonis famulis, magistris obsequentibus, & ministrantibus.

tra de pe. c. super his, & l. quæstionis, §. tormenta, & l. ex libero. ff. de quæst. sed in his, in quibus quis quæstione vrgeri non debet quia res non patitur, primæ confessioni standum est, vt c. per tuas, extra de probat. Ibi minus dignū est, vt quod sua quisq; voce dilucide protestatus est: id in eundem

casum proprio valeat testimonio infirmare, & l. generaliter, §. fi. C. de non numerat. pecu. Nisi pœnitens probaret se errasse in prima cōfessione, vt c. olim, extra de censib. & C. de error. aduoc. l. vlti. & c. cum causam, extra de appell. Sed adhuc hoc probato, si actor replicet, tu sciebas aliter, quā respōderis: & ideo iuari non debes. Respon. hoc potest probare ipse actor, cum pœnitens probauit se errasse, vt glo. in d. l. de ætate, §. fi. vbi autem nulla est captio actoris, exemplum est videlicet, si à possessore nondū sit vsucapio impleta, vt ff. de dolo l. pe. Item si prius dixit se hæredem nō esse, nunc autē dicit se hæredē esse, tunc non est captio actoris scilicet damnus: sic pœnitere potest, vt glo. in d. l. de ætate, §. fi.

Confessio igitur errore facti facta potest reuocari quādoquūq; ante sententiam. Nam error facti ne, mini nocet, nondum finito negotio: causa vero de causa velamento tali non instauratur, l. error, C. de iuris, & facti igno. & l. cum putarem te cohæredem, ff. familiæ hercis. vbi exceptio tibi non competit ius agendi, nō potest opponi post sententiam, nec reddit iudicium retro nullum, & solum auctoritate sententiæ non repetitur, vt indebitum, & ff. de confess. l. cum fideicommissum. error autem probari debet ab illo, qui dicit se errasse, ad hoc, vt sit reuocationi, siue pœnitentiæ locus: vt si quis hominem viuū confitetur occidisse, & postea paratus sit ostendere hominem viuū esse: Iulianus scribit cessare Aquiliam, quāuis cōfessus sit occidisse. Hoc enim solum remittere actori cōfessoriam actionem, necesse tamen habeat docere eum occidisse. Cæterum occisum esse hominē à quocūq; oportet, vt l. inde Neratius, §. fi. ff. ad leg. aquil. vbi glo. in verbo, confessoriam, dicit q̄ confessio ipsa remittit actori hoc ius, vt non cogatur probare eum conuentum occidisse, cogitur tamen probare eum oc-

cisum esse à quocūq; sit occisus: reus vero pbare viuū aliās satis erit si reus confitetur occisū, & à se, licet nō occiderit. vt si is, cū quo lege aquilia agitur confessus est seruū occidisse, licet non occiderit: si tamē occisus sit homo, ex cōfessione sua tenetur lege aquilia, vt l. si is, ff. ad leg. aquil.

Et quia supra dictū est, q̄ error facti potest probari vsq; ad sententiam d. l. error, dic etiam q̄ error probabilis in quē quis deducitur, potest corrigi post sententiam diffinitiuam, vt l. ij. ff. quando de pecul. act. annal. est. nec fauet qui errat, nisi ius ignoraauerit, l. non fatetur, ff. de cōfess. Ita q̄ damnatus ex confessione errore facta, probato errore turus est ipso iure, saltem sibi restitutio datur per iudicē, vt l. cum fideicommissum, iuncta glo. in verbo, Remittere, ff. de cōfess. & ff. de iudic. l. si prator, §. j. & ff. ex quib. caus. maior. l. j. in fi. ibi si qua alia iusta mihi causa esse videbitur in integrum restituam, quod eis per leges, plebiscita, senatusconsulta, edicta, decreta principum licebit, hodie de consuetudine regni Franciæ nō fit talis restitutio per iudicem, sed demum per appellationē aut principis rescriptum.

Si autem erratur in facto alieno, planum est, q̄ probabiliter erratur. vt l. fi. ff. pro suo. ibi quia in a-

lieni facti ignorantia tolerabilis error est, & probabilis error possidentis vsucapioni non obstat. Si quis vero erret in suo facto, idem dicitur cum de damno certet, vt art. ff. de cōdit. indeb. l. sed & si me, & hoc post litem contestatam. Si ante litem contestatam erret, & scit falsum, & tunc dicendum, quod dicitur, l. sin autē, & l. Is qui, ff. de rei vendic. vbi dicitur, is qui se obtulit rei defēioni, sine causa, cur nō possideret, nec dolo fecisset, quomin⁹ possideret, si actor ignoret, nō est absol uendus reus, sed dānāus. Cæterū ante iudiciū acceptū non decepit actorem, qui se negat possidere, cum vere nō possideret: nec videtur se liti obtulisse, q̄ discessit ante litem cōtestatam. Nam si actor scit, tunc is nō ab alio, sed à se decipitur, & ideo reus absoluitur, & l. pe. ff. de dolo. Si vero errans ignoret falsum, distinguendum est, an iuste, an iniuste. Si iuste, ei succurretur, si probetur contrarium. Si iniuste erret, non ei succurre-

Quæ verba dicti Milo, & Anippus habuerunt illic inter epulas?

Dixit plura, sed horum non meminisse impræsentiaram.

Si inter alia audiuit dictum Milonē se in suprema curia à dictis Crasso, & Xenio astu, & versutia magistri Chrysofotomi Crassi in dicta curia patroni victum narrantem?

Dixit se audisse.

Si dictus Milo blasphemijs obtestatus est se vindictam sumpturum de dictis Pluto, Xenio, Crasso ante subsequētis hebdomadæ lapsū?

Dixit eorum audisse nihil.

Si sciat decima die Octob. nouissime præteriti hora nona vespertina nominatos supra magistrum Crassum, Xenium, & Plutum trucidatos fuisse in vicō sancti Honorati Parisijs iuxta crucem Tiroueri, & per quos?

Dixit audisse prædictos defunctos occisos esse dictis die, & hora: verum à quibus, & per quos pœnitus ignorare.

P R A X I S , C R I M I N I S

tur, vt d. l. de ætate, §. qui iusto errore, ff. de interrog. actio. & idē glo. in d. l. non fatetur, ff. de confess.

Est insuper aduertendum, q̄ confessio aduocati, si cur propria confessio præiudicat, nisi fuerit reuocata, vt c. olim, extra de censib. ibi, & confessione aduocati alterius partis non reuocata postmodum appareat euidenter &c. & extra de appell. c. cum causam. Sed si confessio aduocati fuerit reuocata incontinenti, siue eadem die: quia tunc non videor eam ratam habere, ex quo eadem die reuoco, sufficit reuocatio simplex, art. d. c. cum causam, extra de appel. vel etiam post triduum, etiam non ostenso errore, vt l. ult. C. de erro. aduoc.

Sed quæ dicant incōtinēti fieri probant, ff. de verbo. oblig. l. cōtinuus actus vbi dicitur, q̄ inter interrogantem, & respondentem non debet interuenire act⁹ omnimodo extraneus, vt si post interrogationem aliud agere cœperit, quæ eadem die spopōderit nihil proderit, & c. præterea, extra de testib. cogend. & l. quod ait lex, §. vlti. in fi. ff. ad leg. Iul. de adult. & extra de elect. c. quia propter.

F **I** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **V** **E** **R** **V** **N** **T**.) Iudex i crimini bus debet reos argumētis conuincere, voce etiā propria scelus viciūmq; confiteri facere, aut testibus suscipere, vt l. qui obseruare, C. quorum appel. non recipi. & l. qui sentētiā, C. de pœnis. Quod si metu probationum reus profiteatur crimē, habetur pro cōuicto, vt d. c. si quis p̄sbyter, in glo. in verb. confessi, xxiiij. distinct. l. proinde, la. ij. §. fi. ff. ad le. aquil. vel si cōfiteatur crimen spōte nulla examinatione præcedente, seruatur quod legitur xv. quæst. viij. c. qui admisit, & d. c. si quis presbyter. Non tamen confessiones reorum pro ex-

ploratis facinoribus haberi oportet, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat, vt l. j. §. diuus, ff. de quæstio. Nec utiq; vltro confitenti est semper fides adhibenda, cum nonnunquā metu, aut aliqua alia de causa in se confiteat, vt l. j. §. si quis vltro, ff. de quæstio.

Aliquando non metu criminis imminente, sed tædio vitæ, vel impatientia doloris, quis sibi mortem appetit, vel manus inferit, ideo ei insistendum, vt l. j. §. si quis non metu. ff. ad senatusc. Syllania. & §. si sibi manus, eodem. Cū etiam non audiatur perire volens, nisi aliquibus indicijs delictum probetur, vt l. non tantum, ff. de appel. existētib. ergo indicijs, si perseueret in confessione venit reus cōdēnandus, vt d. §. si quis vltro, & glo. quæ hoc dicit in l. j. C. de confess. & l. si quis in hoc genus, C. de episco. & cleric. Si quis vero hominem viuum falso confiteatur occidisse, & postea sit paratus ostendere hominem viuum esse, ad hoc admittetur: & cessat aquilia, quāuis confessus sit se occidisse. Ita q̄ ille actus cōfessionalis confessi, vel ipsa confessio solum actori remittit confessionariam actionem, vt non teneatur, vel cogatur probare reum conuentum occidisse: tenetur tamen probare actor hominem occisum fuisse à quocunq; sit occisus, l. inde Nerati⁹, §. fi. ff. ad leg. aquil. proinde si mortuus sit homo, occisus autē non sit: licet reus confessus fuerit occidisse, non tenetur de mortuo, l. proinde, ff. eodem: videtur tamen teneri actione legis aquiliæ ex sua confessione l. si is, ff. de confessis. Nam confessionibus falsis respondentes ita obligantur, si eius nomine de quo quis interrogatus est, cum aliquo est actio: quæ cum alio actio est: si dominus est, in nosmetip̄s

Num dicti Milo, Anippus, & ipse, qui rogatur insultauerunt superioribus die, & hora i dictos defunctos? quos telis miserè confoderunt, & male mulctatos dimiserunt.

Dixit deuouēs se diris, & malis genijs: atq; sibi crudelissima quæq; imprecari, deprecans dæmones ipsum ad inferos deferant, absorbeantq; tartara ditis, si huiusce tam atrocis sceleris fuerit aut author, aut adiutor, aut quicquam sciuerit præter illa audita.

Illum mentitum, nec veritatem dixisse docuimus, manifestoque mendacio deprehendimus quod per elogia aduersus eum concepta aliosque confcios ac participes probatum esset, & liquido constaret dicta die 10. Octobris sub nonam noctis horam dictos defunctos insidijs circūuenisse, ac trucidasse: necnō Dionysiū defuncti Cras si amanuenssem grauiter vulnerasse.

Dixit huius se facti profus nesciū: séq; quæ loquerentur, omnia latere.

Si assentiri vellet testibus, qui in elogio testimonium dixissent?

Dixit id minime velle, quū illos non agnosceret, cuperetq; videre. Nec plus, nec aliter dixit sedulò rogatus, atque examinatus. Eò in carcerē remisimus.

Eadem die,

Fuit itidem accersitus, & eductus è carcere Henricus Nebulo famulus nobilis Milonis, natione Rothomagensis, ætate 29. annorum, aut circiter, vti aiebat, tactis sacrosanctis dei euange-

fos confessione nostra conferimus, l. confessionibus, ff. de interrog. actio. maxime ubi ius, vel natura non resistit, vt ibidem.

A PROCATVS à nobis causas.) Rei debent sigillatim interrogari super quolibet indicio, & super his disputari, vt l. vnus, §. cogniturus, ff. de quæstio. & Bal. in l. custodias, ff. de pub. iudic. quodd si reperiantur in mendacio, erit maxima præsumptio contra eos, vt i d. l. vni⁹. §. testes, & c. lite ras, extra de præsumpt. quæ interrogatus mendax videtur decipere, quod est puniendum, vt glo. in l. de ætate. §. qui tacuit, in verbo, contēnere, ff. de interrog. actio. & l. debuit, ff. de his qui not. infra.

B NOLVIT responde re.) Nō respondens inquisitioni potest cogi ad omnia capitula carce respondere, vt Bart. in l. de ætat. §. qui tacuit, ff. de interrog. actio. & l. certum, ff. de confess. Et potest reus pluribus modis vrgeri ad certum respondendū: vno modo, captis pignoribus, arg. ff. de re iudic. l. debito rib⁹, alio modo multa in dicta, vt ff. de vët. inspic. l. j. §. quid ergo si non. Alio modo iudex potest eum habere pro confessio contra se, quod aduersari⁹ asserit. Idem si obscure respondeat, vt d. l. de ætate, §. si cum esset, §. nihil interest, & §. qui tacuit, hæc gl. in d. l. certum. Nec enim videtur respōdere, qui ad interrogata non respōdet, d. l. de ætate, §. quod autē, & l. j. §. si quid simpliciter, ff. de verb. oblig. ideo qui præsens iussus respondere recusat absque rationabili causa, contumax est, & habetur pro confessio, vel negante prout suum incommodum respicit, vt extra de confess. c. ij. lib. vj. & d. l. certum, Cy. in l. ij. §. si vero, & §. quod obseruare, ff. de iura. calum. & Barth. in d. §. qui tacuit. Contu-

maciæ autem poena est, vt in solidum reus conueniatur, quæadmodū si negasset, quia prætorem contēnere videtur, d. l. de ætate, §. qui tacuit, vbi dicit glo. in verbo, contēnere: dixit Pilatus ad Christum, mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo dimittere

te &c. Sed ipse Christus nō vt contēneret, sed vt miraretur Pilatus fecit. Sed quo iure veniat cōtūmax in non respondendo puniendus? dic q̄ officio iudicis, vt in aut. de his, q̄ ingred. ad appel. §. siñ. col. v. & glo. si in l. j. C. de confessione, & gl. in d. l. certū, ff. eodē. Et illa taciturnitas debet scribi per tabellionem sic, Qui interrogatus noluit respondere. vt glo. in c. qm̄ cōtra falsam, extra de prob. & d. l. de ætate, §. nihil interest, & l. iij. dist. c. si seruus. in atrocioribus vero delictis cū tormētis interrogādi sunt rei cum suspecti sunt, vt l. j. ff. de quæstio. & l. quotiens, C. eodem, & l. dicetur suo ordine. Quæro vtrum iudex postq̄ est conclusum in causa possit interrogare partes: dic q̄ sic vt extra de fide instruc. c. cū Ioannes. Potest etiam pars interrogare reum, & valet respōsio, vt extra de dolo, & contuma. c. prout, & ff. de interroga. actio. l. si sine, §. j. Aduocatus etiā potest interrogare, vt ff. de adult. l. si postulauerit, §. quæstioni. Et iudex quotiens æquitas eum mouet, potest partes interrogare, vt ff. de interrog. actio. l. vbi cunq̄, & xxx. q. vlti. c. iudicantem. Confessiones autem factæ ad petitionē actoris, vel iudicis, vel etiam partis quæ fiunt post litem contestatam, possunt reuocari, si quis probauerit se errasse, vt extrade confess. c. vlt. vbi de hoc. Tamen est notandum, q̄ postquam est renunciatū, & conclusum incausa nulla admittit exceptio, vel allegatio, vel instrumen-

lijs de dicenda, & confitenda veritate iuratus, rogatus à nobis causas, ^A & cuius instantia coniectus esset in carcerem.

Noluit respōdere, ^B tādē multa in dicta ait causas minime scire, sed instātibus quadā vidua, & alijs prehensum se, & illuc detrusum, quantum sibi relatum esset.

A quot diebus nouissime epulatus est dictus Milo in caupona parui cerui Parisijs, & qui ei assidebant sodales?

Ait in mense octobri vltimate lapsus dictum Milonem in illa caupona epulatum cū nobili Desiderio Anippo, alijsq; permultis sibi ignotis.

Quæ necessitudo intercedat dicto Miloni cum illo Anippo.

Ait cōterrancos esse, & ferè sub eodē tecto, vti eodem lare, socios, ac sodales.

Quæ colloquia inter illos in dicto diuersorio prandentes fuerunt.

Ait varia, atque diuersa: quorum iam immemor esset.

Num inter hæc Milo litem sibi fuisset cum Iuliano Xenio, & Ioanne Crasso, in eaq; narrauit succubuisse.

Ait id quidem à Milone tunc temporis narratum.

Num is Milo in hæc verba erupit, caussa cecidi in curia suprema arte, & dolo magistri Chrysofomi Crassi, sed per mortē, & sanguinem Christi ante huiusce hebdomadis finē funditus perdam Xenium, Plutum, & Crassum: nec incrementam de me reportabunt victoriam.

P R A X I S C R I M I N I

tū, vt C. de compēsa. l. si. & arg. ad hoc, extra de testi. c. de testib⁹, & extra de fi. de instru. c. cū dilectus, & de causa possēss. c. pastora. lis. nisi euidēs ratio moue. ar iudicē, vt d. c. pastoralis, & glo. in c. quoniā contra falsam, extra de prob.

Quæro an confessio fa. Et in iure possit in parte acceptari, & in pte repro. bari? Respon. q̄ confessio circa eandem rem debet recipi integra, & non diui. di: nec potest pro parte ac. ceptari, & in parte repro. bari, prout plerumq; in re. bus nostris Franciæ foren. sibus allegari solet, iuxta l. in causā, ff. de procur. Ibi, Cæterum si velit que. dam transferre, quædam relinquere iuste procura. tor hanc inconstantiā re. cusabit, & l. si non conui. tij, C. de iniur. Ibi, si nō cō. uitij consilio te aliquid in. turiosum dixisse probare potes: fides veri à calum. nia te defēdit. Et l. j. C. ad leg. Cor. de ficar. vbi si q̄ sit confessus in iure homi. nem occidisse, & dixerit illum à se percussum, non animo occidēdi, debet ad hoc probandum admitti: cui hoc probando remittē. da erit pœna homicidij. Nam crimen tunc contra. hitur, si & voluntas nocē. di intercedat. Cæterū ea, quæ ex improviso casu po. tius, q̄ fraude accidunt: fa. to plerumq; nō noxę im. putantur. Et ibi glo. dicit, q̄ illa negatiua, q̄ non oc. cidit animo occidēdi, p̄. batur per p̄sumptiones probando amicitiam, & af. finitatem, & qualitātē occi. dentis, & per iuramentū purgatiōnis. Vnde non pō. test acceptari illa confes. sio in ea tantū parte, in qua confessus sum homi. nem occidisse, sed debet acceptari cum suā qualita. te adiecta, scilicet q̄ non

Ait horū ne minimū quidē audisse. Num idem Milo re ipsa p̄stiterit, quod erat interminatus? num post ver. ba cōsecuta sunt verbera, & ad effectū perduxerit dicta, cōstipatus nobili A. nippo, Bernardo Thrasone, Claudio Caligula principis nostri legionarijs, Egidio Gnathone, Ferdinando Parasi. to, famulis Anippi, Iaccho Ebrione, Andrea Iro, ipsōq; qui rogaretur, die x. Octob. vesperi circa horā ix. compo. sitis insidijs, ac strictis ensibus insurre. xerit in dictos Crassum, Plutū, & Xe. nium & ad internetionem vsq; cecide. rit, atq; eadem vi, & imperu Dionysiū Dauū Crassi famulū grauiter læserit.

Ait si horum omniū aut viderit, aut audierit quicquam terrę hiatus, & aby. sus maledictum ac execratum cum Da. than & Abiron deuorent.

Quem quū manifeste refelleremus, apertēq; mendacij conuinceremus:

Ait se vera locutum, non mēdacia. Vtrum se ad Milonem magistrum, nobilem Anippū, Caligulam, Thra. so nem, Ebrionē, Parasitum, Gnathonē, & Irum referre, testimonijsq; adhære. scere vellet.

Ait ad se vnum, nō quēuis alium refer. re velle. Hæc tantum ille non oscitan. ter rogatus, & examinatus à nobis: at. q; ideo in carcerem reductus.

Eadem die.

Auocatus è carcere ac coram adstās in conclaue consilij nobilis Gerardus Milo dominus vallis in Beluetia ibidē ortus annos triginta, aut circiter, natus barba oblonga, capillis tōsis, sacramē. to obstrictus de dicenda, & confitenda

animo occidēdi, occidi, vt tex. & glo. Barth. & alij in l. siquidem C. de exce. prio. Alex. in cōsil. xx. nu. xxij. in iij. volu. Nam etiā confessis reis non denegā gantur legitimæ defensio. nes, l. si filius, §. exceptio. nibus, ff. de interrog. acti. & ibi Bal. ad quas proban. das reus admitti debet, d. l. j. C. ad leg. Cornel. de fi. car. l. si nō commitij, C. de iniur. duo siquidem reus videtur confessus fuisse, si. ue dixisse, scilicet homi. nem occidisse, & eum nō afo occidēdi, occidisse, vt dicit in arb. itrij p̄cepto, vt l. celsus, §. idē ait ff. de ar. bit. vnum ergo de istis est contra reum, vt quia con. fessus est occidisse, & ei a. dhibetur fides, vt ff. de in. terrogat. actio. l. de atate, aliud est pro se reo, scilicet qualitas q̄ non animo occidēdi, occidit, & illi non adhibetur fides, vt l. exemplo, C. de prob. & in. aut. de iureiur. à morient. p̄stito §. sed hæc quidē, col. v. Ibi, quæcunq; quili. bet pro se dixerit, aut scri. perit hæc ei nihil prodes. se. Sic etiā dicimus in ex. ceptione pacti, & similibus q̄ si quis cōfiteatur se de. bere, sed dicit factum pac. tum de non petendo, q̄ ni. si probet pactum condem. natur, nisi p̄mittat nega. tionem, vt nego me tibi debere, sed si apparuerit, dico pactū factum de non. petendo, vt not. in d. l. si. quidem, §. si. C. de excepti. Vbi cauetur si intentione actoris dubitas habita ex. ceptionis contestatione, tunc demum cum inten. tionem suā secundū as. seuerationem suam peti. tor probauerit, hunc exce. tionem esse locum monstra. ri conuenit, & l. exceptio. nem, C. de prob. que vult, q̄ excipiens non cogatur statim probare suā exce.

ptionē.nam licet exceptio dilatoria opponi debeat in initio, probari tñ nisi postq̄ actor mōstrauerit oportet, & ff.famil.hercisc.l.qui familiarē, & C.de p̄scrip. lōg. tēporis, l. emptor. quæ autē sint exceptiōes dilatoriæ & perēptoriæ, ponūtur p̄ exēpla. Insti. de exceptio.

§. appellatē, & glo. in d.l. exceptionē. Et sic excipiēdo non videtur reus cōfiteri, vt si primo nego, & dico q̄ si appareat, q̄ā intenditur contra me, opponere exceptionem. l. nō vtiq̄, ff. de exceptio. iūctā glo. & glo. in d.l. si quidem, versic. cōtestatione, C. eodē. Bartho. tamen in l. Aurelius, §. Idem quæ fuit, ff. de liber. leg. sub hoc temperamento distinguit, aut variatio circa eandem rem est alteri nociua, & reprobatur, vt d.l. in causā, ff. de procur. aut variatio circa eandem rem nemini nocet, & tunc non reprobatur. vt si tutor qui busdam verbis testamēti stare velit, in quibusdā au-

tem recedat, non impeditur probare contrarium eorū, à quibus recessit, quia hoc nemini nocet, quoniā cōtrariū probare debet, & sic veritati stabitur, per d.l. Aurelius, §. Idē quæ fuit, de quo not. Dy. in l. de rebus, ff. rerum amor. Aut cōfessio cōtinet vnū capitulū tantum, seu plura connexa, & tunc est aduertendū: quia aut ille, qui vnū capitulū reprobatur, habet cōtra se p̄sumptionē iuris, aut habet p̄ se, aut ius nō p̄sumit pro, nec cōtra. Primo casu quādo habet p̄sumptionē iuris cōtra se, nō admittitur talis reprobatio: vnde si cōfitearis te hominē occidisse p̄ tui defensionē, possum stare cōfessionī, inquātū dicis te occidisse, sed nō cogor stare, inquātū dicis ad tui defensionē: quia ius p̄sumit cōtra te, per d.l. j. C. ad leg. cor. de ficar. Secūdo, & tertio casu quā habet p̄sumptionē iuris p̄ se, aut ius nō p̄sumit, nec p̄, nec cōtra: Aut ille, qui p̄culā reprobatur, vult hoc p̄bare, & admittit, vt d.l. Aureli⁹, §. idē quæ fuit, ff. de liber. leg. Aut nō vult probare, & nō admittitur talis reprobatio, vt l. etiā, §. j. ff. de minor. Vbi cauetur ex causa curationis. cōdēnata pupilla aduersus vnū capitulū sententiæ restitui volebat, & quæ videbatur in ceteris litis speciebus releuata fuisse, actor maior ætate, qui acquieuit sententiæ, dicebat totā debere litē restaurare. Modestinus rñdit, si species in qua in integrū restitui desideratur, ceteris speciebus nō coheret, nihil proponi, cur à tota sententiā recedi actor postulās, audiēdus sit, & c. mutare cōsiliū, de regul. iur. lib. vj. vbi mutare cōsiliū quis nō potest in alterius detrimētū, & l. nemo potest mutare, ff. eodē. à cōtrario, vbi alteri nō p̄iudicat licet mutare, vt gl. in d. c. mutare, verbo, alterius. A lexā. in cōsil. octuage

simo septio, primovolū. nu. j. dicit nō obstare, si dicat q̄ quā p̄sumptio est cōtra cōfiteatē, tunc potest accipari principalis cōfessio, & reprobari qualitas, vt per d. Bart. in d. §. Idē quæ fuit: quia positō q̄ opinio Bart. esset vera, quod tamē multi reprehēdūt in cōfessione

facta sub vnō, & eodē articulo, vt Salū. in l. j. C. de cōfess. & Bart. in l. decē, ff. de verbo. oblig. tñ vbi nulla est p̄sumptio iuris contra qualitatem adiectā in cōfessione, nō potest reprobari qualitas. Sed si quis cōfiteatur quid fecisse pro alia causa indebita, vel illicita, esset bene p̄sumptio cōtra illā qualitatem, vt l. cū dē indebito. in princ. ff. de probat. c. super hoc extra de renūcia. l. merito, ff. p̄ socio, l. si procurator, ff. de cōditio. indeb. Vbi autem confessio, siue scriptura continet plura capitula separata, possum pro parte approbare, & in parte reprobare, vt l. publica, §. si. ff. de deposit. vbi notat Bartho.

q̄ si plures res sint scriptæ, siue confessæ in vna charta, possum acceptare illud, quod facit pro me, & illud quod facit contra me refutare, alleg. Dy. in l. j. in xij. q. C. de confess. & l. ij. C. de donat. ante nupt. & ad hoc est tex. in l. de rebus, ff. rerum amor. vbi cauetur, quod de rebus amoris per mittendum est marito, vel vxori, de quibusdā rebus iusiurandum deferre, & de quibusdā probare. Ita quod inconstantia, vel variatio admittitur circa res diuersas, & glo. in d.l. de rebus, & idem Bartho. in d.l. Aurelius, §. idē quæ fuit.

Quæ rere autem velim, qualiter intelligatur vnū capitulum, vel diuersa: & qualiter intelligantur capitula diuersa connexa, vel non. respond. secundum Barth. in d. §. idem quæ fuit, q̄ vnū capitulum intelligitur vnū factum cum qualitibus suis, seu plura connexa. Exemplum dico q̄ promisi tibi centum sub conditione, hoc est vnū capitulum, hic vna confessio sic qualificata. Item si promitto tibi decē pacto incōtinenti appposito, q̄ vadas pro me Romā, ista sunt plura capitula cōnexa: sed diuersa capitula sunt plura diuersis tēporibus facta, vt glo. in d.l. si quidē, C. de except. Itē si incōtinenti sunt plura facta, quorū vnū non venit ad alterius determinationem, sed quodlibet est per se, tunc sunt diuersa capitula, vt d.l. etiam, §. j. ff. de mino. & l. scite debemus, ff. de verbo. oblig.

AD INTERROGATIONES. Interrogationes huiusmodi dic nō fieri, vt eis in eorum fauorem credatur, sed solum in odium. pro hoc vrget, quod in criminalibus iuramentum in defectum probationis nō defectur, glo. in l. iij. in verbo, agatur, de iure iur. ff.

P R A X I S C R I M I N I S

Aduersus quos, inquit, hæc lis iactaretur?

Aduersus, inquit, Iulianum Xenium, & Ioannem Plutum ciues Lutecianos, & me.

Vtrū, inquit, eiusmodi lis sit finita, & à quo tēpore, & secūdū quos data?

Hoc, inquit, mēse aresto curiæ supremæ secūdū aduersarios lis data est, iure tamē, an iniuria ipsi viderint, quibus ita visum est. Relucet tamē æquitas, & res ipsa loquitur, q̄ iniquè, atq; iniustè.

Næ, inquit, temerarius es, & effrons, qui adeò impudenter, audactèrque loquaris.

Nihil, inquit, phibet loqui suę innocentiæ fidētē, nullaq; impallefcētē culpa.

Sed ad rē, inquit: quis patronus aduersariorum partes tuebatur, quo agente caussam tenuerint?

Is, inquit, fuit magister Chryostomus Crassus, artis veteratoriæ homo adeo exercitus, vt caussam inferiorem, superiorem: superiorem, inferiorem iure, æquòve suadente, aut dissuadēte facere queat.

Vitā ne, inquit, crudeliter interminatus es Crasso, Xenio, & Pluto in parui cerui diuersorio prādens, & quibus cutus es de iisdem aduersarijs?

Nona, inquit, die mensis Octob. prædēti mihi cū nobili Desiderio Anippo, & tribus alijs nobilibus, quos secū adduxerat Anippus in parui cerui diuersoriū, venit in mētem litis huiusce recordatio: cuius caussam, & exitum dictis nobilibus obiter exposui, qui non admodum arestum probarunt, existimaruntq; ab omni iure alienū. deinde incidimus in alios sermones.

Num, inquit, ibidē palàm in has

minas exclamaueris? Aedepol per mortē, & sanguinē dei, ante huiusce hebdomadis finem prædicti Xenius, Plutus, Crassus meritas luēt pœnas, nullaq; alia, quàm mea manu vitam finient.

Male, inquit, peream, hæc q; terra mihi dehiscat viuo, si quid eiusmodi à me exierit.

Qui erant, inquit, alij tres nobiles ab Anippo in dictū diuersoriū adducti, quòve nomine nuncupātur, & vbi sedem habeant?

Audiui, inquit, alterum Claudiū Caligulā, alterum Bernardum Thraionē vocari principis nostri milites: Tertium, non noui, ne nomine quidem.

Qui famuli, inquit, ministrabāt, & inferuiebant in dicto prandio?

Quatuor, inquit: duo ex meis Iacchus Ebrio iunior, & Henricus Nebulo: duo item alij Anippi Egidius Gnatho, & Ferdinandus Parasitus.

Vbi, inquit, & cum quibus die x. Octob. nouissime præterita cœnauisti?

Parūper meditat9: cœnā, inqt, eo die feci in diuersorio, cui pēdet iter signiū leonis argētei Parisijs in vico S. Honorati cū Anippo, & socijs, quos in Palatio inuenerā, atq; ibi cessauimus ad horam nonā, illincq; maturè nos dormituri cōtulimus in diuersoriū balistæ in via sancti Iacobi nostrū hospitium.

Num, inquit, illius diei hora ix. ipse, & Desiderius Anippus cū vniuerso satellitio insidias cōstruxistis, & strētis gladijs inuolastis in Xenium, Plutū & Crassum iuxta crucē Tiroueri, acerbèq; concisos reliquistis: Dionysium vero Dauū Crassi famulū vertistis in fugā læsum, coëgistisq; in pedes se dare?

Dij boni, inqt, quid ego audio? adeò

A P P O R I p r æ s c r i p t i o .)
 Videtur q̄ reus respōdere
 non teneatur, nec etiā vo-
 lens teneat eius confessio
 facta coram iudice laico:
 nec etiam sententia tanq̄ à
 iudice incompetenti lata,
 vt c. at si cleric. & c. cū nō
 ab homine, extra de iudic.
 quia clericus nō potest cri-
 minaliter cōueniri corā iu-
 dice laico, vt xj. q. j. & ij.
 nec etiā reconueniri cū
 in crimine nō admittatur
 recōuentio, vt iij. q. xj. c. ne
 ganda, quia nō relatione
 criminum, sed innocentia
 reus purgat, vt ff. de pub.
 iudic. l. Is qui. Dic tamen
 q̄ respōdere tenetur, etiā
 si sacerdos esset, quia fieri
 potest, quōd priuetur iure
 clericatus, maxime quia
 oneratus, & suspicatus est
 enormitatibus se immis-
 cuiisse quo casu clerici et-
 iam in sacris constituti se
 enormitatibus immiscen-
 tes sine monitione p̄uia
 perdunt priuilegium ca-
 nonis, si quis suadente dia-
 bolo, xvij. q. iij. Et etiam
 priuilegiū fori, vt c. perpē-
 dim⁹, extra de senten. ex-
 co. & ibi Abb. panor. Secū-
 do, inuētus est in non de-
 centi habitu. Et ideo cleri-
 ci nō ferentes tonsurā, vel
 vestes clericales siue in ci-
 uili, siue in criminali nego-
 cio cōuenientur, nō debēt
 gaudere priuilegio clerica-
 li, vt c. vno de cleric. con-
 iug. in vj. Nam tunc repu-
 tātur laici, & vt laici pos-
 sunt puniri, vt glo. ibidem
 dicit: Quōd Tholosæ quis-
 dam clericus coniugatus
 eo q̄ habebat caligas bi-
 pertitas reputatus fuit lai-
 cus, & pro crimine tanquā
 laicus fuit condemnatus,
 nam fuit laqueo suspensus.
 Quōd autem teneatur
 clericus coram iudice lai-
 co respōdere, fuit decisum
 per curiæ parlamenti Pa-
 risijs arrestum iudicij mei,
 tanquam à dicta curia cō-
 missarij cōfirmatoriū cō-

me ferū putas, ac crudelem: vt hæc co-
 gitarim? tātum abest vt effecerim: quæ
 etiam ipso auditu offendunt, deliramē-
 ta planē, atq; somnia mentis insanæ, &
 ægrotantis.

Noscis ne, inquit, Andreā Iru-
 cerdonem? & num interfuerit cœnæ in
 diuersorio leonis argentei.

Nosco, inquit, sed visu tātum, quōd
 eo sum aliquādo vsus in deferēdis sar-
 cinulis hac in vrbe Parisiēsi. Venerāt-
 que is Irus in diuersorium tēpore cœ-
 næ à me paruulam pecuniam acceptu-
 rus, quæ pro operarum locatione ei de-
 bebatur, qua persoluta discessit, postea
 nunquam visus.

Homicidiū, inquit, astutē dissimulas
 certāq; retices, ac portrita, hinc effugiēdi occasionē captās.

Rem, inquit, apertam apertē recēsi, nō circuitione vsus.

Vis ne, inquit, testimonijs Anippi & tuis famulis sub-
 scribere?

Nullius, inquit, in verba iurare assueui, expertus quā sit
 periculosum hominum fidei credere.

Ad hūc itaq; modū exquisitē discussus super criminatio-
 ne, & elogio repetiuit carcerem. ¶ Dicta die.

Ioannes Solō legū cādidat⁹ & c. Egidiū Gnatonē nobi-
 lis Desiderij Anippi seruū Britanū annorū triginta, aut
 paulò senior, veste Hispanica nigra: cū thorace rubeo, & ca-
 ligis dissectis, bicolorib⁹q; , accitū è carcere in cōclauē cōsi-
 lij p̄posituræ, atq; religiōe obuinctū ita de crimine obie-
 cto, idicijs, & elogio cōcepto p̄cūctatur, cōsciētiaq; explorat.

Solon. Cedo, quis casus te deiecit in carcerem, cui⁹sue
 causa includeris?

Gnatho. Sacris sum initiatus, & iuriditionis alterius mā-
 cipat⁹, cui ego, nō tibi debeo respōdere, & ad quē remitti po-
 stulo: quōd si mihi nō credis, en tibi fidē faciēt tabulæ de ea-
 re scriptæ sacri ordinis assertoriæ, ac cōsignatæ sigillo epi-
 scopi, quas ipse constituto die exhibiturum me polliceor.

Solō. P̄cipio, iniungōq; tibi pœna ducentarum libra-
 rum, vt mihi respondeas, remittēdus ad ecclesiasticū, si fieri
 oporteat, ne p̄cidatur tibi fori p̄scriptio. ^A f. ij.

tra, & aduersus Ludouicum
 le blāc, quem captum. pro
 pluribus criminibus nolen-
 tē mihi respondere, sed ad
 iudicem ecclesiasticū se,
 vt clericum remitti peten-
 tem, pœna quæstionis ina-
 dicta, ad curiam appellan-
 tem misi, qui interrogatus
 à curia mihi remissus est,
 vt responderet super cri-
 minibus sibi impositis sal-
 uo iure in diffinitiuā faciē-
 do super p̄scriptione fo-
 ri, vt patet per dictum a-
 restum sub data diei xv.
 Aprilis anno domini Mil-
 lesimo quingentesimo. xxix.
 post pascha. Tādē faci-
 endo ei ius super p̄scrip-
 tione fori priuauit eū iu-
 re clericatus, i& eum vi-
 tam patibulo finire condē-
 nauit: qui ad curiam appel-

PRAXIS CRIMINIS

lavit, & tandē in primo ingressu reginæ Franciæ in urbem Parisiē. remissionē obtinuit, & à carceribus relaxatus fuit. videtur tamen q̄ de iure, quando clericus criminofus fuit captus per iudicem secularem, & petit remitti ad iudicem ecclesiasticum, debet remitti iudici ecclesiastico, quia questio, vtrum talis sit clericus, vel non pertinet ad iudicem ecclesiasticum, l. omni in nouatione cessante, C. de sacrosanc. eccle. vbi dicitur, q̄ si coram iudice seculari emergat aliqua questio spiritualis, debet fieri remissio ad iudicem ecclesiasticum. vnde si iudex laicus malefactorem captum detineat, & is se clericū dicēs ad curiam ecclesiasticam petat remitti: vel curia ipsa eum tanq̄ suum clericum repetat, iudice illum clericum infici ante, ac ob hoc minime remittendum: dubitationis huiusmodi, an scilicet sit, qui repetitur, clericus, ad iudicem ecclesiasticum, quia de re ecclesiastica, & spirituali, vocato tamen iudice seculari, vel alio, cuius interest, cognitio pertinebit. Et si notorium fuerit, q̄ idem malefactor sit clericus, scilicet notorio facti quod nulla tergiversatione possit celari, vt extra de cohabit. cleric. & mulier. cap. vestra, quia notorie cognoscitur, pro clerico: vel est notorium iuris, vt cap. cum olim, extra de verbo. sig. Ita quod huiusmodi priuilegio gaudere debeat cum rumor communis, vel fama publica de hoc extiterit: aut ipse pro clerico communiter habebatur in continenti, etiam ante cognitionem de clericatu ecclesiasticæ curiæ debet reddi. Idem esse censemus, si reus ipse ante deprehensionē pro laico publice se non gerēs deprehensus fuit in habitu clericali, tonsurā videlicet, & vestes deferens clericales. Nam talem debemus clericum, do-

nec de contrario constet, reputare. Iustum est enim, vt ipse talis, quem gestat ex habitu, quousq̄ appareat aliud, præsumatur, qualis is esse, cuius fert habitum, comprobatur. Ex stigmate nanque consueto fabricensibus imprimi, latitans fabricensis agnoscitur: isque status alicuius esse videtur in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur. Non sic autem obseruatur, si ante deprehensionē pro laico se publice gerebat, ac pro tali communiter habebatur: quamuis deprehensionis tempore repperus fuit in habitu clericali, tunc enim restituendus non est, quousque fides de titulo fecerit clericali: cuius eidem onus probationis incumbat, propter præsumptionem, quæ aduersus ipsum orta est ex delatione laicalis habitus præcedenti. Contra eum tamen interim quiuis processus iudicis penitus conuiescat, hoc dicit textus in cap. si iudex laicus, extra de sententia excōm. lib. vj. Sic ciuitas repetit ciuem suum, vt ff. de reuendic. l. j. s. j. & ff. ad municip. l. de iure. Sic & petit ciui suo iustitiā fieri, & ei re violēter ablatā restituui, vt xxij. q. ij. c. dominus. Sic & pater repetit filium, quod dic extra de conuers. infide. cap. vltimū. Sic & miles armatæ militiæ per magistrum militum in ciuilibus, & criminalibus iudicatur, vt C. de iurisd. omnium iudic. l. magisteriæ, sic & clerici coram suo iudice, vt extra de iudic. cap. at si clerici, nec potest iudex laicus de re spirituali principaliter, nec incidenter se intromittere, vt extra de ordi. cognit. cap. tuam, & extra qui filij sint legit. c. per venerabilem, & cap. lator. Sed tamē vbi remissus est clericus ad suum iudicem ecclesiasticū debet vocari iudex secularis, à quo remissus est, vel ali⁹, cui⁹

Gnatho. Effecit Antonia Diana, alijq; quos penitus ignoro, vt has compedes gestem, in vinculaq; inciderim, quam ob causam ipse non fatis scio.

Solon. Noscis ne nobilem Girardū Milonem, & à quo tempore?

Gnatho. Noui equidem, quod consuetudinem habeat cum Anippo meo domino à duobus annis.

Solō. Num vidisti eisdem Milonē, & Anippum accumbere in prandio in diuersorio parui cerui, & à quo tempore, & qui nam cum illis erant?

Gnatho. Sex sunt dies, aut septem, à quibus Milo, & herus meus Anippus cum Claudio Caligula, & Bernardo Thrasone militibus in illo diuersorio pranderunt.

Solon. Quid? num audisti prandendo Milonem magistro Chrysoftho Crasso, Xenio, & Pluto ante lapsam hebdomadam interminatam mortem?

Gnatho. Audisse non memini.

Solon. Vbi cœnarunt, & dormierunt Anippus, & Milo x. die Octobris proximi?

Gnatho. In diuersorio leonis argentei via ad sanctum Honoratum Parisijs, dormieruntq; in assueto hospitio in vico sancti Iacobi sub intersignio balistæ.

Solon. Qui famuli illos secuti sunt redeuntes in hospitium?

intereſt pro caſu cōmuni, vel priuilegiato, vt d.c. ſi iudex laicus, & extra de maior. & obed. c. inter quatuor, & C. de euictio. l. empror fundi, & ff. de re iudic. l. de vno quoq; & extra de emptio. & vend. c. ſi. Si autē nō appareat de aduerſario, puta quia iudex ꝑcedit ex officio, citabitur iudex, d. c. ſi iudex, & c. venerabilibus, s. ij. de ſententiā exco. lib. vj. debet autē clericus, qui deprehenditur, ad hoc vt remittatur, reperi ri habere veſtes clericales, & ita loquūtur iura in plurali, & nō in ſingulari: quia in veſtib⁹ inferioribus nō licet habere habitū difformē, vt not. in glo. d.c. ſi iudex. Sūt autē caſus, quibus

clericus ipſo facto, & ipſo iure nullo gaudet priuilegio clericali, & eſt lex ipſa ſententiā videlicet, Clericus vxoratus nō incedēs in habitu & tonsura clericali. Ita ꝑ ſi pro cōmiſſis ab eo exceſſibus, vel delictis cōueniatur corā iudice laico ciuilitate, aut criminaliter, non remittitur ad iudicē eccleſiaſticū. nā tūc reputatur laic⁹, & vt laicus poterit puniri, vt c. vnō, de cleric. coniug. lib. vj. & glo. in d.c. ſi iudex, verſic. debeat. Item ſi eſt bigamus, vel degradatus, vt extra de biga. c. vnō, & c. ij. extra de pœnis, ſi tamē maneat clericus, non poteſt renūciare priuilegio clericali, ſed apoſtando ab habitu ſuo poſt trinam admonitiōē, vel immiſcendo ſe enormitatibus priuilegiū amittit, vt c. perpēdimus, & c. cū nō ab homīe, & c. in audiētia, extra de ſentētia exco. Ipſo enim facto ſe priuāt clerici talia faciēdo, vt extra de vita, & honeſt. cleric. c. vlt. & de cleric. cōiug. c. pen. Sic ideo clerici, qui clericalis ordinis dignitati nō modicū detrahētes ſe ioculatores faciunt, quaſi ioci latrores in publicū faciēdo ſpectaculū ꝑprij corporis, vt ff. de his, q̄ not. in ſa. l. ij. §. ſi. aut goliardos, à gula ſic dictos, aut bufones ſcilicet hiſtriones, ſi per annum artē illā ignominioſam exercuerint, ipſo iure. Si autē tēpo re breuiori, & tercio moniti à ſuo iudice, vel ꝑlato nō reſipuerint, carere debēt omni priuilegio clericali, vt vt d. c. vnō. de vita, & honeſt. cleric. lib. vj. moneri autem debent per ſuum prælatum, aut iudicem, vt c. in audientia, extra de ſentētia exco. ibi, ſi à prælatis ſuis, & c. & cap. contingit, ij. eodem. Ibi, ſi à te tercio. In occulto tamen, vel infirmitatis, vel alterius rei cauſa aliū quid ioci facere non reprobatur, vt in cithariſtis, & his qui varijs vtuntur instrumentis, vt lxxxvj. diſt. cap. donare, in j. glo. & Accur. in l. ij. §. ſi. ff. de his, qui not. in ſa. non etiam licet clerico tabernam ingredi, & mul to minus tenere, & ad hoc xliij. diſt. cap. non licet, & c. j. extra de apoſt. & l. quæ adulterium, C. ad leg. Iul. de adult. vbi dicitur, ꝑ hi à iudiciaria ſeueritate debent præſtare immunes, quos vitæ vilitas dignos legum obſeruatione non credidit, vnde tales ſupra dicti non tenent immunitatem canonis, licet etiam ſint in ſacris ſecundū Arch. in c. vnō. in glo. ſi. de vit. & honeſt. cler. lib. vj. vbi dicit, ꝑ litera ibi indiſtincte lo-

quitur d. c. vnō, & ꝑ illi plus peccāt, vt v. q. vj. c. preſbyteri, & xl. diſt. c. homo, & extra de iure iur. c. cum quidam, licet Ioan. monach. contrarium teneat in d. glo. ſi. dicens conſtitutos in ſacris non perdere priuilegiū: licet plus peccent, nō enim deſinunt eſſe clerici, & ele-

ricaliter tenentur viuere ꝑpter charactereſ impres ſum, alleg. c. ꝑ. & ij. extra qui cleric. vel vouent. & extra de cleric. cōiug. c. ſane. l. ij. prima tamē opi nio placet Ioan. Andreæ; vt d. glo. ſi. licet ergo regulariter, vbi quis clericū, vel laicum conuenire vult, debeat rei iudicem adire, vt. C. de iuriſd. omnium iudic. l. iuris ordinem, cū

actor rei forum generaliter ſequi debeat, vt xj. q. j. c. experiente, & extra de foro compet. c. ſi clericus, & c. cum ſit, & C. de iuriſd. omnium iudic. l. in criminali negotio: & poſſit reus declinare forum non ſui iudi cis, cum extra territorium ius dicenti impune non pa reatur, vt l. ſi. ff. de iuriſd. omnium iudic. & l. j. & ij. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. vbi cauetur, ꝑ in ius vocatus venire debet, vt hoc ipſum ſciatur, an iuriſdictionis eius ſit, & ff. de iudic. l. ſi quis ex aliena. Tamen hæc regula fallit multis modis, in quibus ſortitur forū non ſuum, & facit ſuum. Primo in criminalibus eccle ſiaſticis, vt iij. q. vj. c. j. puta in crimine ſacrilegij, vel quaſi, vt extra de foro cōpet. c. cū ſit, & c. cōqueſt⁹. hodie verò in regno Franciæ iudex ſecularis cognoscit, & iudicat etiā de hoc crimine ſacrilegij. Et egomet Mil les, quēdā nomine Carolū de ſancto Vincētio ſacrilegū inſequēdo curiæ ſuptemæ Pariſienſis areſtū datū anno domini milleſimo quingentefimo xxxij. die v̄ ro viij. mēſis octob. iudicij mei cōfirmatoriū pro ſacri legio in æde cathedrali ſancti Stephani Antici dioren ſis per cūdē cōmiſſo in ablatione vaſis ſacræ eucharis tiæ, vitā laqueo termiare mādauit, & exequi feci iuxta legē ſacrilegij. C. ad leg. Iul. pecul. Secūdo, in crimine hæreſeos quis etiā laicus ſortit⁹ forū iudicis eccle. vt c. ad abolēdā, & c. excōmunicam⁹, extra de hæretic. Hō die tñ iudex etiā ſecularis cognoscit de crimine hære ſeos, prout vidi à quatuor, aut quinque annis citra plu res iudicio præpoſiti Pariſien. igne Pariſijs palām cō crematos ex indulto dñi noſtri papæ ad expiationē prædicti criminis ferē per omnem christianitatē no ſtris hiſce tēporibus ingruentis, Tertio, Ratione cri minis in aliena iuriſdictione commiſſi quis ſortitur fo rum non ſuum: quia ibi, vel vbi inuenitur conuenietur reus, vt iij. q. vj. cap. j. & extra de rapto. cap. j. extra de foro compet. cap. poſtulati, & cap. ſi. & C. vbi de crē mi. agi opor. j. & autē. Qua in prouincia eodem, vbi enim malum contingit ibi moriatur, ij. q. j. cap. ſi pec cauerit, & in cap. ſi. Ibi que latro figurat vbi graſſa tus eſt, l. capitalium, s. famoſos, ff. de pœnis. Et vbi delinquens inuenitur, ibi retineatur, vt C. de curſu pu blic. lib. xij. l. iij. Quarto, ratione criminis commiſſi a f. iij.

Gnatho. Ipſe, & Ferdinādus Paraſi tus famuli Anippi, Héric⁹ Nebulo, Iac ch⁹ Ebrio Milōis ſerui. Sed meus her⁹ vixdū egreſſū limen, domū me miſit ad equos paſcēdos, diſponēdāq; oīa: quò paulò poſt venit, & ipſe Milo cū alijs. Solon, Vtrum Andreas Irus. cerdo Pariſinus cum illis eſſet?

P R A X I S C R I M I N I

lio tempore cum ipse esset alterius status, & alterius iurisdictionis, vt C. ad leg. Cornel. de fals. l. si quis decurio. & de hoc dic vt not. in cap. fi. extra de foro cōpet. Sed pone quis conuenitur super aliquo crimine corā non suo iudice, ille negat deliquisse in iurisdictione il-

lius, queritur vtrum ille iudex possit cognoscere, an in territorio eius deliquerit: sic, ar. ff. de iudic. l. si quis ex aliena, & ff. ad municipa. l. de iure, ibi Cū tamen quis negat incolā esse, apud eum præsidentem puinciae agere debet: sub cuius cura est ea ciuitas, à qua vocatur ad munera, non apud eam, ex qua ipse se se dicit oriundum esse; Idq; diuus Adrianus rescripsit in persona mulieris, quæ aliunde orta alibi nupta est, & extra de rescriptis, cap. dilectus filius. Quid autem, si quis conuenitur super maleficio coram non suo iudice in aliqua puincia, in qua dicitur deliquisse, ipse vero negat se commississe, num iudex cognoscere poterit, an deliquerit? Et videtur q; sic, vt d. autē. Qua in puincia, in principio. sed tamen ibi loquitur, quando iam de crimine constat, quod patet dum dicit deliquerit, ar. C. vbi senat. vel clarif. l. j. vbi dicitur deprehensus in crimine, & ita negari non potest. Sed primum verius, vt iudex cognoscere possit, vt d. cap. dilectus filius, & idem in autē. vt nulli iudic. §. si quis, & ff. si quadru. paupe. fecif. dic. l. j. & ff. de cu. bono. dando. l. ij. vide quæ dixi supra in commissione, super decreto informatio num in verbo, in subsidiū iuris. Et Specul. in titu. de comper. iud. aditio. De delicto autem alibi commissi non potest quis conueniri coram alio iudice, q; coram iudice delicti, secundum Barcho. in l. si cui, §. fi. de accusa. Idem Dy. per illum tex. Vbi cauetur cum sacrilegium admissum esset, in aliqua puincia, deinde in alia minus crimen, diuus Pius Pontio proconfu-

li rescripsit, postquam cognouerit de crimine in sua puincia admissio, vt reum in eam puinciam remitteret, vbi sacrilegiū admisit, & l. ij. ff. de re milita. & l. si quis filio, §. quod si quis, in fi. ff. de iniusto. irrit. & rupt. testa. hoc est, vt reus non possit puniri per aliū

Gnatho. Non, per se autem dixit, ^B q; post cœnā venit ad Milonem mercedem petiturus, exiuitque cum illis in viam: quò tamen inde recesserit, non facile dixerim.

Solon. Quamobrem Anippus, Milo, Caligula, Thraso illa die 10. Octob. in consueto hospitio balistæ potius, q; in diuersorio leonis argentei, longo intervallo distante cœnare maluerunt.

Gnatho. Quendam amicum suum conterraneum nobilem aduentasse, & illic moraturum referebat Milo, quem videre, & cum eo fabulari mirū in modum affectabat: orauitq; Anippum, Caligulam, Thrasonem, vt se comitarentur, vnāque cœnarent.

Solon. Nū tu, Milo, Anippus, Caligula, Thraso, Irus, Ebrius, Nebulo, Parasitus redeuntes à leone argenteo ad crucem Tiroueri collocatis insidijs circa horam ix. vespertinam irruistis in magistrum Chrysostrum Crassum aduocatum, Ioannem Plutum, & Iulianum Xenium, eosque pluribus lethalibus percussos vulneribus ibidē reliquistis?

Gnatho. nihil omnino ex his nec vidi, nec audiui.

Solon. Num similiter Dionysium Dauum Crassi amanuēsem vulnerauistis,

iudicem, quā loci delicti: nisi reus sit ciuis huius ciuitatis, in qua accusatur: tunc illo casu ratione originis de quouis delicto vbique terrarum commissio potest per iudicem originis puniri, quia altero de tribus locis potest causa criminalis tractari, scilicet vbi crimen est commissū, vel causa est inchoata, vel vbi reus deprehenditur habere domicilium, vt l. j. C. vbi de crimine agi oportet. Ita q; delicta alibi commissā aggrauant delictum hic commissum: & faciunt q; acrius puniatur reus, si sæpe, & sæpius alibi consuetus est facere huiusmodi furta, vel vulnerationes, aut tractatus, tūc acrius hic pro vno delicto punietur. nam dux vires in delictis faciunt consuetudinem, vt l. nemo deinceps, C. de Episcō. audiunt. hi qui bis, aut sæpius violentiam perpetrasse cōuincuntur constitutionum diualium pœna tenentur. Iudicem vero nosse oportet, quòd graui infamia sit notandus, si violentiæ crimē apud se pbatū distulerit, seu omiserit, vel impunitate donauerit, aut molliorē q; prestāda sit, pœnā ptulerit l. seruos, C. ad l. Iul. de vi. & ego Parisijs iudex eo sū vsus cōtra Ioā. le hongre, aliās Quezin q; cū à cōmuni populo mihi exhibitus esset, & furti de re leuissima accusatus, querēdo alia plura delicta enormia, & atrocina reperi: ob quæ ad furcas meam sententia est damnatus: & ea sententia à supremo se natu pbata die xij. Iunij anno domini M. v. c. xxxij. ^B P E R se autē dixit. Si sine interrogatione quis responderit pro interrogato habetur vt l. si sine, ff. de interrogat. nec em agit ex stipulatione vt sit necessē

scedere interrogationē : sed ex prima causa, quam interrogationē ex confessione presumit iudex p̄cesisse: sic & si in instrumento aliquo inuenit promissio: nā presumit interrogatio vt insti. de inutilib. sti. pul. §. si scriptū & gl. in d. l. si sine. Interrogatū enim nō solū à p̄tore accipere debem⁹, sed etiā ab aduersario d. l. si sine §. j. etiā à patrono siue aduocato aduersarij: cui forte aduersarius tenetur respondere vt gl. d. l. Si sine verbo ab aduersario, & ff. ad le. Iul. de adult. l. si postulauerit. §. questione, & l. de etate, §. qui interrogatus, ff. de interrog. actio.

ALEM OVICENSIS. Natio cuiusq; p̄nūcia ri debet. plerūq; em̄ natio aut prouocat, aut deterret iterēstq; nra scire nationē. nā p̄sumptū est quosdā bonos esse, quia nationis sunt nō infamatae: quosdā malos videri, quia ea natione sunt, quæ magis infamis est, l. Quod si nolit, §. qui mancipia, ff. de ædilitic. edict.

& impulistis ad fugam?

Gnatho. Nihil minus.

Solon. Mentiris tuo more nequam, verum tam impudēti mendacio non effugies.

Gnatho. Nequaquam mentior: nec tuis seuerissimis me perterrefacies dictis.

Solon. Vis ne te submittere testibus, qui aduersus te, & alios flagitij participes testimonium dixerunt?

Gnatho. Testibus vitā meam nō credā, nisi præclare mihi hi perspectis. Ibi vero percunctanti præposito ita respondit: estq; reductus in carcerem Gnatho.

¶ Dicta die.

EGo Ioan. Soló præpositus &c. Ferdinādū Parasitū nobilis Desiderij Anippi famulū Lemouicēsem^A annis triginta natū, aut circiter, vti aiebat, in cōclauē secretioris examinis accersi è carcere iussi, ab eóq; post iusiurandū exactè sciscitatus sum causas prehensionis, qua de causa, quove delatore in neruo esset obuinctus?

Qui inquit se latere.

Qua die nouissimè Anippus herus in parui cerui diuersorio Parisijs prandit, & quibuscum?

Inquit ix. die Octob. herum prandisse in illo parui cerui diuersorio cū gentili Girardo Milone amico etiam intimo, vnā cum Bernardo Thrasone, Claudio Caligula principis nostri authoratis militibus.

Vbi illorum domicilium? quo se recipiant.

Inquit quatuor ex illis idem habere hospitium Parisijs in via ad sanctum Iacobū sub intersignio balistæ, & sex exactos menses, quibus Milo & Anippus, Thraso, & Caligula ibidem morarentur.

Qui sermones habiti, & quæ colloquia inter epulas Anippo & Miloni prandētib; in parui cerui diuersorio?

Inquit ex tēpore memorare nō posse, quū varij, & multi de varijs, & multis rebus.

An interloquēdo inter eosdem nō obtinuisse causam in supremo senatu aduersus Ioanē Plutū, Iulianū Xenium, astu & versutia magistri Chrysofomi Crassi in eodē senatu aduocati explicauerit Milo, blasphemijs indignè nominās Christū: deierās insuper, ac minitās vltionē iudicij, addēnsq; Xenium, Plutū, & Crassum non alia, q̄ sua dextera perituros ante effluxam hebdomadam?

Inquit Milonē in eo pradio litis meminisse, & se in eavictū iniquè, ac cōquestū de aduersarijs Xenio & Pluto, atq; maximè Crasso, quo actore decisa fuerat: propterea hos tres, vbivbi inueniret, malè mulctaturum.

Cur ipse Parasitus Plutum, Xenium, & Crassum non commonefecisset: quum

P R A X I S C R I M I N I S

sciret Milonem in illorum mortem coniurasse, ac vitæ insidiari?

Infit nunquam existimasse Milonem tam temerè rem confecturum, quam ipse ira percitus comminaretur.

Vbi Milo, Anippus, Caligula, & Bernardus die x. mensis Octob. cœnauerunt?

Infit quatuor illos in diuersorio Leonis argætei in vico sancti Honorati simul cœnasse: quòd Milo audiisset quendam nobilem conterraneum, & amicū aduen-

Vtrum is nobilis illic esset? (casse, illiq; futurum.)

Infit non fuisse. Verùm Milonem reliquos tres precatum Anippum, Thrasonem, & Caligulā, vt ibi cœnarent, qui annuerunt.

Qua hora illinc discesserint?

Infit sub nonam noctis horam.

Num meditatis insidijs Milo, Anippus, Thraso, Caligula illa hora Crassum, Xenium, Plutum transituros iuxta crucem Tiroueri obseruauerunt: prætereuntesque inuaserunt, atq; interemptos reliquerunt?

Infit tam atrox facinus se omnino ignorare.

Quinetiam rursus à me ad verum dicendum inuitatus ea lege, vt facile veniā, & misericordiam impetraret.

Infit lachrymans, atque suspirans sublatis in cœlum oculis, & manibus, quæ vera esse sciret, vel audisset recensuisse.

Num Plutum, Xenium, Crassum ad crucē Tiroueri illa x. die Octobris interemptos sciret?

Infit à multis audisse.

Num puderet tam manifesti mendacij?

Infit nihil esse pudendum.

Num assentiri vellet hero Miloni, Thrasoni, Caligulæ, testibusq; elogij de tali homicidio concepti?

Infit nescire planè, quid eiusmodi testes dixerint. Itaque redijt in carcerem. ¶ Dicta die,

Bernardum Thrasonē principis nostri militē Heluetiū triginta annorū, & erronē, vt inquibat, è carcere ad secretū tribunal huiusce præpositurę vocatū data fide de dicenda, & cōfitenda veritate hoc modo rogauit:

Quis te reūfecit? quo accusate detrusis in custodiā? quibusve indicijs concepta in te & alios coniuratores elogia?

Nescio sanè, respondit: hoc solum affirmabo, quod certissimum est, iniquè me in vincula pertractum, indignè, nec pro meis in Remp. fortiter gestis tractari.

Si nosceret Milonem, & à quo tempore?

Noscere se fatetur quū visu, tū cōsuetudine: quòd cū eo, & Anippo in hospitio balistę in vico ad sanctū Iacobū tres

Vbinā prehesus fuisset. (mēses, aut paulò minus egerit.)

Heduis^A se prehensum à loci licitoribus, deinde adductum, & in carcerem in

A. H. E. D. V. I. S.) Quæritur si iudex Heduenfis aliquam suscepit noticiam de delicto aduersus reum remissum, an iudex, ad quē est remissus reus, habeat stare his, quę facta sunt à iudice remittente, & illius processui cōsentire? Dic q̄ non, sed potest de nouo facere processum & de nouo crimen examinare, vt in textu, & secundum quod ei videbitur poterit reū punire, vt in autenti. de sanctiss. episcopis, §. si verò crimen, colla. ix. nec confessio facta coram iudice incompetenti prodest ad aliquem condemnandū, vt l. ij. C. si à nō cōpet. iudic. & extra de iudic. cap. at si clerici. Barth. in l. diuus, ff. de custo. reo. & supra dixi, §. Ioānes VI. pianus, in verbo rogamus, circa fin.

PER SE QVENDI!

trufum die 15. Ianuarij.

Quæ abitionis cäuſſa ab hac vrbe Luteciana , & à quo tempore Heduos acceſſerat?

Parifijs ſoluiffe ſe viſendæ ciuitatis gratia menſe Octob. nouiſſime, diem tamen non tenere.

Num prandio adfuiffet in diuerſorio parui cerui Parifijs cū Milone, & Anippo, & quæ inuicem inter ſe ſunt collocuti?

Eodem menſe Octob. cum Milone, Anippo, & Claudio Caligula principis legionario , & collega in illo diuerſorio parui cerui prandiſſe non inficiatus eſt: cæterum immemor colloquiorum vltro citròq; habitorum.

Num illo prandio excitatus eſt ſermo de quadam controuerſia in ſupremo confefſu iactata inter Milonem, & Iulianum Xenium, Ioannem Plutum, in qua ipſe Milo induſtria, & acumine Chryſoſtomi Craſſi in eodem confefſu patroni victus fuerat?

Excitatum affirmavit, atq; adeò, vt Milo non ſit veritus huius tam iniuſti flagitij vltionem promittere.

Num Milo illos Xenium, Plutum, & Craſſum primo quoq; tempore, etiã ante finitam hebdomadam occifurum iactarit?

Id à Milone iactatū putare ſe reſpōdit, iactantēq; tum monuiſſe deū vltorē fore, qui iniuriarū omniū æquus eſt vindex , atq; optimus.

Vtrum 10. die Octobris ipſe inuitatus ſit cum Deſiderio Anippo , Claudio Caligula ad cœnam in diuerſorio Leonis argentei, Parifijs in vico ſancti Honorati , & quæ fuit inuitandi cauſſa?

Inficiari non poſſe quin cœnauerit illa die cum Milone, Anippo , nonnulliſq; alijs in dicto diuerſorio, quos illò oēs, vt ſit, perduxerat inſignis vini fama. Nam illic ferebatur vinum vænire ipſo nectare, potiq; deorum ſuauius.

An peracta cœna circa horã 9. ipſe cum Milone, Anippo, aliſq; conuiuis per inſidias quaſi factò agmine irruiffis in magiſtrū Chryſoſtomū ſupremæ curiæ patronū, Dionyſium Dauū eius ſeruum, Ioannem Plutum negotiatorē, Iulianum Xenium ciues omnes Lutecianos iuxta crucem Tiroueris: nec cédendi finem feceritis, quandiu ſenſiſtis ſpirare?

Tū ad hæc rogata hæſitans, cunctabundus, impalleſcens, ac ſurſum aſpiciens negat huic cædi interfuiſſe, nec recuſat laqueo ſuspendi, ſi tanti ſcleris conſcius comperiatur.

Num ſciat Craſſum, Xenium, Plutum his vulneribus interiffiſſe?

Illos vnq̄ aut vidiffiſſe, aut cognouiſſe ^B it inficias: niſi que

f.v.

B **A** **V** **T** cognouiſſe) Hic enim re⁹ eſt in aperto mēdacio vt infra patebit, ideo queritur an pro temporali vita alicuius ſit mētiendū? dic q̄ nō ſecundum Hiero. Nam cū Abraham deſcendēs in Aegyptū rogafſet Sarram, vt ſororem ei⁹ ſe eſſe mentiret, dicens noui quidē q̄ pulchra ſis mulier, & q̄ cum te viderint Aegyptij, dicturi ſūt, vxor illius eſt: & interficiēt me, ſeruabūtq; te. dic ergo obſecro te, & viuat anima mea ob gratiam tui. ſed Abraham nō mendacium dixit, ſed verum taceri voluit, vt c. vtilem, xxij. q. ij. nunquam ergo pro cuiuſq; temporali vita mentiendū eſt, nec qualibet fallacia vita alicuius defendenda eſt, vt c. omne genus, & cap. ſi quis ad te dic. xxij. q. ij. rea enim mens ream linguam facere nō debet, vt c. quæritur, §. epiſcopus vero, d. xxij. q. ij. vide totam. q.

P R A X I S C R I M I N I S

CR. MISERICORDIA.) Temporibus enim in res nugatorias cōsumptis serius ad misericordiam quis redit, l. quis sit fugitiuus, s. errorē. ff. de edilit. edict. **D. AVXILIVM** ad eosdem cedendos. Vbi aliqui habuerūt colloquiū, & tractatum Parisijs de occidendo aliquos, licet nō sint iurisdictiōis iudicis in prouincia, in qua tractauerunt de homicidio, possunt tamen puniri de homicidio p̄ eos postea admissio per iudicem loci, in quo tractauerunt, licet alibi occiderint, per tex. & Bartho. in l. & si amicis, s. j. ff. ad leg. Iul. de adult. ibi, sed & si in domū aliquam soliti fuerint conuenire ad tractandum de adulterio, &c. vnde istud delictū habet necessariā causam ad sui principium, videlicet ad tractatū. Igitur ad eum refertur, & de principio iudicam⁹ sicut de fine, l. damni, l. j. s. sabini, ff. de damno infect. vbi dicitur, q̄ vbi finis habet necessariam consequentiam ad principium inspicimus principium. Itaq; vbi tractatus est habitus de occidendo aliquos postea occiderunt, prælumitur q̄ fuerint secuti tractatū, & q̄ ita tuit ordinatū inter ipsos, licet testes de fine ordinationis dicant se nescire, ad hoc facit quod not. Bart. in l. qui aliena, s. cum itaq; & Bal. in l. multum interest, col. viij. C. si quis alteri, vel sibi Idem Bart. in l. si vt proponitur, ff. de fideiuf.

E. VVNERASSE.) Hic reus sponte confitetur crimen sine tormentis, quę confessio præiudicat, & sufficit vnica confessio, nec est opus q̄ reiteret, vt not. in gl. & Bar. l. j. s. quęstioni, in prinē. ff. de quęst. & idem Bart. in l. j. nu. s. ff. de cust. & exhib. reo. interrogat⁹ est autē de se, & socijs simul,

ita sit supplicium quamuis inauditum, & durum subire non detrectat.

Hunc quum certis signis, atq; argumentis necis participem intelligerem, quò facilius ad cōfessionem perducerē, ignosciturum illi me spopodi, ac veniā daturū, nec summo iure cum eo vsurū: sed misericordia, & æquitate, q̄ sperare illum ad frugem rediturum, antea non peccasse, nec postea peccaturum.

Ipselachrymis oppletus, flens, eiulās in me conuersus orat iunctis manibus, genibúsq; flexis veniam, & vitā: quod si concederem, nihil me celaret.

Quod quū tribuissē, fatetur illi diei hora. 9. exisse, vnā cum Milone, Anip^o, Caligula, diuerforiū, leonis argētei: eundo, Milonem dixisse sibi Crassum, Xenium, & Plutum obseruatos, breuiq; hac redituros à cœna: orasse præterea comites, ne se desererent: ac implorasse eorum auxiliū ad eosdem cedendos^D Crassum, Xenium, & Plutum eam gratiam in perpetuum habiturum, deinde id omnes denegasse, sed tantum promississe opem, & illum pro virili sūma defensores, si qui ei vim afferrent. Puncto temporis Crassum, Xenium, Plutū iuxta crucem Tiroueri famulo Crassi ante eos faciem accensam gestante præterrijsse: Atq; in illos, vbi primū cōspexit Milonē stricto ense ac vibrato cucurrisse, quoscunq; potuit, attigisse: cui quū fortiter resisteret Dauus Crassi famulus educto pariter gladio, vnā omnes, qui bene vellemus Miloni, furore concitos in Dauum, Crassum, Xenium, & Plutū inuolasse, vibraffe, prostrasse, humi prostratos vulnerasse, demū occurrentibus, & lumen afferentibus vicinis

ideo est notandum, q̄ quādo quis interrogatur de se & confitetur, tunc talis cōfessio est validior sine tormentis, q̄ cum tormentis, vt d. l. j. s. si quis vltro, ff. de quęstio. Quandoq; autem quis interrogatur de alio tantum, & tunc esset validior confessio facta cum tormentis, vt in autē. de test. s. j. & l. cum probatio, s. j. ff. de testib. Quādoq; quis de se, & alijs interrogat simul, vt hic: tunc debilior est cōfessio cum tormentis, secū dū Bart. in d. l. j. s. quęstio, ni, ff. de quęstio. an autē cōfessio rei adhibēdi sint testes: respon. q̄ non videtur necesse cum actis sine testibus sit credendum, arg. C. de donat. l. in donationibus. Sed tutius est, q̄ adhibeantur saltem duo testes, vt ff. de testib. l. vbi. Sufficit ergo alterum, vt quis sponte confiteatur crimē, vel sit testibus superatus, vt l. qui sententiam, C. de pœnis. Nā vbi quis metu probationū profitetur crimen, talis habetur pro conuicto, vt d. glo. in c. si quis presbyter, in verbo, cōfessio xxiiij. dist. Interrogatus ergo sponte confitens delictum à se commissum, cōmunis est opinio, q̄ statim est carcerandus, & sine alia probatione vel præsumptione damnandus, vt C. de pœnis, l. cū reis, & ff. de cust. reo. l. si cōfessus, & statim cōdemnatio exequēda in graui crimine, vt l. j. i. p̄c. ff. de cust. reo & l. si. eod. & meli⁹ in l. si quis in hoc genus, C. de episc. & cleric. nisi in casu, qñ seuerior pœna est imponēda iussu principis vltra modum regularem. Nam tunc plus differatur scilicet per xxx. dies. an interim princeps velit mitigare pœnam, l. si vindicari, C. de pœnis. quantū vero ad actionē legis aquilæ, si damnū quis per in

juriam dedisse probetur, quod negat, dupli proce- dit condemnatio, vt l. con- tra negatē, C. ad leg. aquil. & arg. auſ. contra qui pro- priam, C. de non nu. pec. & l. inde Nerati^o. s. fi. ff. ad leg. aquil. & ideo propter inficiationem crescit con- demnatio, vt Insti. de obli. quæ ex quasi contrac. s. fi. & d. l. contra negantem, & venit etiam quis puniens- dus ratione mendacij, l. pe. ff. de rei vendic. & C. qui potior in pigno. habeatur, auſ. Item possessor, & glo. in dic. auſ. contra qui pro- priam. Si vero reus nega- uit primo, & postea confi- tetur, antequam conuincas- tur de mēdacio, euitat pœ- nam dupli. Ita tenet Barth. & Bal. in dicta auſ. contra qui propriam, C. de nō nu- merat. pec. interrogatus er- go in iudicio ex sua respō- sione, vel confitendo, vel mentiendo sese onerat, l. iij. ff. de interrogat. actio. Confessus itaq; pro iudica- to est: quia quodammodo sua sententia damnatur, l. j. ff. de confess. proprie- tas men nō damnatur, quia ne- mo in sua causa ius sibi di- cere potest, vt l. j. C. ne quis i sua caus. iudic. vel ius sib. dic. improprie vero dānat sua sententia, vt l. quæstio- nem, quæ est fīn. C. de fidei commif. ibi, & eum ad fa- tiffaetionem compelli, cū ipse sibi iudex, & testis in- ueniatur, cui^o religio, & fi- des à fidei cōmissario ele- cta est, nullis testibus, nul- lisq; alijs aduenticijs pro- bationibus requisitis, & l. post rem, ff. de re iudic. & l. fi. ff. de cessio. bono. & C. de except. rei iudic. l. fīn. Confessiones igitur in iure pro iudicatis haberi pla- cet, quare sine causa desi- derare quis non debet re- cedi à confessione sua, cum pro iudicato habeatur, l. vna, C. de confess. qui tamen

nos hinc mouisse, aufugisseq; præcipi- tes: sequenti die ante lucē migrasse Ro- thomagum, vbi prehensus esset.

Nū credere vellet testimonijs aduer- sus eum, & socios dictis?

Non crediturum se prius respōdit, q̄ testes cognouisset. Et hæc quidem lo- cutus, ac confessus redijt in carcerem.

¶ Dicta die,

COrā nobis prænominatis præ- posito & c. in dicto conclaue cō- filij exhibitus est à suo carcere,

Andreas Irus cerdo Parisiēsis, æta- tis viginti sex annorū, vt dicit, præsti- to iuramento interrogat⁹ super causis suæ exhibitionis, & prehensionis.

Dixit se inscium.

Si agnoscat nobiles Girardum Milo- nem, Desiderium Anippum, Bernardū Thraſonem, Claudium Caligulā, Egi- dium Gnatonem, Ferdinandum Parasi- tum, Henricum Nebulonem, & Iacchū Ebrionem, & à quo tempore.

Dixit illos nō cognouisse præter Gi- rardum Milonem, quem visu tantum cognouit à tribus diebus, q̄ eius nomi- ne baiulauit certas sarcinulas ab hoc tempore à quadam cymba ex flumine Sequana in hospitium, & cauponam ba- listæ vico sancti Iacobi: pro vectura quarum non est adhuc præmium con- secutus, cum sciret illum à paucis die- bus esse in alia caupona sub interſignio leonis argentei vico sancti Honorati Parisijs, illuc se transtulit pecuniæ po- scendę causa: quam cum sibi soluere re- nuisset, eum per vicum sequebatur re- poscens debitū, hoc tempore ferè circa horam nonam vespertinam vidit eun- dem Milonem, & nonnullos alios sibi

errat in factio, non videtur fateri, si probet contra vs- que ad sententiā, post sententiā vero non est ex- ceptioni, & reuocationi lo- cus: nec redditur iudicium retro nullū ex erronea cō- fessione, cum sit irreuoca- bilis, l. cum putarem, ff. fa- milij hercisc. & l. error, C. de iur. & facti ignor. sed hoc in ciuitatibus, vt d. iu- ribus. sic etiam in crimi- nalibus hōc idem obserua- tur, maxime in actiōe le- gis aquiliæ, cum si quis cō- fessus fuerit hominem occi- didisse, licet non occiderit, si tamen occisus sit homo, ex cōfessione sua tenetur, l. si is, ff. de confess. & hoc si interrogetur in iure, vt supra dixi. Dicuntur autē interrogationes, & confes- siones fieri in iure vbi- cun- que sunt coram iudice, li- cet pro tribunali non se- deat. ius enim eum solum locum esse cōstat, vbi iuris dicendi, vel iudicandi gra- tia consistat, vel si domi, vel in itinere, hoc agat, vt l. voluit prætor, s. quod ait prætor, ff. de interrog. a- ctio. hoc tamen verum in his, & similibus, quæ causę cognitionem nō requirūt secundum Cy. in l. j. C. de Confess. in iij. alijs iij. q.

Quæritur an in atrociori- bus delictis falsa confessio facta per reum de homi- cidio perpetrato noceat, ad hoc vt ex delicto possit cōdēnari, quia pseuerauit in confessione? Dic q̄ sola confessio nō nocet, nec po- test quis ex ea conderana- ri, nisi supersint alia indi- cia, aut probationes, vt l. j. s. si quis vltro, ff. de quæ- stio. vnde si ex tali cōfessio- ne reus esset condemnat⁹ per iudicem, postea ei qui nocens putabatur, ratio in- nocentiæ constiterit, iudic- et scribere principi oport- et, vt restituatur re^o, cum ipse præses puinciæ resti-

quis non videtur fateri, si probet contra vs- que ad sententiā, post sententiā vero non est ex- ceptioni, & reuocationi lo- cus: nec redditur iudicium retro nullū ex erronea cō- fessione, cum sit irreuoca- bilis, l. cum putarem, ff. fa- milij hercisc. & l. error, C. de iur. & facti ignor. sed hoc in ciuitatibus, vt d. iu- ribus. sic etiam in crimi- nalibus hōc idem obserua- tur, maxime in actiōe le- gis aquiliæ, cum si quis cō- fessus fuerit hominem occi- didisse, licet non occiderit, si tamen occisus sit homo, ex cōfessione sua tenetur, l. si is, ff. de confess. & hoc si interrogetur in iure, vt supra dixi. Dicuntur autē interrogationes, & confes- siones fieri in iure vbi- cun- que sunt coram iudice, li- cet pro tribunali non se- deat. ius enim eum solum locum esse cōstat, vbi iuris dicendi, vel iudicandi gra- tia consistat, vel si domi, vel in itinere, hoc agat, vt l. voluit prætor, s. quod ait prætor, ff. de interrog. a- ctio. hoc tamen verum in his, & similibus, quæ causę cognitionem nō requirūt secundum Cy. in l. j. C. de Confess. in iij. alijs iij. q.

PRAXIS CRIMINIS

tueté non possit, cum nec etiam pecuniariam suam sententiam reuocare possit, vt d. s. vltro, in fi.

A 7. **FUGERE** cepit.) Iste Andreas Irus videtur a-
diri debere ad probandas suas defensiones antequam
procedatur ad vltiora, cum de facili hoc fieri possit,

cum hic agatur de damno
irreparabili, secundum ea,
quæ not. in l. ij. ff. de appel.
recip. artic. xx. affert illud
statuti regij nouissimi art.
cl. *si non que la matiere
feust de si petite importance,
que apres les parties ouyes en
iugement, l'on deust ordonner
qu'elles seroient receues en pro-
cez ordinaire, & leur pres-
ger unq delay pour informer
de leurs faitz, & ce pendant
eslargir l'accusé a cautiõ limi-
tee selon la qualite de lexcez,
& du delict, ala charge de se
rendre en lestat aujour de la
reception de l'queste.* Vbi igitur
crimen non est proba-
tū plene, vel semiplene per
informationes, neq; per cõ-
fessionem, adeò q; æquum
sit reum iustificari per suas
defensiones ad hoc des-
bet admitti: quia defensio
est de iure diuino, & natu-
rali, & humano permilla,
& debet iudex concedere
dari copiam titulorum, &
responsonis reo, vt c. qua-
liter & quando, le ij. s. de-
bet, extra de accusa. & l. is
apud quem, cum ibi not. C.
de ædend.

B 7. **E** D I.) Ideo eduntur
fisco, vt si rei profiteantur
scelus ex cõfessionibus, idē
fiscus ius sumere possit si-
ne repetitione, & cõfronta-
tione testium. Nam sufficit
alterū de duobus, aut voce
ppria vitiū, scelusq; reos
confiteri, aut testibus supe-
rari, l. qui sententiam, C. de
pœnis. Ideo si voce pro-
pria quis metu probationū
prõfiteretur crimē, haberetur
pro conuicto, vt ca. si quis
presby. in glo. in verbo, cõ-
fessi. xxiiij. dist. Tunc etiā
debet edī confessiones cõ-

querentibus causa dādi libellū, scilicet conclusiones in-
obno. xos: quia in causa criminali, quæ est magni pon-
deris, vel præiudicij, debet dari libellus in scriptis, vt

l. si filius, & ibi Barth. ff. de iudic. & l. si iudex, ff. de vā-
rijs, & extraord. cognit. & Insti. de oblig. quæ ex quasi-
delicto. in princ. Et sic quilibet dabit libellū ad suos fi-
nes, scilicet fiscus ad finem publici interesse, vt l. om-
nes, de delato. lib. x. C. & l. fñ. C. de iniur. & delatores

ad finem priuatum, vt l. li-
citatio, s. quod illicite, ff. de
publi. & vect. & s. pœna, in
fi. Inst. de iniur. & l. j. s. spe-
ctat, ff. eodē. Si vero rei in-
ueniantur minus professi,
conquerētes vel fiscus pos-
sunt postulare testium con-
frontationem reis facien-
dam, cum primum non vi-
deatur eis sufficere. Qua-
drat. Statutum nouissimū
domini nostri regis Fran-
cisci art. cxlvij. in hæc ver-
ba: *Et apres lesdictz interro-
gatoires parfaictz, & para-
cheuez, & mys en forme serōt
incontinent monstrez & com-
muniquez a nostre procureur,
qui sera tenu les ueoir a toute
diligence, pour avec le con-
seil de son aduocat, y prandre
les conclusions pertinentes.* Et
ad id facit l. omnes, de de-
latori. lib. x. C. vbi cauecur
id quod in casum cecidit
ex delicto, & legibus, & re-
cto iuris ordine fisci aduo-
catis agentibus vindicari
debet, pœna contra facien-
ti imminente. Sequens au-
tem statutum art. cxlvij.
est illud: *Et sil treuue les con-
fessions de l'accusé estre suffi-
santes, & que la qualite de
la matiere soit telle, qu'il puis-
se & doibue prendre droit par
icelles, il communiquera lesdic-
tes confessiõs a la partie pri-
uee, s'aulcune ya, pour scauoir
si elle ueult semblablement præ-
dre droit par icelles: pour ce
faict bailler les dictes conclu-
sions par escript a leurs fins re-
spectiuement, & icelles estre
cõmuniqes al'accusé pour y
respondre par forme de attes-
nation seulement.* Nā defē-
sores vti debent extenua-
tione ad minuendam cau-
sam, cap. nullus, iij. q. iij. ad

supra dicta. Quadrat sequens statutum ar. cxlix. in hæc
verba: *Et sil on lung deulx ne uouloit prædre droit par les
dictes confessiõs, sera incontinent ordõne que les tesmoingz*

ignotos ensibus strictis in quosdā præ-
tereuntes insultare: quo viso timore præ-
territus, ipse fugere cepit ^A baculum li-
gneum tantū manu gerens, nec abhinc
vidit prælibatum Milonem.

Si sciat prædictū Milonē aliquos tūc
occidisse, & si ipse præsens erat.

Dixit nequaquam vidisse, omnibus
se super hoc deponere volentibus sub-
mittere velle. Et plus nec aliàs dixit.
ideo remissus ad suum carcerem

Interrogatis reis iubet iudex inter-
rogationis acta regijs procuratori, &
aduocato, ædi, ^B qui si crimen sola reorū
cõfessione probatum iri compererint,
accusatoribus eadem illa acta exhibe-
bunt, vt videant, an ex his ius sibi red-
di velint. Quare si vterq; publicus, &
priuatus persecutor in confessione reo-
rum statum causæ, ac litis summam po-
nent, petitionē suā seorsum libello pro-
ferent, præstitutóq; die rei per extenua-
tionē respondebunt. Contra verò vbi
rei crimen inficiantur, vel accusatores
ex confessis ius sibi metiendum nolint,
rei extra ordinē peraguntur, reuocan-
tur indices, & cum reis committuntur
sequenti forma.

Testium reuocatio, siue
recolamentum.

Die 18. mensis Ianuarij
anno domini 1540.

A me Ioanne Vlpiano domini præ-
positi Parisiensis vicario in conclaue

seront amenez pour estre recolez, & confrontez audict accu-
se dedans le delay, que surce sera ordonné par iustice, selon la
distâce des lieux, & qualite de la matiere, & des parties.
Et adhuc art. clj. Et si dedans le delay baillé pour amener
tesmoingtz, & les faire confronter, ou pour informer comme
dessus nauoit este satisfait, &
fourny par les parties res-
pectiuement, sera le procez iuge
en lestat qu'il sera trouue a-
pres ledict delay passe, & sur
les conclusions, qui surce serot
promptement prinsez & bail-
lees par escript de chacun co-
ste, & a chacun aleurs fins, si
non que pour grande & urgē-
te cause lon domast aultre se-
cond delay pour faire ce, que
dessus, apres lequel passe ny
pourrōt iamais retourner par
relieurement ny aultrement.

REVOCATVS.)

Possunt testes reperti parte
absente, & non vocata, per
iudicem ordinarium, quan-
do fuerunt per alium audi-
ti, & examinati: nec pote-
rit opponi, q̄ iam testimo-
nium suum dederint, vt l.
fi. quæ non reperitur alibi
secundum Paul. de cast. C.
de testib. iuncta glo. ibi in
verbo, iterum. Et denuo iu-
rabunt, vt ibidem. & ideo
hoc obseruatur de confues-
tudine, vt ex integro audiā-
tur testes: quia non omnes
ex fide bona elogia cōscri-
bere compertum est, l. di-
uus, ff. de custo. reo. In cri-
minalib⁹ vero, in quib⁹ de
magnis est periculū, & pœ-
na in supplicio consistit su-
pra relegationem omnib⁹
modis testes apud iudices
representāt: & quæ sunt eis
cognita edocere debēt, vbi
& tormentorū forsan erit
opus, & omnibus alijs ob-
seruationibus, vt scilicet expectent quamdiu testimo-
niū reddant sumptibus producentis, vt in auct. de test.
§. & quoniam, iuncta glo. in verbo obseruationibus,
col. vij. & l. quoniam &, auct. apud eloquentissimum, C.
de fid. instru. nec alteri potest iudici repetitio delegari.
Nā causæ meri, vel mixti imperij non possunt delega-
ri, vt l. j. ff. de offic. eius cui mandat. est iuris d. Quod ra-
men verum est, nisi ex iusta causa, vt pura si testes sint
alterius territorij, vel nisi iudex esset impeditus iusto
impedimēto infirmitatis, vel absentia, vel alia iustissi-
ma causa: quia tunc posset demandari alteri iudici te-

stium examinatio, & valeret secundum Angel. de ma-
lefic. in verbo qui iudex statuit terminum, nu. 23. alleg.
Cy. & Bal. in dic. auct. apud eloquentissimum, C. de fide
instru. Vbi etiam testis abest, videtur q̄ iudex ad eum
mittere debet aliquem de suis ministris ad recipiendū

consilij forensis reuocatus^A cōparuit
Appelles Cous pictor in vico sancti Ho-
norati pingēs, primus testis in elogio,
instantibus dictis conquerentibus con-
cepto contra dictos reos carcere inclu-
sos, examinatus, qui iuramento, in tali-
bus requisito & assueto, præstito, testi-
monium quod in illo elogio dixerat at-
tente auditum & accurate intellectum,
quemadmodum affirmabat, ita auxit,
vt diceret audisse dictum defunctū ma-
gistrum Chrysostrum Crassum, dū
vapularet, clamantem, ac vociferan-
tem, domine Milo quid vnquam in te
commisi, quid feci, aut cōmerui, quid
me cædis, vel concutis? Percussores ve-
rò non nouit, quorum blasphemias in-
deum Opti. max. sapius iteratas tunc
audiuit. Cætera conueniunt, nihilque
vel addidit, vel detraxit superioribus.

Lucius Licinius tonsor Parisijs in
via sancti Honorati tonstrinam inco-
lens sub intersignio elementorum, in
dicto elogio testificatus secundo loco,
vocatus adfuit in illo consilij concla-
ue: Cui post sacramentum legitimum,
& tactis sacrosanctis Dei euāgelij so-
lenne, recitatū est testimonium, ex quo

iuramentum testis, & dei
positionem. Nam reuocari
testē testificandi causa one-
rosus esset: quippe sæpe
cum magna captione à re-
bus nostris reuocamur, &
est iniquū, damnosum cuius
que esse officium, l. sed si
quis ex signatorib⁹, ff. quæ
admo. testa. aper. & C. de
episcopis, & cleric. auct. sed
iudex. vel potest iudex cō-
mittere examen testis iu-
dici illius terræ, vt glo. in
d. l. sed si quis ex signatori-
bus, in verbo, sua, & in auct.
de testib. §. & quoniā, coll.
vj. Et hoc in ciuilibus, in
criminalibus autem secus,
qā i criminali causa testes
omnib⁹ modis apud iudicē
representādi sūt: vbi forsā
& tormentorū erit op⁹, &
alijs obseruationibus, vt d.
§. & quā, i. fin. & d. auct. apud
eloquentissimū, C. de fide
instru. hoc intellige, quādo
confrōtationibus, siue cō-
missionibus testiū est op⁹,
secus vero, quo ad simplex
examen testium, quod alte-
ri iudici potest committi
secundum dicta Angel. de
malefic. præallegata. Et ad-
uertendum est, q̄ vbi testis
fuit primo examinatus, &
i repetitiōe detrahit à sua
prima depositione, vel va-
rie loquitur, primo dict⁹
testis credendum est, & nō
secundo in contrariū pro-
lato, vt c. per tuas, extra de
probat. ibi minus indignū

est, vt q̄ sua quisq̄ voce dilucide protestat⁹ est, id in-
eundē casum proprio valeat testimonio infirmare, &
l. generaliter, C. de nō numerat. pecu. & glo. in d. e. per
tuas, in verbo infirmare. Et ideo testis, qui falso, vel va-
rie testimoniū dicit, vel vtriq̄ parti prodiderit, à iudice
cōpetenter punitur, vt iij. q. iij. c. si testes, §. q̄ falso.
Dic q̄ causæ meri imperij vbi extraordinarie proces-
ditur, quantum ad cognitionem causæ, scilicet quo ad
interrogatoria, possunt legato cōmitti, non autē quan-
tum ad decisionem causæ, vt tex. for. in l. solet, ff. de of-
fic. procons. & leg. vbi dicit textus, Solet etiam custo-

PRAXIS CRIMINIS

diarum cognitionem mandare legatis, scilicet, ut præauditas custodias ad se remittant, ut innocentem ipse liberet. Sed hoc genus mandati extraordinarium est. Nec enim potest quis gladij potestatem sibi datam, vel cuiuspiam alterius correctionis ad alium transferre. Nec liberandi igitur reos ius habet cum accusari apud eum non possint, ut l. diuus, ff. de custo. & exhib. reo. Ideo ubi testes fuerunt primo examinati in informationibus per irenarcham, aut graffarium. ut s. in tex. tu post interrogatorium reorum per iudicem factum, nisi rei fateantur delictum, debent iterum dicti testes à iudice audiri, & repeti siue recoli absente reo accusato, ut l. diuus la. ij. ff. de custo. & exhib. reo. Nam iudex non habet stare his, quæ per alium, quam per se facta sunt, ut in aut. de sanctiss. episcopis, s. si vero crimen, col. ix. Exigitque iudex de nouo à testibus iuramentum, daraque est iudici licentia recipiendi iuramentum testium in absentia partis delatæ siue accusatæ, quo ad instructionem processus secundum Bal. in d. l. si quædo, C. de testib. alleg. in ar. l. Herennius, in princ. ff. de euictio. sine quo iuramento fides testibus adhiberi non posset, l. iurisiurandi, C. de testib. Et post præstitum iuramentum iudex habens præ manibus informationes legit, siue recolit, aut repetit depositionem cuiuslibet testis in eius præsentia separatim ab alijs, & in secreto, ne vnus depositio per aliam fabricetur, ut per Danielem inductum est, ut c. nos, s. Item Daniel, ij. q. vij. & Daniel. xij. c. & Spec. in tit. de teste, s. nunc tractandum, in princ. & s. dixi in s. querimonia in verbis finalibus, in glo. verbo separatim. Idem ex constitutione nouissima art. 153. ad hunc modum: *Quant les tesmoings & comparez sont pour estre confrontez, ilz seront incontinent recollez par les iuges, & par serment en labsence de l'accusé. Et sur ce qu'ilz persisteront, & qui fera ala charge de l'accusé, luy seront incontinent confrontez separement, & apart, & l'ung apres lautre.* Et si dicti testes in sua repetitione aut recolamento, aliquid addant, vel detrahant à prima depositione releuant aut aggrauant reos accusatos, ut c. per tuas, & ibi Abb. extra de testib. Nam possunt corrigere dicta, & depositiones suas à prima depositione ante publicationem, & confrontationem, nec habent docere de errore, ut Abb. in cap. præterea, extra de testib. cogend. vel antequam testes locuti fuerint cum parte producete secundum Innoc. in c. cum dilecti, extra de accusat. Et eadē die qua deposuerunt possunt se corrigere priusquam fuerint locuti cum altera parte, secus autem ex interuallo, ut aut. ar. qui semel, in glo. in verb. productionem, C. de prob. & cap. præterea si testes, s. si. extra de testib. cogend. ubi cauetur, quorum testimonia si quandoque non studiose, sed in proferendo errauerint, & se incontinenti correxerint, reprobari non debent. Secus autem erit, si correctioni suæ interposuerint interuallum, & glo. ibidem in verbo, incontinenti, dicit quod in eadem instantia iudicij, antequam loquatur testis partibus, vel antequam recedat à præsentia iudicis, potest corrigere dictum suum: quia postea subornatus præsumitur, & quod hoc posset intelligi habito respectu ad qualitatem personæ, ut sic possit corrigere, vel addere, etiam ex inter-

uallo. Qualiter autem intelligatur incontinenti dicta glo. all. l. cōtinuus act⁹, ff. de verbo. obli. & ff. de adul. l. qd' ait lex. s. vlt. in fi. & extra de elect. ca. quia ppter. Iudex tamen circa dictum testis debet diligenter attendere modum, & causam correctionis, ut d. ca. cum dilecti, & d. c. præterea. Nam nisi iudex cognoscat testem probabiliter se posse corrigere, testis incidit in suspitionem, & vacillationem, ut l. in testibus, ff. de testi. Et tunc testis efficitur de foro iudicis, coram quo testificatur: quia ubi inuenitur periurus testis in officijs testificationis, non habet aliquod priuilegium, nec immunitatem propter quam possit euitare poenam pro motu iudicis imponendam, ut l. nullum, C. de test. aut quinetorqueatur, ut d. aut. apud eloquentissimum, C. de fide instru. Nam in libero etiam homine in testimonio vacillante quæstionem haberi oportet, ut l. ex libero, ff. de quæst. vel cū factio interfuisse dicit, q' aliàs interfuisse diffitet, ut l. vnus, ff. eodē. Graffarius autem debet omnia conscribere, ut c. quoniam contra falsam, extra de prob. Etiam scribere qualitatem vacillationis, ut quia testis trepidauit, vel mutauit colorem in facie. Omnia ista sunt signa quasi falsi testimonij, ut Innoc. in d. cap. quoniam contra falsam, & Bal. in l. presbyteri, C. de episc. & cleri. & aliter hoc relinquitur arbitrio iudicis inquirendū, ut ff. de quæst. l. de minore, s. tormeta. Plura autem indicia non requiruntur ad hoc, ut testis torqueatur, dum modo subsit iusta causa, scilicet q' sit vilis persona. Bal. in l. milites, C. de Quæstio. allegat. l. interrogari, eodem, vel q' testis vacillet, ut dy. in c. sine culpa de regul. iur. in vj. Vel quod testis præsumatur scire veritatem, quam tacet, ut ff. de adul. l. si postulauerit, s. pe. l. si. C. ad leg. cornel. de ficar. Non autem veniunt testis aliàs torquendus conuincendi mendacij, aut veritatis gratia, nisi cum factio interuenisse dicitur, ut d. l. vnus, ff. de quæstio. q' si testis torqueatur, statim eius dictio cum tormentis habito, ut Bartho. in l. eos qui, ff. de fals. ratio suadet: quia quæ tormentis, & igne fatigatus dicit, aut fateet reus, veritas ipsa dici videtur, si perseueret, etiam si testis in alium torqueatur, ut testis, ut glo. in l. edictum, ff. de quæstio. Sed quæro, quid si testis dicat aliter dictum, quam scriptum, cui magis sit credendum an graffario, an testi? Dic q' vnus ex testibus necessarijs ascriptis instrumento contradicens facit instrumentum vacillare, ut l. j. s. fin. ff. quæad. testa. aper. Vnus ergo testis auditur, ut ca. iij. cū glo. in ver. clerici, extra de procur. & vox vni⁹ inducit suspitionem, ut l. Theopopus, ff. de dot. prælegat. nisi sint alij testes sufficentes, ut glo. in d. l. j. s. fi. ff. quæad. modū test. aper. Scripturæ ergo veritas, si res poposce rit per ipsum debet probari auctorem, scilicet tabellionem, l. si quis decurio, C. ad leg. cor. de fals. Aliàs cū tabellio sit iurat⁹, cum eius scriptura inuenitur in actis publicis circa iudicia, licet non habeat testium subscriptionem creditur ei, ut C. de fide instru. aut. ad hæc. & glo. in cap. quoniam contra falsam, extra de probat. & hodie de consuetudine ad abundantio rem cautelam iudices solent imò tenentur acta, & processus criminales signi sui, aut chirographi munimine comprobare vnà cum scriba, aut graffario.

A NON recordaretur.) Testis in sua repetitione dicens non recordari, non propter hoc vitiat eius primam depositionem, imò valet, quia nihil detrahit, vt l. cum precibus, C. de prob. & Bart. in l. in exercendis, C. de fide instru. & glo. in l. j. in fi. C. quæ ad testa. aper.

pour la troizieme priuex de leursdictes offices & declerez inhabiles de tenir offices royaulx, Et neaumoins seront condemnez en tous les despens dômaiges & interestz des parties qui seront taxez & moderez comme desus selon la qualite des matieres.

A VICARIO.) Caueat iudex, ne sua culpa vel negligentia pars aliqua dånũ incurrat in defectu formæ nõ examinando, vel confrontãdo testes separatim, vt s. dictũ est. quia vbi obmittitur ordo iudiciarius, & substantialis, vel præposteratur, sententia inde sequens esset ipso iure nulla, l. prolatam, C. de senten. & interloc. omniũ iudic. Et ideo iudex male examinãns testes, vel præposterãdo ordinem iudiciariũ refarcire teneretur damnum parti læsæ, vt extra de senten. exco. ca. sacro. & C. de testib. l. si quando, in fi. n. & C. de iudic. l. sancim⁹, in fi. ita q̄ iudex negligēs iustitiam facere, litem suam facit, vt xxiiij. q. ij. c. dominus noster. vel si p̄ iniuriã iudicis lata est sententia, vt ext. de empr. & vend. c. vlt. & C. de euct. l. emptor fundi, & s. memini, huic assignatur noua cõstitutio domini nostri regis Francisci art. 141. 142. 143. 144. in hæc verba: *Et pource que plusieurs iuges subalternes, tant des nostres que aultres, ont parcy deuant commis plusieurs fautes, & erreurs en la confection des procez criminelz, qui ont este cause que noz cours souueraines ôt plusieurs foys donnez arestz interlocutoires, pour la reparation desdictes fautes, dont s'en est ensuyue grande retardation de l'expeditiõ desdictz procez, & punition des crimes. Que les iuges qui serõt trouuez auoir fait fautes notables en l'expeditiõ desdictz procez criminelz, serõt condemnez en gros amendes enuers nous, pour la premiere foys, & pour la seconde seront suspenduz de leurs offices pour un an: Et*

detraxit, quòd non recordaretur, ^A an Dauus in testatiõe nominatus, restiterit insultantibus reis gladiũ vibrans, licet eductum viderit. In reliquis sibi cõuenit.

Claudius Cornelius in foro Parisiensi procurator in quadriuo Guilorio habitans tertius elogij testis die ei præscripta in iudicium venit, ac illic lectorum, quæ inquisitori paulò antè dixerat, nihil imutauit, perstititq; in sua sententia constans, & iuratus.

Dauid Damas clericus, siue Amanuensis superioris Cornelij quartus testis in elogio eadem ratione, qua alij testes in iure stans, eadem fuit constantia in testimonio à me perlecto diligenter, & ab eo exactius intellecto, deiciens utique veris constare.

Reuocati testes deinde cõmittuntur eum reis eo modo.

Testium cum reis commissio, siue cõfrontatio.

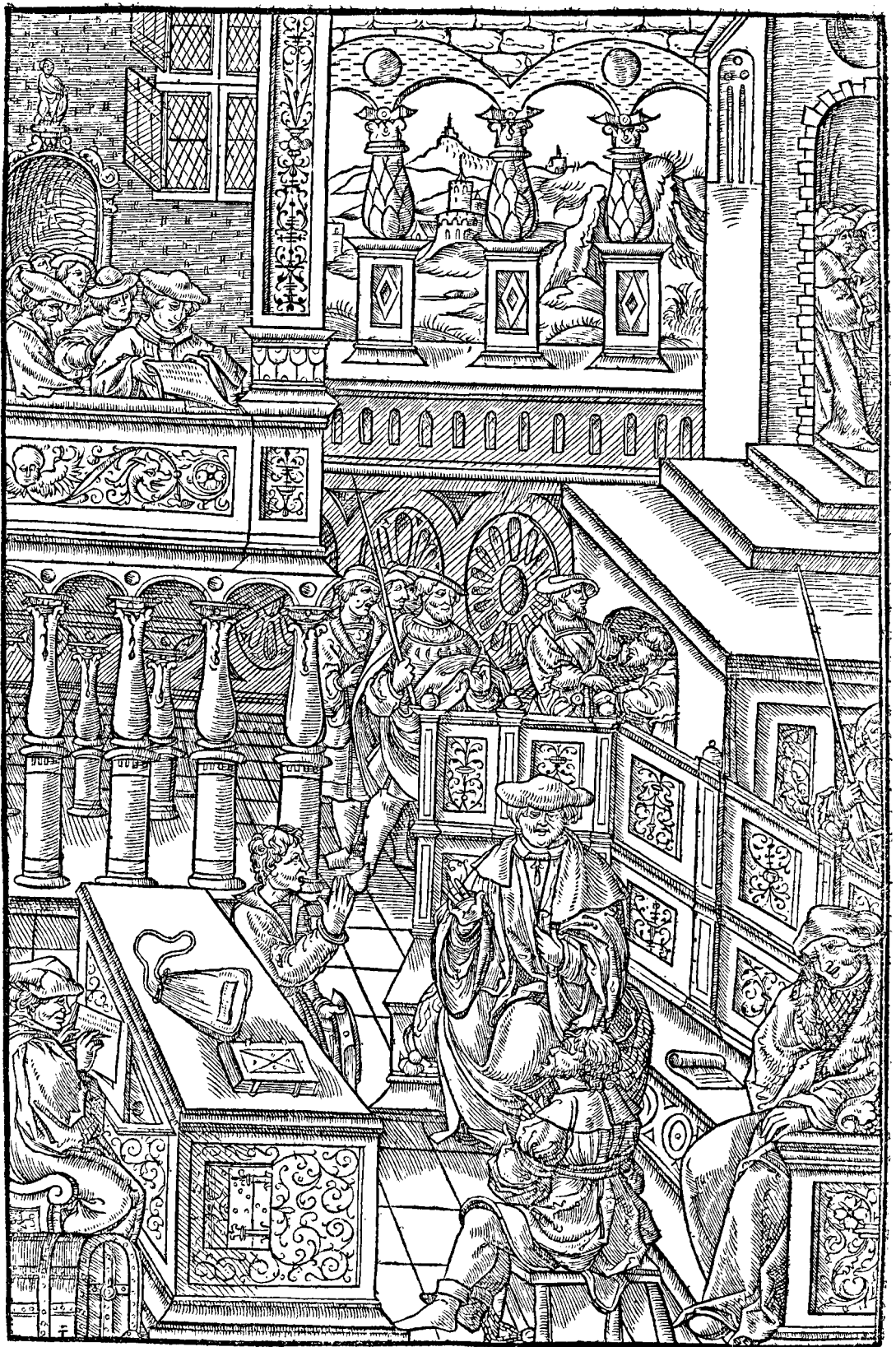
Die 19. Ianuarij anno domini 1540.

Coram me Ioanne Vlpiano domini præpositi Parisini vicario ^A in loco vbi rei in vinculis interrogantur, Iacchus Ebrio nobilis Girardi Milonis famulus commissus est ^B eũ Apelle Coo primo teste in elogio, aduersus eum Girardum, cæterosq; maleficij reos, confecto, & à me delato iurando rogatus, utrũ testẽ cognosceret, haberetq; quod in eum diceret, incusaretq; ^C intestabilem.

B COMMISSVS est.) Repetitis testib⁹ si cõstet iudici eos grauare criminis nosos inquisitos, tunc vicifim mãdant testes, & reis etiã segregatim, & presentialiter exhibitis cõfrontãtur ad recognoscendũ, vt in l. iij. §. si quis noxali, ff. ad exhib. Nec antea debet relaxari à carceribus timore subornatiõis testiũ, vel fugæ aecusatorum: si forte publicationẽ inquisitionis haberent. vt not. Ioã. And. ad Specul. in titul. de teste, §. nunc tractem⁹, in fi. ideo in vinculis causam dicere debet, vt l. lege Cornel. §. præterea, ff. de senatuf. fil. leia. maxime vbi venit imponenda pœna corporalis ex scelere, vel supra relegationem, quia hanc carceris pœnam ante supplicium sustinere debent l. diuus, l. j. ff. de custo. & exhib. reo huic astipulatur regia cõstitutio nouissima art. 152. in hæc verba, *Es matieres subiectes a cõfrontation ne seront les accusez eslargis pendans les delai, qui serõt bailles pour faire la dictẽ confrontation. Et art. sequenti. 153. Quant les tesmoingtz compareront pour estre cõfrontez, ilz seront incontinent recollez par les iuges, & par serment en labsence de laccusẽ. Et sur ce qu'ilz persisteront, & qui fera ala charge de laccusẽ luy seront incontinent confrontez separement, & a part, & lüg apres lautre. Et eis fit le cõfession, siue publicatio attestacionum, prout in textu hic.*

C INCVSARETQV E.) Saluum debet esse ius opponendi in personas & dicta testiũ, vt l. fi. quæ est singularis, C. de probat. ita q̄ si reus inquisitus in

FIGVRA COMMISSIONIS TESTIVM.

perfonam testis excipere velit, debet si quas opinetur ante dicta testificata exceptiones, & obiectiones dicere, & iuramento firmare, quodd ad has proponendas ex malitia non procedit, vt c. presentium, extra de testi. & c. dudum, ext. de electio. & c. ij. in fi. ext. de iura. calu. in vj. & ad hoc in indiuiduo

cōstitutio nouissima, art. 155. Sic, Et si nalegue reproche, & declare ne le uouloir faire se uoulat arester a la de-positio des tesmoingtz, ou demā dāt delay, pour dire, ou bailler par escript Jesdictes reproches, ou apres auoir mys par escript, ceulz qu'il auroit proprement allegue, sera procedde ala lecture de la depositio dudiect tes-

moingt pour confrontatiō, apres la quelle ne sera plus recen laccuse a dire, ny alleguer aulcunes reproches contre lediect tesmoingt. Tamē si vellet reus exceptiōes obijcere post audita testificata, & illas probare per instrumenta, aut acta iudiciaria, ad id admitti potest, si probatē prodesent: quia utraq; pars potest de iure instrumēta, etiam post publicacionem attestacionum vsq; ad diffinitiuę sententię calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum, vt c. cum dilectus, extra de fide instru. Et licet post publicationem testium suorum, aut aduersarij non liceat producere alios testes timore subornationis, etiam ex diuina iussione, siue rescripto, vt auē. atqui semel, C. de prob. saltem super iisdem articulis, & eadem instantia, vt ibidem iuncta glo. & l. officium, ff. de rei vendic. Et q; noie instrumentorum contineatur testes, vt extra de testib. cog. c. puenit, & ff. de fide instru. l. j. tñ non est ita in instrumentis, sicut in testibus: quia in instrumentis nō timetur subornatio, sicut in testibus: quia ex multis causis facilius deprehendit falsitas instrumentorū, q̄ testium, vt extra de fide instru. c. inter dilectos, & extra de probat. cap. licet, & glo. in d. auē. atqui semel, in verbo, productione, in fi. vbi dicit, q; sic se habet consuetudo, & de facto ita obseruatur consuetudine Francię. Super nouo autem articulo possunt testes induci, vt c. fraternitatū, extra de testib. Sed quæro testes examinati per tabellionem, priusq; per iudicē sint reis publicati ab hac luce substracti sūt, an fides eorum depositioni sit adhibenda? Dic q; sic: imò necessitas imponitur reo, fide scripturę approbata, in qua depositiones testium referuntur, eas quasi factas in iudicio accipere. Nam in morientium personas depositiones eorū non sunt respuendę: saluo tamē iure legitimo reis opponendi contra personas, & dicta testium, vt l. fi. C. de testib. quę est singularis, nec reperitur alibi secundum Paul. ibidem. Accedit cōstitutio nouissima art. 165. quę sequitur, *Que contre les delinquens, & contumax fugitifz qui n'auront uolu obeir a iustice sera soy adioustee aux depositions des tesmoingtz contenuz es informations faictes a lencontre deuz, & recollez par auctorite de iustice, tout ainsi ques'ilz auoient este confrontez, & sans preiudice de leurs reproches. Et ce quant aux tesmoingtz, qui seroiet decedez ou aultres, qui ne pourroient*

plus estre confrontez lors que lesdictz delinquens se representent a iustice. Et sic nota, quodd debet fieri publicatio depositionum testium mortuorum ipsis reis, cum possint opponere in, & aduersus eorum dicta per d. l. fi. c. presentata, eo titu. de testi. Quæro adhuc quomo-

do post mortem testium possunt eis obijci crimina, & opponi aduersus eorum personas cū morte extinguantur crimina: Rñ q; ista causa non est cū teste mortua, sed cum parte, vt ff. de infra. l. Lucius, & sic nota, q; excipiendi post mortē criminosi potest quæri de crimine non ad effectum punitionis, sed ad fidem rei

testificatę, secūdm Bal. in d. l. fi. C. de testib. ista igit depositio testis est prima probatio per testes, & est triplex. prima dicitur minor, vt hic, quę rem perfecte nō demonstrat, sed indiget suppleri, vt quando quis semiplene probauit, per vnum testem, & in subsidium probationis iuramentū defertur huic, aut illi, secundum causę quantitatem & personarum conditionem, & talis probatio interdum cōcludit in ciuili, vt l. in bonafidei, C. de reb. credit. in graui autem crimine illa probatio non concludit. sed vbi esset casus torturę perueniret ad torturam, vt l. maritus, ff. de quæsti. & l. cum probatio, ff. de Testi. & glo. in l. iij. C. ad leg. Iul. maies. & c. fi. extra de iureiur. de secunda, & tertia probatione dicetur infra in suo ordine.

D P E R I V R I I notatum. Quilibet reo potest obijcere in personam cuiuslibet testis, si probare valeat, q; est periurus, conspirator, corruptus, redemptus testis, vel ser. vt glo. in d. c. presentium, in ver. i personas, extra de testib. Potest etiam obijcere, q; est inimicus, qui venit repellendus, etiam si offensa ignoratē sit facta. vt Bar. l. j. nu. 5. ff. de his, quib. vt indig. & d. glo. supra alleg. Alias etiam obiectiones obijcere potest, quę cauentur, iij. q. ij. & iij. c. si testes, quia in criminalib; testes debent esse omni exceptione reprobatoria maiores, vt l. fi. C. de probat. idcirco vbi opinio testis inuenitur grauata, ad testimoniū admitti non debet in causa criminali, cū sine oī infamia debeat esse testis, vt extra de exceptio. c. deniq; & ij. q. vij. c. testes, & ca. testimonium, extra de testib. & ibi glo. not. & si exceptio, quę obijcitur, admittatur, probatio obiectorū criminū exhibēda est, anteq; causā p sententiā terminet infra terminū cōpetentē à iudice statuendū, vt glo. ind. c. j. extra de exceptio. & extr. de prob. c. licet, & de offic. deleg. c. prudentiam, §. sexta, iuxta statutum nouissimum art. elj. Iure tamen ciuili quis non repellitur à testimonio ab obiecto criminis, nisi de eo condemnatus fuerit, & infamis effectus, vt glo. in d. c. j. extra de excep. & l. athletas, §. calumniator, & §. fi. ff. de his qui not. infra. & l. furt. eodem. Qui igitur infamis est, non refert testimonium, vt l. iij. §. lege, ibi, alij vero propter notam, & infamiam vitę suę admittendi non sunt ad testimonij fidem, ff. de testib. eadem ratione aliqua publi-

P R A X I S C R I M I N I S

ra officia exercere non potest, verum à dignitatibus constat eum esse remotum, vt l. ij. de dignit. lib. xij. C. vbi cauetur neque famosis, & notatis, & quos scelus vitæ aut turpitudine inquinat, & quos infamia ab honestorum cœtu segregat, dignitatis portæ patebunt.

& l. ij. §. miles, iuncta glo. ff. de his, qui not. infam. nec participant infames circa dignitates cum hominibus integræ famæ, vt glo. in d. l. ij. de dig. & l. ne quis, de decurio. lib. x. C. verum à proprio iuramento soluntur d. l. ij. §. Ignominie causa, ff. de his, qui not. infam. ad quam rubricam contra hos, qui notantur infamia recurre, vt nō possint ferre testimonium quædam modū hi, q. publico iudicio dānari sūt, vt l. testiū fides, §. lex Iul. ff. de testi. ibi, quicquid iudicio publico dānatus erit. Pro simplici tñ iuria dānatus infamis nō effici-

tur, vt c. cum te, extra de senten. & re iudic. multa etiā damnum famæ non irrogat, vt l. j. C. de modo mult. non sunt enim infames, qui extraordinarie condēnantur, vt glo. si. in d. l. j. C. de modo mult. Sic pro modico non datur actio iniuriarū, sicut nec actio de dolo, vt ff. de dolo, l. si oleū, & l. seq. vbi cauet, q. vsq. ad duos aureos inclusiue non dāt actio de dolo, habita ratione, q. septuaginta duo aurei valeāt librā auri, vt C. de suscept. & arcar. l. quotiēscūq. dānatus nihilominus pro minimo furto infamat, q. a furtū nō solum in maiorib⁹, sed etiā i minorib⁹ iudicat, nō em̄ qd furtū ablatū est, sed mens furētis attēdit. & quātūcūq. quis abstulerit, furti crimē cōmittit, vt l. furri, ff. de his, q. not. ifa. & §. gallinarū, iustit. de rerū diuisi. & c. vlt. xiiij. q. vj. Si ideo furti, vel alijs famosis actionibus quis cōdēnat⁹, puocauerit pendente iudicio nondum inter famosos habetur. Si autem omnia tempora prouocationis lapsa sint, reo infamis est, d. l. furri, ff. de his, q. not. ifa. Nec propter exceptionem, vel reprobationem, quæ obijcitur in personas testium in iudicio minus censentur idonei, nec eorum differtur testimonium nisi secuta sit condemnatio, vel pro reo opponente sit de iure præsumptio, vel talis aperta probatio, quæ testimonium etiam latum prorsus eneruaret, vt auē. si testis, & l. si testis. C. de testib. Quia tunc pot. aperturam testium reus pot. inducere testes ad reprobationem aliorum, vt dicta auē. si testis, & ibi Bal. Dum modo reus nominet testes reprobatorios probatoriorum, vt cap. cū contra, ibi, testes debeas compellere nominatos, extra de testib. cogend. & cap. super his eodem, ibi, cogatis testes, qui nominati fuerint perhibere testimonium veritati. In absentia tamen testiū reprobatorum nominare debet timore subornationis, ne dicto alterius alij testes subornentur, vt Bal. l. athleras, §. ca-

lumniator, ff. de his, qui not. ifa. supra dixi in verbo querimonia, in fiñ. Si vero de criminibus ad solam exceptionem obiectis testes conuicti fuerint, siue cōfessi, pœna ordinaria multari non debent, cum accusatio in ipsos secundum iuris ordinem non procedat.

Contra rogatus ac iuratus Apelles, num cognosceret dictum reum Ebriorem, verūmq; is loqueretur?

Dixit de facie tantum sibi notū: vnum ex illis aduersus quos hisce diebus testatus fuerit imberbem, bipertitis caligis, & bicoloribus: sed ab eo nullum ex defunctis, quantum vidit, percussum. Cæterum quod ad periuriū attinet commentitiū, & fictū: virū se probū, omnibus probis probatū, nec vnquam vlla labe, etiam minima denigratum.

Sufficit em̄ si à perhibendo testimonio repellatur, præsertim vbi crimē, quod eis obijcitur, causam de qua agitur, contingere nō videtur, vt d. c. j. extra de exceptio. Et quātūcūq. testis confiteatur crimen, quod ei obijcitur, vel si cōfiteatur se esse homicidā, iudex nō potest eū punire ex sua confessione, quia nō est facta in iudicio. Nā nō agebatur ad hoc. Et p hoc est glo. ordinaria iij. q. vj. c. hoc quippe. Nec ob hoc, q. crimen obijcitur in modū exceptionis, vt quis ab accusando, vel testificādo repellatur, excipiens se in-

scribit, vt ca. licet, extra de Symo. Et licet excipiens p. bet exceptionem, non tamen is, cui obijcitur, puniatur, nec ob hoc est infamis, sed rātū à testimonio, vel accusatiōe repellitur, vt ff. de his, qui not. ifa. l. Luci⁹, & extra de ord. cognit. c. cum dilectus, §. fiñ. & extra de testib. cap. super eo, & dicto cap. j. extra de exceptio. Similiter vbi de crimine excipitur contra accusatorem hoc procedit, sine inscriptione libelli, vel pœna, vt iij. q. vij. cap. iudicet. hinc est, si vir accuset vxorem de adulterio, repellitur si vxor excipiat contra eum, quod ipse idem crimen commiserit, exceptione probata, vt xxxij. q. vj. cap. nihil iniquius, & per totum, ff. de adult. l. si vxor, §. iudex. quia paria delicta mutua compensatione tolluntur, vt extra de adult. cap. penul. & fiñ. & ff. solut. matrimo. l. viro. Et idem si excipiat de lenocinio, vt C. de adult. l. castitati, & l. quoniam Alexādrum. hodie autem corrigitur per ius autē. vt in auē. vt nulli iudic. §. adulteram, col. viij. & extra de eo, qui cogno. consang. vxor. cap. discretio nem. Quæro autem quare non proceditur ad pœnā, quando accusatori, vel testi crimen in modum exceptionis obijcitur, & non probatur: respon. ideo parciatur accusatori excipienti, quia licitum est, quocunq. modo sanguinē suū redimere, vt ff. de bonis eorū, qui mort. sibi consci. l. j. sicut parciatur illi, qui voluit se vlcisci prouocatus, vt ff. de bonis libert. l. quod cum maior. & ij. q. iij. §. notandum, in princ. & cap. si quis iratus, eodē, & ff. ad leg. Iulia. de adulter. leg. si adulterium, §. imperator. Quin imò etiā à iuramento extorto metu vitæ, reos solet ecclesia absolueret, vt cpa. Verum, extra de iureiurando.

PROPTER autem cognitionem iuris vbicunq. iudex cognoscendo principaliter, reperit incidenter delictum esse commissum, potest de illo cognoscere per modum inquisitionis, & non propter accusationē

proposita, quia qui excipit de directo non accusat: nec punitur accusatus, quo ad excipientem per modum accusationis, ut in extrauag. ad reprimendum. Quomodo in l. maieft. cri. proced. iuncta gl. in verb. inquisitionem, & l. ij. §. si publico, ff. de adult. Et ideo si testes falso, vel variè testimonium dixerint, vel vtrique parti prodiderint, à iudicibus competenter puniunt, l. q. falso, ff. de testib. quia testes, qui aduersus fidem attestatiōis sue vacillant, neque eis credit, neque audiendi sunt, ut l. in testi. ff. de testib. verum etiā quia illud crimen accidit incidenter, possunt iudicis officio pro motu puniri sine accusatore, semota omni exceptione fori, ut l. nullum. C. de testib. vel etiā possunt puniri poena falsi, si ordinarie accusantur, ut ff. ad leg. cor. de fals. l. eos. quæ poena autem falsi, vel quasi est de portatio, & omnium bonorum publicatio, ut l. j. §. poena falsi, ff. ad leg. cor. de fals. & C. eodē l. vbi, i. §. & Inst. eodem, §. Itē lex. Sed quādoque grauior poena quādoque mitior imponit casualiter, ut C. ad leg. cor. de fals.

l. maiorem, & ff. eodem. l. quicumque, & l. diuus, §. j. & l. qui duobus, & §. dixi in prima inquisitione. Hodie autem ex edicto domini nostri regis in Parisien. senatu publicato die 23. Aprilis anno domini millesimo quingentesimo trigesimo secundo, siue in ciuili, siue in criminali causa falsi testes veniunt decapitandi.

DE RECITATIONE. Obiectis in testes dictis debent testes ea, quæ deposuerint cum sacramenti religione sub presentia cuiuslibet reorum firmare, ut l. testium, circa medium, C. de testib. Quamuis antea iurauerint coram iudice in suis repetitionibus, quia repetitis vicibus possunt induci, & examinari testes in criminalibus, ut l. si. quæ reputatur singul. secundum Barth. ibidē, C. de testib. iuncta glo. & c. constitutis, cum glo. si. extra eodem. & nisi iurarent testes presente reo depositio non standum non esset, quia iurisiurandi religione testes priusquam perhibeant testimonium artandi sunt, ut l. iurisiurandi, C. de testib. Et est ordo substantialis, & necessarius, quo omisso sententia inde sequuta esset ipsa iure nulla, l. prolatam, C. de senten. & inter omnium iudic. Et pro vtraque parte debent testes deponere, ut in auē. de sanctiss. episcopis, §. nulli, iuncta glo. & gl. in §. & quoniam, in verbo, cognita, in auē. de testi. præstito hoc iureiurando lectio fit depositionis testium, exponunturque dicta, & depositiones testium, de quibus est inquisitum reis presentialiter vocatis, ut facultatē habeat se ipsos defendendi. Et non solum dicta,

sed etiā nomina ipsa testium sunt eis, ut quid, & à quo sit dictum appareat, publicanda. Necnō exceptiones, & replicationes legitime admittende, ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionum vero exclusionem deponendi falsum audacia præbeat, ut c. qualiter & quando. le. ij. extra de accusa. & cap. olim, eodem. Possunt ergo rei admitti ad probandum suas excusationes, dummodo non perimant, sed exprimant suas confessiones, quas si probauerint, & tales sint, quæ ad bonum & malum valeant retorqueri, iudicari debent ex causa, ut ca. cum dilecti, extra de accusa. & glo. in c. j. eodem. & glo. in l. si quis in ea, C. de custo. reo. ad hoc quadrat statutum domini nostri regis Francisci art. diiij. In hæc verba, *Et pour faire la dicte confrontatiō comparetront tant l'accusé, que le tesmoingt par deuant le iuge, lequel en la presence lunge de l'autre leur fera faire serment de dire uerite, & apres iceluy fait, & au parauant que lire la deposition du tesmoingt en la presence de l'accusé, luy sera demandé s'il a aucuns re*

Hoc peracto, quod denunciato testimonio vocatus, ac reuocatus in iudicio dixerat, recitatur: ^E in quo, sacramentum obstrictus, perseueravit, nihil vel addito, vel detracto, reclamationis reus testem meritum: in cæde non fuisse cum Milone, Anippo, & alijs per eum nominatis.

Apelles perstat in testatione, eò dimissus est ad sua negocia.

Similiter cum Lucio Licinio secundo loco testificato Ebrius commissus, ac post sacramentum interrogatus, vtrum agnosceret presentem Licinium, habereque, quo illius testimonium eleuaret.

Respondit illum sibi numeris omnibus incognitum, propterea reprobare non posse. ^F

proches cõtre le tesmoingt illec present, & enioinct de les dire promptement, que uoulons qu'il soit tenu de faire, autrement ny sera iamais receu, dont il sera bien expressement aduertir par le iuge.

DE REPROBARE non posse. Si nihil est obiectum testi eò tempore quo fert testimonium contra reum presentem, non refert cuius opinionis fuerit, ut glo. in c. in primis, versic. quærendum, ij. q. j. alleg. l. j. C. de testib. ergo ista depositio habilis cuius opinio non est grauata, validaret præcedentem depositionem quantumcunque grauata. Nam vbi vnus testis ex duobus est suspectus ad testimonium ferendum, & alter est omni exceptione maior, ut hic, depositio testis suspecti & inhabilis suppletur per habilem, & validatur, ut tenet Bal. in l. si quis, §. quid enim, i. princ. ff. de edē. & la son in l. cunctos populos, col. xij. versic. istam regulam ponit Bal. in ij. lectura, C. de summa trinit. & fid. cath. Nam propter communionem, & societatem inhabiles gaudent priuilegio habilium, ut l. si communem fundum, ff. quemadmo. seruit. amitt. & Boerius in suis comen. in glo. iij. §. ix. de iurisdic. omnium iudic. & l. naturaliter, ff. de vsur. Sed hoc putarem procedere in criminalibus ciuilitate intentatis, ut l. in bonæ fidei, iuncta glo. C. de reb. credit. Namque in grauioribus delictis, & personis grauibus ad veritatem iuuandam eos testes adhiberi oportet, qui fidem religioni iudiciarie debent possent præponere omni gratiæ, & potentati, l. eos, C. de

P R A X I S C R I M I N I S

testib. quia in causis criminalibus est perspicacius consilium adhibendum: quia ibi maius detrimentum, & periculum contingit, vt arg. l. addictos, C. de appell. & vbi imminet periculum anime, ibi maius periculum veritur, vt in aut. vt iudic. sine quoquo suffra. §. cogita. colla. ij. & in incertis probationibus melius est facinus nocentis impunitum relinqui quam innocētem damuare, l. absentem, ff. de poenis. Si tamen reus esset vilis persona, testis vilis admitteretur cōtra reum, secundum Bart. in l. eius, qui delatorem, ff. de iure fisc. & in addit. ad Panor. in c. tertio loco, vers. vtrum fama, extra de probat. in l. si. ff. de quæstio.

DE HOMICIDIO nō fuit se.) ad probandum negatiuam facti, quæ nō est coatrata loco, & tēpore, quis nō admittitur, vt l. ij. ff. de probat. quia vnico testi asfirmanti est potius credendum quam mille negantibus, Bartho. in l. hæredes, ff. de test. & idē Bar. post gl. in l. diē proferre, §. si plures, ff. de arbit. qñ aut sit credendum testibus negantibus, si aut affirmantibus, vide Bar. in d. §. si plures. Et est notandum quod alia est negatiua facti, alia iuris, alia qualitatis. Negatiua facti alia est pura, & simplex, & indeterminata: alia terminata: alia est pregnas. Negatiua facti pura, simplex & indeterminata est quæ non habet determinationē loci, vel temporis, vel alterius rei, vt hic dū dicit, quod non erat presēs, vt c. bonę. j. §. cōtra hoc, extr. de electio. & talis negatiua probari nō potest, quia negationū nō sunt causæ. cū em̄ aliqd negatur esse, hoc probari nō pōt, quia qd nihil est, probari nō pōt, & testis volens eā probare repellendus est, vt ext. de caus. poss. c. cū ecclesia, & ext. de pb. c. iurauit. Est tñ quidā modus probandi eā, vt c. tertio loco, ext. de pb. & c. fraternitatis, extra de frigid. & malefic. ibi quod eadē nō poterat esse mater. pbat. etiā per iuramentū, vt c. si. ext. de iur. pōt. etiā pbari, qñ dico simpliciter me nō interfecisse Titium, possū certe hoc pbare, pbādo eū viuere, vel morte naturali eū obiisse, vel quod ali⁹ eū interfecit, vt ff. ad leg. aquil. l. inde Neratius, §. si quis hominē,

cum duabus legibus. seq. Itē probatur p̄ acta, vt c. lator, extra de re iudic. negatiua aut facti determinata habens determinationem loci, vel temporis bene probatur, saltem indirecte, vt si nego Titium interfecisse tali die, & loco, possum hoc probare indirecte probando,

quod illa die alibi eram, vt C. de cōtrahend. stipul. l. optima, & c. ex tenore, ext. de testib. Negatiua facti pragnans est quæ habet implicitam affirmatiuam, vt si dicam non sponte feci, vel renunciaui. iam enim implicite affirmo, siue inficiādo assero me, vi vel metu renunciauissē, & hoc possum, & debeo probare, vt c. sus per hoc, in fin. extra de renun. & l. si filius, ff. de probat. & C. de codicil. l. nec codicillos. quo autē ad negatiuam iuris, & qualitatis remitto ad Specul. in titul. de proba. §. probare, ij. col. Ista depositio dicitur secunda probatio. melior quæ fit per duos testes de veritate, & ista sufficit i. ciuili, & criminali, l. vbi numer⁹, ff. de testib. tamen in criminali facilius eliditur quam in ciuili: quia in criminali testes debēt esse omni exceptione maiores, l. fin. C. de probat.

DE SERMONE ac vestitu agnoscit.) Testis interrogatus de noticia rei debet dicere quia vidit, & inspexit eius factum, cum tali signo & cicatrice, vel sic erat indutus tali pallio, vt l. stigmata, de fabri. lib. xij. C. & ibi Barth. & ideo debet fieri, exhibitio personæ cum indumentis, & qualitatis eius secundū Bartho. in leg. si cum exhibuissent, §. ante autem, ff. de publica. & vectig. etiam valet testimoniū de auditu sermonis, vt glo. in l. ij. §. idem Labeo, l. j. in verbo, audierint, ff. de aqua pluuiā arcend.

DE AGNOSCERE VISU. In agnoscibilibus per aspectum secundum communem hominum noticiā sufficit, quod in testes reddatur ratio per aspectum, licet consistat in iudicio intellectus, secus si ex parte: quia tunc per iudicem, vel peritos vt Bartho. in l. de ætate, numer. 3. ff. de minor. Ista depositio dicitur, Tertia probatio, quæ est maxima, circa quam non

Vicissim Lucius post sacramentū de vero dicendo, neve suo testimonio reū iniuste læderet, commonefactus, testatur illius nomen se nescire: sed vnū ex ijs, qui homicidium, in elogio memoratum, patrarunt: in cæde affuisse stricō gladio, licet non viderit quemquā ab illo percuti.

It inficias Ebrio, negatque homicidio interfuisse, quod & probationibus euincer.

Testatione igitur recitata legitime, in ea perseueranter stetit Lucius, nihil que immutatum est.

Contendit reus in homicidio non fuisse. Testis in dictis constans remittitur ad res obeundas.

Eodem præscripto cum tertio teste Claudio Cornelio commissus Ebrio, & interrogatus data fide ait testē se nequaquam noscere, ideo refellere non posse.

Cornelius itidem iuratus circum circa conspicit reum sermone, ac vestitu agnoscit. vnū esse de duobus Milonis seruis, in quos testatus est, & agnoscere visu dixit.

potest intellectus variare, siue errare, & ista est indubitata, quæ nec elidi potest siue loqueremur in ciuili, siue in criminali, vt hic. & talis dicitur probatio prospectiua, siue intuitiua quoniam testes deponentes viderunt factum, & deponunt de hoc in numero sufficienti, & qualitas testiũ est approbata i iure:

vnde quicquid ei adiungit superuacuum reputatur, de quo talis datur regula, quod si constitat de crimine per hunc modum, non recipitur negatiua probatio, vt ca. ad nostram, extra de proba. quod secundo esset in alia probatione, quoniam prospectiua: quia testes deponentes de alibi, seu negatiua visu affirmatiua, & coartata loco, & tempore præferuntur alijs testibus affirmantibus, etiã dignioribus, quod attestat pro reo: vt dicit gl. in c. cleric. lxxxj. dist. maxime in causis sanguinolentis, vt Iason in l. vt vim, ff. de iust. & iur. Quæro nunc in quo excedere debeat probatio causæ criminalis probatio nã causæ ciuilis: dic quod probatio nil aliud est, quoniam quedam demonstratio. Quoniam ergo res est ita demonstrata, quod est superuacuum amplius demonstrare, sufficit in ciuili, & in criminali, vt l. j. in fin. ff. de donat. aut non est ita demonstrata res, vt quid amplius demonstrare non sit inutile, vt quia per indicia res est demonstrata, tunc dicendum est, quod in criminalibus probatio debet excedere in triplici qualitate. Primo in receptione testiũ, quia cum maiori subtilitate sunt testes interrogandi, & apud iudicem representandi, vt hic, itaque non potest examẽ testiũ delegari alteri, vt autem apud eloquentissimum C. de fide. instru. & ff. de test. l. iij. s. idẽ diuus, nisi in casibus supra declaratis in repetit. test. Nam causę meri imperij, vel mixti non possunt delegari nisi in casu absentię, l. j. ff. de offi. ei, cui mand. est iur. ea autem quæ semiplenam causam cognitionem requirunt, & in

quibus decretum interponitur delegantur, l. cognitio, s. vt possessio, ff. eodẽ. Secundo in qualitate demonstratiua, quia requiruntur indicia grauiora & maturiora in criminali, quoniam in ciuili: quia plenior requiritur probatio vbi maior requiritur condẽnatio, vt l. in bonę fidei, C. de reb.

credit. & ibi, Bal. vbi enim contra hois salutem agit strictius proceditur, l. addictos, C. de appell. & notat. in ca. veniens, extra de testib. & vbi imminet periculum animæ, maius periculum vertitur, vt in aut. vt iudic. sine quoquo suffra. s. cogitatio, & C. de fals. l. vbi. Tertio in qualitate testium approbatiua. Nam requiruntur testes magis idonei, quos leges appellat omni exceptione maiores, d. l. fi. C. de proba. Ecce ergo in quibus consistit excessus. Nam ratione maioris causæ requiritur maioritas probationis, vt adeo sint probationes certę, quod non possit persuaderi contrarium, vel saltẽ non possit probabiliter dissuaderi, vt C. de pœnis, l. qui sententiã: & hoc habe quo ad probationem per testes.

¶ **VI D I S S E** se nũquã.) Quæro quid si testis examinatus per tabellionem, aut irenarcham, vel alium, quam iudicem ordinariũ sit mortuus, nec sit repetitus, neque iuratus per iudicem in præsentia rei, an debeat adhiberi fides eius depositioni acsi confrontat, & iuratus fuisset in præsentia rei: dic quod sic, dummodo legatur reo dicti testis defuncti depositio ad hoc, vt possit in dicta, & personam eius testis opponere, & excipere, acsi viuens fuisset, neque enim in morientium personas respuendæ sunt depositiones, vt l. fin. C. de testib. & c. qualiter & quoniam, le ij. extra de accus. vbi dicitur tex. quod nota dicta, & depositiones testiũ sunt reo exponenda ad hoc, vt possit opponere, & excipere personam testis.

¶ **DOMI** fuisse. ¶ **Quo** g. iij.

Legitur testatio, eã pertinaciter tueretur: adnectitque famulum esse Milonis, quem ministrantem animaduertit in parui cerui diuersorio: & alia die vesperi sequentem herum Milonem, obuium habuit: quemadmodum testando exposuit. Eo testis ad operas redijt.

Reus in diuersum it flens, negansque, quæ ille esset commentus falsa.

Simili lege, ac modo cum postremo teste Dauide Dama commissus Ebrio, atque rogatus iureiurando affirmat testem vidisse se nunquam, nedum agnoscere: quo fit difficillimum illum incusare.

Damas in eo obseruasse vultum, & ætatem iurauit, quum famularetur Miloni in diuersorio parui cerui, & sectaretur in via illo die quo commissum est homicidium: sicuti testificatus est.

Testationis recitationi consensit Damas iuratus, quauis contradiceret Ebrio causatus illo toto die domi fuisse, paruisse, ac pexuisse equos, cæterasque domesticas res curasse.

Testis perseverans, ac sibi consentiens reuertitur ad magistrum: reus in carcerem.

¶ **Dicta die.**

¶ **Commissio secunda.**

Accersitum itidem è carcere in conclauē secretioris consilij Hericum Nebulonem nobilis Girardi Milonis famulum, præsentem Appelle Coo primo inquisitionis teste, pacto solenniter iureiurando interrogatum utrum testem eum agnosceret: pos-

PRAXIS CRIMINIS

tienſcūq; inquitus negat ſe interfuiſſe die, & loco teſtificariſ p teſtes, ſed alibi, debet ad id probandū admitti: quia vbi negatiua facti habet annexā determinationē loci, vel temporis, vel alterius rei, tunc indirectam habet probationem, vt extra de teſti. c. ex tenore, & c. ſeries, & C. de contrah. & cōmit. ſtipul. l. optimā, in ſi. & glo. in l. ij. ff. de prob. vbi dicit Bal. q̄ negatiua coartata loco, & tēpore poteſt probari, etiā ſi factum negatiuū ſit coartatum ad certas perſonas, etiam collegialiter poteſt negatiua probari per illas perſonas ſingulariter deponentes, dūmodo nō ſint ſingulares in dictis ſuis, vt ca. tertio loco, & ibi Abb. extra de electio. & debet iudex reū admittere ad pbandum dictam negatiuā, ſiue ſuum alibi, dummodo reus nominet teſtes, per quos intendat probare dictam negatiuam, vt c. cum cōtra, ibi, teſtes debeas cōpellere nominatos, ext. de teſtib. Ita q̄ iudex non admittens illā deſenſionē iuris perinde punitur, ac ſi nō admitteret deſenſionē veræ innocentie, vt l. in lege. §. ſi. ff. ad leg. Jul. pecul. quod eſt notandum. Colūbanus in ſuo tracta. maleficiorū dicit q̄ teſtes deponentes de alibi, ſeu negatiua viſu affirmatiua, & coartata loco, & tēpore præſerunt alijs teſtibus affirmatiuis, etiam dignioribus: quia ſtant pro reo. alleg. gl. in ca. clerici, lxxxj. diſtinc. maxime i caulis ſanguinolentis, vt laſon in l. vt vim, ff. de iuſtic. & iur. quia etiā fauorabilior eſt reo, quàm actor, vt ff. de regul. iur. l. fauorabiliores, Bal. tamen contrarium tenēdo in l. ſi. C. de teſtib. dicit quōd quādo conſtat de delicto per teſtes, qui deponunt factū,

ſet etiam obijcere quicquam vel in mores, vel in teſtationem, quod illam infirmaret, & irritam faceret.

Nequeo, inſit, in eum dicere, quē nūquam vidi, tantum abeſt, vt nouerim: proteſtatur autem ius ſibi eſſe opponēdi poſt aperturam & publicationem ^A teſtimonij teſtis.

Contra vero teſtis etiam ſacramento affirmat cognoscere ſe habitū, & veſtitum rei, thoracem rubeū, caligas, & calceamenta alba, quemadmodum in teſtimonio ante dixit.

Deinde recitato teſtimonio apparuit reus eſſe is, qui in illo ſignificabatur: atq; illud verum conſeſſus eſt, præter id, quōd loqueretur herum cum eo in cede, & conſictu fuiſſe.

Teſtem auditum atq; conſtantē dōmum remiſi.

Simili modo coram Lucio Licinio teſte Nebulonem iuratum rogauit nūquid haberet, quod reprehenderet in teſtis vita, quo illius teſtimonium eluderet.

Qui reſpondit illum non nouiſſe, propterea exiſtimationē fugillare non poſſe.

Lucius vero, vbi cōſpexit veſtes, barbā, omnē deniq; hoīs habitū, vñ eſſe cōfirmat, de quibus tulerat teſtimoniū.

Dicta ſua lecta attentē, accuratēq; intellecta iuriſiurandi religione cōprobat, nominatim repetens Nebulonem percuiſſe tunc viuentes, nunc deſunctos Craſſum, Xenium, & Plutum.

Mēdacij reus teſtē inſimulat, ac falſi: q̄ aliū pro alio ſumat ſeipſum deuoēs, atq; execrās, ſi homicidio interfuerit. Teſtis perfeuerans dimittitur.

& de hoc deponunt in numero ſufficiēti, & qualitas teſtium eſt approbata in iure, & ſic de viſu deponentes, conſtat de crimine: in illo caſu non admittitur probatio negatiua poſſita per reum, alleg. c. ad noſtrā, extra de teſtib. Sed ſi negatiua non habet certā determinationē loci vel tēporis, aut alteri uſrei, nūquā probatur directē, vel indirectē, vt ſi dicat quis, nō fuiſſe tali loco, tali die, nec hoīem verberaſſe, aut occidiſſe, ad hoc probandū nō admittit, vt d. l. ij. ff. de pb. & ext. de electio. c. bonę memorię, le. ij. & c. ad noſtrā, ext. de pba. & l. actor C. eodē. Sciendū autem eſt tres eſſe negatiuas, ſcilicet iuris, q̄litatis, & facti. Quarū duę primæ debēt pbari ab eo, q̄ eas pponit: cū oīa præſumāt licere vt l. ab ea parte, ff. de pb. & l. cū qdā ita ij. rñ. ff. de leg. ij. & l. cū pater, §. rogo eodē. & glo. in d. l. ij. ff. de probat.

^A 70 POST aperturam, & publicationem. Quandoque teſtes non legitimi de facto recipiuntur, qui tandem recepti reproban- tur. ideo aduertendum eſt quōd ante teſtium publica- tionem, & poſt, tam dicta, quàm perſonę teſtium poſ- ſunt per alios teſtes legitimos reprobari, dum modo id ante ſententiam fiat, & ante publicationem teſtium, ſi proteſtatus ſit reus ſibi obijciendi in perſonas teſtiū ſaluū fore: aliās autem audiri non debet, ni ſi iuret, q̄ ad hoc ex malitia non procedit, vel q̄ poſt publicationem didicit, id quod nunc eis obijcit, vt c. præſentium, extra de teſti. quę de nouo emergūt, nouo indigēt auxilio, l. de ætate, §. ex cauſa, ff. de interrogatio. act. Vbi autē pſonas teſtiū ſe velle poſt publicationē deſitionū

repellere fuerit protestatus, si quid pro ipso testes dixerint de facili eis non credit, vt c. presentium, ext. de testi. & c. series. ext. de except. & c. j. de prob. & c. presentium, de testi. in vj. Per hanc enim protestationem videtur q̄ noluit fidem adhibere dictis illorum testiū contra se. Non ergo debet habere pro se, glo. in dicto c. presentium, vers. protestatus, & xix. dist. c. si Romanorum, & iij. q. viij. c. cuius in agendo, & extra de censu. c. cum olim, & C. de solu. l. penul. sic C. ad l. cor. nel. de fal. l. qui falsas, & ff. de inoffic. test. l. papinian⁹, §. meminisse, & C. de his, quib. vt indig. l. alia. esset enim absurdum redire ad hoc cui renunciātū est, vt

Ita coram Claudio Cornelio ordine teste tertio & Nebulone reo etiam iurato sciscitatus sum, Ecquid haberet, ppter quod infringeret Cornelij testationem illius improbata vita?

Dixit fieri non posse, vt quis subagitur ab eo, qui non nouerit.

Deinde recitatis, quæ testatus fue-

C. de reb. cred. l. si quis iusiurandum, sic econuerso semel probatum reprobare non possunt, vt viij. q. ij. c. dilectissimi, & ff. de nego. gest. l. pōponius, ff. de adul. l. si vxor, extra de iureiurando, c. quēadmodū. Sed nō videt q̄ intellectus talis probabilis sit, q̄ licet reprobē personā, non ideo videor reprobare dictū: sicut econuerso licet approbem personā, non tñ approbo dicta vt iij. q. iij. c. si testes, §. si quis testibus. Et p̄pterea sola protestatio, si ampli⁹ nō sit processum, nō obest: quia licitū est desistere q̄q̄ ante sententiā, vt dicūt iura p̄ dicta, scilicet l. qui falsas, & d. §. meminisse, & l. alia, qd̄ dicas de illis exceptionib⁹, quę remitti possūt expresse, vel tacite ab eo, cōtra quē producunt, vt quia erat producentis frater, consanguineus, affinis, cōiunx, vassal⁹, libertus, domesticus, soci⁹, venditor criminofus, vel ei, cōtra quē p̄ducebatur, inimicus, conspirator, vel aliās suspectus. Secus in his, quæ remitti nō possunt, vt quia hereticus, excōmunicat⁹, paganus, Iudeus, vt in addit. ad specul. in titul. de teste, ver. de testiū reprobatione. Et ita sola p̄statio nō nocet si non fuit p̄cessum ad actū, quin credat̄ si p̄ ipso dixerint. Et si p̄cessū fuit ad reprobationē, & nō obtinuit, si dixit p̄ ipso, nō p̄dest. Et expone, de facili non credat̄. i. nullo modo credat̄, ij. q. vj. c. biduū, ver. si aduersari⁹, vbi habes difficile ē, vt hic audiat, id ē, nullo modo audiat. C. ad l. cor. de fal. l. imperator, & xlviij. distinc. c. quantūlibet, j. q. j. cap. principatus, vel intellige q̄ dixit de facili nō credatur, quando ab initio antequā deponeret protestatus fuit, q̄ licitum esset in personas obijcere: tunc enim p̄sumptio est cōtra testem, q̄ criminum timore aliquid dixerit pro ipso, ne postea obijceret ei crimen, & tunc si dixit aliquid p̄ ipso, de facili nō credat̄, nisi habito respectu ad qualitatem personæ ipsius testis, vt puta, si est talis, & ita honestus, q̄ p̄pter hoc nulla suspicio est cōtra ipsū, q̄ aliquid dixerit timore alicuius criminis: tunc credit̄ ei. si vero sit suspecta persona, vt timore illo p̄sumptio sit cōtra illū, tunc nō credit̄ ei, vel de facili nō credat̄ sine alijs adminiculis, sed cum illis bene creditur, & sic dupliciter pōt intelligi, q̄ dixit de facili nō credat̄, hæc sunt verba glo. in c. p̄ntiū, extra de

testib. Sed quæro quomodo potest probari aut ostendi quod post publicationem quis didicerit, quod obijcit in personas. glo. in d. cap. presentium, dicit q̄ hoc est difficile probare, nisi per iuramentū, sic extra de exceptio. c. pastoralis. Nā nō sufficeret probare q̄ sibi postea fuit dictū. nā potuifset prius sciuisse, & ad hoc de cōdit. appof. c. per tuas, per Io. And. & in addit. ad glo. d. c. presentium. An autē producens testes cōtra eorum personas dicere pōt dic q̄ non in sua causa, nec in aliā, nisi ex noua causa, sed in dicta. eorū bene pōt dicere, quia sibi ipsis in ferrie sui testimonij cōtradiscunt, siue p̄ se inducti sint i causa, siue cōtra se in alia,

vt iij. q. iij. c. si testes, §. si quis testibus, & est ratio, quia cū produco testem, personā eius approbo. & ideo si approbo illū pro me, & teneor recipere contra me, vt xix. dist. c. si Romanorū. sed quid sit dicturus ignoro, & ideo in dicta dicere possum, si video q̄ contradicit sibi ipsi, vel etiā alijs testibus meis, vel si facit p̄ aduersario meo, vt d. §. si quis testib⁹, & glo. in d. c. presentium, ver. si quis, extra de testib. sed si produxit instrumenta, non potest aliquid dicere cōtra illa, quia diligenter debuit p̄uidere instrumentū, an faceret p̄ se, vel cōtra se, anteq̄ p̄duceret illud, sed in teste illud p̄uideri nō pōt: quia frequēter mutāt ex eo, q̄ dicūt se scire, qd̄ nesciūt: & q̄q̄ dicunt se nescire, qd̄ sciunt, & econuerso: & hæc est causa quare diuersæ scripturæ ab eadē parte p̄latæ inuicē sibi derogant, vt C. de fid. instru. l. scripturę, & ca. impurari, extra eodē. potest tñ aliquis dicere se nolle vti instrumēto p̄ducto, si arguit falsitatis, C. de fide instru. l. iij. Quando autē reprobo testes p̄batorios debeo noiare testes p̄ quos intēdo obijcta p̄bare, c. p̄ntium, de testib. lib. vj. & idē §. dixi verbo periurū. Et hoc ne possit esse variationi, & fraudi locus, vt glo. ibidem. & c. ij. de rescript. lib. vj. & debet ita scribi, intendit talis p̄bare talē testē ad alterū, p̄ eo q̄ talē vxorē talis publice in suam tenuit cōcubinam, & hoc probare vult per Muscam, aliōsq̄. Itē dicit q̄ intendit etiā probare q̄ Apelles Cous testis est periurus, quia deierauit corruptus in tali causa, & hoc vult probare per d. e. f. testes, & sic de singulis, quia vnus testis nescit oēs articulos intentionis, sed interdū aliorum tantū, & si vellet alios q̄ nominatos inducere, vel alios trāspōnere nō posset, ar. ff. mandar. l. diligēter, & extra de rescri. c. cū dilecta, & c. cui de no. de p̄bēd. lib. vj. & glo. in d. c. p̄ntium, verb. noiā. Et ita possūt testes p̄batorij & reprobatorij p̄batoriorū reprobari: sed reprobatorij reprobatoriorū nō, vt c. licet dilect⁹, extra de testib. asserti statuti nouissimi art. clviij. Illud, *Et sur lesdictes conclusions uerra le iuge diligemment le proceç: & fera extraict̄ des fait̄x recepuables, si aulcuns en yd, ala descharge de laccusé soit pour iustificacion, ou reproché, lesquelz il monstrea audict accusé, & luy ordonne* g. iij.

PRAXIS CRIMINIS

ra nommer promptement les tesmoings, par lesquelz il entend informer desdictz faitz, ce qu'il sera tenu faire, autrement ny sera iammais receu. art. clx. Et uolôs que les tesmoings qui ainsi serôt nommez par le dictz accusez soiens ouyz, & examinez, ex officio, par les iuges, ou leurs commis, & deputez aux despês dudict accusez, qui sera tenu cōsigner au greffe la somme, qui pource luy sera ordōnee, s'il lepeult faire, ou si nō, aux despês de partie ciuil le si aucuns ya, aultremēt a noz despês sil n'ya aultre partie ciuille, qui le puisse faire. Sic iudex malefactorū debet examinare testes ex officio a parte non productos. vt l. ij. C. de abolitio. vbi iudex quærit de partis innocentia parte non postulante, & pro hoc est tex. in l. si nō defendantur, ff. de poenis, & Bartho. in l. j. §. si quis ultro, ff. de quæstio. & idē Bartho. in l. iij. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto. & supra i. sem dixi in attestacione vltimi testis informationum, in verbo, nec plus aut. aliàs. Et per aliud sequens statutum art. clx. Et aeste fin se prau-

dra une somme de deniers suffisante, & raisonnable telle, que sera ordonnee & arbitree par noz officiers du lieu sur le recepueur de nostre domaine, auquel ladicte somme sera allouee en la despense de ses comptes, en rapportant l'ordonnance de nosdictz officiers, & la quietance de la deliurance, qu'il aura faicte desdictz deniers. Hæc autē statuta videntur confirmari iure, vt scilicet ij sumptus necessarij consequantur primo de bonis malefactoris suspecti, vt l. circensiu, de decurio. lib. x. C. ei enim qui indicat, pro modo substantiæ accusatæ personæ æstimatiōe iudicis precii constituit. idem si publica vtilitas ex hoc emergat, vt l. lege corne. §. si. ff. de iniur. Secūdo de bonis eius, ad cuius vtilitatē sumitur vindicta, vt l. cum saepe, de erogat. milit. anno. lib. xij. C. Tertio de publico, vbi actor & reus, scilicet delator, & delat⁹ nō sunt soluendo, vt l. lex cornelia, ff. de senatufc. silleia. Potest autē reus dare interrogatoria cōtra testes, vel petere eos interrogari per iudicē secundū circumstantias causæ, & personarū productarum, vt ca. licet, §. j. extra de pbat. & extra de testib. c. causam, & c. per tuas. Et fiūt interrogatoria hoc modo, si testis dixerit verū esse, quod primo intentionis articulo continetur, quærat ab eo, quō scit, & si ibi erat præsens, & ad quid ibi erat, & si vidit, potuit enim esse præsens, & non vidisse. Itē quo anno, & die id fuit factum. Item in quo loco, quado, qua parte domus, an illa sit terranea, vel in sola

rio: & qui erant ibi præsentēs. Item si cognoscit illum de quo testificatur, & cuius est ætatis, staturæ, & coloris: & his similia, secundū quod faciunt ad factum. Et hæc interrogatoria de consuetudine, & de iure non dantur parti aduersæ. Ne possit super his instruere tes-

tes suos, sed iudex p se vel assessorem examinat illa. Et si qua reperit superflua, vel impertinentia, illa refecat. quod si negligenter factum non sit interrogatorium, non obstante publicatione repetetur hæc doctrina, glo. in c. præsentiu, §. testes, de testib. in vj. in verbo, interrogatoria.

Reus tantum negat, ratione quam obrem negaret, non addita.

Ad hunc modum David Damas vltimus testis se sistit in examine, coram que eo post sacramentum monui notabilem, vt circumspiceret diligenter, si quo pacto Damam à testandi iure sum moueret, eximeretq; è testiū numero, citra tamen calumniam.

Dixit difficillimum esse eum incusari, qui non sit notus.

Perlecta ad verbū distinctè sua dicta subsignat sacramenti religione Damas.

Reus nō habens, quod contra in medium proferret, cōticuit, & testis abiit.

producunt, & tūc ille sibi imputet, quū re⁹ absoluetur, nec ipse amplius testes producat, alioquin daretur ei occasio negandi, & dicendi se perdidisse: vt iterū alios possit inducere subornatos, quod esse non debet, vt ff. de iureiur. l. ait prætor, §. j. & ff. de edend. l. j. §. editioe, & extra de testib. j. c. cōstitutus, vbi dicit, qd si archidiaconus habuit testes apud se, sit illis cōtentus: si tñ probauerit se acta iudicij, casu, sine culpa perdidisse, ei succurrit, vt ff. de edend. l. si quis ex argentarijs, §. si. & l. si. eodē, & extra de priuileg. c. cū olim. videtur tñ qd in primo casu, scilicet, cū per iudicē perdunt, qd possit iterū pducere, qa periculosū est litigare cū iudice, & difficile pbare interesse, vel qd saltē restituat ex gñali clausula, si quaiusta causa, & c. vel aliqua speciali, vt Spec. in titul. de testiū pub. §. satis vtiliter, in fi. sed si testes mortui sunt, & tūc iudex soluat interesse, vt idē Spec. ibidem, sed quō probatur damnum, & interesse respō. sacramento producentis, vt ff. quod vi aut clam, l. semper. §. hoc & c. vnde vi, l. si quando, & c. fi. extra quod met. caus. & no. extra de foro comper. c. dilecti.

AD IURAMENTO.) A iuramento procedit testimonij fides, & auctoritas tanq̄ à radice, sicut mors pcedit à vulnere, & trahitur retro secundū Bal. in l. si quā, col. iij. C. de testib. all. l. huius scripture, ff. ad leg. aquil.

Commissio. 3.

Girardum Milonem nobilem prolixâ barba, tonso capillo, ac caligis indutū partī rubeis, partim croceis, ex eo dē carcere exhibitū curavi, corā Apelle Coo primo in inquisitionibus teste, de fama, & moribus delato iureiurâdo, percontatus sum, si quid sciret ad labefactandum illius testimonium.

Dixit opinari vidisse testem Cōmperiurio, infamia, perfidia venali, redēpto testimonio, atq; alijs notatū flagitijs, deniq; eiusmodi, qualē leges ītestabilē faciūt: nec illū testibus egere, quod communi omniū fama probatū esset.

Testis contra asserit reum mentitū, probitatem suam omnium iudicio defendens. Præterea se de facie agnoscere Milonem vnum de illis, quorum in testatione meminit: quē & defunctos percutientē, & festināter fugiētē vidit.

Recitata est testi sua testatio, cui etiā subscribere sacramēto nihil dubitavit nec addens, nec detrahens.

Reus vero contendit eiusmodi non esse credēdū. Nihilominus tñ testē remissimus, quò sua illum vocarēt negocia.

Eodem venit Lucius Licinius secundo loco testatus sistitur à me coram reo Milone, si forte ab illo nosceretur: & post iusiurandum objiceretur, quòd fidem homini derogaret, vel illum rejiceret testem.

Negat Milo quicquam scire.

At testis iuratus reū sibi facie, ac habitu notū autumat vnū de homicidis, de quibus in suo testimonio intelligit.

Illud testimonium lectū est præsentē Milone, & confirmat Lucius.

Fortiter reclamatur reus, mendacijq; arguit. Tandē testis remittitur ad suas

operas.

Claudius Cornelius tertio loco testis ad eundem reum adductus, si forte ab eo reprobaretur, præstito vtrinq; sacramēto recitatum item testimoniū Cornelij coram Milone, & ab authore confirmatum.

Milo sublatis in cœlum oculis flere amarē cœpit, & dimisso teste exclamat O deus optimus.

Dauū Damas postremus testis, nulla per reum super eo iuratum improbatum contumelia, dictum, ac testationē suam à me lectā, & apprimē perceptā ab eo, adstante reo veram esse cum sacramenti obstrictione asseruit.

Tū reus omnes, inquit, mihi aduersantur, & nituntur expugnare, caput meū appetentes: quo dicto in carcerē remissus donec aliud à me ediceretur.

Commissio. 4.

Bernardus Thraaso principis nostri Miles deductus è carcere in conclaue consilij, & exacto iuramento à me inquisitus, si quid foret, quod Apellis Cōprimi testis præsentis existimationem minueret: infamē, ac ītestabilē faceret.

Ait illū criminari non posse, de quo nunquam audiuit, tantum abest, vt bene perspectum habeat.

Atqui testis ipso aspectu reum agnouit, recitataq; testationi iuratus consensit, & adhæsit.

Tū reus vq; inquit, falso testi, & mendaci linguam contumeliosē vibranti, deosq; obtestatur immortales, si huius particeps criminis fuerit.

Testis perseverans, vt coram alijs, reuersus est domum.

Lucius Licinius alter testis, vocatus in ius, à reo præsentē, & sacramēto ob-

P R A X I S C R I M I N I S

A 70 ADVERSARIO
R V M adiutorem esse.)
Videtur q̄ opinio hui⁹ te-
stis sit grauata, ideo in tes-
timonium admitti non
debeat in criminali causa,
cum sine omni exceptio-
ne debeat esse testis, vt ex-
tra de except. cap. deniq̄.
Nam reus criminis aut de
latus potest obijcere in p̄-
sonā testis, q̄ sit periurus.
infamis, cōspirator, inimi-
cus, aut corruptus, vt glo.
in cap. præsentium, versic.
in p̄sonas, extra de testib.
Ideo debent admitti hæ
exceptiones, & per conse-
quens probatio illorū cri-
minum exhibēda erit ex
parte infra terminum cō-
petentem à iudice statuē-
dum, anteq̄ causa per sen-
tentiā terminetur, vt glo.
in d. c. j. extra de exceptio.
& l. si testis, C. de testib. &
l. si quis, eodem. Dic tamē,
q̄ his non obstantibus te-
statio huius testis proce-
det, & concludet, quia reus
nihil obiecit ante publica-
tionē testationis, quod fa-
cere debuit, & non postea
vt hic. Et pro hoc facit c.
præsentium, extra de tes-
tib. & cap. dudum, extra
de electio. & c. ij. in fin. de
iura. calū. In vj. Ideo vbi
reus nihil obiecit testi an-
te publicationem testatio-
nis eo tempore, quo testis
fert testimonium contra
reum præsentem, non re-
fert cuius opinionis fuerit
testis, vt gl. in c. in primis,
in ver. quærendum, ij. q. j.
allegat. l. j. C. de testib.

uis alius, & an auxilium tulerit sicarijs cædis conscius.
Accusatus Anippum herum agno-
scit, verum homicidio interfuisse ne-
gat. Testis hinc soluit.

Claudius Cornelius tertio loco testi-
ficatus in iure præsentem reo stetit, vt, si
legitime fieri posset, ab eo reprobare-
tur delato iuramento.

uincto, inculpatus suū prolatum testimonium, ac coram re-
petitum repetito iureiurando stabilivit.

Verum reus testi non esse credendum docet, vt qui aliàs pe-
ierasset, conspirassetq; in reum, ac liquido constaret ex il-
lius verbis, & affectu, aduersariorum adiutorem esse.^A

Testis Lucius criminationem subleuat ac regerit asserēs
quod dixerat verum esse: ita missus est.

Claudius Cornelius tertius ordine testis nulla læsus à
reo stante & iurato maledicētia qd̄ paulò ante testatus fue-
rat vallat sacramento.

Reus repugnare niritur, sed frustra: quare, vt antea, remit-
titur testis.

Dauid Damas testis postremus in præsentia rei, qui dela-
to iureiurando ne minimum criminari potuit, quum maxi-
me vellet, & sua plurimum interesset, testimonium alio iu-
reiurando communit.

Reus illud verum esse negat: sed tamen Damas sibi con-
sentiens abijt dimissus.

Commissio. 5.

Egidius Gnatho nobilis Desiderij Anippi famulus, voca-
tus similiter è tenebris carceris in lucem ad me, ac compo-
situs cum Apelle Coo teste, si posset, seruata sacramenti re-
ligione, illum testem, vel reijcere, vel reprobare.

Testem non nouisse ingenuè fatetur.

Testis itidem reum nō noscere ait, dubitaréq; an vnus il-
lorum sit, in quos testis sit productus.

Verū quod dixerat tunc præsentem reo iureiurando appro-
bavit, & illi abeundi facta est potestas.

Reus contradixit nihil.

Lucius Licinius secundo loco testis ab accusato præsen-
te, & admonito nulla infamia reprobatus, dicta sua inte-
stando coram repetita iuratus confirmauit: verum accura-
tè circūspiciens hæsitat famulus sit nobilis Anippi, aut qui-

Sed reus antea vidisse testem non re-
cordatur, è reprobare se non posse.

Altius testatio legitur illic, in præ-
sentia accusati, approbatúrq; iureiurā-
do à suo authore, qui præter id, quod
scriptum erat, addidit reum famulatū
Miloni, quum paulò ante præderet in

parui cerui diuersorio, vti fert testimoniū.

Reus prandio adfuisse nihil diffitebatur: sed de homicidio nihil audisse.

Dauid Damas vltimo loco testis accitus similiter, & cū accusato compositus, vt refutaretur ab eo, si religiosè, & citra iniuriam fieret. Lectum etiam suū testimoniū & vt ipse Damas inquit, non oscitanter auditum iureiurando confirmauit: quā monstratum reum non agnosceret.

Recitatum deinde in praesentia accusati elogij capitulū quod exceptum fuerat Coo testante, comprobatum est etiā iureiurando ab eo, & Coo dimissus.

Reus obmutuit omni reprobatione destitutus.

Lucius Licinius secundus testis reo coram me exhibitus est, vt à reo refutaretur, delato tamen prius iuramento, ne quid iniuriosè obijceret, aut criminaretur reus.

Post recitato testimonio iuratus testis calculū adiecit affirmans se nescire, an Parasitus ca dentibus adfuerit, & à se in caede non cōspectum. Conticuit reus, & testis discessit.

Claudius Cornelius 3. testis in iure corā nobis stans, nulla in se obiecta ab accusato, tamen admonito, & religione obstricto, ne id iniuriosè faceret, infamia, publicatam testationē sacramēto corroborauit: reūq; vnū esse ex his, qui ministrarent prādetibus in diuersorio parui cerui, quod cū dixisset in testimonio reo nihil cōtradictē dimissus est testis.

Dauid Damas 4. loco testis eadē ratione accersitus in iudiciū testationē suā p me recitatā praesente reo, prius tñ sollicitato de criminādo teste, modo id religiosè fieret, iuramēto obsignauit: nec dubitauit affirmare Parasitū adfuisse prādio in diuersorio parui cerui ministrantē Miloni vt testatus est.

Parasitus filētio cōsentire visus est, ita testis ad suas operas dimissus.

Reuocatis testibus, ac cum reis commissis iudex ad hunc modum edicit:

Edicimus omne hoc litis instrumētum edi, & exhiberi reo procuratori, ^A vt nomine ipsius domini cōcludat ad id, quod Reip. interest ^B aduersus accusatos, quos criminis iudicia vrgent. Insuper vt conquerētes petant id, ^C quod sua in-

Reus obmutuit singultibus ilia velens. Testis vero hinc, vt superiores, dimissus: & reus carceri redditus.

Commissio. 6.

Ferdinandus Parasitus nobilis Desiderij alter ex famulis à tenebroso carcere euocatus, ac rogatus à me coram Apelle Coo primo teste post sacramētum, si quā aduersus eū reprobationē sciret ad euertēdū cōtra se testimoniū.

Dixit illum tam sibi perspectum, quā eum, quem nunquam viderit.

A EXHIBERI regio procuratori. Ea em sunt edēda fisco delatori, quae ad causam pertinent & intentionem suam fundādā, vt l. ne quisq; ff. de edēd. Idē ordinatio, Caroli vij. arti. xvj. & xvij. super stilo parliamenti. accedit statutum regium nouissimum articu. clvj. in hęc verba, Les confrontations faictes, & par faictes, sera incontinent le proces mis entre les mains de nostre procureur, qui le uisitera bien, & diligemēt pour ueoir quelles cōclusions il doit prendre soient diffinitives, ou preparatoires, & les bailler promptement par escript. articu. clvij. Et sil trouue que laccusé ait allegue aucuns faictz peremptoires, seruans a sa descharge, ou innocēce, ou aucuns faictz de reproches legitimes, & recepuables, il requerra que laccusé soit promptement tenu de nommer les tesmoingz, par lesquelz, il entēd prouuer lesdictz faictz soient iustificatifz, ou de reproches, ou sinō prendra ses conclusions diffinitives.

B REIP. interest.) Fiscus pro interesse publico agit criminaliter, vt l. omnes, de delato. lib. x. C. & l. fi. C. de iniur.

C PETANT id.) Libellus in causa criminali, que

PRAXIS CRIMINIS

est magni ponderis, vel præiudicij debet dari in scriptis. vt l. si filius, & ibi Barth. ff. de iudic. Et l. si iudex, ff. de varijs, & extraordinar. cognit. & Insti. de oblig. quæ ex quas. malefi. in princ. Ita q̄ in conceptione delicti libelli qualitas commissi criminis, & personarum, ciuitas, locus, & mensis de signanda sunt, & hoc lege Iul. publicorum iudiciorū cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui reū aliquem deferunt, seu accusant. Diem autem neq̄

horam admissi criminis accusator inuitus non comprehendit, vt l. libellorum, ff. de accusa. Actionem idcirco famosam intendens non debet vagari cū discrimine alienæ estimationis, sed designare certū, & specialiter dicere, quam se iniuriam passum cōtendit, vt l. prætor, ff. de iniur. & l. si in rem, ff. de rei vēdic. Qualitas autē criminis personarū, & tēporis designanda sunt ideo, quia atrocior fit iniuria, aut p̄ persona aut tēpore, aut re ipsa. Personæ atrocior fit iniuria, cū magistratui, cū parenti patronove fit. Tempore, si in ludis, & in conspectu. Nam in prætoris conspectu, an solitudine iniuria facta fuerit multum interest, quia atrocior est, quæ in conspectu fit. Re autem atrocior iniuria fit, vt puta si vulnus illatum os alicui percussum sit, vt l. prætor, §. si. ff. de iniur. & Inst. eodē, §. atrox. Dupliciter autem spectanda est persona, eius videlicet qui fecit, & eius qui passus est. aliter enim punitur ex iisdem facinoribus, qui quid in dominum parentemve ausus est, quàm qui in extraneum. in magistratum, quàm in priuatū, vt l. aut facta, ff. de pœnis. Concludere ergo potest is, qui iniuriam passus est, de omni iniuria, & agere aut criminaliter, aut ciuilitate. Et siquidem ciuilitate agat, pœna pecuniaria estimatione iudicis actori dāda imponit, vt §. pœna, in fi. Insti. de iniur. & l. j. §. spectat, ff. eodem. Sin autem criminaliter agat officio iudicis extraordinaria, scilicet capitis, vel status, si iudici ledeat, vel pecunia inferenda fisco, non actori pœna reo irrogatur, vt l. fi. C. de iniur. & §. in sūma. Insti. eodem.

D 7. **P** R I V A T I M.) Supra vidimus de Interesse publico, nunc de interesse priuato est dicendum. de iure, & cōsuetudine, alterū vtilitas priuatorum, alterum vigor publicæ disciplinae postulat, l. licitatio, §. quod illicite, ff. de publica. & vectig. & hic patet. Crimina siquidem alia sunt priuata, vt illa, quorum executio. i. accusatio, vel denunciatio pertinet tantum ad illos, quibus inferuntur, vt furta, damna illata, & iniuriæ, vt ff. de priuat. delict. per totum. Et tunc non cuius competit actio iniuriarum criminaliter, sed tantum offenso, vt glo. in l. prætor, §. quid ergo, in verbo, publica, ff. de iniur. Alia sunt publica, vt supra. quorū accusatio datur cuilibet de populo, quoniam ad vtilitatem publicam spectat ne maleficia remaneant impunita, vt sunt homicidia, paricidia, adulteria, & alia notata in l. j. ff. de pub. iudic. Publicorum autem iudiciorum quædā capitalia sunt, ex quibus pœna corporalis, mors, aut exilium est: per has enim pœnas eximitur caput de ciui-

tate: nā cetera nō exilia, sed relegationes proprie dicitur, tunc & ciuitas retinetur. Nā capitalia sunt, ex quibus pecuniaria, aut in corp⁹ aliqua coercio pœna est, l. ij. ff. de pub. iudic. & l. edicto, §. rei capitalis, ff. de bono. possess. Alia sunt extraordinaria crimina, in quibus

terest, & priuatim D nociturum est contra eosdē accusatos: quæ omnia intra tridū ad nos transmittentur, E vt quod

pœna extraordinaria imponitur. Et dicitur extraordinaria, ideo quia à iure non est introducta pœna, sed iudex ex bono, & æquo arbitratur quid factū opus sit, vsq̄ ad pœnā

capitis, vt l. sacularij, §. sunt quædā, ff. de extraordin. crimi.

E 7. **A** D N O S transmittentur.) Scilicet informationes, interrogationes, acta, repetitiones, & cōfrōtationes testium, & cetera id genus. Non autem munera, quia scriptum est, Non accipies personam, nec munera. Nam munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Iuste, quod iustum est, persequeris, vt viuas, & possideas terram, quā dominus deus tuus dederit tibi, vt Deutero. xvj. cap. & Exo. xxij. c. vers. nec accipies. Qui enim donat, alium sibi naturaliter obligat, vt ff. de petit. hæred. l. sed & si, §. consuluit: & ille cui donatur, exhibere reuerentiam donatori compellitur, & obedire, vt viij. q. ij. cap. illud quidem. Vnde Varro, Boues ad victimas faciunt, atque deorū supplicia, & Esa. v. cap. Vē qui iustificatis impium promuneribus, & Eccle. xx. cap. Xenia, & dona excæcant oculos iudicum, & quasi murus in ore auertit correctiones eorum. Hinc est, q̄ non solum in dantes, sed & in recipientes canonica exercetur vltio, vt cap. dilectus filius, extra de Symo. Contrarium tamen videtur de iure ciuili, vt dona etiam recipere iudici liceat. Nam quamuis nullus præsidum munus, donumve accipere debeat, nisi esculentum, poculentumve, quod intra paucos dies pdigari potest, vt l. plæbiscito, ff. de offic. præsid. Non vero in totum Xenijs abstinere debet proconsul. sed adijcere, vt neq̄ se in totum abstineat, neq̄ auare modum Xeniorum excedat. Itaq̄ diuus Seuerus, & imperator Anthoninus elegatissimè epistola moderati sunt, cuius epistolę verba hæc sunt, Quantum ad xenia pertinet audi quid sentimus, pro uerbum est, neq̄ omnino, neq̄ semper, neque ab omnibus accipere debere. Nam valde inhumanum est à nemine accipere, sed passim vilissimum, & per omnia auarissimum. Et quod mandatis continetur ne donum vel munus ipse proconsul, vel qui in aliquo officio est accipiat, ematve quid, nisi victus quotidiani causa ad xenia nō pertinent, sed ad ea, quę eduliorum excedat vsum. Sed nec xenia producenda sunt ad munerū qualitatem, l. solent, §. si. ff. de offic. proconsul. & legati. Nā quod sit gratis, non debet ad necessitatem deduci, vt gl. si. in d. l. solent, quod facit pro rustico, dicit glo. qui aliquādo aliquid præstitit, vt ff. de annuis leg. l. scyo, §. j. & l. litibus, de agricol. & censit. lib. x. C. Hodie autē nec xenia accipi debent, nisi in defectu salarij, q̄ si cōtra fecerit iudex, aut alter pro illo, quadruplum restituet. Insuper exilio perpetuo mulctabitur, prius ei pla-

gis corporeis infligēdis, vt i autē scriptū exēplar, in fi. j. vt iudi. sine quoquo suff. col. ij. Aduertēdū est, q̄ i accipiēdis muneribus, vel dandis tria sunt maxime attrēdēda, p̄sonæ scilicet dantis & accipiētis qualitas. Quātitas muneris, & donationis temp̄. Qualitas personarum vt à quo, vel cui, vide licet an à paupere, diuiti, vel econuerso, siue à diuitem, locupleti datum fuerit. æstimatio muneris & donationis tempus, si magni vel minoris precij reis data existat, & an instanti necessitate, seu alio tempore cōferatur. Nam quod scriptum est, Beatus qui excutit manū suas ab omni munere, de illis donis dicitur quæ accipiētis animum allicere vel peruertere solēt, q̄ si iudici offeratur vinū, siue alia huiusmodi, quæ modici sunt præiudicij ex quo voluntatem recipientis inclinare, vel mouere non debeant, interpretari non consuevit accipientē in his delinquere vel donantem. vnde si equus datur, permissum est illū recipere, vt cap. Et si quæstiones, s. cum in accipiendis, extra de symo. iuncta gl. quæ dicit aliud esse munus & aliud esse donum. Nam donū est sine causa, munus ex causa, vt ff. de verbo. signific. l. inter donum. Vel donum potest dici exile, vnde eccle. xx. cap. Exigua dabit, & multa improperebit. Munus vero dicitur preciosum vt. j. Reg. viij. c. Acceperunt munera, & peruerterunt iudicium. Frequētia etiam dona transeunt in munus, vt extra de donat. cap. apostolice, versic. credite, quædam enim inhonestē petuntur, quæ tamen honeste recipiuntur, l. j. s. est enim, ff. de varijs, & extra ord. cognit. Vnde Seneca, Nō gratis accipitur munus, quod petenti donatur. Vnde versus, Gratius est donū, quod venit ante preces. Affert adhuc illud apostoli, beatus est dare, q̄ accipere, xvj. q. j. cap. prædicator. Qua igitur intētiōne quid detur per exteriora interpretatur, quia interiora animi secreta per exteriora dignoscūtur, vt l. si tamen, s. ij. ff. de ædilit. edict. Aliter non posset diuinari intentio alieni cordis, quia nec etiam Paulus licet spiritu dei plenus fuerit, potuit diuinare, vt xxij. q. ij. cap. beatus, & extra vt Eccle. benefic. cap. vt nostrū, & ff. ad leg. aquil. l. si putator, in fi. Sunt tamē nōnulli iudices, qui sæpenumero officium splendidiōris militiæ studio exercendæ cupiditatis ambiunt, & appetūt, vt velut in meliori fortuna positi, aut ea scelera, quæ prius commisisse docentur, occultent, aut aliās possint impune committere, vt l. ad splendidiōris, de diuerf.

offic. & appar. iudic. lib. xij. C. Ita q̄ hodie arguere iudices de iniustitia reputatur deliramentum, audētq̄ vesani, & vecordes iudices ad iniuriam reprehensibus retorquere, ideo sæpe contingit, q̄ delicta magnorum celantur, & non puniuntur, licet iustitiæ clauis erēt, dicit gl. in d. l. ad splēdidioris. Discite ergo iudices finium terræ, præbe te aures vos, qui continetis multitudines, & placeatis vobis, in turbis nationum: quoniam data est à domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit operavestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neq̄ secundum voluntatem dei ambulastis, horrende, & cito apparebit vobis: quoniam iudicium durissimū in his, qui præsumt fieri. custodia legum cōsummatio incorruptionis est: incorruptio autem facit esse proximū deo, vt Sap. vj. c. F. STATVATVR.) Iudex anteq̄ ius partibus reddat, respicere debet, ne quid durius, aut remissius constituat, q̄ causa de-

iustum, & æquum fuerit, statuatur. F

Inter moras nobilis Desiderius Anippus, accusatorum vnus ex absentibus vltro se in carcerē cōijcit Parisiēsis præposituræ cum principis gratia, siue indulgentiæ remissione ad iudicem missa, atque hanc sibi probari, & admitti, siue interinari libello postulat.

Sic autē inscribitur actis, Anippi spontaneus in carcerem ingressus.

Die xvij. Ianuarij. M. v. xl. anno.

Nobilis Desiderij Anippus vltro se in carcerem coniecit, vt interrogetur, ac stet iuri super indicijs, & criminibus sibi impositis, quorum remissionis diploma à domino nostro rege cōcessum actuario exhibuit, & edidit.

poscit. Nec enim, aut seueritatis aut clementiæ gloria affectanda est, sed perpenso iudicio, prout quæq̄ res ex postulat, statuendum est. Planē in leuioribus causis proniores ad lenitatem iudices esse debent, in grauioribus pœnis seueritatem legum, cum aliquo temperamento benignitatis subsequi, l. respiciendum, & l. hodie, ff. de pœnis. debet itaque iudex habere respectum ad id, quod fieri solet, glo. in d. l. respiciendum, & l. si finita, in princip. ff. de dāno infect. & C. de episc. audi. l. iij. & l. vel vniuersorum, ff. de pigno. actio. Punirēq̄ debet coniunctum, sicut extraneum: & magnum, sicut paruum, cauere quoque ab acceptione perfonarum, l. si. & ibi glo. ff. de rerum diuis. Neq̄ fauorem impietati pro iuribus impartiri debet, vt cap. qui potest obuiare, xxij. q. ij. Aliquando enim secundum iura vteretur mera iustitia, quandoq̄ rigore iuris, quandoq̄ æquitate, secundū personas, causas, loca, & tempora, vt cap. sicut dignum, extra de homicid. & C. de leg. l. j. & l. aut facta, ff. de pœnis, & xl. distinct. ca. bonus dominus. Quinimo etiam æquitatem ante oculos habere debet, vt ff. de eo, quod cert. loc. l. q̄ si Ephesi, s. interdum, in fi. Iudices quoque prouinciarum omnia quælibet crimina secundum leges vindicare, & peccantes tenere, & non alios pro alijs cōprehendere, nec damna inferre debent, sed neq̄ pignorationes facere

P R A X I S C R I M I N I S

propter peccantē, aut criminis vindictā proprij luctu causam inferre, aut delinquentium res proprium lucrum facere. Rei quidē ex legibus poenas sustinere debent. Nec licet iudicibus, aut eorum hominib⁹, siue officialibus vllatenus propter rerum desiderium iniuste aliquos castigare, aut peccantes vendere. Si enim præter hæc hoc fiat, ipse præses, seu prouincie iudex omne ex hoc damnum accidens læsis medebitur, & supplicij subiect⁹ exilio tradetur. Et cōsiliarius eius simile sustinebit supplicium, si factis à iudice cōtraria legibus in scriptis consentiat. Hæc in autē. vt nulli iudic. §. quoniā vero contingit, col. ix. iudices etiam, qui se furtis, & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatione codicillorū, insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosq; & plæbeios habeantur. Nec sibi posthac de eo honore blandiant, quo seipos esse indignos iudicauerunt, vt l. iudices, de digni. lib. xij. C. Ita vidi exequi contra magistrum Petrū Ledet regis cōsiliarium, qui pro furtis, & sceleribus per eum commissis per arestū curiæ Parisiē. parlamenti die xx. Iunij Anno domini millesimo quingētesimo xxvij. fuit exauthoratus, degradatus, & suis insignib⁹, & vestimētis consularibus exutus, post emendam honorabilem peregit. & veste plæbeij indutus in petra marmorea graduum Palatij Parisiē. in pronuntiatione cuius aresti fuit d. l. iudices, per tunc viuentē Polliot præsidem recitata.

A G E N I B V S flexis.) Remissionarius in criminalibus petēs restitutionem aduersus sententiam, vel

Primo facto die, ac ordinario accersitur, & educitur à suo carcere Anippus ad tribunal coram iudice: & ibi genibus flexis, ^A humi prolapsus, ac capite aperto, vocatis etiā quorū interesset, eius remissionis diploma per actuariū publicatur: quo publicato, interrogatus reus iurat verum esse quod loquitur, verisq; constare: eò probari postulat. dicit iudex diploma accusantibus postulātibus, aut eorum pro ipsis procuratori intra præstitutū diem per actuariū transcribi, intercedētibus, atq; expugnantibus diploma, siue interinationem impredientibus. Deinde idē diploma vnā cū elogio fiscali procuratori trāffertur, vt eo audito, secundum ius, & æquum statuatur.

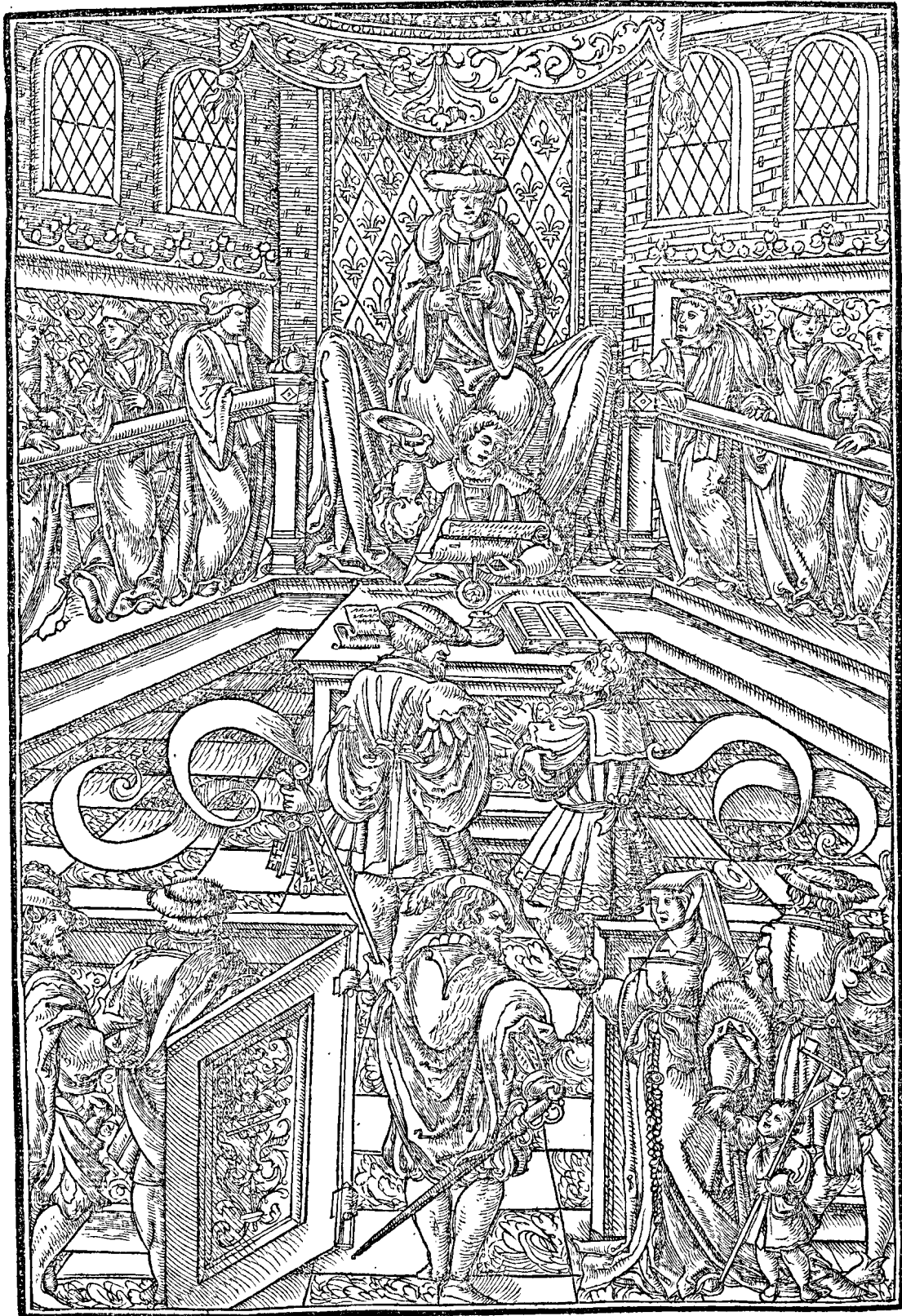
Hoc peracto ponamus eundē Anippū cū reis cōmitti, & separatim audiri de diplomate, in quo mordicus adhæreat, & accusatos reos agnoscat negantes, atq; contradicentes, quæ omnia veniunt scribenda, vt supra monstratum est in committendis cum testibus reis: quæ breuitatis gratia omittuntur.

Diplomatis publicatio editur hoc contextu:

Vniuersis præsentibus literis inspecturis Ioānes Vlpianus miles, & dominus &c. Notum facimus, quòd hoc die infra subscripto, lectum, ac publicatum in iudicio fuit remissionis diploma die &c. à domino nostro Rege impetratum, & cōcessum super criminibus in eo scriptis, per nobilem Desideriū Anippum veris niti solenniter iurantē, idq; probari, ac admitti, siue interinari postulantē aduersus Antoniā Dianā viduā defuncti &c. & alios cōquerentes, aut eorū procuratorē trāscribi petentem. Nos edicimus eiusmodi regie gratie diploma, elogiū & omne litis instrumētū regio procuratori exhibendū: quo audito, vt ius suadebit, statuatur. Diplomatibus exemplū per actuariū nostrū edetur conquerētibus intercedētibus, & obreptitiū, ^B commenticium, illegitimumq; diploma cōtēdentibus, ad obreptionis causas triduo proponē-

appellans à sententia criminali, tenetur personaliter cōparere in iudicio genibus flexis, capite discoperto ante faciē iudicis pro tribunali sedentis, l. j. ibi, si se obtulerit, C. ad le. Cornel. de sicar. & l. j. §. sin autem, ff. an per aliū causę appel. red. poss. arg. l. lege Cornelia, ff. ad senatus. lyl la. ibi, ex vinculis causam dicāt, & Bal. in l. j. §. eū qui, in fi. ff. de postul. Nec posset in contrarium reus impetrare, vt scilicet nō teneatur personaliter cōparere, l. fi. in fi. C. de iniur. Et ad hoc ordinatio regis Ludouici duodecimi art. C. lxij.

B O B R E P T I T U M .) Obreptione impugnari possunt rescripta, quia nullam vim habent, quæ obreptione impetrata fuerint, l. si qua loca, in verbo, rescriptis per obreptionem impetratis, de fund. & sal. lib. xij. C. cum obreptio sit fraudulosum

PRAXIS CRIMINIS

mendacium, l. sed & si hac §. patronū, ff. de in ius vocand. & l. Sinautem, §. j. ff. de nego. gest. Et propriè consistit in facti narratione, non iuris scripti, l. cum vero, §. subuentum, ff. de si deicom. libert. Et sic opposita mendaciorū præscriptione, siue in iuris cōsuetudinarij narratiōe mēdaciū reperiatur, siue in facti siue in facti fraude p̄ tenore veritatis, & nō deprecātis affirmatione datum, iudicem, ad quem dirigitur rescriptum, cognoscere debere, & secundum hoc de causa conuenit ferre sententiam, l. præscriptione, C. si contra ius, vel vtilit. public. Decetque iudicem super obiecto falsæ assertionis in rescripto contentæ probationem recipere, q̄ si renuerit, & pronunciauerit, in decem libras auri venit mulctandus l. puniri. C. eodē. Et si iudex inuenerit, & pronunciauerit rescriptum nō tenere, habet in principali exequi l. & si cognitio, C. eodem. Nam quæcunq; rescripta sunt iudicibus directæ, sub ea conditione proferuntur, si præces veritate nitantur. Alias preator mēdax nullum fructum oraculi percipit impetrati, l. vniuersa, C. de diuers. rescrip. Mendaxq; preator careere debet impetratis, l. & si legibus, C. si cōtra ius, vel vtilit. pub.

AD PRIVATVS accusator trāsigit.) Vbi partes sunt cōcordes, quo ad interesse ciuile, nullæ sunt partes iudicantis, l. si conuenerit, ff. de re iudic. Secus autem quo ad interesse publicum, scilicet fisci, nam licet fiscus cesset, siue desistat ab accusatione, crimina tamen semel audita nullo modo indiscussā præterire oportet, etiam si accusatus cum accusatore in

das vt de ijs secundum ius pronuncietur. Actum die vicesima Ianuarij anno M. v^c. xl. In cuius rei testimonium sigillum dictæ præposituræ his præsentibus duximus apponendū. Sic signatū.

Interim priuatus; accusator transigit^A cum Anippo: fiscus etiam perspecto omni litis instrumento gratiæ diploma probat, seu interinationem gratiæ consentit: quod scripto significat, aut apud acta. Si non conuenit inter accusatores ciuiles, intercessionis causas, & obreptionis proferunt, quas breuitatis causa patrono conquerentium conficiendas relinquo. At si conueniat inter litigantes, iudex gratiosum diploma probat, & interinat hoc tenore.

Approbatæ gratiæ seu interinationis formula.

Vniuersis præsentibus literas inspecturis Petrus Iabolenus &c. Salutem. Notū facimus, quod cōspectis custodiarū dictæ præposituræ actis, in quibus scribitur nobile Desideriū Anippū vltro se in dictos carceres intrussisse, ac exhibuisse se xvij. die Ianuarij anno domini M. v^c. xl. cōspecto etiam gratiæ & remissionis diplomate, per eundem nobilem à domino nostro rege impetrato^A subscripto, & subsignato cera viridi cordula serica pendente, ob perpetratum homicidium, & cēdē illatam defunctis Ioanni Pluto nuper Luteciano negociatori, Iuliano Xenio similiter mercatori, & magistro Chrysofomo Crasso in curia suprema Parisijs aduocato, sicuti latius explicatur eiusmodi diplomate: cui fedit, & id supplex p̄bari postulat, cuius contextus subsequitur.

Franciscus dei gratia Francorū Rex,

gratiam redeat, vt c. crimina, extra de colluf. deteg. Et hoc iudex ex suo officio facere potest, cum euidencia patenti sceleris non indigeat clamore accusatoris, vt cap. euidētia, extra de accusat. & l. congruit, ff. de offic. præsid. Quod si repertum crimen iudex non vindicet tegete, vt conscius criminosa festinabit, l. ij. C. de com. merc. & mercat. Quinimo nulli iudicum licet delatum ad se crimen minori, aut nulli coercionem mandare, nisi id ipse pati velit, quod alijs dissimulādo cōcessit, l. si. in fi. C. ne sanct. baptif. reiter.

B 7. REG E impetrato.) Ad solum regē pertinet remissionem, aut indulgentiam concedere, l. vniuersis, C. de precib. imper. offer. Ratio est, quia sol⁹ idē princeps in suo regno potest legem trāsgredi in dispensando, vt ff. de ritu nuptia. l. qui in prouincia, §. diuus. Quod autem princeps possit legem trāsgredi est verum: quando rescriptum, siue cōcessio est talis, quæ non lædit aliū, sed proferenti, vel crimen supplicanti indulgeat. His casibus refutari non debet à iudice. In alijs autem casibus rescripta cōtra ius elicita ab omnibus iudicibus refutari debent, vt supra dictum est, d. l. rescripta, C. de precib. impera. offer. Et ea ratione rescripta, quibus crimē indulgetur, aut remittitur de inciuilitate impugnari non debent: cum princeps legem trāsgredi possit, d. l. qui in prouincia, §. diuus, ff. de ritu nuptia. Et nota q̄ in cōcedendo princeps, & fenat⁹ æquipollēt, quia fenatus fingitur vice principis in hoc, & possunt dicere, Non obstante lege ista, vel alia, vt ff. de

aqua pluvia arcend. l. quod principis, & l. sin autem, §. fin. eodē, & l. j. §. interdū, ff. à quib. appel. non lic. Ita dicit gl. in l. quomin⁹, ff. de flumi. Princeps autē qualem, & super quibus habet potestātē vide Bal. in d. l. rescripta, C. de precibus imper. offer. & Bartho. in proem. ff. in verb. omnem, in prima constitutione. Quę verò sit potestas papę idem Bal. in d. l. rescripta.

B 7. N O B I L I S .) In delictis habetur ratio nobilitatis, vt xlj. distinct. c. non cogantur.

C 7. A E T A T I S viginti annorum.) Habetur etiā ratio iuuentutis, vt xxxij. q. ij. cap. in adolescentia, & l. distinct. cap. poenitentes, & xy. q. vij. cap. hoc sit, & cap. tempora. Ferè enim in omnibus poenalibus iudicijs ætati, & imprudentiæ succurrēdū est, l. ferè, ff. de regul. iur.

D 7. Q V I loquebat.) Hęc est facti narratio, in qua non debet abesse fides veri, alioquin esset restitutio obreptitia, si fraudulosum mēdaciū cōtineat, vt supra dixi pl. sed & si hac, §. patronū, ff. de in ius vocand. quo casu mēdax peccator carere debet, impenitens, d. l. & si legibus, C. si contra ius, vel vtil. pub.

E 7. N O N vt ferirent.) Qui associauit percussorē non vt feriret, sed vt percussorij opem ferret, si forte per aliorum violentiam impediret, paulo minori poena debet mulctari, q̄ percussor, cū scriptum sit qui potuit hominem liberare, & non liberavit, eum occidit. Constat ab homicidij reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstareauerunt, cap. sicut dignum, §. illi etiam, extra de homicid.

notū facimus, ac palām presentibus omnibus, & futuris nos libellū nobilis^B Desiderij Anippi domini arenarū, ætatis xx. annorū^C recepisse: qui loquebatur^D eū à quatuor mēsis aut circiter, comitatū nobilem Girardū Milonem dominū prætati falcati in parui cerui diuersorium Parisijs ad prandendum cum nonnullis alijs supplicanti ignotis, vbi inter verba, & colloquia vltro citròque habita, idem Milo retulit se causa cecidisse, ac victum in supremo senatu à Ioanne Plauto, & Iuliano Xenio negociatoribus Parisinis, subtili ingenio, ac acumine magistri Chrystomi Crassi, in illo senatu patroni: Se quoque de ijsdem ante tūc temporis hebdomadę finem supplicium sumpturū, quibus idem supplicans obmutuit, non habens, quod obijceret. Tribus autem, vel quatuor post diebus à Milone supplicantem, Bernardum Thrasonem, Claudium Caligulā milites ad cœnam in cauponā leonis argentei via ad sanctum Honoratum ductos, illicq; inter cœnandū Milonē accito famulo dixisse talia, aut non longè dissimilia, Ito sciscitatum, vbinam sint, quorū tibi meminī, mihiq; renunciato. Atque eundem famulum statim à cœna illos per viam sancti Honorati iuxta crucem Tiroveri iter facturos detulisse: hinc Milonem assumptis Bernardo Thrasone, & Claudio Caligula nostris militibus, & alijs duobus eius famulis dixisse, animo estote constanti, sumite vires, vindicate me, oro: promissa vobis à me certa tenetote, eamus illis obuiam, iam iam me consequimini: Te dominum Anippum haud me relicturnum confido, cuius beneficij vices repensurum me spondeo: Eundem Milonem huc & illuc oculos circumferentem sub horam ix. illius noctis iuxta crucem Tiroveri tres numero viros ipsi supplicanti incognitos aduentātes circumspexisse, famulo quodā ante eos facem accensam gerente: in hos prætereuntes eundem Milonem, simulque Thrasonem & Caligulam strictis gladijs insultauisse, insultantibus fortiter reluctatum educto ferro famulum: quod quum vidissent, ipsum supplicantem, & duos eius famulos Egidium Gnathonem, & Ferdinandum parasitum enses exeruisse, non vt ferirent, ^E sed vt Miloni, & suis opē ferrent, si forte reluctantes sustinere nō possent: deinde pluribus vltro citròq; illatis ictibus tres illos viros, quos postea audiuit nominari Crassum, Xenium, & Plutum humi prostratos, famulum nomine Dauum au-

h. j.

PRAXIS CRIMINIS

¶ SOLVM vertit.) Si quis ea mente sit, vt non impetrato auxilio domum non reuertatur nondum fugitiuus est: quia non solum cōsiliij, sed & facti fugere est, l. bouem, qui cornu perit, §. qui ad amicū domini de precaturus cōfugit, ff. de ædilit. edict. & l. quis sit fugitiuus, §. idēmq; probat & §. seq. eodem.

¶ NON dolose.) Vbi abest dolus in delictis, delinquens quantum ad gratiam, innocens est, quia extra animū, & sine dolo deliquit. nam gratia voluntatem, & animum requirit. Quantum autem ad legē reus est, quia opa lex querit, vt cap. si quis non irat^o xv. q. j. nec minus ex culpa q̄ ex dolo quisquā tenetur ciuilitate, quo ad priuatum interesse actione legis aequilæ, vt l. in lege, la ij. ff. ad leg. §. aquil. Sic in leg. Cornel. de sicar. iure communi habetur plus respectus ad animū, q̄ ad actū. Sed lex aquilia, magis respicit actum, quā animū vt videam^o ex quo icū se cuta sit mors, nō vt videamus animū principaliter, vt l. Item mela, §. sed si seruum plures, ff. ad leg. §. aquil. Et ideo tenetur actio ne iniuriarum erga hæredes defunctorū, vt l. dominum, C. de iniur. & glo. in §. iniuria. Insti. de lege aquilia, quorum damnorū, & iniuriarū æstimatione ad iudicē spectat, vt l. j. §. spectat, ff. de iniur. Arbitrari autem oportet hanc æstimationē pro modo substantiæ personæ accusate,

vt l. lex Cornelia, §. si. ff. de iniur. & c. pe. §. si. extra de accusat. & cap. ex parte, eodē, & l. si. C. de ord. cognit. Spectatur etiam persona agentis, quantum ad ius estimationis, vt aliud in vilissimo, & compedito, aliud in medijs actus homine ius estimationis constituatur, vt §. poena autem, Insti. de iniur. Et sic nota, q̄ in delictis extra animum commissis per impetū, aut lasciuiā, aut ebrietatem, aut latam culpam, noxia nō committitur inexcusabilis, quā reus possit restitui per principem quando contrahitur maleficium, vt homicidiū, vt poena corporalis, & pecuniaria quo ad publicum interesse scilicet fisci non irrogetur, vt l. iuncta glo. C. si aduersus delictum. Si vero homicidium sit proposito, & dolo commissum, erit præcise poena mortis, sine redem-

fugisse, ipsum pariter supplicātem Milonem, aliōsq; socios: atque illos tres sic relictos, dolore vulnerum, vel imperitia medicorum, vel penuria medicamentorum animam egisse. Quam ob causam ipse supplicans iustitiæ rigorem, ius summum, & legis poenas veritus solum vertit, redire nequaquā audens, nisi prius impetrata nostra gratia, vt ait, nos summissis supplicās. Quibus attente pensatis, hoc etiam addito, quod idem supplicās nullum percussit, sed inscius in eum casum incidit, in eoque non dolose se gessit: atq; in cæteris rebus omnibus pbè, ac honeste, vitæ semper integræ, & inculpatæ: sic versatus, vt nunquam infamia, aut minima labecula sit conuictus, aut notatus: nihilq; reprehensione dignum commiserit, gratiam nostram, & misericordiam impertiri^H velimus. Quare misericordiam iustitiæ rigori^I præferri cupientes dicto supplicanti ignouimus, remisimus, indulgimus, & per has præsentis speciali gratia^K, plena potestate, regia auctoritate^L ignoscimus,

prione, Bal. in d. l. nemo, C. de episco. aud. vbi dicit tex. homicida, quod fecit semp, expectet, & ideo debet puniri capite lege Cornel. de sicar. non habita differentia cuius conditionis hominem interemerit, l. j. §. j. & ij. ff. ad leg. Cornel. de sicar. nec debet restitui d. l. nemo,

& adhuc homicida morietur, nec misereberis eius, vt Deutero. xix. cap. & c. j. extra de homicid. Et ad hoc ordiatio noua d. N. R. F. art. clxviii. & art. seq. quorum tenor insequitur: Nous defendons a tous gardes de seaulx de noz chanceleries, & cours souueraines, de ne bailler aulcunes graces ou remissions, fors celles de iustice. Cest assauoir aux homicidaires, qui auroient este contrainctz faire les homicides pour le salut, & defence de leurs personnes, & aultres cas ou il est dict par la loy, que les delinquens se peuuent ou doiuent retirer par deuers le souuerain prince, pour en auoir graces. Et art. sequent. clxix. Et se aulcunes graces, ou remissions auoient este par eulx donnees hors les cas dessusdictz: Nous uoulons & ordonnons que les impetrans en soient deboutez, & que non obstant icelles, ilz soient punis selon le rigueur des cas. Et articul. clxxij. Nous defendons ausdictes gardes de seaulx de ne bailler aulcunes graces ne remissions des cas pour lesquelz ne seroit requis imposer peine corporelle, & si elles estoient donnees au contraire: nous defendons a tous noz iuges de ny auoir aulcun regard com-

me dessus & en debouter les parties avec condemnation damende.

¶ ET MISERICORDIAM impartiri.) Remissio siue restitutio in criminalibus ex solius principis misericordia imploratur, & conceditur, Bartho. in l. j. §. si quis ultro, ff. de Quæstio.

¶ IUSTITIÆ rigori.) Aequitas scripta præfertur rigori scripto, l. placuit, C. de iudic.

¶ SPECIALI gratia.) Quid tā peculiare est imperiali maiestati q̄ humanitas, per quam solam dei seruetur imitatio, vt l. fin. C. de donat. inter virum & uxorem.

¶ REGIA auctoritate.) Vide quæ dixi supra vers

bo vniuersis, super præfenti interinatione. **M**ORE MITTIMVS, & indulgemus. Is ergo parere debet, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit, si quis in hoc genus, C. de episc. & cleric. Propriū siquidē est imperiali beniuolentiæ omni tēpore subiectōrū cōmoda, tā iuestigare q̄ eis mederi, & procurare, l. imperialis, C. de nupt. Sicut bellanti, & restitenti violentia redditur, ita victori capto miseris cordia iam debetur, vt c. noli existimare, xxij. q. j. Itaq; quis tenetur parcere hosti suo, vt glo. in d. cap. noli, & ij. q. v. cap. quanto, in fi. iuxta illud de Cæsare dictū, Qui vincis semper, vt victis parcere possis. Parcere prostratis scit nobilis ira leonis. Et ad hoc xl. distic. c. disciplina. vn de Senec. li. de virtu. Honestū, & magnū vindictæ genus ignoscere, vt glo. in

c. j. in verbo, vlcisci, extra de postul. prælat. & alibi Parcere subiectis, & debellare superbos.

MORE RESTITVIMVS QVE eum in integrum. Dānatus per remissionē, aut restitutionē in integrū restituitur in pristinum statū, etiam quo ad honores, bona & famam vt l. j. C. de sententiā pass. & rest. vbi sunt hæc verba, restituo te in integrū prouinciæ tuæ. Vt autē scias, quid sit in integrū restituere, honoribus, & ordini tuo, & omnibus cæteris te restituo. Aliud autē est indulgentia, q̄ remissio: quia indulgentia minor est, q̄ remissio, vt Bal. in l. ij. C. de sententiā pass. Nā indulgentia poenæ tantū gratiam facit, nec infamiam tollit, nec bona restituit, sed quos liberat, notat, vt C. de genera. abolit. l. indulgentia, & proprie dicitur gallice *ang pardon ou rappel de ban*. Ita dicunt tex. in l. ij. & l. generalis, C. de sententiā pass. & C. de his, qui not. infam. ad tēpus. Vnde Ouidius, Poena potest demi, culpa perennis erit, vt glo. in d. l. indulgentia. Et hoc verum, quādo per indulgentiam sola poena remittitur, tunc infamia remanet, dicit glo. in l. j. §. an autem, ff. de postul. Sed secus est in remissione, quia si quis famoso iudicio sit condēnatus, & per in integrum restitutionem fuerit absolutus, is infamia eximitur, vt d. l. j. §. an autem, ff. de postul. & d. l. j. C. de sententiā pass. & ff. de vsu. l. videamus, §. infauiana, ita soluit glo. in d. l. j. §. an autem, ff. de postul. & sic infamia iuris tollitur, sed non facti, vt d. l. indulgentia.

OLIVS bona non publicata. Quid si bona fuerint confiscata, & data alicui per principem, vel fuerint alienata per fiscum, postea fuerit delinquens restitutus per principē, An dictus restitutus reciperet bona iam alienata? Dic q̄ non secundum Bal. in c. domino guerrani, in titul. hic finitur lex coral. in vsib. feud. & in addit. ad Bartho. in l. j. §. si quis vltro, ff. de que-

stio. quia restitutio principis non trahitur retro contra ius quæsitum alteri, vbi bona sunt iam alienata, p quo est glo. in verbo, emancipatus esset, & hoc ibi dicunt Barth. Angel. & Imola. in l. gallus, §. & quid si tatum, ff. de libe. & posthu. & glo. in l. j. C. de senten. pas.

& restit. dic tamen q̄ sunt quædā bona, quæ deueniūt immediate in aliū per ipsam cōfiscationem, vt exemplum, & tex. in auteñ. bona damnatorum, C. de bonis proscript. Vbi dicitur q̄ bona damnatorum acquiruntur hæredibus ascendentibus vsq; ad tertiū gradum immediate. Et ad illa bona intelligitur facta restitutio bonorum suppli canti. Quædam vero sunt bona, quæ mediate veniūt per alium contractum. q̄ scilicet fiscus rē cōfiscatā vendidit alteri, tūc reus restitutus non restituitur ad res, & bona vendita, ar. l.

j. ne fiscus rem, quam vend. euincat. lib. x. C. retractare enim fiscum, quod semel vendidit, equitatis, honestatisq; ratio non patitur, vt l. fi. eodem. Intellige tamen quod verum est, q̄ bona iam alienata recuperari non possunt, scilicet à possessoribus, sed à fisco, quatenus effectus est locupletior, recuperari possunt, vt d. glo. in l. j. C. de sententiā pass. alle. Bartho. in l. fi. C. eodem, in iij. col. versic. pro declaratione huius, vbi vide plene. Iure etiam canonico vbi quis restituitur ad gratiam reuocaram, sine alterius præiudicio intelligitur restitutus. vnde alteri ante restitutionem impetranti restitutus præferri non debet, nisi hoc dictum fuerit, vt c. quis, de rescript. in vj. Nā restitutio debet hoc tm̄ operari, vt nec pro sit nec obsit huic, quod euenit, vt glo. in d. cap. quamuis, & ff. de mino. l. quod si minor. §. restituito, & ff. ex quib. caus. maio. l. j. in j. respon. Dicto iure tamen potest restitui ad sua bona immobilia, si hoc dictū fuerit per rescriptum, & non quo ad fructus perceptos, & mobilia, & hoc potest papa, d. c. quis, iuncta glo. ibidem, cap. pe. de præb. in vj. & in cle. Quoniā extra de immu. eccle. lib. vj. vide Bal. in l. rescripta, C. de præcib. imperat. offer. Nota tamē q̄ princeps plerū q̄ in nonnullis causis ita inuerecūda petentium inhiatione scilicet frequēti petitione cōstringitur, vt etiam nō concedēda tribuat, quibus adhærēdū nō est, nec rescripto quidem aduersus formā latę legis loci aliquid decet relinquere. Si quid autem princeps suo iudicio, & proprio motu, nullo tamen desiderante, aut poscente concedi quicquam voluerit, huiusmodi valeat libertas, l. j. de petit. bono. sublat. lib. x. C. & sic valet rescriptum proprio motu principis indultum, vt Bal. in l. rescripta, C. de precibus impe. offer. quædā enim inhoneste petuntur, quæ tamen honeste recipiuntur, l. j. §. proinde, ff. de vari. & extra cognit.

PRAXIS CRIMINIS

P **70** SATISFACIEND^o tamē parti ciuili.) Per remissionē à principe indultam non remittitur es- menda & interesse parti- b^o ciuilibus competentia. Nam indulgentia, siue pri- uilegiū indultum per prin- cipem intelligitur cōces- sum saluo iure alterius, vt infra videbitis in præsen- ti remissione, & l. decurio- nibus, de Silēcia. lib. xij. C. & l. si qua loca, de fund. & saltib. eodē, & l. ex facto, ff. de vulg. substit. & Bal. in cap. studuisti, extra de offic. legat. & c. quis, de re- scrip. in vj. Nec posset prin- ceps concedere rescriptū ex certa scientia, vt alicui auferatur ius sibi quæsitū ex iure naturali, siue gen- tiū : quia est immutabile, vt Insti. de iure natura. gē. & ciui. §. pe. glo. & ibi ple- ne doc. in l. quotiens, C. de precib. imperat. offerēd. **Q** **71** IN ILLIVS territo- rio patratum est.) Sic reus hodie per rescriptū nō po- test trahere actorē ad ex- traordinariū iudicē, l. i. cri- minali, iūcta gl. in verbo, habeatur, circa med. C. de iurisd. omniū iudic. & auē. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oporteat, ibi, si ambo sint in prouincia illic omni priuilegiō ces- sante, res expediat, & in auē. vt omnes obed. iud. prouinc. §. j. col. v. *Qua- drat huic statutū regium nouissimum art. clxx. cuius subsequit tenor: Nous defendōs ausdictz gardes des seaulx, de ne bailler aucuns rappeaulx de ban, ne lettres pour retenir par noz cours souveraines la congnouissance des matieres en premiere in- stance, ne aussi pour les o- ster hors de leurs iurisditiōs ordinaires, & les euoquer, & cōmeētre a aultres ainsi quil en a este grandement abu- se par cy deuant. Et ar. clxxj. Et si lesdictz lettres estoient*

fatissaciendo tamen parti ciuili, ^P ac priuato delatori, si non fatiffecerit. Et super hoc silentium perpetuum pro- curatori nostro præsentī, & futuro im- ponimus: nostro vero præposito, his- dem præsentibus damus in mandatis, quia hoc facinus in illius territorio pa- tratum est, & omnibus alijs nostra- rum iurisdictionū, aut eorū vicarijs qui- buslibet, quos decebit, dictum Anip- pum nostra præsentī gratia, venia, re- missione, indulgentia vti, frui, & gau- dere planē, ac pacificē faciant, & sināt sine molestia, aut quouis alio impedi- mento nunc, & in posterum fieri non patiantur. Quòd si iam impeditus fue- rit, eum relaxent, leuent, à reatu sol- uant, & quatenus res sit valida, fir- ma, & in perpetuum stabilis nostrum si- gillum præsentibus duximus apponen- dum: Saluo tamē alijs in rebus iure no- stro, & alieno. ^R Datum in capō mar- tino mense nouemb. annō domini M. v^o xl. & regni nostri xxvj. Vifa contentor per regem N. Conspectis etiam elogio & lite super hoc aduersus eū cōfectis, dicto remissionis diplomate, ab eo ob- tēto superius exscripto ratione cædis illatę in dictos defunctos, certis literis, ac tabulis trāsactionis, & acceptilatio- nis celebratis inter litigātes ab H. & E. domini nostri regis in prædicta præ- positura tabellionibus receptis die 23. mēsis Ianuarij anno dñi M. v^o xl. qui- bus cōstat viduas, & hæredes defuncto- rū cū Anippo trāsēgisse, ac remisisse in perpetuum res omnes, de quibus agere possent, & eū persequi occasione illius illatę cædis mille Frācicarū librarū sū- ma, quā viduæ, & hæredes defunctorū fatētur recepisse. Auditis itaq; aduoca-

aultrement, baillees defendōs a tous noz iuges de ny auoir point de regard, & condem- ner les impetrans en lamen- de ordinaire comme de fol ap- pel, tant enuers nous, que la partie: & neantmoins quilz nous aduertissent de ceulx qui auroient baillees lesdictes lettres, pour en faire puni- tion selon lexigence du cas. Iuris est etiam vt iudex cognoscens de causa appel- lationis non possit retine- re causam principalem. vt c. j. de foro compet. in vj. nec potest cognoscere de principali negocio etiam de consensu partium, nisi finito articulo appellatio- nis dicat bene appellatum & male iudicatum: quia tūc posset articulum prin- cipalis causę retinere, se- cus autem in papa, vel se- natu: quia possunt retine- re causam principalem, et- iam si dictum fuerit bene iudicatum, & male appella- tarum. Imò sine appella- tione papa, Rex, vel sena- tus possunt inhibere iudici- bus, ne se intromittant amplius de causa, sed ipsā causam vnā cū partibus re- mittant ad regem, vel se- natū, vt glo. in d. c. j. de ap- pel. in vj. & cap. vt nostrū, eodem titu. in antiq. iudi- cium soluitur vetante eo, qui iudicare iusserat: vel etiam eo, qui maius im- periū in eadem iurisditiō- ne habet, vel etiam si ip- se iudex eiusdem imperij esse cœperit, cuius est, qui iudicare iussit, l. iudicium soluitur, ff. de iudic. vnde istę euocationes, quę quod- tidie sūt de minori iudice ad maiorem, sūt virtu- te illius, l. iudicium solui- tur, prout dicit glo. in d. cap. j. de appella. in sexto, & tales euocationes fiunt post litē contestatā d. l. iudicium soluitur.

R **71** V R E nostro & alie- no.) Rescriptū siue priui-

legiū semp intelligit cōcesum saluo iure alterius, vt not. in l. decurionibus, C. de silentia. lib. xij. & ff. de vulgar. substit. l. ex factō, & C. de fund. & salt. rei do minicæ, l. si qua loca, lib. xij. & Bal. in c. studuisti, extra de offic. legat. & i rub. ff. de cōstit. prin. vbi priui legiū dicitur priuata lex, quæ nō egreditur psonā. **CONVOCATO Cō filio,** Constat per proces sum, & confessionē Egidij Gnathonis, & Ferdinandi Parasiti reorū, q̄ sunt famuli prælibati Anippi, quod est primum indiciū, & verisimile, quod astite rint cum domino die fa cti, & cōmissi criminis, de quo agitur. Secūdo, ijdē cō fitentur fuisse dicta die cū magistro, maxime Ferdinādus Parasitus dicit se comitatū prædictū suum do minū post cenā à leonear genteo in cauponā balistæ: & idē Gnatho iuisse ante i dictā cauponā, quod fuit inter moras homicidiorū perpetratorum. Ideo non multum poterant abesse à prædictis homicidijs. Ter tio, memoratus Anippus fatetur, & dicit eosdē suos famulos secum astitisse in dictis homicidijs cum cæ teris alijs, in cuius personā non est obiecta exceptio. Quarto prælibat⁹ Parasit⁹ cōfessus est audisse minas pridie factas p Milonem q̄s reticuit, vt cōstat in sua cōfessioe. Hic sūt plura in dicia cōcurrētia, quæ tamē nō cōcludūt quo ad cōdē nationē, cū suspicionib⁹ nō sit iudicandū, l. absentē, ff. de pœnis, & Panor. in c. ter tio loco, extra de proba. Ideo in criminibus scrutā dis quæstio adhiberi solet interrogādīq̄ sunt rei vbi alijs probationibus veritas illuminari nō potest, l. quo tiēs, C. de quæstio. ad hoc latic statutū regiū nouissī

to, & pcuratore dñi nostri regis in di cta præpositura, quib⁹ nomine dicti do mini elogiū, actiones, diploma remis sionis, tabulæ trāfactionis & pacti fue rūt edita, ostēsa, exhibita atq; approba ta: omnibus deniq; conspectis, & confi deratis conspiciēdis, & considerandis in hac parte, nos remissionis diploma ab eo Anippo impetratum secundum eius tenorem adprobamus, admittī mus, & interinamus. Quamobrē eius corpus, & bona, si qua capta, aut aliās obuincta fuerunt, purē, ac planē libera ri, ac dissolui edicimus per hāc nostrā sententiā, iudicium, & ius. In cuius rei testimonium præposituræ nostræ sigilli appētilis munimine has præsentis lite ras roborauim⁹ die xxij. Februarij an no domini M. v. xl. Sic signatum.

Nota visum fuisse curiæ dictum Anippum nō posse ampliari prius, quā ius redditum sit in alios, nec sentētia ei pronuntiabitur, aut publicabitur huc vsq;: ne fortassis vrgeretur per cōscios, & participes sceleris vltra confessionē in gratia scriptam: ita cogetur litis exitum opperiri.

Cōuocato cōfilio, ^A corāq; omni in strumēto litis inspecto itum est in hāc sententiā, vt nō possit criminatio diffi nitiue terminari, priusquā quæreretur de Egidio Gnathone, Ferdinando pa rasito reis: tabellaris ideo sentētia sub hac fertur forma:

Viso litis criminalis processu coram nobis agitato, criminatione viduarū, & conquerentium, procuratore regio nomine regis subscribēte aduersus Gi rardum Milonem, & alios reos accusa tos, carceri inclusos, indicijs, elogio,

mū art. clxij. cuius tenor inest, si par la uisitation des proces la matiere est trouuee subiecte a torture ou question extraordinaire, nous, uoulōs incōtinēt la sentēce de ladicte torture estre pronōcée au pri somier pour estre proptemēt executee, sil nē est appellāt Et sil y en a appel estre tantost mene en nostre court souue raine du lieu ou nous uoulōs toutes appellatiōs en matie res criminelles ressortir imme diatēmet, & sans moyen de quelque chose quil soit appel le despēdās desdictes matie res criminelles. Sed ita de mū ad tormēta deuenire oportet cum suspecti sunt rei, & alijs argumentis ita pbationi admouēt, vt so la confessio deesse videat ur, l. j. ff. de quæstio. Et tūc iudex arbitrari debet mo dum quæstionis, vt ita ha beat, vt reus saluus sit, vel innocentē, vel suppli cio, l. quæstionis, ff. de quæ stio. Non enim quanta ac cusator postulat habenda sunt tormenta, sed vt mo deratæ rationis tempera menta desiderāt, l. de mi nore, §. tormenta, ff. eodē, Tortura siquidē grauior est pœna, q̄ vtriusq; manus absciso, vt in aut. vt nulli iudic. §. siñ. vnde Cassio in lib. variarum epistola rum xlvi. Non grauius est spem à te mortis expete re, quā tormentorū cru delia sustinere. Inter supre mas enim anhelatus angu stias potius est perire q̄ vi uere, & detestabilis sensus pœnarū excludit dulcissimē salutis effectum. Et Se neca in lib. de beneficijs: misericordiæ genus est ci to occidere, quia tormen tum vltimum finem secū assert: acerbissima vero crudelitas est quæ pœnam trahit. Et ad Lucilium epi stola xxij. Nemo tam ti midus est, vt malit semp pendere, q̄ semel cadere: h. iij.

PRAXIS CRIMINIS

vnde facilius reperiuntur, qui se vltro morti offerant, quàm qui dolorem patienter ferant, vt ait Iulius Cel. lib. vij. quem refert Lucas de penna in l. quotiens, de dignit. l. xij. C. circa. iij. col. Hinc est q̄ quæstiones non semp, nec in omni causa, & persona desiderandæ sunt,

sed tantum cum capitalia & atrociora sunt maleficia, quæ aliter explorari, & inuestigari non possunt quàm per reorum quæstiones, tunc efficacissimæ ad inquirendâ veritatem æstimantur, l. edictum, ff. de quæstio. Si igitur certis iudicijs ductus veritatis inuestigadæ gratia ad tormenta putauerit iudex esse veniendum, tunc id demû facere debet si personarum cõditio patiatur, l. milites, §. oportet, ff. eodem. Neq̄ desectēs à iustitia indignatio iudicum, & venalis exigentium terror quid sibi licere putet in eas p̄sonas, quæ aut in-

nocentia sunt securæ, aut principali honore sunt munitæ: habet enim hanc laboris mercedem multorum munerum scilicet officiorum testimonijs commendata deuotio. Idemque est etsi munera decurionatus quis deposuerit. Nam & ipse propter pristinam dignitatem quæstionem non patitur, l. nihil. C. de quæstio. decuriones certe sunt earum omnino pœnarum exortes, quas fidei, & tormenta constituunt, l. decuriones. C. eodem. Liberi etiam eminentissimorum, necnon perfectissimorum virorum vîq̄ ad pronepotes plebeiorum pœnis, & quæstionibus non subiiciuntur, dum tamen prioris gradus liberos, per quos priuilegium ad vltiorem gradum trãlgreditur nulla violati pudoris macula atpergat, l. Diuo Marco, C. eodem. Nam grauitas personarum, & qualitas præcedentis vitæ elidunt huiusmodi indicia, per quæ plebeij, vel viles p̄sonæ veniunt torquedi, vt l. nō omnes, §. à Barbaris, ff. de re milita. & c. cū in iuuentute, extra de præsumpt. Sed hoc posset intelligi de mediocrib⁹ delictis, vt in his cesset quæstio. Nā in grauiorib⁹ delictis nō haberet locū, quod dictū est supra, quia hæ personæ etiã torqueri possent, vt l. cū cognitionaliter, C. de quæstio. ibi si præstita fuerint ex tanto scelere argumenta, vt videantur accedere ad verisimilitudinem causæ crimina, ipsa quoq̄ mulier torquebitur: ne q̄ em̄ ægreferet, si torqueatur, quæ veneno viscera hominis extinguit, & l. j. C. vbi senato. vel clarif. vbi dicitur q̄ reatus omnē honorē excludit, imò aggrauat reatum. Secernuntur etiam minores xiiij. annis à quæstionibus, quibus subijci nō possunt, excepto crimine læsæ maiestatis, qui etiã ad testimoniū, cū res exegerit torqueri poterūt, l. de minore, C. de quæstio. in alijs autē, q̄ in crimine læsæ maiestatis terreri habena, vel ferula

cædi possunt, l. j. §. Impuberi, ff. ad senatusc. filla. Minores etiam viginti quinq̄ annis in caput alterius torqueri non possunt, maxime cū nullis argumentis extrinsecus accusatio impletur. Non tamen consequens est, vt eidē minori sine tormentis credatur. Nā ætas,

quæ aduersus asperitatem quæstionis eū tueri videtur, suspectiorē quoq̄ eūdem facit ad mētiendi facilitatem, l. ex libero, §. de minore, ff. de quæstio. & l. in testimonium, ff. de testib. Notandū est igitur secundū Bal. in l. si. ff. de quæstio. q̄ in omnibus casibus tortura habet locum præcedētib⁹ iudicijs, nisi in criminibus in iure expressis, vt in l. Diuo Marco, C. de quæstio. & l. milites, §. hac enim, ff. eodē. Sed nūc quærendū est, an plura indicia, aut vnum requirantur ad torturam? Dic q̄ leges videntur loqui in plurali, & ideo q̄ plura indi-

cia requirantur, d. l. j. in princ. ff. de quæstio. ibi alijs argumentis, & l. vnus, §. j. & l. milites, eodē, & in gl. l. si. ff. eodē videtur loqui in singulari, dū dicit præcedente suspitione, & glo. in l. si quis, C. ad leg. Iul. maiest. ibi, indicium enim. Quamuis ergo leges loquantur in plurali, tamen hoc non cogit, nec infert vt valeamus intelligere de plurib⁹ iudicijs, vt l. ij. §. homines, ff. vi bono. rauto. Vtrum ergo sufficiat vnū indicium, an plura, hoc stat arbitrio iudicis, vt l. iij. §. eiusdem, ff. de testib. Nam possunt esse indicia generalia, & remota, & ista non sufficerent sine alijs, vt puta est homo male conditionis, est indicium tale quale, vt l. de minori, §. pe. ff. de quæstio. Et illud non sufficeret ad torturam sine alijs iudicijs. Sed si istud indicium esset vnium cū alio, vt quia est homo male conditionis, & conuersabatur in domo illa, certe ista duo indicia generant suspitionem, l. dominus horreorum, ff. locat. & sic quæ nō profunt singula, multa iuuant l. rationes, & l. instrumenta, C. de probat. Si autē indicium non esset remotum, sed propinquū & tangens negociū, de quo quæritur, vt vnus bonus testis de visu prout in hac nostra materia, vbi Anippus deponit vidisse, & adfuisse homicidij prædictos Parasitū & Gnathonē eiusdē famulos, tunc tale indicium est sufficiens ad torturam, vt l. maritus, ff. de quæstio. vel si est confessio facta extra iudicium, vel captus ibi & dicitur q̄ est propter hoc, vt l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adult. Tunc posset esse vnum indicium ita propinquum, q̄ esset sufficiens ad torturam secundum Bartho. in d. l. si. ff. de quæstio. vbi dicit, ita intelligi deberi glo. d. l. Ibi, præcedente suspitione, & glo. in d. l. si quis, C. ad leg. Iul. maiesta. ¶ Si vero absint indicia sufficiētia ad torturam, in defectum illorum ad terrorē potest tortura præsentari,

vt in autē. de mandat. princ. §. & talem, & Bal. in l. ij. C. quorum appel. non recip. & in cle. j. extra de heret. & c. j. extra de restib. & l. j. §. impuberes, ff. ad senatuf. Sylla. Modus autē presentandi torturam debet fieri sine prolatione sententiæ, quia si diceretur in senten-

tia q̄ ei presentabitur que stio, nō esset curæ: quia sciret se non passurum. Si autē dicatur, q̄ torquebitur: haberet vim sententiæ, & tunc licite posset appellare. Reus ergo adducendus est ad locum tormentorū, & ostensis tripodibus, funiculis, & aqua, ei iniungatur se exuere indumentis.

Et tunc debent ei fieri cōminationes de eum apprimere torquendo, fingendo eum ligare pedibus, & ma-

nibus nisi dixerit veritatem. Et nisi illo terrore fateri velit, remittendus erit, quia vbi reus nullis argumētis vrgetur, in causā non facile tormenta adhibenda sunt sed instandū accusatori, vt id quod intendit comprobet, ac sic cōvincat, l. vnus, §. in eo, ff. de quæstio. q̄ si testis deficiat, innocentis fidē sola iurifurādī taxatio māifestat, vt c. j. xxij. q. j. C. O N C L V D E N D O igitur cōstat q̄ isti duo rei Gnatho, & Parasitus qui plebei j̄ sūt & viles p̄sonæ, satis argumētis vrgerentur sufficiētibus ad torturā, & ita mihi videtur lima correctiōis salua. **DE EXPENSIS** & c. Iudex in interlocutoria potest dāna, & interesse in diffinitiuā referuare: quia nondū perfectus, & instructus est processus, vt l. terminato, ibi, victori cautā restitui debere expensas, aut super his q̄relā iure cōpetere, C. de fruct. & lit. expēs. & ar. l. Modestinus, ff. de solut. **Quæro autem quare referuatur expensæ, damna, & interesse in diffinitiuā, cum in criminali non veniat restitio expensarum, quādo p̄œna in supplicio cōsistit, vt Bal. in l. non ignoret, C. eodem de fruct. & lit. expēs. Etiam qui reum accusat criminaliter, non dicit sibi obnoxiiū, sed fisco, vt l. agraria, ff. de termi. mot. & ff. de popul. actio. super rub. & l. ij. in princ. ff. de sepul. viol. dic q̄ vbi cautā est criminalis, & pecuniaria, quādo scilicet fit persecutio per fiscum ad finem criminalem, & per accusatorem ad finem priuati interesse, tunc venit restitio expensarū, quo ad partem ciuilem, vt l. cum quidā, in verbo obnoxios sibi, & ibi Bal. C. eodem de fructu. & lit. expēs. Namque contra actorem non persequentem, vel defendentem litem, vel perdentem potest ferri sententia calumniæ, damnorum, & expensarū, d. l. non ignoret, dic hoc procedere à p̄œna confiscationis citra, vt c. calumniā, extra de p̄œnis. C. de fideiussō. l. j. & l. tutelae, §. si libertate, ff. de capit. diminut.**

IN PRÆTORIO) Regulare est, quod iudex debet ferre sententiā tam in ciuili quàm in crimina-

li in loco maiorum suorum, aliās non valet sententia, vt l. cum sententiam, C. de sententi. & interlo. omnium iudic. prætor enim vbicunq̄ salua maiestate imperij sui, saluóque more maiorum ius dicere constituit, is locus recte ius appellat, vt l. pe. §. fñ. ff. de iustic. &

iur. potest tamen iudex ordinarius eligere sibi alium locum, & mutare illum, dum tamen publice, & notorie coram officialibus hoc faciat, & sit in suo districtu. i. iurisdictione & territorio: quia omnis locus, qui est intra territorium iudicis ordinarij loci maiorum intelligitur, secundum Domi. de Sanct. Gem. in c. cum episcopus, de offic. ordinar. lib. vj. & ita tenet Albertus de

Rof. in d. l. cum sententiam, C. de sententi. & interlo. omnium iud. vbi dicit tex. q̄ sententia, quæ non est lata in loco maiorum, nec presentibus officialibus, est ipso iure nulla. Ex partium autem prorogatione iudex potest in alio loco, quàm in loco maiorum suorum ferre sententiam in criminalibus, vt l. Quæro, ff. de solut. Tutius tamen est, vt ferat sententiam in loco maiorū, vt Bart. in l. j. §. dies, ff. quando appel. fit. Aut non fit prorogatio partium, & tunc aut non potest iudex iudicare in loco maiorum ratione impedimēti, timoris, vel suspitionis: & tunc potest alibi iudicare, & sententia alibi lata, valet: vt not. gl. in eo qui iudicauit sup equo, in l. ij. C. de senten. ex peric. recit. aliās autem si potest iudicare in loco maiorum, & consueto: in illo debet iudicare, aliās non valet sententia, d. l. pe. §. si. ff. de iust. & iur. Si autem esset iudex delegatus, qui non habet locum maiorum deputatum, tunc posset alibi iudicare, vt Bal. & doct. in l. j. C. de senten. ex peric. recit. & Specul. in titu. de sententiā, §. iuxta præpositionis seriē, vers. ij. iudex vel præposit⁹ meratorū aliās mairescalorū Franciæ discurrens per prouincias potest vbique, etiam in agro iudicare, vt l. prouinciarum, C. de fer. & l. constitutiones, ff. de appel. nec ab eo appellatur ex edicto regis. vnde ex perpetuo edicto aliquid decernitur: id quod min⁹ fiat vel vbi res dilationē nō recipit, non permittitur appellare, l. si res, ff. de appel. recip. vel non. Et sic vbi te inuenero, ibi te iudicabo, vt Bal. in d. l. prouinciarum.

DE XXVI I. Februarij.) Ea enim die, qua quis venit torquendus, non datur ei ad comedendum, nec bibendum ante torturam, ne corpus ex cibo turbetur in ipsa tortura. Crassus enim venter tenuem sensum gignit, l. quæ adulterium, iuncta glo. C. ad leg. Iul. de adult. & ita seruatur de consuetudine.

h. iij.

PRAXIS CRIMINIS PERSEQ.

A 7. **F**ERDINANDVS parasitus iunior.) Hic duo rei torquēdi, Et ita vbi vni⁹ facinoris sūt plurimi rei, ita audiendi sunt, vt ab eo primū incipiatur, qui timidi⁹ vel tenera ætatis videtur, l. vnus, ff. de quæstio. A suspectissimō etiam est incipiendum, & à quo facile verū sciri iudex crediderit, vt l. j. ff. eodem.

B 7. **I**VREIVRANDO.) Iuramētū licitū est pro veritate inquirēda siue in testibus siue in alijs, vt c. q̄q̄ xiii. q. ij.

C 7. **R**O G A T V S.) Per omnia interrogationū, & quæstionū vestigia iudex decurrere debet, l. sup. statu, C. de quæstio. & reum interrogare sup. quolibet indicio i informationib⁹ cōrēto, d. l. vnus, §. cogniturū, & l. custodias, & ibi Bal. ff. de pub. iudic. c. quoniā cōtra falsam, extra de prob. Iudicis siquidem in excutienda veritate plurimū subtilis diligentia affert. Qua ex voce, & sermone, & ex eo qua quis cōstantia quid dicat quædā ad illuminādum veritatē in lucē emergunt, l. de minore, §. tormēta, ff. de quæstio. Et debet iudex describi facere respōsionem, & quēlibet motū, & gestum corporis, & omnia gesta in quæstione per scribā, vt c. qm̄ cōtra falsā, extra de p. ba. & hoc ne publica fides debeat, vt l. gesta, C. de re iudic. Et p. ordinationem regis Ludouici 12. ar. 113.

D 7. **S**I G N O sanctæ crucis.) Quia pleriq; in tortura deficere solēt. vt l. quæstiones, ff. de quæstio. Itcirco torquēdus priusq; liget funiculis p. tortores in quæstiois loco debet vestimētis exutus se signaculo crucis insignire in fronte, & alijs mēbris, sic dicēdo in nomine patris & filij & spiritus sancti amen. Nam scriptura salutaris crucis signaculo fideles docuit insigniri, vt c. ecclesiarum, xj. distinct. quod signaculū crucis in fronte, & alijs membris debet fieri, vt de consecrat. dist. iiii. c. postea figuratur, & distinct. v. c. nunquid. Quod signaculū crucis videtur traxisse originem ex veteri testamento, quia cū angelus deberet occidere primogenita Aegypti, præceptū

est filijs Israel vtrumq; postem linire de sanguine agni ad modū Thau literæ, quæ est ad modum crucis T. legitur itaque in Ezechiele, q̄ cū apparuissent sex viri vasa habentes in manibus, & quidam vir apparuisset in medio eorum habens atramentum ad re-

nes, dixit Dominus ad eū, Signa Thau in frontibus dolentium, & gementiū, vt glo. in d. c. ecclesiarum, xj. distinct.

E 7. **E**X T O R Q V E R E adnitur.) Ista quæstio est inquisitio, quæ fit ad eruēdam veritatē per tormenta & corporis dolorē, vt ff. de iniur. l. Item apud Labeonē, §. adijcit, versic. quæstionē; vbi dicit, quæstionē intelligere debem⁹ & tormēta, & corporis dolorē ad eruēdam veritatē. nuda ergo interrogatio, vel leuis territio non pertinet ad hoc edictum, &c. Et quæstionis verbo etiā ea quæ malam mansionē dicunt, cōtinebitur. cū igitur p. vim & tormēta habitata quæstio est: tūc quæstio intelligitur, Sed & si iussu dñi q̄s quæstionē habeat, modū tñ excesserit: teneri eū debet Labeo ait, vt d. l. Itē apud Labeonē, §. quæstionis verbo, Sic ergo torquendus est reus, vt innocentie vel supplicij saluus reddat, l. quæstionis, ff. de quæsti. quē modū si iudex nō seruat tenet ex hoc, l. si cōstare, §. si maritus, ff. solut. matri. ibi, atramē savi-
tia quæ in proprijs culpan-
da, in alienis coercedenda
est, & l. sed & si quēcunq;
§. si magister, ff. ad le. aq. l.
nec prodest iudici cū tāq;
iudex hoc fecerit cū deli-
querit. nā cōtra maleficiū
præsumit actū, vt C.
de iniur. l. si nō cōiicij, &

l. j. C. ad leg. cor. de scar. p. p. terea si propinquus in cor-
rigēdo p. p. in quū modū excesserit, & sic mēbrū debili-
tauerit, tenet vt C. de emend. p. p. inq. l. vna. nec iudicē
excusat offm̄, q̄a sicut nec priuatis, ita nec magistrati-
bus concessum est aliquod illicitum facere, l. nec ma-
gistratus, ff. de iniur. E contra videtur quoddam iudex non
teneatur, quia hoc facit exequendo officii suum cau-
sa eruendi veritatem, non autem animo interficiendi

Quæstionis executio. die qua supra.

Ferdinandus Parasitus iunior^A alter ex famulis memorati Anippi à carcere in cōclauē cōsiliij accitus, & exacto iureiurādo^B rogatus^C à me præposito &c. de vero dicendo, & reuelando homicidio in defunctos Crassum, Plutum, Xenium perpetrato.

Dixit non interfuisse, propterea ne scire se, qui patrauerit tale homicidiū. Tunc deductus est à tortoribus in locum quæstionis, vt torqueretur: Ibiq; exutus omnibus vestimentis supponitur quæstioni, prius tamen adhortatus ad verum dicendum.

Dixit non alia, quàm quæ iam corā me confessus esset scire.

Hoc dicto venerabili signo sanctæ crucis^D se meo iussu munit, orans in nomine patris, filij, & spiritus sancti, amē: deo omnipotenti, beatæ Mariæ virginis, & omnibus sanctis eius me cōmēdo.

Tunc manibus, ac pedibus funi alligatus à tortoribus, ac tēsus in aere re supinus ad pedes supponitur patuus tripus, quo magis extēderetur: deinde cōpresso torti n. iso eius ori ahenum primū aquæ infudit alter ex tortoribus, verūmq; ab accusato extorquere adn-
titur, ^E sed ille nihil confitetur.

FIG. TORTVRAE GALLICAE ORDINARIAE. 61

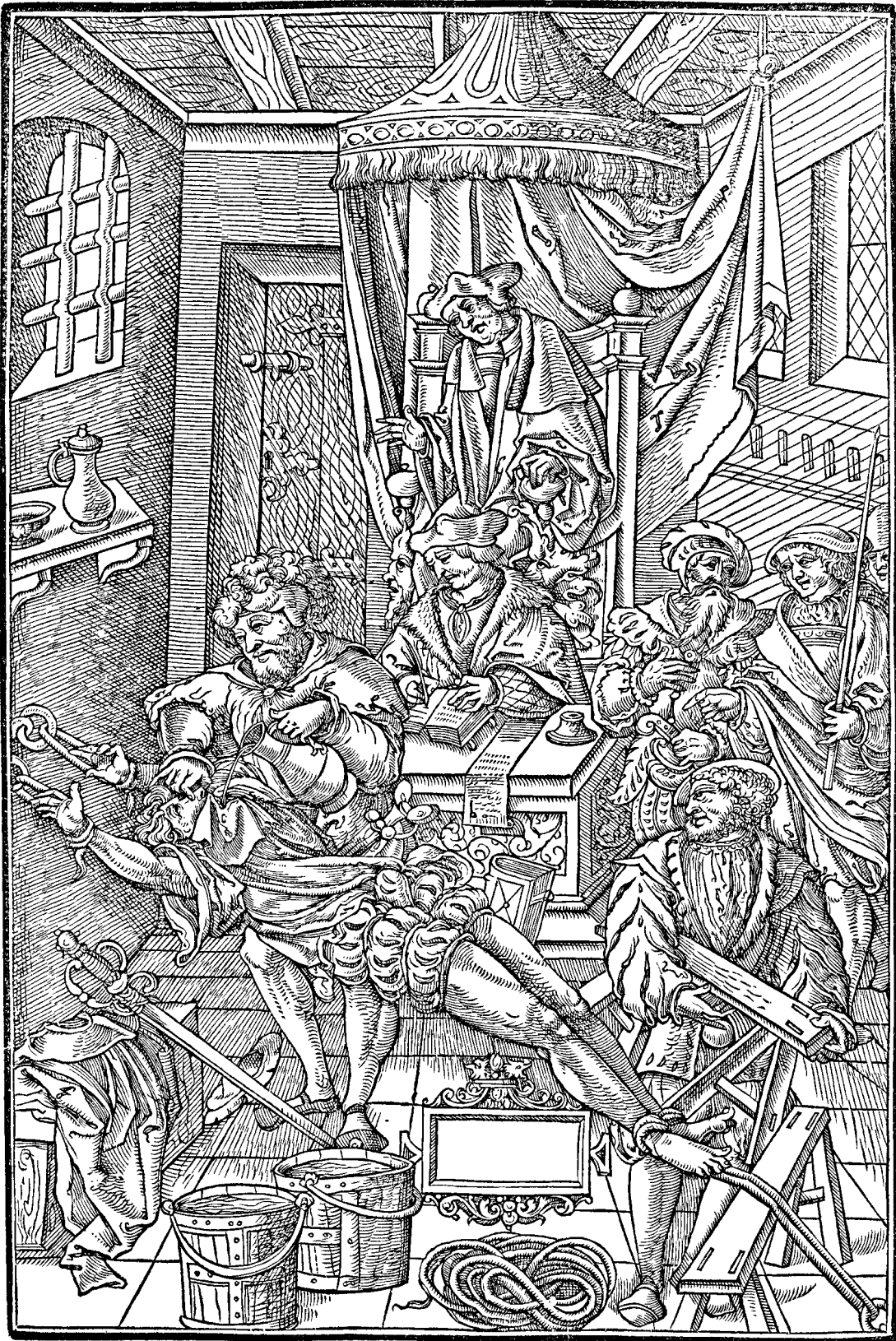

FIG. TORTVRAE COTHYRNORVM EXTRAORD.

P R A X I S C R I M I N I S

vel debilitandi, ergo non debet ex hoc teneri, nemo enim videtur delinquere, nisi animū malignum delinquendi habuerit, vt l. sæpe, ff. de verbo. & rer. signifi. ibi, vt nemo opere furtū videatur fecisse, nisi & consilium malignum habuerit: nec consilium habuisse no-

cēdi, nisi & factum secutū fuerit. voluntas enim & ppositum distinguūt maleficiā, vt ff. de fur. l. j. Tunc enim crimen contrahitur cum voluntas, & propositum nocēdi interuenit, nō aliter, vt C. ad leg. cornel. de sicar. l. j. ibi, crimen em̄ contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. ceterum ea, quæ ex improviso casu potius, quā fraude accidunt, fato plerunq; nō noxę imputantur, & ff. de lib. hom. exhib. l. iij. s. j. præsumit enim princeps bonū de officialibus suis, nisi manifeste contrarium doceatur, vt ff. de offic. præfect. præ. l. vna, ad fi. ibi, credit em̄ princeps eos, qui ob singularem industriā, explorata eorum fide, & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberētur, non aliter iudicatos esse pro sapientia ac luce dignitatis suę, q̄ ipse foret iudicaturus.

F 2. A N Egidius Gnatho.) Videtur q̄ hic iudex deliratur, cum non debeat specialiter interrogare reum, an dictus Gnatho homicidiū fecerit, sed generaliter q̄ id fecerit, quādo in alium torquetur. Alterum enim magis suggerētis q̄ requirētis videtur, dic. l. j. s. qui quæstionem, ff. de quæstio.

Dic hoc esse verū, quando in alium tantum torquetur, vt d. s. qui quæstionem. Sed quando reus torquetur in se super facto proprio de se interrogari potest specialiter, vt hic, vt d. l. j. s. diuus, & etiam de socijs. & in hoc est casus specialis, vt reus repeti possit in quæstionē non superueniētib; alijs indicijs, vt scilicet manifestet mandatorē, & socios criminis, tex. for. in l. & si certus, ff. ad senatuf. sylla. vbi dicit textus, etsi certus sit percussor, tamen habenda est quæstio, vt cædis inueniatur mandator, vtiq; ipse percussor quæstioni dabitur, quamuis ceteri mandatores puniantur, quamuis alijs serui in caput domini nō torqueantur. Recte tamen fiet quæstio, etiam si hæredem accuset siue ex-

traneus hæres, siue ex suis sit, & si torqueatur in aliū, vt testis, & confessus fuerit, non poterit reuocare confessionem, per glo. in d. l. edictum, ff. de quæstio. q̄ si interrogatus, dum torquetur, amplius dixerit, q̄ interrogatus fuerit, rei erit iudicium, & non interrogan-

tis culpa. d. l. j. s. diu⁹ Adrianus, ff. de quæstio. Sin vero reus vltro fateatur, non sē per est fides ei adhibenda: nonnunq̄ enim aut metu, aut aliqua de causa ī se cōfiteat, d. l. j. s. si quis vltro, & l. in fraudē, s. fiñ. ff. de iure fisci. nec perire volens auditur, l. non tantum, ff. de appell. Neq; etiam credendum est confessio, de se, & socijs: nisi allegauerit euidētē rationē, vel verisimilitudinē, quæ instruat iudicem: quia tūc publicæ vindictæ non erit subtrahendus reus, l. sicut, C. de quæstio. Ita q̄ si confitens fuerit confessus in tortura nō præcedentibus indicijs nō allegando euidētē rationem, vel verisimilitudinē, nunquam potest ex illa confessione damnari, vt glo. mirabilis, & singularis, in l. penul. ff. de quæstio. Quia confessiones reorum pro exploratis facinorib; haberi nō oportet, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat, d. l. j. s. diu⁹ Seuerus, ff. de quæstio. Si autē aliqua sint indicia contra reum, quæ cōiuncta sunt cum confessione, quamquam extorta, inducunt indubitanter veritatem. Ideo non prodest reo confitenti reuocare cōfessionem extra tormēta

quia est irreuocabilis secundum Bal. in l. non hoc, C., vnde legit. Et hoc nisi reuocans probaret clare contrarium per indicia contraria elidentia, vt l. ciuile, C. de furt. & ibidem Bal. in l. fiñ. C. de probat. Si autem reus vnico, & simplici indicio torqueatur, & confessus fuerit non allegando euidētē rationem, vel verisimilitudinē, non stabitur illius confessioni, nisi perseueret extra torturā, vt d. l. j. s. diuus Seuerus, ff. de quæstio. & d. l. sicut, C. eodē. & glo. in l. j. ff. de custo. reo. & l. si quis in ea. iuncta glo. C. eodem. Azo autem in summa dicit, aut quis confitetur crimen sponte metu probationis, & sufficit vna confessio, vt l. qui sententiam, C. de pœnis. Aut confitetur metu tormētorum, & requi-

Similiter infuso secundo 3.4. aquæ aheni, ille confitetur nihil.

Deinceps interrogatus, num sæpe dictæ Crassi Pluti Xenij cædi interfuisset? num illam commisisset? num opem præstitisset? & à quo commissā?

Dixit cædi præsentē nō fuisse, deos obtestans immortales.

Infuso 5. 6. aheni idem omnia negat.

An Egidius Gnatho^F alter Anippi famulus adfuerit, suppetias tulerit, homicidiūmq; patrauerit.

Dixit nescire, credere tamen illum relicto communi hero Anippo in vicō sancti Honorati die, & hora homicidij, rectā domum in diuersorium basilicæ ad sternēdos lectulos, & digerenda singula præcurrisse.

Substituatur funi tripus alter maior, quo plus extenderetur miser, qui vehementer exclamās, hei, hei, cædi adfuisse, ensēmq; strinxisse abnegauit.

Infusum est ori eius septimum aquæ aheni, quam ferē euomuit sanguine mixtam.

Rogatus an dicta die cædis semper,

ritur q̄ perseveret in confessione, extra locum tormētorum, vt l. si confessus, ff. de custo. reo. & l. j. §. quæstio ni, & §. si quis vltro, ff. de quæst. & Cy. in d. l. si quis in ea, & ira consuetudo secundum Bartho. in d. l. j. ff. de custo. reo. Prout vidi practicari Parisijs. Oportet ergo

quòd post cōfessionem factam in tormentis reus reuducatur in locum publicū iudicij, scilicet f. cameram consilij, si qua sit extra metum tormentorum, & ibi coram tabellione, aut scriba, & personis publicis cōfiteatur denuo, vt rex. in l. ij. C. de custo. reo: & Bart. in d. l. j. §. diuus, ff. de quæstio. & per ordinationem regis Ludouici xij. art. xiiij. quæ dicit, q̄ post diem, & noctem reus debet iterum interrogari, an perseveret. Tunc quæ tormētis, verberibus, & igne fatigati in se torti dicūt, veritas ipsa dici videt, si perseverauerint extra torturā, vt Tullius in topicis. Sed si in aliū torqueantur, vt testes, confessionem reuocare nō possunt extra torturā, imò tenebit, vt glo. in l. edictū, in verbo efficacissimas, ff. de quæstio. Ratio aut quære, quis debeat pleuerare post tormenta i se tortus, ideo videtur esse, quia quæstioni, fides nō semper, nec tamen nunquam habenda est. res fragilis, & periculosa, quæ veritatem fallit. Ira

quòd pleriq̄ patientia, siue duritia tormentorum sic tormenta contemnunt, vt exprimi veritas ab eis non possit. Alij sunt tanta impatientia, vt in quouis mentiri, quàm pati tormenta velint, & ita fit, vt vatio modo fateantur, & non tantum se, verum & alios criminantur, d. l. j. §. quæstioni, ff. de quæstio. Alij & multi induantur habentes breuia scripta in brachijs, vt refert Pat. de pur. tract. de syndic. verb. tortura grauior. & apud eum dicit quidam magnus Theologus, quòd si quis gestaret in dorso versum psalmi ix. contere brachium peccatoris, & maligni: quæretur peccatū illius, & non inueniētur, q̄ non confitebitur in tortura. Et dicit Albertus magnus in lib. de secretis naturæ, q̄ lapis Mesites dictus à ciuitate, quæ dicit Mesis, tritus, aquæ mixtus & datus in potum illi, qui debet pati cruciatus, q̄ inducit insensibilitatem poenæ, vel cruciatus. Alij etiam dixerunt, quòd bibēdo opium nō sentiet dolorem. Hinc est cum apud Tholosates agerē, vt patronus causarum in iurisdicōe domini vicarij regij,

vidi nōnullos torqueēdos ordinatione v iuentis, & nunc defuncti dñi Bertradi iuriū doctoris, necnō eiusdē vicarij locum tenentis denudari, & pilos capitis, & corporis eorundem abradi ad euitandā prædictā suspiciōnem, qui quæstioni repetitæ ex nouis indicijs dati ci-

to confessi sunt maleficiū, cum antea diffessi fuerant, & ideo sint ad hoc cauti, & intenti iudices.

¶ SOLVITVR.) Iudices hoc temperamentum tenere debent, vt tormenta immensa nō sumant de aliquo, nec quanta postula uerit accusator, sed prout moderatę rationis temperamenta desiderant: adeo quòd tortus sanus, seu saluus innocentia, vel supplicio conferuetur, vt ff. de quæst. l. de minore, §. tormenta, & l. quæstionis modum, ff. de eodem tit. aliās tenebitur iudex actiōe iniuriarum vt, ff. de iniur. l. Item apud Labeonē, §. quæstionis, ibi, sed etsi iussu domini q̄ quæstionē habeat, modū tñ excesserit, teneri eū debere Labeo ait. Sed super hoc nō pōt certa dōctria dari, sed iudex debet considerare cuius fortitudinis, vel debilitatis, valitudinis, aut gratis sit, qui torquendus est: vt secundum varietatem personarū, & varietatem criminis, seu alterius negocij qualitatem vtatur quandoq̄ grauioribus,

quandoq̄ minoribus tormentis. q̄ autē hęc sint cōsideranda probatur per iura, vt ff. de senatuf. silla. l. si quis in graui, & §. subuenitur, ibi, ignoscitur etiam ijs q̄ ætate defecti sunt, & l. j. §. impuberi, & §. impubes, ibi, ætas enim excusationem meretur, ff. eodem. ad silla. h. p. ¶ P E R S T I T I T in sua confessione.) Quæritur ad quem locum debeat duci reus tortus ad perseverandum: responde q̄ apud acta, vel aliū publicum locum, prout in cameram consilij, & non in conspectum torturæ. Et ideo solemus nos iudices in perseverantia faciēda conuocare testes, scilicet tam clarissimos viros quàm patronos causarum, iuxta l. Custodias, ff. de public. iudic. in qua cauetur, q̄ iudex custodias, siue custoditas personas auditurus, tam clarissimos viros, quàm patronos causarum si omnes in ciuitate, vel prouincia quam regit, agūt adhibere debet. Et sub publico testimonio iudex facit scribere perseverantiam, prout hic in textu. Et ita fieri decet ar. l. ij. C. de custo. & exhib. reo. ibi, ita enim quasi sub publico testimonio cōme-

maximè post cœnam vsque ad lectum, hero adstiterit?

Dixit adstiterisse, nec reliquisse, quæ admodum antea confessus erat.

Soluitur miser à tormentis; & lotis manibus, iuncturisque brachiorum compositis sublatus est in aliud cubiculum ad focum lucentem, vbi lecto ad terram strato positus, & rogatus perseverat in sua nouissima confessione.

Die sequenti mane.

Eductus idem Parasitus à carcere in idem conclauē, & delato sacramento à me interrogatus de integro, persistit in sua confessione ^H ibi coram recitata addens, aut detrahens nihil.

¶ Dicta die.

Egidius Gnatho alter Anippi famulus euocatus à me præposito è carcere in locum, vbi flagitiosi torquentur, ac cōmonestatus, nisi verū

P R A X I S C R I M I N I S

moratio admiffi criminis fiet. Quantū autē fit intermedium ab hora confessionis torti vsque ad horam reductionis ad perseverandum, hoc non determinatur aliqua lege, vt d. l. ij. C. de custo. reo. ibi, atque post modum eductus apud acta audiatur. Sed illud relinquitur arbitrio iudicis con-

siderata qualitate personarum, & leuitate, vel grauitate criminis. cum enim tēpus certum, vel quid aliud non præsumitur à iure, iudicis potestati relinquitur, vt ff. de iure delib. l. j. ibi, cū dicit tempus: nec adijcit diem, sine dubio ostendit esse in ius dicentis potestate, quam diem præstituar, & ff. de statu lib. l. j.

A 7. **DECRETAM** ei esse quæstionem. Si extra locum tormentorum iudex comminando reo torturā, prout hic in textu inferendo ei terrorem, quantum potest, si reus his auditis cōfiteatur, non dicitur cōfessio facta metu tormentorum, quia leuis territio nō habet vim tormenti: metus enim causa abesse videtur, qui iusto timore mor-

tis, vel cruciati corporis cōterrito abest: & hoc ex affectu eius intelligitur, sed non sufficit quolibet terrore adductum timuisse, sed huius rei disquisitio iudicis est, l. metus, ff. ex quib. caus. maio. leuis ergo territio extra locum tormentorum facta illusoria est, art. l. hæc autem satisfactio, ff. si cui plusquam per leg. falsi. ibi, nam iniquū erat omnimodo. cauere nondum illata controversia litis: cum possint elusorie minæ fieri: ideoque eā rē prætor ad cognitionē suā reuocat, sed videt sufficiens metus cū super hoc iam erat lata sententia torturæ. Ideo nō profit talis cōfessio, nisi sit perseverata, art. l. j. §. ex incendio, & l. pedius, ff. de incēd. rui. & naufra. **B** 7. **LIGATIS.** Terrorem tunc aut metum tormentorum debemus accipere præsentem, & instantem torturæ, non suspicionem inferendi eius, l. metum præsentem, ff. de eo, quod metus caus. & l. metum accipientem, & l. metum autem, ff. eodem. Et tunc confessio dicitur facta metu tormentorum, vbi torquendus ducitur ad pedem torturæ, & ligantur eius manus retro, & hoc casu non valet eius confessio, nisi perseveret extra locum tormentorum, vt supra dixi. quia lex æqui parat talem confessionem extortam metu tormentorum confessioni factæ in tormentis, vt C. quorum appell. non recip. l. iij. ibi, aut formidine tormentorum, & nota. q. ibi, dicit formidine, non autem dicit in tormentis, & idem sentit glo. ibidem, & ar. ff. de iniur. l. Item apud labeonem, §. adijcitur, versic. quæstionem. ibi, Quæstionem intelligere debemus & tormenta, &

corporis dolorem ad eruendam veritatem. nuda ergo interrogatio, vel leuis territio nō pertinet ad hoc editum, vnde paria sunt, & equipollentia quo ad leg. cornel. de sicar. hominem percutere gladio & stringendo gladium, hominem insultare, l. j. §. diuus, C. ad

leg. cornel. de sicar. sic sufficit terror armorum, etiā si quis armis vsus non sit, l. idē est, §. armis, versic. si qui armati, ff. de vi, & vi arma. Quid autē si quis ducat ad pedē torturæ, sed nō ligant ei manus retro, put. §. in figura: sed tantū iudex minatur ei quæstionem, nisi cōfiteatur, & ob eas minas confessus fuerit, nunquid talis confessio videtur facta formidine tormentorum? vt dicamus confessionem nō valere, nisi perseveret in ea videtur q. sic, arg. d. l. j. §. armati, & d. l. metum præsentem, ff. de eo quod met. caus. & l. j. §. ex incendio, ibi, propter tumultum incendij, vel propter trepidationē incendij rapuit, ff. de incen. rui. & naufra. & l. Pedius, eodē. Quid vero si iudex denegat cibum, & po-

palam fateretur, decretam ei esse quæstionem. ^A

Dixit veritatem se non taciturnum, nec aliud scire, quàm quod paulò antè rogatus nobis locutus fuerat. Tum assumptus est à tortoribus, & ab eisdem exutus, positusq; super lapide à pariete præminentem nostro iussu signum crucis in fronte pollice pingit, & precatur in noīe patris, filij, & spiritus sancti Amē: deinde ligatis, ^B singulis pedibus, ac manibus funiculo ferreis annulis trahitur, subijciturque ad pedes paruus tripus, quo magis distrahatur, ac sollicitatur sacrosanctē de verō fatendo.

Is vociferans, Iesus Iesus morior:

tum reo, vel facit eum contineri in arcto & stricto carcere, donec confiteatur, & ob hoc sit reus cōfessus. Dic q. talis cōfessio videtur facta metu tormentorum, vt ff. de iniur. d. l. Item apud labeonem, §. quæstionis, ibi, nam quæstionis, verbo etiam ea, quæ malam manum dicitur continetur. Confessio ergo per metum, & impressionem tormentorum facta, ad hoc vt dicatur sponte approbata, debet fieri per vnum diem post, & vnam noctem post tormenta, aliās dicitur facta metu tormentorum: quia ex vicinitate actuum iudicandum est metum durare, Alexand. in consil. xcvij. nu. 5. & 6. in 3. volu. & Barth. in l. j. §. diuus, ff. de quæstio. & Angel. in l. ij. C. de custo. reo. & c. Lot. xxxj. q. ij. & cap. j. extra quod met. caus. Idem vbi aliquis est tortus non præcedentibus legitimis iudicijs, confessio facta in tormentis quantumcunque postea ratificata, non est sufficiens ad condemnationem, Alexand. in consil. j. nu. 5. in 3. volu. alleg. glo. iuncto tex. in l. pe. ff. de quæstio. & l. j. §. diuus Seuerus, ff. eodē. Angel. in l. q. in aliena, §. celsus, ff. de acq. hæred. dicit q. si aliquis sit tortus nō præcedētibus iudicijs, si postea perseveret in confessione, notarius non potest scribere ipsum sponte confessum, si sciuit eum tortum sine iudicijs, quia præsumitur durare metus tormentorum, ideo tunc scriberet contra veritatem. Si autē iuste iudicia præcessissent tormenta, tunc bene posset scribere notarius, q. reus fuit sponte confessus, dummodo inter tormenta, & confessionem aliquod mediū inter-

uallum interueniat : quod interuallum quale esse debeat relinquere arbitrio iudicantis, vt not. i. d. l. j. §. diuus Seuerus, ff. de quæstio. & ita tenet Ioan. de Imol. in d. §. celsus, & idem Alexand. in cõsilio v. nu. j. primo volumine. Et consilio liij. nu. 2. & in 3. volu.

C 7. **S** V M ego clericus.) An clericus possit torqueri: dic q̄ sic, vt C. de episc. & cleric. l. præbyteri, & xliij. q. vj. c. si res. & de hoc per canonistas in c. j. extra depositi. & per abbatem, in c. cū in contemplatione de reguli. iur. i. antiquis, & glo. in l. fallaciter, §. quod si ingenuorum, C. de aboli. in verbo, vexata.

D 7. **H** A morior.) Iudex qui aliquem torqueri mandat, si talis vi tormentorū moriatur, eo forte q̄ erat antiquus, vel valetudinarius, vel aliàs, iudex ipse priuandus est officio, & aliàs puniend⁹, si ob dolum, vel culpā hoc euenerit, vt not. in l. Gracch⁹. C. ad leg. iul. de adult. & Bart. in l. quæstionis, ff. de quæstio.

E 7. **Q** V I homicidiū cõmississet.) Tortus si confiteretur, & aliquos tāquam consccleratores, & complices criminis accusauerit, nō propter hoc illi accusati essent prehendendi, vel torquēdi: nisi supereffent alia indicia, & adminicula probationum: induceret tamē præsumptionem modicā, vel non modicam secundū qualitatem personarum, & si tortus p̄seuerauerit vsq; ad mortem. & de hoc not. Cy. in l. fi. C. de accus. & l. repeti. ff. de quæstio. Quæritur autem an cõfessus de crimine possit interrogari de alio crimine: dic q̄ sic de consuetudine, si constet de eo crimine aliquantulū per informationem: quam cõsuetudinē approbat Bart. in hac materia, in hoc q̄

vos, inquit, me interimitis, Sū ego clericus, & sacris initiatus, peto ad meū iudicem ecclesiasticum remitti.

Deinde superposito faciei strophio: lo vdo alter tortorum, compresso torti naso, primum aquæ ahenum ori infudit, quam eructando miser finxit loqui velle: is laxato naso receptoq; anhelitu in hæc verba erupit: ha morior, moruus sum, ego vitam exhalo.

Adhortatus itaque ne quid veriticeret, cædemq; cuius reuisset, agnosceret.

Dixit moriar ego potius, quàm tanta tormenta patiar.

Secundo ingesta est ori eius secundi aheni aqua pressis naribus, quā aquā reuomuit, quantū potuit, nihil cõfessus.

Infusa est adhuc tertij aheni aqua modo, quo memoratū est, totum se cõmouit tortus.

Rogatus qui homicidium commississet, committētīve suppetias tulisset.

Nihil voluit respondere.

Subiectus est per eosdē tortores magnus tripus tenso funiculo, vt corpus magis tenderetur, & miser grauius torqueretur.

Hei hei confitear, inquit, heu quantum vim patior, ficcine me decet nunc mori inconfessum: vis falsum tormentorū vi à me extorquere. O maledicti tortores, estis ne carnifices, aut ijs crudeliores, qui me tā grauibus, tā atrocibus excruciatīs supplicijs. O deus erue me à circumstantibus.

Infusa est quarti aheni aqua vt supra.

Iam venter aqua intumescerebat ei usq; partem aliquā euomuerat, nec quicquā promere voluit: denuo 5, 6. aquæ ahenū exhaust, diffitens omnia.

habetur in aut. vt iudic. sine quoquo suffrag. §. oportet, col. ij.

F 7. **D** I F F I T E N S omnia.) Vbi reus in tortura non confitetur delictum, venit liberandus, quasi indicia sint purgata, vt dicit Bart. in l. fi. ff. de quæstio. Ideo quando ex tortura non potest crimen inueniri, videt q̄ tortus absolui debeat: quia licet indicia præcesserint torturam non excusatur accusator à calumnia, & p̄pterea damnū laeso contingēs indebite debet sibi emendare, secundum Bal. in l. fi. ff. de calūnia, & facit secundum eundem quod not. in l. pe. C. de cõdict. ob caus. dato. & l. dominus, C. de quæstio. vbi dominus, cuius seruus est tortus, agit cõtra calūniatorem, & quæ habētur in l. sed si vnus, ff. de iniurijs cum similibus. Vnde si reus aliquid iniuriæ tolerauerit, id est si vel carceres sustinuerit, vel tormenta, vel verbera, vel cathenas, accusator nō poterit ex hoc abolitionem obtinere cū effectu, nisi forte ille, qui passus est suū accommodauerit consensum ad petendam abolitionē, vt l. fallaciter, C. de aboli. Quod si ingenuorū, vel plebeiorū, qui conscij, vel participes criminum non erant, gratia testimonij corpora fuerint lacesita verberibus, tormentisq; vexata: abolitionem etiā duarū partiū consensu petitam denegari oportet, & crimen propositum, cuius examē tormentis iam coeperat agitari oportet, d. l. fallaciter, §. q̄ si ingenuorum. Si vero

P R A X I S C R I M I N I S

indicia sint manifesta, ex quibus reus est tortus, excusant accusantem à calumnia secundum Bal. in l. iij. C. ad leg. Iul. de adult. unde reus tortus liberandus erit ab illa inquisitione tantum, sed non diffinitiuè à delicto, secundum Par. de put. in tract. de syndic. in verbo viso & c. per not. p. Saly. i. l. si hi q. adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. vbi dicit per glo. ibi positam, q. si iudex habet sufficientia indicia contra accusatum, qui pluries tortus nihil voluit cōfiteri, nō debet ipsū diffinitiuè absolvere, sed debet cōcedere abolitionē accusatiōis, vt C. de abolit. l. ij. & idē tenet Saly. in l. si q. salu. cui, C. ad l. lu. maiest. vbi dicit, q. si re⁹ delatus i illo crimine nihil cōfessus est, ppter qd' accusator tortus fuit qui nihil probauit, q. iudex neutrum absoluet, sed rē indiscussam dimittet. Et ideo debet liberari fideiussoribus, & non diffinitiuè absolui à crimine: quia possent superuenire alia indicia. & idem videtur tenere Saly. in repet. l. siquidem, C. de accusat. Et sic iudici pro animi arbitrio relinquendum, an sint indicia manifesta, vel non manifesta, l. iij. §. eiusdē, & §. tu magis scire potes, ff. de testib. ad hoc quadrat nouū statutum regium art. clxiiij. cuius est hic tenor: *Et si par la question, ou torture l'on ne peult riens gagner a l'encontre de l'accusé, tellement qu'il ny ait matiere de le cōdemner, nous uoulons luy estre fait droit sur son absolution, pour le regard de la partie ciuile, & sur sa reparation, de la calumnieuse accusation, & a ceste fin les parties ouyes en iugement pour prendre leurs conclusions, luy a l'encontre de l'autre, & estre rigles en procez ordinaires, si mestier est, & les iuges y uoyent la matiere disposee.* Vtrum autem quæstio repeti possit? dic q. regulariter rei torti in se confessi non possunt in caput aliorum torqueri, l. repeti in fi. ff. de quæstio. nisi in caus. speciali, vt scilicet torqueri possit sine nouis indicijs ad hoc, vt manifestet mandatorē, & focios criminis, l. & si certus, ff. ad senatufc.

sylla. Si autem reus tortus nihil confessus fuerit in tortura, ex nouis indicijs torqueri potest, & repeti in quæstionem, maxime si tormenta animus corpusque durauerit, vt l. vnus, & d. l. repeti, ff. de quæsti. Hæc autem noua indicia debent esse diuersi generis à primis,

ar. not. in l. per hanc, C. de tempo. & repar. appell. & Bart. in l. vni⁹, ff. de appell. cōsti. reg. Lud. xij. ar. cxiiij. Quæro autē an propter cōfessionem factam in tormentis, quis teneatur perseverare in illa cōfessione extra tormenta? videtur quod sic, secundum Bal. in l. in bonæ fidei cōtractibus, C. de reb. cred. versiculo. Itē quæro de quæstione facta in tormentis, vbi dicit, q. si talis confessio facta in tormentis præcedentibus in indicijs reuocetur: tamen illa talis confessio illo modo facta inducit semiplenam probationem, ita voluit glo. in l. ij. C. de custo. reo. & ibidem Bal. & ideo nisi reuocans confessionē probet contrarium, cogitur perseverare in tali confessione per repetitionem tormentorum, secundum d. Bal. in d. l. in bonæ fidei.

Solutus præterea, & remotus est à quæstione, distorta membrā composita, ac sublatus per dictos tortores super stratum ad focum, deniq; appositum panis, & vini ientaculum.

Absoluta iam vniuersa criminacionis institutæ praxi, nobis primo dispiciendū est, ad quem modū, qualiter, & quibus modis cōmittantur maleficia.

Secundo quibus modis, quantū ad notorium attinet, eadem maleficia cōprobari possint.

Tertio quis modus in irrogandis pœnis sit obseruandus, quæ singula ordine tractare in animo habemus, quibus peractis finē imponemus iudiciali huic disputationi.

Bart. autem in l. vnus, §. j. ff. de quæstio. distinguit qualitatem indiciorum torturam præcedentium, videlicet aut indicia non erant multum vrgentia, vel manifesta, & non repetetur quæstio: aut erant indicia multum vrgentia vel manifesta, & tunc repetetur, & ita practicatur secundum eundem. Sed quomodo purgabit iudex illud indicium, quod oritur ex cōfessione in tormentis extorta, an iudex debeat adhibere tormenta, donec ille perseveret? & videtur q. non, sed tantum per secundā torturam purgetur: quia Bal. in d. l. in bonæ fidei, dicit quod ex tali confessione in tormentis, oritur semiplena probatio per glo. in d. l. ij. C. de custo. reo. ergo per secundam torturam purgabitur illa semiplena probatio, sicut purgantur alia indicia, vt Bart. in l. si. ff. de quæstio.

ANIMADVER
TENDVM PRIMO QVAT-
tuor modis delicta perpetrari.
Scilicet facto, dicto, consilio, &
scriptura, vt ff. de actio. & oblig.
l. ex maleficijs, & l. aut facta, ff.
de pœnis. Et hæc committuntur,
aut proposito, aut impetu, aut casu.

PROPOSITO scilicet dolo delinquit latrones, qui
factionem scilicet. i. societatem cum alijs habent.

IMPETV scilicet culpa lata, cū per ebrietatē ad ma-
nus, vel ad ferrum venit.

CASV vero scilicet culpa leui, & leuissima, cū in ve-
nando telo in feram missō, hominem interfecit, l. respī-
ciendum, §. delinquent, ff. de pœnis.

PROPOSITO antecedenti quāq; committitur deli-
ctum: & hoc contingit duobus modis. Primo insultan-
do, vt l. is qui aggressorē, C. ad leg. cor. de sicar. Est au-
tem insultus in alium saltus, vt l. j. §. cum arieres, ff. si
quadrup. pauper. feciss. dicat.

SECUNDO modo committitur delictū ex propo-
sito proditorio, vt ff. ad leg. Iul. maiest. l. iij. In princip.
Est aut prodere vnū actibus ostendere, & aliud in mē-
te gerere, vt l. j. ff. de præuaric. Exemplū ideo, vt si ego
ueniens tecū tanq̄ socius itineris nulla interueniente
rixa te percutio, non possum dici cōtra te fecisse insul-
tum: sed dicor hoc fecisse proditorie. quia aliud gere-
bam in animo, quā quod gerebā in actu, tex. ad hoc
in l. fi. de delato. lib. x. C. vbi dicit, si seruus dominū ac-
cusauerit, siue detulerit in exēplū omniū proditorum
seuerissimæ sententiæ subiugari debet: etiā si obiecta
p̄bauerit, excepto crimine maiestatis: quia aut in me-
tallum seruus dānatur, aut etiam ad mortē, & ibi glo.
SECVS autem si esses mihi inimicus. Ita q̄ essent ini-
micitæ inter te, & me, quia si te percussērim, non vi-
deor te p̄datorie percussisse, cū illud quod facio, ī acti-
bus ostendebā antea me tibi deseruire velle: ideo ca-
uisse potuisses, vt d. glo. in l. fi. de delator. Cum scriptū
sit nūquam credas inimico tuo in eternum. sicut enim
atramentum eruginat nequitia illius, vt Eccle. xij. ca.
& Specul. in titul. de cita. §. sequitur iuxta illud Italo-
rum, cum inimico reconciliato no te fidare.

IMPETV delictum contrahitur, quando inter duos
simul instātes oritur subito rixa, seu propter verbū no-
uum, vel contentionem nouiter emergentem, seu pro-
pter ebrietatem, vt l. si in rixa, ff. ad leg. cor. de sicar.
& d. l. aut facta, §. qualitate, ff. de pœnis, & in tali males-
ficio non potest dici insultus commissus, nec factum
proditorium: sed impetus. Ebrietas ergo magna exte-
nuat delictum, nō autem in totum excusat, vt leg. om-
ne delictum, §. per vinum, ff. de re milita. vbi dicitur
per vinum, aut lasciuia lapsis capitalis pœna remitten-
da est. sed militiæ mutatio irroganda est: & sic mi-
nus punitur, quā si non inebriatus deliquisset, punit
tamen eo, quōd fuit in culpa lata inebriando, quæ cul-
pa non punitur in criminalibus, tanq̄ dolus, sed mitius
arbitrio iudicis, vt l. lege cor. §. j. & l. in lege, ff. ad leg.
cor. de sicar. Ebrietas vero parua nō minuit delictum,

vt in diuina scriptura habemus exemplū de Loth, quē
inebriauerunt filia eius, & se nesciēti miscuerūt. Quā
propter culpandus quidē fuit: non tamen quantum ille
incestus, sed quantū ebrietas illa merebat, cū nesciret
filias suas esse propter ebrietatem, vt c. inebriauerunt,
xv. q. j. & glo. ibidē dicit, q̄ sola ebrietas est peccatum
veniale, alleg. §. criminis, xxv. dist. Et sic maleficiū per
leuē ebrietatē, seu calorē leui mente turbata, nō tñ exi-
lio mentis, dicitur impetu factū. i. non appēlate, & de-
liberatē, sed incōsultē, & subito motu: & minor dol⁹,
quā si cū deliberatione scelus esset perpetratum, vt
iuribus supra alleg.

CASV autē maleficio committitur, sine dolo, & aīo:
& tūc est impunibile, vt l. si fortuito, ff. de incēd. ruī. &
naufra. vbi dicit. Si fortuito incendiū factū sit, venia in-
diget: nisi tā lata culpa fuit, vt luxuriæ scilicet late cul-
pæ, aut dolo sit p̄xima, vt l. quæ fortuitis, C. de pigno-
r. actio. & d. l. respiciendum, §. delinquent, ff. de pœnis,
& ff. de præuarica. l. pe.

DISTINCTIO aut pœnarū ī his trib⁹ casib⁹ est hæc.

QVI proposito, id est, dolo hominē occiderit, cuius
ve dolo malo incēdiū factū fuerit: quīve hoīs occidē-
di furtiue faciēdi causa ambulauerit perueniendo ad
aliquem actū, punit capite, scilicet lege cornelia de si-
carijs, nō habita differentia cuius cōditionis hoīm in-
teremit, l. j. §. j. & ij. ff. ad leg. cor. de sicar. nec debet re-
stitui per principem, nec pœna mortis ei remitti, l. ne-
mo deinceps, & ibi, Bal. C. de episc. audient. Etiā minor
vbi inest dolus non restitueret: cū malorū mores infir-
mitas animi nō excuset, l. j. C. si aduers. delict. interest
reipubl. siquidē ne pœna facile remittat: ne ad males-
ficia quisq; profiliat, l. si operis, C. de pœnis. Nam facili-
tas veniæ incentiuū tribuit delinquendū, xxiiij. q. iij. c.
est iniusta, & extr. de vit. & honest. cleric. c. clericorū.
Quinimo sunt quædā culpæ, in quib⁹ est culpa relaxare
vindicatā, vt c. j. extra de postul. prælat. Ideo vbi iudex
cōpertū crimen nō vindicat, tegere, vt cōsciū crimī
nosā festinat, l. ij. C. de commerc. & mercat. **IGITVR**
siquis quē percusserit animo occidendi: pari pœna de-
bet plecti, ac si occidisset: licet vulnerat⁹ nō decesserit,
l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. Nā in delictis punitur
animus, licet nō sequat effectus, vt l. si quis nō dicā ra-
pere, C. de episc. & cleric. & c. furtum, xiiij. q. vj. **IVRE**
aut municipali, & cōsuetudine regni franciæ regulari-
ter nō punit anim⁹, nisi sequat effect⁹: & punit tm ho-
miciū subsecutū. Idē tenet Bart. in l. si in rixa, & l. j.
§. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. & Ang. de malefic. in ver-
bo, in platea cōmunis, vers. tu aut, nu. 3. **POENAE** ergo
personales scilicet amissiones vitæ, & mēbri requi-
runt actū cōsummatū. Sed pœnæ minores non requi-
runt delictū cōsummatū, sed inchoatū, vt ff. de extra-
ord. crimi. l. j. §. qui puero, in verbis perfecto flagitio
punitur capite, imperfecto deportatur, & Bal. in d. l. si
quis nō dicā rapere, C. de episc. & cleric. Inchoat autem
delictum statim, q̄ conatus transit in alium, id est in
contumeliam alterius, & non ante, licet finalis effect⁹
non sequat. Et hoc potest cōtingere dupliciter. Primo
per actum remotū à principali delicto, sicuti est insul-
tus ad homicidiū faciendū: vel p̄ actū p̄pinquū, sicuti
i. j.

PRAXIS CRIMINIS

est vulnus. Actus ergo verbi, & actus facti remotus minus punitur. Sed actus propinquus acrius punitur. Iudex tamen ibi ex officio mitigat poenam, vt ff. de poenis, l. si quis aliquid, §. nondum, & l. aut facta, §. euentus, ff. eodem. Nec obstat l. is qui cum telo, C. ad leg. cornel. de sicar. quia ibi delinquens punitur eadem lege, non tamen eadem poena, ac si consummasset delictum, vt not. Guill. de cun. in d. l. si quis non dicā rapere. In leuioribus etiam delictis non punitur affectus, nisi sequatur effectus, l. j. §. ff. quod quisque iur. Sed ibi la regula non procedit in delictis, in quibus lex solum affectum considerat, vt Bart. in l. generaliter, §. j. ff. de calumniat. redeūdo autē ad poenam huius legis cornel. de sicar. Sciendum est, quod poena huius legis est, vt quae eadem commiserunt sponte, dolove malo in honore aliquo positi deportari solent in insulam. Et qui secundo gradu sunt, id est humiliores, capite puniuntur, facilius hoc in decuriones fieri potest, sic tamen vt & consulto prius principe & iubente id fiat: nisi forte tumultus aliter sedari non possit, vt l. qui caedem, & l. eiusdem, §. pe. ff. ad leg. cornel. de sicar. & l. diui fratres, §. j. & finali, ff. de poenis, & l. j. §. j. ff. de bonis eorum, qui ante sententiam mort. sib. consciue. & l. moris, §. sed enim, ff. de poenis, vbi dicitur, Sciendum est discrimina esse poenarum, neque omnes eadem poena affici posse. Nam imprimis decuriones furcae subijci, vel viui exuri non possunt. Et si forte huiusmodi sententia affecti fuerint, liberandi erunt. Sed hoc non potest efficere, qui sententiam dixerit: verum referre ad principem debet, vt ex autoritate eius poena, aut permutet aut liberetur. Patres quoque, & liberi decurionum in eadem sunt causa, vt d. l. moris, §. parentes, & hoc ratione dignitatis, vt d. l. j. §. ff. ad leg. cornel. de sicar. & l. honor veteranorum, C. de poenis. Ideo vbi persona delinquens est in gradu dignitatis, vel status, vita debet ei concedi ex benignitate dispensationis, sed tamen debet capite puniri, scilicet deportari, vt ff. de incend. rui. & nauis. l. fin. Capita autem damnatio est mors, vel etiam ciuitatis amissio, vel seruitutis impositio, l. rei capitalis, ff. de poenis, & l. ij. ff. de publi. iudic. & ff. de bono. possess. l. edicto, §. rei autem capitalis. Excellenti etiam in arte, qua excellit, quando est optimus artifex, & valde utilis reipublicae, ei decapitando parcitur consulto prius principe, vt l. ad bestias, ff. de poenis. Si autem aliter populus sedari non possit, venit decapitandus, vt d. l. qui caedem, l. eiusdem, §. pe. ff. ad leg. cornel. de sicar. & sic propter tumultum, & scandalum aliqua postponuntur, & sunt, quae aliter non fierent, in c. de his vero, l. distinct. & c. placuit, de consecra. dist. j. s. i vero delinquens est in dignitate constitutus, cui ex qualitate delicti per legem imponitur poena mortis, debet decapitari, vt l. capitalium, §. solent, versic. nonnunquam, ff. de poenis. Et Bal. in l. data opera, C. qui accusa. non poss. Et potest iudex inter poenas mortis arbitrari, an igni subijciat, vel furcae, vel decollat: quia gratiam facere potest poenae, non vitae, sed leuioris, prout dictauerit sibi aequas arbitrij secundum dignitatem, secundum aetatem, secundum merita prioris vitae, vt l. quid ergo, §. poena grauior. ff. de his, qui nor. infra. & l. & si seuerior, C. ex quibus caus. infra. irrog. & l. aut damnum,

§. proinde, ibi, nec liberam mortis facultatem concedendi, ff. de poenis, viles ergo personae, vel infames comburuntur, vel bestiis lacerandae traduntur, vel furca suspenduntur: sed nobiles, & barones decapitatur secundum Bal. in d. l. data opera, & l. i. seruorum, §. j. ff. de pe.

Quod vbi impetu autem, vel per lasciuiam causam mortis prebuerit, scilicet per latam culpam, mitius punitur, quam si dolo deliquisset: quia non punitur capite scilicet, l. cor. de sicar. sed relegatur in quinquennium, vt l. lege. §. cum quidam, ff. ad leg. cor. de sicar. Exemplum est, vt si quis hominem occiderit si non animo occidendi hoc ad miserit, absolui potest ab accusatione leg. cor. de sicar. vt l. j. §. diuus, ff. eodem. Culpa tamen contrahitur etiam si sine voluntate delinquendi deliquerit, vt ff. ad leg. aquil. l. qui occidit, §. pe. & ff. de minor. l. si ex causa, §. si mulier, & glo. in l. j. C. ad leg. cor. de sicar. & l. eum, C. eodem. Aliud exemplum est, si quis aedes, acruumve frumenti combusserit, vincetus verberatus igni necari iubetur, si modo sciens, prudensque id commiserit. Si vero casu, id est, negligentia, aut noxam scilicet damnum sarcire iubetur, aut si minus idoneus sit, leuius castigabitur, quam si dolo commisisset, l. quae aedes, ff. de incend. rui. & nauis. & ita punit negligentia, vt ibidem. Aliud exemplum, si quis gladium struxerit, & in eo percusserit indubitate occidendi animo, id eum admisisse constat, & ideo pro homicida damnandus. Sed si claua percusserit, aut eum cucuma in rixa, quauis ferro percusserit, tamen non occidendi animo, leuianda est eius poena: qui in rixa casu magis, quam voluntate homicidium admisit, d. l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. Ratio quare mitius puniatur, qui culpa lata deliquit, quam dolo est, quia lata culpa in criminalibus non aequiparatur dolo, vt l. in lege, ff. eodem. s. d. querit glo. in d. l. j. C. ad leg. cor. de sicar. quomodo probetur illa negatiua, quod quis non animo occidendi occiderit: respondet glo. quod illa negatiua potest probari per praesumptiones, probando amicitiam, & affinitatem, & qualitatem occidentis, & etiam per iuramentum purgationis, alleg. in arg. l. pnti, §. sic vbi, C. de his, qui ad eccle. cofug. & l. si non conuicti, C. de iniur. Dicuntur dolus, vel bona fides non sunt nisi passionibus animae, quae soli deo sunt notae, vt not. per glo. in §. alie, Instit. de actio. & ideo nobis non sunt cognitae, nisi per exteriora, quae indicant animi qualitatem, vt ff. de supellec. lega. l. labeo, §. idem tubero, & ff. quibus caus. in possess. eatur, l. Fulcini, §. quid sit latitare, in glo. vide Cepol. in confi. xxxj. In contrarium autem probatur animus occidendi ex qualitate percutiendi. debemus enim inspicere prius propositum, vtrum fecit ex proposito, an fecerit in rixa, vel ex quodam impetu. Si in rixa fiat, debemus inspicere, quo genere teli percussit, an gladio, an baculo, vel lancea. Et si lancea, aut ferro, an hasta cum baculo. & si baculo percussit, aut percussit in capite, aut in alia parte corporis, vt d. l. j. §. diuus, & ibi Bart. ff. ad leg. cor. de sicar. & ibi glo. & l. j. & iij. C. eodem, & glo. in c. significasti, ext. de homic. Vnde si aliquis ab aliquo percussus morte percussit ligone percussit, quis vim vi repellere omnes leges, & omnia iura permittant, vt l. j. C. vnde vi, & c. vt famus, §. vlt. ext. de sen. exco. quia tamen id debet fieri cum moderamine inculparum tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam, non videtur repercutiens a poe-

na homicidij penitus excusari: tū à ratiōe instrumenti quo percussit, quod cum graue sit non solet leuem plagam inferre, tum ratione partis, scilicet capitis, in qua fuit ille percussus, in qua quis de modico ictu letaliter solet lædi, vt d. c. significasti, in fi. extra de homicid. Si tñ reperciens se defendens ex proposito nō excedat modum, non tenetur, vt xxij. q. iij. c. non inferenda. Exemplum. Caupo seu tabernarius, in semita noctu supra lapidē lucernam posuerat, & quidā prateriens eam sustulerat. Tabernarius eū consecutus lucernam reposcebat, & fugientem retinebat: ille flagello, quod in manu habebat, in quo dolor inerat verberare tabernariū cœperat, vt se dimitteret, & ex eo maiore rixa facta tabernariū ei, qui lucernā sustulerat oculū effodit. Consulebatur nū iniuria dānū dedisse videret? Rñ. nisi data opera oculum effodisset, non videri damnū iniuria fecisse. Culpā enim penes eum, qui prior flagello percussit, residere: sed si prior ab eo nō vapulasset, sed cū ei lucernā eripere vellet, rixatus esset, tabernarij culpam factam videri, tex. for. in l. si ex plagis, §. tabernarius, ff. ad leg. aquil. Similiter etiam si quis modum excedendo, non tamen ex proposito clericū repercuteret, non censeretur excōmunicatus, arg. extra de senten. exco. c. ppendimus. vbi cauetur, q̄ quidā sacerdos fuit laqueo suspensus, licet degradatus non fuisset, tex. etiam in c. olim, le. j. extra de resti. spol. Est tamen argumentum cōtrarium, q̄ non liceat vim vi repellere, vt xlvi. dist. c. seditonarios, & xxij. q. j. §. j. & c. j. & q. iij. §. j. & extra de homicid. c. suscepimus, & xxij. q. iij. c. inter querelas, & C. de episc. & cler. l. si quis i hoc gen^o. Rñ. ad hoc, q̄ vim vi repellere licet, vt iur. supra. Tñ quēdā sunt consideranda in repulsione, scilicet vr incōtinēti fiat, & nō ex interuallo, vt ff. de vi, & vi armat. l. idem est, §. eū igitur, & extra de senten. exco. c. si vero. Item si causa defensionis, & nō vliscendi, vt ff. ad leg. aquil. l. scientiam, §. si. & xxij. q. j. c. quid culpatur, & cū moderamine inculpatæ tutelę. Tamen si quis modum excedat, & non ex proposito, nō tenetur, vt in cōcord. præd. iur. Alij, vt Ala. & Ioan. sic distinguunt, Aut sit vis personæ, aut rebus. Si personæ, tunc anteq̄ vis sit illata, repellenda est. Et si quis vim factam repellat, potius præsumi debet, q̄ defendendi non vliscendi causa hoc fiat: dummodo in ipso negotio fiat, d. l. si ex plagis, §. tabernarius. Et hoc si percussor volebat denuo percutere. Alioquin si nolebat ipsum repercutere, & aliter percussit, potius dicitur esse vindicta, q̄ repulsio iniuriæ: & hoc æquum videtur. Seruatur enim modus, tamen, si illud fiat tantum, quo omisso violentia repelli non posset. Si ergo violentum interficis sic q̄ periculum mortis ab eo euitare non possis: eum sine pœna interficis, vt ff. ad leg. aquil. l. iij. & C. ad leg. cornel. de sicar. l. si quis percussorem, & l. ij. eodem. Si autem vis inferitur rebus, licitum est repellere vim illatam incōtinēti, & inferendam, vel quā citius seuerit, & poterit collectis amicis, vt ff. de acquir. possess. l. quod meo, §. vlt. & l. clam possidere, §. qui ad nundinas, & extra de restitut. spolia. cap. olim. iniuriam vero iam illatam personæ ex interuallo repellere non licet, quia sic esset vindicta, & sic intelliguntur contraria, vt glo. in c.

significasti, extra de homicid.

IN delictis ergo per impetum, aut lasciuia aut ebrietatem latam, aut leuissimam culpā sine dolo, & extra animum commissis noxa non cōmittitur inexcusabilis, quin reus restituatur per principem, quando cōtrahitur maleficium, vt homicidium, vt pœna corporalis, & pecuniaria, quod ad publicum interesse, scilicet fisci non irrogetur, vt l. j. iuncta glo. C. si aduers. delict. & l. omne delictum, §. per vinum, ff. de re milita. Et notanter debet restitui per principem de consuetudine regni Francia, qua quis morti subijcitur, vbi hominem occiderit siue dolo, siue impetu, siue culpa lata leui aut leuissima culpa, nisi restituatur per principē. Et hæc consuetudo imitatur ius diuinum dicens, Qui occiderit occidatur, vt Exod. xxj. c. & glo. in c. si quis nō iratus, xv. q. j. & in addit. ad Barth. in l. nemo deinceps, C. de episc. audi. Paul. de cast. tamen in d. l. nemo, dicit, q̄ licet statutum dicat, q̄ qui occidit occidatur, debet intelligi, si dolo se occidit, & ita plures iuasse dicit, Consi. cccxlviij. Iure tamē ciuili si quis per lasciuia, aut ebrietatem hominem occiderit, non restitutus per principem non punitur lege cornelia de sicar. sed tantum relegatur in quinquennium, vt l. lege cornelia, ff. ad leg. cornel. de sicar. Vnde si quis non iratus, sed propter disciplinam aliquem verberauerit vel colaphum alicui dederit, & casu occiderit, sicut fieri solet, Quantum ad gratiam innocens est, quia extra animū, & sine dolo, deliquit: quia gratia voluntatem non op^o requirit. Quantum ad legem reus est, quia opera lex querit, vt d. cap. si quis non iratus, xv. q. j. Si autem dolo hominem occidisset, teneretur pœna mortis leg. cornel. de sicar. l. qui eodem, & l. eiusdem, ff. ad leg. cornel. de sicar. vbi ergo contrahitur maleficium, licet in eo non sit dolus, punitur tamen propter leuem, vel leuissimam culpam: sed leuius quā leg. cornel. de sicar. vt supra dixi, l. absentem in fi. ff. de pœnis. Et hoc ratione mali exempli, l. si quis aliquid, §. qui abortio nis, ff. eodem. Et siue quis sit restitutus siue non, tenetur tamen actione legis aquiliæ ad damna, & interesse, & actione iniuriarum erga offensum, aut eius hæredes, vt l. sed & si, ff. ad leg. aquil. & l. dominum, C. de iniur. & glo. i. §. iniuria, Insti. de leg. aquil. Nec minus ex culpa, quā ex dolo quisquam tenetur actione legis aquiliæ, vt l. in lege. la. ij. ff. ad leg. aquil. Quorum damnorum & iniuriarum æstimatio ad iudicem spectat, vt l. j. §. spectat, ff. de iniur.

VIDE TVR q̄ vbi cōtrahit maleficium ex culpa leui nemo tenetur, vt Insti. qb. mod. re cōtrah. oblig. §. per. vnde si quis per iocū aliū percutiat, aut dū certat, iniuriarum non tenetur: aut si hominem liberum eeciderit, dum putat seruum suum, in ea causa est, ne etiam iniuriarum teneatur, vt d. e. relatum, xv. q. j. lapsi etiam per vinum, aut lasciuia apud sapientes iudices venia quadā facta donantur. Nā quę sobrii cauemus per ebrietatem ignorantes committimus, nesciunt enim quid loquantur, qui nimio vino indulgent: verum sepulti iacent, leuitatis tamen damnantur auctores, quoniam euitanda est ebrietas, per quam erimina casij.

PRAXIS CRIMINIS

tere non possumus, vt c. sanē. xv. q. j. Ita q̄ ebrius non secundū qualitatē delicti, sed quantū ebrietas illa meretur dānatur, vt c. inebriauerunt Loth. d. xv. q. j.

T E M E R I T A S igitur facilitatis, incōsultūq̄ calor calūniæ vitio caret, & ob id quēpiā nullā poenam subire oportet, vt l. j. ff. ad senatūsc. Turpil. nec quicquid calore iracundiæ, vel fit, vel dicitur, prius ratū est, q̄ si p̄ferantia apparuerit animi iudiciū fuisse, l. quicquid, ff. de regul. iur. Nā lubricū linguæ ad poenā facile trahendū nō est, quāq̄ temerarij digni sint poena, l. famosi, ff. ad l. Iul. maledicti. Hinc est q̄ quidā à iudiciaria seueritate præstant immunēs, quos vitæ vilitas dignos legū obseruatione non credidit: nec innodant legū laqueis, l. quæ adulterium, C. ad leg. Iul. de adult.

Q V I casu hominē, pura qui latronē insidiatorē occiderit nō tenetur, nec lege cor. de sicar. nec lege aquil. scilicet ad dānum, & interesse: si aliter periculū effugere non potuit, nec is quidē lege aquilia tenetur, qui casu occidit, si modo culpa eius non inueniatur. Nā alioquin nō minus ex culpa, q̄ ex dolo quisq̄ lege aquilia tenetur. Itaq̄ si quis dū iaculis ludit, vel exercitat, transeū tenē traiecerit feruū alienū, distinguit. nā si id à milite in campo eo vbi solitū est exercitari admissū est, nulla culpa eius intelligitur. Si alius, q̄ miles tale quid admiserit, reus culpæ est. Idē iuris est de milite si in alio loco, quān qui ad exercitandū militibus destinatus est id admiserit, vt s. iniuria. & s. Item si putator, Instir. de lege aquilia. Non enim debet quis vti exercitio ei non deputato, vt glo. in d. s. iniuria, alleg. in arg. in aut. vt hi qui obligat. habe. se phib. s. sin vero tacuit, col. vj. & l. idē iuris, in fi. ff. ad leg. aquil. & glo. in l. respiciendū, s. deliquit, ff. de pe. & l. pe. ff. de præuarica.

S E D quia supra locuti sumus de delictis, quæ committuntur dolo, culpa lata, leui, & leuissima.

Q V A E R O quid sit dolus, fraus, lata culpa, latior culpa, latissima culpa, leuis, & leuissima culpa, & ex quibus quis teneatur, vel non?

S E C V N D V M est, q̄ fraus, & dolo idē sūt: quia fraus inest dolo, sicut species in suo ḡne, vt ff. de pactis, l. iur. rilentū, s. sed si fraudandi, & ff. de his, q̄ not. infra. l. j.

D O L V S vero est machinatio studiosa ad decipiendū, fallendūq̄ alterū adhibita manifeste, l. j. s. ij. ff. de dolo. Sed cū dolus cōsistat ex aīo, nō pōt p̄bari, sed ex indicij præsumit, vt l. dolū, C. de dolo, præsumitur em̄ dolo q̄nq̄, q̄n præcessit inimicitia, vel cā prædæ, vt l. capitulum, s. qui ob inimicitias, ff. de poenis. Sic ergo videtur q̄ oīs dolus sit præsumptus, & nullus sit dolo manifestus. Quædā sunt indicia manifesta, & illa p̄bata inducūt dolū manifestū, vt d. l. dolū, C. de dolo, vbi dicitur q̄ dolus ex indicij p̄spicuis cōprobat. Quæ autē sunt indicia fati p̄spicue superius enucleauimus. Quædā autē sunt indicia, seu præsumptiōes non ita manifeste, nec dolū oīno cōcludūt, & ista de necessitate nō inducunt dolū, sed præsumptiue, vt ff. mādati, l. si procuratorē, s. dolo, & l. dolus, eodē. Est autē differentia inter dolū verum, & dolū præsumptū, & culpā latiorē: quia minor à dolo malo, non excusatur, l. vnica, C. si aduers. delict. à dolo autē præsumpto excusatur, vt l. j. s. fi. & l. vbi, iuncta glo. ff. de edend. & l. j. s. aduersus, ff. de noui oper. num.

ciat. Cū ergo in criminalib⁹ caus. requiratur p̄batiōes luce meridiana clariores, l. sciant cūcti, C. de p̄b. dolus præsumptus nō sufficit ad cōdēnationē: quia nō debet quis ex præsumptionibus dānari, vt ff. de poenis, l. absentē, nisi forte hoc exprimeretur in iure ex aliqua cā, vt C. de adult. l. si hi qui adulterij, vbi dicitur q̄ ex præfenti præsumitur in præteritū, & violēta præsumptio, quā lex p̄ plena probatione habet, æquiparatur confessioni partis, & autē, si quis ei, C. eodem.

D O L V S q̄nq̄ dicitur bonus, qui pro solertia, & astutia accipitur, & nō punitur: veluti si aduersus hostē, latronē, & machinetur, vt l. j. s. non fuit prætor cōtentus, ff. de dolo.

C V L P A lata vero est nō intelligere quod oēs intel ligunt, vt ff. de verborū signific. l. latæ, & l. quod Nerua, C. depositi. iuncta gl. Si ergo lata culpa venit ex ignorantia, ergo lata culpa nō est fraus præsumpta, seu dolus præsumptus, qui prouenit ex aīo, vt ff. de dolo, l. j. & ideo delinquens per latā culpā mitius punitur, quān qui dolo deliquerit, vt si quis per lasciuiā, aut impetum scilicet per latā culpā cām mortis præbuerit tm̄ in quinquenniū relegatur, vt l. lege cor. ff. ad leg. cor. de sicar. vbi si dolo cām mortis præbuisset, teneret poena mortis, l. cor. de sicar. l. q̄ cedē, & l. eiisdē, s. pe. ff. eodē ad leg. cor. de sicar. **I G N O R A N T I A** autē iuris an à lata culpa excuset? Nos distinctione necessaria eam rem temperare possumus. Aut enim queritur, an ignorantia iuris noceat, aut in latam culpā incidat. Quantū ad primum in lucris iuris ignorantia nocet, maxime si iuris consultorū copiā habere, aut sua prudentia quispiam instructus esse potuit, l. regula, s. fed iuris, ff. de iur. & fact. ignor. & l. bonorum possess. & l. j. s. fi. ff. quis ordo in bo. poss. seruet.

I N damnis vero ea ignorantia in vniuersū nō nocet, l. iuris, ff. de iur. & fact. ignor. Quo ad secundū casus admittitur, i quibus ignorantia iuris latæ culpæ ascribi pōt. Nā iuris naturalis, vel diuinorū præceptorū ignorantia culpā habet, l. venia, C. de in ius vocād. facit glo. in c. non est sine culpa, de regul. iur. lib. vj. Itē si quis ignoret quæ sunt prohibita, quia illicita, l. extat, quod met⁹ caus. & l. miles, s. pe. ff. de re iudic. glo. in l. j. s. ff. de abigeis. Quibus casibus vel lata culpa ignauit si sit incōsulta temeritas, vel lata culpa versutiæ, si adsit versutus animus incurritur, quo tēperamento intelligi cōuenit, l. senatuscōsulto. C. de his in testa. sibi ascrib. & l. fi. s. licet, ff. de publi. l. si id q̄, s. doli, ff. de iuris d. oīm iud. l. iij. s. si quis ignorās, ff. ad Sylla. In quibus iuribus, licet absit lata culpa versutiæ, ignauit tñ culpa cōtrahitur.

C V L P A ergo lata i duo ḡna distinguit. Est em̄ quædā ignauit culpa, quædā versutiæ. Culpa ignauit est quæ supinā negligētā refert, vel vicio naturæ parum perspicacis, vel ex praua educatione cōtractā. Cui culpæ ascribi poterit supina securitas. Improvida, imò nulla rerū gerendarū cura reprehēsa erroris facilitas: & quicqd oīno ignauit, & secordes homines i negocijs tractandis desidē cumularunt, & oscitantē. De qua culpa sensisse videtur l. latē, ff. de verbo. & rer. signifi. & l. nec supinæ. in fi. l. plurimum, in fi. l. regula, s. fed facti, ff. de iur. & fact. igno. & Insti. quib. mod. re com.

trah. oblig. §. prætereā, & is cū similibus. In hanc igna-
uiæ culpā eos innectimus, q̄ ex qualibet leui, vana iniu-
stæve causa ad res improvidas, temerarias aut noxias
mouetur, dū dolus absit, exēpla sunt in l. ij. §. si publica-
nus, ff. vi bono. raptro. l. j. i. fi. iūcta glo. ff. de abigeis. Ce-
terū furiosi, & fatui: quia à ratiōe absunt, etiam à culpa
sunt seclusi, l. ij. §. si. in fi. ff. solut. matri. & l. sed et si, §. igitur,
ff. ad leg. aquil.

C V L P A veritatis corū est, q̄ ex veritate, & malo p̄-
posito, aīōq̄ perfido & vlcerato alienas vel res, vel ne-
gocia affectata quadā improvidētia maligne vel negli-
gunt, vel dissimulant, cū in rebus suis sint p̄uidi, & di-
ligentes. Et qui veritatis sub neglectōnis vicio ita sub
uoluunt, vt manifesti quidē doli crimen colore, vel ve-
lamine negligētiæ à sese amoueant: doli tñ machina-
tione nō careāt. eo genere dissoluta fuit fideiusforis ne-
gligētia in l. si fideiusfor, ff. mandati, & facit l. j. §. j. ver.
sed et si id egeat, ff. de actio. empt. l. idē, §. gñaliter, ff.
mādat. Alij sub hoc tēperamento diuidūt culpā, vt sit
lata & leuis tñ, hæ enim culpæ iter se ex opposito sūt
diuersæ, cū altera negligētiā habeat extreme reprehē-
sibile, nepe nulla diligētia temperatā. Altera culpa (sz
leuis intra fines, seu septa diligētiæ ita cōsistat, vt negli-
gentiæ defectio, si quæ cōcurrit sæpenumero excuset:
quarū hanc leuē, illā latā noīamus. Nō tñ i probat, quin
leuē, & leuissimā distinctis noīb⁹ vsurpemus, dū nō ad
speciē referas. Sunt em̄ noīa magistralia, q̄b⁹ facili⁹ di-
scernit qñ mediocris, qñ exactior diligētia in negocijs
requat: & eo sine intelligit l. à p̄curatore, C. mandat. cū
oīs culpa à p̄curatore exigat graduū differētiās nō spe-
cierū respicimus. Nā graduū augmenta specificā diffē-
rentiā nō cōstituūt. vñ recte Accurf. in l. qd̄ Nerua, ff.
depositi, sub culpa latiore latā intellexit siquidē iuris-
consultus ibidē ornato schemate cōparatiuo in posi-
tiuū vti, sicut alibi furē improbiore, alibi furē i probū
raptorē noīauerat, l. ij. §. ceterū, ff. de vi bono, rapt. inst.
eodē tit. in princ. quæ figura loquendi iuriscōsultis fre-
quens est, l. benignius, ff. de leg. & l. cū pater, §. libertis,
§. rogo, ff. de leg. ij. & l. j. C. de dolo, cū simili, & hæc se-
cundum Vdalric. Zasium doctorem modernum, qui
plura alia dixit in repet. l. quod Nerua, ff. deposit. sed.

S E C V N D V M Bartho. in d. l. quod Nerua, ff. depos.
Plures sunt culpe: scilicet lata culpa, latior, latissima, le-
uis & leuissima. Quo ad latā culpā supra diximus, sed
culpa latior est machinatio ad decipiendū, fallēdūmq̄
alterū adhibita præsumptiue, istud p̄bat in l. j. ff. de do-
lo. Latissima culpa idē est, q̄ dolus manifestus, cui⁹ dif-
finitio cauetur in d. l. j. ff. de dolo.

C V L P A leuis est deuiatio incircumscrip̄ta ab ea dili-
gentia, quā adhibent hoīes diligētes eiusdē cōditionis,
& professionis, & nemo ex leui culpa tenet, nisi ex ea
contrahetur maleficiū, vt scilicet q̄ parū diligēter cus-
toditā rē furto amisit, quia qui negligenti amico rem
custodiendā tradidit, nō ei, sed suæ facilitati imputari
debet, vt §. pe. Insti. quib. mod. re. contrah. oblig. & Ex-
odi. xxij. c. vero, si quis cōmendauerit.

L E V I S S I M A culpa est, vt si quocūq̄ modo quis po-
tuit præuidere, & nō præuidit. vñ furtum nō pōt fieri
sine leuissima culpa, vt ff. p̄ socio, l. cū in duob⁹, vel in-

cēdiū nasci licet nō noceat in culpabilib⁹, vt ff. de offi.
præfect. vigil. l. iij. §. j. & ff. de pericul. & commod. rei
vend. l. si vedita, & hoc si adhibuerit tārā diligētiā quā
tā bonus paterfamilias adhibuisset, vt d. l. si vedita. Si
vero casus aut incendiū negligētia acciderit, tūc negli-
gēs, aut noxā. i. dānū sarcire iubet. aut si min⁹ idone⁹
sit, leuius castigabit, vt l. q̄ ædes, ff. de incēd. rui. & nau-
fra. hæc glo. in d. §. pe. Insti. quib. mo. re cōtrah. oblig.

E X leui & leuissima culpa qñq̄ cōtractat maleficiū, &
tūc punit p̄pter culpā leuē, siue leuissimā, sed leui⁹, vt l.
absentē, in fi. ff. de pœnis. punitur etiā p̄pter malū exē-
plū, licet delictū nō sit dolo cōmissū, vt l. si quis aliqd̄ d,
§. q̄ abortiois, ff. eodē. & l. iij. §. alio senat. ff. ad le. cor.
de sicar. vbi dicit, q̄ si pigmentarij scilicet speciarij alia
cui temere cicutā, Salamadrā, aconitū, ptyocāpas, aut
buprestim, mādragorā, & id qd̄ lustramēti cā dederit
cātharidas scilicet, tenet pœna leg. cor. de sicar. Et glo.
in d. l. respiciendū, §. delinquit, ff. de pœnis, tenet q̄ p̄-
pter culpā leuē, vel leuissimā, quis venit puniendus cri-
minaliter alleg. d. l. absentē in fi. & l. si quis aliqd̄, §. qui
abortiois, ff. de pœnis, & ff. ad l. cor. de sicar. l. iij. §. sed
ex se, & l. iij. §. cū quidā, & l. in lege, eodem tit.

C V L P A etiā leuissima venit in actione legis aquilæ,
vt gl. i. §. iniuria, Insti. de leg. aquil. vñ quotiens sciente
dño seruus vulnerat, vel occidit aquilia dñm teneri du-
biū nō est, vt l. i. lege, la ij. ff. eodē. Nā sciētia p̄ patiētia
habet, cū phibere potuit, & nō phibere, vt l. sciētia, ff.
eodē, & nō min⁹ ex culpa, q̄ ex dolo quisq̄ tenet actioe
legis aquiliæ, sic & aliās, ff. de pactis, l. iurifgentiū, §. pa-
ctorū, & C. de secūd. nupt. l. cū aptissime, & ff. de pign.
l. Paulus, §. domus. Sūt tñ duo casus, quib⁹ quis ex leui-
sima culpa nō tenet actioe legis aquilæ. Primus si pu-
tator à via solita seorsū ramū exciderit, & hoīem via
insolita prætereūtē occiderit, culpa ab eo exigēda non
est, qui diuinare nō potuit casū, vt l. si putator, in fi. ff.
ad leg. aquil. Secūd⁹ est in hoīe libero, q̄ nobis bona si-
de seruit emēdo, vel vēdendo, vel locādo, vel cōducē-
do obligari ipso iure poterit, sed & dānū dando dānū
iniurię tenebit, vt tñ culpā grauiore scilicet latā exige-
re debeamus, nec tamen leuem, quā ab extraneo, vt l.
homo liber, §. j. ff. de acquir. rer. domi.

TRACTATUS PROBATIONVM.

Q V A T V O R modis quodlibet probari
posse maleficiū quibus notorium cōstat
animaduertendum est.

P R I M O per testes, & facti euidētiā, vt l.
sciant cuncti, C. de pb. & glo. in c. ij. q. j.
& extra de cohabit. cleric. & mulier. c. vestra, & xxxj.
q. ij. c. Lotharius, & c. euidētia, ext. de accusat. & vt pat-
tet in p̄nti processū. **S E C V N D O** p̄ documēta, vt d. l.
sciāt cūcti, & d. gl. i. c. ij. q. j. x̄qualē siquidē vī habent
īstrumēta cū testib⁹, vt C. de fide instr. l. i. exercēdis,
ita q̄ noīe instrumētōrū cōtinent testes, vt ext. de tes-
ti. cogend. c. puenit, & ff. de fide instr. l. j. Aptissimū
igitur documētū, & indubitātū indicium pōt esse quod
libet publicū instrumētū p̄ qd̄ crimē p̄bat, & instruit
fuisse cōmissum. quod accidit frequenter, quotiens in
aliquo documento inuenitur, q̄ aliquis dato precio af-
ferriue est pactus super eo crimine quod non ingerit
l. iij,

PRAXIS CRIMINIS

poenam sanguinis quo casu illud se commississe confiteri videtur. Ideo erit pro conuicto, & confessio habendus, & hinc puniendus est, vt ff. de bonis eorū qui ante sent. l. j. & ij. & ff. de iure fisci. l. in fisci causis, & ff. de his qui not. infra. l. furti. §. pactioe, & l. quoniam, & ff. de iure fisci. l. eius qui, & l. imperator. quia non licet transigere, vel pacisci super crimine, quod poenā sanguinis nō ingerit, secus autē super crimine capitali, quod ingerit poenā sanguinis: quia super eo transigi, vel pacisci pōt excepto adulterio, vt l. transigere, C. de transact. **TERTIO** iuris interpretatione probat maleficiū, vt sepius esse reū citatum, vt iij. q. ix. c. decernimus, & l. lege cornelia, ff. ad senat. sylla. ibi in verb. præterea cauetur, vt de his, qui ante quæstionem habitam fugerūt, si aperto testamēto liberi inscripti inueniantur, l. de sicarijs iudicium fiat, ita vt ex vinculis causam dicant, & conuicti perinde, ac si serui puniantur, & l. ne diu. C. de poenis, & l. ad commentariensem, C. de custo. reo. & l. si apparitor, de coarta. lib. x. C. Contra contumaces em̄ omnia iura clamant, vt habetur in l. ex consensu. §. fin. ff. de appell. cū simil. Sed certe hoc procedit, si rei absentes fuerint legitime citati, aliās non possent condēnari, vt c. absens, iij. q. ix. & ita debet intelligi theorica leg. absentem, ff. de poenis. quæ dicit contra absentem non posse ferri sententiam diffinitiuam, cum sanctius sit impunitum relinqui facinus nocentis, quā innocentem dānare. Hoc intellige, nisi re^o fuerit legitime citatus, vt d. c. absens. Quia tunc demū manifestum est confiteri de crimine eū qui inducto, & toriens delegato iudicio purgandi se occasione non utitur: nihilq; interest vtrum in præsentī examine nō omnia, quæ dicta sunt, cōprobant: cū ipsa quoq; professio ex pcurata totiens constet absentia, vt d. c. decernimus, iij. q. ix. Nāq; præsumptiuē crimen videt cōfiteri absens, vt ff. de re iudic. l. cōtumacia, §. j. & xxiiij. q. iij. c. de illicita, in fi. tñ illa, quæ pbata sunt, debent sufficere ad condēnationē absentis, & oīa simul obijci, vt xiiij. distin. c. illud. Sed si iura sūt obscura in dubio fertur sentētia pro reo, vt Insti. de interdicit. §. cōmodū, & extra de fid. instruc. c. inter, in fi. Nā quandoq; actor intentionē probat, & tñ nō liquet iudici de causa, vt ff. de re iudic. l. Pōponius.

QUARTO probatur maleficiū indicijs indubitatis, aut violenta præsumptione, vt l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & xxxij. q. j. c. dixit dominus, & glo. in c. ij. d. xxxij. q. j.

PROBATIO quæ fit per testes est triplex. Prima dicitur minor, quæ re perfecte nō demonstrat, sed indiget suppleri, vt qñ quis semiplene pbauit per vnum testem, & in subsidiū pbationis iuramentū defert huic aut illi secundū causæ quantitātē, & personarū cōditionē, & talis pbatio interdū cōcludit in ciuili, vt l. in bonæ fidei, C. de reb. cred. in graui aut crimine illa pbatio nō cōcluderet, sed si esset cas^o torturæ, perueniret ad torturā, vt l. marit^o, ff. de quæstio, & l. cū pbatio, ff. de proba. & glo. in l. iij. C. ad l. Iul. maieft. & c. fi. ext. de iure iur. & Bal. in d. l. fi. C. de prob. & bona glo. in c. tãra, lxxxvj. distinct.

SECUNDA pbatio est mitior, quæ fit p duos testes de veritate: & ista sufficit in ciuili, & in criminali, l. vbi

numerus, ff. de testib. Tñ in criminali facilius elidit, q̄ in ciuili, quia in criminalib⁹ testes debent esse oī exceptione maiores, d. l. fi. C. de pb. **TERTIA** pbatio est maxima, circa quā nō pōt intellect^o variare, siue errare, & ista est indubitata, quæ nec elidi pōt siue loquimur in ciuili, siue i criminali, & talis dicit pbatio p̄spectiua, siue intuitiua, qñ testes deponētes factū viderūt, & deponūt de hoc in numero sufficienti: & qualitas testiū est approbata in iure, vnde quicquid ei adiungit super uacū reputat, vnde talis dat regula, q̄ si cōstat de crimine p hunc modū nō recipit negatiua pbatio, vt c. ad nostrā, extra de prob. qđ secus esset in alia pbatione, q̄ p̄spectiua: quia testes deponentes de alibi seu negatiua visu affirmatiua, & coartata loco & tpe p̄feruntur alijs testibus affirmatib⁹, etiā digniorib⁹: quia stāt p̄ reo, vt dicit gl. i c. clerici, lxxxj. distinc. maxime in causis sanguinolētis, vt Iasō in l. vt vim, ff. de iusti. & iur.

QUAERO aut in quo debeat excedere pbatio causę criminalis pbationē causę ciuilis. Dicq; pbatio nil aliđ est, q̄ quædā demonstratio. Qñ ergo res est ita demonstrata, q̄ est superuacū ampli^o demonstrare, sufficit in ciuili, & in criminali, vt l. j. in fi. ff. de donatio. **ATR** nō est ita demonstrata res, vt quid amplius demonstrare nō sit inutile, vt quia per indicia res est demonstrata, tūe dicendū est, q̄ in criminalibus pbatio debet excedere in triplici qualitate. **PRIMO** in receptione testiū: quia cū maiori subtilitate sunt testes interrogandi, & apud iudicē representādi, ita q̄ nō pōt examē testiū delegari alteri, vt autē apđ eloquētissimū, C. de fi. instr. & ff. de testi. l. iij. §. idē diuus, nisi in casib⁹ s. declaratis in repet. testiū. **SECUNDO** i qualitate demonstratiua, quia requirunt indicia grauiora, & maturiora in criminali, q̄ in ciuili: quia plenior requirit pbatio, vbi maior requirit condēnatio, vt in l. in bonę fidei, C. de reb. cred. & ibi Bal. vbi em̄ cōtra hoīs salutē agit, stricti^o p̄ceditur, l. addictos, C. de appel. & not. in c. veniēs, ext. de testi. & vbi iminet periculū anime, mai^o periculū vertit, vt in aut. vt iudic. sine quoquo suffra. §. cogitatio, & C. de fal. l. vbi. **TERTIO** i qualitate testiū approbatiua. Nā requirunt testes magis idonei, quos leges appellāt oī exceptione maiores, vt d. l. sciāt cūcti, C. de pb. e. c. **CE** ergo in quib⁹ cōsistit p̄cessus. Nā ratione maioris causę requirit maioritas probationis, vt ad eō sint pbationes certę q̄ nō possit p̄suaderi cōtrariū, vel saltem non possit pbabiliter dissuaderi, vt C. de poenis, l. qui sentētiā. Et hoc habe, quo ad pbationē, quæ fit p̄ testes;

TRACTATUS DE INDICIIS.

PROBATIO alia est indicatiua, vt s. diximus, qñ fit indicatiū, qđ est min^o q̄ semiplena pbatio, & ex ista pbatione in vili p̄sona habet locum tortura, & vnico indicio torqueri pōt, l. cū pbatio, iuncta glo. ff. de prob. & glo. in l. fi. ff. de quæstio.

INDICIUM autem est cōiectura, ex probabilibus, & nō necessarijs orta, à quibus potest abesse veritas, vt Bal. in l. nō hoc, C. vnde legit. v. l. indicatiū pōt dici mediū intellectuale veritatis eliciendā ex aliqua singulari circūstantia insurgēs, vt l. indicia, ff. & C. de rei

vēdic. & dicit ab indicādo, quia indicatur, & notificat, & idē ī prēsūptiōe dicit, vt c. studijs, ext. de prēsūptio.

I N D I C I A siquidē alia sūt dubitata, alia indubitata: indicia dubitata, sunt argumētū, prēsūptio simplex, & suspicio. Et sunt leuia, quæ tantū sufficiunt ad torturam, vt not. in l. ij. iuncta glo. C. de fal. & l. fi. iuncta gl. ff. de quæstio. Non autem sufficiunt ad condemnatiōnem, quia ex suspiciōibus nemo venit condēnandus, vt d. l. absentem, ff. de pœnis, & l. j. in fi. ff. de quæstio. & Bart. in d. l. fi. eodem. quod secus est in indicijs indubitatīs, & præsūptionibus iuris, & de iure, siue violentis, vt infra ordine dicemus.

I N D I C I A hæc sumunt in propria, & stricta significatione pro aliquo notabili signo maleficij, vel alterius rei ad veritatem habendam, & dicuntur etiā ab indicando, vt l. solent. ff. præsūpt. verb. nō q̄ plenē indigent, sed dant signum, & viā ad plenam veritatē habendam: & de istis possunt intelligi iura, quæ dicunt indicia nō sufficere ad conuincendū, & condēnandū, vt d. l. absentem, ff. de pœnis, & Panor. ī c. tertio loco, extra de pb. Talia indicia sunt leuia, & magno spacio rationis distāt à necessariā fide veri, vt sola fuga, colloquiū, semiplena pbatio, vt Bal. in d. l. nō hoc, C. vñ legit. Et hæc distinctio cognoscit per theoreticā gl. d. l. nō hoc. Nā si frequēter, & facile hoc ab illo contingit abesse, tūc est leue indicium, vt not. C. de pb. l. cū res, & C. de fur. l. ciuile est. Si autē frequenter, & facile cōtingit adesse, tūc est graue indicium, & æquiparat præsūptioni iuris, vt not. C. de dolo, l. metum, p̄ Cy. Et hæc vera sūt siue agit de pbādo vero hoīs actū, siue de pbādo aīo, vt ff. ad leg. cornel. de sicar. l. j. s. sed si claua, & extr. de homic. c. significasti. Et quāuis ista leuia indicia nō sint à lege approbata, tñ simul collecta inducūt ī dubitabiliter veritatē, quia quæ nō p̄sunt singula, multa iuuāt, vt l. rationes, & l. instrumenta, C. de de probar. Exemplū in confessione extorta in tormentis, quæ non per se, sed perseverantia, vel fama, vel verisimilitudine facti, vel alijs adminiculis indubitabiliter indicat veritatē, vt Bal. in d. l. non hoc, C. vnde legit. & l. qui sententiam, C. de pœnis, & l. j. s. diuus Seuerus, ff. de quæstio.

Ex his ergo verbis habemus, quod nihil prodest cōfidenti reuocare confessionem, si contra se sint aliqua indicia, quæ coniuncta sunt cum confessione, quanquā extorta, quæ inducūt indubitabiliter veritatē, quod est menti tenēdum secundū eundem Bal. in d. l. non hoc. Et hoc nisi reuocans probaret contrarium clare per indicia contraria elidentia, vt l. ciuile. C. de furt. & Bal. in d. l. sciant cuncti. Si autem confitens fuerit confess⁹ in tortura, non præcedentibus indicijs, nunquam potest ex illa cōfessione damnari, vt glo. mirabilis, & singularis in l. pe. ff. de quæstio. Hoc ideo, quia cōfessiōes reorū pro exploratis facinoribus haberi nō oportet, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat, vt d. l. j. s. diuus Seuerus, ff. de quæstio.

I N D I C I A an plura requirantur, an vnum sufficiat, ad torturam? leges videntur loqui in plurali, vt d. l. j. in princ. ff. de quæstio. ibi alijs argumentis, & c. & l. vnus, s. j. & l. milites, ff. eodem. glo. tamē in l. fi. ff. eodem, videtur loqui in singulari, dū dicit, sed præcedente suspi-

cione, & l. si quis, C. ad l. Iul. maiest. vbi glo. dicit indicium dñi. Quamuis ergo leges loquantur in plurali, tamen hoc non cogit, nec infert vt valeamus intelligere de pluribus indicijs, vt l. ij. s. homines, ff. de vi bono. ra. pro. v t r v m ergo sufficiat vnum indicium, vel plura hoc stat in arbitrio iudicis, vt l. iij. s. eiusdem, ff. de testib. Nam possunt esse indicia generalia, & remota, & ista non sufficerent sine alijs, vt puta est homo malæ conditionis, est indicium tale quale, vt l. de minore, s. pe. ff. de quæstio. & istud non sufficeret ad torturam sine alijs indicijs. Sed si istud indicium esset vnitum cum alio, vt quia est homo malæ conditionis, & conuersabatur in domo illa: certe ista duo indicia generant suspiciōem, vt l. dominus horreorū, ff. locati.

I N D I C I V M autem si non esset remotum, sed propinquum, & tangens negocium, de quo quæritur, vt vnus bonus testis de visu, vt l. maritus, ff. de quæstio. vel confessio. extra iudicium, vel captus ibi, & dicitur quod est propter hoc delictum, vt l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adult. Tunc posset esse vnum indicium ita propinquum, quod esset sufficiens ad torturam secundum Bartho. in d. l. fi. ff. de quæstio. vbi dicit ita intelligi debere glo. d. l. fi. ff. de quæstio. Ibi præcedente suspiciōe, & d. glo. in l. si quis, ad leg. Iul. maiesta.

I N D I C I V M tamen hoc debet probari per duos testes, quā scilicet testis non testificatur de maleficio ipso, sed de indicio quodam, dicens, q̄ re⁹ fuit tali nocte repertus in loco, ibi vicino, quando fuit contractū maleficio, nec hoc indicium sufficeret probari per vnū testem, vt glo. in d. l. fi. ff. famil. hercisc. & l. vbi numerus, ff. de testib. Si vero testis testificaretur de maleficio ipso, probaretur indicium quod sufficeret ad torturam, vt glo. in l. iij. C. ad l. Iul. maiesta. & c. fi. extra de iure iur. Et d. l. fi. ff. de quæstio. s. e d quærit an indicia habita super generali inquisitione, vel accusatione præiudicent reo, ad hoc vt possit torqueri? Dic quod non: quia testes nondum fuerunt examinati ipso reo existente contradictore præsentē, quod fieri debet prius torqueatur, vt l. si quando. C. de testi. Imò debet prius reus interrogari de indicijs, & disputari, vt l. vnus, s. cogniturum, ff. de quæstio. & l. custodias, & ibi Bal. ff. de public. iudic. vnde debent testes iterum examinari, & recoli, siue repeti post litem contestatam, scilicet interrogationem, & responsionem rei, vt cap. qualiter & quando, l. ij. extra de accusa. & Bartho. in l. si quis adulterium, in fi. ff. ad leg. Iul. de adult. & idem Bartho. in dicta l. fi. ff. de quæstio. Quantumcunque igitur sit notorium crimen iudici, & alijs, nemo tamen potest sine examinatione, aut interrogatione ferri siue condemnari, vt c. deus omnipotens, s. fi. & cap. seq. ij. q. j. exceptis tamen casibus ibidem expressis.

I N D I C I A alia sunt indubitata, quæ sunt à lege approbata, sicut quando simul plura collecta in vnam consonantiam tendentia indicant indubitabiliter veritatem, vt l. milites, s. oportet, ff. de quæstio. vt patet, homo mortuus reperitur mortuus in aliquo loco, de quo aliquis inculpatur, possunt contra eū apparere indicia, scilicet quod defunctus erat suus infimicus, tunc est indicium, vt l. j. s. cum quis latrones, ff. de quæstio, i. iij.

PRAXIS CRIMINIS

SECUNDO de homicidio suspicatus se iactauerat, et occideret, aut occidi faceret dictum defunctum, & erat ad id potens, vt l. famosi. ibi, nā & persona spectāda est, an potuit id facere, ff. ad leg. Iul. maie. st. & q̄ in ter eos præcesserat offensā, aut receperat occidentē, qui forte erat eius familiaris, aut domesticus, vt Abb. in c. tertio loco, extra de prob. alleg. d. l. sciāt cuncti. Tunc minā præcedentes faciūt præsumptionē contra homicidā suspicātū, vt Bal. l. l. pacumenius, ff. de hered. instit. all. l. si hi, qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adul. & ff. mandati, l. si vero remunerandi, & ff. de repud. l. iij. & ff. ad leg. Iul. maie. st. l. famosi, ibi, & cogitauerit.

CONTRARIUM tñ videt, quia sæpe minus faciunt homines, qui magna minant, arg. l. metū la iij. ff. eo q̄ metus caus. Hoc tamē non obstante est distinguendū, an sit homo bonæ famæ, vel non. Primo casu, si sit bonæ famæ nō præsumitur, sed iudex inquireret veritatē, vt C. de accusa. l. singuli. quia vbi liquide nō potest cōstare argumētis maleficiū, cognoscendū tamē est, & si bonus ante æstimatus fuerit, prope est, vt eius affirmatiōi credatur: quia grauitas personæ, vel qualitas præcedentis vitæ elidit. huiusmodi indicium, vt c. cū in iuuentute, extra de præsumptio.

SECUNDO si sit male famatus, & consuetus similia facere, præsumit homicidū fecisse, tex. for. in l. nō oēs, §. à barbaris. ff. de re milit. & Bart. in l. si. ff. de quæstio. Sed hoc intelligendum, quando erat malus in eodē genere mali, & malæ famæ, in eodē genere malitiæ, vt quia erat homicida, vel percussor, non autē è diuerso, vt quia erat fornicator, vel latro, aut fur: & ideo glo. in d. l. pacumenius, ff. de hered. instit. discutit q̄ contra aliquem præsumitur, q̄ solitus erat talia facere, siue committere. Nam ex dissimilibus non sumeretur cōiectura. facit ad hoc, ff. de excusa. tuto. l. spadonem, §. à quod nimium, vbi infamis nō tamen suspectus in tutela, quia non est in eodem genere malitiæ, & facit, C. de prob. l. iubemus, & ff. de ædendo. l. si quis ex argē tarijs, §. ij.

ALIUD indicium quando quis visus est fugere pallidus cum gladio sanguinolento, & ibi propē inuenitur homo mortuus: fuga est indicium post delictum commissum, vt se abscondat, vt l. lege cornelia, in verbo, præterea cauetur, vt de his seruis, qui ante quæstionem habitā fugerunt, si aperto testamento liberi scripti inueniantur, lege de sicarijs iudicium fiat, ita vt ex vinculis causam dicant, & conuicti perinde ac si serui puniantur, ff. ad senat. syllania, & ibi Bart.

PALLOR, est aliud indicium, vt arg. l. de minore, §. pe. ff. de quæst. vbi dicitur, plurimum quoq̄ in exercēda veritate, etiam vox ipsa, & cognitionis subtilis diligentia affert. Nam sermone, & ex eo qua quis constātia, qua trepidatione quid diceret, vel cuius æstimatiōnis quisq̄ in sua ciuitate est, quædam ad illuminandā veritatem in lucem emergunt. Exteriora enim indicant animi lectera interiora, vt ff. de ædilit. edict. l. si tamen, §. ij.

INDICIUM aliud dici potest, vbi notam habebat domum in qua maleficiū contractum est, quia vicinus vel conuersabatur ibi, vt l. dñs horreorum, circa

princ. ff. locati, in verbo, ibi, serui tñ eius cū quo contractum est maleficiū propter edificiorū noticiā in quæstionem peti possunt.

SANGVINOLENTIA gladij potest dici aliud indicium, ex quo capitur coniectura, sicut & aliās, ff. de donat. inter vir. & vxor. l. vtrum.

DELATIO gladij potest dici aliud indicium, qd̄ lex præsumit ad malum, vt C. vt armo. vsus. l. vna, lib. x. C. & in aut. de armis, col. vj.

MENDACIUM est maximū indicium, siue præsumptio, contra eū, qui mētē, vt l. vnus, §. testes, ff. de quæstio. & c. literas, extra de præsumptio.

HÆC indicia sunt indubitata legi, & à lege approbata. Ideo iudici debēt esse indubitata, l. si tutor, & ibi Bal. C. de pericul. tutor. Et talia indicia debēt concludere re iudici, aliās facit litem suam: quia dicuntur indicia indubitata, vt Bal. in d. l. si. C. de prob.

CERTA ergo indicia, quæ iure nō respuunt, nō minorē probatiōis, q̄ instrumēta cōtinēt fidē, vt l. indicia, C. de rei vendic. & C. arbit. tutel. l. si. & l. in exercēdis, C. de fide instru. Et talia indicia capiunt p̄ præsumptiōibus iuris tñ, siue iuris, & de iure, sicut l. dicem⁹, quæ sufficiunt ad ferendam sententiā: quia æquivalent testibus, & instrumentis, vt c. afferte mihi gladium, extra de præsumpt.

TANTA indicia non requiruntur ad condemnationem. vnde si quis deprehēditur in aliquo actu propinquo ad ipsum delictum, tunc tale maleficiū dicitur notoriū secundū Bart. in l. fur. ff. de fur. vbi dicitur, q̄ quāuis fur ibi non deprehendatur, vbi furtum fecit. Si tamen cum re furtiua fuerit deprehensus, priusq̄ eodē loco rem pertulerit, quo destinauerat, fur manifestus dicitur esse, quod est notandū. Ex quo infert q̄ si quis visus est fugere cum gladio sanguinolento, & ibi reperiatur aliquis mortuus, ex hoc est homicidium manifestum, quod ipse fecit. Item si quis deprehenditur in domo alicuius, vbi est pulchra mulier, hoc facit indicium ad hoc adulterium esse manifestū, & dicitur ita debere intelligi l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adult. maxime si reperiatur eam mulierem deosculando, vel confabulando in loco secreto.

Item si quis intrauit domum quandam, & post modicum horam auditus est clamor mulieris, & statim visus est qui intrauit domum exire cum gladio sanguinolento, & visa est mulier in facie vulnerata, vnde dubitabatur an esset probatum de vulnere contra illum. Et videbatur q̄ non: quia illud non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, l. neq̄ natales, C. de p̄bat. potest enim esse, quod hæc mulier se vulnerauerat. Tñ dicendū est sufficiēter esse probatū secundū Bal. in d. l. si. C. de pb. & Bar. in l. si. ff. de quæstio. & moderni in d. c. afferte mihi gladium, extra de præsumptio. nēpe indicia certa & indubitata, aut duæ præsumptiōnes faciunt plenam probationem cum alijs administratiōibus, vt glo. fin. in l. ij. ff. de excus. tuto. Quia quæ non profunt singula, multa iuuant, vt l. rationes, & l. instrumenta, & l. non nudis, & l. non epistolis, C. de prob. & d. l. si. eodem. Nec minorem probatiōis, q̄ instrumenta, continent fidem, d. l. indicia, C. de rei vendic.

QVANDO ergo indicia sunt simul iuncta, vel mixta, & sunt à lege approbata, possunt dici indicia in dubitata, ex quibus potest procedi ad cõdemnationẽ triplici ratione. Prima, sufficit q̄ quis sit testibus superatus, vel propria voce confessus, ad hoc q̄ possit sententia capitalis contra eum proferri, vt C. de pœnis, l. qui sententiam, & C. de episc. & cleric. l. si quis, & C. Quorum appell. non recip. l. ij. Ita eo modo ex prædictis indicijs à iure approbatis poterit s̄tẽtia capitalis proferri, vt l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatufc. Syllania. Nam talia indicia non minorem auctoritatem, & fidem præbatam, quàm testes, vel instrumẽta vidẽtur cõtinere, vt l. ad probationes, C. de probat. & d. l. indicia. Et tam testes quàm aperta indicia, & manifesta æquiparantur, vt possit sequi sententia diffinitiva, vt d. l. si. C. de prob. Secunda ratio, quotiens circa idem plura auxilia eiusdem generis ex eodem facto descendunt simul commixta iuncta concurrunt, dicuntur rem perficere, & plenam probationem adducere, vt ff. de excus. tuto. l. ij. §. hoc amplius, & ff. de appel. l. si quis separatim, §. j. & C. qui numero tutel. l. vna, sic à simili supradicta simul iuncta plenam probationem inducunt. Ideoq; singula, quæ non profunt, multa iuuant, & simul iuncta coadiuuant, vt in autẽ. de fide instr. §. si vero additum, & §. si vero nullus, col. v. & inst. de hæred. instit. §. si plures, & extra de testib. c. præterea, & C. de testament. l. scim⁹. Tertia ratio, cū in qualibet causa ciuili regulariter duæ semiplenæ probationes faciunt vnam plenam probationem, & possit causa ciuilis per indicia, & præsumptiones probari, vt de præsumpt. cap. ex litteris, & arg. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. l. filium, & notari consuevit in l. in bonæ fidei, C. de reb. credit. & C. de prob. d. l. proprietatis. Plus tamen valere debent, & operari tria, vel plura auxilia, quàm duo. Nam ratio consistit, vt plus tribus, quàm duobus credatur, pluralitati enim standum est, vt ff. de pact. l. maiorem, & ff. de testib. l. iij. §. hæc verba. C. de fideicõ. l. quæstionem, in fi. Ergo tria indicia, vel tres semiplenæ probationes vnam plenam probationem poterunt operari, vt d. l. si hi qui adulterij, ff. ad leg. Iul. de adult. & d. l. excipiuntur, ff. ad syllania. Indicij ideo quibus sumitur plena probatio, per ea sumitur & supplicium, vt d. l. excipiuntur, ff. ad senatufc. Syllania. iuncta glo. vbi dicit textus, q̄ ex impubere sumitur supplicium per indicia: & ibi cauetur, q̄ quidam puer non multum aberat à pubertate, & ad pedes domini cubuerat, cū occideretur dominus, nec postea cædem eius prodiderat, vt enim opem ferre eum non potuisse constabat, ita silentium præstitisse postea certum erat. Et his duntaxat impuberibus senatusconsultum parci credebatur, qui tantum sub eodem tecto fuissent. Qui vero ministri, vel participes cædis fuissent: & eius ætatis quaquam nondum puberis, vt rei intellectum capere possint: his non magis in cædem domini, quàm in nulla alia causa parci oportere. Et sic tria erant indicia contra impuberem. Primum prope pubertatem erat, quod dicit distare per sex menses, vt l. si. ff. de lib. exhib. Secundum, ad pedes domini cubuerat. Tertium, nec domini non prodiderat, vt glo. in d.

l. excipiuntur. Et ita videmus qualiter impuberes tenentur de delicto, vt hic, & Insti. de oblig. quæ ex delicto nascuntur. §. pe. Nisi quatenus miseratio ætatis interdum iudicem ad mediocrem poenam perduxerit, vt l. auxiliũ, §. si. ff. de mino. Alioquin facile, & frequenter remanent maleficia impunita, quod in contrarium ratio suadet, vt ff. de pact. l. ite si vn⁹, §. pacta, & ff. de fideiussor. l. si à reo, §. Id quod vulgo. Quarta ratio, videmus, q̄ duo, vel plura imperfecta vnũ perfectũ cõstituit, vt C. de agric. & cõsi. l. cū scimus, in prin. Quid ergo plura? Reperitur in iure, q̄ ipsa principalis causa criminalis per argumẽta, & præsumptionem dignoscitur, & terminatur: quæ liquidè delictum probari non possit, vt ff. de re milit. l. non oēs, §. à barbaris, ibi, et si hoc liquidè probari non possit, argumẽtis tamen cognoscendum est, & tamẽ capitalis causa ibi agebatur, vt constat per l. desertorẽ, §. Is qui, eodẽ titul. & facit ad hoc. in autẽ. vt liceat mar. & auia, §. illud, col. viij. Cõtrarium tamẽ videtur dicendum, q̄ non possit quis ex dictis indicijs, & præsumptionibus diffinitive dånari tribus rationibus. Prima, quia cū in ciuilibus quæstionibus maioribus vna libra auri, non minor, quàm trium testium exigatur probatio, vt in autẽ. de fide instr. §. oportet, & §. hoc dicimus, col. vj. & not. C. si certum pet. l. si. Multo fortius in qualibet criminali causa duæ, vel tres præsumptiones, aut indicia plenam probationem non poterunt operari: sed erit maior numerus testium requirendus, vt possit super crimine sententia diffinitiva proferri: maxime cū quælibet causa criminalis sit, & censeatur maior qualibet pecuniaria causa, quatumcunq; sit magna, vt ff. de pœnis, l. in seruorum, §. si. Et licet in causa ciuili duæ semiplenæ probationes, vt est fama publica, & dictum vnus testis vnam plenam probationem adducant, vt C. de probat. l. proprietatis, & arg. ff. de testib. l. tertia, §. eiusdem, & iij. q. iij. §. Item sæpe, & extra de testib. cap. præterea. Tamen in criminali causa ex dictis semiplenæ probationibus non erit quis diffinitive damnandus: quia in causa criminali probationes debent esse apertissimæ, vt d. l. si. C. de prob. Strictius enim in eis proceditur, vbi contra hominis salutem agitur, vt C. de appel. l. additos, & not. extra de testib. c. veniens. Secunda ratio, quia euidencia rei, licet habeatur pro quadam specie probata, vt ff. finium regundo. l. si irruptione, §. si. & C. eodem, l. iij. Etiam cum manifestum, & apertum indicium habeatur aliquem inueniri in crimine, & fore detentum, & captum, arg. ff. de furt. l. iij. cum l. seq. Et manifesta non indigeant probatione, vt ff. de dote præleg. l. j. in fi. & ff. de actio. empt. & vèd. l. exemplo, in fi. j. Respon. Tamen non debet quis talibus indicijs diffinitive damnari: quia non eo ipso, q̄ quis captus inuenitur, de crimine poterit damnari, nisi aliter de maleficio cõuincatur, vt arg. ff. de ritu nuptia. l. palam, §. qui in adulterio, & C. de defenso. ciuita. l. defensores. Et ideo si aliquis inueniatur pro qualicumq; crimine captus ab aliquo, qui coram pluribus testibus extra iudicium confiteatur illud crimen commississe, & q̄ occasione illius criminis fuerit captus, quauis ista tria contra eum inueniantur probata, scilicet q̄ sit captus ob illud crimen, & q̄ sit confessus illud

P R A X I S C R I M I N I S

crimen commississe, & quod ob id sit captus. Tamen licet ista indicia videantur apparentia: non debet ex illis solis indicijis iudex illum sic captum diffinitive damnare: licet questionibus, & tormētis subijci possit, vt not. ff. ad l. Iul. de adult. l. capite quinto, in fine, & extra de iudic. c. cum non ab homine. Tertia ratio potest assignari, quoniam ex testibus, & instrumentis, & ex indicijis indubitatis, non autem ex præsumptione simplici est sententia diffinitiva proferenda, vt C. de accusa. l. singuli, & d. l. fi. C. de prob. In ciuili secus, ideo quia in criminalibus causis maius periculum vertitur: quia imminet periculum animæ, vt in auteñ. vt iudic. sine quoquo suffrag. §. cogitatio, colla. 2. Vnde maior requirenda est tutela, vt C. de appel. d. l. addictos, & C. de falsis, l. vbi. Et in casibus dubijs, & incertis probationibus melius est facinus nocētis relinqui impunitum, quàm nocētē damnare, vt l. absentem, ff. de pœnis, & C. quorum appel. non recip. l. ij. & in dubio pœnæ sunt potius molliendæ, quàm exasperandæ, l. interpretatione, & l. si præsēs, ff. de pœnis. **S O L V T I O**, videtur quod ex supradiētis indicijis possit tantum colligi iuris præsumptio contra talem accusatum, dum colligitur quod erat capitalis inimicus occisi, vel vulnerati, & quod visus est fugere cum gladio de loco præfato, & quod publica vox & fama est. **S E D Q V A M V I S** in causa ciuili ex iuris tantum præsumptione possit diffinitiva sequi sententia: ex qua in contrarium non probatur, vt C. de prob. l. siue possidetis, & ff. de donat. inter vir. & vxor. l. Quintus Mutius.

V E R V N T A M E N in causa criminali, vel in causa questionis prædictæ ex tali præsumptione iuris tantum, non debet, vel poterit quis diffinitive condemnari criminaliter, quia in criminalibus causis interuenire debent, & requirunt probationes luce clariores, d. l. fi. C. de prob. & C. de pœnis, l. qui sententiam, & d. l. singuli. C. de accusa. Quod videtur ea ratione procedere, quia in causis criminalibus perspicacius est consiliū adhibendum, quia ibi maius detrimentum & periculum cōtingit, vt arg. d. l. addictos, & ff. de vent. inspic. l. j. §. j. Et ideo ex prædictis indicijis, siue præsumptionibus non poterit quis dānari, quia quis ex præsumptionibus, & mendicatis suffragijs cōdemnandus non est, vt ff. de pœnis, l. absentem, in princ. & d. l. singuli.

P O R R O in causis criminalibus non multum arduis, nec valide ponderosis probatio iuris, quæ fit per argumenta est communiter sufficiens, & coniuncta semiplenam probationē excedens, & tunc si cum ista iungatur confessio, efficitur probatio plenior, quàm in ciuili requiratur, vt C. quorum appel. l. ij. & plenè fit puniatio secundum exigentiam naturæ delicti. **S I A V T E M** non adiungatur confessio, vt quia cum hoc sit commissum arbitrio iudicis, non vult torquere, vel qualitas personæ torturam non patitur, vel reus est absens, non potest imponi pœna corporalis. Quia propter inopiā probationum minuitur pœna. Hoc est quia non potest iudex plus punire in criminali, quàm cōdēnaret in ciuili. Nam vbi proceditur ex præsumptione imponitur minor pœna, & ista appellatur probatio præsumptiua, vt Bal. in d. l. fi. C. de prob. & idem Bal. in l. præ-

byteri. C. de episcopo. & clericis. Et quæuis in præsumptione mitigetur pœna, & è contra, quando liquet exaggeretur pœna: tamen quædo pœna habet certos fines ex qualitate probationum, nunquam potest ex qualitate exaggerari, scilicet aggrauari pœna, vt l. generaliter, in princ. vbi est tex. not. ff. de decurio. poterit tamē reus puniri ciuilitate, & pecuniariter, quia præsumptione iuris tantum potest quis condemnari ciuilitate, & sequi sententia diffinitiva, vt l. siue possidentis, C. de prob. & d. l. Quintus Mutius, ff. de dona. inter vir. & vxor. & l. si ff. de iniuri. **E X P R A E S V M P T I O N E** vero iuris, & de iure vel ex quolibet alio indicio indubitato potest contra aliquem diffinitiva firmari sententia criminaliter. Quia talis præsumptio, quæ iuris est, & de iure, prout infra dicemus, probationem aliquam in contrarium non admittit, cum legis dicatur esse sententia, vt C. de adult. d. l. si ij quod adulterij, & ff. ad senatus. sc. l. la. l. excipiuntur, & in auteñ. vt liceat. mat. & auia. §. his quorum, col. viij. & cap. afferte mihi gladium, extra de præsumpt. Item ex quolibet indicio indubitato potest ferri sententia diffinitiva criminaliter. d. l. fi. C. de prob. vbi cauetur, quod accusatores illud crimen habent, & debent in publicam notionem referre, vt possit sententia diffinitiva proferri, quod crimen sit idoneis testibus munitum, saltem duobus: quia vbi numerus testium non adijcitur, duo sufficiunt, vt ff. de testib. l. vbi, & ff. de oper. libert. l. j. vel quod sit apertissimis documentis instructum, id est publicis scripturis sic exponitur, C. de contrah. & committ. stipul. l. optimam, & in auteñ. vt sponsa largit. §. hoc in super, col. viij. vel quod sit instructum ad probationem indicijis indubitatis, & clarioribus luce, d. l. fi. C. de prob.

T R A C T A T V S D E P R A E S V M P T I O N E .

C U M supra de indicijis, & probatione indicatiua dixerim, nunc de probatione præsumptiua est querendum: & quot sunt genera præsumptionum. **D I C O** quod probatio alia est præsumptiua, quæ probatur secundum terminos iuris: quia vbi lex præsumat sufficit probare terminos, vnde vbi ex possessione præsumitur dominium, sufficit probare possessionem. Si autem lex non præsumat, tunc ad probanda indicia sufficit probatio verisimilis, vt Bal. in l. non hoc, C. vnde legit. alleg. l. pe. ff. de condit. Insti. & ff. si seruit. vend. l. sicuti, §. queritur, & l. si ij qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatus. sc. l. syllania. **P R A E S V M P T I O** siquidem est ex respetto alicuius facti dubij, aliquoties plena aliquoties semiplena inuestigatio, seu probatio. Illa tamen probatio non infert de necessario: quia aliter potest se res habere. Et concipitur talis probatio ex circumstantia facti sicuti concupiscentia foeminarum, quæ non solo affectu, & tactu: sed aspectu quoque appetitur, & appetit. Nec possumus dicere pudicos animos habere si habeamus impudicos oculos: quia impudicus oculus im-

prudici cordis est nuncijs. Et cum se intucem etiam tacente lingua conspectu mutuo corda nunciant im pudica: & secundum concupiscentiam carnis alterutra delectantur ardore: etiam intactis ab immunda violatione corporibus fingit castitas ipsa de moribus, vt xxxij. q. v. c. ne solo.

PRAESUMPTIO V M, tres sunt species, Alia temeraria, alia pbabilis, siue verisimilis. & alia violēta.

PRAESUMPTIO temeraria cōsurgit à malis hominib⁹, & ex causis pluribus, aliàs puerilib⁹, & suspicionibus leuibus: & hęc repellitur, & reprobabilis est, vt ij. q. j. c. primo, & vj. q. j. c. oues, & extra de senten. exco. c. inquisitioni. Quia homo fidelis non debet de facili venire in suspensionem, vt c. absit, xj. q. ij. Et cum omnis suspicio temeraria sit repellenda, noluit deus hominē ab humano iudicari suspensionis arbitrio, sed potius ex lege, vt ij. q. j. c. multi, post medium.

PRAESUMPTIO probabilis, siue verisimilis surgit ex multis causis, & suspicionibus, & hęc admittitur ad probationem semiplenam, vt extra de præsump. tio. per plura capitula, & c. follicite, extra de restitu. spol. vbi dicitur non esse verisimile quem iuri suo renunciaffe, qui renunciauit spoliatus: vnde prius debet restitui, q̄ quis alter audiatur super renunciatione. Vnde de coadiuuat ad probationem si sint alia coadminicula. vt c. à nobis, extra qui mat. accusa. poss. & ibi glo. Admittitur etiam ad purgationem inducendam, vt c. si quis, extra de purg. cano. & ij. q. iij. c. presbyter. Sed contra hanc præsumptionem verisimilem possunt induci testes, vt c. quia verisimile, extra de præsump. tio.

PRAESUMPTIO violenta dicitur, quæ ad pronunciandum, vel condemnandum ciuilitè sufficiens deputatur: vt xxxij. q. j. c. dicit dominus, vbi cauetur, q̄ vbi cunq; fornicatio est, vel fornicationis suspicio, libere vxor dimittitur: imò stultus, & impius est, qui tenet adulteram. & dicit gl. q̄ hęc suspicio intelligitur, quando est violenta, & tamen contra eam admittitur probatio, vt xxxv. q. iij. cap. extraordinaria, & xxvij. q. j. cap. nec aliqua, & ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. l. filiū, & c. litteris, extra de præsump. tio. Et ista præsumptio violenta oritur ex propinqua facti circumstantia, vt xxxiij. dist. e. quorundam. Quæ quandoq; pro certitudine habet, & ex ea fertur sententia, vt extra de præsump. c. litteras, & c. nullus dubitat, & c. ilud quoq; & c. tertio loco, extra de probat.

VIOLENTA ista præsumptio subdiuiditur. Nam alia est iuris, Alia iuris, & de iure.

PRAESUMPTIO iuris tantum est cum ius præsūmit aliquid, sed non statuit super præsump. tio. Et illa præsumptio recipit contrariam probationem, vt ecce vir cohabitauit diu cum vxore, præsūmitur ab eo cognita, vt xxxij. q. j. d. cap. Dicit dominus: sed talis præsūmptio recipit contrariam probationem, vt d. xxxv. q. iij. c. extraordinaria, & xxvij. q. j. cap. nec aliqua, & c. proposuisti, extra de probat. & l. si chirographum, ff. eodem, & glo. in c. Is qui fidem, extra de sponsal. Et ex illa probatione iuris rātum vel ex productione testiū surgit suspicio, vt ij. q. vij. c. accusator quoq;. Et regula est, q̄ præsumptio iuris transfert in alium onus probā

di, l. generaliter, §. si petitur, vers. sed cū ex præsūmptione, ff. de fideicom. libert.

PRAESUMPTIO iuris & de iure est, cum ius fingit, ac statuit super ficto, contra quam fictionem non admittitur probatio cōtraria, vt c. ad id, & c. is qui, extra de sponsa. & cōdi. apposi. & c. per tuas, eodem. Nā legis dicitur esse sententia, vt l. si hi, qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatusc. syllana. & supra dixi in fine indiciorum.

FICTIO iuris & de iure est, Quando ius certum de aliquo facto fingit statuendo oppositum. Exemplum, ius fingit vxorem stipulatam dotē sibi reddi, licet sit certum, q̄ non fuerit stipulata, sed in fauorem mulieris ius hoc fingit, vt Abb. in c. is qui, extra de sponsa. & c. quanto, extra de præsump. tio. Nec aliquis audiretur ad probandum contrarium, vt C. de rei vxor. actio. l. j. §. j. Idē in arrogato, qui semper intelligitur stipulatus quartam partem de bonis arrogatoris, si emācipetur, vt l. si arrogator, ff. de adoptio. Similis præsūptio est xj. q. j. c. si quis clericorum, & extra qui mat. accus. poss. c. in super.

PRAESUMPTIONES aliæ sunt, scilicet hominis, naturæ, & facti præcedentis, siue subsequētis.

PRAESUMPTIO hominis est, cum præsūmitur contra aliquem hominem propter malam famam, & contra hanc præsumptionem admittitur probatio in contrarium, vt extra de spōsa. c. cum in tua, & ij. q. v. c. presbyter, & c. si mala fama, extra de purgat. cano. & ff. quod metus causa, l. non est verisimile, & ex illa nō potest sequi condēnatio, vt d. l. absentem, ff. de pōenis.

PRAESUMPTIO naturæ est cum ex hæredo filiū meum, præsūmitur contra me, q̄ iniuste ex hæredate rim eum, & hoc propter naturā. Et ideo hæredes mei tenentur probare, q̄ iuste ex hæredate rim eum, vt C. de liberis præteritis, vel ex hæredate. aut. non licet parenti. Cum iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi debeat, l. iura sanguinis, ff. de regul. iur.

PRAESUMPTIO facti præcedentis est circa futura, vt si semel calumniatus es contra me, & iterum velis me accusare, præsūmitur modo te velle iterum calumniari, vt ff. de accusa. l. si cui, §. iisdem, & ij. q. x. c. placuit, & c. si. accusatorum, & c. mandata, & c. scribā eis extra de præsump. tio.

PRAESUMPTIO facti subsequētis. circa præterita, vt si qui fuerint accusati de crimine adulterij, quod depellebant prætextu proximitatis, si postea in matrem monium se coniunxerunt, manifeste præsūmitur facinus, in quo accusati fuerunt, vt C. de adult. d. l. si hi qui adulterij, ff. ad macedonia l. Idem si filius, aliàs incipit, sed Iulianus, §. interdum, in si. & in auteñ. vt nullū iudic. §. si quis vero, col. ix.

SED QVIA supra diximus de indicijs, argumentis, suspicionibus & præsumptionibus, Quæro quæ differentia sit inter Indiciū, præsumptionem, argumentū & suspensionem? Respon. q̄ ex his potest idem resultari effectus secundum Abb. in cap. tertio loco, extra de prob. Nec est disputandum de vocabulis, ex quo idem resultat effectus. imò disputatio de vocabulis est pertinacibus relinquenda, dicit Innoc. in c. quia verisimile,

P R A X I S C R I M I N I S

extra de præsumptio. Ideo Bart. in l. admonendi, ff. de iureiur. vtitur alijs vocabulis, dicit enim q̄ iudex per tres aut quattuor gradus adducit ad credulitatē, & fidem. **P R I M O**, cum causa introducitur per actorem, & negatio sequitur per reum, iudex adducitur in dubitationem: quia non præsumit adhuc nec pro actore nec pro reo. **S E C V N D O**, ex aliquo leui indicio, vel argumento, inducitur ad suspiciōē, & hæc appellatur suspicio. **T E R T I O**, si argumenta insurgunt fortiora, incipit opinari, & appellatur opinio, nec tamen sufficit ad fidem, & credulitatem, sed parum deficit.

Q V A R T O, si aliqua adhuc magis exiguntur in causa adducitur ad credulitatem, & fidē: ita q̄ iudex poterit ferre sententiam.

D I C E N D V M est ergo, q̄ in iure multa habemus vocabula, vt indicium, argumentum, suspicio, & præsumptio: & alia appellatur leuis, alia vehemēs, alia probabilis, alia violenta, de quibus supra dixi, vt in c. litteras, & c. quanto, extra de præsumptio.

Q V A E insuper indicia, aut quæ argumenta, scilicet genera probandi, vel per testes, & quales, & quot, vel per instrumenta, ad quem modum probandæ cuiusq̄ rei sufficiant nullo certo modo satis diffiniri potest, sicut non semper ita sæpe sine publicis monumentis cuiuscunq̄ rei veritas deprehenditur. Aliàs numerus testium, aliàs dignitas, & auctoritas, aliàs veluti cōsentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Hoc autem pro animi arbitrio iudici relinquēdum cui credat, aut parum probatum sibi opinetur, rex. for. in l. iij. §. eiusdē, & §. tu magis scire potes, ff. de testib. c. præterea, c. in nostra præsentia, & c. ex literis, extra de pb.

T R A C T A T V S D E N O T O R I O .

S E D QVIA de probatione puenitur ad notoriū, quæro quid sit notorium, & quotuplex est, & quibus constet.

C R I M I N A quandoq̄ sunt notoria, quæ nec accusationem nec denunciationem, nec litis contestationem, nec etiam te-

stium examinationem requirunt, sed tantum sententiā. vt c. de manifesta. ij. q. j. vbi cauetur de manifesta. & nota plurimis causa non sunt quærendi testes, dum tamen sint iudici nota, vt xxij. q. iij. cum quisq̄.

N O T O R I V M autem est triplex, scilicet notorium facti, notorium iuris, & notorium præsumptionis. Notorium facti est quod se exhibet, & offert oculis plurim: ita q̄ habet tātā facti euidentiā, q̄ non potest negari probabiliter, nec aliqua tergiuersione celari, vt ff. de insti. actio. l. sed & si pupillus, §. proscribere, & ff. de ritu nuptia. l. palām, & ff. de verbor. signi. l. palā, & ad municipal. l. quod maior. Vnde si constet alii quem habere suspectam mulierem secum in domo, eo ipso videtur probata fornicatio, & si publicè eam detineat eo ipso conuictus est: nec eo casu testis, aut accusator est necessarius, cum huiusmodi crimen nulla possit tergiuersione celari. Credēdūmq̄ est simplici te-

stimonio bonorum virorum, inter quos delinquēs viuere dignoscitur: etiam sine iuramento: licet ille concubinariū crimen diffiteatur, vt c. tua nos, & c. vestra, & c. si. extra de cohabit. cleric. & mulier. Et in illo notorio negatio est nulla, vt ff. de tribut. actio. l. illum, §. pe. & ff. de pœnis, l. qui sententiam. Et in tali notorio creditur simplici assertioni officialis, vt iij. q. iij. §. alio quando. nec eo casu auditur appellans, vt extra de appell. c. cum sit Romana, & c. præterea, & c. peruenit. Aliàs enim non posset esse certum, nisi per huiusmodi præsumptionem, vt extra de præsump. c. literis, & c. iij. Si tamen illud crimen esset publicum, non ex euidentiā, sed ex fama, eo casu sola testimonia illorū bonorum virorum non sufficerent, cum non sit testimonijs, sed testibus iudicandum, vt d. c. tua nos, extra de cohabit. cleric. & mulier. Hoc notorium facti probatur per duos testes. nam duo possunt probare famam, vt extra de testib. c. tam litteris, & per duos testes probatur, q̄ septem interfuerunt, vt C. de bono. poss. l. bonorum, & per duos probatur subscriptio trium, vt C. de fide instrum. l. comparationes, & C. de test. l. testiu. **H I T E S T E S**, qui inducuntur, debent deponere duo ad testificandum. Primum, q̄ viderunt committi maleficium, de quo talis accusatur, vel inquiritur, vel præsentis fuerunt. Nam testis in maleficio debet testificari de præsentia, & visu, vt in autē. de hēred. & falc. §. si vero absunt, colla. j. Secundum, debent testificari, q̄ maleficium fuit publice factum, & in loco publico, vel in platea, vel via publica, vel in præsentia populi, vel in præsentia decem hominum, vel quindecim, vel vltra, qui publice videre potuerunt committi dictū maleficium, & ita sufficiunt duo testes, vt l. vbi numerus, ff. de testib. & glo. in c. Deus omnipotens, §. quando autem crimen est notum iudici, ij. q. j. **I N** H O C notorio facti non requiritur omnium scientia, sed pluriū, vt d. c. de manifesta, forte sufficiunt decē. nam decem faciunt plæbem, siue turbam, vt x. q. iij. c. vino, iuncta gl. fi. & ij. q. v. c. presbyter si à plæbe. Alij dicunt q̄ efficitur notorium crimen quod fit in conspectu totius viciniae: & q̄ omnes de vicinia clamant tale quid factū esse, vt c. cum dilectus, §. præsertim, extra de purg. cano. & ij. q. j. c. scelus. Alij dicūt sufficere maiore partē viciniae illud clamare, vt ff. ad municip. l. q̄ maior, & d. c. cum dilectus. Alij dicunt relinquendum arbitrio iudicis, per quot homines fiat notorium, cum nō sit expresse diffinitum, & terminatum à iure, dummodo fiat in conspectu, & tot hominum præsentia, qui excedant numerum decem hominum, vt d. c. cū dilectus, & extra de elect. c. j. & d. c. vino, x. q. iij. vel quindecim personarum, cum tot personæ facerent populū numero, vt ff. vi bono. rapto. l. ait prætor, §. j. Nā vbi cū q̄ nō est expressum aliquid à iure, relinquit arbitrio iudicis, vt extra de offic. deleg. c. de causis, & ff. de iure deliber. l. j. dum tñ delictū cōmittatur de die, & nō de nocte. Ita q̄ clare videri possit arg. extra de offic. deleg. c. consuluit, in fi. & ff. de testib. l. testiu, §. tu magis scire potes, & ff. de pœnis, l. aut facta, §. tempus. **A D H V C** notoriū facti tres habet species. Nā aliud dicitur notorium facti actu trāseuntis, vt in hoc quā.

do semel notorium factum est, ita quod non potest tergiuersione celari: non tamen habet reiterationem, ut est homicidium publice commissum: quod reiterationem non recipit. Et sic fuit de Christo saluatore nostro, ut de consecra. dist. ij. c. semel Christus passus est, & de poenit. dist. j. c. aut facta, & extra de testi. cog. c. peruenit. Tale autem notorium potest probabiliter negari, ut extra de sortileg. c. extuarum. **NOTORIUM** facti interpolati .i. interrupti, est quando ita publice fit, quod non potest celari per tergiuersionem, quod sepius reiterat, tamen non fit continue. Sicut est crimen vsurarij manifesti, qui, habet mensam paratam ad mutuum, & publice tenet: non tamen facit continue mutuum, sed frequenter hoc reiterat, ut extra de vsur. c. cum tu manifestos, & c. vsurarium voraginem, eodem titulo. lib. vj. vbi de hoc. Et in hoc notorio semiplena probatio requiritur, ut c. cum in diocesi, extra de vsur. & glo. in d. c. de manifesta. ij. q. j. **NOTORIUM** facti actus permanentis est quod ita fit publice, quod celari non potest: & habet in se facti continuationem. ut est videre in illo, qui continue in carcere continetur, de hoc extra de appell. c. dilectis filijs. Et idem videtur in eo, qui publice tenet concubinam continue in domo, lecto, & mensa, & liberos ex ea habet. ut extra de appell. c. consuluit, & de diuort. c. significasti: quibus illud tale sit potius notorium iuris, quam facti: cum communiter non fiat in conspectu hominum, sed occulte. Attamen ita vehementer opinatur, & praesumitur, quod pro notorio facti reputatur a iure, ut extra de praescript. c. literis, & de cohabit. cleric. & mulier. c. tua nos, & c. clericis. **NOTORIUM** facti aliquando est notorium, & manifestum iudici, & incognitum alijs. Aliquando cognitum & notorium alijs, & occultum iudici. Et aliquando notorium iudici, & alijs. **NOTORIUM** quando notum est iudici tantum, nemo sine examinatione feriri potest, quia dum accusatoris persona assumitur iudiciaria potestas amittitur. In vna eademque causa nullus simul potest esse accusator, & iudex, ut d. c. de manifesta. ij. q. j. nec iudicis est quem damnare sine accusatore: quia dominus Iuda cum fuisset fur: quia tamen non est accusatus, minime eiecit. Cognito autem opere isto pellendum illum apostolus de coetu fraternitatis censuit omnes enim eius crimen sciebant, & non arguebant: publice etiam nouercam suam loco vxoris habebat, in qua re neque testibus opus erat, neque tergiuersione aliqua poterat tegi crimen. Et paulo post dicitur absens facie, praesens autem auctoritate praesens est, quod nusquam absens est. Iam iudicauit ut spiritus eum, qui admisit hoc, tradiditathanæ in interitum carnis, ut d. c. de manifesta. & supra dixi in glo. examinati, in fine querimoniarum. vbi ergo non est notorium crimen alijs, ut iudici: nemo sine accusatore est condemnandus, ut ff. de iur. iur. & honor. l. rescripto, §. si quis accusatorem.

RATIO quare non est iudicis quem damnare sine accusatore est, quando delictum non est commissum in praesentia iudicis pro tribunali sedentis: quia quando delictum committitur in praesentia iudicis extra tribunal, non est ei notorium crimen, ut iudici, sed ut privato: tunc est necessaria probatio, & libellus si ab alio

quo accusatur delinquens, & litis contestatio, & omnis ordo iudiciarius est necessarius, ut C. de litisc. l. j. & autem offeratur eodem, & extra de vsur. c. cum tu, & extra de corp. vitia. c. de tua, & de offic. ordinar. c. si sacerdos. **AT SI NON** accusatur delinquens in isto, & taliter notorio poterit iudex procedere per inquisitionem fama, vel clamore, & illum inculpatum examinare: & si sponte confiteatur delictum, poterit absque alia probatione condemnari, ut C. de confess. l. j. & ff. ad leg. aquil. l. proinde, & ff. de confess. l. confessus. Si autem negauerit, tunc erit necessaria probatio, ut C. de prob. l. fi. & ff. de poenis, l. qui sententiam, & extra de offic. ordinar. c. j. Quod autem iudex non posset quem damnare sine accusatore, fallit in charta suspecta, cui fides non fit, ut C. de prob. l. iubemus. Item cum testis fraudulenter, & procaciter respondet, ut C. de testib. nullum. Item in tutore suspecto, ut ff. de suspect. tuto. l. iij. §. j. & iij. q. ij. c. quia ea. Item quando maritus excipiendo condemnatur de lenocinio, ut ff. de adult. l. ij. §. si publice. Item quando calumniator punitur, ut C. de calum. l. j. Item quando crimen probatur per inquisitionem, ut supra dixi, & c. qualiter & quando, le. ij. extra de accusa. Item cum reus deficit in purgatione, ut extra de symo. c. de hoc. Item in notorijs, ut d. c. de manifesta. iuncta glo.

NOTORIUM quandoque per euidenciam facti apparet iudici, & alijs, ut quando est factum delictum in praesentia, & conspectu iudicis pro tribunali sedentis, & debitum sui officij exequentis, & aliorum tot, quot sufficiunt ad notorium, ut decem hominum, vel ultra, in hoc casu iudex non recusat, ut extra de appell. c. proposuit. tunc nec accusator, nec libellus denunciationis accusatorius, vel inquisitorius, vel litis contestatio, vel testium examinatio, vel alia probatio est necessaria: sed citatur ad sententiam audiendam, & fertur sententia in scriptis per iudicem pro tribunali sedentem: quia tunc ordinem iudicarium non seruare est secundum ordinem iuris procedere, ut c. tua nos, & c. vestra, extra de cohabit. cleric. & mulier. & extra de consangu. & affinit. c. cum dilectus. Nec in hoc casu a sententia lata poterit appellari, ut extra de appell. c. peruenit & cap. consuluit, & c. cum speciali, Nec etiam contra eam sententiam aliquid probari, ut c. cum sit Romana, in fi. extra eodem. **SED SI IN NOTORIO** iudici & alijs reus inficiatur crimen, veluti si quis negaret se interfecisse eum quem sub oculis iudicis in conspectu multorum interfecit, hoc quia se reum negat, sine examinatione feriri non potest, ut c. Deus omnipotens, §. fi. & c. seq. ij. q. j. Sunt tamen ibi casus in quibus euidencia ipsa reum esse testatur ut in fornicatore qui sine examinatione est damnandus. **REGVLARITER** tamen nullus est condemnandus nisi iudicio ordinabiliter habito aut couincatur, aut reum se ipsum confiteatur: verum de illis intelligenda sunt quorum crimina sunt occulta, Ceterum quae manifesta sunt, iudicarium ordinem non requirunt, ut ij. q. j. c. prohibentur, §. fi.

IN NOTORIO alijs & non iudici est necessaria probatio & iuris ordo seruandus, ut extra de electio. c. bone, §. licet, & ij. q. j. §. quoniam autem, & §. fi. ff. q. satisf. cogat.

PRAXIS CRIMINIS

derit puniat: Et ideo apud Græcos exilio voluntario ad arbitrium iudicis fortuiti casus luebantur, d. l. aut facta. **I V D I C E S** ergo in imponendis pœnis attendere debent circumstantias ex quibus augetur vel minuitur delictum, scilicet ætatem, personam, causam, quantitatem, qualitatem, sexum, locum, tempus, & euentum. Cum idem excessus magis sit in vno quàm in alio puniendus, vt c. sicut dignum, extra de homicid. & d. l. aut facta, ff. de pœnis. **N O N T A N T V M** quoque potest augeri vel minui pœna in sententiâ in extraordinarijs criminibus, sed etiam in publicis iudicijs & ordinarijs, vt ff. de pœnis, l. respiciendum, in princ. & d. l. aut facta §. fin. & ff. ad leg. Cornel. de fals. l. antepe. & in l. quid ergo, §. pœna grauior, in glo. ibi, sed quomodo potest, ff. de his qui not. infra. & glo. in d. l. & si seuerior, C. ex quib. caus. irrog. infra. Sed querit glo. in d. §. pœna grauior, quod potest iudex in extraordinarijs criminibus augere vel minuere pœnam, cum nulla sit per legem statuta certa pœna? Respõ. quod debemus referre nos ad quod fieri solet de tali crimine ex consuetudine, quod cum excesseris dicaris augere vel minuere, vt arg. ff. de dano infect. l. si finita, §. j. & arg. l. semper in stipulationibus, ff. de regul. iur. **H O D I E** siquidem de consuetudine & statuto regni Frâciæ pœne criminales sunt in arbitrio iudicantis, ita quod iudex potest suum arbitrium extendere vsque ad mortem inclusiue, vt glo. in §. in summa. Insti. de iniur. pensata tamen & attentata facti qualitate & personarum conditione, ne quid aut durius aut remissius constitutur quàm causa postulet, vt l. pedius, §. j. & fi. ff. de incend. rui. & naufragia.

TRACTATUS PœNARVM MORTIS.

A T Q V I A prout supra diximus diuersitas factorum exigit diuersitatem pœnarum, l. si seruus, ff. ad leg. aquil. ideo colligendi sunt casus, in quibus per legem imponitur pœna mortis, & casus, quibus citra ademptionem vitæ pœne veniunt infligendæ. Præmittendum est igitur quod delicta quattuor modis committuntur, scilicet facto, dicto, consilio & scriptura: vt ff. de actio. & oblig. l. ex maleficijs, & l. aut facta, ff. de pœnis, & in quolibet reperiantur casus mortis, vt patet.

Q V I christianum odio nominis christiani lapidat mox flammis dedendus est, & cum omnibus suis participibus concremandus, l. ij. C. de Iudæis.

Q V I maius sacrilegium faciunt, aut viui exuruntur, aut in furcas suspenduntur, vt l. sacrilegij, ff. ad leg. Iul. pecul.

Q V I virginem maxime deo dedicatam, vel vxorẽ alterius rapit, & qui ei auxilium, inuasionis tempore præbuerit: mortis damnatur supplicio, l. vnica, C. de rapt. virg.

Q V I idolis sacrificat, gladio ultore sternitur: facultates preempti vendicantur fisco, vt l. j. C. de paga. & farra.

Q V I officia diuina dolose turbauit, capitali supplicio punitur, vt l. si quis in hoc genus sacrileg. C. de episc. & cleric.

Q V I contra naturam luxuriatur, gladio ultore exquiritis subditur pœnis, l. foedissimam, & l. cum vir nubet in foeminam, C. ad leg. Iul. de adult.

Q V I scienter rebaptisauit ultimo supplicio percellitur, vt l. ij. C. ne sanctum baptif. iteret.

Q V I in silice signum crucis in vilipendium diuini nominis sculpsit pœna mortis mulctatur, l. vnica, C. nemi. lic. sign. saluato.

Q V I emit muricem, & tingit purpuram, fortunarum suarum, & capitis subibit discrimen, l. j. C. quæ res vendi non poss.

Q V I muros violat capite punitur, vt l. fi. ff. de rerum diuis.

Q V I frumentum exercitus lucrifacit capitali pœnæ subditur, vt l. ij. C. quæ res vend. non poss.

Q V I monetam falsificauit flammarum exustionibus mancipatur, l. ij. C. de fals. monet. & l. j. eodem.

Q V I actor rerum priuatarum vel castaldio vel procurator Cæsaris subiectum deprædauit, viuis publice concrematur, vt l. vniuersi, C. vbi causæ fisc.

M V L I E R quæ se animali bruto subiecit, interficitur vnâ cum bruto, vt xv. q. j. c. mulier.

Q V I in ciuitate vel oppido incendium facit, vincetus, verberatus igni necari iubetur, si modo sciens prudens quod id commiserit. Si vero casu, id est negligentia: aut noxam sarcire iubetur, aut si minus idoneus sit, leuius castigatur, vt l. qui ædes, ff. de incend. rui. & naufragia. & l. capitalium, §. nonnunquam, & §. fi. ff. de pœnis.

Q V I ad hostes confugit & eis consilium manifestat, aut viuis exurit, aut furca suspenditur, vt l. si quis aliquid, §. j. ff. de pœnis.

Q V I fautores seditionis, id est tradimenti fuerint, in furcam tolluntur, aut pro qualitate dignitatis in insulam deportantur, vt d. l. si quis, §. auctores, ff. de pœnis.

Q V I prouocat tumultum & clamorem in populo credendo viuat, vel moriatur, debet mori pœna seditionis, vt l. ij. C. de seditione. & l. qui coetu, ff. ad leg. Iul. de vi public.

Q V I proditor fuerit patriæ capitali supplicio animaduertitur, vt l. fallaciter, §. fi. C. de abolit.

L A T R O in insula vel nemore vel in frequentatis itineribus deprædans capite punietur, vt l. capitalium, §. grassatores, ff. de pœnis.

Plebeij liberi & humiles personæ, serui quoque qui saltu dominorum suorum infidiati fuerint, igni concremantur, vt d. l. capitalium, §. igni.

P V B L I C V S & famosus fur in illo loco in quo furatus est furca figendus est, vt d. l. capitalium, §. famosus, & Bal. in c. j. §. iniuria, versic. seu furtum, de pace iuramento firmand. in vsib. feud. vbi etiam enumerat alios casus quibus quis venit laqueo seu furca suspendendus.

P R O D I T O R principis vel conspirans in eum vel in dominum suum, temporalem, vel spiritualementem iurisdictionem habentem, puto comitem, episcopum, vel baronem, cui subest, vt maiestatis reus vel quasi, glæ

rentia inde fuerat iaculanda : sed quia simplicitatem tuam cum senectute cognouimus, interim tacemus: eos vero quorum consilio hoc egisti in duobus mensibus excommunicatos esse decreuimus, neque simplicitati tuæ neque ulterius senectuti parcemus. Et xxvj. q. vij. c. hoc sit, & c. tempora. Item habetur etiam ratio nobilitatis, vt xlij. dist. c. non cogantur. Item paupertatis, vt extra de sententiâ exco. c. quod de his, & c. fi. Item etiam inimicitarum, vt extra eodem, de sententiâ exco. c. de cetero hæc, glo. in d. c. tēpora xxvj. q. vij. Item parcitur etiam simplicitati, vt de consecra. dist. ij. c. iij. & extra de rer. permut. c. cum vniuersorum. **EX PERSONA** etiam mitiorem sententiam dicere potest, vt xxiii. q. j. c. qui contra. Maiores siquidem minori supplicio puniri debent, & seuerius serui quam liberi, famosi quam integri status l. capitalium, §. fi. ff. de pœnis. Et ideo persona dupliciter spectatur, eius qui fecit, & eius qui passus est. Aliter enim punitur qui quid in parentem dolumve ausus est quam qui in extraneum. In magistratum quam in priuatum, vt l. aut facta, ff. de pœnis, & l. prætor. §. si. ff. de iniur. Et sic diuersitas personarum exigit diuersitatem pœnarum, augeturque delictum dignitate, gradu, specieque militiæ, l. ij. in fi. ff. de re milit. Et secundum gradum dignitatis vitæque honestatem, augeatur aut minuitur pœnæ æstimatio: qui gradus eodem nationis non immerito seruatur, vt alii in vilissimo, & cōpedito, aliud in medijs actus homine ius æstimationis constituitur, vt §. pœna autem, Insti. de iniur. De mentes quoque & famosi à pœna excusantur, hi enim pati iniuriam solent & non facere, d. c. relatum, xv. q. j. Scimus enim aliquos subito dementes factos, ferro, fuste, lapidibus, & moribus, multis nocuisse, quosdam etiam occidisse, captos autem industria & indicijs oblatos minime reos factos, eo quod non voluntate, sed impellente vi nescio qua hæc gesserunt nescientes. Quomodo enim reus constituitur qui nescit quod fecerit, vt c. aliquos scimus, & c. illa cauenda, xv. q. j. Satis enim suo furore puniuntur, l. diuus, ff. de offic. præsid. Satius arbitramur quamlibet interim infirmitatem ad pœnā peccati, quam ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum est, & compatiendum quam puniendum vel etiam aliquo modo ferendum, vt iij. q. ix. c. indicas. Obuiam tamen eundem est per præsidem prouinciarum vt hi per necessarios, scilicet amicos, affines & consanguineos contineantur. Quod si minime possunt per eosdem contineri, carcere contineri debent, vt l. congruit, §. furiosi, ff. de offic. præsid. Nec ad hoc solum furiosis custos adhibet cognatus aut affinis, ne quid perniciosius ipsi furiosi in se moliantur, sed ne alijs quoque exitio sint, quod si obmittatur, non immerito culpæ eorum ascribendum est, qui negligentiores in officio suo fuerint: quoniam tam ad pœnam quam ad tutelam furiosi, & securitatē proximorum custodia pertinet. Si vero vt plerumque assolet interuallis quibusdam furiosus sanior sensu efficiatur, & eo momento scelus admiserit: morbo eius non est danda venia, sed secundum facinoris immanitatem supplicio afficiendus est, d. l. diuus, ff. de offic. præsid. Ratione etiam scandali iudex mitiorem sententiam dicere potest, quia propter scā-

dalum & tumultum aliqua postponuntur & fiunt que aliter non fierent, vt c. de his vero, l. dist. & c. placuit, dist. j. & ij. q. j. c. in primis.

EX CAUSA etiam potest moderari vel exaggerari pœna. Quo ad primum detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus sanandis malis charitas sincera subueniat, vt c. vt constitueretur, in fi. l. dist. Quo ad secundum nonnunquam euenit, vt aliquorum malefactorum supplicia exacerbentur, quoties minimum multis grassantibus personis exemplo opus sit, vt l. aut facta §. fi. ff. de pœnis. Alia est inspicienda causa vt in verbis, quæ impunita sunt à magistro illata vel parente, quoniam emendationis non iniuriæ gratia videntur adhiberi, vt l. respiciendum, §. furta domestica, ff. de pœnis, & d. l. aut facta, eodē. quod potius in pietate quam atrocitate consistit, vt glo. in l. vnica, C. de emend. propinq. Quod si atrocitas facti, ius domesticæ emendationis excedat, placet enormis delicti reos dedi iudicis notioni. d. l. vnica, C. de emend. propinq. **Pœna** etiam minuitur cum quis deliquit sine dolo, vt ff. de pœnis, l. respiciendum, §. delinquit, & l. absentem, §. fi. eodem. Aut quia delinquens dicit se commilitonem & militem Reipublicæ, vt ff. de re milita. l. non omnes, §. si. Aut quia non dolo sed lasciuia homicidium fecit, vt ff. ad l. cornel. de sicar. l. in lege, & ff. ad leg. cor. de fals. l. falsi, §. ordine. **QVANTITAS** etiam attenditur, si sit delictum enorme vel mediocre, discernitur enim fur ab abigeo, nam qui vnū suū surripuit, vt fur coercet, vt ff. de furt. per totum. Qui gregem vt abigeus, vt ff. de abigeis, l. fi. & gladio damnari solet, vt l. j. ff. eodē. **QUALITAS** etiam spectatur, vt quādo factum vel atrocius vel leuius est, vt furta manifesta à non manifestis discerni solent. Rixæ à grassaturis, expilatiōes à furtis, à violentia petulantia, d. l. aut facta, ff. de pœnis. Atrociora siquidem sunt delicta quæ proueniunt ex animo, siue delictum sit priuatum sine publicum, vt glo. in l. auxilium, §. in delictis, ff. de minor. **SEXVS** pariter. nam viri sunt grauius de delicto puniendi adulteri, quam mulieres, cum tanto grauius eos puniri oporteat, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas, vt xxxij. q. v. c. indignatur. **LOCVS** facit vt idem vel furtum vel sacrilegium & furtum sit & capite luendum vel minore supplicio, d. l. aut facta, ff. de pœnis, locus vel magnitudo etiam vulneris atrocitatem facit, veluti oculo vel ore percusso, vt l. vulneris, & l. seq. ff. de pœnis, & l. prætor, §. fi. ff. de iniur. & §. atrox. Insti. eodē. **TEMPVS** discernit emanforem à furtiuo desertore, effractorem vel furem diurnum à nocturno. Nam atrociores sunt nocturni effractores, & ideo hi fustibus cæsi in metallum damnari solent. Diurni vero effractores post furtium castigationem in opus perpetuum vel temporarium dandi sunt, vt l. in effractores, ff. de effracto. & l. j. & ij. ff. de fur. balnea. Idem atrocior sit iniuria si in ludis & in conspectu facta fuerit. Nam in prætoris præsentia facta iniuria atrocior sit quam si in solitudine, d. l. prætor, §. fi. ff. de iniur. **EVENTVS** quoque spectatur à dementissimo facta, quāquā lex non minus eum qui occidendi hominis causa cum telo ambulauerit, quam eum qui occisi-

PRAXIS CRIMINIS

TRACTAT. PŒNARVM CITRA MORTEM.

DRÆTER pœnarū supradicta genera, sunt nonnulla alia quibus citra ademptionem vitæ, præfides afficere quenq̄ noxiū possunt. Et sunt pœnæ quidem quæ seruitutem intungunt aut ciuitatem auferunt, aut exiliū, aut corporis coercionem continent, veluti fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorū verberatio, aut damnū pecuniarium cū infamia, aut dignitatis alicuius depositionem, aut alicuius actus prohibitionem continent, vt l. si quis forte, §. si. cum duabus legibus seq. ff. de pœnis. Et nota q̄ pœnæ psonales scilicet amissiones vitæ & mēbri requirunt actum consummatum. Sed pœnæ minores, vt hę quæ sequuntur, non requirunt actum consummatum, sed inchoatum, vt ff. de extraord. crimi. l. j. §. qui puer, vbi dicitur, perfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur, vt supradictum est.

PRIMA pœna est seruitutis iniunctio quæ adimit libertatem, vt puta si quis in metallum vel in opus metalli damnetur, vt l. aut damnus, §. est pœna, ff. de pœnis. Cuius pœnæ loco solent hodie de consuetudine dānari in perpetuum remigium marinum vel ad tempus. sicut pluries feci secundum criminum qualitatem, vt solent illi qui nondum viri potentes virgines corrumpunt, aut qui abortionis aut amatorum poculum dant, aut qui viui testamentum aperuerit, recitauerit, aut si quis instrumentum litis à procuratore aduersario proditum esse conuicerit, aut quicumq̄ instrumenta penes se deposita alteri altero absente reddiderit vel aduersario prodiderit, humiliores enim ad metallum dānantur, honestiores verò deportantur, l. si quis aliquid, §. qui nondum vsque ad, §. iudices, ff. de pœnis.

SECUNDA pœna scilicet ablatio ciuitatis consistit his proximis casibus supradictis, vt d. l. si quis aliquid, & l. quidam, ff. de pœnis.

TERTIA pœna est exilium qua damnantur hi qui vulgo se iuuenes appellantes in quibusdam ciuitatibus turbulentis se acclamationibus accommodant, si semel correcti in eisdem deprehendantur, vt l. capitalium, §. solent, ff. de pœnis, & l. exilium, ff. de interd. etis & releg. vbi dicitur q̄ triplex est exilium: scilicet aut ceterorum locorū interdictio, aut lata fuga, vt omnium locorum interdictio præter certum locum, aut insulæ vinculum, id est relegatio in insulam vbi non stat cum hominibus. Sed exilium proprie dicitur deportatio, improprie autem relegatio, vt glo. in d. l. exilium. Et sic est capitalis damnatio vbi mors vel ciuitatis amissio vel seruitutis impositio sequitur, vt l. rei capitalis, ff. de pœnis.

QUARTA pœna est coercio corporis qua coercētur hi qui semel rātū se turbulentis acclamationibus accōmodauerunt, nam fustibus cęsi dimittuntur, vt d. l. capitalium, §. solent, ff. de pœnis. Fures etiam pro primo furto fustibus castigantur, vt in autē. sed nouiure, C. de seruis fugit. Aut cuius negligentia incendiū

factum fuerit, fustibus castigatur, l. qui ædes, ff. de incend. rui. & naufra. si quis iniuria commiserit aliquid. Nam serui flagellis cęsi dominis restituntur, liberi verò humilioris quidem loci fustibus subiiciuntur, ceteri verò vel exilio temporali, vel interdictione rei certæ coercentur, vt l. si. ff. de iniur. Et generaliter ij quibus obijciuntur leuia delicta si liberi, fustibus castigantur: si serui, flagellis. vt l. leuia, ff. de accusa. dicuntur autem leuia crimina quæ sunt priuata, vt glo. ibidem, sicuti crimen legis Iulie de annona, & crimen de nauibus submersis, vt C. de naufra. l. de submersis, & crimen abigeatus, vt C. de abigeis, vel cognitio custodum. l. vnus, §. si. Et de his criminib⁹ potest iudex cognoscere & discutere summarie & de plano non sendo pro tribunali, vt glo. in d. l. leuia, & l. vnus, §. si. ff. de quæstio. & in autē. de mandat. princ. §. sit tibi, & Exodi xxij.

QUINTA pœna est vinculorum verberatio, quæ imponitur ei qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulit: in vincula enim publica coerceri diuus Pius rescripsit, vt d. l. capitalium, §. eūmq̄ qui, ff. de pœnis.

SEXTA pœna est damnus pecuniarius cum infamia, quod quis incurrit quando est condemnatus actione famosa, scilicet iniuriarum. vt l. decuriones, §. verum, C. ex quib. caus. infa. & ff. eodem, de his qui not. infa. l. j. Nam condemnatus crimine iniuriarum incurrit infamiam, vt glo. in d. §. verum allegat. l. infamem. ff. de public. iudic. vbi dicitur q̄ ex eo crimine quod publici iudicij non fuit, damnatum infamia non sequitur: nisi id crimen ex ea actione fuit quæ etiam in priuato iudicio infamiam condemnato importat, veluti furti, vi bonorum raptorum. & iniuriarum. Sed quærit glo. ibi an condemnatus criminaliter de crimine priuato sit infamis? Et dicit si est ciuilis actio quæ ex eo crimine descendit, infamat: vt furti ciuilis, & vi bonorum raptorum, & de dolo, quæ infamant, vt Insti. de pœna teme. litig. §. ex quibusdam, vbi dicit textus, q̄ his non solum damnati notantur infamia, sed & is q̄ pactus fuerit p̄cio æris sine iussu prætoris, vt ff. de his qui not. infa. l. in actionibus, & l. furti, §. pactus, eodem. quoniam intelligitur confiteri crimen qui paciscitur, vt l. athletas, §. si. & l. seq. ff. de his qui not. infa. Si autem agitur criminaliter, infamatus condemnatur, vt d. l. infamem, ff. de pub. iud. si autem ciuilis actio, non infamat, vt contraria pignoratitia. nam nulla contrarietas infamat. vt ff. de his qui not. infa. l. furti, §. contraria. Ratione autem calumniæ non erroris, pœna infamiæ imponitur, vt l. ea quæ, & l. seq. ff. de his qui not. infa.

SEPTIMA pœna est alicuius dignitatis depositio, quā patiūtur iudices qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti; ablatione codicillorum, insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosq̄ habentur, nec sibi de eo honore posthac blandiri possunt, quos seipos indignos esse iudicauerunt, vt l. iudices, de dignit. lib. xij. C. Pedanei etiam iudices vel ordinarij si pecunia esse corrupti dicant, pleriq̄ à præfide à curia submouent, aut ī exiliū mittuntur, aut ad rēp̄ relegant;

dio feritur, omnibus eius bonis fisco additis, & eadem feueritate voluntatē sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt, vt l. quisquis, C. ad leg. Iul. maieft.

HOMICIDA parentum, in fatus culeo cum gallo gallinaceo, & vipera, & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus serpentium contubernijs miscetur, vel in vicinum mare, vel in amnem proijciatur, vt omni elementorum vsu viuus carere incipiat: & ei cæ lū superstiti, terra mortuo, auferatur, l. vnica, C. de his qui parent. vel liber. occid.

HOMICIDA quicūq; quod fecit expectet, l. nemo deinceps, C. de epif. audient. & l. eiusdem, §. legis, ver. sed solent, ff. ad leg. cor. de ficar.

QVI pacem iuramento firmatam frangit occidendo vel vulnerando, capitalem subire debet sententiam, vt cap. primo, §. si quis hominem de pace tenent. & eius violat. In vsib. feud.

SERVVS qui cum domina concubuit, debet comburi, & domina decapitari, vt leg. vna, C. de mulier. quæ seruis propr. se iunxe.

QVI adulterium committit reus est mortis, nam sacrilegos nuptiarum gladio puniri oportet l. quis adulterij, la. ij. C. ad leg. Iul. de adult.

QVI eam cuius tutor est corrumpit deportatur, & eius bona fisco confiscantur: quæ eam pœnam debuerit sustinere quam raptori leges imponunt, l. vnica, C. si quis eam cuius tutor &c.

QVI manus sibi infert nec factum peregit (nisi impatientia doloris, tædio vitæ, furore aut morbi luctus, ve alicuius, vel alia causa fuerit) capite puniendus est, l. si quis, §. si. ff. de pœnis, & l. omne delictum, §. qui se vulnerauerit, ff. de re milita.

MILES turbator pacis capite punitur, l. si. §. si. ff. de re milit.

QVI fulcit hostes vel vendit eis arma, capitalem pœnam subire debet, bonis eius vniuersis protinus fisco adiectis, l. nemo alienigenis, C. quæ res export. non deb.

PVELLAM tenens in prostibulo nouissimum sustinebit supplicium vt occidatur, vt in auten. de leno. §. præconizamus, col. iij.

QVI homines castrat capite punitur, vt lege. j. C. de eunuchis.

QVI effracto carcere fugit capite punitur, vt l. milites agrū, §. eius fugam, ver. eum tamen qui carcere, ff. de re milit. & l. j. ff. de effracto. q; si per negligentiam custodum euaserint, mitius puniuntur, vt ibidem.

MILES custos qui captiuum dimisit capite punitur: eadem pœna tenetur, qui eum quem custodiebat deseruit, vt d. l. si quis, §. miles, ff. de re milit.

COMMENTARIENSIS qui reum mortis euadere permisit subit supplicium quod qui fugit esset subiturus, vt C. de custo. reo. l. ad commentariensem.

QVI priuatum carcerem facit tanq; ipsius maiestatis violator vltimo subiungendus est supplicio, l. vnica, C. de priuat. carce. in hib.

QVI sua auctoritate erigit furcas, vel cū sit priuatus vtitur imperio, vel insignia, seu representantia magistratum gerit, quia istud est crimē læsæ maiestatis, ca-

pite punitur, vt l. iij. ff. ad leg. Iul. maieft. & ff. de fals. l. eos, §. qui se.

MILES qui socium commilitonē, ferit. i. ferro percutit (nam ferire proprie est cum ferro) caput amittit, vt d. l. omne delictum, §. qui se, ff. de re milita.

QVI Præposito, vel duci, vel potestati, vel capitaneo illius terræ manus intulit, capite puniendus est, d. l. omne delictum, §. qui manus.

IVDEX qui substraxit publicam pecuniā capitali animaduersione plectitur, vt Inst. de pub. iud. §. Item lex Iulia.

MILES qui fugit in bello integra acie, capite plectendus est, d. l. omne delictum, §. qui in acie, ff. de re milit.

QVI prænantē mulierem necat, summo supplicio afficitur, d. l. si quis aliqd, §. q; abortionis, ff. de pœnis.

QVI duos vel plures occidit, arg. eiusd. §.

AGGRESSVRAE & violentiæ autor vbi cædes facta est capitale supplicium excipiet, vt l. quoniam multa facinora, C. ad leg. Iul. de vi. publ.

MVSELLANTES vel receptantes bucellarios scilicet latrones qui à minimis incepterunt, puta à bucella panis, vel verius quia ponunt in ore captorum lignum vt non clament: capitali supplicio ferientur, vt l. si. C. eod. ad leg. Iul. de vi.

MILES qui ne pugnet languorem simulat, cõtumacia etiam in milite capite punitur, d. l. omne, §. contumacia, ff. de re milita.

IVDEX qui matrem fa. in publicum vocat, capitali pœna plectetur, vt l. j. C. de offic. diuers. iudic.

QVI Nili aggeres. i. ripas destruit, vel in ciuitatibus maris, vt Ianuæ & Venetijs clusas publicas destruit: quia idem exitus ibi sequitur qui in Aegypto de aggeribus Nili, flammis consumitur & concrematur, & eius participes sine spe veniæ deportantur, l. vna, C. de Nili aggeri. non rumpend.

QVI latrones receptant vel alios insignes reos, capitali supplicio damnabuntur, vt l. si. C. ad leg. Iul. de vi. public. & l. j. & ij. C. de his qui latro. occul.

QVI furantur pueros alienos, gladio consumuntur, vt C. ad leg. flauiam de plagia. l. si.

QVI inuadunt castra, ciuitates vel oppida, vt rei maiestatis decapitantur, vt l. j. §. qui armati, & in ver. loca ve occupentur, & l. eorum, in glo. eod.

QVI permittit venire hostes quos ratione officij debet prohibere, viuus comburitur, l. si quis barbaris, de re milita. lib. xij. C.

QVI facit vastum in vineis vel campis de nocte, à quolibet impune occiditur, l. j. C. vt liceat vnicuiq; sine iudi. se vindic.

QVI abstrahit aliquem de religione, puta rapientes nouicios à fratribus, capite punitur, vt l. eū, C. de apo.

ET vt tandem cum illo Vergil. loquar in cæteris delictis & pœnis:

Non mihi si linguæ centum sint, oraq; centum,
Ferre vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

Iure autem diuino casus quibus quis condemnetur ad mortem Leuitici xxj. c.

PRAXIS CRIMINIS

Xenium defunctos quos extemplo & ilico mortuos, (dempto Dauo grauitè vulnerato) reliquit.

N V N C quærendum est, An sufficienter sint probata homicidia vel minus probata sufficienter, & quæ pœna ex resultante probatione sit infligenda eidem Miloni: an pœna legis corneliæ de sicarijs, scilicet capitis, an teneatur lege aquilia, scilicet ad damna & interesse tantum: vel actione iniuriarum in quantum iudex æstimauerit: aut tribus his actionibus aut neutra ipsarum, sed relaxandus sit.

Q V O AD effectum probationis sunt siquidem plura indicia contra prælibatum Milonem: quibus vrgetur & videtur de homicidijs supradictis suspicari: quorum primum videtur esse inimicitia præcedens ratione motæ controuersiæ: hinc intercepti odiosi Miloni censebantur, vt autem si testis, ibi, si vero ex lite pecuniaria: vel aliter est odiosus, C. de testib. & §. si propter inimicitias, & §. Item is, Insti. de excuf. tuto. quæ autem fuerit controuersia, satis abunde constat per penultimū & vltimū testem, & confessionē eiusdem Milonis.

S E D A N illa inimicitia erat capitalis, scilicet ex mota lite criminis quod ingerebat pœnā sanguinis, vel an morti eius insidiabantur, sicut dicit glo. in §. inimicitia, versic. si capitales, Insti. de excuf. tuto. hoc tantum latet.

S I V E R Ò tantum ex lite pecuniaria fuerint defuncti odiosi, non esset graue indicium: nec ex eo argueretur idem Milo, cum etiam testis odiosus ex lite pecuniaria non reprobaretur nisi ageretur de omnibus bonis, vel maiori parte eorundem, tex. cū glo. in autem si testis, C. de testib. & l. si. C. de reuocand. donat. super hoc non fuit idem Milo interrogatus: nec constat de qua lite agebatur inter defunctos & Milonem.

V T A V T E M iure siue iniuria motæ succubuerit controuersia, tantum abest: si iure, parendum erat aresto, siue iudicio: si verò iniuria, videtur quòd vbi auctoritate superioris non potest esse consultum, quis potest sibi ius dicere secundum Bartho. in l. nullus, C. de Iudæis, ita quæ manus iniectio sit concessa, l. generali de decurio. lib. x. C. & glo. in d. l. nullus, & l. prohibitum, de iure fisc. eodem lib. C. & l. j. ibi, vestram igitur vobis permittimus vltionem, C. quando licet vnic. sine iud. se vindic. vbi glo. in verbo vltionem allegat psal. vt destruas inimicum & vltorem. Nam irati nocere cupiunt, læ si verò, se vlcisci volunt, vt c. accusationes, & c. sequē. iij. q. v. Iusta enim bella solent diffiniri quæ vlciscuntur iniurias: sic gens & ciuitas perenda est, quæ vel vindicare non neglexerit, quod à suis improbe factum est: vel reddere quod per iniurias ablatum est, vt c. dominus noster, & c. iustum, xxij. q. ij.

E S T E T A L I V D indicium per quod idem Milo culpatur, comminatum esse de occidendo nunc peremptos, quod tamen indicium non videtur inferre neque concludere, quia sæpe minus faciunt homines qui magna minantur, ar. l. metum, ff. quod met. caus. &

Bal. in l. pacumeiuis, ff. de hæred. insti. & Abb. in cap. tertio loco, extra de probat. possunt enim elusoria minari fieri, vt l. hæc autem satisfactio, ff. si cui plusquam per leg. falc.

A L I V D autem indicium est per quod visus est dictus Milo aufugere stricto ense paucillum temporis post, & prope locum homicidiorum de quibus agitur, prout constat per depositionem duorum vltimorum testium, quod indicium non videtur inferre neque concludere: potuit enim fieri quæ ab aliquibus alijs passus fuerit repulsam: illud enim non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. l. neque natales, C. de probat. Imò non solum facti, sed etiam consilij est aufugere, l. bouem, ff. de ædilit. edict.

I T E M P R O B A T V R interfuisse homicidijs & percussisse per dictum primi & secundi testis, & relata in literis remissionis dicti Anippi, quod non inferat quo ad impositionem pœnæ mortis: quia non probatur præbuisse alicui causam mortis. Sic ex illis indicijs non censetur idem Milo in aliquo noxius quo ad pœnam mortis.

Q V O E R G O ad impositionem pœnæ lege cornelia de sicar. licet probetur quòd idem Milo interfuerit homicidijs & percusserit. Esto quòd ita sit, tamen eo ipso quòd plures percusserunt exanimatos & exterminatos, nec apparet quorum ictibus exanimati decesserunt, nullus percussorum videtur teneri criminaliter, scilicet l. cor. de sicar. vt l. j. §. diuus, ff. ad leg. cornelia de sicar. & tex. cum glo. in l. Item mela, §. si seruum plures, ff. ad leg. aquil. & l. si in rixa: iuncta glo. ff. ad leg. cornel. de sicar. & ita intelligit docto. in §. si seruum plures, & hoc ratione dubitationis, cum sanctius sit impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare, l. absentem, ff. de pœnis.

I D E O Q V O ad secundum argumentum, videtur quòd prælibatus Milo & omnes alij percussores teneantur tantum de lata culpa & non dolo actione legis aquiliæ, in solidum ad damna & interesse erga suam aut suorum iniuriam prosequentes, vt l. in lege, ff. ad leg. aquil. & cap. significasti, extra de homicid. & d. §. si seruum plures, & l. sed & si, ff. ad leg. aquil. & l. dominum, C. de iniur. & glo. in §. iniuria. Insti. de leg. aquil. cuius legis aquiliæ actio transmittitur etiam ad hæredes, vt ff. eodem, l. ob id, & ff. quod vi aut clam, l. deniq. §. quæsitum, & ff. de seruo. corrupt. l. vt tantum, §. j. cum nec minus ex culpa quam ex dolo quisquam tenetur actione legis aquiliæ, l. in lege, l. ij. ff. ad leg. aquil. quia licet quatum ad gratiam videatur innocens, quia extra animum forte & sine dolo cõsetur deliquisse, & quia gratia voluntatem nõ opus requirit, tamen quantum ad legem reus est, quia opera lex quærit, vt c. si quis non iratus. xv. q. j. Tenetur etiam erga fiscum: nam quotienscūq. iudex procedit per inquisitionem super accusatione alicuius delatoris, reus potest cõdennari ciuilitè, & criminaliter respectu duorum, scilicet priuati, & fisci. nepe in criminali causa pecunia dāda est lesio, vt C. ad leg. Iul. repetūda. l. si. & l. iij. §. q.

vt l. si quis aliquid, §. iudices, ff. de pœnis. Similiter qui iudicem corrupperit corrupendumve curauerit, iudex etiam qui constitutiones principum neglexerit, pœna legis corneliæ de falsis tenetur, vt l. j. §. & qui iudicem, ff. ad leg. cor. de fals. Cuius pœna est deportatio & omnium bonorum publicatio, vt in d. l. j. §. fi. Nec etiam tolleranda sunt quæ ab insolentia iudicum sunt reperta, vel à peruersis aut iratis iudicibus sunt acta, l. nemo carcerē, de exacto. tribut. lib. x. C. maxime vbi est cōtempus legum vel iudiciorum superiorum, vt c. j. extra de postula. præla. & l. pe. & fi. & l. vellerā, de vestib. oloberis, lib. xj. C.

O C T A V A pœna est prohibitio alicuius actus, quæ solet fieri quando præfides aduocationibus interdiciunt aut in perpetuum, aut ad tempus, vel ad annum. Solet ita viris studiosis interdici vel aduocatis, vel tabellionibus, siue pragmaticis, vt l. moris, ff. de pœnis, maxime quando sunt præuaricatores, scilicet quia diuersam partem adiuuant prodita causa sua. Et etiam extraordinarie puniuntur, vt l. j. & ij. ff. de præuaricat. Sunt etiam alij quibus negotiatio interdicitur, & eis prohibetur ad conductionem eorum quæ publice locantur accedere, vt d. l. moris, §. sunt autem, ff. de pœnis. Sicut solet fieri his qui coemptas merces supprimunt, vel qui locupletiores sunt, qui fructus suos æquis pretijs vendere nolunt, dū minus vberes prouentus expectant, vt annona oneretur, & his aut negotiatio tñ interdicitur, aut interdum relegantur, vt l. annonam, ff. de extraord. crimi. Pœna autem extraordinaria dicitur ideo quia à iure non est introducta, sed iudex ex bono & æquo arbitratur quid facto opus sit vsq; ad pœnam capitis, vt l. facularij, §. sunt quædam, ff. de extraord. crimi. interdicitur etiam alicui ne certis personis adsit, vt d. l. moris in princ. Vt puta si quis ei quem suspectum habet de sua vxore ter in scriptis denunciauerit sub præsentia trium testium fide dignorum. Et si post inueniat eum conuenientem vxori suæ in domo sua, vel vxoris, vel adulteri, vel in popina siue in prouincia aut in suburbanis, sine periculo eum perimet, vel potest eum tradere iudici, qui nulla alia ratione quæsita habet puniendi licentiam, secundum pœnam à lege impositam vel extraordinariam, vt in autem. si quis, C. ad leg. Iul. de adult. de vi autem denuntiationis sunt tex. in l. si fundum, ff. de rei vendic. & l. ait prætor, §. si quis, ff. quæ in fraud. credit.

C A E T E R A E autem pœnæ pecuniariæ ad æstimationem spectabilium iudicum erga eorum personas quos culpa reddit obnoxios vsq; ad tres auri uncias spectant. Nec putent iudices facile esse, vt aut præcipiti persuasione condemnent quem culpa non ingrauat, aut erubescēda varietate iudicij pro arbitrio proprio immutandum esse quod lex iusserit, nisi paupertas cōdēnati hoc persuaserit, vt l. fi. C. de modo mulct. Nullus autē ignoret multarū seuera cōpēdia protinus ærario principis esse quærēda, nisi ipse iudex id quæ ad pœnā admisi facinoris exculpet, vel publicis opibus vel cursui publico, vel alijs necessarijs causis specialiter deputauerit, l. mulctarum, C. eodē. Si qui autem cōpre-

hensi fuerint in peculatis aut manubijs, id est depre-dationibus, concussionibus, furis, atque alijs flagitijs, quæ coerceri seuerius conuenit, ad pœnæ supradictæ moderationem pertinere se non credant, cum maior mulcta quàm supradicta possit à iudice indici, vt d. l. fi. §. nec tamen, C. de modo mulct. Sapiens igitur fiet in pœna, qui stultus fuit in culpa, vt xxxvij. distinct. c. qui ea, & glo. in c. fi. extra de accus.

A E C P R A E S V P P O S I T A habentes accedamus nunc ad probationum atque pœnarum discussionem contra fontes & obnoxios quos culpa ingrauat & reddit obnoxios in hoc præsentī nostro processu.

I M P R I M I S animaduertendum est hoc in processu, nouem delatos esse super homicidijs de quibus agitur: scilicet hos duos nobiles Girardum Milonem, & Desiderium Anippum, nec non Claudium Caligulam & Bernardum Thraonem domini nostri regis legionarios, Egidium Gnathonem, Et Ferdinandum Parasitum memorati Anippi confamilios, Iacchum Ebrionem & Henricum Nebulonem eiusdem Milonis etiam confamilios, & Andream Irum cerdonem Parisijs incolam.

S E D V T diuisim & separatim pro aut cōtra eorū dē quemlibet agamus ab accusatione contra & aduersus Girardum Milonem proposita & quibus indicijs aut probatione vrgeatur, oneretur & inculpetur primitus exordiemur.

P R I M O quo ad indicia: vnum est, quod erat inimicitia præcedens ex mota lite & controuersia inter eundem Milonem & prælibatos exanimatos, prout cōstat per dictum & depositionem penultimi & vltimi testis in inquisitione examinati: & hoc nec diffiteretur ipse Milo, verum fatetur in suo interrogatorio.

S E C V N D O conuincitur hisdem testibus & per confessionem Ferdinandi Parasiti in quæstione extortam etiam per relata in literis remissionis dicti Anippi eiusdem confrontatorum nulla (saltem concludente) obiectione in eos opposita de sæpeditos interemptos occidendo, ante tunc elapsuram hebdomadam comminatum fuisse.

T E R T I O, per eosdem scilicet penultimum & vltimū testes illorum (quæuis altero minore, doli tamē capace, & indicium faciente) visus est idem Milo paucillum tēporis post homicidia perpetrata fugere parum à loco homicidiorum distans: dicendo alijs duobus viris secum fugientibus, & suos enses strictos nec non recenti sanguine madentes gerentibus, hæc verba: habent ne hi id quod eos decebat.

Q V A R T O, per easdem confessiones memoratorum Anippi & Parasiti, & etiam per dictum & depositionē primi & secundi testis in informationibus examinatorum eiusdem præsentē eodem Milone lectas & sacramento munitas nullis concludentibus obiectionibus & reprobationibus in testes per eundem Milonem oppositis conuincitur percussisse vnā cum pluribus alijs in processu nominatis sæpe dictos Plutū, Crassū, & k. ij.

PRAXIS CRIMINIS

uitatis amissio, vel seruitutis impositio, l. rei capitalis, ff. de poenis, & ff. de bono. posses. l. edicto, §. rei capitalis, & l. ij. ff. de pub. iudic.

QVID ULTRA? nisi idem Milo temeritate quadam & inconsulto calore, id egisse videatur, quo casu temeritas inconsultusque calor calumniæ vitio caret: ideo ob id, illum poenam subire non oportet, l. j. ff. ad senatufc. turpil.

IN CONTRARIUM autem videntur alia obstare iura. Et quod ipse Milo proposito antecedenti dolo animo, & pensatis insidijs cædem commisit, & committi fecit. Et ideo teneri non solum actione legis aquiliæ, & iniuriarum, sed etiam actione legis cornelia de sicarijs poena mortis, rationibus his sequentibus.

PRIMO probantur indicia manifesta sequentia, quæ dolum inducunt & comprobant, l. dolum, C. de dolo.

UT AVTEM sciamus quid sit dolus, nihil aliud esse censetur, quàm machinatio studiosa, ad decipiendum fallendumque alterum adhibita manifeste, l. j. §. ij. ff. de dolo. Et dolus vel bona fides non sunt nisi passionibus animæ, quæ soli deo sunt notæ, vt not. per glo. in §. a. liæ, Insti. de actio. & ideo nobis non sunt cognitæ nisi per exteriora, quæ indicant animi qualitatem, vt ff. de supellect. leg. l. labeo, §. Idem tubero, & ff. quibus ex caus. in poss. eat. l. fulcinius, §. quid sit latitare, in gl. & Cepol. conf. xxxj. Et licet dolus consistat ex animo, nec possit probari, quia intentio alieni cordis non potest diuinari, cum nec etiam Paulus (licet spiritu Dei plenus fuerit) potuit diuinare, vt xxij. q. ij. c. beatus, & extra vt eccles. benefic. c. vt nostrum, & l. si putator, in fin. ff. ad leg. aquil. tamen per exteriora indicantur animi secreta interiora, vt ff. de ædilit. edict. l. si tamen, §. ij.

SED VIDETUR quod omnis dolus sit præsumptus, & nullus sit dolus manifestus. dic quod quædam sunt indicia manifesta: & illa probata inducunt dolum manifestum, vt d. l. dolum, C. de dolo.

QUAEDAM verò sunt præsumptiones seu indicia non ita manifesta, tunc nec dolum omnino concludunt. Et ista de necessitate non inducunt dolum, sed præsumptiue, vt ff. mandat. l. si procuratorem, §. dolo, & l. dolum, eodem. Et talis dolus præsumptiue non sufficeret ad condemnationem, cum quis non veniat ex præsumptionibus damnandus, vt l. absentem, ff. de poenis, nisi forte exprimeretur in iure ex aliqua causa, vt l. si hi qui adulterij. C. ad leg. Iul. de adulte. & autem. si quis ei, C. eodem.

PROBATVR ergo dolus eo quod fuerit inimicitia præcedens ratione motæ controuersia inter eundem Milonem & sæpeditos interemptos, pro vt confessus est idem Milo per suum interrogatorium, & etiam conuictus per penultimi & vltimi testis dictum, qua inimicitia probata præsumitur dolus, vt l. capitalium, §. qui ob inimicitias, ff. de poenis, & l. j. §. cum quis latrones, ff. de quæstio.

PROBATVR etiam dolus per aliud indicium, quo idem Milo iactauerat & ore protulit se vindicturum, & ultionem sumpturum de prædictis occisis ante tunc elapsuram hebdomadam, & erat ad id po-

tens, prout constat ex coadunata secum gente. Et sic persona spectanda est an potuerit facere, & an ante quid fecerit, & an cogitauerit, & an sanæ mentis fuerit, vt l. famosi, ff. ad leg. Iul. maiest. Ideo hæminæ præcedentes faciunt præsumptionem contra eundem Milonem homicidam suspicatum fore. nam ex dictis hominum facta pensamus, vt l. j. C. si quis imper. maled. & bonus tex. in l. labeo, §. Idem tubero, ff. de supel. leg. & Abb. in cap. tertio loco, extra de prob. alleg. l. si. C. eodem, Bal. in l. pacumenius, ff. de hæred. insti. & d. l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adulte. vbi dicitur quod ex præteritis sumimus præsumptionem ad præsentia & futura, & ff. mandat. l. si verò remunerandi, & ff. de repud. l. iij.

PROBATVR ETIAM quod idem Milo insultauit in peremptos quos percussit & imperiuit, & quamuis plures percusserint, nec appareat quorum ictibus fuerint illata vulnera letalia, tamen quia constat per indicia, quod ipse cum alijs fuerit cum proposito occidendi, certum est quod tenetur lege cornelia de sicarijs, poena mortis, tex. for. in l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. & hoc not. per Cy. in l. quoniam multa facinora, ff. ad leg. Iul. de vi publ. & Bart. post gl. in l. si in rixa, ff. ad leg. cornel. de sicar. Idem Bartho. in dicta l. Item mela, §. si feruim plures, ff. ad leg. aquil.

PROBATVR etiam idem animus occidendi ex qualitate percussione. Nam vbi quis strinxerit gladium & in eo percusserit, indubitate animo occidendi id eum admisisse constat, & ideo pro homicida damnandum, vt d. §. diuus, & l. j. & iij. C. ad leg. cor. de sicar. Et glo. in c. significasti, extra de homic.

PROBATVR similiter animus occidendi ex proposito antecedenti: contrahitur enim propositum antecedens in insultu, vt l. is qui aggressorem, C. ad leg. cornel. de sicar. insultus siquidem est in alium saltus, vt probatur in l. j. §. cum arietes, ff. si quadrup. paupe. feciss. dic.

CONTRAHITVR etiã propositum antecedens ex prodicione quãdo committitur delictum ex propositio proditorio, vt ff. ad leg. Iul. maiest. l. iij. in princ. Est autem prodere, vnum actibus ostendere, & aliud in mente gerere, vt l. j. ff. de præuarica. & l. si. de delat. lib. x. C.

CONSTAT etiam de dolo alio indicio post eundem subsequente, quo idem Milo cum duobus alijs visus est fugere cum ensibus strictis, cruore madentibus, & tinctis, parum distans ab homicidio, & loco ipsius in hæc verba prorumpens: habent ne hi id quod eos decebat vt supra dictum est. Quotiens ergo circa idem plura auxilia eiusdem generis ex eodem facto descendentia simul commixta iuncta concurrunt, dicuntur remperficere & plenam probationem inducunt, vt ff. de excus. tuto. l. ij. §. hoc amplius, & ff. de appel. l. si quis separatum. §. j. & C. qui numer. tutel. l. vna, ideoque singula quæ non profunt, multa iuuant, & simul coniuncta coadiuuant, vt in aut. de fide instru. §. si verò additum, & §. si verò nullus, col. v. & Insti. de hered. insti. §. si plures, & extra de testib. cap. præterea, & C. de testa. l. fancim. Et talia indicia non minorē probationem quam instrumenta

sepulchri, ff. de sepulc. viol. Ita etiã potest pœna pecuniaria reo infligi fisco applicãda, vt ff. de præuaric. & l. iij. §. vlt. & melior tex. in l. j. §. si quis aliquẽ de pace tenend. in vsib. feud. vbi si quis traxit alicui barbã, multatur in quadraginta libras parti applicandas, & viginti fisco. & proinde est vindicta in pecunia & fortuna, sicut in corpore & fama, l. si quis ex, C. qui accus. non poss. vbi dicit tex. quod pœna potest infligi vel in corpore, vel dignitate, vel fama, vel etiã in ablatione bonorum, & ff. de iure primipil. l. j. & in autẽ. vt iudic. sine quoquo suff. §. necessitatem, col. ij. sic etiam in qualibet actione populari, vbi res publicata inuenitur offensã, medietas pœnæ pecuniariæ est actoris, alia medietas est fisci, secundum Bartho. in l. lege, §. hoc edicto, ff. ad syllania.

T E N E T V R etiam idem Milo erga Dionysiu Dauum vulneratum prout, dicitur. nam licet in homine libero vulnerato, cicatricũ aut deformitatis nulla fiat æstimatio, cum liberum corpus non recipiat æstimationem, iudex tamen cõputat mercedes medicis præstitas, ceteraque impediã quæ in curatione facta sunt, præterea operarum quibus caruit aut cariturus est, ob hoc q̃ inutilis factus est, vt l. cum liberi hominis, ff. de his qui deiec. vel effude. & Exodi xxj. c. & l. ex hac, ff. si quadru. pauperi. fec. dic. & c. j. extra de iure iur. & l. qua actione, ff. ad leg. aquil. Attenditur etiam qualitas loci, temporis, & vulneris, vt §. iniuria, in c. i. de pace iura. firmand. in vi. feud. & insuper arbitrio iudicis idem Milo puniend⁹ est cũ refartione damni, vt Insti. de actio. §. in duplum, iuncta glo. & §. liberum, Insti. de lege aquil. iuncta glo. fi. & l. j. §. cum liber. ff. de his qui deiece. vel effud.

Q V O M O D O autem & qualiter attendatur interesse dicendum est q̃ in delictis venit omne interesse, vt ff. de furtis, l. inficiãdo, §. j. & ibi Bart. & ff. de cõd. fur. l. iij. & ff. de vi & vi arm. l. interdicto, & l. apud Iulianum, §. j. ff. de leg. primo, & l. si seruum, ff. de verbo. oblig. Et quamuis de iure ff. in interesse non attendatur lucrum cessans, sed damnum, vt ff. de damno infect. l. proculus, & l. iniuriarum, §. si quis de honorib⁹, ff. de iniur. Et glo. in l. si sterilis, §. cum per venditorẽ, ff. de acti. emp.

T A M E N hodie de iure codicis interesse venit generaliter in lucro cessante sicut in damno vitando, vt l. vnica, §. fi. C. de sententijs, quæ pro eo qd̃ interest, profer. Et ideo fit q̃ in actione legis aquilæ non solum venit æstimatio rei, sed etiam æstimatio extra rem, vt §. illud, Insti. de leg. aquil. & §. furti autem actio, Insti. de oblig. quæ ex delict. nasc. & §. fi. Insti. de vi bono. rapt. & ff. eodem, l. generaliter.

Q V O A D secundum argumentum, videtur idem Milo teneri actione tantum iniuriarum de ipsa cæde, vt vindicetur ciuilliter, & non vt damnum fartiat, vt l. prætor, §. quid ergo, l. j. ff. de iniur. Nam in ciuili iniuriarum, vt in criminali lege cornelia de sicar. agitur ad vindictam tantum, vt glo. in d. §. quid ergo, in verbo principaliter. Et in hoc differt a lege aquilæ, qua agitur de homine occiso ad damnum datum

ciuilliter & principaliter, vt d. l. prætor, §. quid ergo, ff. de iniur. & hæc actio iniuriarum tranmittitur ad hæredes, glo. in l. j. §. & si forte, ff. de iniur. & ff. de petir. hæred. l. si à domino, §. si possessor. AEstimatio autẽ iniuriæ ad iudicẽ spectat, d. l. j. §. spectat, ff. de iniur. quando videlicet descendit ex lege cornelia de iniurijs, vt l. iniuriarum, & l. constitutionibus, ff. eodem. nã omnis iniuria quæ manu fit, lege cornelia de iniur. cõtinetur, l. lex cornelia, §. lex itaque, ff. eodem, & §. sed & lex, Insti. eodem, lex verò aquilæ loquitur in eo casu cum quis culpa sua alicui damnum dederit, veluti si quis seruum alicuius occiderit, vel vulnerauerit, vt l. lege aquilæ, ff. ad leg. aquil. dicitur autem lex aquilæ ab Aquilio tribuno plebis secundum Isydo. lib. v. quĩ ipsam legem in monte Auentino, tempore discordiæ populi & plebis constituit, & postea concordia facta vice legis habita est, vt l. j. ff. ad leg. aquil.

D I F F E R E N T I A M autem inter actionem legis aquilæ & actionem iniuriarum adhuc ponit Bartho. in d. l. prætor, §. j. de iniur. vbi dicit q̃ quando ago actione legis aquilæ, debeo exprimere certam quantitatem damni. Sed quando ago actione iniuriarum, non debeo certam quantitatem exprimere, sed tantũ vt iniuria vindicetur prout supra dictum est, & glo. in d. §. quid ergo, in verbo fartiat, ff. de iniur.

C E N S E T V R etiam idem Milo alio medio excusari à pœna mortis, quia esto q̃ ipse solus præbuisset causam mortis vitæ exhalatis, tamen hoc constaret euenisse incontinenti post coenam factam vbi præsumeretur lapsus per vinum aut lasciuam, potius quàm p̃posito animo siue dolo. hinc apud sapiẽtes iudices venia quidem facta donari deberet. nam quæ sobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus: nesciunt enim quid loquantur aut agant qui nimio vino indulgent, verum sepulti iacent: leuitatis tamen damnantur auctores, quoniam euitanda est ebrietas, per quam crimina cauere non possumus, vt c. sanẽ. xv. q. j. ita q̃ ebrij non secundum qualitatem delicti, sed quãtum ebrietas illa meretur damnantur, vt c. inebriae, runt Loth. d. xv. q. j. ideo capitalis pœna per vinũ aut lasciuam lapsis remittẽda est l. omne delictum, §. per vinum, ff. de re milita.

Q V I E R G O occidit hominem per ebrietatem aut lasciuam, non tenetur pœna mortis, l. cornel. de sicar. sed tantum relegatur in quinquẽnium, vt l. lege cornelia, ff. ad leg. cornel. de sicar.

C E N S E T V R adhuc haberi ratio nobilitatis, quia nobilem & militem rei publicæ se dicit. quo calu si cõstet, iudex mitiorem sententiam dicere debet & mitigare pœnã, vt ff. de re milita. l. nõ oẽs, §. fi. Nam vbi p̃sona delinquens est in gradu dignitatis, vel status, vitã debet ei concedi ex benignitate dispensationis, sed tamẽ debet capite puniri scilicet deportari, vt ff. de incendio. rui. & naufra. l. fi.

E T I A M si spõte dolõve malo in honore aliquo positi cædem commiserint, deportari solent in insulam, vt l. qui cædem, & l. eiuidem, §. pe. ff. ad leg. cornel. de sicar. & l. moris, §. parentes, ff. de pœnis.

C A P I T A L I S autem damnatio est mortis, vel cõd. k. iij,

PRAXIS CRIMINIS

at exaggerari poena mortis huic Miloni: Respon. nunquam enim plura delicta, concurrentia faciunt vt vltius impunitas detur. Neque enim vnum delictum ob aliud delictum minuit poenam, vt l. Nunquam, ff. de priuatis delictis: vbi dicit Bartho. quod quando ex pluribus delictis sequuntur plures effectus, plures poenae veniunt imponendae: vt l. iij. ff. de termin. mot. vnde si plures iniurias mihi feceris, puta turba, & coetu facto domum meam introieris, & hoc facto efficiatur vt simul conuitium patiar, & verberer, tunc agendo, has omnes iniurias, quas simul passus sum, teneor in vno libello coniungere, vt l. praetor. §. si mihi plures, ff. de iniur. Et tamen ex qualibet per se imponitur poena, & sequitur condemnatio, ac si proponerentur in diuersis libellis, vt l. non est nouum, ff. de actio. empt. Et l. si adulterium cum incestu, ff. ad leg. Iuli. de adulte. ratio enim est quia haec iniuriae tendunt ad diuersos effectus. Si vero quis coadunauerit gentem, & duxerit illam ad aliquem locum, vt in nostro praesenti casu, certe cum isti actus edant ad eundem effectum, non punietur nisi vno effectu, l. iij. ff. ad leg. Iul. de vi, & sic per impositionem vnus poenae alia poena consumitur, vt puta vbi plura delicta vel homicidia, sunt commissa, & ex quolibet illorum debeat imponi poena mortis, cum quis non possit occidi nisi semel, ideo semel tantum punietur secundum Bartho. in l. vulgaris, ff. de furt. vbi dicit post glo. quod si quis pluries ad vxorem alterius accesserit, vna tamen poena imponetur, licet ex quolibet coitu nascatur accusatio, vt glo. in l. mariti, §. sex mensium, in verbo commisi, in fin. ff. ad leg. Iuli. de adulte. Et quia in his imponitur poena capitis pro adulterio, non est poena reiterabilis, vt l. quamuis, in fi. C. ad leg. Iulia. de adulte. Ideo vna tantum poena imponitur, vt glo. in d. l. vulgaris, in verbo fur erit. vnde si vnus seruus plura delicta commiserit, vna datione illius serui indiuidui, quia seruus diuidi non potest, do minus liberabitur, vt l. si quis a multis, ff. de noxal. actio.

SIC MILO reus in capitis amputatione, in consequentiam vero bona illius veniunt confiscanda, quia cum vita adimitur, aut ciuitas, aut seruilis conditio irrogatur, supplicij damnatione bona confiscantur l. j. ff. de bonis damnat. & C. de poenis, l. in metallum etiam sine publicatione perduntur bona, vt l. tutelae, §. Item cum ciuitas, ff. de capit. diminut. vbi dicit text. cum ciuitas amissa est, nulla restitutionis aequitas est aduersus eum qui amissis bonis & ciuitate relicta nudus exulat, iuxta illud gallorum: *Qui confisque le corps, il confisque les biens.*

TENETVR etiam idem Milo pecuniariter erga suam aut suorum iniuriam prosequentes & delatores pro reparatione caedis interemptorum. Nam ex quibus causis publica sunt iudicia, ex his causis non esse nos prohibendos quominus & priuato agamus: & hoc verum est, vbi non principaliter de ea re agitur quae habeat publicam executionem, vt l. praetor, §. at quin solemus, ff. de iniur. & l. licitatio, §. quod illicite, ff. de public. & vect. ita quoniam in ciuili iniuriarum vt in cri-

minali lege cornelia de sicarijs, agitur ad vindictam tantum de ipsa caede vt vindicet, gl. in d. l. praetor, §. quid ergo, l. j. ff. de iniur. Et spectat haec estimatio iniuriae quoniam descendit ex lege cor. de iniur. ad ipsum iudicem, d. l. j. §. spectat, ff. eodem, & l. iniuriarum, eodem, vt supra dixi. & §. poena. Insti. eodem.

TENETVR etiam ad damna & interesse actione legis aquiliae, vt l. in lege, ff. ad leg. §. aquil. & cap. si significasti, extra de homicidio, & sepe dicta l. Item in l. §. si seruum plures, ff. ad leg. §. aquil.

CONCLVSIVE ergo mea fert sanctio saniori mente salua, quod praelibatus Milo pro reparatione necis & homicidiorum per eundem & alios huius sceleris conscios & fautores commissorum, de quibus in praesenti processu agitur, venit capite obruncandus omnibus eiusdem bonis, quibus licebit additis & confiscatis, super hisdem bonis summam primitus quaerentiarum librarum Parisiense. cuiuslibet conquerentium, delatorum, adiudicando pro omni reparatione damnorum & interesse, quae passi sunt ratione homicidiorum obuentorum in personas interemptorum, & vulnerum Dionysio Saupiquet illatorum. Et quia sunt quaedam consuetudines locales quibus non confiscantur bona fisco, ideo emenda potest adiudicari fisco rationibus supradictis, quare eundem Milonem condemnari censeo in centum libras Parisiense, erga regem pro interesse publico. Vbi confiscatio non haberet locum in locis vbi sita sunt bona eiusdem Milonis.

QVANTVM autem causa & negocium tangit, & attinet Bernardum Thrasone legationarium: per penultimum & vltimum testem inquisitionis (nulla in eos perfidia per eum obiecta) conuincitur Minas a dicto Milone de occidendo memoratos tunc viuentes & nunc defunctos Plutum Xenium & Crassum audisse in parui cerui taberna: quod idem Thraso per suum interrogatorium confessus est: sicut in eo cauetur. Et tandem fatetur ad defensionem ipsius Milonis (prout dicit) adfuisse homicidij & gladio bicipiti percussisse defunctos tunc viuentes, vna cum Milone, Anippo, Caligula & famulis praedictorum, Milonis, & Anippi, ita quod plures remanserunt humo prostrati, & hinc aufugisse & se absentasse huius rei causa ab hac vrbe Parisiensi, donec fuit captus & exhibitus vti est ad praesens.

ET vltra conuincitur de dicta percussione per primum & secundum testem eiusdem inquisitionis eidem Thrasone praesenti confrontatos, & suam depositionem iuramento confirmantes, sine opposita per eundem Thrasonem in eos exceptione, simili quoque conuictione afficitur per confessionem Ferdinandi Parasiti in quaestione extraordinaria extortam. quam ipse Parasitus praesente sepe dicto Thrasone nulla perfidia obiecta iuramento firmavit.

SIC probatione alia non indigemus.

QVANTVM vero attinet ad Henricum Nebulo-

continent fidem: vt l. indicia, C. de rei vendic. & l. cū scimus, de agric. & cens. lib. xj. C. Et tam testes quàm aperta indicia & manifesta æquiparentur, vt possit se qui sententia diffinitiuā, l. fiñ. C. de probat. hinc dicit Bartho. in l. fur. ff. de furr. quòd tanta indicia non requiruntur ad condemnationem: vnde si aliquis deprehenditur in aliquo actu propinquo ad ipsum delictum, tale maleficium dicitur notorium: & per illam l. infert, quòd si quis visus est fugere cum gladio sanguinolento, vt in præsentī casu, & ibi reperitur aliquis mortuus, ex hoc est manifestum homicidium quòd ipse fecit, alle. glo. fi. in l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adulre.

VT AVTEM respōdeamus huic quod dictum est prædictum Milonem tempore homicidij fuisse fortassis vino sopitum, hoc nõ probatur, imò arguitur de dolo rationibus supradictis.

QVO AVTEM ad hoc quo videtur imponi debere mitior pœna mortis ratione nobilitatis vel honoris, iura super hoc allegata intelliguntur, imò dicunt, quòd mitior pœna venit imponenda in nobili vel in honore posito, quàm in medijs actus homine, consulto tamen prius principe & benignitate dispensationis eiusdem, quod in præsentiarum abest, & adhuc veniret deportandus in insulam, l. fiñ. ff. de incend. rui. & naufra. & l. qui cædem, & l. eiufdē, ff. ad l. cornel. de sicar. l. moris, §. sed enim, & §. parentes, ff. de pœnis, & l. honor veteranus, C. eodem.

AD HOC quod dictum est, quòd vbi auctoritate superioris non potest esse consultum quis possit sibi ius dicere, & sit permissa propria vltio. Bartho. in l. Nullus, post glo. C. de Iudæ. dicit hoc verum esse quãdo non potest haberi copia iudicis, vt d. l. j. C. quando lic. vnic. sine iudi. se vindic. aliàs vbi potest haberi copia iudicis, iudiciorum vigor iurisque publici tutela in medio constituta sunt, ne quisquam sibi ipsi permittere valeat vtionem, d. l. nullus, C. de Iudæis.

PRO HOMICIDIO itaque iniuria, id est, non iure, sed dolo commisso, quis tenetur lege cornelia de sicarijs. Et ille solus tenetur qui in dolo est, non autem in culpa lata, vt l. in lege, ff. ad leg. cornel. de sicar. vbi dicitur, quòd in lege cornelia dolus pro facto accipitur. Nec in lege cornelia culpa lata pro dolo accipitur secundum Bartho. in l. quòd nerua, ff. de positi: culpa tamen punitur, sed mitius quàm lege cornelia de sicar. l. lege, §. j. ff. eodem, vbi occidēs culpa in quinquēniū relegatur, Pœna autem huius legis corneliæ de sicarijs est mors vel relegatio, l. eiufdē legis, versic. sed solent hodie capite puniri, & l. qui cædem, ff. eodem, & §. Item lex cornelia. Insti. de public. iudi. vbi homicidas lex cornelia de sicarijs vltiore ferro persequitur. Et hoc quo ad interesse publicum scilicet fisci. Nam vbi criminaliter agitur, victoria est fisci, l. agraria, ff. de termi. amot. Et l. iij. in princi. ff. de sepulc. viol. Et ff. de popul. actione super Rub. & Bal. in l. cum quidam, C. de fruct. & lit. expens. cum interfit rei publicæ ne crimina remaneant impunita, vt l. ita vulneratus, §. cum neque impunita, ff. ad leg. aquil.

HOMICIDA ergo quod fecit expectet, vbi dolo commisit homicidium, nec ei parcendum est, etiam ex rescripto principis: vt Deutero. xix. cap. vbi dicitur, Homicida morietur, nec misereberis eius. Nec etiã veniam nec remissionem sperare debet, l. Nemo deinceps, C. de episco. audient. nisi princeps potestate absoluta in hoc vteretur: de qua potestate scripsit Zafius in repet. l. ij. ff. de orig. iur. in verbo ratum esset, nec minor identidem restituitur aduersus delictum, scilicet homicidium dolo commissum, tex. for. in l. j. C. Si aduersus delict. & l. si ex causa, §. nunc videndum, ff. de minor. & l. impunitas, C. de pœnis. atrociora siquidem sunt delicta quę proueniunt ex animo, vt glo. in l. auxilium, §. in delictis, ff. de minoribus. Quinimò hoc casu culpa esset, relaxare vindictam, vt cap. j. extra de postul. prælat. cum facilitas veniæ præbeat innocentium delinquendi, vt xxiiij. q. iij. c. est iniusta: itaque sub spe veniæ quis audacior ad delinquendum efficeretur, quod fieri non debet, vt extra de cleric. excomm. ministrant. c. illud. itaque vbi iudex compertum crimen non vindicat, tegere vt conscius criminosa festinat, vt l. ij. de C. commer. & mercat.

IN SYMMA omnis lex vult vt qui cædem fecerit capite plectatur, c. omnis autem lex iij. distinct. & c. extra de homicid. & d. §. Item lex cornelia. Insti. de public. iudic. & l. penulti. ff. ad leg. pompe. de par. & l. p. ff. ad leg. cor. de sicar.

QVICVNQVE ergo humanum effuderit sanguinem, funderetur & sanguis illius, vt Genes. ix. cap. si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus fuerit, percussor reus erit homicidij, & ipse morietur. Vt Numer. xxxv. cap. & Matth. xxvj. c. & adhuc scriptum est, Ecce post hæc vidi animas interfectorum clamantes ad deum & dicentes, vsque quo domine nõ das iudicium, & vindicas sanguinem nostrum de interfectores nostris qui sunt in terris? Apocal. vj. c.

SIC MISERRIMVS ille Milo reus est mortis.

QVAERO AVTEM qua pœna mortis veniat plectendus dicitur quod vbi delinquens est in dignitate constitutus, vel nobilis, vbi per legem imponitur pœna mortis, debet decapitari, vt Bartho. in l. desertorem, §. j. ff. de re milita. & Bal. in l. data opera, col. j. C. qui accus. nõ poss. alleg. l. capitalium, §. solēt, versic. nõnunquã, ff. de pœnis, quia est mitior pœna quàm furcæ subiectio, secundum eundem Bal. ibidem, & sic inter pœnas mortis iudex potest arbitrari an igni subijciat, quæ est grauior pœna: vel furcæ, vel decolletur. nam gratiam potest facere pœnæ nõ vitę. Sed leuioris prout dicta uerit sibi æquitas arbitrij secundum ætatem, secundum merita prioris vitæ, vtl. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui not. infra. & l. & si seuerior, C. ex quibus caus. infra. irrog. viles ergo personæ furca suspenduntur vel comburuntur, Nobiles decollantur secundum eundem Bal. vbi supra.

PLURA autē homicidia vno actu commisit idem Milo, saltem plures cum alijs percussit, qui demum illico interempti sunt. Nunc quærendum est an debeat
k. iij.

PRAXIS CRIMINIS

tus de crimine: licet inficietur & neget crimen, tamē est sufficiens causa ad condemnandum: & sufficit alterum, aut confiteatur crimen aut conuincatur, vt l. qui sententiam. C. de pœnis, eo casu poterit appellare, & audietur appellans etiam de consuetudine, siue sit superatus testibus & confessus crimen, aut tātum super sit alterum, potest semper appellare, excepto à præposito marescallorum, de cuius potestate in præsentiarum taceo.

DEBET igitur eadem pœna legis corneliæ de sicarijs puniri, sicut Milo, q̄a cōsensu cooperatiōis deliquit sicut Milo, ideo agens & cōsentiens operando pari pœna venit plectendus, vt d. c. quātē, extra de sentē. exco. & glo. in d. c. j. extra de offic. deleg.

CONCLVENDO eo q̄ ijdem Thrafo & Nebulo sunt viles personæ, opinor eos furcis iuxta tabulatum Girardi Milonis affigendis laqueo suspendi debere, ibidēque vitam opera & manu lictoris exhalare: omnibus eorundem bonis quibus licebit addictis, & confiscatis: super ijdem summam primitus centum librarum Parisiensiu cuiuslibet conquerentium pro omni reparatione iniuriæ damnorum & interesse capiendā adiudicando.

QVANTVM vero attinet ad Claudium Caligulam absentē, per informatiōes culpatur, & oneratur adfuisse minis præcedentibus homicidia, per quas minas idē Milo ultro profitebatur & se iactabat vltionem sumpturum contra inde interfectos ante tūc elapsurā hebdomadā, & hoc ī parui cerui taberna, put amplius cauetur in penultima & vltima depositione testium in prædictis informationibus examinatorum.

TVM secundo iuisse in occursum prælibatorum Pluti, Xenij, & Crassi à caupona leonis argētei vsq̄ ad crucem Tiroueri cum eodem Milone & alijs interfecto ribus: illico quoq̄ in prætereuntes illic Plutum, Xeniu, Crassum, & Dauum insultasse ac crebris strictorū ensium ictibus illos impetiuisse: iactatos humo, prostratosq̄ (dēpto Dauo apprime lauciato) reliquisse, & illic se fugæ tergāq̄ dedisse: prout primus & secundus testis examinati in processu & denuo repetiti per iudicem deposuerunt, & iuramento vallarunt, ita dixerūt & confessi sunt Desiderius Anippus in suis litteris remissionis, nec nō Bernardus Thrafo in suo interrogatorio & confessione, pariter per confessionem Ferdinandi Parasiti in quæstione extortam, & post diem & noctem, & extra locum tormentorum geminatam: & ab hinc se absentasse ab hac vrbe Parisiensis.

CONSTAT etiam per processum illum debite fuisse citatum ad tres breues dies: & deinde per edicta & sono tubæ palām & publice iuridice & publico programmate vocatum ter quaternis diebus & quater abundanti: nec comparuisse: imō pro vero contumace & tentum & reputatum fuisse.

QVÆRITVR nunc quid iuris in eum statuendum? Certū enim est q̄ citatio personalis cōstituit quē verū cōtumacē, vt c. venerabilibus, §. secus de senten. exco. lib. vj. ita q̄ verū cōtumax siue exbannitus habetur pro

cōfesso, nec postea audit de crimine: imō quotienscumque reperitur, non est opus alio nouo processu, sed paratur sola executio, dummodo notescat iudici præfatum contumacem esse illum de quo agebatur in processu, secundum Bart. in l. diuus, vers. & diuus, ff. de custo. reorum. Et idem Bart. in l. j. ff. de requir. reis, prout tamen iudex priusquā procedebat ad condemnationē absentis, habeat fidē de maleficio imposito per examē testiū, vt Bar. ī l. inter accusatorē, ff. de pub. iudic. repetendo videlicet vel recolendo testes vt ita factū est si prius eos nō examinauerit, quia vbi iudex non examinavit testes in criminalibus, debent iterum à iudice au diri, & repeti absente reo, l. diuus, la ij. ff. de custo. & exhib. reo. ibi, & iterum iusiurandum præstabit, & l. apud eloquentissimum, C. de fid. instru. Nam iudex non habet stare his quæ per alium quā per se facta sunt: vt in aut. de sanctiss. episc. §. si vero crimen, coll. ix. hoc ideo, quia non omnes ex fide bona elogia conscribere compertum est, vt dicta l. diuus, ff. de cui. & exhib. reo.

IT A etiam post examinationē sunt testes publicādis fit autem publicatio partibus præsentibus vel absentibus, citatis tamen. Nā iudex adhibitis sibi testiū dictis illa leget in toto vel in parte, per se vel notarium, vt Speculat. in tir. de teste, §. satis vtiliter, in princ. & Bar. in trac. de publicatione testium, §. de publicatione. Ergo quia pro conuicto de homicidio habetur: videtur teneri l. cornelia de sicar. pœna mortis, vt l. qui cædē, & l. eiusdem, ff. ad leg. cor. de sicar. In cōtrarium verō videtur ius insistere, nam iure communi nō potest ferri sententia in absentem supra relegationem, sed tantū potest irrogari pœna scilicet pecuniaria, vel ea quæ æstimationē contingit, qm̄ videlicet neq̄ denunciatiōnibus, neq̄ edictis præsidis obtemperauerit vsque ad relegationem inclusiue, q̄ si quid grauius sit irrogandum, puta in metallum, vel capitis pœnam, non potest absentis talis pœna irrogari: quia vbi pœna extenditur supra relegationem, nulla pœna irrogatur absentis: cū sanctius sit impunitum relinqui facinus nocētis, quā innocentem damnari, vt tex. for. in l. absentem, ff. de pœnis, iuncta glo. & l. absentem, C. de accusat. & l. j. §. j. ff. an per alium caus. appell. & hoc siue lis sit contestata contra reum ante absentiam, vt C. de requir. reis, l. j. siue nō sit cōtestata, vt d. l. absentē, ff. de pœnis. iuris tamen interpretatione his iuribus non obstantibus probatur maleficio vt sæpius reum esse citatum, vt iij. q. ix. c. discernimus, & l. lege cornelia, ff. ad senatufc. syllana. Ibi, præterea cauetur, vt his qui ante quæstionem habitam fugerunt, si aperto testamento liberi inscripti inueniantur, l. de sicarijs iudicium fiat, ita vt ex vniculis causam dicant, & conuicti perinde ac si serui puniuntur. Et ideo qui apud fiscum causam defendere sepius conuenti neglexerint, rebus iudicatis subiiciendū sunt, quod ex eo apparet, si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint, l. contumacia, §. cōtumax. & l. de vno quoq̄, §. qui apud, ff. de re iudic. Sæpius autem vel sæpe aduerbium verificatur in duabus vel tribus vicibus, l. quod in diem, §. seruo, ff. de condit. & demōstrat. secundum Dy. & potest in eos irrogari pœna pro qua

nem ex famulis prædicti Milonis alterum, inficiatus est crimen: Sed tamen conuictus est de percussionibus in prælibatos defunctos per eum factis: per primi & secundi testis informationum depositiones: quas eo præsentem (nulla opposita exceptione) iuramento corroborauerunt testes: simili eiusdem facti conuictione per confessionem à Ferdinando Parasito in quæstione ne extortam, & per confessionem Desiderij deffaulx in litteris remissionis contentam, quas testes ab eodẽ Nebulone præsentem non excepti iuramento vicissim vallauerunt homicidijs adfuisse inculpatur & percussisse fertur.

NOTVM ergo patet delicta per illos Thrasonem & Nebulonem cum alijs commissa fuisse, tam per indicia in iure approbata, quam per probationem, vt supra dictum est.

HIS præsuppositis redeundo ad casum præsentis speculationis dicere possent similia iura allegari pro & contra sæpeditos Thrasonem & Nebulonem, quæ deducta fuerunt in discussione pœnæ Girardi Milonis, quæ tamen hic pro expressis habeantur.

IN quantum ergo idem Thraso fatetur audisse minas quas non prodidit, verum reticuit, in hoc censetur insons, & inculpabilis. Nam quis ex solo silentio criminis non tenetur, vt glo. in l. Excipiuntur, in verbo certum erat, ff. ad senatufc. syllania. Nec quidem verborum testis quis esse debet, l. instrumentorum, C. de precib. imper. offer. Quinimò eos qui errore acerrimo non affectato insimulato, neque ex vili causa decepti, aut aetatis lubrico lapsi, facinus celauerunt, legis laqueis eximi placeat, l. qui contra. C. de incest. nupt.

IN quantum etiam fatetur adfuisse homicidijs pro defensione eiusdem Milonis, & percussisse defunctos tunc viuentes, prout supra cauetur, talis simplex confessio non videtur ei obesse, nec vtrique vltro consentienti est semper fides adhibenda: cum nonnunquam metu, aut alia de causa in se quis confiteatur, l. j. §. si quis vltro, ff. de quæstio. Aliquando etiam non metu criminis imminente, sed tædio vite vel impatientia doloris, quis sibi mortem appetit, vel manus infert: ideo ei est insistendum, vt l. j. §. si quis non metu, ff. ad senatufc. syllania. ideo non debet audiri perire volens, l. non tantum, ff. de appell.

HIS etiam cessantibus adhuc constat per dicta ipsius nobilis Anippi & ipse Thraso, & alij fuerunt per eundem Milonem ad committendum homicidia persuasi: cum antea non habuissent animum occidendi, sic prouocans solus tenetur de dolo, l. & eleganter, ff. de dolo, quia plus est persuadere quam facere, & plus quam compelli atque cogi sibi parere, vt l. j. §. persuadere, & l. vt tantum, §. de filio, ff. de feruo. corrupt. & glo. in c. deteriores, vj. q. j.

PRO resolutione horum dubiorum quo ad primum scilicet quod quis non teneatur de silentio & taciturnitate minarum, hoc verum quando quis potuit scire, & noluit, vt glo. in d. l. qui contra, C. de incest. nupt. sed tandem est siue quid sciam ab initio esse, siue postea sciam si patiar. glo. in l. cum ancillis, C. eodẽ, ideo vbi sciuit ante vel postea crimen futurum, nec reuelauit,

sed passus est: tenetur criminaliter, vt d. l. cum ancillis, §. q. si actores, & §. siñ. ibi, quoniam intra domesticos parietes scelus admissum est, quod noluit mox cognitum publicare, vsq. ad fi.

QVO ad secundum, per quod confessio ipsius Thrasonis non videtur ei obesse, hoc verum quando nulla examinatione præcedente vltro crimen confitetur, & nullis vrgetur indicijs vel probationibus, vt d. l. non tantum, ff. de appell. sed vbi sunt indicia cum confessione, reus venit condemnandus, vt glo. d. l. j. C. de confess. aut quando reus metu probationum confitetur crimen, habetur pro conuicto, vt glo. in c. si quis presbyter, in verbo confessi. xxiiij. dist. & l. qui sententiam, C. de pœnis.

SVN T autem indicia & probationes super scelere, igitur valet confessio, iur. supra alleg.

QVO ad tertium dubium, per quod prouocans solus teneatur de dolo, hoc in ciuilibus, sed in criminalibus secus: quia licet confessus fuerit venisse ad defensionem ipsius Milonis, quia tamen percussit, tenetur magis tamquam agens. nam videtur magis puniri debere quam consentientes. Quinimò qui aliorum defendit errorem, multo magis damnabilior est illis qui errant: quia non solum errat, sed etiam alijs offendicula erroris præparat & confirmat, vt c. qui aliorum, xxiiij. q. iij. vnde si quis peccantem defendit, acrius quam ille qui peccauit cohercetur, vt c. qui consentit peccantibus, xj. q. iij.

EST igitur aduertendum quod quadruplex est consensus: scilicet negligentia, consilij, cooperationis, & auctoritatis seu defensionis, vt glo. in c. j. extra de offic. deleg.

IN primo casu scilicet negligentia minus peccat consentiens quam faciens, nisi forte negligentia nimis crassa fuerit, vt j. q. j. c. quicquid inuisibilis, & lxxxij. dist. c. consentire, & c. quid enim.

SECUNDO casu scilicet consilij, minus punitur quam faciens, plus autem quam negligens, arg. lxxxv. dist. cap. tanta.

TERCIO casu cooperationis æqualiter peccant facientes, & consentientes: agentes enim & consentientes pari pœna plectendos catholica condemnat auctoritas, vt c. quantæ, iuncta glo. extra de senten. exco.

QUARTO casu auctoritatis seu defensionis, vt in præsentem casu, magis peccat consentiens, defendendo & auctoritatem præstando quam faciens, & magis punitus, vt supra dixi. Et glo. in d. c. j. in verbo pari pœna, extra de offic. deleg.

IN quantum attinet ad Henricum Nebulonem licet sit testis superat de percussione, vt suprascriptum est, quatinus tamen inficiatus est crimina, hoc non videtur sufficere: duo siquidem videntur requiri ad hoc vt quis condemnatur criminaliter: scilicet quod sit testis superatus, voce etiam propria scelus vitiumque sit confessus, nec sufficere alterum, l. obseruare, C. quarum ap. pel. non recip.

PRO resolutione huius dubij certum est, ad hoc vt quis condemnatus de crimine non audiatur appellans, requiritur quod sit confessus & conuictus testibus, d. l. obseruare, sed vbi quis est testis tantum superatus

P R A X I S C R I M I N I S

ceptione aut perfidia exceptit.

I N T E R R O G A T V S super his indicijs fateatur esse famulum eiusdem Milonis, & omnium delinquentium habere notitiam.

F A T E T V R eundem Milonem litem habuisse cum occisis.

F A T E T V R inquam eundem Milonē audisse conquerentem, & molestum esse lite succubuisse contra & aduersus nunc interfectos, & hoc in prandio diuerso rij parui cerui factō, minas autem audisse inficiatur.

I N F I C I A T V R etiam adfuisse homicidijs: scit autem cōmissa fuisse, sed à quibus, dicit nescire: sic inuenitur in mendacio, quia trib⁹ testib⁹ cōuincit adfuisse homicidijs: scilicet per dictum primi, & secūdi testis, & dictū Ferdinandi Parasiti torti digladiatum fuisse, quinimō Parasitus dicit percussisse, per tertium autem & vltimum testem aufugisse à loco homicidiorū stricto ense, & adhuc per vltimum testem stricto ense & sanguinolento. Et sic sunt quatuor testes qui deponūt de strictione gladij, quod inficiatur, & ideo mendaciū est maximum indicium siue præsumptio contra eum qui mentitur, vt l. vnus, §. testes, ff. de quæstio. & c. litem, extra de præsumptio.

V I D E N T V R tñ hi testes esse singulares. Nam primus testis dicit eundem Ebrionem homicidijs astitisse, secundus astitisse & ensē ad pugnū strinxisse, tertius & quartus testis dicunt eum vidisse fugientē prope locum, & incōtinenti post homicidia ense stricto. Et adhuc tertius testis de ense stricto & sanguinolento loquitur. Ferdinandus Parasitus vnus ex reis dicit eundem Ebrionem defunctos tunc viuentes tempore homicidij percussisse, & ideo non videntur hi testes concludere, neq; probare, vt c. cum dilect⁹, §. nos verb⁹ ibi, cum contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eo q̄ singuli essent in suis testimonijs singulares, extra de elect. Et maxime non videtur adhiberi fides depositioni Parasiti in quæstione extortæ, cum confessio vel conuictio non credatur de socio, nisi alleget euidētē rationem de commissō communiter facinore, l. sicut, C. de quæstio. & l. j. §. cum quis latrones, ff. eodem.

I N contrarium autem quæ tormentis fatigatus dicit vt testis, veritatem ipsam dicere videtur, nec posset reuocare confessionem extra torturam, imò tenebit, l. edictum, iuncta glo. in verbo efficacissimas, ff. de quæstio. lex autem sicut C. de quæst. & d. l. j. §. cū quis latrones, ff. eodem, loquitur quando tortus ad evitandum de se sententiam alios criminatur: plerique enim dum metuunt ne forte apprehensi alij eos nominēt, prodere eos solent, impunitatem sibi captantes, vt d. §. cum quis, quo casu non est eis credendum sine verisimilitudine, vt d. iuribus.

Q V O D aut testes sint singulares, hoc non infert quin cōcludere possint quo ad indicia. Nā esto q̄ in delictis testis debet deponere & concordare de tēpore & loco, & q̄ varietas loci & temporis reprobet testem, vt in Daniele & Susanna, vt c. nos, §. Itē Daniel. ij. q. vij. hoc habet locum quando de certo tempore est quæstio. quod exigitur ad alicuius rei & facti existentiam in actu non reiterabili, vt in homicidio, vt l. quamuis,

in fñ. C. ad leg. Iul. de adult. & Bartho. in l. vulgaris, ff. de furt.

S E D in actibus reiterabilibus, vt in istis, secus: quia actus reiterabiles qui tendunt ad vnum & eundem finem, possunt probari per testes singulares, & sufficit q̄ testes diuersis temporibus, vel eodem loco, vel diuersis locis viderint & audierint à diuersis, vel q̄ aliqua pars vicinæ clamet de hoc actu reiterabili, vt c. qualiter, & quando, l. ij. & ibi Innoc. extra de accus. & c. super eo, extra de eo q̄ cogno. consang. vxor. suæ. & Bart. in l. ob carmen. §. testes, ff. de testib. & supra dixi in inquisitione primi test. in glo. verbo nonam.

Q V A E R I T V R autem per quot testes debeant probari hæc indicia ita diuersa: dic q̄ quando testis non testificatur de maleficio ipso sed de indicio quodam, dicens q̄ reus fuit repertus tali nocte in loco ibi vicino, quando fuit contractum maleficium: hoc indicium nō sufficeret probari per vnum testem, sed duo requiruntur, vt glo. in l. fñ. ff. amilæ herci. & l. vbi numerus, ff. de testib. Quando vero indicium non esset remotū, sed propinquū & tangens negocium de quo quæritur, tūc vnus bonus testis de visu sufficeret, vt l. maritus, ff. de quæstio. vel confessio. extra indicium, vel captus ibi, & dicitur q̄ est propter hoc, vt l. capite quinto, ff. ad l. Iuliam de adulter. Tunc posset esse indicium ita propinquum quod esset sufficiens ad torturam, & posset probari per vnum testem, vt videre fugientem cum gladio sanguinolento prope locum delicti, secundum Bart. in l. fi. ff. de quæstio. vbi dicit ita intelligi debere glo. d. l. fi. ibi, præcedente suspitione, & glo. in l. si quis, C. ad leg. Iul. maiest. vel etiam si vnus testis testificatur de maleficio ipso probaretur indicium, quod sufficeret ad torturam, vt glo. in l. iij. C. ad leg. Iul. maiest. & c. fi. extra de iureiur. & d. l. fi. ff. de quæstio.

S V N T certe hic plura indicia concurrentia indubitata legi, & à lege approbata, ideo iudici debent esse indubitata, l. si tutor, ff. de pericul. tuto. Et talia indicia debent concludere iudici: aliàs facit litem suam, quia dicuntur indicia indubitata, vt Bal. in l. fi. C. de probar.

C E R T A ergo indicia quæ iure non respuuntur, nō minorem probationis quam instrumenta continent fidentem, vt l. indicia, C. de rei vendic. & C. arbit. tut. l. fi. & l. in exercendis, C. de fide instru. & talia indicia capiuntur pro præsumptionibus iuris & de iure: & dicitur talis præsumptio scilicet iuris & de iure, cum ius fingit & statuit super ficto, contra quam fictionem non admittitur probatio contraria, vt c. ad id, & c. is qui, extra de spons. & de condit. appof. c. per tuas: nam legis dicitur esse sententia, vt l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatufc. sylla. Et in autē vt lice. mat. & auizæ, coll. viij. & d. l. fñ. C. de probat.

F I C T I O autem iuris est quando ius certum de alio quo factō fingit statuendo oppositum exemplum, ius fingit vxorem stipulatam dotē sibi reddi, licet sit certum q̄ non fuerit stipulata, sed in fauorem mulieris ius hoc fingit. vt Abb. in c. is qui, extra de spons. & c. quanto, extra de præsumpt. nec aliquis audiretur ad probandum contrarium, vt C. de rei vxor. actio. l. j. Idem in

arrogato, qui semper intelligitur stipulatus quartā partem de bonis arrogatoris si emancipetur, vt l. si arrogator, ff. de adoptio. similis præsumptio est xj. q. j. c. si quis clericorum, & extra qui mat. accus. poss. c. i. super, vt supra in suis locis diximus, & talia indicia sufficiunt ad ferendum sententiam, quia æquivalent testibus & instrumentis, vt cap. afferte mihi gladium, extra de præsumpt. Quinimò nec tanta indicia requiruntur ad condemnationem, vnde vbi quis visus est fugere cum gladio sanguinolento, & ibi reperitur aliquis mortuus, ex hoc est homicidium manifestum quod ipse fecit: & tale maleficium dicitur esse notorium secundum Barth. in l. fur. ff. de furt. vbi etiam tex. ibi, & l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adult. & Bal. in l. fin. C. de probat. duo nempe indicia certa & indubitata, aut duæ præsumptiones, vt quia reus visus est in delicto commissio, & in fuga post delictum stricto ense, & hoc probatur per duos testes, vt supra faciunt plenam probationem cum alijs adminiculis, scilicet quia alius testis dixit vidisse enssem sanguinolentum fugiendo, alius vidit eum percutere in insultu, vt glo. fi. in l. ij. ff. de excus. tuto. quia quæ non profunt singula, multa iuuant, l. rationes, & l. instrumenta, & l. non nudis, C. de probat. & ea indicia simul iuncta vel mixta, & à lege approbata, possunt dici indicia indubitata, ex quibus potest procedi ad condemnationem quadruplici ratione. Prima, sufficit quod quis sit testibus superatus, vel voce propria confessus, ad hoc vt possit capitalis sententia contra eum proferri, vt C. de poenis, l. qui sententiā, & C. de episc. & cleric. l. si quis, & C. quorum appell. non recip. l. ij. ita eo modo ex prædictis indicijs à iure approbatis poterit sententia capitalis proferri, vt l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatuf. syllania. nec minorem auctoritatem & fidem probatam, quæ testes vel instrumenta videntur hæc talia indicia continere, vt l. ad probationem, l. ij. C. de prob. & tã testes quàm aperta indicia & manifesta æquiparantur, vt possit sequi sententia diffinitiva, vt d. l. fi. C. de prob.

SECUNDA ratio, quotiens circa idem plura auxilia eiusdem generis ex eodem facto descendunt simul commixta iuncta concurrunt, dicuntur rem perficere & plenam probationem adducere, vt ff. de excus. tuto. l. ij. §. hoc amplius, & ff. de appell. l. si qui separatim, §. j. & C. qui numer. tutel. l. vna. sic à simili supra dicta indicia simul iuncta plenam probationem inducunt. Ideo quæ singula quæ non profunt, multa iuuant, vt in au. de fi. de instru. §. si vero additum, & §. si vero nullus, coll. vj. & Insti. de hered. insti. §. si plures, & extra de testib. c. præterea, & C. de testa. l. sancimus.

TERCIA ratio, videmus quod duo vel plura vnum perfectum constituunt, vt C. de agric. & censit. l. cum scimus, in princ. Quid ergo plura? Reperitur in iure quod ipsa principalis causa criminalis per argumenta & præsumptionem dignoscitur, & terminatur, quanquam liquide delictum probari non possit, vt ff. de re milita. l. non omnes, §. à barbaris, ibi & si hoc liquide probari non possit, argumentis tamen dignoscendum est: & tamen capitalis causa ibi agebatur, vt constat per l. de fertorem, §. is qui, ff. eodem, & facit in autem. vt liceat

mat. & auia. §. illud. colla. viij.

QUARTA ratio, cum in qualibet causa ciuili regulariter duæ semiplenæ probationes faciant vnam probationem plenam & possit causa ciuilis per indicia, & præsumptiones probari vt extra de præsumptio. c. ex literis, & arg. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. l. filiū, & notari consuevit in l. in bonæ fidei contractibus, C. de reb. credit. & l. etiam proprietatis, C. de probat. pl⁹ tamen valere debent & operari tria vel plura auxilia quàm duo. Nam ratio consistit vt plus tribus quàm duobus credatur, pluralitati enim standum est, vt ff. de pactis, l. maiorem, & ff. de testib. l. iij. §. hæc verba, & C. de fideicom. l. quæstionem, in fi. Ergo tria indicia vel tres semiplenæ probationes, vnam probationem poterunt operari, vt l. si hi qui adulterij, ff. ad leg. Iul. de adult. vbi dicitur quod violenta præsumptio quam lex pro plena probatione habet, æquipollet confessioni partis: indicijs ergo quibus sumitur plena probatio, per ea sumitur & supplicium, vt d. l. excipiuntur, ff. ad senatuf. syllania. iuncta glo. vbi dicit tex. ex impubere sumitur supplicium per indicia, & ibi cauetur quod quidam puer non multum aberat à pubertate, & ad pedes domini cubuerat cum occideretur dominus, nec postea cædē eius prodiderat: vt enim opem ferre eum non potuisset constabat, ita silentium postea præstitisse certum erat. & his dumtaxat impuberibus senatuf. consulum parci credebatur, qui tantum sub eodem tecto fuissent. Qui verò ministri vel participes cædis fuissent, & eius ætatis, quamquam nondum puberis, vt rei intellectum capere possint, his non magis in cædem domini quàm in nulla alia causa parci oportere. Et sic tria tantum erant indicia contra impuberem. Primum, prope pubertatem erat, quod dicitur distare per sex menses, vt l. si. ff. de lib. exhib. Secundum ad pedes domini cubuerat. Tertium, necem domini non prodiderat, vt glo. in d. l. excipiuntur, & ita videmus qualiter impuberes teneantur de delicto, vt Insti. de oblig. que ex delict. nasc. §. pe. sic in nostro casu agitur de impubere, qui pluribus vrgetur indicijs à lege approbatis, vt supra diximus, quibus etiam probatur dolus, tum ratione mendacij tum eius præsentia & digladiationis, in homicidijs percussiois & sanguinolentia gladii, itaque ex indicijs perspicuis comprobatur dolus, l. dolū, C. de dolo. Ergo quamuis impubes, videtur teneri l. cornel. de sicar. poena mortis similitudine supplicij quæ eius participes & fautores supra cõdemnati, vt l. si quis te reū, C. ad leg. cor. de sicar. & l. impunitas, C. de poenis, & ff. de fur. l. impuberem, vbi dicitur posse cum impubere damni iniuria agi, & cū impubere culpæ capace lege aquilia agi posse per furto. Qui ergo hominis occidendi causa ambulauerit, perueniendo ad aliquem actum punitur capite, scilicet lege cornelia de sicarijs, non habita differentia cuius conditionis hominē interemerit, l. j. §. j. ff. ad leg. cor. de sicar. iure autē municipalis & cõsuetudine regni Franciæ regulariter non punitur animus, nisi sequatur effectus, & punitur tantum homicidium subsecutum. Idem tenet Barth. in d. l. si in rixa, & l. j. §. diuus, ff. ad leg. cornel. de sicar. poenæ ergo personales, scilicet amissiones vitæ & membri, requi-

P R A X I S C R I M I N I S

runt actum consummatum. Sed pœnæ minores, non requirunt delictum consummatum, sed inchoatum, vt ff. de extraord. crimi. l. j. §. qui puero, ibi, pfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur, & Bal. in l. si quis non dicam rapere, C. de epil. & cler. inchoatur autem delictum statim q̄ conatus transit in alium, id est contumeliam alterius, & non ante, licet finalis effectus non sequatur. Et hoc potest cōtingere dupliciter: primo per actum remotum à principali delicto, sicut in insultu ad homicidium faciendum: vel per actum propinquū, sicuti est vulnus. Actus ergo verbi & actus facti remotus minus punitur. Sed actus propinquus acrius punitur: iudex tamen ibi ex officio mitigat pœnam, vt ff. de pœnis, l. si quis aliquid. §. nondum, & l. aut facta, §. euentus, ff. eodem. Nec obstat lex, is qui cum telo, C. ad leg. cornel. de sicar. quia ibi delinquens punitur eadem lege, non tamen eadem pœna, ac si consummasset delictum, vt not. Guil. de Cuno in d. l. si quis non dicam rapere. In leuioribus etiam delictis non punitur affectus nisi sequatur effectus, l. j. §. fin. ff. quod quisque iur. nisi lex aliter censeat, secundum Bart. in l. generaliter. §. ff. de calumniat. Malorum igitur mores infirmitas animi ipuberis non excusat, vt C. si aduers. delict. l. j.

IN contrarium verò non videntur inferre iura ad hoc vt idem Ebrius impubes, l. cor. de sicar. teneatur in casu præsentis. Nam esto quòd adfuerit homicidij cū Milone eius domino & magistro, & quòd gladiū strinxerit, ex hoc nõ videtur alicui præbuisse causam mortis. Et in hoc consideranda est affectio. Nam iniuria facta filio sit patri: & si facta fuerit vxori, videtur facta viro, vt l. j. ff. de iniur. Et si facta fuerit consanguineo, videtur facta sibi, vt l. lex cornelia, ff. de iniur. & l. j. ij. & iij. ff. de liber. caus. & si facta sit domino, videtur facta seruo, cum beneficio affici hominem intersit hominis affectionis ratione, vt l. seruus ea lege, ff. de seruis export. & ff. de tutel. & ratio. dist. l. j. §. sed non nullos. & ideo eo casu videtur esse licita offensio pro defensione consanguineorum vel dominorum, vt l. vt vim, iuncta glo. & ibi Bart. ff. de iust. & iur. Et Bartho. in l. facultas de iure fisc. lib. x. C. verum est quòd cum moderamine inculpatæ tutelæ debuit fieri hæc defensio, vt l. j. C. vnde vi. moderamen autem inculpatæ tutelæ est offensio circa defensionem, vel dicitur moderata defensio quando aliter quis non potest euadere siue pertransire quin recipiat offensionem, vt d. l. vt vim, & ibi Barth. ff. de iust. & iur. & l. scientiã. §. qui cū aliter. ff. ad leg. aquil. & dicit Bart. in d. l. vt vim, quòd ad maiorem cautelam defensor debet clamare succurrere vel occurrere, vt docet glo. in l. iij. ff. ad leg. aquil. & in l. furem nocturnum, ff. ad leg. cor. de sicar. Sed in nostro casu Milo, & alij participes erant aggressores, & aggressi siue insultati carebant gladijs, & baculis, dempto Dauo famulo defuncti magistri Chrysostomi Crassi. Ideo nõ videtur defensio facta cū moderamine inculpatæ tutelæ, quia potuit euadere sine offensione, & licet ex pluribus habentibus animū occidendi vnus tantum percusserit quem interemit, omnes tamen tenentur de occiso, vt glo. in l. si in rixa, ff.

ad leg. cor. de sicar. & Exodi xxj. c.

SE D esto adhuc quòd fuerit in dolo, & præbuerit consensum cooperationis, & æqualiter peccent facientes & consentientes cooperando, vt c. quantæ, iuncta glo. extra de senten. excom. & qui ministerium atque adiutorium præbet, opem ferat, l. in furti, §. ope, & l. si pignore, §. q̄ ferramenta, ff. de furt. Attamen debet haberi ratio ætatis huius impuberis. Nam licet minor annis viginti quinque in delictis non mereatur in integrum restitutionem, vtique in atrocioribus quæ proueniunt ex animo: interdum tamen miseratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem producere debet, vt l. auxilium, §. in delictis, ff. de minor. ferè siquidem in omnibus pœnalibus iudicijs ætati, & imprudentiæ succurritur, l. ferè, ff. de regul. iur. & succurritur minori vel ipso iure, vel per restitutionem: nam cum minor aut infans delinquit ipso iure non tenetur, ff. de rei vend. l. quod infans, aut maior infante delinquit, & tunc aut per culpã: & tunc succurritur per í integrum restitutionem, vt in nihilum teneatur, vt C. si aduers. delict. l. j. in fin. Aut dolo delinquit, & tunc si ciuilitè agitur nõ iuuatur, vt ff. de minor. l. si ex causa, §. si incommissum, nisi vt pro confesso vel transacto habeatur, vt ea l. §. nunc videndum. Si criminaliter agatur: aut est atrox delictum tantum & non subuenitur: nisi quatenus miseratio ætatis produxerit iudicem ad mitiorem pœnam aut atrocissimam, & d. l. auxilium, §. in delictis, & glo. in d. l. ferè. ff. de regul. iur.

SI C mitius agendo videtur idem Ebrius pro interesse publico teneri actione iniuriarum quanti iudex estimauerit, scilicet in fustium castigatione. Nam vbi manus inferuntur, re dicitur fieri iniuria, vt l. j. §. iniuriam, ff. de iniur. & omnis iniuria quæ manu fit, lege cornelia de iniurijs continetur, l. lex cornelia, ff. eodem, & atrox fit iniuria, vbi etiam tantum vulnus illatum est, vel os alicui percussum, l. prætor, §. atrocem, ff. eodem. Pro atroci ergo iniuria extra ordinem ex causa, & per sona iudex statuere solet. Nam serui quidem flagellis cæsi dominis restituuntur, liberi verò humilioris quidem loci fustibus subiiciuntur, cæteri autem vel exilio temporali, vel interdictione rei certæ coercentur. quia interdicitur eis ars sua, l. si iuncta glo. ff. de iniur. & hoc quo ad publicum interesse fisci. sic vbi criminaliter agitur victoria est fisci pro publico interesse, vt not. in l. agraria, ff. de termi. moto. & supra dixi in verbo que rimonia, in glo. dicitur autem iudicium criminale etiã quando agitur de crimine ad pœnam pecuniariam fisco applicandam, vt glo. in §. in summa, verb. extraordinaria, Insti. de iniur. solemus tamen dicere ex quibus causis publica sunt iudicia, ex his causis non esse nos prohibendos quo minus priuato agamus. Sed hoc verum vbi non principaliter de ea re agitur quæ habeat publicam executionem. quid ergo de lege aquilia dicemus? Nam & ea actio principaliter hoc continet: hominem autem occisum non principaliter. Nã ibi principaliter de damno agitur quod domino datum est, at in actione iniuriarum de ipsa cæde vt vindicetur, & non vt damnum fartiat agitur, vt l. prætor, §. at quin solemus, ff. de iniur. agitur ergo ciuilitè iniuriarum v:

criminaliter lege cornelia de ficar. ad vindictam tantum, & quod tibi non abest peti videtur, & quod alteri non abest, vt glo. in d. l. prætor, §. quid ergo, verbo principaliter. Cum ergo dicitur conuenio te lege aquilia quia hominem occidisti, oportet damnum exprimi, scilicet conuenio te ad decem, quia in tantum me damnum significasti. Sed secus in actione iniuriarum, quia non exprimitur certum, sed iudex æstimat iniuriam descendentem ex lege cor. de iniur. vt l. constitutionibus, §. si. ff. de iniur. Sed damnum non venit in actione iniuriarum principaliter, sed bene secundo & accessorie, vt glo. in d. §. quid ergo, versic. lartiat. interdum etiam iniuriæ appellatione damnum culpa datum, significatur, vt in lege aquilia dicere solemus, vt d. l. j. §. j. ff. de iniur. & l. sed & si quemcumque, §. j. ff. ad leg. aquil. Sic ideo possumus agere ciuilitate actione iniuriarum æstimatione iudicis faciendâ pro contumelia, l. constitutionibus, ff. eodem. ita etiam criminaliter & extra ordinem, vt glo. ibidem, ver. æstimatione, & l. si. eodem, & sic pro atroci iniuria potest agi criminaliter & ciuilitate actione iniuriarum ad vindictam, vt l. domini. C. de iniur. iuncta glo. magna, & l. Item. §. si quis seruo verberato, ff. eodem, dummodo non agatur principaliter de ea re quæ publicam executionem habeat, d. §. atquin solemus, caute ergo agendum est, nam si primo quis agat ciuilitate iniuriarum ad damnum culpa datum scilicet aquilia, non poterit postea agere criminaliter pro contumelia, vt iniuriarum. Nam non est eadem res, cum altera actio ad damnum pertineat culpa datum scilicet Aquilia, altera ad contumeliam: vt iniuriarum. vt l. Itē apud labeonem, §. si quis seruo, ff. de iniur. iuncta glo. ibidem, versic. altera. Et d. l. prætor, §. j. iuncta glo. in verbo actionem, ff. de iniur.

vt quia igitur idem Ebrionem non pulsauit defunctos, aut illorum alterum, verum aduersus eos tantum manus leuauit, & gladium strinxit, quos terruit & quasi vapulatos non tamen percussit: vt in actione iniuriarum videtur teneri erga conquerentes suorum iniuriam prosequentes pro interesse priuato, vt l. Itē apud labeonem, §. si quis pulsatus, ff. de iniur. non autem videtur teneri l. cornelia de iniur. vt glo. ibidem, & l. lex cornelia, & §. inter, eodem, & l. legis, ff. ad leg. Iul. de vi priuat. Sed hoc verum esset, nisi aliter effectus fuisset securus, scilicet homicidiorum, sed quia commissa plura homicidia à pluribus, ideo habet locum lex cornelia de iniurijs pro atroci iniuria, d. l. fin. ff. de iniur. Et tot sunt iniuriæ quot sunt personæ iniuriam facientes: ideo omnes tenentur actione iniuriarum, & singulorum est proprium maleficium. Ita quod quando sunt plures iniuriam pluribus facientes, vt nouem hi homines fecerunt insultum contra quatuor, certe punientur insultantes de tot insultibus quot sunt personæ insultantes, cum certum sit quod quilibet insultantium fecit insultum contra quemlibet eorum qui sunt insultati, vt l. si plures. ff. de iniur. & l. si quis in graui, §. si cum omnes domini, ff. ad senatusc. syllania. Et ideo quando committitur delictum in plures, quilibet cuius interest potest agere vel accusare ex persona vniuscuiusque, & quilibet habet actionem per se in solidum, vt l. j. in fin. ff. de iniur.

unde si nupta filia familias iniuriam acceperit, & vir & pater iniuriarum agant, tanti patri condemnandus est reus quanti condemnaretur si ea vidua esset, viro tanti quanti condemnaretur si ea in nullius potestate esset, quod sua cuiusque iniuria propriam æstimationem habet, & sic ex vna iniuria interdum tribus quatuor aut quinque personis oritur actio iniuriarum, l. eum qui nocentem, §. si nupta, ff. eodem, neque vnius actio per alium consumitur, vt puta vxori meæ filia familias iniuria facta est, & mihi, & patri eius, & ipsi vxori, & etiam auo, & nurui si habeat, iniuriarum actio incipit competere, d. l. j. §. si. ff. de iniur.

CEDIT ergo animi mei arbitrio eundem Ebrionem pro contumelia, scilicet pro reparatione iniuriæ condēnari debere cæsum virgis manu & opera licitoris in quadriuijs assuetis in exilium perpetuum à regno Fræciæ poena vltimi supplicij in contrarium imminente mitti omnibus & singulis eiusdem bonis quibus licebit additis & confiscatis super iisdem summam cētum librarum Parisiensium cuiuslibet cōquerentium pro reparatione iniuriæ damnorum & interesse adiudicādo.

ERDINANDVS Parasitus memorati Anippi alter confamilus tortus non agnoscitur, neque conuincitur testimonio sepe dictis adfuisse homicidijs: sic tantum possumus elicere propriam eius confessionem, fatetur enim eundem Milonem liti succubuisse aduersus interemptos tunc viuentes, quos criminabatur & increpabat, asserendo se de illis vlturum, & iniuriam impunitam non relicturum, quod tamen id interemptis ipse reus ante non prodidit, & sic ratione silentij iudicium de dolo contra eum, sæpe allegata l. excipiuntur, ff. ad senatusc. syllania.

FATETVR adfuisse cœnæ factæ sub interfignio leonis argentei die homicidiorum, & hinc hora nona ferotina cum eodem Milone & Anippo & alijs recessisse, scitque Crassum, Plutum, & Xenium, interemptos fuisse ex relatione aliquorum, horum tamen homicidio astitisse negat. certum autem est, & constat in processu homicidia die supradicta & hora commissa fuisse per eos quos fatetur concomitatum fuisse prædicta hora.

FATETVR in summa per confessionem propriam in quæstione extortam adfuisse homicidijs, & vidisse Milonem, Thrasionem, & Caligulam percutientes tunc viuentes & demum interemptos Crassum, Plutum, & Xenium, quam confessionem post diem & noctem & extra locum tormentorum geminauit, non tamen fatetur quenquam illorum percussisse: & sic illa sciētia pro patientia facinoris habetur: vt qui prohibere potuit & non prohibuit: siue de iure, siue de facto prohibere potuit, lege aquilia teneatur, l. sciētiam, ff. ad leg. aquil. & glo. in l. in lege, ff. eodem, & l. in omnibus, & l. seq. ff. de noxal. actio. Itaque in l. aquilia venit etiam leuissima culpa vbi quis sciuit & non prohibuit cum prohibere potuit, d. l. in lege.

QVÆRATVR tamē per dictum Desiderij Anippi eiusdem domini in suis literis remissionis relatum

PRAXIS CRIMINIS

ensem suum strinxisse & altitisse homicidijs non vt ferret sed vt opem percussoribus ferret, si per aliorum violentiam impedirentur, quod est aliud indicium & semiplena probatio per vnum testem.

HÆC sunt indicia quibus oneratur idē Parasitus, ex quibus non potest constare præbuisse causam mortis interemptis.

QVID ergo iuris in eo statuendum oporteat, videtur quod hæc indicia sunt tantum præsumptiones iuris quibus non possit diffinitive damnari reus triplici modo.

PRIMO, quia cum in ciuilibus quæstionibus maioribus vna libra auri non minor quam trium testium exigatur probatio, vt in aut. de fide instru. §. oportet, & §. hoc dicimus, coll. vj. & not. C. si certum pet. l. fñ. multo fortius in qualibet causa criminali duæ vel tres præsumptiones aut indicia plenam probationem non poterunt operari, sed erit maior numerus testium requirendus, vt possit super crimine sententia diffinitiva proferri, maxime cum quælibet causa criminalis sit & censeatur maior qualibet pecuniaria causa quantumcumque sit magna, vt ff. de pœnis, l. in seruorum, §. fi. & licet in causa ciuili duæ semiplenæ probationes (vt est fama publica & dictum vnius testis) vnâ plenâ probatione adducant, vt C. de probat. l. proprietatis, & arg. ff. de testib. l. iij. §. eiusdem, & iij. q. iij. §. Item sæpe, & extra de testib. c. præterea: amen in criminali causa ex dictis semiplene probationibus non erit quis diffinitive damnandus, quia in causa criminali probationes debent esse apertissimæ, vulgata l. fi. C. de probat. Strictius enim in ea proceditur vbi contra hominis salutem agitur, vt C. de appell. l. additos, & not. extra de testib. c. veniens.

SECUNDO, euentia rei licet habeatur pro quadam specie probata, vt ff. finium regund. l. si irruptio ne, §. fi. & C. eodem, l. iij. Etiam cum manifestum & apertum indicium habeatur, aliquem inueniri in crimine & fore detentum, vt in nostro casu, arg. ff. de furt. l. iij. cum l. seq. & manifesta non indigeant probatione, vt ff. de dote præleg. l. j. in fi. & ff. de actio. empt. & vend. l. exemplo. in fi. j. respon. Tamen non debet quis talibus indicijs diffinitive damnari, quia non eo ipso quod quis captus inuenitur poterit de crimine damnari, nisi aliter de maleficio cõuincatur, vt arg. ff. de ritu nupt. l. palã. §. qui in adulterio, & C. de defensorib. ciuila. l. defensores. Ideo si aliquis inueniatur pro qualicumque crimine captus ab aliquo qui etiam coram pluribus testibus extra iudicium confiteatur crimen commississe, & quoddam occasione illius criminis fuerit captus, quamuis ista tria contra eum inueniantur probata: scilicet quod sit captus ob illud crimen, & quod sit confessus illud crimen commississe, & quod occasione illius criminis sit detentus, licet ista indicia videantur apparentia, non tamen debet ex illis solis indicijs iudex illum sic captum diffinitive damnare, licet quæstionibus & tormentis subijci possit, vt not. ff. ad l. Jul. de adult. l. capite quinto, in fi. & extra de iudic. c. cum non ab homine.

TERTIA potest assignari ratio, quoniam ex testibus & instrumentis & ex indicijs indubitatis & præsumptionibus iuris & de iure, non autem ex præsumptione simplici est sententia diffinitiva proferenda, vt

C. de accus. l. singula.

IN ciuili autem secus vt dixi, ideo quia in criminalibus causis maius periculum vertitur, quia imminet periculum animæ, vt in aut. vt iudic. sine quoquo suffra. §. cogitatio vnde maior requirenda est tutela, vt C. de appell. d. l. additos, & C. de fals. l. vbi, & in casibus dubijs & incertis probationibus melius est facinus nocentis impunitum relinqui, quam innocentem damnare, d. l. absentem, ff. de pœnis, & C. quorum appell. non recip. l. ij. & in dubio pœne sunt potius molliendæ quam exasperandæ, l. interpretatiõe, & l. si præses, ff. de pœnis.

CENSETUR ergo quod ex supradictis indicijs possit tantum colligi iuris siue hominis præsumptio contra eundem Parasitum reum, dum colligitur quod licebat eundem Milonem inimicum interfectorem ratione litis & controuersie præcedentis, & minas audisse à Milone quas ipse Parasitus non prodidit, & ex subsequenti adfuisse homicidijs. colligitur etiam ex dicto vnius testis ensem strinxisse in homicidijs, quod tamen non cõcludit nisi alio testimonio adiuuaretur, vt supra dixi, mus in indicis opinionis Iacchi Ebrionis, & l. absentē, in princ. ff. de pœnis, iuncta glo. in verbo, damnari, que dicit ex sola præsumptione hominis quem non grauari, vt not. in l. iij. §. idem tamen confitetur, ff. de minor. & ff. de vent. in poss. mitt. l. j. §. sed etsi incertum, secus autem in præsumptione legis, vt l. si ij qui adulterij, C. ad leg. Jul. de adult. Est autem præsumptio iuris cum ius præsumit aliquid, sed non statuit super præsumpro, imò recipit cõtrariã probationē, vt xxxij. q. j. c. dicit do minus, & xxxv. q. iij. c. extraordinaria, & c. pposuisti, extra de pbat. Et ex illa præsumptiõe iuris tantum vel testium productione surgit tantum suspicio, vt ij. q. vij. c. accusator quoque. Regula autē est quod præsumptio criminis transfert in alium onus probandi, l. gñaliter, §. si per titum, versic. sed cum ex præsumptione, ff. de fideicõ. libert. de præsumptione verò iuris & de iure supra dixi, ex qua potest sequi sententia criminalis diffinitiva.

QVAMVIS autem in causa ciuili ex iuris tantum præsumptione possit diffinitiva sequi sententia, ex qua in contrarium non probatur, vt C. de probat. l. siue possidetis, & ff. de donat. inter vir. & vxor. l. Quintus Mutius. Tamen in causa criminali vel in causa quæstionis ex tali præsumptione iuris tantum non debet nec poterit quis diffinitive condemnari, d. glo. in verbo damnari, in l. absentem, quia in criminalibus causis interuenire debent & requiruntur probationes luce clariores, vt supra dixi, l. qui sententiam, l. qui sententiam, & d. l. singuli, de accus. C. Quod videtur ea ratione procedere, quia in causis criminalibus est perspicacius consilium adhibendum, quia ibi maius detrimentum & periculum contingit, vt ff. de vent. inspic. l. j. §. j. Et ideo ex prædictis indicijs siue præsumptionibus non potest idem Parasitus condemnari criminaliter secundum naturam delicti, quia quis ex præsumptionibus & mendicatis suffragijs condemnandus non est, d. l. singuli, & d. l. absentem, ff. de pœnis.

PORRO in causis criminalibus non multum arduis nec valde ponderosis probatio iuris quæ fit per argumenta est communiter sufficiens & cõiuncta semi-

plenam probationem excedens, & tunc si cum ista iungatur confessio, efficitur probatio plenior quā in civili requiratur, vt C. quorū appell. nō rec. l. ij. & plene fit probatio secundum exigentiam naturæ delicti, vt ibidē. Si autem non adiungatur confessio, vt quia cum hoc commissum arbitrio iudicis nō vult torquere, vel qualitas personæ torturam nō patitur, vt quia minor, vel aliās (vt dixi in tortura supra) vel reus est absens, non potest imponi pœna corporalis: quia propter inopiam probationum minuitur pœna, hoc est, quia non potest iudex plus punire in criminali quā in condemnare in civili. Nam vbi proceditur ex præsumptione, imponitur minor pœna, & ista appellatur probatio præsumptiua, vt Bal. in l. fi. C. de prob. & idem Bal. in l. præsbyteri, C. de episc. & cleric. & quamuis in præsumptione mitigetur pœna, & ecōtra quando liquet exaggeretur pœna, tamen quando pœna habet certos fines ex qualitate probationum, nunquam potest ex qualitate exaggerari scilicet aggravari pœna, vt l. generaliter, in princ. vbi est tex. not. ff. de decurio. poterit tamen reus puniri civiliter & pecuniariter, quia præsumptione iuris tantum potest quis condemnari civiliter, & sequi sentētia diffinitiuā, vt d. l. siue possidetis, C. de probat. & d. l. Quintus Mutius, ff. de donat. inter vir. & vxor.

QVÆ insuper indicia, præsumptiōes: aut quæ arguunt, scilicet genera probandi vel per testes & quales & quot, vel per instrumenta ad quem modum probandæ cuiusque rei sufficiant, nullo certo modo satis diffiniri potest, sicut non semper, ita sæpe sine publicis monumentis cuiusque rei veritas deprehenditur, aliās numerus testium, aliās dignitas, & auctoritas, aliās veluti consentiens fama confirmat rei de qua queritur fidem: hoc autem pro animi arbitrio iudici relinquendum, cui credat, aut parū probatum sibi opinetur, tex. for. in l. iij. §. eiusdem, & §. tu magis scire potes, ff. de testibus. c. præterea, c. in nostra præsentia. & c. ex literis, extra de probat.

QVÆ RENDVM est nunc igitur qua pœna reus veniat affligendus. Dic q̄ quando iudex cognoscit de crimine extra ordinē, pœna est in eius arbitrio quæ potest extendere vsq; ad mortem, quod est verum pensata & attentata facti qualitate, vt glo. in §. in summa versic. extraordinaria, Insti. de iniur. & l. pedius, §. j. ff. de incendio, ruina, & naufragio. & l. hodie, ff. de pœnis, & ita obseruatur in regno Frāciæ, quia omnes pœnæ criminales sunt arbitrariæ pro motu iudicis imponendæ, priusquam autem discutiamus de pœna imponenda reo, sciendum est: q̄ crimina alia sunt priuata, vt illa quorum executio id est accusatio vel denuntiatio pertinet tantum ad illos quibus inferuntur, vt furta, damna illata, & iniuriæ, vt ff. de priuat. delict. per totum. hodie tamen titulus de priuat. delict. non est in vsu, quia de iure canonico omne crimen censetur esse publicum. de hoc est glo. vj. q. j. c. infames, versic. fures, & Innoc. in c. ij. extra de collus. deteg. & Bal. in rub. C. qui accus. non poss. in v. col. & Ioan. fab. in §. siñ. super glo. Insti. de pœna temer. litig. imō omne crimen infamat secundum canones, vt glo. in d. c. infames.

ALIA sunt crimina publica, quorum accusatio datur

cui libet de populo: quoniam ad vtilitatem publicam spectat, ne maleficia remaneant impunita, vt l. ita vult neratus, §. quod si quis, ff. ad leg. aquil. & l. si longius, §. j. ff. de iudic. & sunt hæc publica, homicidia, parricidia, adulteria, & alia notata in l. j. ff. de publi. iudic. quæ supra suis locis adaptauimus.

PUBLICORVM autem iudiciorum quædam capitalia sunt, quædam non capitalia sunt, ex quibus pœna corporalis mors aut exiliū est: per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate: nam cætera non exilia, sed relegationes proprie dicuntur, tunc & ciuitas retinetur.

NON capitalia sunt, ex quibus pecuniaria aut in corpus aliqua coercio pœna est, l. ij. ff. de pub. iudic. & l. edito. §. rei autem capitalis, ff. de bono. poss. & l. rei capitalis, ff. de pœnis.

ALIA sunt crimina extraordinaria, in quibus pœna non est introducta à iure, sed iudex ex bono & æquo arbitratur quid facti opus est, vsq; ad pœnam capitis inclusiue, vt l. sacularij, §. sunt quædam, ff. de extraor. crimi. quia iudex potest suum extendere arbitriū vsq; ad mortem, pensata tamen & attentata facti qualitate, & personarum conditione, nequid durius aut remissius constituatur quàm causa postulet, l. respiciendum, ff. de pœnis, & d. l. pedius, §. j. ff. de incend. rui. & naufragio. & hoc secundum ius civile.

PŒNARVM autem secundum leges civiles septē sunt genera: quarum sunt tres capitales, & quatuor nō capitales.

PRIMA pœna capitalis est mors corporis, quæ multis modis inferitur, vt de pœnis, l. aut damnum, §. vita adimitur, & l. capitalium, §. famulos, & §. si. in fi. ff. eodem, & l. iij. ff. ad leg. cor. de sicarijs. pœnarum autem capitaliū gradus ferè isti sunt: scilicet sūmū supplicij, quod videtur ad furcam damnatio, Item viui concrematio, Item capitis amputatio. Cæteræ pœnæ ad æstimationem & non ad capitis periculum pertinent, vt d. l. capitalium.

SECUNDA pœna est morti proxima, scilicet pœna metalli, d. l. aut dānū, §. est pœna, & illa hodie in regno Frāciæ nō vtimur, sed huius loco solemus dānare reos ad perpetuum remigium marium, vel ad tempus, secundum delictorum qualitatem, prout aliās plures cōdemnaui.

TERTIA pœna capitalis est deportatio, & ibi non libertas sed ciuitas tantum amittitur, vt ff. de pœnis, l. quidam, & l. j. ff. de bonis damnat. & C. de pœnis, l. in metallum.

NON capitales autem pœnæ sunt quatuor: prima est relegatio ad tempus vel in perpetuū, hic bona non amittit, vt l. relegatorum, §. ad tēpus, ff. de interd. & releg.

SECUNDA est infamia, vt d. l. aut damnum, ff. de pœnis.

TERTIA, est dignitatis amissio, vel ad dignitatem vel officij seu forū interdicta aspiratio, vt d. l. aut dānum, & l. mōris, ff. de pœnis.

Quarta est verberum experimentum, l. si quis forte, §. vlt. ff. de pœnis, & l. si eodem, & d. l. relegatorum, ff. de interd.

P R A X I S C R I M I N I S

S E C V N D V M canones verò pœna mortis corporalis regulariter non imponitur, vt extra ne cleric. vel monachi. c. sententiam, & l. j. dist. c. j. & ij. sed est quædam quæ quasi similis est morti scilicet quando quis relinquitur iudici seculari puniendus, vt extra de crimine fals. c. ad falsa. & de iudic. c. cum non ab homine, & xvij. dist. c. cum licuit, & xj. q. j. c. illud.

S E C V N D A pœna damnationis in metallum non inuenitur sæpe in canonibus imposta, sed si imponere non retractaretur, vt extra de calū. c. j. sed ei æquiparari potest pœna carceris, quam pro grauissimis criminibus ecclesia infligit, vt extra de hæreti. c. pe. §. fi. & q̄ quis redigatur in seruitutem est tex. xxxij. dist. c. eas, & hoc de capitalibus secundum canones.

N O N capitalium secundum canones prima pœna est relegatio, quæ non est in vsu, sed ei accedit detrusio in monasteriū, de qua habem⁹. l. distinc. c. si episcopus autem. & lxxj. dist. c. Romanus.

A L I A E autem pœnæ habent locum secundum canones scilicet depositio vel degradatio, vt xj. q. iij. c. episcopus autem, & interdicitur q̄ ad nullam dignitatem assumatur licet inhibita remaneat, vt extra de filiis presbyt. c. fi. & ext. de elect. c. super eo, vel q̄ ad superiores ordines non assumatur nec ascendat, vt extra de tempo. ord. c. ex tenore, & multæ aliæ pœnæ consimiles.

A L I A autem pœna scilicet infamia locum habet secundum canones, adeo vt quicumq̄ secundum leges infamis est, est & secundum canones, vt ij. q. iij. §. hinc etiam, & vj. q. j. c. infames.

S E C V N D V M canones etiã aliqui sunt infames infamia canonica, vt extra de testib. c. testium.

A L I A est pœna scilicet verberum, secundum canones locum habet, vt xxxj. dist. c. vlt. & xlv. dist. c. cum beatus, & c. j. extra de calum. vbi dicitur quod subdiaconus accusans calumniose diaconum, subdiaconatu priuatur, & publice verberibus castigatur, & in exiliū deportatur. Sed hodie in regno Franciæ hoc iure non vtimur.

H I s præsuppositis videtur q̄ idem reus venit puniendus pœna extraordinaria pro motu iudicis imponenda iuxta l. hodie, ff. de pœnis. & hoc agendo q̄ debet ibi se purgare vbi dignoscitur deliquisse secundum considerationem iudicis, vt in c. inter sollicitudines, extra de purg. cano. & hoc notatur etiam in quolibet horrodo crimine: iurareq̄ debet se nūquã simile commissurū, vt xij. q. ij. c. de viro. & xxij. q. viij. c. pessimã, & j. q. vij. c. quotiēs, vbi poenitēs iurat q̄ de cetero nō labet. Corripienda sunt siquidem crimina coram oībus quæ peccantur corā oībus, secretius, quæ peccant secretius: & distinguenda sunt tempora, & concordabit scriptura, vt cap. si peccauerit. ij. q. j. & c. deteriores, vj. q. j. & xxij. dist. c. illud. si autē reus renuerit facere hanc emendam honorabilē, durius & acerbius puniri debet, vt d. c. inter sollicitudines, ext. de purg. cano. & ita vidi præcticiari in curia parlamenti Parisi. Anno dñi millesimo quingent. xxix. mensis Aprilis xvij. contra & aduersus Ioannē Berquin, qui accusatus de hæresi per arrestum curiæ condemnatus ad emendam honorabilem faciē-

dam super petrã marmoris palatii, renuens hanc facere arresto subsecutiuo igne concremari condemnatus fuit, quem exequi vidi ante cōmunes Parisiorum eades dicta die.

M O V E O R ergo q̄ possit condemnari ad duplicem emendam: honorabilem videlicet, & vtilem. quantum ad honorabilem, cenfeo capite & pedibus nudandum, & in camisia genibus flexis in prætorio nostro & propatulo adstantem ac tedam quatuor librarum ceræ ardentem, proprijs manibus tenentem iniuriam conquerentibus factam ob necem interemptorum obuētam, & vulnera Dionysio Dauo illata ibidē abiuraturū asserendo & profitendo se perperã, temere, indiscrete, interfuisse & opē sæpedictis homicidijs perpetratis præstitisse, & q̄ bono & æquo animo illum poenitet hoc egisse, deo omnipotēti, regi, iustitię & cōquerētib⁹ veniam postulando, & q̄ deinceps ad talia & similia facinora non labetur. & quantum ad emendã vtilem, condēnandū erga quēlibet conquerentiū, & pro omnibus dānis & interesse in viginti librarum Parisiensium summã, & in decem libras Parisienses erga regē pro alia emenda omnibus, & singulis eiusdē bonis additis, quibus licebit, eo ī ppetuū à regno prædicto exulaturō.

G I D I V S Gnatho alter Desiderij Anippi famulus tortus nihil confessus fuit de crimine, quinimò negat iterfuisse homicidijs: verum à leone argēteo iussu sui domini prior recessisse in cauponam balistę die & hora homicidiorū, & ita Parasitus in quæstione dixit credere, à quo releatur & exonerat à delicto.

D E S I D E R I V S tamen Anippus eius dñs eidē exhibitus & confrontatus nulla in eum obiecta perfidia ex tenore eiusdē remissiōis dicit prælibatū Gnathonē interfuisse homicidijs supradictis causa præstadi opē percussoribus, si impedirentur ab alijs, aliunde oneratur de delicto, sed hoc est tātū semiplena probatio: quæ tantum potuit prodesse ad torturam rationibus superius dictis, & ita actum est.

F A T E T V R idē Gnatho per suū interrogatoriū adfuisse prandio facto in parui cerui taberna, prout in processu relatū est, nec minas ipsius Milonis audisse.

T O R T V S est & nihil vltra supra confessus est, nec sufficientibus argumentis vrgetur, instandum est igitur accusatoribus vt id quod intendunt comprobēt ac sic conuincant, l. vnus, §. in eo. ff. de quæstio. q̄ si testis deficiat, innocenti fidē sola iurisiurandi taxatio manifestat: vt c. j. xxij. q. j. ideo quia reus fuit tortus, neq̄ aliquid in tortura cōfessus est, venit liberandus quasi indicia sint purgata secundum Bart. in l. fi. ff. de quæstio. ideo q̄n ex tortura nō potest crimē inueniri, videt q̄ tortus absolui debeat, quia licet indicia præcesserint torturam, non excusantur accusatores à calūnia: & propterea dānū læso cōtingens indebite, debent sibi emē dare secundū Bal. in l. fi. ff. de calū. & facit secundū eundē, quod not. in l. pe. C. de cond. ob caus. dato. & l. dñs. C. de quæstio. vt est tex. for. ad hoc, vnde quia re⁹ iniuriã tolerauit, nã & tort⁹ & carceres substituit, accusatores nō possent ex hoc abolitionē obtinere cū effectu si ne cōsensu rei, vt l. fallaciter, C. de abolit. Nã vbi accu-

fatores cessant in probatione, aut non probant quod intendunt calumniari præsuntur, vt glo. ca. cum dilectus, in verbo calumniandi, extra de calum. & ij. q. iij. c. qui non probauerit, & C. de aduoc. diuersi. iudic. l. j. Et infamant calumniatores. l. ex varia, C. de delato. & gl. in l. ex quibusdā, ff. de iure fisc. & in expensis, dānis, & interesse cōdēnant, & extra ordinē pro qualitate admissi, siue in priuatis siue i extraordinarijs criminib⁹ plectūtur, l. in priuatis, ff. ad turpil. & d. c. cum dilectus, extra de calum. & c. j. S. adijcētes, de elect. lib. vj. & l. non ignoret. C. de fruct. & lit. expens. Ratio siquidem est vt nulli temeritas sua lucratiua concedatur: sed vt imprudens calumniantium refrenetur audacia. Præterea si quis causa cognita conuictus fuerit sine iusta & legitima petitione quemquā in iudicio pulsasse, omnes ei legitimas expensas sumptūq; & damna, quæ ab exordio cœptæ cōtrouersię ipsius vitio tollerasse eundem reum constiterit, reddere cogetur, vt hac saltem censuræ iustissimæ formidine reuocatus & improbis confictationibus occupatus, iamq; sopitis clamoribus iurgiorum magistra deinceps necessitate acquiescat, vt. l. omnes qui. §. fi. C. de episc. & cleric. & l. eum quem. ff. de iudic. Et sic accusatores sæpe dicti videntur cōdēnari debere erga reum præfatū ad omnia damna, interesse, sumptus, expensas, & extra ordinem ad pœnam, vt iuribus supradictis.

IN contrarium verò videntur casus excepti, in quibus non statim præsuntur calumnia, quando quis deficit improbando, vt glo. in l. athletas. §. præuaricator. ff. de his qui not. infra.

PRIMVS, quando quis accusat ex necessitate officij, vt est in tutore vel tutrice in casu nostro, vt. l. ij. C. qui accus. non poss. & l. tutorem. ff. de his quib. vt in dig. l. ij. C. de delato. lib. x.

SECUNDVS casus, quando quis ex necessitate hoc facit, vt quia hæres qui tenetur vindicare necem defuncti, vt in casu nostro. l. cum fratrem. C. de his quib. vt indig. vel ratione proximitatis personarum, vt C. de calum. l. mater, & l. calumniæ vel autoritatis eius cui successit, d. l. mater. §. si extraneus.

ALIVS casus, si audiuit illum esse criminofum à si de dignis personis, vt. c. inquisitioni, extra de senten. excommunicata.

ALIVS, quando testes deceperunt accusatorem, vt quia promiserunt testificari & defecerunt, vt glo. in c. Paulum. ij. q. iij.

ALIVS, quādo est intim⁹ dolor admissi criminis, vt in marito & eius cognato de adulterio accusantibus. l. quis adulterij, ad leg. Iuli. de adult.

ALIVS, quādo accusator semiplene probauit excusatur à calūnia, sed tamē ad expensas quas ppter hoc pars altera se fecisse docuerit, iuramēto medio cōdēnabitur. Qui verò in probatione defecerit, omnino eius quod obijcit in personā calūnię pœnā incurret cū expensis, vt d. c. cū dilectus, extra de calum. & d. c. s. adijcētes. iuncta glo.

SI etiā indicia sunt manifesta ex quibus reus est tortus, excusant accusantes à calūnia secundū Bal. in l. iij. ad leg. Iuli. de adult. vnde reus tort⁹ liberādus erit

ab illa inquisitione tantū: sed nō diffinituē à delicto pnot. per Saly. in l. si hi qui adulterij. C. ad leg. Iuli. de adult. vbi dicit p gl. ibi positā, q si iudex habet sufficientia indicia cōtra accusatū, qui pluries tortus nihil voluit cōfiteri, non debet ipsum diffinituē absoluerē, sed debet cōcedere abolitionē accusationis per. l. abolitionē. C. de general. abolit. & idem tenet in l. si quis alicui. C. ad leg. Iuli. maiest. vbi dicit, q si reus delatus in illo crimine nihil confessus est, ppter quod accusator tortus fuit qui nihil pbauit, q iudex neutrū absoluet, sed rem indiscussam dimittet. Et ideo debet liberari reus fideiusforibus aut iuratoria cautione, & non diffinituē absolui à crimine: quia possent superuenire alia indicia. Et ita videtur tenere Saly. in repet. l. si qui dem. C. de accus. & sic iudici pro animi arbitrio relinquendū est an sint indicia manifesta vel nō manifesta, vt absoluat, dimittat, aut cōdēnet. l. iij. §. eiu(dē), & §. tu magis scire potes. ff. de testibus.

CONCLVENDO eundem Egidium Gnatonē à carceribus relaxandū fore sub eius iuratoria cautione arbitror, iudicio saniori saluo. nā sunt contra eum indicia manifesta.

NDREAS Irus cerdo nullo conuincitur testimonio de mēoratis homicidijs, sed tantū per dictū primi testis inquisitionis visus est fugere à loco homicidiorū manu ligneum bacculum gerens.

FATETVR idem Irus per suū interrogatoriū Girardum Milonē visu agnoscere, & q die & hora homicidiorū illū prosequatur mercedis repetendę causa pro quarundā rerū eidem Miloni spectantiū à flumine Sequanę baiulatione in cauponā balistæ per eundem Irū nouissime facta. Et inter moras vidit eundē Milonē & nonnullos alios confortes insultantes in aliquo iuxta crucē Tiroueri Parisijs prætereuntes, deum ipse Irus hac re perterrit⁹ fugere cœpit bacculū ligneum manu portans, nec aliās oneratur.

PER confessionē eiusdē Milonis & Egidij Gnatonis ipsi⁹ famuli cōstat q ipse Irus fuit mercenari⁹ eiusdem Milonis, quōdq; venerit die qua Milo cœnā fecit in leonis argentei cauponā poscendę pecunię causa p suę præcedentis operæ locatione, quod fit ad ipsi⁹ Iri exonerationem.

SI cō potest apparere si animo occidendi vel percutiendi Irus cōcomitatus fuerit prælibatū Milonē & alios homicidiorū fautores ad crucē Tiroueri, ideo maior indagatio est requirenda.

IVDEX ergo æstimare solet vtrū in carcerē recipiēda sit psona, vel recepta sit militi siue nūcio tradenda, vel fideiusforib⁹ cōmittenda, vel etiā sibi. hoc autē p criminis quod obijcitur qualitate, vel ppter honorē, aut ppter amplissimas facultates, vel p innocētia personę, vel pro dignitate eius qui accusatur facere solet. l. j. ff. de cust. & exhib. reorum.

ITA q vbi crimē probatū nō est plene vel semiplene, adeo q æquū sit reū iustificari p suas defensiones, ad hoc admititur: quia defensio est de iure diuino & naturali & humano pmissa, & debet iudex concedere dari copiā titulorū & responsionis reo, vt. c. qualiter l. ij.

PRAXIS CRIMINIS

& quando. ij. §. debet, extra de accusat. & etiam copiā aliorum actorū tam criminalium q̄ ciuiliū, si hoc requirat delatus, vt l. is apud quem, cū ibi not. C. de edēdo. alia autem instrumenta quā acta nō debent exhiberi in criminalibus, si verò agatur ciuilit̄ de re nūmaria, totiēs edēda sunt instrumēta quotiēs de ea re agitur, nō autē si de capitali causa agatur, vt l. ij. §. Itē diui fratres, ff. de iure fisc. dicitur autē causa ciuilis & agi ciuilit̄, ex quo nō agitur vt imponatur p̄na naturalis ipsius delicti, vt c. per tuas. i. in versic. tales, extra de symo. vbi dicit tex. q̄ non agebatur criminaliter vt deponeretur ab ordine, sed ciuilit̄ vt ab administratione amoueretur, tanq̄ immeritus & damnosus, licet tendatur ad bonū publicū & nō priuatū, qui tex. reputatur singularis secūdū Panor. in c. super his, extra de accusat. Vnde in his casib⁹ potest admitti procurator pro reo quādo agitur ciuilit̄ de crimē, ideo criminalis quæstio tantū dicitur cū finis tēdit ad vindictā publicā, vt delictū puniatur de p̄na debita & naturali, ex quo soluitur quæstio quotidiana, si agitur contra clericū solū vt priuetur beneficio propter crimen, nunquid illa quæstio sit criminalis vt nō possit interuenire procurator, Federi. de S. Gemi. cōf. xxij. aliās xxvij. cōsultit q̄ nō est criminalis, q̄a finis accusatiōis nō tēdit ad depositionē ordinis, sed priuationē beneficii tantū, hoc dicit Panor. in d. c. sup his nu. iiii. & idē Panor. in c. illa, extra de accus. & c. ex parte, ext. de testib. & allegat illū tex. c. per tuas pro singul. Sic q̄ iudex officio debet eidē reo de aduocato seu defensore prouidere, vt not. in l. si nō defendātur, ff. de p̄nis, & l. ij. ff. de custo. reo. eo q̄ bon⁹ iudex debet zelare potius innocentiam rei q̄ culpā, & potest in delictis recipere & admittere reū ad cōparendū & se defendendū per procuratorem vsq̄ ad p̄nā relegationis inclusiue, non tamen necessitatur aut cogitur ad hoc nisi velit, vt l. ferus. §. publice, iuncta glo. versic. datur, ff. de procur. & glo. In l. reos. in fi. C. de accusa. & hoc in leuioribus delictis, l. diuus, la. j. ff. de custo. reo.

S I C vbi prima facie persona videt̄ innocens, debet dimitti sub fideiussoribus si dare pōt, d. l. j. ff. de cust. & exhib. reo. & c. ex parte, extra de verbo. significat. vel quia in alijs erat innocens, vt l. nō omnes, §. à barbaris, ff. de re milita. q̄ si reus ita sit pauper vt etiam satisf̄ dare non possit, neq̄ cautionē præstare, tūc præstabit iuratoriā cautionē, q̄ stabit iuri, & tactis sacrosanctis euangelijs affirmabit se fideiussorē dare nō posse. aut̄ ḡnāliter, C. de episc. & cleric. & l. j. §. oēs, & §. sequenti, C. de assertio. toll. & l. de die. §. iubetur, ff. qui satisf̄d. cogant. & c. Odoardus, iuncta glo. extra de solut. intellige cōmode vt glo. ibidē, & l. nepos. Proculo, ff. de verbo. signific. & glo. in d. §. iubetur, in verbo non posse, & l. fideiussor, §. Si necessaria, ff. qui satisf̄d. cogant. præstat ergo reus cautionē quā potest, vt c. pe. extra de donat. inter vir. & vxo. & de dote, post diuort. rest. & glo. in d. c. ex parte, extra de verbo. signific. Et si re⁹ potest dare fideiussorē, debet dare idoneū de veniēdo ad iudiciū, vt ff. in ius vocat. vt eant. aut satis vel cautū dent, l. j. & ij. Et dicitur idoneus fideiussor de iudicio

sisti, facultatibus & facilitate conueniendi, vt l. fideiussor, ff. qui satisf̄d. cog. nec sunt idonei fideiussores q̄ habent declinatoriā siue præscriptionem fori, vt l. si fideiussor, ff. eodē. nec videtur quis fideiussorem dedisse qui dedit eum qui priuilegio fori tut⁹ est, nisi eidē priuilegio renunciauerit, vt l. j. ff. si quis in ius vocat. nō ierit. debet nanq̄ fideiussor exhibere reū in eadē causa in qua tunc est, donec iudiciū accipiatur, vt ad experiendū non faciat ius actoris deterius, l. j. §. si desinat, ff. si ex noxa. caus. agat. quia vbi petitur proferri diffinitive vel absolutiue exhibitio rei est necessaria priusquā pronuncietur, glo. in l. consentaneū, C. quōd & q̄n iudex. & siue actio sit p̄nalis siue nō, fideiussor de iudicio sisti in nō exhibendo reum tenetur ad verū interesse, scilicet ad id quod principaliter petitur: vt d. l. fideiussor, §. si. & l. seq. ff. qui satisf̄d. cogant. non tñ venit puniendus similitudine supplicij quo debebat puniri ille qui debebat exhiberi: quia qui se obligat ex suo cōtractu, nō potest se obligare ad p̄nā mortis: quia nemo dñs membrorum suorū, l. liber homo, ff. ad leg. aquil. Secus autem in officiali siue commentariensi, quem lex similitudine supplicij punit in non exhibendo reū, l. ad cōmentariensem, C. de custo. reo. & l. milites, ff. eodē. Etiam si quis fideiussor reum criminis pro quo satisf̄dedit non exhibuerit, p̄na pecuniaria plectitur: & si dolo eum non exhibeat, etiā extra ordinem venit damnāndus, vt l. si quis, ff. de custo. & exhib. reo.

S I vero reus bona immobilia possideat, cōmittitur suæ promissioni cū iureiurando, quā iuratoriā cautionem vocāt, vel nudā promissionē, vel satisf̄dationem quam pro qualitate suæ personæ quis dare compellitur, vt ff. qui satisf̄d. cogant. l. sciendum, & insti. de satisf̄d. §. Sed hodie.

D E B E T etiam reus quando est exterus constitutere & eligere domicilium vbi conueniri possit, vt l. domicilium, ff. ad municipal. & l. si in patria de incol. lib. x. C. & vt stet certo loco quando est commodum alicuius, vt Bart. in l. titio centum, §. titio centum, nu. 4. ff. de condit. & demonstr.

C O N C L U D E N D O igitur mea fert opinio, lima correctionis salua, quōd memoratus Irus iuxta iura præallegata debet relaxari à carcerib⁹ sub sua iuratoriā cautione de stando iuri, & admitti ad comparendum & se defendendum coram nobis per procuratorem contra & aduersus delatores: & quōd partes vltro citroque amplius inquirant infra mensem super eorum factis & conclusionibus quas altera alteri partium hinc inde infra octauam edet: partibus præsentibus aut sufficienter in testi umsacramenti receptio ne vocatis: saluo tamen eis iure opponendi in testes, & eorum dicta, & eos saluandi in contrarium pro hoc acto & processu edito procuratori regis & illo audito, & omni per nos viso ordinando aut aliās eisdem ius faciendo prout dictauerit sententiantis æquitas expensis, damnis, & interesse in diffinitiuā referuandis.

SENTENTIA

SENTENTIA CRIMINALIS, & PŒNALIS DIFFINITIUA.

DE R C E N S I T A lite criminali per nos extra ordinem examinata aduersus nobiles, vti se asserunt, Girardum Milonem, Desiderium Anippum remissionariũ, Bernardum Thraſonem, Claudium Caligulam absentẽ domini nostri regis legionarios: Egidium Gnathonem, Ferdinadum Parasitum Anippi famulos: Hericum Nebulonem, Iacchum Ebrionem Girardi famulos: & Andreã Iru mcerdonem reos præsentes, ac omnes, vno Claudio Caligula absente excepto, carcere detentos, & in vinculis, criminatibus, atque instantibus Antonia Diana defuncti Ioannis Pluti negotiatoris Lutetiani ciuis vidua, tam suo nomine, quàm vt corporum, bonorũq; Iacobi, & Petri Plutorum, defuncti & eiusdem viduæ filiorum annis minorũ administratrice, tutrice & curatrice, Augustino Pluto eorũdẽ defuncti, & viduę filio annis maiore, Benedicto Crasso defuncti magistri Chrysoſtomi Crassi, dum viueret, in suprema curia aduocati fratre, Maria Martha defuncti Iuliani Xenij nuper cauponis apud Parisios relicta, Clemente Xenio eiusdem defuncti Xenij fratre germano, ac Dionysio Dauo defuncti Chrysoſtomi Crassi famulo, conquerentibus omnibus, & delatoribus: percensitis, inquam, elogio medicorum, & chirurgorum curiæ nostrę iuratorum renunciatione, interrogationibus, cõfessionibus, inficiationibus reorum, reuocationibus, commis-

sionibus testium cõtra eosdem fontes, & noxios, alijs etiã interrogationibus, & respõsis tam in quæstione, quàm extra quæstionem Ferdinandi Parasiti, & Egidij Gnathonis extortorum, edictis rite succedentibus, eremodicio decreto contra Claudium Caligulam absentẽ, seu fugitiuum trino nundino legitime citatum, publicis proclamationibus vocatum, peremptoriẽ comminatum, atque cõtumacem, diplomate etiam gratiæ regiæ ab Anippo impetrato, probato, siue admissio, & interinato, petitionibus, intentionibus conquerentium, & pcuratoris regij ipsius regis nomine, omnibus denique controuersię actis, ac perspiciendis p̄spectis, auditõq; hac in parte peritorũ sensu, nos pro causis, in præsenti lite exp̄ssis, hos infra nominãdos necis reos, & cõuictos cõdẽnauimus, prout condẽnamus, videlicet Girardũ Milonẽ gladio ceruice subiecta per carnificẽ altæ iustitiæ executorẽ super tabulatum ad crucem Tiroueri Parisijs, in hanc rem construẽdum, capite obruncari ad contentum scelus cruore expiandũ, capite eiusdem in summitate porticus viæ diui honorati lanceæ cuspidi affigendo, truncõq; corporis in patibulo Parisiensi Montiffalconis suspendendo, omnibus & singulis ipsius Milonis bonis proscrip̄tis, præter quadringentas libras Parisienses, quas singulis cõquerentibus pro iniuria, dãno, & eo, quod interest, adiudicauimus. Bernardũ Thraſonẽ militẽ, & Hericum Nebulonẽ alterum Milonis famulum furcis hinc, & illinc tabulato erigendis, laqueo suspendendos: Claudium Caligulam etiam militem absentem, & edictis legitime pronuntiatis

contumacem, perfugam, cædis reum, & peractum, tanquam præsentem statua ibidem simili furcæ affigendum: Iacchum Ebrionem alterum Milonis famulum flagellandū, ac fustibus vapulandū publicè quadriuijs, & solitis locis, perpetuo exilio, omnibus eorundem Thraſonis, Nebulonis, Caligulæ, Ebrionis similiter publicatis, deductis tamen prius centum libris pro iniuria, damno, & eo, quod interest, singulis cōquerentibus adiudicatis, & fisco pro mulcta quinquaginta libris: Ferdinandum Parasitum vnū ex famulis Anippi, nouissime tortum, duplici mulcta honorabili scilicet, & vtili, vt vestibus præter subuculam exutus, genibus flexis in prætorio nostro publicè, ac facē 4. pondo ceream accensam tenens iniuriam conquerentibus ob cædem defunctorum, & vulnera Dionysij Daui factam, deprecetur asserens, & profitens se perperam, temerè, ac nequiter interfuisse, & opem homicidis ad cædem præstitisse, bona quoque, æqua, & sincera mente facti pœnitere, ægreferèq; hæc à se peracta, à deo omnipotente, rege, iustitia & conquerentibus veniam postulans, atque affirmans ad similia facinora in posterum non rediturum: Præterea, quod ad mulctam vtilem pertinet, pro dānis, & eo, quod interest, 20. libris Parisiēsis singulis cōquerentibus dandis, condemnauimus,

& condemnamus: necnon 10. libris Parisiēsis fisco præstandis, atque ad has mulctas persoluendas prius, quàm carcerem libere egrediatur, omnibus, & singulis eiusdem bonis mobilibus, & immobilibus ad quos pertinebit additis, indicta pœna vltimi supplicij ni paruerit: Egidium Gnathonem, alterum famulum Anippi, etiam nouissime tortum, & Andræam Irum cerdonem reos de consilij sententia soluimus, & à carcere ampliauimus, dato vadium de ijs in iudicio sistēdis, quoties statutū fuerit: vt iuri stent, electo, & constituto ab eisdem domicilio, recepimus, & recipimus ad se corā nobis per procuratorem aduersus delatores defendendos, vt vltro citroque inquirant intra mensem super eorum factis, & petitionibus quas alij alijs hinc inde intra hebdomadem edent, litigantibus præsentibus, ac legis præscripto ad testium iusiurandum accitis, saluo eisdem eleuandorum, iac subleuandorum testium, refellendorum ac in contrarium defendēdorū iure: vt his peractis, & editis procuratori regio, & per nos visis edicamus, aut secundum ius statuamus, prout nobis dictauerit equitas: de sumptibus vero, & damnis pronuntiatio in diffinitiuæ sententiæ dilata est calculum, per hoc nostrum iudicium, & iure.

l.iiij.

SENTENTIA CRIMINALIS

AD PRONUNCIATVM reis in vinculis.) Sētētia dicenda est à iudice pro tribunali sedente, vel in consclauī secretioris consilij præsentibus reis & actuario: sententiarum ephemeridi inscribenda, eadēque die exequenda, ni appelletur. Constit. regis Ludouici. xij. art. cxvj. in hæc verba: Itē
Et sil est conclud que ledict prisonnier soit cōdāne a mort ou aultre peine corporelle, nos dietz baillifz, seneſchaulx, & iuges ou leurs lieutenens pronucerōt leur sentēce en plain auditoire, ou en la chābre du cōseil: estāt en la chartre & priſons selō les louables coustumes des lieux, esquelz lieux de l'auditoire ou de ladiēte chābre sera menē ledict prisonnier, & luy sera pronuncē ladiēte sentēce en la presence du greffier, qui le registrera au liure des sentences, & sil n'en est appelle as

Pronunciatum reis in vinculis^A prima die martij anno Domini M. v^cxl. Traditūq; sunt damnati carnificibus.

sistera avec ledict prisonnier, & la compaignera iusques a ce que ladiēte sentence soit excecutee, & le iour mesmes. In crimine ergo homicidij & in alijs detectis grauioribus causis vltio differenda nō est, l. cum reis, C. de pœnis. conuictos nanque velox pœna subducere debet

l. fi. C. de custod. reor. cæte rū postea quā semel dānati sunt rei, audiri nō debent, quicquid allegent: etiamsi dixerint se habere quod principi referant salutis ipsius causa. Quis

enim dubitat eludendæ pœnæ causā ad hoc eos decurrere? magisque esse puniendos qui tandiu contuerunt quod pro salute principis habere se dicere iactant. nec enim debebant tam magnā rem tandiu reticere, l. si quis forte, ff. de pœnis.

QVVM PERDVCTI essent in supplicij locum rei, quidam dominus Pōtanus præpositum, ac iudicē adiuit commonefaciens non tantū damnatis ijs, de quibus sumendum est supplicium, sed cuique nullo discrimine citra etiam illorum mandatum prouocare concessum esse. Nam naturæ lex, humanitatīq; ratio vult omnem prouocantem audiri debere, quamuis sua nihil intersit: damnatūque iudicium probauerint, ac sententiæ acquieuerint. Quod si resistant, qui damnati sunt, aduersus prouocationem, nec velint admitti appellationem, perire festinantes, adhuc differendum est iudicium. vt l. non tantum, ff. de appella. debent enim homines mutuis officijs se inuicē deuincere: quod expressit glo. in d. l. non tantum. Et officio affici hominem intersit hominis. Pœnæ vero non irrogatæ indignatio solam duritiam continet, l.

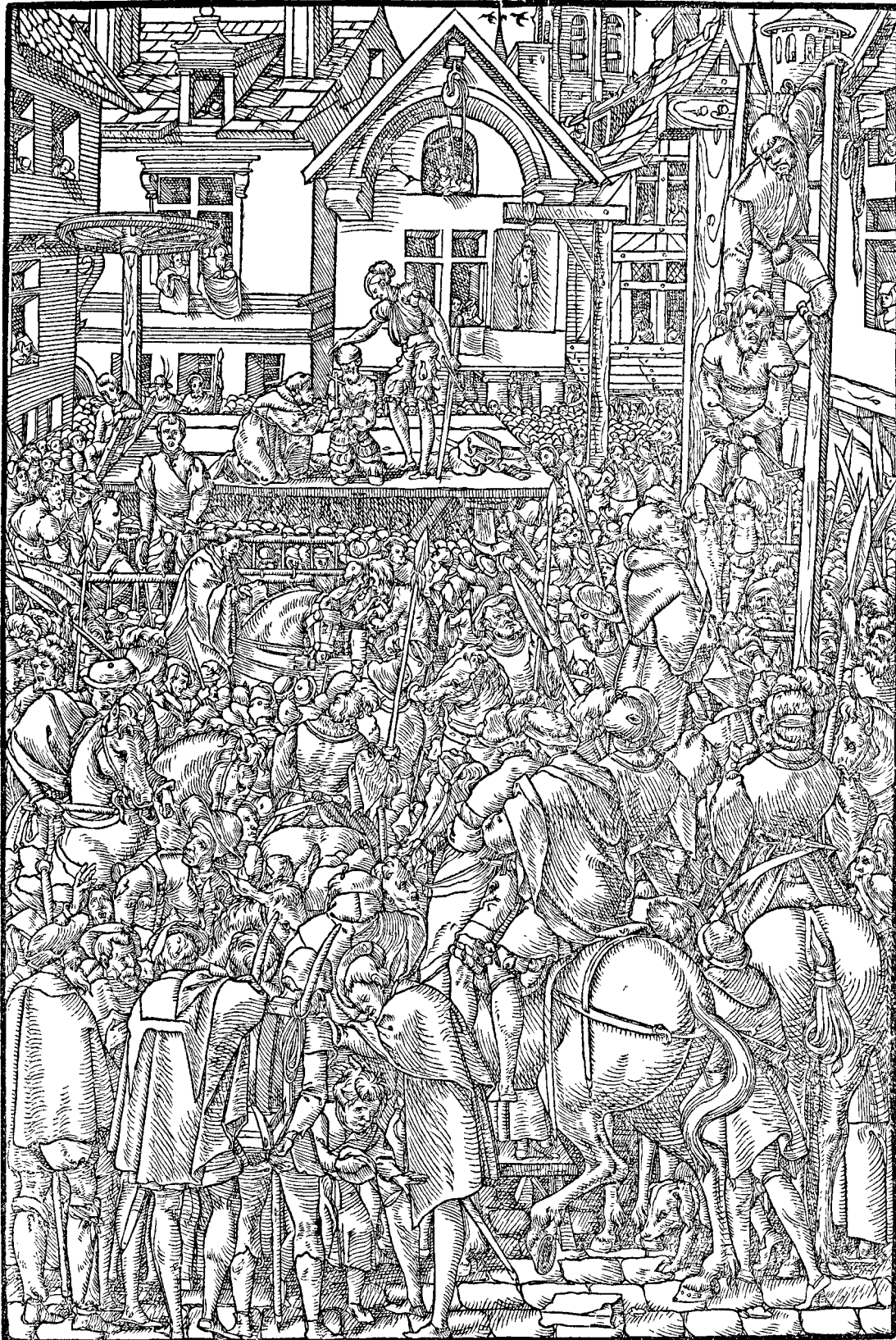
Seruus ea, ff. de feruis expott. natura siquidem constituit cognationem inter nos quandā, qui ab Adam omnes processimus, vt ff. de iustit. & iur. l. vt vim, vt etiam inuitis bonum facere de beamus, l. Addictos, C. de episco. audient. l. Addictos, C. de appellat. & d. glo. Eò humanitate ductus à sentētia criminali aduersus delatos lata pro, & nomine condemnatorum appellauit, & appellat, postulans supplicium differri, protestans, vbi non vellemus admittere appellationem appellare corā præsentibus, & assistētibus: prout decet, secundum ea, quæ notat Bartho. in l. j. §. Si quis, ff. de Appell. & in add. in d. l. nō tantum. Hæc itaque appellatio audita: & rei ipsi in carceres reducti. Parce verò humane lector: maculam superioris studij, ac laboris, laudabili ocio abluemus, & alio, breuīque compedio in lucem prodituri auspicato absoluemus.

τὸ θεῶν χάρις.

Deo gratias.

ὁ τῶ ἀνθρώπων ἐπιμαχῆ.

Nisi quis militauerit, non coronabitur.

ERRATA

- Folio 1. columna 4. linea 41. id quidem pro id quod,
& lin. 44. nonus pro nouus.
Fol. 2. col. 1. lin. 48. in nominis pro in nostris. & col. 4.
lin. 10. condemnatus pro coadunatus.
Fo. 4. in textu iudicijs pro indicijs
Fo. 5. col. 2. lin. 49. lege q̄ edictū edit etiā absente &c.
Fol. 6. li. 43. 45. 52. 58. & col. 2. li. 17. iudicia p̄ idicia.
Fol. 7. lin. 15. iudicijs pro indicijs.
Fol. 8. lin. 4. à fine mortiferum pro mortifere. & col.
4. lin. 10. à fine, vulnerare pro vulnere.
Fol. 9. col. 2. lin. 3. præter pro prætor. & col. 3. lin. 15.
aborrius pro abortionis.
Fol. 10. col. 2. lin. 12. à fine, dicens pro dicenti.
Fol. 11. col. 2. lin. 33. interrogatus pro interrogatoria.
Fol. 12. lin. 9. de l. pro delegatis. & lin. 18. de l. pro de
legatis. & lin. 3. à fine iudicium pro iudiciū. & col.
2. lin. finali præbyter pro præbyteri. & col. 3. lin. 30
app. pro abb. & col. 4. lin. 28. & 33. iudicia & iudiciū
pro idicia & indicium.
Fol. 13. col. 4. lin. 24. l. §. pro l. j. §.
Fol. 14. col. 4. li. 1. Polemium pro Caligulam
Fol. 16. col. 4. li. 47. vltio pro vltro
Fol. 17. col. 2. lin. 11. procur. pro prouoca.
Fol. 18. lin. 6. in textu iudiciorum pro indiciorum.
Fol. 18. col. 2. lin. 24. auctore pro auctoritate.
Fol. 19. col. 2. lin. 54. iupplici pro iupplicio. & col. 4.
lin. 2. informatio pro inquitio.
Fol. 20. col. 3. lin. 9. li in fraudem pro quæ in fraudem.

SIC CORRIGITO.

- & lin. 27. prouocatur pro procuratur.
Fol. 21. col. 2. lin. 4. à fine, bonū pro boum.
Fol. 22. col. 1. lin. 6. à fine, secuti pro securi. & col. 4. lin.
32. tallum pro fallam.
Fol. 23. col. 1. lin. 24. quadrupl. pro quadrupli. & col. 2.
lin. 37. dictas pro dietas.
Fol. 29. col. 4. lin. 10. à fine, iudicanti pro indicanti.
Fol. 31. lin. 2. edicti pro & dicti, & lin. 4. communica
tur pro comminatur.
Fol. 39. col. 4. lin. 1. probato pro probatio.
Fol. 40. col. 2. lin. 15. confessione pro confessis.
Fol. 41. in textu lin. 30. cutus es pro locutus es.
Fol. 43. col. 1. lin. 5. à fine præstare pro præstari.
Fol. 46. coll. 2. lin. 12. ciuitatibus pro ciuilibus.
Fol. 50. lin. 21. refellare pro refellere.
Fol. 53. col. 2. lin. 11. Dauum pro Dauid.
Fol. 56. lin. penult. iudicia pro idicia.
Fol. 60. col. 4. lin. 36. innocentia pro innocentia, & li.
37. iupplicij pro iupplicio.
Fol. 66. col. 3. lin. 8. deffaulx pro Anippi, & perseueran
tiam pro perseuerantia & lin. 38. secundum p̄ scien
dum, & lin. 51. superius pro inferius.
Fol. 67. col. 4. lin. 17. à fine processus pro excessus.
Fol. 72. col. 1. lin. 33. indicijs pro iudicijs.
Fol. 75. col. 1. lin. 3. l. p. c. & lin. 12. publicata p̄ publica.
Fol. 77. col. 1. li. 8. Dessaulx pro Anippi, & col. 3. in. 7.
à fine quaternis pro quaterdenis.
Fol. 80. col. 2. lin. 2. à fine, quæ ratur pro probatur.

